

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

Study and Development the Architecture Vernacular Market North Eastern Region of Thailand for Sustainable Conservation Tourism

ว่าที่ร้อยโท พิชัย สดภิบาล

นายพงศ์ทิพย์ อินทร์แก้ว

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2555

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

Study and Development the Architecture Vernacular Market North Eastern Region of Thailand for Sustainable Conservation Tourism

ว่าที่ร้อยโท พิชัย สดภิบาล
นายพงศ์ทิพย์ อินทร์แก้ว

.b.....
.i.....

สถาบัน.....
เลขทะเบียน 149101
วัน,เดือน,ปี 4 ส.ค. 2561

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2555
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

RESEARCH REPORT

STUDY AND DEVELOPMENT THE ARCHITECTURE VERNACULAR MARKET NORTH EASTERN REGION OF THAILAND FOR SUSTAINABLE CONSERVATION TOURISM

ACT.LT.PICHAI SODBHIBAN
MR.PHONGTHIP INKHAEW

FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION AND TECHNOLOGY
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE EDUCATION AND DESIGN
KINGMONGKUT'S INSTITUTE OF THECHNOLOGY LADKRABANG
2015

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อโครงการวิจัย : ศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

แหล่งเงิน เงินงบประมาณแผ่นดิน

ประจำปีงบประมาณ 1 ตุลาคม 2554 -30 กันยายน 2556

คณะผู้ดำเนินการวิจัย : รองศาสตราจารย์ว่าที่ร้อยโท พิชัย สดภิบาล
อาจารย์พงศ์ทิพย์ อินทร์แก้ว

หน่วยงาน : ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปีงบประมาณ : 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ตอบสนองนโยบายการพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเทศ เพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว วิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย รวบรวมชนิดและรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นและพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืน มีฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สามารถส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าได้ทั้งในและส่งออกต่างประเทศ

ประชากร คือ ตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทยจำนวน 24 แห่ง เป็นยานถนนการค้า 21 แห่ง และตลาดการค้า 3 แห่ง มีการศึกษาวิจัยแล้ว 1 แห่ง และมีการจัดตั้งองค์กรระดับท้องถิ่น/ชุมชน ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ 2 แห่ง ในการวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม (PAR) “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ทำการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ และบันทึกข้อมูลตัวอย่างเป็นภาพเขียนลายเส้น 2 มิติ และ 3 มิติ ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว และสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นเจ้าของร้านค้า กิจการ ปูชนียบุคคล ปราชญ์ของท้องถิ่น กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนดั้งเดิม บันทึกข้อมูลเชิงประจักษ์ รวบรวมไว้ในฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเภทของตลาดพื้นถิ่นไว้ในเอกสารวิชาการ วารสารที่เกี่ยวข้องและเว็บไซท์

ผลการวิจัย

พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมของชนชาติไทยทางตอนเหนือของประเทศไทย เป็นชนชาติที่เก่าแก่ ใช้ชีวิตในที่ราบสูงโดยมีเทือกเขากั้นระหว่างภาคกลางและภาคเหนือมีลำน้ำหลายสายหล่อเลี้ยงชีวิต มีชนชาวพื้นเมืองที่เรียกว่าชาวไทยอีสานที่หลากหลายในชาติพันธุ์ จึงมีความผูกพันทางสายเลือดเชื่อมโยงความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ชีวิตวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรมในการทำมาหากิน มีภูมิสังคมที่ไปมาหาสู่กันมีจิตใจโอบอ้อมอารีมีบ้านเป็นที่พักอาศัย มีวัดเป็นอบรมจิตใจและใช้ตลาดเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนอาหารข้าวของเครื่องใช้ประจำวัน วัสดุในการสร้างที่พักอาศัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์การเกษตร เครื่องมือดักจับสัตว์ อาวุธ เครื่องเรือน พืชพันธุ์ไม้ และอื่นๆที่ใช้ในการดำรงชีวิตและยังเป็นแหล่งรวบร่วมข้อมูลข่าวสาร การศึกษา การกระจายข่าว เป็นศูนย์กลางของขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต การบอกเหล่าเรื่องราวต่างๆ

ตลาดพื้นถิ่นที่เป็นอาคารเรือนไม้ชั้นเดียวและสองชั้น ที่หลงเหลือแบบดั้งเดิมนั้นมีทั้งหมด 9 แห่ง และแบบร่วมสมัย 15 แห่ง ที่สมควรทำการอนุรักษ์จำนวน 9 แห่ง ได้รวบรวมรายละเอียดเป็น 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพที่อธิบายถึงรูปร่างลักษณะคุณสมบัติ ถิ่นที่เกิด ประโยชน์ใช้สอย มีภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรม ชีวิตวัฒนธรรม ชุมชนทางชาติพันธุ์ ด้านที่ 2 ด้านศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น วิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ และรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น การพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืน การสร้างฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว วิธีการส่งเสริมการผลิต ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าได้ทั้งในและส่งออกต่างประเทศ นำเสนอผ่านหน้าเว็บไซด์ ชื่อ “โครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป” และหนังสือวารสารชื่อ “Me Style Home and Living”

ข้อเสนอแนะ

เสนอต่อสถาบันต้นสังกัด บรรจุเว็บเบสไว้ที่หน้าเว็บของสถาบัน ให้ขึ้นและสนับสนุนทางด้านระบบคอมพิวเตอร์เพิ่มเติม เพื่อขยายขีดความสามารถของผู้เข้าใช้ และการเก็บเนื้อหาของงานวิจัย จัดพิมพ์เอกสารตำราเผยแพร่ที่ได้จากการวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อบริการต่อชุมชนตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี ที่เป็นเจ้าของร้านค้าผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของชุมชน เสนอต้นสังกัดจัดฝึกอบรมตามหัวข้อการวิจัยที่นำเสนอ เพื่อเป็นการบริการทางวิชาการและการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนสู่ประชาคมอาเซียนและก้าวไปสู่ประเทศไทย 4.0

คำสำคัญ : สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น,การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน,ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Research Title: Study and Development the Architecture Vernacular Markets North Eastern Region of Thailand for Sustainable Conservation Tourism

Researchers: Assoc. Prof. Act. Lt. Pichai Sodbhiban in Chief of the Researchers
Lecture Pongthip In-Kaew Co-Researchers

Department: Architecture and Design Education, faculty of Industrial Education,
King Mongkut's Institute of Technology Chaokunthahan Ladkrabang

Year: 2015

Abstract

This research aimed to study the Architecture Vernacular Markets North Eastern Region of Thailand in order to support for Sustainable Conservation Tourism Industrial development policy. Research was conducted by analyzing design of the Architecture Vernacular Markets for Sustainable Conservation Tourism, collecting patterns and design samples of vernacular Markets, developing database of design patterns in computer system, and Architecture Arts Vernacular Markets for Sustainable Conservation Tourism and designing prototype for use in production for the market of both in country and oversea.

Population of the research was market older than 100 years in the Northeast of Thailand. A total of 24 of the 9 traditional local, 14 contemporary markets, and one third of the studies and the establishment of local / community committee. Both official and unofficial second in this research process, data collection involved (PAR) "Search, Emphasize and Development", Data collection in this research included academic document investigating, samples drawing in the forms of 2 and 3 dimensions, photo takings, and interviewing local experts, and vernacular market key persons. All data were recorded into computer database.

Research results

Northeastern Thailand as a center of culture of the people of Northern Ireland. The nation's oldest living in a mountainous plateau between the central and

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

northern rivers sustain life. The Northeast folk Arts called diverse ethnicities. The vernacular market is the place to share food and utensils of daily use. Construction materials, hand tools, equipment and instrument agriculture. Trap plants, animals, furniture, and other weapons used in life and also to collect information. Distribution releases a center of cultural and traditional arts.

Market vernacular buildings are not compiled into two aspects: the physical details that describe the shape of the functional properties of the two local arts and architecture. Analyzes the shape, line, texture, color, harmony and beauty. Computer databased and presented through web pages entitled "Conservation vernacular market at the age of 100 years," and the literary journal titled "Me Style Home and Living".

Market analysis vernacular architecture in conservation. Types and forms of vernacular architecture market. Development of sustainable creating a database in the computer market, vernacular architecture of the tourist industry. How to promote production Products for local and export trade in both countries.

Suggestions:

All contents of results of this research should be linked to the main-page of the Institute website with the supporting of computer system. Contents should be published continuously for public service and old market community product-makers. Finally, training and workshop related to the title of this study should be conducted in order to support vernacular architecture developed markets over 100 years of sustainable eco-tourism.

.

Keyword : Architecture Vernacular Markets, Sustainable Conservation Tourism, North Eastern Region of Thailand

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ซ
สารบัญตาราง	บ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่ได้รับ	8
หน่วยงานที่นำผลงานวิจัยไปใช้	8
แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
วิธีการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี	123
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์	125
แนวคิดการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม	126
แนวคิดการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของโลก	133
แนวคิดการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมในประเทศไทย	142
สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน (Sustainable Architecture)	144
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	146

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	174
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	174
ประชากร	175
การเลือกกลุ่มตัวอย่าง	175
ผู้ให้ข้อมูล	181
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	181
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	182
ขั้นตอนในการวิจัย	183
การเก็บรวบรวมข้อมูล	187
การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล	188
ปัจจัยที่เอื้อต่อการวิจัย	191
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	192
ส่วนที่ 1 พัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น	192
ส่วนที่ 2 วิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น	193
ส่วนที่ 3 รวบรวมชนิดรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น	193
ส่วนที่ 4 จัดทำฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น	203
ส่วนที่ 5 ส่งเสริมการผลิตสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น	239
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	407
สรุปผลการวิจัย	407
ข้อเสนอแนะ	419
บรรณานุกรม	421
ภาคผนวก	439
ประวัติย่อผู้วิจัย	482

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย (Research Concept Framework)	6
2.1	กรอบแนวคิดในการอนุรักษ์	12
2.2	กรอบแนวคิดในการพัฒนาตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์	13
2.3	กระบวนการการพัฒนาตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์	15
2.4	กระบวนการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์	16
2.5	กระบวนการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น 1-4	16
2.6	กระบวนการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น 5-7	17
2.7	กระบวนการพัฒนาที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพ	18
2.8	กระบวนการพัฒนาที่ 2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของการออกแบบ	18
2.9	กระบวนการพัฒนาที่ 3 สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นเดิมไว้เป็นต้นแบบพัฒนา	19
2.10	กระบวนการพัฒนาที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ระบบสารสนเทศ	19
2.11	กระบวนการพัฒนาที่ 4 โครงสร้างเทคโนโลยีระบบสารสนเทศในการจัดการโครงสร้างการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์	20
2.12	กระบวนการพัฒนาที่ 4 เป็นการดำเนินการโดยใช้เทคโนโลยีด้านสารสนเทศ	20
2.13	กระบวนการพัฒนาที่ 6 จัดทำข้อมูลสำหรับรายงานทางวิชาการ	21
2.14	ตลาดพื้นถิ่นอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	79
2.15	แผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	80
2.16	แสดงที่ตั้งของประเทศไทย	81
2.17	แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์	82
2.18	แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคเหนือ	83
2.19	แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	83
2.20	แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคกลาง	84
2.21	แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคใต้	84
2.22	แสดงสภาพทางภูมิอากาศ	85
2.23	แสดงสภาพทางภูมิอากาศ ประเทศไทยมีลมมรสุมตะวันเฉียงใต้และลมหนาว	85
2.24	แสดงแผนที่ประเทศไทย	86

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
2.25	เศรษฐกิจหลักของประเทศไทย เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว	90
2.26	พันธุ์ข้าวจากกรมวิชาการเกษตร	91
2.27	อุตสาหกรรมที่สำคัญในประเทศไทย	91
2.28	แผนที่อาณาจักรขอม	97
2.29	อาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 1781 อาณาจักรล้านนาทางภาคเหนือ อาณาจักรอยุธยา	98
2.30	สถาปนากรุงธนบุรี และ กรุงรัตนโกสินทร์	99
2.31	ธงอาณาจักรสยาม รัชกาลที่ 5 และ ธงราชอาณาจักรไทย รัชกาลที่ 6	100
2.32	แสดงส่วนที่เคยเป็นอาณาจักรสยาม รัชกาลที่ 5	100
2.33	ตลาดสามชุกตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน	153
2.34	ภาพพิพิธภัณฑ์ตลาดสามชุก	154
2.35	ภาพแผนผังตลาดสามชุก	155
2.36	ภาพตลาดฮอยอัน	159
2.37	ระดับการอนุรักษ์	167
3.1	แสดงที่ตั้งของตลาดพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	176
3.2	การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) (Denzin.1970)	190
4.1	แสดงการเกิดตลาดจากชุมชนเมืองเก่าอย่างเช่นตลาดเมืองเชียงคานย่าโม	194
4.2	แสดงการเกิดตลาดจากศาสนสถานสำคัญขนาดใหญ่คือพระธาตุดังเช่น ตลาดชุมชนหน้าซุ้มประตูโขงพระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.2555)	195
4.3	แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2555)	195
4.4	แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2555)	195
4.5	แสดงการจัดตลาดเช้าที่ ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2555)	196
4.6	แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดย่าโมประตูชุมพล โคราช (พิชัย สดภิบาล.2555)	196
4.7	แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดย่าโมประตูไชยณรงค์ โคราช (พิชัย สดภิบาล.2555)	197
4.8	แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดโชคชัย โคราช (พิชัย สดภิบาล.2555)	197

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.9	แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดโชคชัย โคราช (พิชัย สดภิบาล. 2555)	198
4.10	แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยของที่ทรัพท์สินส่วนพระมหากษัตริย์ตลาดนางรองบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล.2555)	198
4.11	แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดศีขรภูมิ (พิชัย สดภิบาล.2555)	199
4.12	แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดศีขรภูมิ (พิชัย สดภิบาล.2555)	200
4.13	แสดงการเกิดชื่อตลาดจากพันธุ์ไม้พื้นถิ่น “ต้นสำโรงทาบ” ตลาดสำโรงทาบพิชัย สดภิบาล.2555)	200
4.14	แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)	201
4.15	แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)	202
4.16	แสดงการพัฒนาเว็บไซต์ หน้าหลัก ของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์	204
4.17	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี	205
4.18	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี	206
4.19	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอน	206
4.20	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนกับงานวิจัย	207
4.21	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนแบบออนไลด์	208
4.22	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนและการบริการวิชาการ	209
4.23	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอน	209
4.24	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	210

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.25	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดปากช่อง	210
4.26	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดปากช่อง บอกตำแหน่งที่ตั้ง	211
4.27	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดปากช่อง เสนอวิถีชีวิตชาวปากช่อง	212
4.28	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดโชคชัย	213
4.29	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดโชคชัย แสดงร้านค้า	214
4.30	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขอนแก่น	215
4.31	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดขอนแก่นยามค่ำคืน (ตลาดคนเดิน)	216
4.32	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีวิถีชาวตลาดขอนแก่น	217
4.33	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดหน้าประชุมพล เมืองโคราช	218
4.34	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดหน้าประชุมพล เมืองโคราช	219
4.35	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของการจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณะ	219
4.36	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของการจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ การพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน 2558	220
4.37	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของการจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ การพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน 2556	221
4.38	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของเว็บไซต์ที่หลากหลายสู่สาธารณะ	221
4.39	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนและการวิจัย	222

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.40	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบทความและหนังสือ	223
4.41	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของวิชาเรียน	224
4.42	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อออนไลน์ https://plus.google.com/u/0/	225
4.43	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อออนไลน์	226
4.44	แสดงการพัฒนาของข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อออนไลน์	227
4.45	แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อโทรทัศน์และออนไลน์	228
4.46	แสดงราชอาณาจักรไทยสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชและสภาพทางธรณีวิทยาอีสาน (ภาพจาก http://suphawit.weebly.com เข้าถึงเมื่อ 23 พ.ย.2557และพิชัย สดภิบาล.2551)	240
4.47	แสดงเส้นทางวัฒนธรรมอีสานของศรีศักร วัลลิโภดมและสุดแผ่นดินอีสาน (งานสนามของพิชัย สดภิบาล.2551)	241
4.48	แสดงแผนผังงานภาคสนามตลอดปากช่องริมถนนมิตรภาพ (พิชัย สดภิบาล.2555)	242
4.49	แสดงแผนผังงานภาคสนามตลอดปากช่องริมถนนมิตรภาพ (พิชัย สดภิบาล.2555)	243
4.50	แสดงแผนผังงานภาคสนามตลอดปากช่องหน้าสถานีรถไฟปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2555)	244
4.51	แสดงตลาดปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อาคารเรียนไม้ดั้งเดิม (พิชัย สดภิบาล.2555)	245
4.52	แสดงแผนผังงานภาคสนามและลวดลายระเบียงตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2555. คลังภาพ สจล.)	246
4.53	แสดงภายในร้านคุณแดง (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพ สจล.)	247
4.54	แสดงภายในร้านคุณแดงบานประตูลันดานกว่าร้อยปี (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพ สจล.)	248
4.55	แสดงผังทางร้านคุณแดง (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพ สจล.)	249

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.56	แสดงร้านแฮนด์เนรมิต (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)	250
4.57	แสดงผังร้าน แฮนด์เนรมิต (คุณเลิศศักดิ์ ทองสมบัติ) (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพ สจล.)	251
4.58	แสดงร้าน Hi Pak Chong Coffee เป็นสถานที่แสดงของเก่าที่ตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)	252
4.59	แสดงภาพถ่ายที่ สำคัญภาพหนึ่งเป็นช้างที่เขาใหญ่มารวมกันปรากฏเป็นสามเศียร (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพ สจล.เจ้าของภาพห้ามนำไปเผยแพร่)	252
4.60	แสดงโอ่งปากช่องที่ร้านแฮนด์เนรมิต (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)	253
4.61	แสดงช่องแสงและลม สองสองโจร ตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพ สจล.)	254
4.62	แสดงร้านก๋วยเตี๋ยวเรือ 2 ลำของคุณสุรศักดิ์ เลิศฤทธิ์พงศ์ (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)	255
4.63	แสดงร้านตั้งฮั่วเส็งของคุณเล็ก เกริกเกียรติกุล อาคารโครงสร้างครึ่งตึกครึ่งไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้มะค่า เคาน์เตอร์เก็บเงินของเดิม สตูล เครื่องช่างเก่า ไหน้ำปลา ไหปลาร้า	256
4.64	แสดงถึงอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์และเมืองใหญ่ในอดีตของที่ราบสูงอีสานไทยและลำน้ำโขง (พิชัย สดภิบาล.2551)	257
4.65	แสดงลักษณะทางธรณีวิทยาของภาคอีสาน (พิชัย สดภิบาล.2551)	258
4.66	แสดงบรรยากาศร้านค้าตามหมู่บ้านเหนือดั้งเดิม ที่ยังหลงเหลือให้เห็น (บ้านนางอุทัยวัน แก้วดวงตา บ้านข่วง ลำปาง. 2556)	260
4.67	แสดงภาพที่บ้านโกมินทร์ ตลาดสีคิ้ว ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จภาคอีสานโดยทางรถไฟพ.ศ. 2498 (พิชัย สดภิบาล.2551)	261
4.68	แสดงภาพที่บ้านยาโกมินทร์ ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2551)	261
4.69	แสดงสีคิ้ว แหล่งศิลปะถ้ำ ก่อนประวัติศาสตร์ (สุจิตต์ วงษ์เทศ.2543 และ พิชัย สดภิบาล.2549)	262

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.70	แสดงอาคารไม้เก่าตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)	263
4.71	แสดงโรงมหรสพเก่าที่ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)	564
4.72	แสดงร้านโกมินทร์สมุนไพรและอาคารตลาดรถไฟที่อำเภอสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)	265
4.73	แสดงตลาดเย็นสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)	266
4.74	แสดงศิลปะสถาปัตยกรรมตลาดเก่าสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)	267
4.75	แสดงแผนผังตลาดเก่าสีคิ้วที่ควรอนุรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	268
4.76	แสดงสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพประทับในระแทะ คราวเสด็จตรวจมณฑล อีสานพ.ศ. 2449 (พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา. 2557)	269
4.77	แสดงภาพแสดงลักษณะการวังผังเมืองโคราช (พิชัย สดภิบาล.2557)	270
4.78	แสดงภาพแสดงชุมชนอีสานวางผังเมืองและเมืองแบบทวาราวดี (ภาพบน) และแบบเขมร (ภาพล่าง) พิชัย สดภิบาล.2550	271
4.79	แสดงบ้านไทยโคราช (พิชัย สดภิบาล.2551-2558)	272
4.80	แสดงบ้านมอญโคราช (พิชัย สดภิบาล.2551-2558)	273
4.81	แสดงภาพตลาดขายสินค้าเมืองโคราช กองเวียนพักเพื่อค้าขาย (ภาพจากพิพิธภัณฑ์เมืองโคราช)	274
4.82	แสดงร้านไทยสงวนได้อนุรักษ์อาคารไว้อย่างแบบดั้งเดิม	275
4.83	แสดงผังตลาดหน้าประตูชุมพล	276
4.84	แสดงอาคารร่วมสมัยตลาดโคราชอาคารอนุรักษ์ หน้าประตูชมพล (พิชัย สดภิบาล.2558)	277
4.85	แสดงโรงงานน้ำมาเนต เมืองโคราช แยกสวนมาก สร้างเมือง พ.ศ. 2466 แบบตะวันตก (พิชัย สดภิบาล.2558)	278
4.86	แสดงอาคารอนุรักษ์โรงแรมเมืองทอง ส่วนชั้นบนเป็นโรงแรมชั้นล่างร้านเช่าพระ(พิชัย สดภิบาล.2555)	279
4.87	แสดงอาคารอนุรักษ์ร้านไทยสงวน หน้าประตูชมพล(พิชัย สดภิบาล.2555)	280
4.88	แสดงอนุสาวรีย์ ประตูชุมพล เมืองโคราช อาคารอนุรักษ์ร้านไทยสงวน หน้าประตูชุมพล (พิชัย สดภิบาล.2555)	281
4.89	แสดงร้านขายยาหน้าประตูชุมพล(พิชัย สดภิบาล.2555)	282

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.90	แสดงอาคารอนุรักษ์โรงแรมเมืองทอง ส่วนชั้นบนเป็นโรงแรมชั้นล่างร้านเช้าพระ (พิชัย สดภิบาล.2555)	283
4.91	แสดงอาคารร้านค้าย่านประตูไชยณรงค์ เมืองโคราช (พิชัย สดภิบาล.2555)	284
4.92	แสดงแผนผังตลาดโชคชัยที่ยังคงเหลืออยู่งานสำรวจภาคสนามตลาดโชคชัย	285
4.93	แสดงร้านในตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดภิบาล.2555)	287
4.94	แสดงชาติพันธุ์ชาวโชคชัยสือเชื้อสายมอญ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดภิบาล.2555)	288
4.95	แสดงร้านเสริมสวยตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	289
4.96	ดินด่านเกวียน นั้นมีลักษณะพิเศษ คือมีแร่เหล็กผสมอยู่ (ผลงานออกแบบของ วิโรฒ ศรีสุร และ “Thai Potter”)	290
4.97	แสดงเส้น รูปร่าง รูปทรงของการปั้นดิน(Line Shape Form) (ลายเส้นโดย พิชัย สดภิบาล และธีระ ขำสวัสดิ์. 2551)	291
4.98	แสดงลายเส้นโดย พิชัย สดภิบาล และ อนุชา ทับทิมดี. 2551)	292
4.99	แสดงคนตลาดโชคชัยและชาวมอญโคราช	293
4.100	แสดงตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดภิบาล.2558) ยังเป็นเรือนไม้ขายของชำจิปาถะมีอาคาร สมัยใหม่แซมบ้างแต่ก็ยังน่าดู	293
4.101	แสดงร้านลิขิตนาพิกาตลาดนางรอง	297
4.102	แสดงร้านเทียมฮวด	298
4.103	แสดงด้านหลังยังคงความดั้งเดิม	298
4.104	แสดงร้านเทียฮะ มีตู้โชว์แบบดั้งเดิมที่รักษาไวเป็นอย่างดีแลใช้งานได้ดี	299
4.105	แสดงร้านพรประเสริฐสังฆภัณฑ์	300
4.106	แสดงร้านพรประเสริฐสังฆภัณฑ์ส่วนหลังบ้านและทางขึ้นชั้นที่สอง	301
4.107	แสดงผังสำรวจภาคสนามตลาดนางรอง และผังส่วนอาคารทรัพย์สินที่ยังเป็นแบบดั้งเดิม (พิชัย สดภิบาล.2558)	302
4.108	แสดงสำรวจภาคสนามตลาดนางรอง (พิชัย สดภิบาล.2558)	303
4.109	แสดงผังสำรวจภาคสนามตลาดนางรอง ส่วนระเบียงหน้าร้านชั้นที่ 2 (พิชัย สดภิบาล.2558)	304

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.110	แสดงลักษณะเรือนไม้เป็นเรือนที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่จะเป็นแบบร่วมสมัยในปี พ.ศ.2500 (พิชัย สดภิบาล.2555)	306
4.111	แสดงร้านขายที่นอน 4 คูหาเดิมผลิตที่นอนแต่ปัจจุบันรับมาจากชุมชนที่ผลิตขาย (พิชัย สดภิบาล.2555)	308
4.112	แสดงผลิตภัณฑ์จากไม้	309
4.113	แสดงผลิตภัณฑ์จากไม้ที่ถอดมาจากเกวียนอีสานและประเทศข้างเคียง	310
4.114	แสดงผลิตภัณฑ์จากล้อเกวียนอำเภอประโคนชัย (พิชัย สดภิบาล และ อนุชา ทับทิมดี.2555)	311
4.115	แสดงเรือนอีสานดั้งเดิมของชุมชนเก่าก่อนจะพัฒนามาเป็นเรือนร่วมสมัยปี 2500 (พิชัย สดภิบาล.2551)	311
4.116	แสดงปราสาทหินพนมรุ้ง (พิชัย สดภิบาล.2551)	312
4.117	แสดงผังสำรวจภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล.2555)	313
4.118	แสดงทัศนียภาพภาคตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล.2555)	314
4.119	แสดงลักษณะระเบียงบ้านพักอาศัยค้าขาย ภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล.2555)	315
4.120	แสดงชาติพันธุ์ภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล.2555)	316
4.121	แสดงน้ำพริกทรงเครื่องกุ้งจ่อม (พิชัย สดภิบาล และ วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)	317
4.122	แสดงกระยาสารทข้าวตอกเม็ดบัวอบเกลือ (พิชัย สดภิบาล และ วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)	317
4.123	แสดงผ้าไหมบ้านนาโพธิ์ที่มีขายทุกตลาดในย่านเมืองบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล และ วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)	318
4.124	แสดงผ้าขาวม้าทอมือเส้นใหญ่ (พิชัย สดภิบาล และ วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)	318
4.125	แสดงผ้าขาวม้าทอมือเส้นเล็ก (พิชัย สดภิบาล และ วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)	318
4.126	แสดงเครื่องประดับที่เรียกว่าเกือบที่มีลวดลายเลียนแบบจากเครื่องประดับของนางอัปสราเมืองเขมร (พิชัย สดภิบาล และ วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)	319
4.127	แสดงผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ ถนนเทพนิมิตตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล.2553)	322
4.128	แสดงร้านชโยภาสภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ ถนนเทพนิมิตตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล.2553)	323

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.129	แสดงงานผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ ถนนเทพนิมิตตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล.2553)	324
4.130	แสดงงานผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ ถนนประชาธิปัตย์ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	325
4.131	แสดงชาติพันธุ์ตลาดศีขรภูมิ (พิชัย สดภิบาล.2553)	326
4.132	แสดงร้านสินจงมีจำหน่ายผ้าไหมผ้าโทเรและของเบ็ดเตล็ดทุกชนิด โดยเฉพาะเครื่องจักรสานเครื่องมือประมงพื้นบ้านตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	327
4.133	แสดงย่านถนนเทศบาลหนึ่งหน้าอาคารรถไฟศีขรภูมิฝั่งร้านขายกาละแมสดตราปราสาทเดียว ตัดกับถนนเทพนิมิตตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	328
4.134	แสดงตลาดเก่ารถไฟสถานีศีขรภูมิ สุรินทร์เกิดมาพร้อมกับสถานีเหมือนกับชุมชนสถานีรถไฟไทยทั่วประเทศไทย ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	329
4.135	แสดงร้านชโยภาสอาคารดั้งเดิมและแบบร้านร่วมสมัยยังเก็บรักษาตู้แบบดั้งเดิมเอาไว้ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	330
4.136	แสดงร้านชโยภาสอาคารดั้งเดิมและแบบร้านร่วมสมัยยังเก็บรักษาตู้แบบดั้งเดิมเอาไว้ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	331
4.137	แสดงร้านตั้งไส้งวนอาคารเก่าดั้งเดิมหน้าสถานีที่หลงเหลือจากไฟไหม้เป็นเรือนแถวที่มีสกุลช่างผลงานประณีตงดงามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	332
4.138	แสดงอาคารดั้งเดิมร้านโล้วซิมกี่เป็นเรือนแถวชุดเดียวกับตระกูลชโยภาสที่มีสกุลช่างผลงานประณีตงดงาม ปัจจุบันเปกอาศัย ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	333
4.139	แสดงอาคารดั้งเดิมร้านโล้วซิมกี่เป็นเรือนแถวชุดเดียวกับตระกูลชโยภาสที่มีสกูลช่างผลงานประณีตงดงาม ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	334
4.140	แสดงร้านทรัพย์เจริญที่ท่านอนุรักษ์ไว้ขายแบบเรียนเครื่องเขียนมาแต่เดิมตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	334

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.141	แสดงบ้านในทรงมนิลาของร้านทรัพย์เจริญที่ท่านอนุรักษ์ไว้ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	335
4.142	แสดงเตียงนอนเหล็กโบราณของบ้านทรัพย์เจริญ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	336
4.143	แสดงภาพตกแต่งผนังของบ้านทรัพย์เจริญ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	337
4.144	แสดงเครื่องเรือน และงานตกแต่งภายใน บ้านทรัพย์เจริญ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	338
4.145	แสดงภาพเก่าเล่าอดีตของร้านเจริญทรัพย์ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	339
4.146	แสดงเรือนแถวไม้เก่าของบ้านพักของหมวยเซา แซ่ซือ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)	340
4.147	แสดงแหล่งท่องเที่ยวในตลาดศีขรภูมิ มีปราสาทศีขรภูมิ เมืองสุรินทร์ (นักศึกษาสถาปัตยกรรมภายใน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. พิชัย สดภิบาล.2546)	341
4.148	แสดงผังภาคสนาม ตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)	343
4.149	แสดงตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2558)	344
4.150	แสดงตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2558)	345
4.151	แสดงดอกผลต้นสำโรงเตี้ย ตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2558)	346
4.152	แสดงพิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ชาวจีนโบราณ ตลาดสำโรงทาบ	346
4.153	แสดงตลาดสำโรงทาบอาคารเรือนไม้ชั้นเดี่ยว และสองชั้น	347
4.154	แสดงร้านค้าขายพืชผลทางการเกษตร ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือประมงดักจับสัตว์	347
4.155	แสดงร้านค้าขายข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือประมงดักจับสัตว์	348
4.156	แสดงร้านค้าขายพืชผลทางการเกษตร ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือประมงดักจับสัตว์	349
4.157	แสดงโรงเตรี้ยมตลาดสำโรงทาบที่สำหรับจัดงาน “ตรุษจีนไหว้เจ้าน่าทาวน์สำโรงทาบ”	350
4.158	แสดงเมืองริมแม่น้ำโขง (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	352

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.159	แสดงภาพย่านเมืองเก่าเชียงคานที่ควรอนุรักษ์ไว้ที่ริมแม่น้ำโขง (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	353
4.160	แสดงอาคารลักษณะแบบจีนสมัยรัชกาลที่ 3 ตลาดตะกั่วป่า ปัจจุบันหลังตรงป้ายบอกทางถูกรื้อทิ้งไปแล้ว (พิชัย สดภิบาล.2555 คลังภาพ สจล)	354
4.161	แสดงลักษณะอาคารที่ได้รับอิทธิพลของตะวันตกในไทย (นักศึกษาออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน 2556)	355
4.162	แสดงตึกดินที่เมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	356
4.163	แสดงตึกดินที่เมืองเชียงคานใช้ไม้ไผ่เป็นโครงในโบกทับด้วยดินผสมปูน (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	357
4.164	แสดงบ้านน้ำดี จังหวัดเลย (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	357
4.165	แสดงตลาดเมืองเวียงจันทร์ (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	358
4.166	แสดงลำน้ำโขงช่วงเมืองหนองคาย (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	359
4.167	แสดงพระธาตุพนมศูนย์ศาสนาและการค้าไทย-ลาว เมืองนครพนม (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	359
4.168	แสดงบ้านเรือนที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกเมืองนครพนม (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	360
4.169	แสดงตลาดหน้าสมประสงค์ตำบลพระธาตุพนม อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	361
4.170	แสดงยามเช้าหน้าพระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)	361
4.171	แสดงเกษตรกรรมริมแม่น้ำโขง (ภาพอ้อมบุญ ทิพย์สุดา.2559 คลังภาพ สจล)	362
4.172	แสดงรูปแบบอาคารตะวันตกที่ผสมผสานกับฝีมือช่างตะวันออกชาวจีนที่ถูกนำมาสร้างเป็นอาคารพักอาศัยและทำการค้าในประเทศไทย (พิชัย สดภิบาล.2559)	363
4.173	แสดงตลาดซุ้มโขงพระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.2559)	364
4.174	แสดงตลาดซุ้มโขงพระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.2559)	365
4.175	แสดงบ้านท่าดีหมีตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย (พิชัย สดภิบาล.2554)	367
4.176	แสดงพระธาตนวมินทรมงคลลีลาทวินคราภิรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	368

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.177	แสดงทิวทัศน์ฝั่งประเทศลาวเป็นภาพมุมสูงที่ทิวเขาสลับซับซ้อนสวยงามนัก (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	368
4.178	แสดงผู้สูงอายุชาวบ้านถ้าดีหมีจัดทำบายศรีมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวฝีมือไม่ซับซ้อนนักแต่แฝงด้วยคติความเชื่อ (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	369
4.179	แสดงการขนานนามว่าเมือง 5 เชียง (เชียงแสนเชียงทอง เชียงรุ้ง เชียงตุงและเชียงใหม่) (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	370
4.180	นิทานเจ้าลาวกระโจนหน้าผา (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	371
4.181	แสดงบ้านนายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่4 (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	372
4.182	แสดงบ้านนายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่4 (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	373
4.183	แสดงบ้านนายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่4 (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	374
4.184	แสดงบริเวณบ้านและยุ้งข้าว นายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่4 (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	375
4.185	แสดงฝาบ้านทำจากไม้ไผ่ทุบสานขัดลายสวยงามมากทั้งลวดลายและสีสัน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	375
4.186	แสดงการทำใบยาสูบของบ้านท่าดีหมี เมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	376
4.187	แสดงหาดนางคอย เมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	377
4.188	แสดงบ้านท่าดีหมี เมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	378
4.189	แสดงการตักบาตรข้าวเหนียวในยามเช้าที่มีพระออกบิณฑบาตร ให้นักท่องเที่ยวได้ตักบาตร	380
4.190	แสดงโรงแรมพูลสวัสดิ์ เมืองเชียงคาน จังหวัดเลย (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	381
4.191	แสดงบ้านพักอาศัยร้านค้าเมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	382
4.192	แสดงการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาสภาเมืองกำหนดต้องใช้สกุลช่างพื้นถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญและรู้จักธรรมชาติของโครงทางสถาปัตยกรรม (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	383

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.193	แสดงการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาสภาเมืองกำหนดต้องใช้สกุลช่างพื้นถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญและรู้จักธรรมชาติของโครงทางสถาปัตยกรรม (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	384
4.194	แสดงการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาสภาเมืองกำหนดต้องใช้สกุลช่างพื้นถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญและรู้จักธรรมชาติของโครงทางสถาปัตยกรรม (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	385
4.195	แสดงภายในร้านค้ามีการตกแต่งที่ยังรักษาเอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	386
4.196	แสดงปรุงในครัวของอาหารพื้นถิ่นเมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	387
4.197	แสดงผ้าขาวม้าปูจัดเรียงแบบบ้านๆมีเหล้าขาวหนึ่งถ้วยรสชาติถึงใจนัก (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	388
4.198	แสดงมีการจัดสำรับอาหารแบบขันโตกเหมือนทางเหนือแต่รสชาติอาหารนั้นแตกต่าง (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	389
4.199	แสดงลักษณะระเบียงหน้าบ้าน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	389
4.200	แสดงการเหยียบเพื่อคลายปวดเมื่อยของคุณแม่คำก้อยคนย่องเส้นเท้าเทวดา (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	390
4.201	แสดงร้านอาหาร ร้านขายของเก่า ของที่ระลึกของเมืองเชียงคานตลาดเก่าจะเปิดในเวลากลางวันและยามค่ำคืนด้วยเรียกว่า ย่านถนนริมโขง (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	391
4.202	แสดงร้านอาหาร ร้านขายของเก่า ของที่ระลึกของเมืองเชียงคานตลาดเก่าจะเปิดในยามค่ำคืนด้วยเรียกว่าย่านถนนริมโขง (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	392
4.203	แสดงร้านอาหารยามค่ำคืนที่เชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล)	393
4.204	แสดงผลคร้อดองทานกับข้าวเหนียวหวานหอมมันเค็มอร่อยรสดีแท้	395
4.205	แสดงต้นค้อ ครั้อ กระซ้อ กระซ้อง คอส้ม	396

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.206	แสดงศิลปะสถาปัตยกรรมป้ายหน้าบ้านและร้านค้าที่พัก	397
4.207	แสดงตักบาตรข้าวเหนียวยามเช้า (พิชัย สดภิบาล.2554)	398
4.208	แสดงหินพญานาค แม่น้ำโขงอยู่หน้าศูนย์ท่องเที่ยวเมืองเชียงคาน	399
4.209	แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน	300
4.210	แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน	401
4.211	แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน	402
4.212	แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน	403
4.213	แสดงลักษณะเครื่องประกอบอาคารของเมืองเชียงคาน	404
4.214	แสดงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสร้างขึ้นมาใหม่และยังรูปแบบดั้งเดิม	404
4.215	แสดงชาติพันธุ์ชาวเมืองเชียงคาน	405

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	รายชื่อชุมชนตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4
3.1	รายชื่อชุมชนตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	177
3.2	แสดงตลาดที่สมควรศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ จำนวน 9 แห่ง	180
3.3	แสดงศึกษาตามประเด็นการศึกษาข้อมูลทางด้านศิลปะสถาปัตยกรรมของตลาดทั้ง 9 แห่ง	183
3.4	แสดงประเด็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาดทั้ง 4 แห่ง	184
3.5	แสดงการศึกษาข้อมูล ของ AAC, SA และ LEED ของตลาดทั้ง 9 แห่ง	185
3.6	แสดงการศึกษาข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ของตลาด	186
5.1	เปรียบเทียบมาตรฐานของการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของการอนุรักษ์อาคาร AAC, SA LEED และ TREES	407
5.2	การเปรียบเทียบกรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน	413

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (Study and Development the Architecture Vernacular Markets North Eastern Region of Thailand for Sustainable Conservation Tourism มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และยังสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) การสร้างศักยภาพและความสามารถเพื่อการพัฒนาทางสังคม (ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1) ส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าทางศาสนาศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่หลากหลาย (กลยุทธ์การวิจัยที่ 2) การวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและการสร้างสรรค์งานศิลป์ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ (แผนงานวิจัยที่ 2.2)และโครงการวิจัยกับกลุ่มเรื่องที่ควรวิจัยเร่งด่วนตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) กลุ่มเรื่องที่ 10 การบริหารจัดการท่องเที่ยว ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล เร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรกในเรื่อง การสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นเศรษฐกิจในภาพรวมเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ภาคประชาชนและเอกชนในการลงทุนและการบริโภค(1.1) เร่งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติและเร่งรัดมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว (1.1.6) นโยบายระยะการบริหารราชการ 3 ปี ของรัฐบาล ในนโยบายสังคม(2.2) ด้านนโยบายศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม 3) สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทยทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยมที่ดีงาม และความเป็นไทยเพื่อการศึกษาเรียนรู้และเผยแพร่สู่สังคมโลก ตลอดจนใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวโลกและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ (2.2.4)

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ถนนฉลองกรุง กรุงเทพมหานคร 10520 โทร./โทรสาร 02329-8442 ,02329-8000 ร่วมมือกับ Department of Industrial Technology and Education, Utah State University การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (ส.ส.ส.) องค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการพัฒนาชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำสำคัญของโครงการวิจัย

การพัฒนา สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยั่งยืน และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุเกินกว่า 100 ปี เป็นงานวิจัยที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ การที่จะอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่เก่าแก่เกิน 100 ปี ให้ดำรงอยู่โดยรักษาศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว และเพื่อให้ชุมชนแข็งแกร่งมีรากแก้วไม่ถูกดูดกลืนไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ โดยปราศจากดุลยภาพทางปัญญาและความรู้ที่จะอนุรักษ์สิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้

การอนุรักษ์เป็นหนทางหนึ่งที่ยั่งยืน ในการรักษาผลงานด้านสถาปัตยกรรมของชุมชนให้ดำรงอยู่ในท้องถิ่นที่ต้องการความเจริญมั่นคงถาวรของเทคโนโลยีในการก่อสร้างสมัยใหม่ การดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตเดิมขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ เพื่อเป็นการศึกษาและเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมของชุมชน ทุกๆ สิ่ง ทุกๆ อย่าง เป็นหน้าต่างในการแสดงออกให้ชุมชน สังคมอื่นได้เห็นถึงการอนุรักษ์ การพัฒนาบำรุงรักษามรดกที่ล้ำค่าแห่งนี้ไว้

โครงการวิจัยเพื่อ ศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย จะสามารถแก้ปัญหาการพัฒนาชุมชน เพื่อที่จะต้านกับกระแสการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ อุตสาหกรรมระบบใหม่ ที่ไม่มีภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำอย่างไรวิถีชาวบ้านที่เป็นพื้นถิ่นของแต่ภาค จะยังคงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำอย่างไรที่จะสามารถเชื่อมโยงพื้นถิ่นให้เข้ากับยุคสมัยตามความนิยมของตลาดท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ ทำอย่างไรที่จะเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนขึ้นสู่ระดับนานาชาติ และสามารถมีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่หลากหลาย มีเอกลักษณ์เฉพาะของประเทศไทยที่ออกสู่ตลาดท่องเที่ยวของโลก

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย

2.2 เพื่อพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเทศเพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

2.3 เพื่อรวบรวมรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นและพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

2.5 เพื่อส่งเสริมการผลิต ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าได้ทั้งในและส่งออกต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่เป็นเรือนไม้แถวที่มีโครงสร้างเป็นเรือนเครื่องสับ ปรุงเรือนด้วยสกุลช่างพื้นถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาแต่อดีต มีแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน เป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการแลกเปลี่ยน ซื้อขาย สินค้าในท้องถิ่นต่าง ๆ มีหรือไม่มีคณะกรรมการบริหารจัดการตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมและมีการศึกษาและพัฒนาเชิงอนุรักษ์ที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ให้เป็นอาคารอนุรักษ์ทางด้านสถาปัตยกรรม ที่มีโครงสร้างเป็นเครื่องไม้ และเป็นอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ของ UNESCO ประกอบด้วย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 30 แห่ง เป็นตลาดเก่าโครงสร้างไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย ที่เปิดตลาดค้าขายทุกวันตั้งแต่ ๖.๐๐ น. ถึง ๑๘.๐๐ น. สำหรับกลุ่มชุมชนท้องถิ่นเข้าไปใช้บริการแบบดั้งเดิม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

1. ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.1 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม

1.2 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

2. ตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ภูมิสังคม

2.2 ภูมิวัฒนธรรม

2.3 นิเวศวัฒนธรรม

2.4 ชีวิตวัฒนธรรม

2.5 ชุมชนทางชาติพันธุ์

3. มีวิธีการในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีที่เหมาะสมกับชุมชนพื้นถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้อย่างไรในด้านดังต่อไปนี้

3.1 การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม

3.2 สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 อาคารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตทางประชากร

ประชากร

ตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทยจำนวน 24 แห่ง[1] เป็นย่านถนนการค้า 21 แห่ง และตลาดการค้า 3 แห่ง มีการศึกษาวิจัยแล้ว 1 แห่ง และมีการจัดตั้งองค์กรระดับท้องถิ่น/ชุมชน ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ 2 แห่ง

ตารางที่ 1.1 รายชื่อชุมชนตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	กรรมสิทธิ์	จังหวัด	ลักษณะเขตการปกครอง
1.	ตลาดปากช่อง	การรถไฟ/ส่วนบุคคล	ถนนเทศบาล 5 และ ถนนเทศบาล 17 อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองปากช่อง
2.	ตลาดสีคิ้ว	ส่วนบุคคล	ถนนสีคิ้ว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองสีคิ้ว
3.	ตลาดโชคชัย	ส่วนบุคคล	อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	เทศบาลตำบลโชคชัย
4.	ตลาดห้วยแถลง	ส่วนบุคคล	ถนนประชาชื่น อ.ห้วยแถลง จ.นครราชสีมา	เทศบาลตำบลห้วยแถลง
5.	ตลาดบัวใหญ่	ส่วนบุคคล	ถนนรถไฟ 1 อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองบัวใหญ่
6.	ตลาดประชุมพล		ถนนเทศบาล 5 อ.เมือง จ.นครราชสีมา	เทศบาลตำบลโคกกรวด
7.	ตลาดนางรอง	ทรัพย์สินฯ	ถนนประชาสันติสุข อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	เทศบาลเมืองนางรอง
8.	ตลาดศีขรภูมิ	การรถไฟ/ส่วนบุคคล	ถนนเทพนิมิตและถนนเสรีธิปัตย์ อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์	เทศบาลตำบลระแงง
9.	ตลาดสำโรงทาบ	ส่วนบุคคล	ถนนบำรุงพัฒนา อ.สำโรงทาบ จ.สุรินทร์	เทศบาลสำโรงทาบ
10.	ตลาดถนนหลวง	ส่วนบุคคล	ถนนหลวง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	เทศบาลนครอุบลราชธานี

[1] โครงการศึกษาวิจัยมาตรฐานที่อยู่อาศัยและชุมชน เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าของเมือง.2553

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	กรรมสิทธิ์	จังหวัด	ลักษณะเขตการปกครอง
11.	ตลาดถนนหลวงพิบูล	ส่วนบุคคล	ถนนหลวง อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี	เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร
12.	ตลาดถนนวิศิษฐ์ศรี	ส่วนบุคคล	ถนนวิศิษฐ์ศรี อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี	เทศบาลตำบลเขมราฐ
13.	ตลาดเชียงคาน	ส่วนบุคคล	ถนนชายโขง อ.เชียงคาน จ.เลย	เทศบาลตำบลเชียงคาน
14.	ตลาดเรณูนคร	ส่วนบุคคล	ถนนธาตุนาน้อยเหนือ อ.เรณูนคร จ.นครพนม	เทศบาลตำบลเรณูนคร
15.	ตลาดชุมชนหน้าประตูโขง	ส่วนบุคคล	ชุมชนหน้าประตูโขง อ.ธาตุพนม จ.นครพนม	เทศบาลตำบลธาตุพนม
16.	ตลาดถนนสุนทรวิจิตร	ส่วนบุคคล	ถนนสุนทรวิจิตร อ.เมือง จ.นครพนม	เทศบาลเมืองนครพนม
17.	ตลาดหนองกุง	ส่วนบุคคล	ตลาดน้ำพอง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น	เทศบาลตำบลน้ำพอง
18.	ตลาดถนนเฉลิมพล	ส่วนบุคคล	ถนนเฉลิมพล อ.พล จ.ขอนแก่น	เทศบาลเมืองเมืองพล
19.	ตลาดถนนแชแล	ส่วนบุคคล	ถนนแชแล อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี	เทศบาลตำบลกุมภวาปี
20.	ตลาดถนนพิศาลสารกิจ	ส่วนบุคคล	ถนนพิศาลสารกิจ อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี	เทศบาลตำบลพันดอน
21.	ตลาดเสลภูมิ	ส่วนบุคคล	ตลาดเสลภูมิ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด	เทศบาลตำบลเสลภูมิ
22.	ตลาดถนนมีชัย		ถนนมีชัย อ.เมือง จ.หนองคาย	เทศบาลเมืองหนองคาย
23.	ตลาดถนนพาณิชบำรุง		ถนนพาณิชบำรุง อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย	เทศบาลเมืองท่าบ่อ
24.	ตลาดวัดพระธาตุเชิงชุม		ชุมชนวัดพระธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร	เทศบาลเมืองสกลนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรอบแนวคิดของโครงการ

กรอบแนวคิดในการศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (Study and Development the Architecture Vernacular Markets Four Region of Thailand for Preservation Tour) ยึดกรอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานไว้และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุก ๆ หัวข้อของการปฏิบัติงาน คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” กรอบแนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ซึ่งกรอบแนวคิดนี้ผู้วิจัยจะขอเรียกว่า “King Model” โดยสามหัวข้อดังกล่าวตรงกับภาษาอังกฤษ คือ “Search Empathies Develop”

การอัญเชิญกรอบดังกล่าวมาประยุกต์เป็นกรอบแนวดิด ในการศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นดังนี้

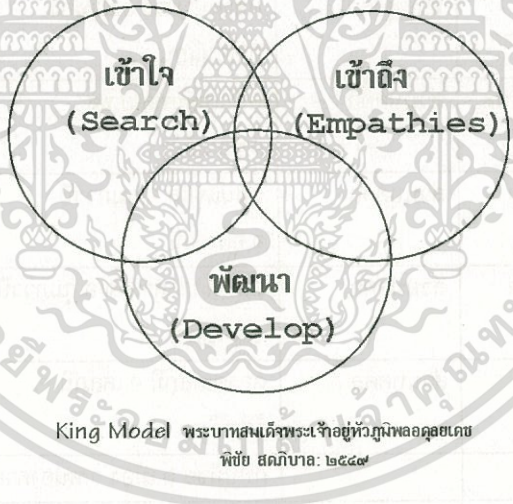

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย น้อมนำพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นิยามศัพท์

ตลาด หมายถึง ศูนย์กลางของชุมชนดั้งเดิม ในการแลกเปลี่ยน ซื้อขาย สินค้าในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ใช้อุปโภคบริโภคในการดำรงชีวิต มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง การออกแบบสร้างสรรค์รูปแบบของอาคารเรือนไม้พาณิชย์ พักอาศัยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในพื้นที่ชุมชนที่ประกอบด้วยเครื่องประกอบอาคาร เครื่องเรือน เครื่องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่ดำรงอยู่เป็นสังคมและมีวัฒนธรรมพื้นถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอายุในการก่อสร้างมากกว่า 100 ปี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หมายถึง สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่แบ่งประเทศออกเป็นภาคต่าง ๆ คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงประกอบด้วยแอ่งโคราช และแอ่งสกล ทิศเหนือและตะวันออกติดกับลำน้ำโขง ทิศใต้และตะวันตกติดกับภาคกลาง

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเข้าใจในรายละเอียดของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านโครงสร้าง ด้านกรรมวิธีการก่อสร้าง และด้านการใช้วัสดุครุภัณฑ์ประกอบงานสถาปัตยกรรม โดยนำมาหาวิธีบูรณะ บำรุงรักษา เก็บรวบรวบและฟื้นฟู และหรือสร้างใหม่ให้สืบทอดต่อไป

อนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรวบรวม ทำนุบำรุงรักษา บูรณะเก็บรวบรวบและฟื้นฟู สร้างใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และชุมชนยอมรับที่จะจัดการโดยชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ยั่งยืน หมายถึง การจัดการศิลปสถาปัตยกรรมตลาดเก่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่โดยต้องใช้อย่างคุ้มค่า ใช้แบบพอประมาณและมีวิธีการจัดหาวัสดุทดแทนกันอย่างสมดุลระหว่างทรัพยากรกับชุมชนที่ประกอบกัน 3 ด้านคือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสภาพแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ในระยะเริ่มต้น สามารถรวบรวมฐานข้อมูลชนิดและรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีไว้ในระบบคอมพิวเตอร์

2. เพิ่มสถานที่ให้นักอนุรักษ์ นักออกแบบสถาปัตยกรรม นักท่องเที่ยวและธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เลือกได้อย่างหลากหลาย

3. พัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

หน่วยงานที่นำผลงานวิจัยไปใช้

1. สถานประกอบการร้านค้าในตลาดชุมชน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงมหาดไทย

2. นักอนุรักษ์ สถาปนิก นักออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมพื้นถิ่น สถาบันการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

1. ฐานข้อมูล ชนิดประเภทและรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีไว้ในระบบคอมพิวเตอร์

2.นักอนุรักษ์ นักออกแบบสถาปัตยกรรม นักท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีสถานที่ท่องเที่ยวให้เลือกได้อย่างหลากหลาย

3.พัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัยและสถานที่เก็บข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านโปรแกรมช่วยในการออกแบบฐานข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพและการออกแบบของสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

5. วิเคราะห์และประเมินผล (Analysis and Evaluation)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6. ปรับปรุงและพัฒนาการออกแบบโปรแกรมฐานข้อมูลของสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

7. จัดทำรายงานผลการวิจัย

สถานที่รวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ระยะเวลาในการทำวิจัย ตั้งแต่เดือน ตุลาคม ปี พ.ศ.2554 – เดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2559

ปัจจัยที่เอื้อต่อการวิจัย

ชุมชนพื้นถิ่นตื่นตัวในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเก่า มีการจัดตั้งกรรมการชุมชนเพื่อจัดทำพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นของชุมชน เพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยงเชิงอนุรักษ์ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นเมืองน่าอยู่ ตามหลักการของ สสส. และมูลนิธิบ้านมั่นคง และยังมีการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม ของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ และมีองค์กรที่ช่วยในการสนับสนุน อาทิเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศ กรรมการพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์

อุปกรณ์ในการวิจัย

1. คอมพิวเตอร์สำหรับออกแบบโปรแกรมและเก็บรวบรวมข้อมูล
2.วัสดุและเครื่องมือในการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดเก่าที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของงานวิจัย

เป็นฐานข้อมูล ชนิดและรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ในการสืบค้นหาข้อมูลด้านกายภาพสำหรับ นักอนุรักษ์ นักออกแบบสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน สภาพแวดล้อมภายใน นักออกแบบผลิตภัณฑ์ นักท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและมีสถานที่ท่องเที่ยวให้เลือกได้อย่างหลากหลาย ตลอดจนการพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ชุมชนตลาดจัดตั้งกรรมการชุมชนเพื่อการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังมีการจัดสัมมนาเชิงวิชาการปลูกฝังให้มีนักอนุรักษ์น้อยเกิดขึ้น และเผยแพร่เอกสารข้อมูลร้านค้าทั้งทางด้านเอกสารและเว็บไซต์ kmitl4learn.in.th

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และ เพื่อศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย เพื่อพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเทศเพื่องานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีการรวบรวมรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นและพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืน โดยการจัดทำฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และยังส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าได้ทั้งในและการส่งออกต่างประเทศจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษา ทฤษฎี หลักการ ตลอดจนข้อคิดจากปราชญ์พื้นถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

2.1 การพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์

2.2 ศิลปสถาปัตยกรรม

- 2.2.1 ความหมายและคำจำกัดความของศิลปสถาปัตยกรรม
- 2.2.2 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม
- 2.2.3 สถาปัตยกรรมไทย
- 2.2.4 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- 2.2.5 คุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- 2.2.6 เหตุที่ทำให้เกิดรูปแบบเฉพาะถิ่น
- 2.2.7 ตลาดเป็นศูนย์กลางชุมชน

2.3 ลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

- 2.3.1 ภูมิสังคม
- 2.3.2 ภูมิวัฒนธรรม
- 2.3.3 นิเวศวัฒนธรรม
- 2.3.4 ชีวิตวัฒนธรรม
- 2.3.5 ชุมชนทางชาติพันธุ์

2.4 บริบทของตลาดพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.5 วิธีการในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

- 2.5.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.5.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ตลาดพื้นถิ่น
2.5.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม
2.5.4 การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าของประเทศไทย 2547-2559
2.5.5 สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2.6.1 งานวิจัยภายในประเทศไทย
2.6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
2.7 การทบทวนกรณีศึกษา
2.7.1 กรณีศึกษาในประเทศ
2.7.2 กรณีศึกษาต่างประเทศในแถบเอเชีย
2.7.3 กรณีศึกษาต่างประเทศในประเทศสหรัฐอเมริกา
2.7.4 กรณีศึกษาต่างประเทศในสมาคมยุโรป

2.1 การพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์

ในการวิจัยศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (Study and Development the Architecture Vernacular Markets Four Region of Thailand for Preservation Tour) ยึดกรอบแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานไว้และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางกับทุก ๆ หัวข้อในการปฏิบัติงาน คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ผู้วิจัยจะขอเรียกว่า “King Model” สามหัวข้อดังกล่าวตรงกับภาษาอังกฤษ คือ “Search Empathies Develop”

การอัญเชิญกรอบดังกล่าวมาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

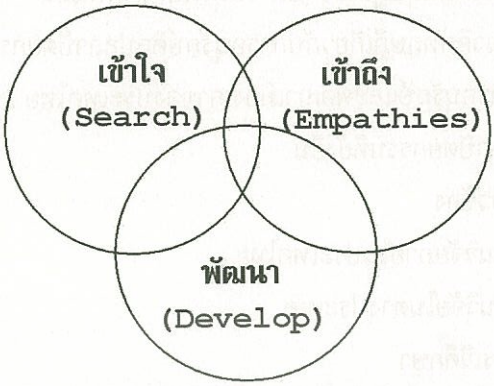

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการอนุรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2549)

ตลาดเก่าที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป เป็นสถานที่ทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่ายิ่ง งานวิจัยนี้ยึดหลักในการที่จะเก็บรักษาตามที่ Prof. Dr. Yukio Nishimaru. บันทึกโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ กุฏอินทร์ ให้ข้อมูลไว้ว่า คณะกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเอเชียจะเน้นในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การใช้มรดกโลกอย่างฉลาด (Wise Use of Heritage)
2. การตรวจสอบลักษณะที่แท้จริง (Test Authenticity)
3. มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Dimension of Heritage)
4. การอนุรักษ์เมืองในเอเชียตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ (East & Southeast Asian Context of Urban Preservation)

ดังนั้น กรอบแนวคิดในการพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์ในปัจจุบันคงจะต้องยึดกรอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานไว้ให้ โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุก ๆ หัวข้อของการปฏิบัติงาน คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” กรอบแนวคิดนี้สามารถใช้ได้อย่างไม่ต้องสงสัย เพียงที่จะประยุกต์กระบวนการแนวทางได้อย่างไร ในการพัฒนาตลาดเก่าที่มีอายุและมีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม อย่างเช่น ตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ก็ดำเนินไปตามแนวนี้ การอัญเชิญกรอบดังกล่าวมาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ควรเริ่มตามกรอบ ดังต่อไปนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

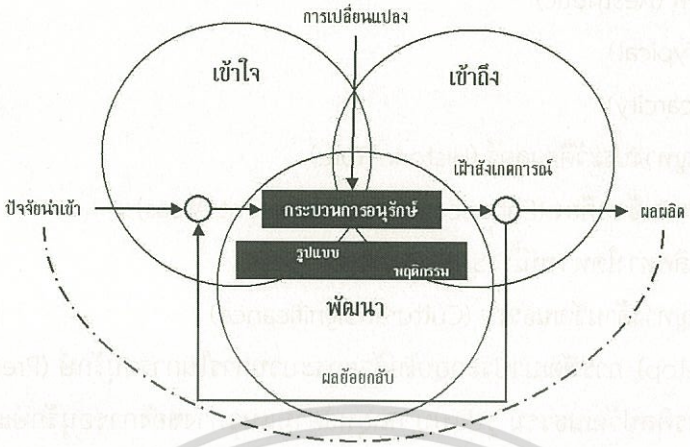

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการพัฒนาตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2549)

เมื่อพิจารณาตามกรอบของ King Model แล้วมีสามหัวข้อหลักที่จะต้องตอบโจทย์ ตามหัวข้อไป เริ่มที่

1. เข้าใจ (Search) การที่จะเข้าใจได้นั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาหาข้อมูล เช่นถ้าต้องการที่อนุรักษ์ เราต้องทราบเสียก่อนว่าจะอนุรักษ์อะไร มรดกของชาติ มรดกโลก เป็นมรดกทางวัฒนธรรมตาม ข้อกำหนดของคณะกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมหรือเปล่า เป็นต้น หรือการแยกประเภทของ การอนุรักษ์ (Categories of Preservation) ซึ่งมีตั้งแต่ขนาดใหญ่ เช่น พื้นที่ บริเวณ ไปจนถึงขนาด เล็ก เช่นวัตถุหรือชิ้นส่วน และที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต ถ้าจะขยายความเกี่ยวกับ ประเภทของสิ่งที่ควรอนุรักษ์ควรจะคำนึงถึง

ก. บริเวณธรรมชาติ (Natural Area)
ข. เมืองเล็กและหมู่บ้าน (Town and Villages)
ค. เส้นขอบฟ้าและช่องมองทิวทัศน์ (Skylines and View Corridor)
ง. ย่านและชุมชนย่อย (Districts and Neighborhoods)
จ. ภูมิทัศน์ถนน (Streetscapes)
ฉ. รูปด้านหน้าอาคาร (Facade)
ช. อาคาร(Building)
ซ. วัตถุและชิ้นส่วน (Objects and Fragments)
ฌ. มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

2. เข้าถึง (Empathies) เข้าถึงหลักเกณฑ์การคัดเลือกเพื่อการอนุรักษ์ (Criteria for Preservation) นักอนุรักษ์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ควรใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก การตัดสินใจเพื่อ การอนุรักษ์ ได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ก. สุนทรียภาพ (Aesthetic)

ข. ตัวแทน (Typical)

ค. หายาก (Scarcity)

ง. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Role)

จ. ส่งเสริมบริเวณข้างเคียง (Enhancement of Adjacent Areas)

ฉ. ความเป็นเลิศทางใดทางหนึ่ง (Superlatives)

ช. ความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Significance)

3. พัฒนา (Develop) การพัฒนาประกอบไปด้วยกระบวนการในการอนุรักษ์ (Preservation) การจัดการ การบริหารศิลปวัฒนธรรม รูปแบบ กลยุทธ์ตามแนวทางของการอนุรักษ์แต่ละหัวข้อ เช่น การพัฒนาในการอนุรักษ์เพื่อ งานมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Dimension of Heritage) จะต้องกำหนดกลยุทธ์และกระบวนการตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ก. พิธีการ(Rituals)

ข. ความเชื่อ(Beliefs)

ค. วิถีชีวิต(Lifestyle)

ง. การใช้สอย(Use & Function)

จ. ฝีมือช่าง(Carpentry & Craftsmanship)

ฉ. ข้อมูลด้านวัฒนธรรมทั่วไป(Cultural Information in General)

ช. ความร่วมมือจากประชาชน(Public Involvement)

การอนุรักษ์เมืองชุมชนของภูมิภาคแถบเขตร้อนของประเทศไทย (คณะกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเอเชีย) จะเน้นหัวข้อของกลยุทธ์และกระบวนการดังต่อไปนี้

ก. เอกลักษณ์ของอาคาร (Building Identity)

ข. ความหลากหลาย (Diversity)

ค. ทางน้ำเป็นทางสัญจรหลัก (Water as High Way)

ง. ใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community-based)

จ. ใช้กิจกรรมเป็นตัวนำ (Activity-led)

ฉ. สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Rapidly Changing Society)

ในสามหัวข้อจะมีการบูรณาการกันเป็นปัจจัยการนำเข้าตามหัวข้อกลยุทธ์ในงานพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ การกำหนดปัจจัยนำเข้าจะอยู่ในส่วนของหัวข้อความเข้าใจ เช่นความต้องการที่จะพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์

ความเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ (Random Fluctuation) ที่เกิดขึ้น ดังเช่นการเปลี่ยนแปลงจากการเดินทาง ทางน้ำเป็นทางบก ความเจริญทางเทคโนโลยี ยุคโลกาภิวัตน์ การพัฒนาด้านต่าง ๆ รูปแบบของวิถีชีวิตเปลี่ยน พฤติกรรม (Behavior) ต้องปรับเปลี่ยน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.3 กระบวนการการพัฒนาตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2549)

ทุกเหตุการณ์ที่เกิดจะต้องเฝ้าระวัง สังเกตุการณ์ เก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผ่านกระบวนการแต่ละรูปแบบ (Models) ที่ออกแบบมาให้สอดคล้องกันกับงานพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ และใช้พฤติกรรมของชุมชนเป็นหลักและเป็นแรงผลักดัน ให้เป็นไปตามทิศทางที่กำหนด

ผลวัตต์ของการบริหารการปฏิบัติการตามรูปแบบของกระบวนการ การดำเนินการต้องใช้เวลามาเป็นตัวกำหนดด้วย กรรมการในการบริหารชุมชน เจ้าของสถานประกอบการ แผนการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ งานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีคุณค่า มีอายุมากกว่า 100 ปี เป็นต้น ดังตัวอย่างของตลาดสามชุก 100 ปี ที่เริ่มมาจากชุมชนที่เข้มแข็ง จากตลาดที่เงียบเหงาเพราะความเจริญเข้าถึง มีกรอบแนวคิดที่จะทำให้ตลาดฟื้นอย่างไร เริ่มที่ชุมชน ที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลงให้เกิดเป็นโอกาสที่ดีสำหรับชุมชน ช่วยตนเอง หาองค์กรที่มีแนวคิดเดียวกันมาร่วมแรงร่วมใจ

ตอนนี้ผลิตผลของการดำเนินการบริหารจัดการ ควบคุมตัวแปรต่างๆได้ ทำให้ตลาดสามชุมทำมาค้าขึ้น ใครๆ ก็ต้องการไปเที่ยว ไปชมสถานที่ ที่ชนรุ่นก่อน ๆ ได้สร้างไว้ ผลผลิตของตลาดสามชุก จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ได้สำเร็จ

กระบวนการของการเฝ้าสังเกต ส่งผลย้อนกลับไปยังกรรมการตลาด เจ้าของอาคาร เจ้าของร้าน ที่คิดเพิ่มเติมเสริมแต่งให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

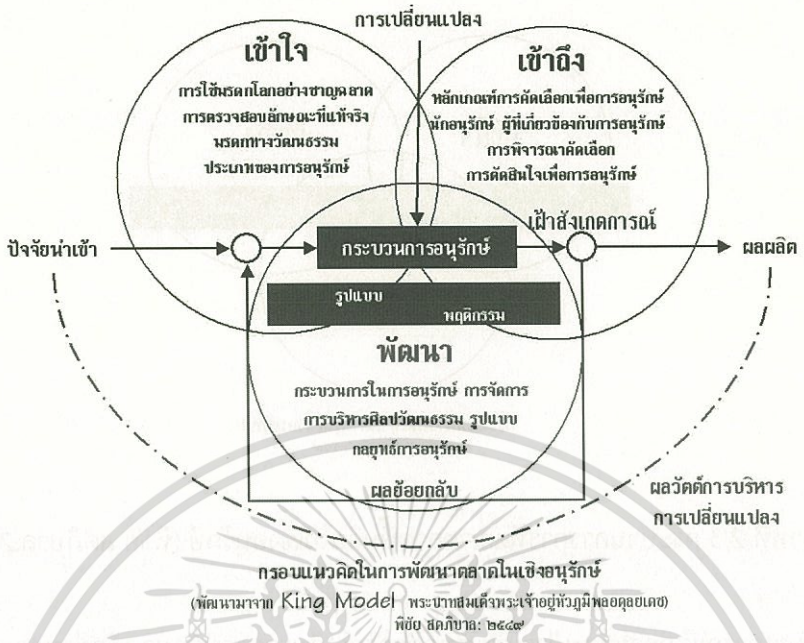

ภาพที่ 2.4 กระบวนการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์

(พิชัย สดภิบาล.2549)

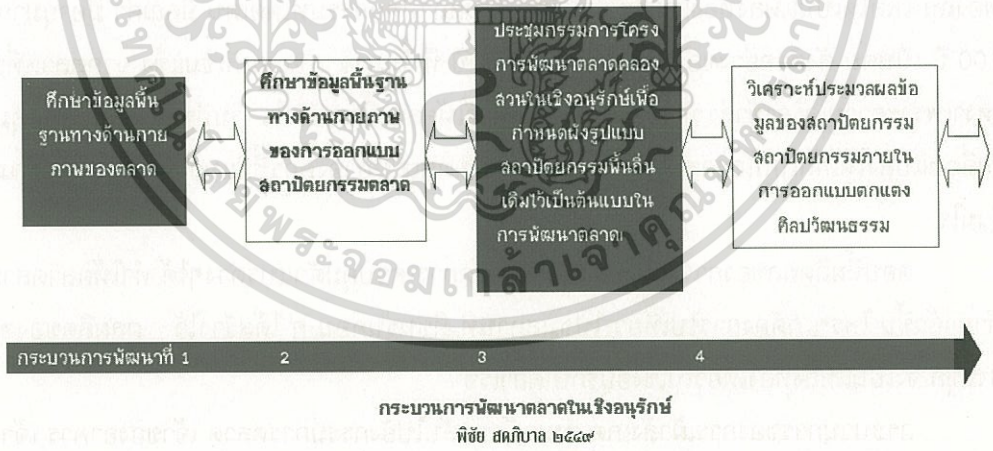

ภาพที่ 2.5 กระบวนการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น 1-4

(พิชัย สดภิบาล.2549)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

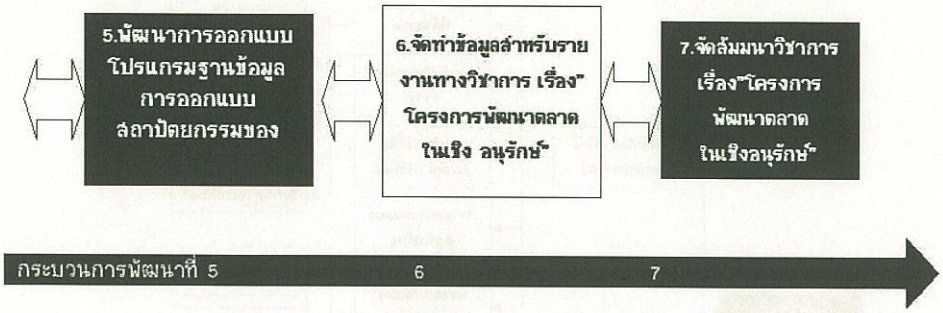

ภาพที่ 2.6 กระบวนการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น 5-7 (พิชัย สดภิบาล.2549)

ดังนั้นการพัฒนาควรจะมีการกำหนดระยะเวลา (Milestone) ในการทำงานในระยะแรกจะมีด้วยกัน 6 ระยะ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี
2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของการออกแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี
3. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเดิมไว้เป็นต้นแบบในการพัฒนาตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี
4. วิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลของสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน การออกแบบตกแต่งศิลปวัฒนธรรม
5. พัฒนาการออกแบบโปรแกรมฐานข้อมูลการออกแบบสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี
6. จัดทำข้อมูลสำหรับรายงานทางวิชาการ เรื่อง "โครงการศึกษาการพัฒนาตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
149101

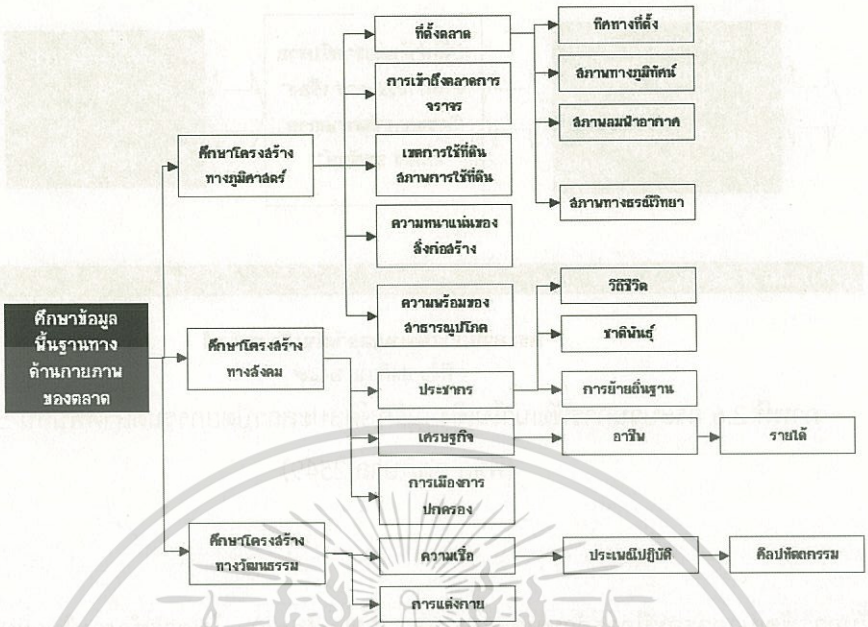

กระบวนการพัฒนาที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาด
พิชัย สดภิบาล ๒๕๔๙

ภาพที่ 2.7 กระบวนการพัฒนาที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพ (พิชัย สดภิบาล.2549)

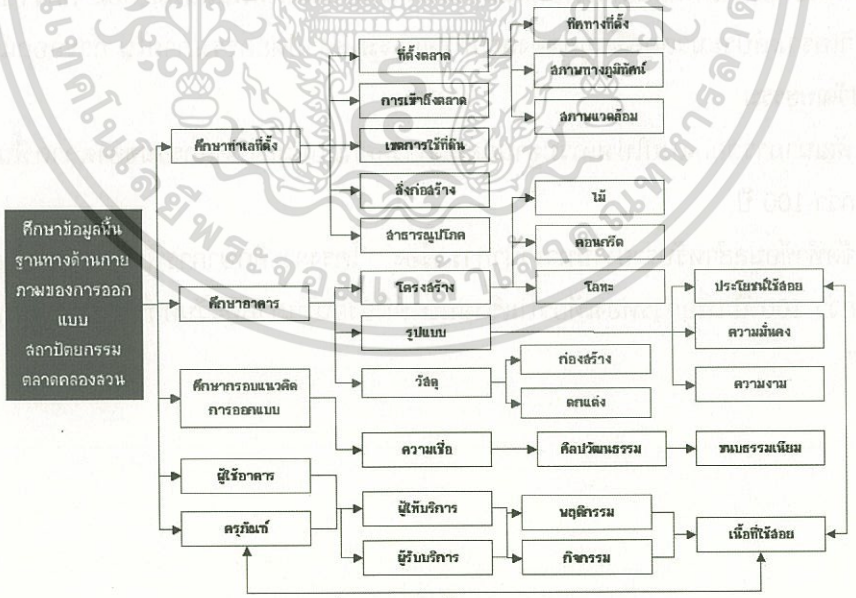

กระบวนการพัฒนาที่ 2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาด
พิชัย สดภิบาล ๒๕๔๙

ภาพที่ 2.8 กระบวนการพัฒนาที่ 2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของการออกแบบสถาปัตยกรรม (พิชัย สดภิบาล.2549)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

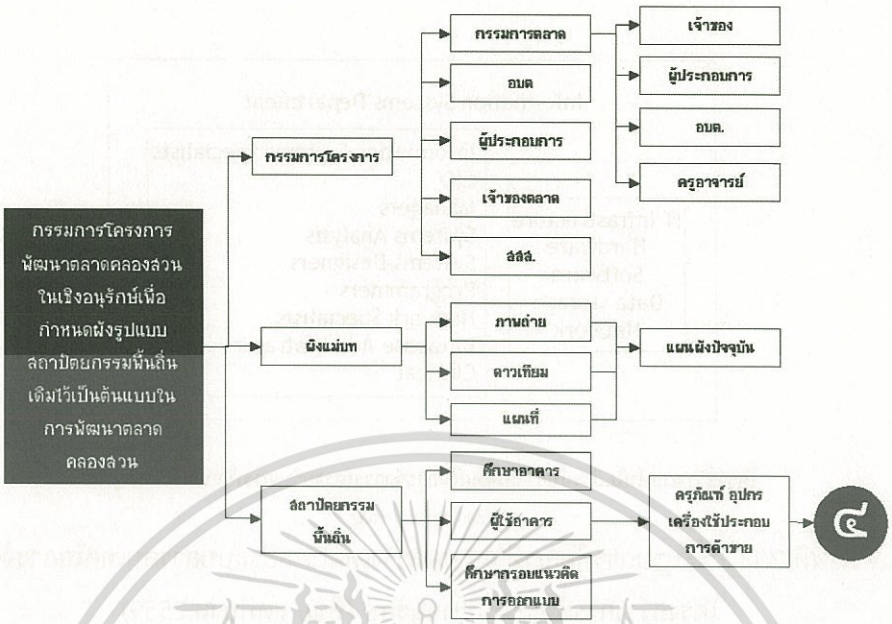

ภาพที่ 2.9 กระบวนการพัฒนาที่ 3 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเดิมไว้เป็นต้นแบบในการพัฒนาจัดตั้งกรรมการพัฒนาโครงการ (พิชัย สดภิบาล.2549)

กระบวนการพัฒนาที่ 4 เป็นการดำเนินการโดยใช้เทคโนโลยีด้านสารสนเทศ (Information Technology Systems) มาช่วยในการจัดการด้านข้อมูล (Data Based) และนำเสนอ (Presentation) เผยแพร่ เนื้อหา (Contents) สาระต่างๆ ที่ประมวลผลแล้วเก็บรวบรวมรักษาอย่างยั่งยืน และสามารถปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

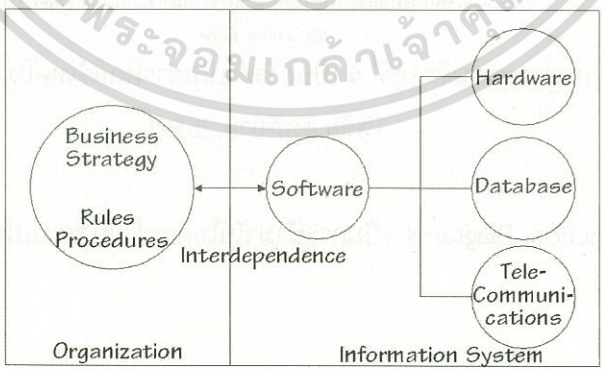

ภาพที่ 2.10 กระบวนการพัฒนาที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์กับระบบสารสนเทศ (พิชัย สดภิบาล.2559)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

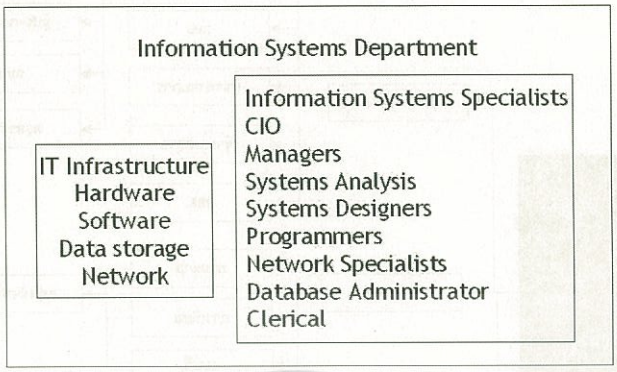

โครงสร้างเทคโนโลยีระบบสารสนเทศในการจัดการโครงสร้างการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์

พิชัย สดภิบาล ๒๕๕๙

ภาพที่ 2.11 กระบวนการพัฒนาที่ 4 โครงสร้างเทคโนโลยีระบบสารสนเทศในการจัดการโครงสร้างการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2559)

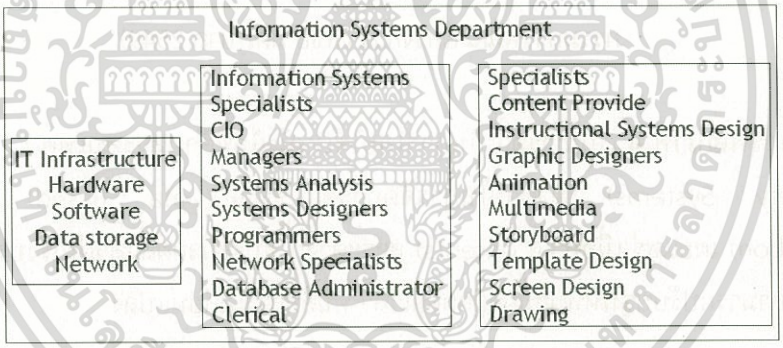

โครงสร้างเทคโนโลยีระบบสารสนเทศในระบบการนำเสนอองค์ความรู้

พิชัย สดภิบาล ๒๕๕๙

ภาพที่ 2.12 กระบวนการพัฒนาที่ 4 เป็นการดำเนินการโดยใช้เทคโนโลยีด้านสารสนเทศ (พิชัย สดภิบาล.2559)

ทั้งสาม Function Diagrams เป็นการนำมาใช้ในการพัฒนาระบบโครงสร้างของฐานข้อมูลโครงการ

กระบวนการพัฒนาที่ 5 วิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลของสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน การออกแบบตกแต่ง ศิลปวัฒนธรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระบวนการพัฒนาที่ 6 จัดทำข้อมูลสำหรับรายงานทางวิชาการ เป็นกระบวนการนำเสนอเผยแพร่ผลงานการพัฒนาต่อสาธารณชน ในรูปแบบการนำเสนอเชิงประจักษ์จัดเตรียมสื่อสิ่งพิมพ์ (Paper Based) สื่อผสม (Multimedia) สื่อ ออนไลน์ (Online, WWW.) ซึ่งยึดกรอบแนวทางของการนำเสนอองค์ความรู้ของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

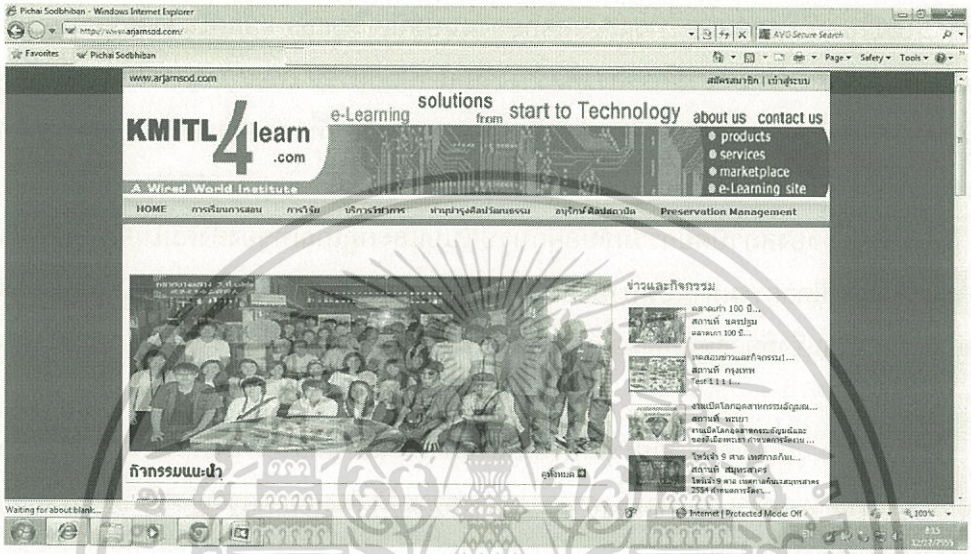

ภาพที่ 2.13 กระบวนการพัฒนาที่ 6 จัดทำข้อมูลสำหรับรายงานทางวิชาการ

(พิชัย สดภิบาล.2559)

กระบวนการพัฒนาที่ 7 การสัมมนาเชิงวิชาการ การจัดนิทรรศการ เพื่อประเมินผลทางวิชาการนำผลที่ได้จากเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงผลงานของโครงการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ ติดตามผล และเฝ้าสังเกตุการณ์ ส่งผลที่ได้ย้อนกลับเข้าระบบ สารสนเทศของโครงการ

2.2 ศิลปสถาปัตยกรรม

Architecture=สถาปัตยะกรรม

Arch. Science=สถาปัตยะเวท

หรือสถาปัตยะศาสตร์.

Architect=สถาปนิก

Arch. Drawing=สถาปัตยะเลขา

ม.จ.อิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานคำแปล คำว่า “Architecture”เป็นภาษาไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และได้รับพระราชทานคำแปลนี้ว่า “สถาปัตยกรรม” และคำว่า “Architect” ตรงกับคำว่า “สถาปนิก” (ทรงประทานเมื่อใดยังหาหลักฐานไม่ได้) ดู “อาษา” ฉบับที่สาม 2506

สถาปัตยกรรม เป็นวิทยาการของการก่อสร้าง ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านประโยชน์ใช้สอย และการแสดงออกของมนุษย์ที่เจริญแล้ว แม้แต่ในสังคมชุมชนที่มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ก็ยังมีการสรรค์สร้างงานสถาปัตยกรรม เพื่อสนองการใช้สอยขั้นพื้นฐาน ส่วนในสังคมที่เจริญแล้วจะเป็นเครื่องบ่งชี้พัฒนาการของสังคมที่แสดงความเป็นปึกแผ่นแน่นหนา และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของสังคมหรือกลุ่มคนนั้น ๆ (ผุสดี ทิพทัส. 2538)

ประเภทของสถาปัตยกรรมขึ้นอยู่กับรูปแบบและกฎเกณฑ์ของสังคมในอดีตอาจจำแนกประเภทของสถาปัตยกรรมตามบทบาทของผู้อุปถัมภ์งานสถาปัตยกรรมในแต่ละกลุ่มชนได้ ประเภทของสถาปัตยกรรมจึงมีจำกัดเฉพาะอาคารของพระมหากษัตริย์หรือชนชั้นปกครอง กับอาคารทางศาสนา

ส่วนในปัจจุบันเราจำแนกประเภทของสถาปัตยกรรมเป็นหลายประเภทขึ้น ตามกิจกรรมของมนุษย์ที่ตอบสนองต่อความต้องการทั้งทางกาย ทางความรู้สึก และทางความคิดที่เกิดจากสติปัญญาและความรอบรู้ของมุษย์ด้วย

ความต้องการพื้นฐานของมุษย์	Architectural
Preservation : การดิ้นรน สงวนรักษาเพื่อการดำรงอยู่	บ้าน วัด ตลาด ร้านค้า อาคารพาณิชย์ ศูนย์การค้า สำนักงาน โรงพยาบาล ธนาคาร ศาล ที่ทำการ ชุมชน
Recognition: ความต้องการการยอมรับจากผู้อื่น	พระราชวัง คฤหาสน์ ปราสาท โบสถ์ วิหาร วัดวาอาราม อนุเสาวรีย์ สถานศึกษา ตึกระฟ้า
Response: ความต้องการการตอบสนองจากผู้อื่น	ห้องรับแขก ห้องรับรอง สโมสร สมาคม หอประชุม
Self Expression: ความต้องการแสดงออกของตนเอง	โรงละคร สังคีตสถาน พิพิธภัณฑ์ หอสมุด หอศิลป์ สนามกีฬา โรงแรม ศูนย์ต่างๆ

2.2.1 ความหมายคำจำกัดความของศิลปสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรม คือ ศิลปะและวิทยาการแห่งการก่อสร้าง ซึ่งอาจอธิบายได้อีกอย่างหนึ่งว่าหมายถึงการจัดที่ว่างสามมิติเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ กล่าวคือเพื่อให้เกิดคุณค่า 3 ประการได้แก่ (1) ความสะดวกและความเหมาะสมในการใช้สอย (2) ความมั่นคงแข็งแรง (3) ความชื่นชม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถาปัตยกรรม หมายรวมถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้าง รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสิ่งปลูกสร้างนั้น ที่มาจากการออกแบบของมนุษย์ ด้วยศาสตร์ทางด้านศิลปะ การจัดวางที่ว่าง ทัศนศิลป์ และวิศวกรรมการก่อสร้าง เพื่อประโยชน์ใช้สอย สถาปัตยกรรมยังเป็นสื่อความคิดและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมในยุคนั้นๆอีกด้วย
(เข้าถึงได้ที่ http://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรม สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554)

ณ เบื้องหน้านี้ คือ ดิน ฟ้า แล อากาศแห่งโลก ณ เบื้องหน้านี้คือ “ภูมิ” แห่งประเทศ “ภูมิ” แห่งอากาศ “ภูมิ” แห่งดินน้ำลมไฟ “ภูมิ” แห่งกาละ “ภูมิ” แห่งเทสะ “ภูมิ” แห่งคำ “ภูมิ”แห่งความ “ภูมิ” แห่งปริศนาที่รอเราเข้าไปจัดการ ปรุง+แต่ง สร้าง+สรรค์ ด้วย “จิต” ด้วย “กร”ที่ละเอียดอ่อน ปรับ+ปรุง แต่ง+รส เจือ+กลิ่น ใส+เสียง สอด+สี ผูกพันเรื่องราวอันลึก+ล้ำ แห่งชีวิตจริง และชีวิตฝันของมนุษย์ ขึ้น” เป็น*สถาปัตยกรรม* ที่หมายให้เป็น “ภูมิ”แห่งชีวิต จิตวิญญาณของผู้อาศัย.....*สถาปัตยกรรมคือบ้านแห่งชีวิตจิตใจมนุษย์”* (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. 2549)

สถาปัตยกรรม เป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการก่อสร้างสิ่งก่อสร้าง อาคาร ที่อยู่อาศัย ต่าง ๆ การวางผังเมือง การจัดผังบริเวณ การตกแต่งอาคาร การออกแบบก่อสร้าง ซึ่งเป็นงานศิลปะที่มีขนาดใหญ่ต้องใช้ผู้สร้างงานจำนวนมาก และเป็นงานศิลปะ ที่มีอายุยืนยาว

สถาปัตยกรรม เป็นวิธีการจัดสรรบริเวณที่ว่างให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และศิลปะ ความงดงาม และคุณค่าของสถาปัตยกรรม ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้ คือ

1. การจัดสรรบริเวณที่ว่างให้สัมพันธ์กันของส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก
2. การจัดรูปทรงทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และสิ่งแวดล้อม
3. การเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมและกลมกลืน

สถาปัตยกรรมแบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. ชนิดที่สร้างขึ้นเพื่อให้มนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่ หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อาคาร บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร ศาลา ฯลฯ

2. ชนิดที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างอื่น ๆ เช่น อนุสาวรีย์ เจดีย์ สะพาน เป็นต้น ผู้สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม เรียกว่า สถาปนิก (Architect)

ศิลปสถาปัตยกรรม (Architectural Arts) มีความหมายคือ เป็นศิลปะ (Art) เป็นวิทยาศาสตร์ (Science) เป็นการออกแบบสรรค์สร้าง (Design) ที่ประจักษ์ออกมาเป็นรูปร่างหน้าตาที่งดงาม มีโครงสร้างที่แปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา (Structure) เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ผู้ที่จะเลือกใช้อาคาร (Building) นั้นๆ

ศิลปะ (Art) เป็นงานที่สรรค์สร้างโดยธรรมชาติและมนุษยชาติ โดยธรรมชาตินั้น (Natural Art) สร้างงานขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง และมีการเปลี่ยนแปลงเสริมแต่งอยู่ตลอดเวลา มนุษย์เป็นผู้ตัดสินในความงดงามของ งานที่ธรรมชาติสร้างขึ้น แต่ก็มิได้ถือมาเป็นของตนเอง นั่นคืองานศิลปในส่วนของธรรมชาติที่สร้างไว้ให้มนุษย์เป็นต้นแบบ เป็นทฤษฎี เป็นหลักการ เป็นบทเรียนที่มนุษย์ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศึกษาหาความรู้จากธรรมชาติไม่รู้จบ จะเป็นรูปร่าง รูปทรง เส้น สี แสง เงาที่เกิดขึ้นบนพื้นผิวของวัสดุธรรมชาติ ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์ลอกเลียนแบบธรรมชาติแทบทั้งสิ้น

เมื่อได้ศึกษาทำความเข้าใจในธรรมชาติในลักษณะของกายภาพของธรรมชาติแล้ว ก็ศึกษาลึกลงไปในศาสตร์ของสรรพสิ่ง การเกิด การดำรงอยู่ การสลายดับสูญไปตามกาลเวลา การที่จะบันทึกหรือจารึกไว้ศึกษาต่อไปนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับน้ำมือของมนุษย์ เพราะธรรมชาติมีกาลเวลาที่จะต้องเสื่อมสลายไปหรือแปรเปลี่ยนสภาพจากเดิมไปอยู่ในสถานะภาพใหม่ จะคงอยู่ตลอดไปให้มนุษย์มองเห็นทุกวันเวลาไม่

การรู้จักเส้น สี แสง เงานี้เอง ทำให้มนุษย์สามารถบันทึกภาพจากธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไปได้โดยเส้น สี แสง เงาที่มนุษย์ได้มองเห็น ผสมผสานกับความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ โดยใช้ทักษะฝีมือ (Skills) สร้างเป็นงานหัตถศิลป (Handy craft) สามารถจินตนาการสร้างสรรค์ผลงานให้ผิดแผกไปจากธรรมชาติได้ (Creative Imagination) ผลงานเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องการซึ่งความสวยงาม (Beautiful) อันปรากฏให้เห็นประจักษ์ต่อสายตา (Appealing) หรือมากกว่าความเป็นปกติธรรมดาสามัญที่เกิดขึ้น (Ordinary Significance)

มนุษย์จึงสามารถบันทึกธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติ และที่งดงามกว่าจริง จึงเป็นงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ตามความต้องการ ตามความพึงพอใจ ตามที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะอันวิจิตรบรรจงให้ใคร ความเชื่อทำให้งานศิลปะมีความผิดแผกแตกต่างไปจากธรรมชาติ เราสร้างเพื่อใครให้ใครได้ใช้ตามความต้องการของเจ้าของงาน แต่ศิลปะนั้นจะต้องมีความงามอันเป็นสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ผนวกระหว่างธรรมชาติกับศิลปะ มีความงามมีรสนิยม (Beauty and taste) สร้างภาพให้ปรากฏสามารถเลือกแยกแยะได้ว่าศิลปะอันใดมีความงามตอบสนองความพึงพอใจ ดังนั้นงานศิลปะจึงอยู่ที่ความงาม (Aesthetics) ที่แต่ละบุคคลพึงพอใจ

ความงาม (Aesthetics) เป็นของแต่ละบุคคลที่ก่อเกิดขึ้นภายในใจของตนที่จะยอมรับในคุณภาพของความงามนั้นๆ ส่วนลึกของความรู้สึกในใจนี้เองเป็นจิตวิญญาณที่จะบอกถึง เส้น สี แสง เงา ความเป็นศิลปะทางด้านทฤษฎีทางศิลปะ การยอมรับในรูปร่าง รูปทรง การประสานกลมกลืนของสี ผลงานที่บ่งบอกถึงฝีมือ (Skills) ที่สุดยอดของงานช่าง (Excellence of craft) ที่เป็นไปด้วยความเชื่อมั่น (Truthfulness) เป็นต้นกำเนิดของงานที่แท้จริง (Originality) ที่ได้คิดริเริ่มและไม่ซ้ำใคร มีความแหวกแนวจนบางครั้งเกิดเป็นสมบัติที่ล้ำค่า (Non-Specify Property)

รสนิยม (Taste) นั้นสำคัญอยู่ที่การพิจารณาดุลยพินิจที่จะวินิจฉัยประมาณการที่จะตัดสินใจหรือมีวิจารณญาณในการหยั่งรู้ ประกอบกับความฉลาดหลักแหลม (Critical Judgment, Discernment) ในการมองเห็นคุณค่าว่าอะไรคืองานที่ทำขึ้นมาอย่างสมสัดส่วนมีเครื่องประกอบที่สมบูรณ์แบบ (Fitting) กลมกลืนกัน (Harmonious) หรือมีความสวยงาม (Beautiful Prevailing) ที่สวยกว่า เด่นกว่า เหนือกว่าในวัฒนธรรมหรือในส่วนของบุคคล ตัวตนที่เป็นปัจเจกบุคคล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลงานจะต้องบ่งบอกระดับของการส่งเสริมด้านความสุข ความปิติ ยินดี ความเพลิดเพลิน ความพอใจ ความชื่นชม ปรีเปรม สร้างความสุขใจ(Delight) เมื่อสร้างสรรค์งานแล้วสามารถนำมาเป็นสินค้าได้ (commodity) มีคุณค่ายิ่งในการใช้ประโยชน์ ต่อผู้ใช้หรือไม่ก็เป็นสิ่งสำคัญต่อสังคม

สถาปัตยกรรม ยังหมายถึง การออกแบบสภาพแวดล้อม (Environmental design) โดยมีข้อกำหนดทางกายภาพ (Physical) อันหมายรวมไปถึง งานสถาปัตยกรรม งานทางด้านวิศวกรรม (Engineering) งานโครงสร้าง (Construction) งานภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Architecture) การออกแบบผังเมืองและการวางแผนผังเขตเมืองหลวงและเมืองอื่นๆ การวางผังเมืองนั้น (Urban Design) เป็นการออกแบบเฉพาะสถาปัตยกรรมในเมือง เฉพาะโครงสร้างของเมือง (Urban Structure) และพื้นที่ใช้งานภายในเมือง (space)

ส่วน City planning นั้นเป็นกิจกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นไว้ในอนาคต ด้านกายภาพที่สอดประสานกันตามเงื่อนไขของชุมชนที่ต้องการเชิงประจักษ์ในชีวิตประจำวัน และสามารถพยากรณ์ได้ว่าชุมชนต้องการอะไรในอนาคต (Future Requirement) แผนที่ตั้งไว้นั้นตอบสนองทางด้านกฎหมาย ด้านการเงิน และโปรแกรมของโครงสร้างสามารถปฏิบัติตามแผนได้ หรือบางทีเราก็เรียกว่าการวางผังเมือง (Town Planning) หรือ Urban Planning

Space Planning: เป็นการออกแบบสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมภายในที่มีการจัดการหรือปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับแผนผัง แผนงานแบบ (Planning, Layout) การกระทำให้แล้วเสร็จสมบูรณ์ในการใช้ที่ว่าง (Space) อันที่จะเสนอหรือบรรจุลงไปในอาคาร (Proposed or Existing Building) ให้มีอยู่หรือดำรงอยู่ในอาคารนั้น

Interior Design: เป็นศิลปะ (Art) เป็นธุรกิจหรือเป็นเสมือนมืออาชีพในการออกแบบจัดผังและเป็นที่ปรึกษาในงานออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน หมายรวมไปถึงการออกแบบควบคุมโทนสี ครุภัณฑ์ (furnishing) ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมต่างๆ เครื่องประกอบต่างๆ (fitting) งานเก็บรายละเอียดพื้นผิว (finishing) ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างของงานสถาปัตยกรรมให้สิ้นสุดลง

ดังที่กล่าวมานั้นเป็นความหมายที่หมายรวมของคำว่า ศิลปสถาปัตยกรรม (Art of Architecture) “Art the conscience of use skill, craft and creative imagination in the production of what is beautiful, appealing, or of the more than ordinary significance”

สถาปัตยกรรม เป็นวิทยาศาสตร์ (Science) สาขาหนึ่งขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับรูปร่างที่ประกอบขึ้นจากปัจจัย หรือการยอมรับโดยตรงจากการสังเกตุ (Observation) การทดลอง (Experimental) การสืบสาวราวเรื่องต่างๆ และวิธีการศึกษาระบบการจัดการ (Systematically arranged) และแสดงให้เห็นถึงการจัดการในเชิงปฏิบัติการของกฎหมาย

Architecture: เป็นเทคโนโลยี (Technology) อันเป็นการประยุกต์ทางด้านวิทยาศาสตร์นำมาจัดการองค์ความรู้ที่จะสามารถสร้างสรรค์เทคนิควิธีการ และวัสดุให้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตสังคม และสภาพแวดล้อม โดยใช้เทคนิค (Techniques) ที่เป็นศาสตร์และศิลปะ หรือศิลปะวิทยาการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยทั่วๆไปนำมาใช้ในงาน อันมีเทคนิค ที่เกี่ยวกับงานก่อสร้างอาคาร เป็นศาสตร์และศิลปทางด้านรูปร่าง (Shaping) องค์ประกอบต่างๆ (ornamenting) ของเครื่องประดับตกแต่ง หรือการรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ทางด้านโครงสร้าง

มีการรวบรวมโครงสร้างหรือความคิดรวบยอด (Concept) ของงานที่เกี่ยวกับศิลปะที่เรียกได้ว่าเป็นอาร์คีเทคทอนิค (Architectonic)

สถาปัตยกรรม เป็นงานวิศวกรรมที่เป็นศิลปะและศาสตร์ในการประยุกต์ใช้กฎทางวิทยาศาสตร์ที่มีหลักการทางด้านปฏิบัติงานในการออกแบบและโครงสร้างทางด้านการก่อสร้าง (construction) วัสดุอุปกรณ์ (equipment) เครื่องมือต่างๆและระบบที่ใช้ในงานสถาปัตยกรรม

งานสถาปัตยกรรมต้องมีความแน่นอน (Firmness) มีสภาพการณ์ (state) สภาวะหรือคุณภาพ (quality) ของความสมบูรณ์ของโครงสร้าง (being solidity constructed)

สถาปัตยกรรม เป็นศาสตร์ทางพฤติกรรม (Behavior science) อันประกอบด้วยศาสตร์หลายๆแขนงด้วยกัน เช่น สังคมวิทยา (sociology) และมนุษยวิทยา (Anthropology) เป็นการค้นพบจากการสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม (เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร. 2546)

สังคมศาสตร์ (Sociology) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงสถานภาพของมนุษย์ในสังคมที่สัมพันธ์กัน ศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของต้นกำเนิด (Origin) การพัฒนาหรือพัฒนาการ (Development) โครงสร้าง (Structure) การใช้สอยในการทำงาน (Functioning) และเก็บรวบรวมพฤติกรรมของกลุ่มมนุษยชาติ

มานุษยวิทยา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ ถึงต้นกำเนิดทางด้านกายภาพ (Physical) และวัฒนธรรม (Culture) พัฒนาการ (Development) และสภาพแวดล้อม (environmental) และความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษยชาติ หรือมวลมนุษย์

สถาปัตยกรรม เป็นภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Architecture) เป็นศิลป เป็นธุรกิจ หรือมืออาชีพ ของการออกแบบ การจัดเตรียม การจัดการ การกำหนดหรือการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ดัดแปลง แปรสภาพ ลดตัดทอน แปรผันจากของเดิม การจัดการกับภูมิสถาปัตยกรรมให้เกิดความสวยงาม หรือการปฏิบัติจริงที่ได้ผลอย่างแท้จริง ที่เป็นเหตุเป็นผล สรุปรวบยอดแล้ว (Francis D.K.Ching.1995)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ให้คำไทยไว้ว่า “สถาปนิก” จากคำภาอังกฤษ ที่เขียนว่า “Architect” สถาปนักนิกเป็นผู้ “ออกแบบสถาปัตยกรรม หรือทำให้ดีให้งามนั้นเหนืออื่นใด จิตของสถาปนิกจะต้องมีความสมบูรณ์ในเรื่องนี้เสียก่อน นั่นคือ ต้องมีจิตที่งาม ยึดมั่นในความดี และมีความเอื้ออาทรผู้อื่นเป็นสำคัญ สิ่งนี้เองที่จะทำให้สถาปนิก ดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข แล้วถึงจะผลิตงานต่าง ๆ ออกมาอย่างมีคุณค่าได้จริง.....”(ยงยุทธ ณ นคร.เพื่อนอาจารย์.2546)

สถาปนิก เป็นผู้รังสรรค์งานออกแบบสถาปัตยกรรมเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในทุกสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบสถาปัตยกรรมมากกว่าการเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาเฉพาะ (ยงยุทธ ณ นคร. 2547) สถาปนิกแต่ละคนจึงมีบริบทของแนวคิดในการออกแบบที่ต่างกันแต่ก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สร้างงานสถาปัตยกรรมให้ยิ่งใหญ่ ต่อสู้กับสภาวะแวดล้อมที่เกิดจากภัยธรรมชาติ และภัยที่มนุษย์สร้างขึ้น การได้ศึกษากรอบแนวคิดของสถาปนิกจะช่วยให้เราเข้าใจบริบทของการออกแบบ และเราก็จะสามารถเก็บรักษา ทำนุบำรุง ฟื้นฟู หรือสร้างมันขึ้นมาใหม่ได้ ในบริบทของการอนุรักษ์ และเข้าใจถึงธรรมชาติ การใช้เทคนิค แม้แต่เทคโนโลยีการผลิตต่าง ๆ ที่นำมาผลิตวัสดุ การก่อสร้าง การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และทำเกิดสถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน มีแนวทางในการแก้ปัญหาที่เน้นในการออกแบบ

Marcus Vitruvius Pollio (born c. 80–70 BC, died after c. 15 BC) การออกแบบจะต้องมีแบบแผนที่ดี มีการจัดการ ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านองค์ประกอบที่มีการจัดตกแต่งให้เกิดความสง่างามที่เหมาะสมกับสัดส่วนที่ดูสมดุลกัน มีความมั่นคงแข็งแรงและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้

Sir Henry Watt in: English (1568-1639 BC.1) การออกแบบสถาปัตยกรรมต้องแข็งแรงมั่นคง การใช้สอยต้องสะดวกสบาย ตามความพึงพอใจของผู้ใช้

Walter Gropius (1883-1969) เน้นปัญหาการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการก่อสร้าง สังคม และเศรษฐกิจของยุคอุตสาหกรรมใหม่ โดยเลือกใช้สถาปัตยกรรมรูปทรงเรขาคณิต ในการสนองตอบต่องบประมาณที่ประหยัดและสะดวกในการก่อสร้าง

Frank Lloyd Wright (1867-1959) เน้นการออกแบบที่ว่างและรูปทรงสถาปัตยกรรม ให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในแง่เศรษฐกิจและวิธีการก่อสร้างน้อยมาก

Mies Van de Rhoe (1886-1969) เน้นการแก้ปัญหาทางด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับรูปทรงทางสถาปัตยกรรม โดยให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางความงามของวัสดุและการก่อสร้างที่เป็นผลิตผลทางอุตสาหกรรม

Louis Isidore Kahn and Alvar Alto (1901-1974, 1898-1976) ทั้งสองคนมีส่วนคล้ายกันที่เน้นปัญหาทางด้านสังคมและชุมชน โดยทั้งสองคนเริ่มให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญต่างสาขา ในการมีส่วนร่วมออกแบบและตัดสินใจ เช่นวิศวกรที่เชี่ยวชาญโครงสร้างในโครงการก่อสร้างอาคารสูงหรือแพทย์ในโครงการสถานพักฟื้นผู้ป่วยและโรงพยาบาลเป็นต้น

2.2.2 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม

นารถ โพธิประสาท (2542) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และมูลเหตุแห่งการเกิดสถาปัตยกรรมในประเทศไทยว่าชาติไทยเป็นชาติใหญ่ชาติหนึ่งในทวีปเอเชียตะวันออกมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล เป็นชาติที่เคยมีอารยธรรม วัฒนธรรมและวีรธรรมของตัวเองอย่างสูง ประจำมาแล้วช้านาน ตามประวัติศาสตร์มีหลักฐานยืนยันเป็นที่เชื่อถือได้แน่นอนจากบรรพบุรุษของเรา และเป็นมรดกตกทอดมาถึงคนไทยในสมัยปัจจุบันนี้ เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความรุ่งเรืองแห่งชาติที่ได้สะสมรวบรวมกันเป็นปึกแผ่นแน่นหนา เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สืบสายติดต่อมาตามลำดับนับได้หลาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พันปีจนตราบเท่าทุกวันนี้ นอกจากประวัติศาสตร์ เรายังสามารถที่จะทำการตรวจสอบหลักฐานดังกล่าวได้จากวรรณคดี โบราณคดีและจากสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ ณ บัดนี้ด้วย หลักฐานนั้นๆ จะปรากฏว่า สอดคล้องถูกต้องตรงกันเสมอ เฉพาะสถาปัตยกรรมวัตถุ (รวมทั้งโบราณสถาน) ในประเทศไทยเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่ให้ความแน่นอนในการสอบสวนนี้มาก เพราะสถาปัตยวัตถุเป็นสิ่งก่อสร้างที่มั่นคงถาวรใหญ่โตยากที่จะถูกทำลายสูญหายไปได้โดยง่าย และได้ก่อสร้างไว้เป็นจำนวนมากแห่งด้วยกันจึงช่วยให้มีความกว้างขวาง ในการสันนิษฐานยิ่งขึ้นอีก ฉะนั้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่าในเวลาเดียวกันเราจะไม่สามารถ ทราบถึงมูลเหตุแห่งกำเนิดของสถาปัตยกรรมในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี และการค้นคว้าสอบสวนจากงานสถาปัตยกรรมไทยรวมไปด้วย และการค้นคว้าสอบสวนจากงานสถาปัตยกรรม เรายังได้พบหลักฐานอันเป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่ในคดีอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะรากฐานในวัฒนธรรมแห่งชาติไทย ดังนั้นสถาปัตยกรรมก็เหมือนกับวรรณกรรมหรือศิลปกรรมอื่นๆ ซึ่งสามารถบันทึกเหตุการณ์ของยุคและสมัยของประเทศชาติไว้ได้โดยสมบูรณ์ เช่น ระเบียบแบบแผนประเพณี ฯลฯ ตลอดถึงชีวิตจิตใจของประชากรชาวไทย รวมทั้งความรุ่งเรืองของวัฒนธรรมไทยแห่งยุคสมัยนั้นๆ ด้วย

วัฒนธรรมปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรม

บ้านเมืองใดที่เต็มไปด้วยเคหสถานตระหง่านตระการตา เป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม บ้านเมืองนั้นก็ได้ชื่อว่าถึงซึ่งความเจริญมั่งคั่งสมบูรณ์แล้วทุกประการ เป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาแก่ชาวต่างประเทศทั้งหลาย ด้วยเหตุที่ชาวต่างประเทศมักจะยึดเอาสถาปัตยกรรมของประเทศที่ตนย่างเข้าไปสู่เป็นสิ่งเรียนรู้ถึงภาวะของประเทศและประชาชาตินั้น โดยหลักฐานที่ว่าสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งแสดงออกซึ่งมีรูปร่างและสัณฐานของสภาพจริงทุกๆ อย่าง รวมทั้งอารยธรรม วัฒนธรรมและวีรกรรมในลักษณะอันเป็นระเบียบโดยทั่วไปตามลำดับของความสำคัญที่สามัญชนจะพึงทำความเข้าใจถึงประการสำคัญเหล่านั้นอย่างชัดเจนในเมื่อได้เห็นสถาปัตยวัตถุเหล่านั้นในครั้งแรก ส่วนการที่จะทราบต่อไปถึงขนบธรรมเนียมและประเพณี ฯลฯ ของชนในชาตินั้น อาจทำการสอบสวนทางอื่นก็ได้ แต่ต้องกินเวลาและเป็นวิธีการที่ยุ่งยากกว่า ซึ่งมักจะรอทิ้งไว้เป็นประการที่สอง (นารถ โพธิประสาท.2542)

สถาปัตยกรรมเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่งที่แสดงความจริงทุกประการ โดยเปิดเผยไม่มีการปิดบังซ่อนเร้นสิ่งใดไว้เลย ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงจะแสดงความจริงและวิธีก่อสร้าง หรือประโยชน์ใช้สอยและคุณลักษณะดีของอาคารเท่านั้น หากแสดงกิจการและสิ่งที่มีสาระสำคัญของมนุษยชาตินั้นๆ ไว้ด้วย จะเป็นในแง่อารยธรรมหรือวัฒนธรรม ฯลฯ ก็ตาม ย่อมปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรมดุจเงาตามตัวเป็นฉากหลังอยู่เสมอ ตั้งแต่เริ่มต้นการก่อสร้างนั้น ทั้งยังจะแสดงปริมาณและมาตรฐานสูงต่ำไว้ให้ทราบโดยชัดเจนอีก ดังนี้ก็เท่ากับชนชาตินั้นได้ประทับลงซึ่งอารยธรรมและวัฒนธรรมของชาติ ไว้ในงานสถาปัตยกรรมตลอดไป ฉะนั้น สถาปัตยกรรมของชาติจึงเป็นสิ่งที่ควรจะได้รับการสนใจและเอาใจใส่อย่างมากเป็นพิเศษ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาตรฐานของสถาปัตยกรรมอาจวัดได้จากคุณลักษณะที่ปรากฏอยู่ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น สถาปัตยกรรมที่กอรปด้วยคุณลักษณะดีถึงขนาด (สถาปัตยศิลป์) ย่อมเป็นเครื่องเหนี่ยวน้ำใจและปลูกความนิยมชมชื่นของปวงชนทั่วไปอยู่เสมอ เป็นทางนำมาซึ่งการต้อนรับและความเอาใจใส่ในอันที่จะบำรุงรักษาสถาปัตยวัตถุเหล่านั้นไว้ให้สถิตย์สถาพรตลอดไป ดังโบราณสถานที่เราคงมีอยู่ในประเทศไทยหลายแห่งเวลานี้ สถาปัตยกรรมไทยได้เป็นที่แพร่หลายรู้จักกันโดยทั่วไปในนานาประเทศ ได้รับการยกย่องว่า มีลักษณะดีถึงขนาดสามารถเทียบเคียงไม่แพ้ประเทศใดเลย ชาวต่างประเทศเรียกพระนครกรุงเทพฯว่า “เวนิชตะวันออก” ดังนี้ จึงทำให้เราหวนระลึกไปถึงอยุธยา(ประทีป มาลากุล 2548) สุโขทัย อันเป็นราชธานีในครั้งโบราณกาล ราชธานีแห่งความหลังของเราว่าจะสุกใสงดงามเพียงไหน เราควรภูมิใจได้มากที่ความงามนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาแต่ฝีมือในงานศิลปกรรมของคนไทยที่ได้ประดิษฐ์คิดขึ้นเอง โดยมิได้คัดลอกจากผู้อื่น เป็นความงามที่แตกต่างจากความงามของสถาปัตย์อื่น เป็นความงามที่ไม่พ้องกับใครแม้แต่ประเทศใกล้เคียง จึงเป็นความงามที่มีอุดมลักษณะพิเศษสำหรับชาติไทยโดยแท้ อารยประเทศที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมมีศิลปะลักษณะประจำชาติของตนทั้งนั้น และประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีศิลปะลักษณะประจำชาติดังกล่าวเช่นกัน สถาปัตยกรรม นอกจากที่มีความเป็นมาเบื้องหลังเสมือนประวัติ แสดงถึงสภาวะของยุคสมัยแห่งชาติได้อย่างชัดเจนแน่นอนสถานหนึ่งแล้ว ยังเป็นที่สำหรับจารึกวีรกรรมของชาติไว้อีกสถานหนึ่งด้วย สิ่งที่เด่นที่สุดนั้นคือไทยเป็นชาตินักรบชั้นเยี่ยมที่ทำให้เราได้มีเอกราชอันสมบูรณ์มาจนตราบเท่าทุกวันนี้

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชนชาติไทยนับถือสักการะบูชาในลักษณะที่มีความเลื่อมใสอย่างฝังอยู่ในชีวิตจิตใจของคนไทยทุกคนโดยแท้จริง นับตั้งแต่เมื่อครั้งที่ชนชาติไทยยังมีภูมิลำเนาเป็นเจ้าของครอบครองผืนแผ่นดินใหญ่ส่วนหนึ่ง ที่ภายหลังต่อมารวมเรียกว่าประเทศจีนเดี๋ยวนี้ (เจีย แยนจอง หรือ ยรรยง จิระนคร.2548.) และตลอดมาจนกระทั่งได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานมั่นคงในดินแดนในประเทศไทย ณ บัดนี้ โดยเหตุที่ชาติไทยเป็นชาตินับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรม ฉะนั้นในการบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองในยุคสมัยที่แล้วมานั้น จึงเท่ากับได้ทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติร่วมไปด้วยนั่นเอง เพิ่งจะได้มาจัดแยกการบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติเป็นการใหญ่โดยเฉพาะขึ้น ด้วยเล็งเห็นว่าการที่จะส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติให้ดำเนินไปและสถิตย์สถาพรอยู่ด้วยดีนั้น “วัฒนธรรม” เป็นงานสำคัญยิ่งงานหนึ่ง

สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เนื่องในการพระศาสนาสมัยโบราณส่วนมากเป็นเจดีย์ โบสถ์ วิหาร ตามวัดวาอารามและสถานที่อื่นๆ ซึ่งยังเป็นวัตถุพยานอยู่มากหลาย ณ บัดนี้ กับอาคารที่สร้างขึ้นในสมัยปัจจุบันเพื่อได้สนองประโยชน์สำคัญตามระบอบและแผนการใหม่นั้น เป็นอาคารที่มีองค์การต่างหน้าที่กันโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น หอประชุม หอสมุด สถานศึกษา ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น แม้จะเป็นสิ่งก่อสร้างต่างสมัยก็ตาม เมื่อได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว สถาปัตยวัตถุแห่งอดีตสมัยสำเร็จเป็นรูปร่างขึ้นด้วยความเพียรพยายาม รวมทั้งความสามารถอย่างประหลาดของช่างโบราณโดยแท้ และเป็นทางช่วยนำความก้าวหน้าแห่งงานสถาปัตยกรรมปัจจุบันด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิ่งใดที่สำคัญและมีชีวิตจิตใจของคนไทยจดจ่อหนุนหลังอยู่ สิ่งนั้นย่อมสำเร็จมรรคผลได้ด้วยดีเสมอ การบำรุงส่งเสริมงานสถาปัตยกรรมได้ประสบผลเช่นกล่าวนั้นมาแล้วในอดีต และในสมัยปัจจุบันก็จะเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ไพศาลยิ่งนัก และทั้งในการอนาคตต่อไปด้วย

สถาปัตยกรรมสร้างขึ้นเนื่องแต่การพระพุทธศาสนา

งานสถาปัตยกรรมซึ่งได้อุบัติขึ้นเนื่องแต่ความจำเป็นในกิจการต่างๆ ของมนุษย์ที่ต้องครองชีพให้อยู่ได้ด้วยดีนั้น ก็เพราะได้มีมูลเหตุมาจากความประสงค์หลายประการที่ทำให้มนุษย์ต้องสร้างสรรค์งานเหล่านี้ขึ้น จะเป็นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยและในทางจิตใจหรือเพื่อประโยชน์ทั้งสองสถานรวมกันก็ตาม ลักษณะงานของสถาปัตยกรรมนั้นๆ ย่อมแสดงออกตามประเภทของชนิดและกิจการที่ต้องรับสนองเสมอ จะเป็นกิจการประเภทเกี่ยวกับภาวะสังคม ความเจริญก้าวหน้า การศาสนา ฯลฯ หรือเหตุการณ์สำคัญต่างๆ แห่งยุคสมัยก็ดี สถาปัตยกรรมเป็นบันทึกความวิวัฒนาอันต่อเนื่องของมนุษยชาติไว้เป็นลำดับด้วยดี อนึ่ง สถาปัตยกรรมของชาติในยุคใดสมัยใดก็ตาม ยังเป็นเครื่องแสดงถึงภาวะของจิตใจ และบุคลิกลักษณะอันแท้จริงของประชาชาตินั้นๆ ให้เห็นได้อย่างใกล้ชิดที่สุด อาจเห็นลึกซึ้งถึงสติปัญญาความสามารถของชนชาตินั้นว่าปราดเปรื่องแหลมคมปานใดด้วย กิจการนานาชนิดที่มนุษย์ต้องกระทำในยุคในสมัยหนึ่งที่เนื่องมาแต่ภาระกิจต่างๆ ดังกล่าวย่อมอำนวยประโยชน์ตรงตามความต้องการได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ในสมัยโบราณการก่อสร้างสาธารณสถานสำคัญอันเป็นสถาปัตยกรรมของชาติเช่น พระสถูป โบสถ์ วิหาร ฯลฯ เหล่านี้เนื่องในการพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวกับวีรกรรมของชาติมีอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นในลักษณะของเจดีย์ เพื่อได้แสดงไว้ซึ่งเกียรติประวัติความองอาจ กล้าหาญ ความมีชัยของไทยชาตินักรบ นอกจากนั้นยังมีอาคารประเภทอื่นอีก เช่น ปราสาทราชมณเฑียร อันเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน ผู้เป็นประมุขของชาติในการบริหารราชการแผ่นดินเหล่านี้ล้วนแต่ที่ได้สร้างขึ้นตามเหตุการณ์และความประสงค์อันเป็นแนวทางแบบอย่างที่ดี งดงาม ใหญ่โต ประกอบด้วยวัสดุอันมีค่า มีความมั่นคงถาวร และใช้ช่างที่มีฝีมือดีที่สุดเท่าที่จะหาได้ในยุคและสมัยนั้นๆ ส่วนบ้านเรือนของประชาราษฎรโดยทั่วไปแม้แต่ปราสาทของพระมหากษัตริย์ เดิมนิยมสร้างกันด้วยไม้ทั้งนั้น ต่อมาจนถึงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงได้สร้างขึ้นด้วยอิฐถือปูน ถ้าจะเปรียบเทียบกับสถาปัตยกรรมในสมัยปัจจุบันนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าแตกต่างกันอยู่มาก ในประการสำคัญคือ สมัยปัจจุบันนี้ชาติไทยต้องมีภาระกิจหลายอย่าง หลายชนิดและใหญ่โตกว่าแต่ก่อน ฉะนั้นงานสถาปัตยกรรมที่อุบัติขึ้นในยุคปัจจุบันนี้ จึงเป็นงานศิลปกรรมที่กว้างขวางโดยไม่จำกัดขอบเขต รวมทั้งการใช้วัสดุก่อสร้างและวิธีก่อสร้าง ตัวอย่างเช่นอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ได้สร้างขึ้นไว้เพื่อแสดงถึงวีรกรรมของชาติ ว่าไทยเป็นชาตินักรบชั้นดีเยี่ยม โรงเรียนมหาวิทยาลัย สำหรับเป็นสถานที่ให้การศึกษาของชาติ นอกจากนี้ยังมีโรงงานอุตสาหกรรม กสิกรรมและพาณิชยกรรมนานาชนิดอีก ที่จัดสร้างขึ้นตามการคลี่คลายขยายตัวของกิจการนั้นๆ อย่างกว้างขวางมากมาย ถ้าจะสรุปแล้วพอที่จะเข้าใจได้ว่าสถาปัตยกรรมไทยสมัยโบราณกาลนั้น ได้สร้างขึ้นเนื่องแต่การพระศาสนาเป็นสำคัญ ด้วยกิจการต่างๆ สมัยนั้นอยู่ในวงแคบ ทั้งชนชาติไทยต้องทำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรบพุ่งอยู่ตลอดเวลาไม่มีเวลาว่างพอที่จะปรับปรุงกิจการอื่นใดได้โดยเฉพาะ นอกจากประเภทดังกล่าว ทั้งยังไม่ได้ประสบกับเหตุการณ์ที่คับขัน ซึ่งเป็นสถานการณ์อันเกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่กับนานาชาติเหมือนกับปัจจุบันนี้ ซึ่งเราต้องรีบรุดปรับปรุงชาติไทยของเราทุกแง่ทุกทางให้เป็นการเหมาะสมกับสถานการณ์ของโลก และโดยเฉพาะในขณะที่ประเทศไทยต้องอยู่ในภาวะสงครามเพื่อที่จะได้จรรโลงประเทศชาติของเราให้เจริญวัฒนาถาวรยืนอยู่ได้เทียมบ่าเทียมไหล่กับนานาชาติสืบไป และเหตุการณ์ต่างๆ ในสมัยนี้ต้องจารึกอยู่ไม่เพียงแต่ในประวัติศาสตร์เท่านั้น ยังจะจารึกอยู่ในประวัติสถาปัตยกรรมของชาติไทยอีกสถานหนึ่งด้วย

ชนชาติอียิปต์และกรีกซึ่งถือว่าเป็นชาติที่มีอายธรรมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาตรฐานอันสูงมาแล้วในสมัยดึกดำบรรพ์นั้น ตามประวัติศาสตร์ปรากฏว่าได้สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมขึ้นเนื่องแต่เหตุการณ์ทางศาสนาเป็นสำคัญยิ่งกว่าเหตุการณ์อื่นใด ซึ่งเป็นข้อที่พึงสังเกตได้ว่าความเจริญของประเทศชาติต่างๆ ในสมัยโบราณมีวิวัฒนาการเป็นมาในรูปลักษณะอย่างไร แต่ก็ในรูปและลักษณะตามแบบอย่างโบราณที่หนักไปในกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะข้อจำกัดต่างๆ นานาประการนั้นมิได้บังคับให้แนวความคิดในการประดิษฐ์ศิลปกรรมอยู่ในวงแคบแต่ประการใด อีกนัยหนึ่ง คือจะไม่เป็นมูลที่สามารถหยุดยั้งกระแสความคิดอันเฉียบแหลมของสถาปนิกมิให้สร้างสรรค์สิ่งมหัศจรรย์ในงานสถาปัตยกรรมของโลกขึ้นได้เลย ตัวอย่างที่จะสนับสนุนเรื่องนี้ได้คือ “ปิรามิด” ในประเทศอียิปต์ และ “พาซอนนัน” ของกรีกอันเป็นงานชิ้นเอกที่ยังคงสภาพอยู่ให้เราได้ชมทุกวันนี้ (อัศนีย์ ชูอรุณ. 2536)

การสร้างสรรค์ศิลปกรรมชิ้นเอก หรือสิ่งมหัศจรรย์ในงานศิลปกรรมของโลกย่อมเป็นสิ่งหมุนเวียนทั่วไปได้ในโลกนี้ ในทวีปเอเชียแห่งภาคตะวันออกไกลนี้ มีปราสาทหินอยู่ที่นครวัด อันถือว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ชิ้นหนึ่งแห่งงานสถาปัตยกรรมของโลก เป็นฝีมือการช่างที่มีเชิงศิลปะชั้นเยี่ยมของชาวเอเชียใต้

ชาติไทยมีถิ่นฐานในทวีปเอเชียตะวันออก มีภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ศาสนา และสิ่งแวดล้อมข้างเคียง ฯลฯ แตกต่างกับนานาประเทศที่อยู่ในส่วนอื่นของโลก ทำให้บังเกิดสภาพและความเป็นอยู่ผิดแผกกับต่างประเทศอย่างมากเป็นธรรมดา สภาพและภาวะของประเทศในสมัยโบราณนั้นได้อุบัติขึ้นตามเหตุการณ์อันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรมของชาติมาแล้วในประวัติกาล และถ้าจะได้สอบสวนและพิจารณาถึงปรากฏการณ์นั้นโดยรอบคอบแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าสถาปัตยกรรมแห่งสมัยโบราณของไทยเราก็เป็นศิลปกรรมที่มีคุณค่าสูงสมเกียรติของประเทศชาติอย่างยิ่ง และเป็นงานศิลปกรรมที่มีคุณงามความดีขนาดสามารถที่จะอวดและพอที่จะทัดเทียมกับศิลปกรรมของชนชาติอื่นได้

เมื่ออนาคตเป็นสิ่งที่รุ่งโรจน์ได้เสมอ ถ้าเรารู้จักใช้เวลานั้นและไม่ทิ้งโอกาสอันนี้เสีย เราก็น่าจะประสบความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ในงานศิลปกรรมเหมือนกับชนชาติอื่น ดังตัวอย่างที่กล่าวแล้วโดยไม่ต้องมีข้อสงสัยแต่ประการใด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถาปัตยกรรมในประเทศไทยส่วนมากที่สร้างขึ้นเนื่องแต่การพระศาสนาเป็นสำคัญตามเหตุผลและสิ่งแวดล้อมซึ่งทำให้เป็นลักษณะการดังกล่าวมาแล้วตั้งแต่โบราณ หาใช่เรื่องที่ผิดแผกแตกต่างกับนานาประเทศแต่อย่างใด อันเป็นเหตุให้ความเจริญและผลสำเร็จในสถาปัตยกรรมไทยต้องชะงักหรือไม่รุ่งโรจน์แต่ประการใด ถ้าจะมีก็ต้องเป็นด้วยเหตุอื่นเพราะด้วยพระศาสนา เป็นกิจวัตรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทางของจิตใจประชาชนส่วนรวมและไม่มีสิ่งใดที่ยิ่งใหญ่กว่า เมื่อชนชาติไทยเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเลื่อมใส สืบเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายศตวรรษเช่นนี้แล้ว สิ่งใดที่สร้างขึ้นเนื่องแต่การพระศาสนา สิ่งนั้นย่อมเป็นสิ่งที่สถาปนาขึ้นด้วยกำลังความคิด วัสดุ ฝีมือที่ดีเยี่ยม ฯลฯ และด้วยอิทธิอำนาจอันยิ่งใหญ่หนุนหลังอยู่เสมอ ทั้งเป็นสิ่งไม่ใช่จะทำกันในแต่ประเทศไทยเท่านั้น ในยุโรป “สมัยกลาง” ก็ได้พากันบำรุงศาสนาเป็นการใหญ่ได้สร้างศาสนสถานขึ้นหลายแบบอย่างเช่น แบบ “โกธิก” เป็นต้น ไว้เป็นอันมากในยุโรป จึงเห็นได้ว่า การศาสนาเป็นตัวการสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลเหนือสถาปัตยกรรมของชาติเป็นอย่างมาก และในเวลาเดียวกันก็ทำให้เกิดลักษณะนิยมของยุคสมัยเกิดขึ้นตามไปด้วย

ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก

วิจิตร เจริญภักตร์ (2540) กล่าวสรุปเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก ว่าในปี ค.ศ. 1851 ได้มีการจัดงานแสดงสินค้านานาชาติอันยิ่งใหญ่ขึ้นในกรุงลอนดอน ที่เรียกกันทั่วๆ ไปว่า “The Great International Exhibition” งานนี้เป็นสัญลักษณ์อันสำคัญของโลกสมัยใหม่อันเป็นยุคแห่งอุตสาหกรรมและเป็นจุดรวมของวิทยาการอันก้าวหน้าต่างๆ ของสมัยนั้น ที่น่าตื่นตาตื่นใจพอๆ กับนิทรรศการเองก็คือตัวอาคารที่ออกแบบโดย โจเซฟ แพกซตัน (Joseph Paxton) ซึ่งใช้เป็นที่จัดงานและเป็นที่รู้จักกันในนามของ “The Crystal Palace” อาคารหลังมหึมานี้สามารถก่อสร้างได้สำเร็จในระยะเวลาเพียง 9 เดือน และเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่มนุษย์สามารถก่อสร้างอาคารได้ในมิติอันยิ่งใหญ่เช่นนั้น สาธารณชนร่วมสมัยตื่นตาตื่นใจกับ โครงเหล็กอันบอบบางที่ประสมประสานเชื่อมต่อกันเป็นโครงสร้างมโหฬารที่บุด้วยแผ่นกระจกใส ความมหึมาของที่ว่างภายในอันเกือบจะเรียกได้ว่าไม่มีขอบเขตทั้งความโปร่งใสของพื้นผิวอาคาร และความเบาบางเสมือนไร้น้ำหนักของผนัง ดูเหมือนจะบันดาลใจให้สาธารณชนตระหนักว่า “New Style” ของสถาปัตยกรรมได้มาถึงแล้ว นักประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมได้สำรวจและศึกษาศตวรรษที่ 19 เพื่อค้นหากลุ่มงานบุกเบิก ดังเช่น คริสตรัล พาเลซของโจเซฟ แพกซตันนี้ (Sir Joseph Paxton; พ.ศ. 2344—2408) และทุกคนมีความเห็นเป็นข้อยุติได้อย่างไม่ต้องสงสัยเลยว่า งานทำนองนี้เป็น “the first step towards modern architecture”

อย่างไรก็ตามก่อนที่จะมาถึง “ก้าวแรก” สู่ “สถาปัตยกรรมสมัยใหม่” เช่นนี้ได้ สถาปนิกและวิศวกรได้ก้าวย่างมาเป็นระยะทางอันยาวนานในประวัติศาสตร์มนุษยชาติดังเป็นที่ประจักษ์ได้ในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม อันหมายถึงการบันทึกวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องกันตามลำดับขั้นตอนของสถาปัตยกรรมในยุคต่างๆ ทางด้านสถาปัตยกรรมตะวันตกนั้น นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะเริ่มต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้วยสถาปัตยกรรมอียิปต์ที่มีรูปทรง (Form) เรียบง่ายตรงไปตรงมาและไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ในระยะเวลาอันยาวนาน จากนั้นก็ติดตามมาด้วยการก่อสร้างวิหารต่างๆ ของกรีกที่พัฒนาขึ้นสู่ระดับสูงสุดระดับหนึ่งในประวัติศาสตร์ แล้วก็มาถึงสมัยจักรวรรดิโรมันอันเรืองอำนาจ สถาปัตยกรรมในยุคนี้จะยิ่งใหญ่มโหฬารซับซ้อนและมีนานาประเภทอันสะท้อนถึงวิถีทางของการดำรงชีวิตและสังคมที่ซับซ้อนขึ้น จนกระทั่งถึงยุคกลางอันเป็น “ยุคแห่งศรัทธา” ที่บรรดาช่างทั้งหลายได้ก่อสร้างมหาวิหารโกธิคอันยิ่งใหญ่สูงเสียดฟ้า ตลอดจนป้อมปราการปราสาทอันมั่นคงแข็งแรง แล้วในที่สุดก็มาถึงยุคฟื้นฟูศิลปะและวิทยาการที่คนในสมัยเรอเนซองส์หันกลับไปหาคลาสสิคเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมของยุคอันยิ่งใหญ่ที่สุดยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์มนุษยชาตินี้ ฉะนั้นตลอดระยะเวลาอันยาวนาน นับตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบันสถาปัตยกรรมได้พัฒนารวมทั้งได้ถูกหล่อหลอมและดัดแปลงเพื่อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการ (Needs) ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของมนุษย์แต่ละเชื้อชาติแต่ละท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นความเปลี่ยนแปลงในด้านศาสนา ในด้านการเมือง หรือวิวัฒนาการด้านอื่นๆ ของสังคม การมองย้อนหลังไปยังทัศนียภาพของยุคต่างๆ ในอดีตจะเผยให้เราเข้าใจชัดเจนว่า สถาปัตยกรรมนั้นเปรียบเสมือนประวัติสาสตร์ที่เป็นรูปเป็นร่างมองเห็นได้ด้วยตาของสภาวะต่างๆ ของสังคม ของความก้าวหน้านานาประการในด้านศิลปะและวิทยาการ ของวิวัฒนาการอันเนื่องในศาสนา และของเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ทั้งนี้เพราะว่าสถาปัตยกรรมในทุกยุคทุกสมัยจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกับ “ชีวิต” ของแต่ละเชื้อชาติและอัจฉริยภาพของแต่ละเชื้อชาติก็จะสะท้อนออกมาให้เห็นชัดเจนในงานสถาปัตยกรรมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็น อียิปต์, กรีก, โรมัน, ยุคกลางและเรอเนซองส์เรื่อยมาจนถึงยุคร่วมสมัยของเรานี้ สถาปัตยกรรมอียิปต์นั้นมีลักษณะเฉพาะของตน คือ ผนังหนาหนักและทึบตัน ทิวเสาที่มีช่องไฟค่อนข้างถี่นั้นขึ้นไปรับคานหินที่รองรับหลังคาแบนอีกทีหนึ่ง สถาปัตยกรรมที่ไกลย้อนหลังไปกว่านั้นของอียิปต์ (Roy Willis.2006 p.36-55) เรายังไม่ทราบมากนัก รวมทั้งวิวัฒนาการระยะต้นๆ ก่อนที่จะมาถึงจุดเริ่มต้นของ “Historical Styles” จุดนี้ ปิรามิด (Pyramid) ซึ่งเป็นงานสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ที่สุดประเภทหนึ่งนั้นมีต้นรากที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนา และเป็นผลลัพธ์ที่ก่อกำเนิดมาจากคติความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต ซึ่งเป็นแนวความคิดสำคัญที่เป็นหลักของศาสนาของคนอียิปต์ผู้ซึ่งมีความเชื่อด้วยว่าการรักษาร่างกายไว้มิให้เน่าเปื่อยเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งของความอมตะของวิญญาณ ฉะนั้นองค์ฟาโรห์ (Pharoah) จึงทรงก่อสร้าง “ภูเขาหิน” อันมั่นคงแข็งแรง เพื่อเป็นที่เก็บรักษาร่างกายอาบน้ำยาของพระองค์ไว้ “ภูเขาหิน” หรือปิรามิดเหล่านี้ยังคงเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกสิ่งหนึ่ง แม้ว่าความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมสมัยใหม่ในปัจจุบันจะก้าวหน้าไปเพียงไร คนอียิปต์มีความเชื่อว่า บ้านพักอาศัยนั้นเป็นเพียงที่พักพิงชั่วคราวที่เป็นระบบโครงสร้างแบบเครื่องผูกและเครื่องสับ ส่วนที่บรรจุศพ (Tombs) คือ ปิรามิดและมาสตาบา (Mastaba) เป็นการก่อสร้างที่เกิดจากความเชื่อในลักษณะบ่งบอกถึงการแสดงออกแห่งตนที่เหนือผู้อื่น

วิหารอันยิ่งใหญ่ ของสถาปัตยกรรมอียิปต์ที่รายล้อมด้วยกำแพงหนาหนักมั่นคง เป็นการแสดงออกทางด้านวัตถุถึงอิทธิพลของฝ่ายสงฆ์ที่ทรงอำนาจ พร้อมด้วยพิธีกรรมทางศาสนาที่ลึกลับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิหารเหล่านี้ไม่ใช่สถานที่สักการะสำหรับประชาชนทั่วไป แต่มันเป็นศาสนาสถานอันศักดิ์สิทธิ์สำหรับพระมหากษัตริย์และฝ่ายสงฆ์เท่านั้น งานสถาปัตยกรรมอันมหึมาของอียิปต์เหล่านี้ไม่เพียงแต่เผยให้เห็นถึงคติความเชื่อและศรัทธาทางศาสนาของอียิปต์เท่านั้น มันยังเผยให้เห็นชัดเจนถึงสภาวะของสังคมและอุตสาหการของดินแดนแห่งฟาโรห์ในสมัยนั้น ทั้งนี้เพราะงานสถาปัตยกรรมเหล่านี้จะไม่สามารถก่อสร้างได้ถ้าไม่มีระบบบริหารที่แข็งกร้าวของผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน และระบบการจัดการด้านแรงงาน ที่ได้มาจากเชลยและทาส

สถาปัตยกรรมของกลุ่มเชื้อชาติในดินแดนเมโซโปตะเมีย (Mesopotamia) ก็สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะประจำเชื้อชาติที่ทัดเทียมกับสถาปัตยกรรมอียิปต์ และแสดงให้เห็นว่าพวก แอสซีเรียน (Assyrians) และพวกเปอร์เซียน (Persians) เป็นนักรบและนักล่าสัตว์ เขาเหล่านี้จะสนใจเกี่ยวข้องทางด้านวัตถุธรรมมากกว่าทางด้านศาสนธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากการก่อสร้างพระราชวังอันยิ่งใหญ่ที่มีการตกแต่งผนัง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการรบและการล่าสัตว์ แทนที่จะเอนเอียงไปในด้านการก่อสร้างวิหารและที่เก็บศพ (Tombs) แบบอียิปต์ อย่างไรก็ตาม ณ บริเวณเมโซโปตะเมียนี้ก็เช่นกัน ที่การก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมเป็นเครื่องชี้ชัดถึงสภาวะของสังคมต่างๆ ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เป็นต้นว่า เชลยศึกจำนวนมากที่ถูกจับมาจากการทำสงครามเป็นผู้ทำการก่อสร้างฐานสูง (Platforms) ที่พระราชวังของกษัตริย์ตั้งอยู่ เช่นที่นิเนเวห์ (Nineveh) ที่บาบิโลน (Babylon) และที่เปอร์เซโปลิส (Persepolis) หอดูดาวประจำวิหารที่อยู่บนยอดสุดของฐานสี่เหลี่ยมที่ตั้งต่อเป็นชั้นเป็นเชิงสูงขึ้นไป โดยมีทางลาดเป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างชั้นต่างๆ ที่เราเรียกกันว่า ซิกกูรัต (Ziggurat) สำหรับพระนักดาราศาสตร์จะได้สนทนาปราศัย ปรึกษากับพระเจ้าบนสรวงสวรรค์ที่เขาเชื่อถือ ในด้านเทคนิควิทยาการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมของยุคนี้ก็ชี้ชัดให้เข้าใจว่า การที่สถาปนิกหรือช่างในดินแดนเหล่านี้จำเป็นต้องพัฒนาระบบการก่อสร้างด้วยอิฐขึ้นมา ก็เนื่องมาจากว่าท้องถิ่นนี้ไม่มีหิน ผลที่ได้รับก็คือวิวัฒนาการของวิธีการก่อสร้างระบบโค้งและโวลท์ (Arch and Vault) แทนที่จะเป็นระบบเสาและคาน (Trabeated Style) ง่ายๆ แบบของอียิปต์ และเราก็สามารถสืบค้นต่อไปว่า อิทธิพลของสถาปัตยกรรมของดินแดนเมโซโปตะเมีย เช่น แอสซีเรียนที่ผสมผสานกับสถาปัตยกรรมอียิปต์จะอยู่เบื้องหลังวิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมกรีก (Roy Willis.2006 p.124-165)

สถาปัตยกรรมกรีกมีขั้นตอนในการวิวัฒนาการที่สะท้อนให้เข้าใจอย่างถูกต้องถึงขั้นตอนต่างๆ ของประวัติศาสตร์กรีก เป็นต้นว่า ลักษณะอาคารที่ค่อนข้างหยาบและล้าหลัง (Primitive) ของยุคมิโนอัน (Minoan) และยุคไมซีเนียน (Mycennean) นั้นชี้ชัดว่าเป็นขั้นตอนแรกของวิวัฒนาการของชุมชนแห่งนี้ จนถึงยุคเฮเลนนิค (Hellenic) พัฒนาการต่างๆ ไม่ว่าสถาปัตยกรรมหรือประติมากรรมได้เจริญสูงสุดระดับหนึ่งของโลก เช่นเดียวกับทางด้านอื่นๆ เช่น วรรณคดีและสถาบันการเมืองต่างๆ กรีกเป็นแหล่งที่มาแห่งแรงบันดาลใจทางศิลปะที่สูงสุดและสำคัญที่สุด และสถาปัตยกรรมกรีกได้มีอิทธิพลสอดแทรกในงานสถาปัตยกรรมทุกยุคทุกสมัย มาจนถึงปัจจุบันนี้ ศาสนาของพวกกรีกส่งเสริมความต้องการในการก่อสร้างวิหารอันยิ่งใหญ่ บรรดาอาคารทั้งหลายอันมีชื่อเสียงทั่วโลกบนอะโครโปลิส (Acropolis) ที่สร้างเสร็จในรัชสมัยของเปอร์ริเคิลส์ (Pericles) ระหว่าง 444-429 B.C. ซึ่งเป็นยุค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมแขนงอื่นๆ และวัฒนธรรมของกรีก วิวัฒนาการสูงสุดยอด ในขณะที่วิหารอียิปต์ทั้งหลายเป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อสถาบันกษัตริย์และศาสนา โดยรายล้อมด้วยกำแพงต้องห้ามอันสูงตระหง่าน ทึบตันโดยรอบเพื่อซ่อนเร้นความลึกลับนานาประการจากสายตาสาธารณชนนั้น วิหารของกรีกกลับตรงกันข้ามเพราะมันเป็นสมบัติของปวงชนที่รายล้อมด้วยทิวเสา (colonnades) ที่เปิดโปร่งเผยให้เห็นถึงความงามของเสาทั้งหลายที่รองรับองค์ประกอบสถาปัตยกรรมอื่นๆ ที่อยู่เหนือขึ้นไป เช่น เอนทะเบลเจอร์ (Entablature) และเพดดิเมนท์ (Pediment) ที่ประดับประดาด้วยงานประติมากรรมทั้งประเภทนูนต่ำและลอยตัว ทั้งหมดนี้ปรากฏชัดแจ้งแก่สายตาสาธารณชน ให้คนธรรมดาสามัญทั้งหลายได้ชื่นชมการกีฬาประจำชาติตลอดจนงานเทศกาลต่างๆ ของกรีก เป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางด้านวรรณศิลป์, ดุริยางคศิลป์และศิลปะการแสดง สิ่งเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมของกรีกประเภทสนามกีฬากลางแจ้ง (Stedia), สถานฝึกกีฬา (Pelaestra or Gymnasia) และสถานที่แสดงละครและดนตรีกลางแจ้ง (Theatres) เป็นต้น โครงสร้างสถาปัตยกรรมในลักษณะของกรีกโดยทั่วๆ ไป เข้าใจกันว่าวิวัฒนาการมาจากระบบการก่อสร้างด้วยเสาที่ขึ้นไปรองรับคานและจันทันที่เอียงลาดเล็กน้อยของกระท่อมไม้ ทฤษฎีนี้ก็คือสถาปัตยกรรมล้าหลัง (Permitive) ที่ก่อสร้างด้วยไม้นี้ ได้รับการดัดแปลงเป็นการก่อสร้างด้วยหิน ในวิวัฒนาการขั้นต่อไป โดยยังคงรักษาลักษณะที่เรียบง่ายตรงไปตรงมานั้นไว้ แต่นักประวัติศาสตร์บางกลุ่มนั้นมีความเห็นว่าสถาปัตยกรรมกรีกนั้นพัฒนาจากระบบการก่อสร้างด้วยหินมาตั้งแต่แรกเริ่ม ในขณะที่บางกลุ่มก็ว่ามันอาจพัฒนามาจากระบบการก่อสร้างด้วยวัสดุผสม คือการมีเสาเป็นหินที่ขึ้นไปรองรับคานไม้ จะพัฒนามาจากระบบใดก็ตาม สถาปัตยกรรมกรีกสะท้อนให้เราเข้าใจถึงการมีรสนิยมทางศิลปะที่มีความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งจะนำไปสู่บรรยากาศทางสถาปัตยกรรมที่กระจ่างชัด และความสามารถในการดึงเอาความงามของหินอ่อนชั้นเยี่ยม อันเป็นวัสดุท้องถิ่นให้เด่นออกมา ทั้งหมดนี้จะก่อให้เกิดเส้นกรอบนอกอันละเอียดอ่อนแก่อาคาร ในขณะเดียวกันทักษะชั้นสูงทางด้านเทคนิคต่างๆ ของช่างจะสะท้อนออกให้เราเห็นได้ในสัดส่วนอันยอดเยี่ยมสมบูรณ์และการตกแต่งพื้นผิวที่ประณีตบรรจงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมอันวิเศษนี้ ที่ไม่มีสถาปัตยกรรมในยุคสมัยใดทัดเทียมได้นับแต่นั้นมา ด้วยจิตใจที่รักความงามและการสร้างสรรค์สถาปนิกกรีกค่อยๆ พัฒนารูปแบบของเสาและเอนทะเบลเจอร์ไปในลักษณะต่างๆ จนเกิดเป็นระบบดอริค (Doric) ระบบไอโอนิค (Ionic) และระบบคอรินเธียน (Corinthian) ซึ่งเราเรียกกันรวมๆ ว่า “Order of Architecture” ในปี 146 B.C. เมื่อกรีกตกอยู่ภายใต้อำนาจของโรมัน สถาปัตยกรรมกรีกในฐานะ “รูปแบบประจำชาติ” (National Style) ก็อวสานลงพร้อมๆ กับเอกราชของชาติแต่ตัวสภาปัตยกรรมเองเช่นเดียวกับวัฒนธรรมแขนงอื่นๆ ของกรีกนั้นยังคงอยู่ในฐานะที่เป็นอิทธิพลและแหล่งที่มาแห่งแรงบันดาลใจแก่สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมโรมัน ตลอดจนศิลปะทุกๆ แขนงในยุคต่อๆ มา

สถาปัตยกรรมของกรุงโรม (Roy Willis.2006 p.166-174) นั้นได้รับอิทธิพลอย่างกว้างขวางจากศิลปะอีทรัสคัน (Etruscan) และเมื่อสถาปนิกโรมันนำเอาระบบเสาของกรีกมาผสมผสานกับระบบโค้งของอีทรัสคัน ผลลัพธ์ก็คือ รูปแบบสถาปัตกรรมที่ซับซ้อนมโหฬารอย่างยิ่ง แม้ว่าสถาปนิก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โรมันมักจะนำเอาเสาและเอ็นทะเบลเจอร์ประเภทต่างๆ ของกรีกมาใช้เป็นเครื่องประดับปะหน้าฐานรองรับ (Piers) ที่ขึ้นไปรับโค้งกลมข้างบนก็ตาม เขาก็ยังคงใช้ระบบเสาและคานในลักษณะที่เป็นโครงสร้างเช่นเดียวกับที่กรีกเคยใช้เหมือนกัน ซึ่งเราจะเห็นได้จากทิวเสาอันยิ่งใหญ่สง่างามที่เรียงรายอยู่ตามฟอรั่ม (Forums), พระราชวัง และวิหารโรมันทั้งหลาย ทั้งในกรุงโรมและในสหราชอาณาจักรโรมัน วิวัฒนาการทางด้านสังคมและการเมืองของโรมันนั้นจะปรากฏชัดเจนในงานสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันมากมายหลายชนิด นอกเหนือจากสถาปัตยกรรมอันเนื่องในศาสนา คือ วิหารอันยิ่งใหญ่ที่ประดับประดาด้วยงานประติมากรรมอย่างหรูหรา แล้วก็มีอาคารสาธารณะประเภทต่างๆ ที่ก่อสร้างด้วยเทคนิควิทยาการก่อสร้างอันซับซ้อน แต่ละประเภทได้รับการออกแบบขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์และหน้าที่ใช้สอยต่างๆ กัน เป็นต้นว่า พระราชวังอันยิ่งใหญ่มโหฬารขององค์จักรพรรดิ์บอกให้เราทราบถึงความยิ่งใหญ่ฟุ่มเฟือยของราชสำนักโรมัน หรือการที่คนโรมันรักความยุติธรรมเป็นชีวิตจิตใจนั้น ก็จะสะท้อนออกมาในการก่อสร้างบาสซิลิกา (Basilicas) หรือศาลสถิตย์ยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ในขณะที่สถานที่แสดงดุริยางคศิลป์และศิลปะการแสดงของโรมัน (Theaters) ก็ชี้ชัดว่าแนวความคิดทางด้านศิลปะทั้งสองนี้ของโรมันผันแปรไปจากของกรีก เช่น "Amphithres" ของโรมันนั้นเป็นตัวอย่างอันดีของการตีตัวออกจากแนวความคิดดั้งเดิมในด้านศิลปะการแสดง เพราะมันสร้างขึ้นมาเพื่อแสดงการต่อสู้ระหว่างคนและสัตว์ป่าที่ดุร้าย ในขณะเดียวกันมันก็เป็นงานสถาปัตยกรรมที่แสดงให้เราทราบถึงจิตใจที่กร้าวกร้านแต่เข็มแข็งทรหด อันเป็นลักษณะนิสัยประจำเชื้อชาติที่ทำให้โรมันสามารถดึงเอา "โลกทั้งโลก" ตามที่รู้จักกันในเวลานั้นเข้ามาไว้ภายใต้อำนาจตนได้ ในทำนองเดียวกันสถาปัตยกรรมประเภท "Thermae" ก็เป็นพยานให้เราทราบถึงจิตใจที่รักความฟุ่มเฟือยหรูหราบันเทิงใจของคนโรมัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สหราชอาณาจักรเสื่อมโทรมและนำไปสู่ "The Fall of the Empire" ในที่สุดถนนโรมันอันยิ่งใหญ่ทุกสายตลอดจนประตูชัยสง่างามในส่วนต่างๆ ของทวีปยุโรปเป็นอนุสรณ์ถาวรที่แสดงออกถึงมหาอำนาจราชศักดิ์ของโรมัน ยิ่งกว่านั้นการที่มีการนำเอาคอนกรีตซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างที่โรมันคิดขึ้นมาใหม่มาใช้ รวมทั้งการใช้โครงสร้างระบบโค้ง, โวล์และโดม ทำให้สถาปนิกโรมันไม่จำเป็นต้องตกอยู่ในภาวะจำยอมต่อวิธีการก่อสร้างของท้องถิ่นต่างๆ ที่กองทัพโรมันย่ำไปถึง ฉะนั้นสถาปัตยกรรมในรูปแบบที่สร้างกันในโรม จึงสามารถลอกเลียนแบบได้ทั่วทุกหนทุกแห่งในราชอาณาจักรและกลายเป็นพื้นฐานสำคัญหรือแหล่งที่มาแห่งแรงบันดาลใจสำคัญของสถาปัตยกรรมยุโรปทั้งหมดต่อๆ มา ความเสื่อมโทรมของกรุงโรมที่สะท้อนออกมาชัดเจนในสถาปัตยกรรมโรมันตอนปลายนั้นจะดำเนินไปจนถึงจุดสุดยอด เมื่อโรมสูญสิ้นซึ่งอำนาจอิทธิพลที่ครอบคลุม "โลก" มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ฉะนั้นบทสำคัญที่สุดบทหนึ่งในประวัติศาสตร์อารยธรรมและสถาปัตยกรรมจำต้องอวสานลง ในขณะที่สหราชอาณาจักรโรมันเสื่อมโทรมและใกล้จะถึงจุดจบ ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ค่อยๆ เริ่นต้นขึ้น ด้วยการมาถึงของศาสนาคริสเตียน ซึ่งเป็นพลังสำคัญพลังใหม่ในประวัติศาสตร์อารยธรรม ศาสนานี้แผ่ขยายไปทั่วอาณาจักรโรมันในเส้นทางเดียวกับที่กองทัพโรมันอันเกรียงไกรเคยย่ำผ่านมาแล้ว การเผยแพร่คำสอนขององค์พระเยซูนั้นเริ่มต้นจากแหล่งกำเนิดในจูเดีย (Judea) จากนั้นก็แผ่เข้าสู่กรุงโรม และจาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศูนย์กลางนี้ก็แผ่ขยายไปยังส่วนต่างๆ ของทวีปยุโรป การยกฐานะศาสนาคริสเตียนเป็นศาสนาประจำชาติยังผลให้เกิดการก่อสร้างโบสถ์ในรูปแบบบาสซิลิกัน (Basilican Type) ในกรุงโรมเป็นจำนวนมากกว่า 30 หลัง โบสถ์เหล่านี้แม้ว่าจะยังคงมีลักษณะและรูปโฉมของสถาปัตยกรรม "นอกศาสนา" (Pegan) หลายประการ แต่ได้รับการดัดแปลงให้สอดคล้องกับหน้าที่ใช้สอยและพิธีกรรมของศาสนาใหม่อย่างค่อยเป็นค่อยไป แนวทางใหม่จริงๆ ของสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นเมื่อมีการย้ายเมืองหลวงจากโรมไปยังไบแซนติอุม (Byzantium) รูปแบบใหม่ของสถาปัตยกรรมที่พัฒนาขึ้นที่เมืองหลวงใหม่นี้ เรารู้จักกันในนาม "Byzantine Architecture" ซึ่งได้วิวัฒนาการจนบรรลุจุดสุดยอดที่เฮเจีย โซเฟีย (Hogia Sophia) รูปแบบของสถาปัตยกรรมนี้ จึงเป็นรูปแบบทางการของศาสนาคริสเตียน นิกายออร์ธอดอกซ์ (Orthodox) ซึ่งเป็นศาสนนิกายประจำชาติ ของอาณาจักรโรมันตะวันออกที่มีกรุงคอนสแตนติโนเปิล (Constantinople) หรือไบแซนซิอุมเดิมอิสแทนบุล (Istanbul) ในปัจจุบันเป็นเมืองหลวง เป็นที่น่าประหลาดยิ่งที่รูปแบบสถาปัตยกรรมนี้ยังคงรักษาลักษณะดั้งเดิม โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แม้กระทั่งทุกวันนี้เช่นเดียวกับคริสตศาสนานิกายออร์ธอดอกซ์ที่อนุรักษ์นิยมอย่างยิ่ง

ในยุโรปตะวันตก หลังจากราชอาณาจักรโรมันสิ้นสุดลง วิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมหยุดชะงักลงชั่วขณะ จนกระทั่งพระเจ้าชาร์เลมาญ (Charlemgne) รื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ในศตวรรษที่ 8 หลังจากนั้นโดยเฉพาะในศตวรรษที่ 10, 11 และ 12 จึงมีการก่อสร้างโบสถ์ มหาวิหาร และสำนักสงฆ์อันเนื่องในศาสนาคริสเตียนในประเทศใหม่ๆ ต่างๆ ทั่วยุโรป ในรูปแบบสถาปัตยกรรมที่วิวัฒนาการมาจากสถาปัตยกรรมโรมันตอนปลาย การที่สถาปัตยกรรมรูปแบบนี้มีลักษณะ "กระเดียดไปทางโรมัน" จึงเรียกกันว่า สถาปัตยกรรมโรมันเนสค์ (Romanesque Architecture)

ความกระตือรือร้นในศาสนาที่เสริมด้วยสงครามครูเสด (Crusades) ครั้งต่างๆ เป็นแรงกระตุ้นสำคัญในวิวัฒนาการสถาปัตยกรรมของยุคกลางซึ่งพัฒนาต่อเนื่องมาจากสถาปัตยกรรมโรมันเนสค์ และได้รับสมญานามต่อมาว่า สถาปัตยกรรมโกธิค (Gothic Architecture) ความมั่งคั่งและอำนาจของฝ่ายสงฆ์และสำนักสงฆ์ต่างๆ เป็นการเปิดทางไปสู่ความก้าวหน้าทั้งหลายในยุคนี้เสริมด้วยความศรัทธาอย่างลึกซึ้งในศาสนา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้ยุคนี้เป็นยุคแห่งการก่อสร้างมหาวิหารอันยิ่งใหญ่เป็นจำนวนมากทั่วยุโรปในศตวรรษที่ 13 เหล่าช่างทุกสาขาทุกระดับชั้นทุ่มเทกำลังความคิดและกำลังฝีมืออย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อให้มหาวิหารโกธิคเหล่านี้สำเร็จลุล่วง เทคนิควิทยาการก่อสร้างระบบใหม่ได้รับการการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นด้วยการนำเอาหินก้อนเล็กๆมาประสมประสานเรียงต่อกันในระบบโค้งแหลม (Pointed Arch) ซึ่งเป็นรูปโฉมที่เด่นชัดของสถาปัตยกรรมรูปแบบโกธิค (Gothic Style) โครงของโวลท์ในระบบ "Rib and Panel" ที่เป็นโค้งแหลมและลอยสูงอยู่เหนือส่วนเนฟ (Nave) นั้นถูกยึดให้คงรูปและสมดุลอยู่ได้ด้วยเสาครีบ (Buttress) และสะพานโค้งลอย (Flying Buttress) ที่รายล้อมรอบตัวโบสถ์ โดยมีพินนาเคิล (Pinnacle) ถ่วงอยู่เหนือเสาครีบที่รองรับแรงถ่าง (Thrust) โดยตรงจากหลังคา ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่รับน้ำหนักอีกต่อไป ทำให้สามารถบุด้วยหน้าต่างกระจกสี (Stained Glass) อันเบาบาง เพื่อชักนำแสงสว่างที่ต้องการอย่างยิ่งเข้าสู่ภายในของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาคารได้มากที่สุด ที่กล่าวมานี้เป็นสถาปัตยกรรมในรูปแบบโกธิคในฝรั่งเศสซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ส่วนวิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมในรูปแบบนี้ในอังกฤษนั้น แสดงให้เห็นชัดเจนถึงอำนาจของฝ่ายสงฆ์ที่ปรากฏในลักษณะที่เรียบง่าย และค่อนข้างกร้าวของสถาปัตยกรรมโกธิคในรูปแบบอังกฤษตอนต้น (Early English Style) ในศตวรรษที่ 13 และเช่นเดียวกันต่อมาลักษณะที่มีการตกแต่งหรูหราขึ้นโดยเฉพาะการเน้นเส้นตามตั้งและการแยกแตกแขนงของโครง (Rib) ของโวลท์เป็นจำนวนมากมายเกี่ยวกระหวัดกันไปมาราวกับใยแมลงมุม ในศตวรรษที่ 15 นั้นก็แสดงให้เห็นถึงการที่ฝ่ายฆราวาส เช่น พวกขุนนางและพ่อค้ามีอิทธิพลมากขึ้น สถาปัตยกรรมโกธิคของอังกฤษตอนปลายนี้ เราเรียกกันว่า "Decorated Style" หรือ "Perpendicular Style" ลักษณะทำนองนี้คือการที่ชนแต่ละชั้นวรรณะพุ่งขึ้นสู่การมีอำนาจอิทธิพลในสังคมแล้วสะท้อนออกมาเห็นได้ชัดในงานสถาปัตยกรรมของระยะเวลานั้นๆ ปรากฏขึ้นทั่วๆ ไปในทุกประเภทในยุโรป นอกจากนี้เราอาจกล่าวได้ว่ามหาวิหารโกธิคอันยิ่งใหญ่เหล่านี้เป็นแกนสำคัญในสังคม, อารยธรรม และวิถีทางดำรงชีวิตในแต่ละเชื้อชาติแต่ละประเทศในยุโรป ทั้งนี้เพราะว่ามหาวิหารโกธิคทั้งหลายนอกเหนือจากการเป็นสถานที่เคารพบูชา และสำหรับประกอบพิธีกรรมในศาสนาแล้ว ยังมีหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษา, ห้องสมุดประชาชน, พิพิธภัณฑ์ และระเบียงภาพ ยิ่งกว่านั้นการที่สมัยนั้นยังไม่สามารถผลิตสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ได้ มหาวิหารโกธิคเหล่านี้ยังทำหน้าที่เสมือนเป็น "หนังสือประวัติศาสตร์" ของยุค ทั้งนี้เพราะรูปสลักต่างๆ ของงานประติมากรรมตกแต่งอาคาร และรูปเขียนของงานจิตรกรรมบนแผ่นหน้าต่างกระจกสี (Stained Glass Windows) ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เสมือนเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ในพระคัมภีร์ไบเบิลตั้งแต่ "the Creation" จนถึง "the Redemption" เท่านั้น มันยังเสมือนการบันทึกเรื่องราวตามลำดับขั้นตอนของเวลาที่เราเรียกว่า พงศาวดาร (Chronicle) เกี่ยวกับเหตุการณ์และพฤติกรรมต่างๆ ของกษัตริย์และราชวงศ์, ขุนนาง, พระและปวงชนทั่วไป รวมทั้งเหล่าอัศวินทั้งหลายด้วย ส่วนในด้านสถาปัตยกรรมอื่นๆ ที่ไม่เนื่องในศาสนา หรือ "Secular Architecture" เป็นต้นว่า ป้อมปราสาทอันมั่นคงแข็งแรงก็เป็นพยานหลักฐานสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะต่างๆ ของสังคมยุคกลาง เช่น พลังอำนาจของระบบการปกครองในรูปแบบ "Feudalism" และสถานภาพอันคลอนแคลนของยุโรปในระยะเวลานั้นด้วยต้นศตวรรษที่ 16 สถาปัตยกรรมโกธิคก็ดำเนินมาถึงจุดอวสานเช่นเดียวกับอารยธรรมของยุคกลางที่มันเป็นส่วนหนึ่ง ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามต่อกันมาเป็นระลอกในศตวรรษนั้นได้เปลี่ยนโฉมหน้าของยุโรปโดยสิ้นเชิง

วิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมตะวันตก เมื่อดำเนินมาถึงขั้นนี้อาจแบ่งในเชิงเทคนิควิทยาการก่อสร้างออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. "Greek Style" หรือ "Trabeated Style" ซึ่งประกอบด้วยเสาและคาน,.

2. "Roman Style" หรือ "Composite Style" ซึ่งเป็นการประสมประสานระหว่างระบบเสาและโค้งกลม (Semicircular Arch)

3. "Gothic Style" หรือ "Arcuated Style" ซึ่งประกอบด้วยโค้งแหลม (Pointed Arch) เป็นหลัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิวัฒนาการของรูปทรงสถาปัตยกรรมที่ดำเนินมาอย่างมีระเบียบเป็นระยะเวลายาวนาน ก็มาถึงจุดสำคัญจุดหนึ่งซึ่งเป็นจุดแห่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ นานาประการที่นำไปสู่สถาปัตยกรรมเรอเนซองส์ (Renaissance Architecture) เราสามารถสืบสาวถึงอิทธิพลต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังหรือที่ปูพื้นฐานให้แก่สถาปัตยกรรมในรูปแบบแห่งการฟื้นฟูคลาสสิคโบราณนี้ได้ชัดเจน กระบวนการสถาปัตยกรรมใหม่นี้ ก่อกำเนิดขึ้นที่ฟลอร์เรนซ์ (Florence)ประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นเมืองพาณิชยกรรมที่รุ่งเรืองยิ่งในขณะนั้น โดนมีตระกูลเมดิจิ (Medici) เป็นแกนนำ และโดยการได้รับการกล่อมเกลาด้วยอุดมการณ์ต่างๆ จากงานนิพนธ์ของดานเด (Dante), เพดราช (Petrarch) และบอคซัคคิโอ (Boccacio) เป็นต้น ในขณะเดียวกันอุดมการณ์และปรัชญาของปัญญาชนเหล่านี้ได้รับการเสริมด้วยการฟื้นฟูผลงานของนักปราชญ์และนักปรัชญากรีกและโรมันโบราณ เป็นต้นว่าพลาโต (Plato) และวิตรูเวียส (Vitruvius) ปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งเสริมยุคที่มีความพร้อมที่สุดสำหรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ในสังคมอย่างใหญ่หลวงนี้มีหลายประการ เป็นต้นว่า ความมีอิสระเสรีมากขึ้นในการแสดงความคิดอ่านและการกระทำต่างๆ ทั้งนี้เพราะเครื่องกีดขวางทั้งหลาย โดยเฉพาะในด้านศาสนาที่เคยปิดกั้นการดังกล่าวนั้นถูกทำลายลง, การประดิษฐ์คิดค้นระบบการพิมพ์ขึ้นมาได้ในกลางศตวรรษที่ 16 เป็นส่วนช่วยอย่างมหาศาลในการเผยแพร่ศิลปวิทยาการสู่ปวงชน, การนำเอาดินปืนมาใช้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญในยุทธวิถีของสงคราม, เข็มทิศการเดินเรือช่วยเปิดทางไปสู่ “โลกใหม่” ต่างๆ หรือแม้กระทั่งการที่กรุงคอนแสตนติโนเปิลถูกพวกเตอร์ก (Turks) ตีแตกในปี ค.ศ.1453 และชนพื้นเมืองเป็นจำนวนมากย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ยุโรปตะวันตกก็ไม่อาจมองข้ามไปเสียได้ เพราะอิทธิพลของการนี้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทั้งในด้านความคิดความอ่านและอุดมการณ์และในด้านเหตุการณ์ต่างๆ มีผลกระทบต่อศิลปินและสถาปนิกในยุคนั้นอย่างมหาศาล ลักษณะสถาปัตยกรรมในรูปแบบใหม่ของโบสถ์ในศาสนาคริสเตียนตลอดจนพระราชวังต่างๆ นั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังกล่าวอย่างซื่อสัตย์ โดยรื้อฟื้นยึดถือประเพณีนิยมสถาปัตยกรรมของคลาสสิกโบราณ แล้วนำรูปทรง (Forms) ที่ปรับปรุงดัดแปลงแล้วตลอดจนระบบเสาประเภทต่างๆ โดมและโค้งกลม รวมทั้งรูปโฉมที่เน้นเส้นตั้งของโกธิค กระบวนการสถาปัตยกรรมใหม่นี้ได้แผ่ขยายจากอิตาลีสู่ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน เนเธอแลนด์ และอังกฤษ ที่สถาปัตยกรรมเรอเนซองส์มาถึงล่าช้ากว่าประเทศอื่นๆ เนื่องจากระยะทางที่ห่างไกลจากแหล่งกำเนิดของมัน ในอิตาลีเองนั้นในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 16 ได้เกิดแนวทางศิลปะและสถาปัตยกรรมที่ผันแปรบิดเบือนไปจากประเพณีของรูปแบบเรอเนซองส์หลายแนวทาง เป็นต้นว่าแนวทางหนึ่งนั้นเราเรียกว่าแมนเนอริสม์ (Mannerism) ก่อนที่จะเกิดเป็นสถาปัตยกรรมบาโรค (Baroque Architecture) ในปลายศตวรรษที่ 16 และต้นศตวรรษที่ 17 นั่นเอง สถาปัตยกรรมในรูปแบบบาโรคนี้ เริ่มต้นที่กรุงโรม จากนั้นก็แผ่ขยายไปทั่วยุโรป โดยเฉพาะเฟื่องฟูถึงขีดสุดในออสเตรียและเยอรมัน ในช่วงปลายของสถาปัตยกรรมบาโรคในต้นศตวรรษที่ 18 เรื่อยไปจนถึงการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งทางประวัติศาสตร์ศิลปะและสถาปัตยกรรมตะวันตก ถือกันว่าเป็นการเริ่มต้นของโลกสมัยใหม่นั้น ได้เกิดมีแนวทางที่ผันแปรไปจากบาโรคเล็กน้อยที่เรารู้จักกันในนามของ “โรโคโค” (Rococo) ที่เริ่มต้นจากฝรั่งเศสและเป็นที่นิยมกันใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศต่างๆ ในยุโรปยกเว้นอังกฤษ จนกระทั่งแนวทางนี้ รวมทั้งบาโรคอันเป็นแม่บทของมันเองด้วย มาถึงจุดอวสาน เมื่อสถาปัตยกรรมนิโอคลาสสิค (Neoclassic Architecture) เริ่มต้นในปลายศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19

ศตวรรษที่ 19 เป็นศตวรรษแห่งความตื่นตระหนก (Shocks) และความเปลี่ยนแปลง (Changes) นานาประการ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและอื่นๆ ในความเห็นของผู้เขียนมันเป็นศตวรรษที่น่าสนใจ น่าทึ่ง สถาปัตยกรรมศตวรรษที่ 19 เป็นศตวรรษแห่งการฟื้นฟู (Revivals) ของรูปแบบ (Styles) ต่างๆ อันนำไปสู่ "Predilection" ในนานารูปแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิกแต่ละบุคคล จนเกิดวลีประจำยุคอันเป็นที่รู้จักกันดีว่า "The Battle of the Styles" แม้กระนั้นก็ตาม สถาปัตยกรรมก็ยังคงดำรงรักษาความเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะของสังคมที่ผันแปรเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 19 นี้ และสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางด้านความคิดความอ่าน อุดมการณ์และปรัชญาใหม่ๆ โดยเฉพาะทางด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการประดิษฐ์คิดค้นทางด้านวิทยาการต่างๆ ทั้งด้านอุตสาหกรรม วิศวกรรม และวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆ การนำเอาเทคนิควิทยาการก่อสร้างใหม่ๆ ที่ก้าวหน้า รวมทั้งวัสดุก่อสร้างใหม่ๆ เช่น เหล็ก กระจกแผ่น และระบบการก่อสร้างแบบใหม่ที่เรียกว่า "Prefabrication" มาใช้ ทำให้เกิดสถาปัตยกรรมในแนวทางใหม่, ในมิติใหม่และเป็น "spirit" ใหม่ อันเป็น Spirit แห่งยุคอุตสาหกรรมโดยแท้ ดังตัวอย่างอาคารคริสตัลพาเลซ ของโจเซฟ แพกซตัน ที่กล่าวถึงมาแต่ต้นในกลางศตวรรษที่ 19 นี้เอง อาคารทำนองนี้นักประวัติศาสตร์บางกลุ่มยกย่องว่าเป็น "ก้าวแรกที่นำไปสู่สถาปัตยกรรมสมัยใหม่" ที่จะเกิดตามมาในศตวรรษที่ 20 หลังจากที่เราได้ "ก้าวย่าง" มาเป็นระยะทางอันไกลแสนไกลในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม

ในยุคปัจจุบันที่เราๆ ท่านๆ กำลังดำรงชีวิตอยู่ขณะนี้ ถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วนเราจะตระหนักได้ว่า สถาปัตยกรรมร่วมสมัยของเรานี้กำลังอยู่ในสภาวะแห่งความขัดแย้งนานับประการ การรื้อฟื้นรูปแบบต่างๆ ในประวัติศาสตร์มาประเมินใหม่ และนำกลับมาใช้ใหม่ของสถาปนิกร่วมสมัยบางกลุ่มนำไปสู่การแสดงออกทางสถาปัตยกรรมที่แตกแขนงกิ่งก้านนานาประการเสียจนแม้แต่คนในรุ่นเมื่อ 30 ปีที่แล้วโดยประมาณแทบจะไม่เคยคิดเลยว่ามันจะเกิดขึ้นได้ สถาปนิกผู้ยิ่งใหญ่ผู้เคยเป็นปูชนียบุคคลของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้สูญเสียพลังอิทธิพลในการเป็นแบบอย่างให้สถาปนิกรุ่นหลังๆ ยึดถือปฏิบัติตาม แม้จะยังไม่โดยสิ้นเชิงก็ตาม สถาปัตยกรรมในฐานะรูปทรงแห่งศิลปะความงามและการตกแต่งประดับประดากำลังมีชัยชนะเหนือสถาปัตยกรรม เพื่อประโยชน์ใช้สอยและสังคมในขณะเดียวกันปัญหาต่างๆ ของสังคมเมืองแบบใหม่ที่แออัดกำลังทวีทับถม ความต้องการอาคารประเภทสำเร็จรูป ผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรม ถูกสุขอนามัย และราคาถูก ก็ยิ่งเป็นปัญหาสำคัญที่สุดที่สถาปนิกรุ่นปัจจุบันและอนาคตจะต้องค้นหาหนทางแก้ไข เพราะมันเป็นความจริงที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ นอกเสียจากสถาปนิกกลุ่มที่ไม่ยอมอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงทั้งหลาย นักทฤษฎี นักประวัติศาสตร์ และนักวิจารณ์สถาปัตยกรรมส่วนมากอาจมีความคิดความอ่าน มโนทัศน์และปรัชญาที่ไม่สอดคล้องกันบ้าง แต่ในปัจจุบันนี้ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าถึงเวลาแล้วที่สถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร่วมสมัยของเราจะได้รับการสะสางสังคายนากันอย่างจริงจังเสียที ก่อนที่จะสายเกินไปจนประวัติศาสตร์ซ้ำรอยดั่งที่เคยเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 ที่สถาปนิกมัวแต่ลุ่มหลงอยู่กับการฟื้นฟูรูปแบบต่างๆ ในอดีต จนสถาปัตยกรรมล้าหลังห่างไกลจากความก้าวหน้าทางด้านเทคนิควิทยาการทางด้านวิศวกรรม และทางด้านวิทยาศาสตร์โดยสิ้นเชิง การให้ความสนใจแก่ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมอย่างจริงจังเป็นการถูกต้องและบังควรยิ่ง ทั้งนี้มิใช่เพราะว่าสถาปัตยกรรมสมัยใหม่กำลังมาถึงขั้นตอนหนึ่งแห่งวิวัฒนาการของมันที่ตัวสถาปนิกร่วมสมัยเองกำลังสนใจประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง แต่เหนือสิ่งอื่นใดก็เพราะว่ายุคสมัยใหม่ของเรานี้ได้มีอายุยืนยาวมานานพอที่จะให้คำตอบแก่คำถามต่างๆ ที่เราอาจมีข้อกังขาได้ คำตอบที่ได้จะเป็นที่พอใจหรือไม่นั้นเป็นเรื่องของเอกัตบุคคล

Goethe (1749 – 1832) กวีเอกของเยอรมันเคยกล่าวบทสรุป (centerum censeo) หนึ่งไว้ว่า "ข้าพเจ้าดูแคลนคำสอนทุกอย่างที่ไม่ได้เพิ่มพูนหรือปลุกเร้ากัมมันภาพของข้าพเจ้า" ซึ่งคำกล่าวนี้ Nietzsche ได้นำมาเชื่อมโยงให้เห็นถึงการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ที่สิ้นเปลืองอยู่กับความรู้ที่ฟุ่มเฟือยแต่ขาดสารัตถะแก่พุทธปัญญาของเรา (เพราะความรู้ที่ฟุ่มเฟือยเป็นปฏิภาคที่ผกผันกับสารัตถะ) เราเรียนประวัติศาสตร์สถาปัตย์กันทำไม เพราะบ่อยครั้งที่ประเด็นนี้เป็นสิ่งที่ถูกมองข้ามทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตย์ถูกบิดเบือนไปจากแนวทางที่ควรเป็น เพราะเราจะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ (pedagogy) จำนวนมากสิ้นเปลืองเวลาไปกับการแสวงหาความรู้ ที่ไม่ได้นำไปสู่การเพิ่มพูนพุทธิของผู้ใฝ่เรียนแต่อย่างใด. หรือบ้างก็จมปลักอยู่แต่ความรู้ ที่หยุดนิ่งและมีไว้เพียงเพื่อเล่าขานสู่กันฟังด้วยศัพท์เฉพาะที่เมื่อใช้เอ่ยไปแล้วยังแต่ความภาคภูมิใจให้แต่ผู้พูดเองว่าเป็นผู้มีความทรงจำเหนือว่าผู้อื่นเท่านั้น. Louis I. Kahn ก็เป็นผู้หนึ่งที่เคยกล่าวว่า "Le Corbusier มีความสำคัญต่อผมที่สุด แน่นอนว่าความสำคัญนี้อยู่ที่มโนทัศน์ (concept) ที่เขาสร้างสรรค์ขึ้น. แต่ผมพึงตระหนักอยู่เสมอว่ามโนทัศน์นั้นเป็นของเขาซึ่งผมย่อมจะไม่ ลอกเลียนแบบ แต่เขาได้กระตุ้นสัมผัสแห่งสถาปัตยกรรม (sense of architecture) ให้แก่ผมอย่างแท้จริง. . ." คำพูดนี้ย้ำให้เราในฐานะที่เป็นผู้ศึกษาสถาปัตย์ตระหนักว่า เราเรียนรู้สถาปัตยกรรมของ Le Corbusier ของ Richard Meier ของพราหมณ์ทิวากร บัณฑิต (เป็นผู้ออกแบบปราสาทนครวัด ข้อมูลยังไม่แจ้งชัด) หรือของสถาปัตยกรรมโบราณใดๆ ที่ไม่อาจระบุสถาปนิกผู้ออกแบบได้ไปเพื่ออะไร ไม่ใช่เพราะเราต้องการจะเลียนแบบของเหล่านั้น แต่เพื่อให้เราเข้าใจและซาบซึ้งใน spirit of architecture ของพวกเขา เพื่อให้เราได้เกิดแรงบันดาลใจที่อาจเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเราเอง เพราะหากเราเรียนประวัติศาสตร์สถาปัตย์เพียงเพื่อลอก หรือเลียนแบบ หรือเรียนกันอย่างไร้จุดหมายแล้วประวัติศาสตร์สถาปัตย์คงจะไม่มีกลุ่มนักคิดที่เรียกว่า กลุ่มแนวหน้า (avantgarde) ที่สร้างสรรค์แนวคิดใหม่ๆ ให้แก่โลกได้เลย หรือหากจะกล่าวว่า เราเรียนประวัติศาสตร์สถาปัตย์ไปเพื่อการอนุรักษ์ เราต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่า การลอกแบบสถาปัตยกรรมแบบเก่าหรือการลอกลายแบบเก่ามาใช้ในงานสถาปัตยกรรม ไม่ใช่การอนุรักษ์ เพราะศิลปะ-สถาปัตยกรรมเป็นพลวัตรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เหมือนอย่างที่เราได้เห็นในประวัติศาสตร์ ศิลปะ-สถาปัตย์ที่เราพร่ำเรียนกันว่ามีการเปลี่ยนแปลงในแง่ของความนิยม (style) อย่างต่อเนื่องอย่างไร แต่สิ่งที่คงอยู่คือจิตวิญญาณของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศิลปะ-สถาปัตย์ นั้นๆ ตามพื้นฐานของคติปรัชญาของสังคมที่หล่อเลี้ยงให้เกิดการสร้างสรรค์ขึ้น ดังนั้น การสร้างสรรค์แนวทางศิลปะ-สถาปัตยกรรมใหม่ๆ ที่คงรักษาจิตวิญญาณของวัฒนธรรมนั้นๆ ให้คงอยู่ หรือพัฒนาให้สูงส่งขึ้นไปต่างหากที่เราเรียกว่าเป็นการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนและถูกต้อง นี่แหละคือเหตุผลที่เราต้องมาเรียนประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม(เกียรติขจร ชัยเธียร.2548)

แต่เงื่อนไขการศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตย์ยังมีความซับซ้อน เนื่องจากความเคลื่อนไหวของแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมในสมัยหนึ่งๆ นั้น หากตัดประเด็นในเรื่องของเทคโนโลยีไปแล้ว จะเห็นได้ว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของบริบททางสังคมในสมัยนั้น (Social Milieu) ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของผู้ออกแบบนั้นๆ เป็นหลัก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกตัดขาดจากเราไปแล้วด้วยกาลเวลา หากอารยธรรมที่เราศึกษานั้นผ่านไปแล้วยิ่งนานเท่าไร ความซับซ้อนของการศึกษาก็เพิ่มเป็นมากขึ้นไปเป็นลำดับ ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่กอปรกับการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นจากจารึกหรือตำนานหรือหลักฐานที่ตายไปแล้วเพียงเท่านั้นคงไม่พอแน่ เราควรเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ของสถาปัตยกรรมที่แสดงออกในอาคารต่างๆ แล้วสืบค้น หากประสงค์เชิงสถาปัตย์ (Architecture Intention) ของสถาปัตยกรรมนั้นๆ จะทำให้เราเข้าถึงจิตวิญญาณของสถาปัตยกรรมได้อย่างถูกต้องมากขึ้น แต่เราคงต้องยอมรับโดยเบื้องต้นก่อนว่า ศิลปะ-สถาปัตยกรรมไม่ใช่ผลผลิตที่ฟุ่มเฟือยของอารยธรรม หรือเป็นเครื่องประดับเชิงวัฒนธรรม (Cultural Frill) ของสังคม แต่คือตัวแทนของอารยธรรม (Epitome) นั้นๆ อย่างแท้จริง ที่แสดงออกอย่างลึกซึ้งถึงคติ ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อสภาพสังคม เป้าหมายสูงสุดของชีวิต พัฒนาการของการแสดงออกทางศิลปะ-สถาปัตยกรรมแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของแนวคิดที่พยายามแสวงหาวิธีการแสดงออก (Expression) ให้แสดงออกมาในอาการ (Symptom) ต่างๆ ขององค์ประกอบทางศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่เปี่ยมด้วยพุทธิ

การเริ่มต้นประวัติศาสตร์ศิลปในประเทศไทย

ศ.ประกิต(จิตร) บัวบุศย์ (2545) ราชบัณฑิต ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์(จิตรกรรม)ได้เขียนถึงการเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ศิลปในประเทศไทย ถือตามหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักฐานทางประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ประวัติพุทธศาสนาแสดงชัดว่า หลังจากพระเจ้าอโศกมหาราช ราชวงศ์เมารยะของอินเดียเหนือได้ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระพุทธศาสนาหินยานเถรวาทครั้งที่ 3 ฯ เมืองปาฏลีบุตร เมื่อประมาณ พ.ศ. 300 แล้ว ได้ทรงอาราธนาพระเถระสำคัญเป็นธรรมทูต ออกเผยแพร่พระพุทธศาสนาหินยาน รวม 9 สาย สำคัญที่สุดส่งมาที่สุวรรณภูมิ คือ ประเทศไทยเรา โดยมี พระเถระสำคัญ 2 องค์ คือ พระโสณะเถระ และพระอุตระเถระ เมืองสุวรรณภูมิคือเมืองอู่ทอง ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภออู่ทอง ขึ้นอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี

2. หลักฐานทางโบราณคดีเกี่ยวกับปรัชญาธรรม ทางวัตถุได้มีการขุดค้นพระสถูปทรงฟองน้ำ ซึ่งเป็นปรัชญาธรรมทางวัตถุฝ่ายหินยานเถรวาท แสดงปรัชญาธรรมของ “นิพพาน” ที่อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะบ่งชัดว่าเป็นสถูปทรงฟองน้ำ (Bubble type) แบบเก่าที่สุดเช่นเดียวกับที่สัญจิประเทศอินเดีย และประเทศลังกากับที่อื่นๆ อีก ซึ่งได้สร้างในระยะเวลาใกล้เคียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กับที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งพระเถระออกเผยแพร่พระพุทธศาสนา เมื่อประมาณพ.ศ. 300 นอกจากพบที่อำเภออู่ทองแล้ว ยังพบซากสถูปแบบเดียวกันอีกที่อำเภอกำแพงแสนและอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม กับที่เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี ตลอดจนในเขตจังหวัดกาญจนบุรีด้วย เป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวกับปรัชญาธรรมทางวัตถุฝ่ายหินยานอย่างเด่นชัด

3. หลักฐานโบราณคดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางวัตถุที่ค้นพบภายในบริเวณเมืองอู่ทอง ปรากฏว่าได้ขุดพบเครื่องมือยุคหินใหม่และเครื่องมือเครื่องใช้ที่คาบเกี่ยวมาในยุคโลหะเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังขุดได้หม้อไห ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผา (Pottery Culture) ที่แสดงเชื้อชาติของประชาชนในสุวรรณภูมิเดิมว่า เป็นมนุษย์เผ่าพันธุ์ไทยละว้า ซึ่งอยู่ในวัฒนธรรม เพาะปลูกข้าวมาแต่ดึกดำบรรพ์ สืบสายมาตกทอดมาจนถึงยุคประวัติศาสตร์ และยังมีหลักฐานแสดงว่า ได้มีชนชาติอินเดียอพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณเมืองสุวรรณภูมินี้ด้วยเป็นจำนวนมาก ก่อนที่พระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชเข้ามาเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพราะได้พบเครื่องมือประกอบอาหาร เช่น หินบดซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้จำเป็นสำหรับการครัวของชาวอินเดียในบริเวณเมืองนี้ทั่วไปเป็นจำนวนมาก

ฉะนั้น เมื่อพระธรรมทูตเข้ามาเผยแพร่ปรัชญาธรรม ประชาชนเมืองสุวรรณภูมิจึงสามารถเข้าใจได้ และรับนับถือแพร่หลายออกไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ก็ยังเป็นที่เชื่อถือได้ว่า พระพุทธศาสนาได้แพร่เข้ามายังสุวรรณภูมินี้ตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลแล้ว เพราะการสังคมติดต่อระหว่างสุวรรณภูมิกับอินเดียได้มีมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์แล้ว

ต่อมาระยะหลัง ประมาณ พ.ศ. 600 เมื่อพระเจ้ากนิษกะกษัตริย์เผ่าง้วยจี ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระพุทธศาสนามหายานในแคว้นคันธาระแล้ว ได้ส่งธรรมทูตออกเผยแพร่ปรัชญาธรรมฝ่ายมหายานมายังสุวรรณภูมิ พร้อมด้วยศิลปินกรีก-โรมัน เฮเลนนิค ได้สร้างพุทธปฏิมา ทั้งโลหะผสมดินเผาและปูนปั้น ดังได้ขุดพบที่เมืองอู่ทอง คูบัว ราชบุรี กำแพงแสน นครปฐม และกาญจนบุรี รวมทั้งตะเกียงกรีกโรมัน ก็ขุดค้นพบด้วย คือ ขุดพบที่พงตึกกาญจนบุรี นครปฐม และอำเภอพยุหคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

หลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าวแสดงว่าเมืองอู่ทองเป็นเมืองสุวรรณภูมิมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และมีอายุย้อนหลังไปในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ต่อเนื่องมาจนถึงยุคประวัติศาสตร์ที่เริ่มต้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 300 ที่พระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชมาเผยแพร่พระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับลังกา ซึ่งทางลังกาก็ได้ถือการเริ่มต้นประวัติศาสตร์จากการที่พระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชมาเผยแพร่พุทธศาสนาเป็นหลัก

4. หลักฐานทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของเมืองสุวรรณภูมิเดิม คืออำเภออู่ทองปัจจุบันนี้ อยู่ติดต่อกับเมืองกาญจนบุรี และกาญจนบุรีอยู่ติดกับพม่า ซึ่งติดกับแคว้นเบงกอลของประเทศอินเดียโดยตรง ฉะนั้น เส้นทางที่คณะธรรมทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชจากเมืองปาฏลีบุตร จะเดินธุดงค์มาสู่สุวรรณภูมินั้น จึงเป็นเส้นทางติดต่อค้าขายไปมาแต่ดึกดำบรรพ์ เป็นเส้นทางเดินที่ผ่านเมืองและชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ จะเห็นว่าจากเมืองปาฏลีบุตรราชธานีของพระเจ้าอโศก จะผ่านเมืองสำคัญๆ ตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำน้ำคงคา เช่น เมืองจามปา เป็นต้น ผ่านเข้าตอนใต้ของประเทศพม่า (ขณะนั้นประเทศพม่ายังไม่ถือกำเนิดขึ้น) ต่อมาเป็นที่ตั้งเมืองศรีเกษตร เข้าทางด่านเจดีย์สามองค์แล้วเดินเลียบตามลำน้ำแควน้อยเข้าเมืองกาญจนบุรีมายังเมืองสุวรรณภูมิ คืออำเภออู่ทองปัจจุบันนี้

ตามสภาพการณ์ทางภูมิศาสตร์แล้ว การเดินทางเข้าสู่สุวรรณภูมิทางด่านเจดีย์สามองค์ โดยเลียบลำน้ำแควน้อยร่มรื่นมาก เพราะตลอดลำน้ำมีน้ำท่าบริบูรณ์ ประกอบกับถ้ำที่อยู่อาศัยของเผ่าพันธุ์มนุษย์ยุคดึกดำบรรพ์เป็นระยะๆ เป็นที่อาศัยของคนพื้นเมืองและผู้บำเพ็ญพรตตกทอดมาไม่ว่างเว้น ประชาชนยินดีศรัทธาต้อนรับตลอดทาง เพราะเป็นประชาชนที่มีวัฒนธรรม และมีส่วนใหญ่เชื่อถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลอยู่แล้ว จึงถือว่าเป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุดสายหนึ่งที่คณะสงฆ์จากอินเดียจะต้องผ่านเข้าสู่สุวรรณภูมิ ทุกระยะคลื่นของพระพุทธศาสนาโดยเส้นทางนี้

หลักฐานทางสกุลศิลปะของอินเดีย โดยปกติการกะอายุ (Dating) ทางโบราณคดีของยุคประวัติศาสตร์โดยวิธีทางตรง (Direct method) โดยเฉพาะทางศิลปะในประเทศไทยเทียบกับสกุลศิลปะในประเทศอินเดียทุกระยะ เพราะคลื่นของพุทธศาสนาที่ผ่านเข้าสู่สุวรรณภูมินั้น มาพร้อมกับคลื่นของสกุลศิลปะอินเดีย

โดยที่แบบอย่างสถูปทรงฟองน้ำ เป็นแบบอย่างของสถูปของหินยานที่สร้างขึ้นในราชวงศ์เมารยะของอินเดียประมาณระหว่าง พ.ศ. 300 และหลังมาอีกราว พ.ศ. 600 ฉะนั้น การกะอายุของสถูปฟองน้ำที่ขุดค้นพบในอู่ทอง กำแพงแสน นครปฐม กาญจนบุรี ราชบุรี จึงกำหนดอายุระหว่างระยะเวลาดังกล่าวนี้

สถูปที่ไม่มีลวดบัวและสิ่งตกแต่ง ถือว่าเป็นแบบแรก สถูปที่มีลวดบัวและสิ่งตกแต่งถือเป็นแบบหลัง เป็นการวิจัยการกำหนดอายุด้วยวิธีทางตรง (Direct method) ประกอบด้วยหลักการของวิวัฒนาการตามสาย (Orthopedic evolution) ประกอบกัน

ด้วยหลักการเพียง 5 ประการข้างต้นนี้ พอเป็นหลักฐานอ้างอิงการเริ่มต้นประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทยได้โดยตรง เช่นเดียวกับประเทศลังกา ที่กำหนดเอาการเริ่มต้นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ลังกาเป็นการเริ่มต้นประวัติศาสตร์ศิลปะลังกา

การแบ่งสมัยประวัติศาสตร์ในศิลปะประเทศไทย จากผลการวิจัยค้นคว้าตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว จึงเห็นควรแบ่งสมัยและอายุของประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทยเพื่อใช้ในการศึกษาศิลปะดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การแบ่งสมัยและอายุประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย

ประมาณ พ.ศ. (Chronorogy)	สมัย (Period)	หมายเหตุ (Remarks)
300 – 600	สุวรรณภูมิ (Suvanabhumi)	อู่ทอง กำแพงแสน นครปฐม คูบัว ราชบุรี กาญจนบุรี ศรีเทพ สทิงพระสงขลา
600 – 900	หลังสุวรรณภูมิ (Post-Suvanabhumi) ก่อนเชียงแสน สุโขทัย (ระยะแรก)	ระยะหลังของเมืองข้างบน เพิ่มอโยธยา ละโว้ เมืองบน นครสวรรค์
900 – 1300	ก่อนเชียงแสน สุโขทัย (ระยะแรก) (Pre-Chiengsaen-Sukotai) (1st Phrase) (โยนก ชะเลียง ระยะแรก)	ทุกภาคของประเทศไทย (ภาคเหนือ ตะวันออก ตะวันตก ภาคกลาง และภาคใต้)
1300 – 1800	ก่อนเชียงแสน สุโขทัย (ระยะหลัง) (Pre-Chiengsaen-Sukotai) (2nd Phrase) (โยนก ชะเลียง ระยะหลัง)	ระยะหลังของทุกภาค ในประเทศไทย
1800 – 2100 (1871 - 2107)	เชียงแสน (วงศ์เมงราย) (Chiengsaen)	พญาแสนพู ตั้งเมืองเชียงแสน ที่เมืองโยนกเก่า 1871
1800 – 1900 (1800 - 1893)	สุโขทัย (วงศ์พระร่วง) (Sukotai)	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นกษัตริย์ เมืองสยามเทศะเดิมของขอม ตั้งชื่อเมืองใหม่เป็นสุโขทัย
1900 – 2300 (1893 - 2310)	อยุธยา (วงศ์เมงราย) (Ayuthaya)	พระเจ้าอู่ทองตั้งเมือง อโยธยาเก่าเป็นราชธานี
2325 – 2475	รัตนโกสินทร์ (Rattanagosin)	พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงตั้งกรุงรัตนโกสินทร์
2475 -	ปัจจุบัน (Present)	สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

2.2.3 สถาปัตยกรรมไทย

นิจ หิญชีระนันทน์ (2536) ได้กล่าวไว้ในการแสดงปาฐกถาชุด “สรินธร” เรื่อง “สถาปัตยกรรมไทย” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีกระแสพระราชดำรัสถึงถิ่นฐานอันเหมาะสมพระราชทาน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2532 ว่า

“..ประเทศไทยนี้ เป็นที่ที่เหมาะมากในการตั้งถิ่นฐาน..”

ย้อนหลังกลับไปถึงต้นรัชกาลที่ 5 ปัลเลกัวซ์ ได้บันทึกไว้ในทำนองเดียวกันว่า

“...ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าในโลกนี้ ยังจะมีประเทศใดบ้าง ที่มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งไปกว่าประเทศสยามหรือหาไม่...”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวนี้มีมูลเหตุมาจากที่ตั้งอันเป็นคุณของสยามประเทศ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณรับอิทธิพลจากภูมิอากาศของทะเลจีนใต้ โดยจะมีการก่อตัวของหย่อมความกดอากาศต่ำ (Low pressure cell) ขึ้น แล้วเคลื่อนตัวมาทางด้านตะวันตก ในขณะที่พัฒนาขึ้นเป็นความกดอากาศที่แรงขึ้นเป็นดีเปรสชั่น (Depression) ต่อจากนั้นพัฒนาขึ้นเป็นพายุโซนร้อน (Tropical Storm) ในขณะที่เคลื่อนตัวขึ้นทำความเสียหายให้แก่ประเทศเวียดนาม แล้วกลับอ่อนกำลังลงเป็นดีเปรสชั่น นำฝนเข้าสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะภาคกลาง ทยอยกันเข้ามาเป็นระยะๆ ทำให้สามารถเก็บกักน้ำไว้เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการเกษตร โดยเฉพาะคือการทำนาข้าว และแผ่ขยายกลายเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ของประเทศสืบมาจนบัดนี้

ชาวเกษตรปลูกเรือนเป็นที่อยู่อาศัย โดยยกใต้ถุนสูงระดับน้ำในท้องนา กลายมาเป็นลักษณะเฉพาะของเรือนไทยภาคกลาง และแบ่งออกได้เป็นสอง 2 ประเภท คือประเภทชั่วคราว หรือกึ่งถาวร ใช้ไม้ไผ่ก่อสร้างเรียกว่า เรือนเครื่องผูก กับประเภทถาวร ใช้ไม้จริง เรียกว่า เรือนเครื่องสับ

เหตุเนื่องมาจากภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศดังกล่าวนี้ หาได้มีอิทธิพลต่ออาชีพของประชากรและแบบอย่างของเรือนไทยที่เป็นแบบสะเทินน้ำสะเทินบกเท่านั้นไม่ ยังก่อให้เกิดภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอันประกอบด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรม ตลอดจนการละเล่น อันเนื่องมาจากเกษตรกรรมมากมายหลายประการ สืบต่อกันมาจนบัดนี้

เรือนโถงกับชีวิตคนสมัยก่อน

Jana Negoita (1986) เขียนคู่มือนำชมพิพิธภัณฑ์สถานหมู่บ้านและศิลปะพื้นบ้าน (The Village and Folk Art Museum) ที่บูคาเรสต์ เมืองหลวงของประเทศโรมาเนียเริ่มจาก "...บ้านประเภทที่มีห้องเดียว ซึ่งชีวิตของคนทั้งครอบครัว ดำเนินร่วมกันอยู่ในห้องนั้น..." ไปจนถึงบ้านประเภทอื่นๆ เป็นลำดับไป

ประเทศไทยก็ไม่ต่างกับประเทศโรมาเนีย ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนเล่าถึงเรือนโถงไว้เช่นเดียวกันว่า

"...เดี๋ยวนี้เราต้องมีห้อง จะนอนก็ต้องนอนห้องหนึ่ง จะกินก็ต้องอีกห้องหนึ่ง จะรับแขกก็ต้องมาอีกห้องหนึ่ง คนโบราณเขาไม่มีห้อง เขาอยู่หลังไหน ก็หลังนั้น กินก็ที่นั่น นอนก็ที่นั่น แขกไปใครมาก็รับที่นั่น..."

เรือนโถงมิใช่สิ่งเดียวที่สะท้อนภาพชีวิตลำลองของคนสมัยก่อน แม้แต่ห้องน้ำก็เช่นเดียวกัน ศาสตราจารย์พิเศษพันตรีหญิง คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ บันทึกชีวิตในวัยเด็กไว้ในเรื่อง "สาวชาวกรุง" ว่า

"...สมัยนั้นไม่รู้จักคำว่า "ห้องน้ำ" เพราะไม่เคยอาบน้ำในห้องเลย เด็กผู้ใหญ่อาบกันกลางแจ้ง แต่หลบมุมเสียนิดหน่อย ไม่ประเจิดประเจ้อ เด็กๆ แก้ผ้าคว้าขันตักน้ำในตุ่มรดกันเย็นสบาย ถ้าบ้านอยู่ใกล้คลอง ก็กระโจนลงคลองเลย..."

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนไทย และเรือนแพ ภาคกลาง

ภูมิปัญญาของสามัญชนในระดับหมู่บ้านในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แสดงออกให้เห็นได้ในลักษณะของเรือนไทย และเรือนแพ

อย่างแรกคือ เรือนไทยภาคกลาง เป็นเรือนไม้ชั้นเดียว แต่ยกใต้ถุนสูง เพื่อให้พื้นเรือนอยู่เหนือระดับน้ำในฤดูน้ำหลาก อย่างหลังคือ เรือนแพภาคกลาง ซึ่งเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว ตั้งอยู่บนแพลูกบวบไม้ไผ่ ลอยตามระดับน้ำขึ้นน้ำลง เรือนแพนี้จะผูกไว้กับเสาหลายต้นตามริมแม่น้ำ หรือลำคลอง แต่สามารถล่องลอย ย้ายที่อยู่ไปได้ตามความปรารถนา เป็นวิถีชีวิตที่น่าประหลาด

น่าจะเล่าถึงหมู่บ้านสะเทินน้ำสะเทินบกแห่งหนึ่ง ซึ่งปรับตัวให้สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้ดีที่สุด เป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะจำเพาะ ไม่เหมือนที่ใด และไม่มีที่ใดเหมือน ตั้งอยู่ที่ตลาดบางลี่ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยบ้านที่อยู่อาศัยกับห้องแถวประกอบการพาณิชย์ ทุกหลังสร้างขึ้นเป็น 2 ชั้น เพื่อให้ได้ใช้ทั้งหน้าแล้งและหน้าน้ำ ด้วยเหตุนี้ จึงมีครัวและห้องน้ำอยู่ชั้นบน มีระเบียงกว้าง ต่อเนื่องเดินติดต่อถึงกันหมด ทั้งบ้านร้านตลาด และอื่นๆ หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำ ชาวบ้านทุกครอบครัวมีชีวิตอยู่กับน้ำ และยอมให้น้ำอยู่กับคน เพราะจะมีน้ำท่วมหมู่บ้านอยู่ครึ่งปี ในหน้าน้ำ พื้นชั้นล่างหายไปใต้น้ำ รถจะถอยออกไป เปิดทางให้เรือเข้ามาแทนที่ ชีวิตประจำวันตลอดจนการติดต่อ และการซื้อขายจะกระทำกันที่พื้นชั้นบน ครั้นน้ำลดจนแห้งในหน้าแล้ง ถนนจะโผล่ขึ้นมา เรือจะถอยออกไป เปิดทางให้รถวิ่งเข้ามาแทนที่ ทุกครอบครัวย้ายลงมาดำเนินชีวิตที่พื้นชั้นล่าง

วิถีชีวิตครรลองนี้ เป็นที่ยอมรับกันตลอดมาอย่างผาสุกนับร้อยปี จนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อสิบกว่าปีมานี้ มีขบวนรถบรรทุกนำดินเข้ามาถมพื้นที่หมู่บ้านแห่งนี้ตามความประสงค์ของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้นำในการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เหมือนกับที่อื่นๆ

จุดนี้ จึงเป็นอวสานของหมู่บ้านอันมีเสน่ห์แห่งนี้

นอกจากนี้ ยังมีหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง แม้ไม่ได้อยู่ภาคกลาง แต่น่าสนใจ เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะจำเพาะไม่เหมือนที่ใด และไม่มีที่ใดเหมือนอีกแห่งหนึ่ง จึงขอนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วย หมู่บ้านแห่งนี้อยู่ที่ตำบลท่าขนอน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ในท่ามกลางเทือกเขาที่ล้อมอยู่เกือบรอบด้าน ดังที่ได้ชื่ออำเภออย่างถูกต้องและเหมาะสมว่า “คีรีรัฐนิคม” ฉะนั้น เมื่อฝนตกเพียงชั่วข้ามคืนก็จะเกิดน้ำท่วมได้เสมอ หมู่บ้านจึงประกอบด้วย “แพบก” เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวตั้งอยู่บนบก แต่มีลูกแพบวบไม้ไผ่รองเป็นฐานอยู่ข้างล่าง บ้านแต่ละหลังผูกอยู่กับเสายาวด้วยห่วงกลม บ้านลอยขึ้นได้เมื่อน้ำท่วม และกลับลงสู่ดินเองเมื่อน้ำลด นับเป็นตัวอย่างที่ดีอีกแห่งหนึ่งของการปรับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะที่เด่นชัดของเรือนไทยภาคกลาง

สรุปลักษณะที่เด่นชัดของเรือนไทยภาคกลางไว้เป็น 24 ประการ ดังนี้

1. ลักษณะเรือนสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นแบบสะเทินน้ำสะเทินบก มักอยู่ริมคลอง ใช้เรือเป็นพาหนะได้สะดวก และย่อมมีศาลาท่าน้ำ

2. เป็นเรือนแบบมาตรฐาน ได้รับการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายชั่วคน จนถือได้ว่าบรรลุถึงความสมบูรณ์ กำหนดเป็นแบบฉบับที่ยอมรับนับถือ จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบมาจนทุกวันนี้

ทั้งนี้ โดยมิพักต้องให้สถาปนิกออกแบบให้

ลักษณะเป็นเรือนไม้ ไม่ทาสี มีลักษณะสอดคล้องเป็นธรรมชาติเหมือนกันและกลมกลืนกันทุกหลังทั่วหมู่บ้านในมาตรฐานเดียวกัน นับเป็นการควบคุมทางสังคม มิให้แสดงฐานะเหลื่อมล้ำต่ำสูงกันเกินสมควร

3. เป็นเรือนชั้นเดียว ยกพื้นอยู่บนเสาสูง เพื่อให้พื้นเรือนอยู่เหนือระดับน้ำในฤดูน้ำหลากไม่ขวางกั้นทางน้ำไหล ใต้ถุนโล่งว่าง เมื่อหมดหน้านาเข้าหน้าแล้งใช้เป็นที่ตั้งหูกทอผ้า และเป็นศูนย์กลางกิจกรรมชีวิตครอบครัว

นอกจากนั้น ยังมีลมโกรกเย็นสบายใต้พื้นเรือน และพาให้เย็นขึ้นไปถึงข้างบนด้วย

อนึ่ง การยกเรือนลอยขึ้นไปเช่นนี้ ย่อมทำให้เหลือพื้นที่ดินเท่าเดิม ต่างกับการสร้างบ้านทับลงไปบนพื้นดิน

4. โครงสร้างของเรือนระบบ “เสากับคาน” และสำหรับเสาเรือนนั้น ยังเป็นระบบ “ล้อมสอบบน” เพื่อเพิ่มความแน่นหนามั่นคง

5. บริเวณรอบตัวเรือน ร่มเย็นและเขียวขจีด้วยชุ่มไผ่ซึ่งทำหน้าที่เป็นรั้ว และบังพายุ นอกจากนั้นก็ปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผล เช่น มะม่วง ขนุน ชมพู่ เกาะกลุ่มกันจนมองเรือนเกือบไม่เห็น

6. ถือคติ “อย่าปลูกเรือนขวางตะวัน” เพื่อเลี่ยงแดด แต่รับลมประจำซึ่งพัดตรง และเฉียงมาจากอ่าวไทย ราว 9 เดือน

รับลมตะเภา ตลอดฤดูร้อน ราว 3 เดือน (ก.พ., มี.ค.,เม.ย.)

รับลมพัทธยา ต้นฤดูฝน ราว 3 เดือน (พ.ค., มิ.ย.,ก.ค.)

รับลมสลาตัน ปลายฤดูฝน ราว 3 เดือน (ส.ค., ก.ย.,ต.ค.)

7. ขนาดและสัดส่วนต่างๆ ของตัวเรือน กำหนดขึ้นจากร่างกายมนุษย์ เช่น ใต้ถุนสูงไม่ได้ยกให้พ้นระดับน้ำท่วมเท่านั้น แต่ให้สูงพอสำหรับคนยืนกระหวัดเกล้า มุ่นมวยผมแบบโองโขดงได้โดยสะดวก และการลดขั้น จากเรือนชานลงไปที่ชาน จากชานลงไปนอกชาน เป็นขั้นที่สูงพอเหมาะสำหรับคนนั่งห้อยขา โดยไม่ต้องใช้เก้าอี้ หรือม้านั่ง แม้ระดับธรณีหน้าต่างหรือหย่อง ก็เตี้ยพอให้คนนั่งเท้าแขนมองผ่านช่องหน้าต่างออกไปข้างนอกได้

8. จำนวนช่วงเสาเรือนและส่วนประกอบต่างๆ ของเรือน เป็นระบบเลขคี่ เช่น ช่วงเสามี 3 ช่วง 5 ช่วง ขั้นบันไดมี 7 ขั้น 9 ขั้น ฯลฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. รูปทรงหลังคาเป็นหลังคามีจั่วสูง ทรงจอมแห มีปั้นลมประดับด้านหัวท้าย น้ำฝนไหลลงได้โดยสะดวก ทั้งยังมีชายคาปีกนกยื่นมาก เพื่อกันทั้งแดดและฝน

10. ตัวเรือนมักไม่กั้นห้อง แต่ปล่อยไว้เป็นโถงอย่างสมัยก่อน อย่างมากก็กั้นเพียงฝาเดียว

11. ฝาเรือนมีหลายแบบ เลือกใช้ได้ตามฐานะหรืออัชฌาสัย ฝาเหล่านี้ทำเป็นแผงในระบบปรุงสำเร็จรูป พร้อมที่จะยกขึ้นติดตั้งได้ทันที

12. การปลูกเรือน ใช้วิธีลงแขก ซึ่งเป็นการผลัดกันรวมแรงทำงานให้แก่กันและกันด้วยดีความสมัครใจโดยไม่มีค่าจ้างค่าออน ตัวอย่างเช่น การปลูกเรือนหอของพลายแก้วในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน "...วันหนึ่งแล้วเสร็จสำเร็จการ..." เป็นการเอาชนะเวลา ไม่ต้องใช้เวลาหลายๆ เดือน แสดงถึงวิถีชีวิตของคนในละแวกบ้าน ซึ่งมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน

13. ครอบครัวขยายขนาดได้ โดยการต่อขยายนอกชาน และเพิ่มจำนวนเรือนตามต้องการ ครอบครัวขนาดใหญ่ มักมีหอกลาง หอรี หอขวาง หอนั่ง หอนก และครัวไฟ เป็นครอบครัวขยาย อันประกอบด้วยบุคคลต่างวัยหลายช่วงอายุ มีเด็ก บิดามารดา และปู่ย่าหรือตายาย มีความรักใคร่ และยำเกรงกันเป็นทอดๆ การจัดเรือนหรือหอ ทุกหลังให้หันและล้อมเข้าสู่นอกชานร่วมกันนั้น ย่อมแสดงถึงชีวิตไทยในประการที่มุ่งเน้นการพิจารณาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา

14. เป็นเรือนที่สามารถถอดฝา รื้อโครงเรือน และถอนเสาเรือนย้ายออกไปปลูกอยู่ที่อื่นได้เหมือยย้ายเรือนแพ

15. การลดขั้นให้เกิดพื้น 3 ระดับ คือ เรือน ชาน และนอกชานนั้น ย่อมเกื้อกูลขนบฐานานุศักดิ์ เช่น สงฆ์ หรือผู้ใหญ่มาหา ก็นิมนต์หรือเชิญให้นั่ง ณ ที่ซึ่งสูงกว่าระดับที่เจ้าบ้านนั่ง

16. มีที่จัดไว้สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปบูชาโดยเฉพาะ อาจเป็นหอพระ ห้องพระ หรือหิ้งพระ เลือกได้ตามฐานะ หรือตามอัชฌาสัย

17. พื้นเรือนยกสูงให้พ้นน้ำและพ้นความชื้นแฉะ เป็นโอกาสให้ขัดพื้นเรือนให้สะอาด ใช้นั่ง นอนได้ โดยไม่ต้องมีเครื่องเรือนเหมือนอย่างบ้านของชนชาติอื่นซึ่งมีพื้นอยู่ที่ระดับพื้นดิน ทั้งยังทำให้เกิดธรรมเนียมถอดรองเท้าเมื่อขึ้นเรือนด้วย

อนึ่ง เครื่องเรือนที่รับเข้ามาใช้ในภายหลัง มักมีชื่อตามภาษาของประเทศอินเดียเดิมที่เรายืมแบบอย่างเครื่องเรือนนั้นๆ เข้ามาใช้

18. การทำสวนไม้ประดับหรือไม้ประเภทส่งกลิ่นหอม ทำเป็นสวนกระถางไว้บนนอกชาน เพราะไม่สะดวกที่จะทำสวนดังกล่าวบนพื้นดินซึ่งจะถูกน้ำท่วมทุกปี นอกจากนี้ยังมีอ่างบัว เขามอ และร้านไม้เลื้อยบนนอกชานนั้นด้วย

19. หน้าต่างแต่ละช่องมีบาน 2 บาน เปิดเข้าข้างใน ทุกช่องมีลูกกรงกันขโมย เปิดไว้ได้ทั้งคืน เว้นช่องเดียว (หรืออย่างมาก 2 ช่อง) ซึ่งจะปิดเวลาค่ำคืน เพื่อความปลอดภัย ช่องที่เหลือไว้ไม่ติดลูกกรงนี้ ธรรมดาใช้โผล่ล้างหน้าได้ หรือเพื่อปีนออกได้ในกรณีฉุกเฉิน เช่น หนีโจร หนีไฟ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

20. ธรณีประตูเข้าตัวเรือนมักยกขึ้นสูง เพื่อกั้นเด็กวัยอุ้มที่อาจคลานออกมาเป็นอันตรายได้ จึงมีลูกหีบติดตั้งไว้ตรงช่องประตูเพื่อเป็นบันได 1 ขั้นสำหรับเหยียบก้าวข้ามธรณีเข้าไปในตัวเรือน

21. ที่ประตูหัวบันไดมีหลังคา ขนาดพอเหมาะสำหรับคลุมกันแดดกันน้ำค้างให้แก่แขกผู้มาเยือนและเจ้าบ้าน ซึ่งมักจะมาสนทนาต่อ เพราะชีวิตมีเวลามาก ไม่รีบเร่ง และร่ำลากันอีกเป็นครั้งที่ 2 (หรือที่ 3) ในบรรยากาศอันหอมอบอวลของดอกไม้เถาข้างประตู

22. เป็นเรือนที่มีช่องลม ซึ่งมีลูกกรงหรือมีแผงลายฉลุอยู่ที่คอสองใต้อะเส เพื่อช่วยระบายอากาศร้อนในห้องออกไป

23. การลดขั้นจากเรือนลงไปที่ชาน และจากชานลงไปที่นอกชาน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างระดับเป็นแนวยาวตลอดเรือน เรียกว่าล่องแมว ทั้งล่องแมวเรือน และล่องแมวชาน ช่วยให้คนบนเรือนอันได้แก่ ตัวเรือน ชาน (หรือระเบียง) และนอกชาน

ที่เป็นตัวเรือน เป็นที่มีแสงสลัว ไม่ถึงสว่าง

ที่ชาน (หรือระเบียงหรือพะไล) เป็นที่มีแสงสว่าง แต่ไม่ถึงถูกแดด

ที่นอกชาน เป็นที่รับแสง กับรับแสงเดือนในเวลาค่ำคืน

ส่วนแรก *ที่ตัวเรือน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และรักษาอัฐิของปู่ทวด เป็นที่เก็บกำปั่นเงินและโฉนด รวมทั้งสมุดไตรภูมิและนิทานชาดก ประการที่สำคัญคือใช้เป็นที่หลับนอน การที่ตัวเรือนเป็นที่มีแสงสลัวจึงนับว่าเป็นการเหมาะสม*

ส่วนที่ 2 *ที่ชาน หรือ ระเบียงหรือพะไล ใช้เป็นที่นั่งเล่น นอนเล่น และใช้เป็นที่รับแขกในกรณีที่ไม่มีหอขวางไว้สำหรับผู้มาเยือน การที่ระเบียงเป็นที่มีแสงสว่างแต่ไม่ถึงถูกแดด จึงนับว่าเป็นการเหมาะสม*

ส่วนสุดท้าย *ที่นอกชาน ณ พื้นซึ่งยกหนีขึ้นมาจากพื้นดินนั้น มีหน้าที่ทดแทนพื้นดินที่มักจะเฉอะแฉะหรือหายไปอยู่ใต้น้ำ และมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นตัวเชื่อมเรือนหลายๆ หลังเข้ารวมกัน รวมทั้งหลังที่เพิ่มขึ้นใหม่ในการขยายครอบครัวด้วย*

นอกจากไม้กระถาง อ่างบัว และเขามอซึ่งไม่อาจจะอยู่กับพื้นดิน เพราะเหตุน้ำท่วมทุกปีแล้ว ยังมีร้านไม้เลื้อยอีกด้วย

เวลากลางวัน มีแสงแดดแผดกล้า ใช้นอกชานเป็นที่ตากฟูก ตากกะปิน้ำปลา และตากข้าวสุกเป็นข้าวตากไว้บดทำข้าวตูแจกเด็ก (*เวลากลางคืน มีแสงเดือน แสงดาว มีลมพัดเย็นสบาย ใช้นอกชานเป็นแหล่งการเพื่อการชุมนุมพักผ่อน หลานนวดให้ตาซึ่งตอบแทนด้วยการเล่านิทานให้หลานฟังท่ามกลางบรรยากาศที่อบอวลไปด้วยกลิ่นหอมของดอกไม้ประเภทบานกลางคืน*)

การที่นอกชาน เป็นที่มีแสงแดดในเวลากลางวัน จึงนับว่าเป็นการเหมาะสม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการวางส่วนทั้ง 3 ของบ้านเรือน ให้รับกับระดับทั้ง 3 ของแสงสว่างเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสะดวก และผาสุกเช่นนี้ คงจะคลายข้อตำหนิของคนทั้งหลาย รวมทั้งสถาปนิกบางคนลงไปได้บ้างในประการที่ว่า เรือนไทยนั้นมืด อยู่ไม่สบาย และทึบ ไม่น่าอยู่

สถาปัตยกรรมแห่งสัญลักษณ์ : วังและวัด

เมื่อได้กล่าวถึงเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นบ้าน ที่อยู่อาศัยของสามัญชนภาคกลางแล้ว จะขอกล่าวถึงตอนต่อไป ว่าด้วยเรื่อง สถาปัตยกรรมประเภทวังและวัดซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่แตกต่างออกไป คือ เป็นสถาปัตยกรรมแห่งสัญลักษณ์ และเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับชีวิตของชาวไทยรุ่นก่อนๆ มาจนถึงรุ่นปัจจุบัน และน่าจะหวังได้อย่างมั่นใจว่าจะสืบทอดต่อไปอีกนานเท่านานในอนาคต

สถาปัตยกรรมไทยประเภทวังและวัดได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากศาสนาฮินดู ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้บรรยายเรื่อง “อิทธิพลของศาสนาฮินดูต่ออารยธรรมไทย” มีข้อความที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมอยู่ตอนหนึ่ง ดังนี้

“ทางด้านสถาปัตยกรรมไทยนั้น อิทธิพลของศาสนาฮินดูยังแลเห็นได้อยู่จนทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามราชสถาน และศาสนสถาน แนวความคิดทางไศเลนทร คือพระเป็นเจ้าผู้สถิตอยู่บนยอดเขานั้น แลเห็นได้ชัด สถาปัตยกรรมที่เรียกว่าปรางค์นั้น มีอยู่ตามวัดในพระพุทธศาสนาทั้งหมด ทั้งที่เป็นเรื่องของศาสนาฮินดู เพราะเป็นสิ่งก่อสร้างที่แสดงออกเรื่องเขาพระสุเมรุเริ่มแต่ฐานล่างที่สุด เรียกว่าฐานปัทม์แปลว่าดอกบัว แต่ก็หมายถึงน้ำหรือทะเลสาบหรือทะเลก็ได้น่าจะหมายถึงเกษียรสมุทร ต่อขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งถึงฐานสิงห์ แม้จะไม่มีรูปสิงห์ก็จะทำมุมให้เหมือนเท้าสิงห์ โดยสังเขปต่อขึ้นไปฐานครุฑ มักจะมีรูปครุฑจับ มากบ้างน้อยบ้าง ทั้งสิงห์และครุฑเป็นสัตว์หิมพานต์อยู่บนเขาพระสุเมรุ แต่ต่างชั้นกัน ต่อจากนั้นขึ้นไปก็ถึงฐานเทพประนม หมายถึงเทวดาที่คอยบูชาพระเป็นเจ้า... องค์พระมหากษัตริย์นั้นคือพระผู้เป็นเจ้าประทับอยู่เหนือฐานประนมอีกชั้นหนึ่ง แม้แต่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ก็อยู่ในแนวความคิดนี้ เพราะมีฐานปัทม์อยู่ชั้นล่างสุด เหนือนั้นขึ้นไปก็มีรูปสิงห์สำริดอยู่โดยรอบ แล้วจึงถึงรูปครุฑล้อมรอบพระอุโบสถตรงใต้หน้าต่าง ส่วนเทพประนมนั้นไปปรากฏอยู่บนบุษบกที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต”

ข้อความนั้นเป็นการบรรยายอย่างชัดเจนถึงอิทธพลของศาสนาฮินดูที่มีต่อสถาปัตยกรรมไทยของศาสตราจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

เรือนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การสร้างบ้านของชุมชนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยโบราณมักเลือกทำเลที่ตั้งอยู่ตามที่ราบลุ่มที่มีแม่น้ำสำคัญ ๆ ไหลผ่าน เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี แม่น้ำสงคราม ฯลฯ รวมทั้งอาศัยอยู่ตามริมหนองบึง ถ้าตอนใดน้ำท่วมถึงก็จะขยับไปตั้งอยู่บนโคกหรือเนินสูง ดังนั้นชื่อหมู่บ้านในภาคอีสานจึงมักขึ้นต้นด้วยคำว่า “โคก โนน หนอง” เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานนั้น มักจะอยู่รวมกันเป็นกระจุก ส่วนที่ตั้งบ้านเรือนตามทางยาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของลำน้ำนั้นมีน้อย ผิดกับทางภาคกลางที่มักตั้งบ้านเรือนตามทางยาว ทั้งนี้เพราะมีแม่น้ำลำคลองมากกว่า หนุ่มสาวชาวอีสานเมื่อแต่งงานกันแล้ว ตามปกติฝ่ายชายจะต้องไปอยู่บ้านพ่อตาแม่ยาย ต่อเมื่อมีลูกจึงขยับขยายไปอยู่ที่ใหม่เรียกว่า “ออกเฮือน” แล้วหักล้างถางพงหาที่ทำนา ดังนั้น ที่นาของคนชั้นลูกชั้นหลานจึงมักไกลออกจากหมู่บ้านไปทุกที และเมื่อบริเวณเหมาะสมจะทำนาหมดไป เพราะพื้นที่ราบที่มีแหล่งน้ำมีจำกัด คนอีสานชั้นลูกหลานก็มักชวนกันไปตั้งบ้านใหม่อีก หรือถ้าที่ราบในการทำนาบริเวณใดกว้างไกลไปมาลำบาก ก็จะชวนกันไปตั้งบ้านใหม่ใกล้เคียงกับนาของตน ทำให้เกิดการขยายตัวกลายเป็นหมู่บ้านขึ้น การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของคนอีสานมักเลือกทำเลที่เอื้อต่อการยังชีพ ซึ่งมีองค์ประกอบทั่วไปดังนี้

1. **แหล่งน้ำ** นับเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก อาจเป็นหนองน้ำใหญ่ หรือห้วย หรือลำน้ำที่แยกสาขามาจากแม่น้ำใหญ่ ที่มีน้ำเฉพาะฤดูฝน ส่วนมากเป็นที่ราบลุ่มสามารถทำนาและเลี้ยงสัตว์ได้ในบางฤดูเท่านั้น ชื่อหมู่บ้านมักขึ้นต้นด้วยคำว่า “เลิง วัง ห้วย กุด หนอง และท่า” เช่น เลิงนกทา วังสามหม้อ ห้วยยาง กุดนาคำ หนองบัวแดง ฯลฯ
2. **บริเวณที่ดอนเป็นโคกหรือที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง** สามารถทำไร่และมีทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีทั้งที่ดอนริมแม่น้ำและที่ดอนตามป่าริมเขา แต่มีน้ำซับไหลมาบรรจบเป็นหนองน้ำ ชื่อหมู่บ้านมักขึ้นต้นด้วยคำว่า “โคก ดอน โพน และโนน” เช่น โคกสมบูรณ์ ดอนสวรรค์ โพนยางคำ ฯลฯ
3. บริเวณป่าดง เป็นทำเลที่ใช้ปลูกพืชไร่และสามารถหาของป่าได้สะดวก มีลำธารไหลผ่าน เมื่ออพยพมาอยู่กันมากเข้าก็กลายเป็นหมู่บ้านและมักเรียกชื่อหมู่บ้านขึ้นต้นด้วยคำว่า “ดง ป่า และเหล่า” เช่น โคกศาลา ป่าต้นเปือย เหล่าอุดม ฯลฯ
4. **บริเวณที่ราบลุ่ม** เป็นพื้นที่เหมาะในการทำนาข้าว และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ในหน้าแล้ง ตัวหมู่บ้านจะตั้งอยู่บริเวณขอบหรือแนวของที่ราบติดกับชายป่า แต่น้ำท่วมไม่ถึงในหน้าฝน บางพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีน้ำขังตลอดทั้งปี เรียกว่า “ป่าบุ่งป่าทาม” เป็นต้น
5. **บริเวณป่าละเมาะ** มักเป็นที่สาธารณะสามารถใช้เลี้ยงสัตว์และหาของป่าเป็นอาหารได้ตลอดจนมีสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่นำมาเป็นอาหารยังชีพ รวมทั้งสมุนไพรใช้รักษาโรค และเป็นสถานที่ยกเว้นไว้เป็นดอนปู่ตา ตามคติความเชื่อของวัฒนธรรมกลุ่มไต-ลาว

การเลือกภูมิประเทศเพื่อตั้งหมู่บ้านในภาคอีสานจะเห็นได้ว่ามีหลักสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ต้องเลือกทำเลที่ประกอบด้วย

- **น้ำ** เพื่อการยังชีพและประกอบการเกษตรกรรม
- **นา** เพื่อการปลูกข้าว (ข้าวเหนียว) เป็นอาหารหลัก
- **โนน** เพื่อการสร้างบ้านแปลงเมือง ที่น้ำท่วมไม่ถึง

ส่วนคติความเชื่อของชาวอีสานในการดำเนินชีวิต ชาวอีสานมีความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษกล่าวคือ ความเชื่อในอำนาจลี้ลับที่เหนือธรรมชาติ และเชื่อในการครองเรือน การทำมาหาเลี้ยงชีพ สิ่งใดที่โบราณห้ามว่าเป็นโทษ และทำความเดือนร้อนมาให้ก็จะละเว้นไม่ยอมทำสิ่งนั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับความเชื่อในการตั้งหมู่บ้านก็ไม่ต่างกันนัก ชาวอีสานมีการนับถือ “ผีบ้าน “ และแถนหรือ “ผีฟ้า” มีการเซ่นสรวงดวงวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อให้ช่วยปกปักรักษาลูกหลาน มีการตั้ง “ศาลเจ้าปู่” ไว้ที่ดอนปู่ตา ซึ่งมีชัยภูมิเป็นโคก น้ำท่วมไม่ถึง มีต้นไม้ใหญ่หนาทึบ มีการก่อสร้าง “ตูบ” เป็นที่สถิตของเจ้าปู่ทั้งหลาย ตลอดจนการตั้ง “บือบ้าน” (หลักบ้าน) เพื่อเป็นสิริมงคลของหมู่บ้าน และมีการเซ่น “ผีอาฮัก” คือเทพารักษ์ให้ดูแลคุ้มครองผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป พิธีเลี้ยง “ผีปู่ตา” จะกระทำในเดือน 7 คำว่า “ปู่ตา” หมายถึง ญาติฝ่ายพ่อ (ปู่-ย่า) และญาติฝ่ายแม่ (ตา-ยาย) ซึ่งทั้งสี่คนนี้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นที่เคารพนับถือของลูกหลาน ครั้นเมื่อตายไปจึงปลูกหอหรือที่ชาวอีสานเรียก “ตูบ” มักใช้เสา 4 ต้น หลังคาจั่วพื้นสูง โดยเลือกเอาสถานที่เป็นดงใกล้บ้านมีต้นไม้ใหญ่และสัตว์ป่านานาชนิดเรียกว่า “ดงปู่ตา” ถือเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ ใครไปรุกล้ำตัดไม้หรือล่าสัตว์ไม่ได้ หรือแม้แต่แสดงวาจาหยาบคายก็ไม่ได้ ปู่ตาจะลงโทษกระทำให้เจ็บหัวปวดท้อง และเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยมีคนล้มตายผิดปกติเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวอีสานถือกันว่า “หลักเหี่ยงหงวย” ต้องทำตอกหลักบ้านใหม่ให้เที่ยงตรง มีการสวดมนต์เลี้ยงพระสงฆ์ เซ่นสรวงเทพาอารักษ์ แล้วกาหลักไม้แก่นมาปักใหม่ ซึ่งต้องมีคาถาหรือยันต์ใส่พร้อมกับสวดญัตติเสาก่อนเอาลงดินในบริเวณกลางบ้าน ทั้งนี้เพราะชาวอีสานมีความเชื่อในการตั้ง “หลักบ้าน” เพราะหลักบ้านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของผังชุมชนระดับหมู่บ้าน และเปรียบเสมือนหัวใจของบ้าน เมื่อชุมชนเติบโตขึ้น “หลักบ้าน” ก็พัฒนาไปสู่ “หลักเมือง” ดังที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในประเทศไทย หลักบ้านมักสร้างด้วยไม้มงคล เช่น ไม้คูณ ไม้ยอ มีทั้งหลักประธานหลักเดียวและมีพร้อมหลักบริวารรายล้อม ส่วนรูปแบบของหลักบ้านนั้น มักควั่นหัวไม้เป็นเสาทรงบัวตูมหยาบ ๆ บางแห่งก็ถางให้เป็นปลายแหลม แล้วทำหยักเป็น “เอวขัน” ไว้ส่วนล่าง

ความเชื่อในการสร้างเรือนอีสาน

อันดับแรกต้องพิจารณาสถานที่ ๆ จะสร้างเรือนก่อนโดยต้องเลือกเอาสถานที่ปลอดโปร่ง ไม่มีจอมปลวก ไม่มีหลุมผี ไม่มีตอไม้ใหญ่ และต้องดูความสูงต่ำลาดเอียงไปทางทิศใดและจะเป็นมงคลหรือไม่ ดังนี้

1. พื้นดินใด สูงหนใต้ ต่ำทางเหนือ เรียกว่า “ไชยะเต ดีหลี”
2. พื้นดินใด สูงหนตะวันตก ต่ำทางตะวันออก เรียกว่า “ยสะศรีดีหลี”
3. พื้นดินใด สูงทางอีสาน ต่ำทางหรดี เรียกว่า “ไม่ดี”
4. พื้นดินใด สูงทางอาคเนย์ ต่ำทางพายัพ เรียกว่า “เตโช” เฮือนนั้นมิดี เป็นไข้ พยาธิฮ้อนใจ

เมื่อเลือกได้พื้นที่ปลูกเรือนแล้ว จะมีการเสี่ยงทายพื้นที่นั้นอีกครั้งหนึ่ง โดยจัดข้าว 3 กระทง คือ ข้าวเหนียว 1 กระทง, ข้าวเหนียวดำ 1 กระทง และข้าวเหนียวแดง 1 กระทง นำไปวางไว้ตรงหลักกลางที่ดินเพื่อให้กากิน ถ้ากากินข้าวดำ ท่านว่าอย่าอยู่เพราะที่นั้นไม่ดี ถ้ากากินข้าวแดง ท่านว่าไม่ดียิ่งเป็นอัปมงคลมาก ถ้าการกินข้าวขาว ท่านว่าดีหลี จะอยู่เย็นเป็นสุข ให้รับเฮ็ดเรือนสมสร้างให้เสร็จเร็วไว การเลือกพื้นที่ที่จะปลูกเรือนอีกวิธีหนึ่งคือ การชิมรสของดิน โดยขุดหลุมลึกราวศอกเศษ ๆ เอาใบตองปูไว้ก้นหลุม แล้วหาหญ้าคาสดมาวางไว้บนใบตอง ทิ้งไว้ค้างคืนจะได้ไอดินเป็นเหงื่อจับอยู่หน้าในตอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากนั้นให้ชิมเหงื่อที่จับบนใบตอง หากมีรสหวาน เป็นดินดีพออยู่ได้ มีรสจืด เป็นดินที่เป็นมงคล จะอยู่เย็นเป็นสุข มีรสเค็ม เป็นอัปมงคล ใครอยู่มักไม่ยั่งยืน มีรสเปรี้ยว พออยู่ได้แต่ไม่ใคร่ดีนัก จะมีทุกข์เพราะเจ็บไข้อยู่เสมอ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อเรื่องกลิ่นของดินอีกด้วย โดยการขุดดินลึกราว 1 ศอก เอาดินขึ้นมาดมกลิ่นว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าดินมีกลิ่นหอม ถือว่าดินนั้นอุดมดี เป็นมงคลอยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้าดินมีกลิ่นเย็น กลิ่นเหม็น กลิ่นคาว ถือว่าดินนั้นไม่ดี ใครปลูกสร้างบ้านอยู่เป็นอัปมงคล การดูพื้นที่ก่อนการสร้างเรือน ชาวอีสานแต่โบราณถือกันมาก แต่ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยยังใช้คติเดิมแต่มีการเลี่ยงหรือการแก้เคล็ด เช่น การชิมดิน หากเป็นรสเค็มหรือเปรี้ยวก็แกเคล็ดโดยการบอกว่าจืด ส่วนการดมกลิ่นดิน การมีกลิ่นเหม็นคาวก็จะบอกเอาเคล็ดว่าหอม เป็นต้น

ฤกษ์ยามในการปลูกเรือน

ฤกษ์เดือน

1. เดือนเจียง (เดือนอ้าย) นาคนั้นนอนหลับหากปลูกเรือนอยู่มักตาย
2. เดือนยี่ นาคนอนตื่น ปลูกเรือนอยู่ดี มีสุข
3. เดือนสาม นาคหากินทางเหนือ มิดี อยู่ฮ้อนไฟจักไหม้
4. เดือนสี่ นาคหากินอยู่เรือน ปลูกเรือนอยู่ดีมีมงคล
5. เดือนห้า นาคพ่ายครุฑหนี ปลูกเรือนร้อนนอกร้อนใจ มิดี
6. เดือนหก จะบริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง มิตรสหายมาก
7. เดือนเจ็ด นาคพ่ายหนี จักได้พรากจากเรือนมิดี
8. เดือนแปด นาคเห็นครุฑ จักได้เสียของมิรู้แล้ว
9. เดือนเก้า นาคประดับตน ปลูกเรือนมีข้าวของกินมิรู้หมด
10. เดือนสิบ นาคถอดเครื่องประดับ ปลูกเรือนเข็ญใจ และคนในเรือนมักเจ็บไข้ตาย
11. เดือนสิบเอ็ด จะเกิดทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ มักจะมีคนฟ้องร้องกล่าวหา จักมีโทษทัณฑ์
12. เดือนสิบสอง จะได้ทรัพย์สิน เงินทอง ข้าวของ และคนใช้ดีหลีแล

ฤกษ์วัน

1. วันอาทิตย์ ปลูกเรือนจะเกิดทุกข์อุบาทว์
2. วันจันทร์ ทำแล้ว 2 เดือนจะได้ลาภผ้าผ่อนและของชาวเหลือง เป็นที่พึงพอใจ
3. วันอังคาร ทำแล้ว 3 วันไฟจะไหม้หรือจะเจ็บไข้
4. วันพุธ ปลูกเรือนจะได้ลาภเครื่องอุปโภคมีผ้าผ่อน เป็นต้น
5. วันพฤหัสบดี ปลูกเรือนจะเกิดสุขกายสบายใจ ทำแล้ว 5 เดือนจะได้โชคลาภมาก
6. วันศุกร์ ปลูกเรือนจะมีความทุกข์และความสุขก้ำกึ่งกันทำแล้ว 3 เดือนจะได้ลาภเล็กน้อย
7. วันเสาร์ ปลูกเรือนจะเกิดพยาธิ หรือเลือดตกยางออก ทำแล้ว 4 เดือนจะลำบาก ห้ามไม่ให้ทำเล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะเรือนไทยอีสาน

คำว่า "บ้าน" กับ "เฮือน" (ความหมายเช่นเดียวกับ "เรือน") สำหรับความเข้าใจของชาวอีสานแล้วจะต่างกัน คำว่า "บ้าน" มักจะหมายถึง "หมู่บ้าน" มิใช่บ้านเป็นหลัง ๆ เช่น บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านนาคำแคนหรือบ้านดงมะไฟ เป็นต้น ส่วนคำว่า "เฮือน" นั้น ชาวอีสานหมายถึงเรือนที่เป็นหลัง ๆ นอกจากคำว่า "เฮือน" แล้ว อีสานยังมีสิ่งปลูกสร้างที่มีลักษณะการใช้สอยใกล้เคียงกัน แต่รูปแบบแตกต่างกันไป เช่น คำว่า "โฮง" หมายถึงที่พักอาศัยที่ใหญ่กว่า "เฮือน" มักมีหลายห้อง เป็นที่อยู่ของเจ้าเมืองหรือเจ้าครองนครในสมัยโบราณ คำว่า "คุ้ม" หมายถึง บริเวณที่มี "เฮือน" รวมกันอยู่หลาย ๆ หลังเป็นหมู่อยู่ในละแวกเดียวกัน เช่น คุ้มวัดเหนือ คุ้มวัดใต้ และคุ้มหนองบัวเป็นต้น คำว่า "ตูบ" หมายถึง กระท่อมที่ปลูกไว้เป็นที่พักชั่วคราว มุงด้วยหญ้าหรือใบไม้ ชาวอีสาน มีความเชื่อในการสร้างเรือนให้ด้านกว้างหันไปทางทิศตะวันออกและตะวันตก ให้ด้านยาวหันไปทางทิศเหนือและใต้ ซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่า วางเรือนแบบ "ล่องตาเว็น" (ตามตะวัน) เพราะถือว่าหากสร้างเรือนให้ "ขวางตาวัน แล้ว "ขะลำ" คือเป็นอัปมงคลทำให้ผู้อยู่ไม่มีความสุข บริเวณรอบ ๆ เรือนอีสานไม่นิยมทำรั้ว เพราะเป็นสังคมเครือญาติมักทำยุ้งข้าวไว้ใกล้เรือน บางแห่งทำเพิงต่อจากยุ้งข้าวมีเสารับมุงด้วยหญ้าหรือแป้นไม้ เพื่อเป็นที่ติดตั้งครกกระเดื่องไว้ตำข้าว ส่วนใต้ถุนบ้านซึ่งเป็นบริเวณที่มีการใช้สอยมากที่สุด จะมีตั้งแต่ตั้งหูกไว้ทอผ้า กี่ทอเสื่อแคร่ไว้ปั่นด้าย และเลี้ยงลูกหลาน นอกจากนั้นแล้ว ใต้ถุนยังใช้เก็บไหหมักปลาร้า และสามารถกั้นเป็นคอกสัตว์เลี้ยง ใช้เก็บเครื่องมือเกษตรกรรม ตลอดจนใช้จอดเกวียน

การจัดวางแผนผังของห้องและองค์ประกอบต่าง ๆ ในเรือนไทยอีสานมีดังนี้

เรือนนอนใหญ่

จะวางจั่วรับทิศตะวันออก-ตะวันตก (ตามตะวัน) ส่วนมากจะมีความยาว 3 ช่วงเสา เรียกว่า "เรือนสามห้อง" ใต้ถุนโล่ง ชั้นบนแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ห้องเปิง เป็นห้องนอนของลูกชาย มักไม่กั้นห้องด้านหัวนอนมีหิ้งประดิษฐานพระพุทธรูปหรือสิ่งเคารพบูชา เช่น เครื่องราง ของขลัง เป็นต้น
2. ห้องพ่อ-แม่ อาจกั้นเป็นห้องหรือบางทีก็ปล่อยโล่ง
3. ห้องนอนลูกสาว มีประตูเข้ามีฝากั้นมิดชิด หากมีลูกเขยจะให้นอนในห้องนี้ ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า "ห้องส่วม" ส่วนชั้นล่างของเรือนนอนใหญ่อาจใช้สอยได้อีกกล่าวคือ กั้นเป็นคอกวัวควาย ตั้งแคร่นอนพักผ่อนในตอนกลางวัน และทำหัตถกรรมจักสานถักทอของสมาชิกในครอบครัว เก็บอุปกรณ์การทำนาทำไร่ เช่น จอบ เสียม คราด ตลอดจนเกวียน เป็นต้น

เกย (ชานโล่งมีหลังคาคลุม)

เป็นพื้นที่ลดระดับลงมาจากเรือนนอนใหญ่ มักใช้เป็นที่รับแขก ที่รับประทานอาหาร และใช้เป็นที่หลับนอนของลูกชายและแขกเหรื่อที่กลับมาจากงานบุญในตอนค่ำคืน ส่วนของใต้ถุนจะเตี้ยกว่าปกติ ซึ่งอาจใช้เป็นที่เก็บฟืนหรือสิ่งของที่ไม่ใหญ่โตนัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนแฝด

เป็นเรือนทรงจั่วเช่นเดียวกับเรือนนอน ในกรณีที่พื้นทั้งสองหลังเสมอกัน โครงสร้างทั้งคานพื้นและขื่อหลังคาจะฝากไว้กับเรือนนอน แต่หากเป็นเรือนแฝดลดพื้นลงมากกว่าเรือนนอนก็มักเสริมเสาเหล็กมารับคานไว้อีกแถวหนึ่งต่างหาก

เรือนโข่ง

มีลักษณะเป็นเรือนทรงจั่วเช่นเดียวกับเรือนนอนใหญ่แต่ต่างจากเรือนแฝดตรงที่โครงสร้างของเรือนโข่งจะแยกออกจากเรือนนอน โดยสิ้นเชิง สามารถรื้อถอนออกไปปลูกใหม่ได้โดยไม่ประทบกระเทือนต่อเรือนนอน การต่อเชื่อมของชายคาทั้ง 2 หลัง ใช้รางน้ำ โดยใช้ไม้กระดาน 2 แผ่นต่อกันเป็นรูปตัววีแล้วอุดด้วยชันผสมขี้เลื่อย ในกรณีที่เรือนไม่มีครัวก็สามารถใช้พื้นที่ส่วนเรือนโข่งนี้ทำครัวชั่วคราวได้

เรือนไฟ (เรือนครัว)

ส่วนมากจะเป็นเรือน 2 ช่วงเสา มีจั่วโปร่งเพื่อระบายควันไฟ ฝานิยมใช้ไม้ไผ่สานลายทแยงหรือลายขัด

ชานแดด

เป็นบริเวณนอกชานเชื่อมระหว่างเกย เรือนแฝดกับเรือนไฟ มีบันไดขึ้นด้านหน้าเรือนมี “ฮ้างแอ่งน้ำ”(ร้านหม้อน้ำ) อยู่ตรงขอบของชานแดด บางเรือนที่มีบันไดขึ้นลงทางด้านหลังจะมี “ชานมน” ลดระดับลงไปเล็กน้อยโดยอยู่ด้านหน้าของเรือนไฟเพื่อใช้เป็นที่ล้างภาชนะตั้งโอ่งน้ำและวางกระบะปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ

รูปแบบของเรือนไทยอีสานสามารถแบ่งได้ตามประเภทของการพักอาศัยที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในวาระต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

ประเภทชั่วคราว หรือใช้เฉพาะฤดูกาล ได้แก่ “เถียงนา” หรือ “เถียงไร่” ส่วนใหญ่จะยกพื้นสูง เสาเรือนใช้ไม้จริง ส่วนโครงใช้ไม้ไผ่หลังคามุงหญ้าหรือแป้นไม้ที่รื้อมาจากเรือนเก่า พื้นเป็นไม้ไผ่สับ ในกรณีที่ไร่นาอยู่ไม่ไกลจากเรือนพักสามารถไปกลับได้ภายในวันเดียวจะไม่นิยมกั้นฝา หากต้องค้างคืนก็มักกั้นฝาด้วย “แถบตอง” คือสานไม้ไผ่เป็นตารางขนาบใบต้นเหียงหรือใบต้นพลวง ซึ่งจะทนทานอยู่ราว 1-2 ปี

ประเภทกึ่งถาวร เป็นเรือนขนาดเล็กที่ไม่มั่นคงแข็งแรงนักชาวอีสานเรียกว่า “เรือนเหย้า” หรือ “เฮือนย้าว” เป็นการเริ่มต้นชีวิตการครองเรือน และค่อย ๆ เก็บหอมรอมริบไปสู่การมีเรือนถาวรในที่สุด ผู้ที่จะมี “เรือนเหย้า” นี้จะเป็นเขยของบ้านที่เริ่มแยกตัวออกไปจากเรือนใหญ่ (เรือนพ่อแม่) เพราะในแง่ความเชื่อของชาวอีสาน เรือนหลังเดียวไม่ควรให้ครอบครัวของพี่น้องอยู่ร่วมกันหลายครอบครัวในบ้านหลังหนึ่ง ๆ ควรมีเขยเดียวเท่านั้น การมีเขยมากกว่าหนึ่งคนมาอยู่ร่วมชายคาเดียวกันถือว่าจะเกิด “ขะลำ” หรือสิ่งอัปมงคล เรือนประเภทนี้วัสดุก่อสร้างมักไม่พิถีพิถันนัก อาจเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบ “เรือนเครื่องผูก” หรือเป็นแบบผสมของ “เรือนเครื่องสับ” ก็ได้ เรือนประเภทกึ่งถาวรนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. **เรือนเหย้ากึ่งถาวรชนิด “ตูบต่อเล้า”** เป็นเรือนที่อิงเข้ากับตัวเล้าข้าว ซึ่งมีอยู่เกือบทุกครัวเรือน มีลักษณะคล้ายเพิงหมาแหงนทั่วไปด้านสูงจะไปอาศัยโครงสร้างของเล้าข้าวเป็นตัวยึด ต่อหลังคาลาดต่ำลงไปทางด้านข้างของเล้า แล้วใช้เสาไม้จริงตั้งรับเพียง 2-3 ต้น มุงหลังคาด้ายหญ้าหรือสังกะสี ยกพื้นเตี้ย ๆ กั้นฝาแบบชั่วคราว อาศัยกันไปก่อนสักระยะหนึ่ง พอตั้งตัวได้ก็จะย้ายไปปลูกเรือนใหญ่ถาวรอยู่เอง ตรงส่วนที่เป็น “ตูบต่อเล้า” นี้ก็ทิ้งให้เป็นที่นอนเล่นของพ่อแม่ต่อไป
2. **เรือนเหย้ากึ่งถาวรชนิด “ดั้งต่อดิน”** เป็นเรือนพักอาศัยที่แยกตัวออกจากเรือนใหญ่ทำนองเดียวกับ “ตูบต่อเล้า” แต่จะดูเป็นสัดส่วนมากกว่า ขนาดของพื้นที่ค่อนข้างน้อย กว้างไม่เกิน 2 เมตร ยาวไม่เกิน 5 เมตร นิยมทำ 2 ช่วงเสา คำว่า “ดั้งต่อดิน” เป็นคำเรียกของชาวไทยอีสานที่หมายถึง ตัวเสาดั้งจะฝังถึงดิน และใช้ไม้ท่อนเดียวตลอดสูงขึ้นไปรับอกไก่ วิธีสร้าง “ดั้งต่อดิน” มักใช้ผูกโครงสร้างเหมือนกับเรือนเครื่องผูกตัวเสาและเครื่องบนนิยมใช้ไม้จริงทุบเปลือก หลังคามุงด้วยหญ้าคาที่กรองเป็นตับแล้วเรียกว่า “ไพหญ้า” หรือใช้แป้นไม้ที่รื้อมาจากเรือนใหญ่ ฝาเรือนมักใช้ฝาแถบตองโดยใช้ใบกุงหรือใบชาดมาประกบกับไม้ไผ่สานโปร่งเป็นตาราง หรือทำเป็นฝาไม้ไผ่สับฟากสานลายขัดหรือลายสองทแยงตามแต่สะดวก ส่วนพื้นนิยมใช้พื้นสับฟากหรือใช้แผ่นกระดานปูรอง โดยใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกมามัดขนาบกันแผ่นกระดานขยับเลื่อน
3. **เรือนเหย้ากึ่งถาวรชนิด “ดั้งตั้งคาน”** ยังอยู่ในประเภทของเรือนเครื่องผูก มีความแตกต่างจากเรือน “ดั้งต่อดิน” ตรงที่เสาดั้งต้นกลางจะลงมาพักบนคานสกัดไม่ต่อลงไปถึงดิน ส่วนการใช้วัสดุมุงหลังคา ฝาและพื้นเรือนจะใช้เช่นเดียวกับเรือนประเภท “ดั้งต่อดิน”

ประเภทถาวร

ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็น “เรือนเครื่องสับ” สังเกตได้จากการเลือกใช้วัสดุ รูปแบบของการก่อสร้าง ประโยชน์ใช้สอยและความประณีตทางช่าง อาจจำแนกเรือนถาวรได้เป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. ชนิดเรือนเกย มีลักษณะใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่ว เสาใช้ไม้กลม 8 เหลี่ยม หรือเสา 4 เหลี่ยม ตัวเรือนประกอบด้วยเรือนใหญ่ เกย ชานแดด เรือนไฟ และฮ้างแอ่งน้ำ (ร้านหม้อน้ำ)
2. ชนิดเรือนแฝด มีลักษณะใต้ถุนสูงและใช้เสากลมหรือเสาเหลี่ยมเช่นเดียวกัน ตัวเรือนประกอบด้วยเรือนใหญ่ เรือนแฝด เกย ชานแดด เรือนไฟ ฮ้างแอ่งน้ำ
3. ชนิดเรือนโข่ง มีลักษณะใต้ถุนสูงและใช้เสากลมหรือเสาเหลี่ยม มีจั่วแฝดอยู่ชิดติดกัน ไม่นิยมมีเกย เรือนชนิดนี้ประกอบด้วย เรือนใหญ่ เรือนโข่ง ชานแดด เรือนไฟ และ ฮ้างแอ่งน้ำ

http://www.baanjomyut.com/library/thaihouse/02.html เข้าถึงเมื่อ 13 กันยายน 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสนสถาน

ในด้านศาสนสถาน หรือวัดวาอาราม จากจิตรกรรมฝาผนัง โบสถ์ และวิหาร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม รวมทั้งวัดอินทาราม ชลบุรี เราจะได้เห็นภาพเขาพระสุเมรุล้อมอยู่ด้วยเขาสัตตบริภัณฑ์ หรือเขา 7 วง ได้แก่ เขายุคนธร อิสินธร กรวิก สุทัส เนมินธร วินันตก และอัสกัณ รวมทั้งได้เห็นพระอาทิตย์ชักรถอยู่บนเวหาด้านซ้าย และพระจันทร์ชักรถอยู่ด้านขวา นอกจากนี้ยังมีทวีปสำคัญทั้ง 4 รายอยู่ทั้ง 4 ทิศ ได้แก่ ชมพูทวีป บุพพวิเทหทวีป อุตรกาโรทวีป และอมรโคยานทวีป อนึ่ง ยังมีทวีปย่อยชื่อ ยุปรทวีปอีก 4 ทวีป แทรกอยู่ระหว่างทวีปใหญ่ทั้ง 4 นั้นด้วย

เมื่อรัชกาลที่ 1 โปรดให้ขุดคูเมืองสร้างกำแพงและป้อมที่ชาวบ้านเรียกว่า คลองโอ่งอ่างบางลำพูนั้น ทรงพระราชทานนามป้อมที่ปัจจุบันเป็นธนาคารกรุงเทพสาขาผ่านฟ้า และป้อมใกล้วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งรื้อไปแล้วเช่นเดียวกันว่า ป้อมมหาปราบ และป้อมยุคนธร ตามชื่อทิวเขาสัตตบริภัณฑ์ และพระราชทานนามป้อมที่อยู่ปากคลองบางลำพูริมแม่น้ำเจ้าพระยาว่า ป้อมพระสุเมรุ

จากความรู้ไตรภูมิโลกสัณฐานเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุ เขาสัตตบริภัณฑ์ และทวีปสำคัญทั้ง 4 ตลอดจนมหานทีสีทันดร ที่เราได้รับจากจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์วิหาร และจากสมุดข่อย เราเดินออกมาสู่บริเวณวัด จะเห็นพระปรางค์หรือพระเจดีย์องค์ประธานเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ ซึ่งถือว่าเป็นแกนกลางของโลกรายรอบทั้ง 4 มุม ด้วยปรางค์หรือเจดีย์ทิศ 4 องค์ เป็นสัญลักษณ์แทนทวีปสำคัญทั้ง 4 ดังตัวอย่างจากภาพที่ฉายนี้เป็นลำดับไป คือปรางค์วัดอรุณราชวรารามในกรุงเทพฯ และปรางค์วัดไชยวัฒนาราม กับเจดีย์วัดกุฎีดาว ซึ่งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง 2 วัด

เช่นเดียวกัน เมื่อเราเดินทางไปชมปราสาทหินที่พิมาย หรือที่เขาพนมรุ้ง หรือเดินทางไปชมปราสาทหินนครวัด นครธมในกัมพูชา เราจะเห็นปรางค์ประธานสูงเด่นอยู่ท่ามกลางส่วนอื่นของปราสาท เพราะเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุมีปรางค์ทิศรายรอบอยู่ทั้ง 4 มุม เป็นสัญลักษณ์แทนทวีปสำคัญทั้ง 4 ส่วนสระ คลอง หรือคูน้ำขนาดใหญ่ที่ล้อมอยู่รอบปราสาทหินนั้นคือสัญลักษณ์ของมหานทีสีทันดร

เมื่อเราชมปรางค์ เจดีย์ และปราสาทหินเหล่านั้น จึงเท่ากับเราเฝ้าเป็นพยานดูการจำลองและย่อส่วนของจักรวาล โลก ทวีป และมหาสมุทรลงมาเป็นถาวรวัตถุที่เรากำลังชมอยู่นั่นเอง

ราชสถาน

ในด้านของราชสถานหรือวัง บริเวณราว 150 ไร่ ที่ล้อมอยู่ด้วยกำแพงในใจกลางกรุงเทพมหานครนี้ เป็นบริเวณซึ่งมีความสำคัญที่สุดของประเทศชาติไทย เพราะเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง อันประกอบด้วยหมู่ปราสาทราชมณเฑียร มีอาคารพระที่นั่งอันสวยงามสร้างเรียงรายอยู่อย่างสง่าผ่าเผย

ท่านผู้ใหญ่เล่าไว้เป็นข้อสังเกตว่า พระที่นั่งต่างๆ ในพระบรมมหาราชวังนั้น มีความแตกต่างกับพระตำหนักในประการที่ว่า พระตำหนักเป็นที่ประทับตามธรรมดาเช่นเดียวกับบ้านคนทั่วไป ส่วนพระที่นั่งถือกันว่าเป็นปราสาทที่สถิตของพระผู้เป็นเจ้าโดยมีคติว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เทวราช เปรียบดังพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เหนือยอดเขาพระสุเมรุ นามของพระที่นั่งหลายองค์จึงตั้งขึ้นให้รับกับองค์พระอินทร์ เช่น พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เป็นต้น

พระที่นั่งสนามจันทร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นศาลาขนาดกะทัดรัด ตั้งอยู่หน้าหอพระธาตุมณเฑียร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหัตถเลขา พระราชทานสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศกรมหลวง กล่าวถึงพระที่นั่งองค์นี้ว่า

"...เป็นราชบังลังก์ของพระพุทธ-
เลิศหล้าบรรทมพังพาบอยู่เสมอ...
รับสั่งให้ขึ้นไปบนนั้น ก็เฝ้าได้
แต่ใครขึ้นไปนั่งเล่น ก็เป็นบ้า..."

เมื่อรัฐบาลไทยเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาตินั้น สำหรับมรดกทางวัฒนธรรม รัฐบาลได้พิจารณาคัดเลือกสถานที่ซึ่งมีลักษณะเด่น มีคุณค่า และมีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี และศิลปสถาปัตยกรรมอันเป็นที่รู้จักในระดับโลก เสนอต่อองค์การว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เพื่อบรรจุเข้าไว้ในบัญชีรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมของโลก โดยเรียงลำดับตามกาลสมัย นับจากยุคก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง
2. อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร
3. นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
4. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

สำหรับรายการพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาดารามนั้น เฟเดอริโก มายอร์ ผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การยูเนสโกได้เดินทางมาชม และสดุดีว่ามีความงามล้ำเลิศด้วยเอกลักษณ์แบบไทยเป็นเฉพาะตัว จะหาที่ใดในโลกมาเปรียบมิได้ จึงรู้สึกผิดหวังที่รัฐบาลไทยระงับการเสนอรายการนี้เสีย

เหตุที่รัฐบาลไทยระงับการนำเสนอรายการนี้ ก็เนื่องจากความแตกต่างเป็นพิเศษของพระบรมมหาราชวังของไทยดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงไม่อาจถือว่าเป็นเพียงศิลปสถาปัตยกรรมอย่างพระราชวังของชาติอื่น ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของโลกไปแล้วได้ ฉะนั้น ด้วยความสำนึกถึงเรื่องเบื้องสูงเบื้องต่ำตลอดจนการควรมิควร จึงมีมติว่าหากจะดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไปอย่างใด จำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งในการที่จะกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตพระราชทานวินิจฉัยตามครรลองต่อไป แต่ในชั้นนี้เห็นว่ายังไม่สมควรที่จะรบกวนเบื้องพระยุคลบาทด้วยประการใดๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถาปัตยกรรมไทย : การสร้างสรรค์ความเบา

เมื่อเราพิจารณาอาคารในสถาปัตยกรรมไทย ประเภทวัง และวัด จะเกิดความรู้สึกว่ามีความงดงาม อ่อนช้อย สงบ และประการที่สำคัญคือมีความเบา ทั้งนี้เพราะเป้าหมายหลักของสถาปัตยกรรมไทยคือ การสร้างสรรค์ความเบาให้ปรากฏ โดยใช้วิธีการใหญ่ 2 วิธี คือ

1. โดยวิธีแตกปริมาตร หรือพื้นที่ใหญ่ ออกเป็นปริมาตรหรือพื้นที่ที่มีขนาดเล็กๆ หลายส่วนประกอบกัน
2. โดยวิธีสร้างปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติขึ้น เพื่อทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกถึงความเบา

การสร้างสรรค์ความเบาโดยวิธีแตกปริมาตร

1.โดยวิธีแตกปริมาตร หรือพื้นที่ใหญ่ ออกเป็นปริมาตรหรือพื้นที่ที่มีขนาดเล็กๆ หลายส่วนประกอบกัน ตัวอย่าง 4 ประการในวิธีแตกปริมาตรใหญ่ดังกล่าว มีดังนี้

1.1 แบ่งหลังคาออกเป็นส่วนกลางค่อนข้างชัน ควบกับส่วนข้างซึ่งค่อนข้างลาด ดูตัวอย่างหลังคาที่สร้างทอดเดียวอย่างหลังคาโรงงาน ย่อมทำให้เห็นว่าเป็นหลังคาที่มีขนาดใหญ่ มีปริมาตรและน้ำหนักมาก

หลังคาโบสถ์หรือวิหารที่คลุมพื้นที่เท่าโรงงานดังกล่าว นายช่างจะไม่ทำหลังคาทอดเดียวเช่นนั้น แต่จะแบ่งหลังคาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนบนกับส่วนริมต่อเนื่องกัน หลังคาส่วนกลางเป็นรูปจั่ว ทรงค่อนข้างชัน หลังคาส่วนริมมีลักษณะเป็นปั้นหยา หรือปีกนก ไม่ชันอย่างหลังคาส่วนบน และลาดลงสู่ชายคาทั้ง 4 ด้าน

1.2 แตกหลังคาโบสถ์หรือวิหารออกเป็น 3 ส่วน ให้หลังคาประธานที่มีขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง และมีหลังคามุขอยู่ที่ส่วนหน้าและส่วนหลังของโบสถ์หรือวิหาร โดยลดหลังคามุขทั้งขนาดและระดับลงให้ต่ำกว่าหลังคาประธาน นับเป็นอีกวิธีหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเบาให้แก่ตัวอาคาร

1.3 แตกหลังคาด้านข้างออกเป็นหลายชั้นย่อยๆ โดยจัดความถี่ของชั้นซ้อนให้ขนานถี่ที่ส่วนล่างของหลังคา แล้วเพิ่มความห่างขึ้นในชั้นซ้อนถัดๆ ขึ้นไปเป็นลำดับ จนถึงหลังคายอดสุด

1.4 แตกมุมใหญ่ของปรางค์ หรือเจดีย์ ให้เกิดเป็นมุมย่อยหลายๆ มุม โบราณนิยมแตกมุมเป็นเลขคี่ เช่น เป็น 3 เมื่อรวม 4 มุม ก็เป็น 12 เรียกว่าย่อมุมไม้ 12 การย่อมุมไม้จำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะนั้น ขึ้นอยู่กับขนาดของปรางค์หรือเจดีย์นั้นๆ เช่น ปรางค์วัดอรุณราชวราราม ซึ่งมีขนาดใหญ่พิเศษแตกมุมถึง 9 รวมทั้ง 4 มุม เป็น 36 เรียกว่าย่อมุมไม้ 36 ปรางค์บางองค์ย่อมุมไม้จำนวนมากจนแทบจะกลายเป็นปรางค์แบบกลีบมะเฟือง ก็มี

การย่อมุมไม้ เป็นการเปลี่ยนความคมกล้าหนาทึบอย่างที่ปรากฏในสันเหลี่ยมของพีระมิด ให้กลายเป็นความเบา และพราวแพรวดังปรากฏตามภาพพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม

2. การสร้างสรรค์ความเบาโดยวิธีสร้างปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ตัวอย่าง 4 ประการในการสร้างปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ มีดังนี้

2.1 หางหงส์ เครื่องลำยองตัวนาคที่ทำกิริยาประหนึ่งเลื้อยลงมาตามแนวจันทันหลังคา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของจั่วหน้าบัน เพื่อถ่ายน้ำหนักลงบนโครงที่รองรับ เช่น แป หรืออะเส เพื่อถ่ายลงเสา แต่พอเลื้อยมาถึงโครงรองรับดังกล่าว กลับเปลี่ยนใจ วกกลับทาง ชูยอดซึ่งเรียกว่าหางหงส์ (ลาวเรียกนาคยกคอ) ขึ้นท้องฟ้า ทำให้รู้สึกว่า ไม่มีการถ่ายน้ำหนักลงบนโครงที่รองรับ

2.2 ทวยรับชายคา ทวยรูปพญานาคที่ทำกิริยากึ่งขดกึ่งเลื้อยอยู่นั้น แม้โดยความเป็นจริงจะใช้เป็นสิ่งค้ำยันและรับน้ำหนักชายคา แต่จะทำให้เราเกิดความกังขาว่า พญานาคอันอ่อนช้อยนั้นจะรับน้ำหนักอะไรได้ ด้วยเหตุนี้ เราจึงเห็นเป็นว่าชายคาในสถาปัตยกรรมไทยน่าจะเบา ลอย และไร้น้ำหนัก ดังหอพระไตรปิฎกวัดระฆังโฆสิตาราม

2.3 บัวหัวเสา หรือบัวจงกล โดยความเป็นจริง เสานี้รองรับน้ำหนักของเครื่องบน ไม่ว่าจะเป็นคาน ขื่อ หรืออะเสอย่างเต็มที่ แต่การรับรู้ผ่านทางจักษุประสาท เข้าสู่จิตวิญญาณ กลับทำให้เห็นเป็นว่า เครื่องบนนั้นเบาและไร้น้ำหนัก เพราะวางอยู่บนดอกบัวซึ่งโดยธรรมชาติย่อมประกอบด้วยกลีบอันอ่อนนุ่ม บอบบาง และอ่อนสลวย ดอกบัวจะรับน้ำหนักอะไรได้ จะพอรับได้ก็แต่สิ่งที่เบาอย่างนุ่นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ เราจึงเห็นเป็นว่าเครื่องบน เช่น จั่ว หรือหน้าบันในสถาปัตยกรรมไทย น่าจะเบา ลอย และไร้น้ำหนัก

(ยังมีบัวซึ่งไม่รับน้ำหนัก เพราะใช้เป็นเจดีย์สมัยสุโขทัย คือเจดีย์ทรงบัวตูม ซึ่งสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพโปรดเรียกว่า เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ และสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์โปรดเรียกว่า เจดีย์ทรงทะนาน เหตุที่อดีตอธิบดีกรมศิลปากร คุณธนิต อยู่โพธิ เรียกว่าเจดีย์ทรงบัวตูม เพราะได้ถากถางเถาวัลย์ และปีนขึ้นดูอย่างใกล้ชิดจนสามารถมองเห็นลายปูนเป็นรูปกลีบบัวอย่างชัดเจน

2.4 ฐานแบบ “ท้องอัสดงคต” หรือ ฐานอันหย่อนโค้งดุจเรือสำเภา ทำให้อาคารบนฐานนั้น ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์หรือวิหารกลายเป็นเรือสำเภาไปทั้งหลัง เป็นเรือสำเภาซึ่งกำลังลอยฟ่องท่องนทีด้วยเหตุนี้ เราจึงเห็นเป็นว่าโบสถ์หรือวิหารในสถาปัตยกรรมไทย มีความเบา ประหนึ่งเรือที่ลอยอยู่ในน้ำ และมีอรรถาธิบายเปรียบด้วยยานอันนำมนุษย์ข้ามห้วงสังสารวัฏ

บางทีอกไก่ หลังคาก็ทำเป็นรูปโค้งหย่อนกลางแบบท้องอัสดงคตเช่นเดียวกับฐานก็มี

ควรจะกล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของสถาปัตยกรรมไทย คือความเปิดเผย ไม่มีการปกปิดหรือซ่อนเร้นโครงสร้าง ไม่ว่าจะเป็น เสา คาน ขื่อ อกไก่ หรือแป แต่จะแสดงออกอย่างเปิดเผยและชัดแจ้ง โดยถือเป็นส่วนประดับไปในตัว นอกจากนั้นยังมีการเสริมความงามของโครงสร้างนั้นๆ ด้วยการตกแต่งพอเหมาะพองามอีกด้วย

จุดเด่นพิเศษของวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ในการอบรมวิชามัคคุเทศก์ ปรากฏว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม มีแผนผังต่างจากวัดอื่นๆ อย่างใด

วัดทั่วไป มีโบสถ์หรือวิหารตั้งอยู่ตรงกลางลานอันล้อมด้วยระเบียงจงกลมหรือวิหารคด เมื่อมองดูโบสถ์หรือวิหารจากนอกวัด จึงไม่อาจเห็นโบสถ์หรือวิหารได้เต็มตัว ดังเช่นวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดสุทัศน์เทพวราราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แต่วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม มีระเบียงหรือวิหารคดล้อมรอบที่ว่าง ไม่มีโบสถ์อยู่ตรงกลางลานอย่างวัดอื่นๆ เพราะแผนผังกำหนดให้โบสถ์ตั้งอยู่คาบกับระเบียง และยื่นล้ำออกมาข้างหน้า ทำให้คนมองเห็นโบสถ์ได้เต็มตัว ตั้งแต่ยังอยู่นอกวัด แสดงจุดเด่นพิเศษที่ทำให้โบสถ์วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามแตกต่างกับโบสถ์วัดอื่นๆ

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้ทรงออกแบบวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามในรัชกาลที่ ๕ ทรงถ่อมพระองค์ว่ามิได้คิดวิธีนี้ขึ้น หากแต่ถ่ายทอดแบบอย่างมาจากวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งปรมาจารย์โบราณได้ออกแบบและก่อสร้างขึ้นไว้เป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว

ความสำคัญของหลังคาในสถาปัตยกรรมไทย

ที่อยู่อาศัยดั้งเดิมมีสภาพเป็นที่พักพิง ซึ่งป้องกันแดดและฝนจากเบื้องบนด้วยหญ้าคาอันเป็นเหตุให้เรียกส่วนที่คุ้มแดดคุ้มฝนนั้นว่าหลังคา ระยะต่อมาได้มีวิวัฒนาการมาจนมีรูปลักษณ์หลังคาหลายอย่างแตกต่างกันออกไปตามถิ่นฐานที่มีสภาพภูมิอากาศไม่เหมือนกัน นอกจากนั้นระบบสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนขนบประเพณียังเป็นแรงหนุนและชี้นำรูปลักษณ์หลังคาของแต่ละเชื้อชาติอีกด้วย โดยเฉพาะหลังคาของอาคารสำคัญๆ

รูปลักษณ์และหลังคาอาคารสำคัญๆ ของเชื้อชาติทั้ง 4 คือ แขก ฝรั่ง ไทย จีน เปรียบเทียบกัน

หลังคาอาคารของแขกเป็นรูปโดมครึ่งทรงกลม เหมือนเครื่องโพกศีรษะของแขก

หลังคาของฝรั่งเป็นหลังคาแบนราบ เหมือนหมวกทรงตัดของฝรั่ง

หลังคาของไทยมียอดสูงชะลูดและแหลมเรียวอยู่บนปราสาท เหมือนชฎาหรือมงกุฎของไทย

หลังคาของจีนเป็นรูปกรวยคว่ำอยู่บนอาคารรูปกลองเหมือนหมวกกุ้ยเล้ยของจีน

นิจ หิรัญชีระนันท์ (2553) ท่านกล่าวว่า หลังคาอาคารสำคัญๆ ของคนเชื้อชาติใด มักจะมีลักษณะคล้ายกับเครื่องสวมศีรษะของคนเชื้อชาตินั้น แม้ไม่อาจจะตอบได้ว่ามันเป็นเช่นนั้นด้วยเหตุผลกลใด และปัญหาที่จะตามมาอีกว่าหลังคาล้อหมวก หรือหมวกล้อหลังคา หรือหลังคาและหมวกพัฒนาล้อกันไปล้อกันมาก็ยิ่งยากที่จะตอบได้ ในที่สุดอาจจะลงเอยว่ามันไม่ได้ล้อกันเลย หากแต่เราล้อตนเองเล่นเท่านั้น

ประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ย่อมมีลักษณะของหลังคาคล้ายคลึงกัน เราเดินทางขึ้นไปทางเหนือ พบหลังคาโบสถ์ที่สิบสองปันนาเหมือนกันกับหลังคาโบสถ์ของไทย ทั้งการออกแบบก็ใช้เทคนิควิธีสร้างสรรค์ความเบาดังกล่าวแล้วในตอนที่ 2 เช่นเดียวกัน ครั้นเดินทางล่องใต้ ก็พบหลังคาแบบเดียวกันนี้อีกที่มาเลเซีย

ครั้นเดินทางจากเอเชียไกลแสนไกลออกไปถึงภูมิภาคยุโรปเหนือ ยังไปพบโบสถ์แบบที่เรียกว่า Stave Church ที่กรุงออสโล ประเทศนอร์เวย์ มีหลังคาที่ราวกับทำไปจากล้านนา ไม่ว่าจะโดยรูปทรง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พร้อมทั้งหัวงูใหญ่หรือนาค แผงไม้แกะสลักลวดลาย กระเบื้องไม้มุงหลังคา และวัสดุก่อสร้างอื่นๆ ทั้งๆ ที่อยู่คนละภูมิภาคแต่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้อย่างน่าพิศวง

เมื่อเอ่ยถึงหลังคาแล้วก็น่าจะกล่าวถึงเสาที่เรียงเป็นแถว ใช้รับชายคาชั้นบนที่ยื่นออกมามาก จนเกินแดนรับน้ำหนักของเสาในร่วมตัวเรือน เสาเช่นนี้เรียกว่าเสานางจรัล ตั้งเป็นจังหวะระยะห่างเท่าๆ กัน เป็นเสาลอยใช้สำหรับรับน้ำหนักชายคาโดยเฉพาะ ยาวตลอด 2 ชั้นขึ้นไปรับชายคาดังกล่าว แม้จะเหมือนกันแต่มาจากต่างแหล่ง ต่างยุค และต่างสถาปนิก

บ้านไทลื้อที่สิบสองปันนา มีเสานางจรัลขึ้นไปรับชายคา

มรว.แน่งน้อย ศักดิ์ศรี กล่าวถึง พระที่นั่งมูลมณเฑียร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้รื้อไปถวายวัดเขมาภิรตาราม นนทบุรี ว่า มีเสานางจรัลขึ้นไปรับชายคาเช่นเดียวกัน

ผุสดี ทิพทัส กล่าวถึงบ้านของ ม.จ.หญิง จารุลักษณ์ กัลยาณี รังสิต กับนายแพทย์เฉลิม บูรณะนนท์ ที่ถนนร่วมฤดี ว่า อาคารหลังนี้ออกแบบโดย ชาร์ล เบเกแลง เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว มีเสานางจรัลขึ้นรับชายคาในลักษณะเดียวกับบ้านไทลื้อ และพระที่นั่งมูลมณเฑียรในสองตัวอย่างแรก

อาคาร 3 หลังนี้ ย่อมแสดงถึงสัจจะว่า ความคิดในการป้องกันแดดและฝน ที่ปรากฏออกมาในรูปลักษณะของชายคาที่ยื่นยาวบนเสานางจรัลเช่นนี้ เป็นของกลางที่ อาจจะเกิดขึ้นได้โดยไม่เลือกกาละหรือยุคสมัย และเทศะหรือถิ่นฐาน

นิจ หิรัญชีระนันท์ (2553) ได้เล่าเกี่ยวกับเรื่องของหลังคา ไว้ดังนี้ มีเพื่อนสถาปนิก 2 คนมาพักอยู่ที่โรงแรมฮิลตันปาร์คนายเลิศ คนหนึ่งมาจากตะวันออกกลาง อีกคนหนึ่งมาจากยุโรปเหนือ ทั้ง 2 คนเห็นบ้านของคุณหญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ ซึ่งรับมรดกตกทอดมาจาก “นายเลิศ” คือ พระยาภักดีนรเศรษฐ์ มีความชอบใจบ้านที่ออกแบบเพื่อกันแดดกันฝนด้วยหลังคาที่ซ้อนกันหลายชั้นหลายเชิง แตกต่างจากบ้านที่เห็นกันอยู่ทั่วไป จนออกจะดูเกินจริง ทำให้บ้านมีบุคลิกภาพจำเพาะตัวน่าสนใจ

อาคารบางหลังที่มีหลังคา แต่ซ่อนเอาไว้ด้วยผนังตอนบนอย่างที่เรียกว่า parapet เพื่อนก็ตำหนิว่า น่าจะทำหลังคาให้น่าดูอย่างบ้าน “นายเลิศ” จะได้ไม่ต้องก่อผนังบังเช่นนี้

ทั้ง 2 คน ไปชมพระบรมมหาราชวัง เกิดความตื่นเต้น โดยเฉพาะเมื่อไปเห็นศาลาโถงที่มีชื่อว่าพระที่นั่งสีตลาภิรมย์ เขาบอกว่าศาลานี้เป็นจุดเด่นของสถาปัตยกรรมไทย ดูศาลาทั้งหลัง มองไม่เห็นสิ่งอื่น เพราะมีแต่เสากับความโล่ง เห็นเด่นก็แต่หลังคาซึ่งมีผืนใหญ่ เจิดจ้าด้วยสีของกระเบื้องอันสดใส ซ้ำยังประดับด้วยช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ และตกแต่งด้วยลวดลายสลักเสลา จะหาดูในที่อื่นใดในโลกไม่ได้ ผลที่สุดและเปรียบเทียบกันได้ว่า ในเมืองไทยซึ่งมีฝนถึงครึ่งปี สถาปัตยกรรมไทยจึงเน้นที่หลังคามากกว่าเน้นที่ผนัง ส่วนในตะวันออกกลางและยุโรปเหนือสถาปัตยกรรมของเขาไม่เน้นหลังคา มักทำแบนราบ เพราะมีฝนน้อย แต่จำเป็นต้องเน้นที่ผนัง เพื่อกันพายุทรายในฤดูร้อน และพายุหิมะในฤดูหนาว

เมื่อพาไปชมหอพระไตรปิฎกที่วัดระฆังโฆสิตาราม มองจากแม่น้ำกลับมา เห็นเครื่องยอดอันมลังมเลืองของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท งามเด่นเป็นสง่าอยู่เหนือทิวมะขามเขียวขจีดัง เพื่อนยิ่งตื่นเต้นมากกว่าเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบรมมหาราชวัง เป็นภาพรวมเห็นแต่หลังคาของปราสาทราชมณเฑียรที่สะท้อนสีเจิดจ้าอยู่กลางแสงแดด เป็นทัศนียภาพที่น่าชมมาก ส่วนภาพมองลงไปยังบริเวณภายในร่วมกำแพงของกรุงเยรูซาเรม เป็นภาพรวมเห็นเป็นสีเทาไปทั่ว ประกอบด้วยตึกที่ทึบและมีหลังคาแบนราบ ไม่มีอะไรดึงดูดสายตา จนไม่อาจเปรียบได้เลยกับภาพหลังคาบ้านนายเลิศ หลังคาพระที่นั่งสีตลาภิรมย์ หลังคาพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท จึงสรุปได้ว่ามีข้อแตกต่างที่เด่นชัดเกี่ยวกับหลังคามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพิจารณาหาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยต่อไปได้อีกประการหนึ่ง

เรือนไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ภาพบ้านเรือนของผู้คนในสมัยรัชกาลที่ 1 ปรากฏอยู่บนภาพเขียนในผนังหอไตรวัดระฆัง ฝีมือพระอาจารย์นาค เขียนเป็นเรือนมุงหลังคาแผ่นไม้ ปลูกง่ายๆแบบเรือนฝาสำหรวดและผสมขัดแตะ มิใช่เรือนฝาปะกนแต่อย่างใด ด้วยเป็นสมัยบ้านเรือนยังมีศึกสงคราม ผู้คนระส่ำระสาย เศรษฐกิจยังไม่ดีนัก สังเกตพื้นในบ้านยังเป็นฟากหรือขัดแตะด้วยซ้ำไป อย่างไรก็ตามได้พบภาพเขียนสมัยรัชกาลที่ 1 ที่วัดพลับกับวัดดุสิต ก็ยังคงมีบ้านไม้สักฝาปะกนอันหรูหราอยู่จำนวนมาก รวมทั้งคฤหาสน์เดิมของเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ซึ่งต่อมาเมื่อพระองค์ครองราชย์แล้วได้อุทิศให้เป็นหอไตรวัดระฆัง) ได้ปลูกเรือนฝาปะกนใต้ถุนสูงสามหลังแฝด ซึ่งก็เป็นที่หรูหราในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรีในสมัยบ้านแตกสาแหรกขาดนั้น

ถึงอย่างไรก็ตาม บ้านช่องห้องหอของผู้คน แม้จะเป็นผู้ดีและผู้มียศ โดยมาตรฐานทั่วไปยังไม่อยู่ในสภาพดีนัก ดังภาพเขียนที่หอไตรวัดระฆังนี้ บ้านเศรษฐีในสมัยรัชกาลที่ 1 ภาพรั้วบ้านเศรษฐีในสมัยรัชกาลที่ 1 แม้จะมีซุ้มประตูหรูหรา ตัวรั้วบ้านก็ยังคงเป็นไม้ไผ่ขัดแตะอยู่ มิได้หรูหราเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังภาพเขียนวัดช่องนนทรีนั้น

เรือนไทยสมัยรัชกาลที่ 1 คือ ตำหนักแดง หรือตำหนักของสมเด็จพระสุริเยนทรามาตย์ ซึ่งอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เป็นตำหนักยกใต้ถุนสูงไม่มากนัก มีพาไลและบันไดก่ออิฐข้างหน้าโปร่ง มีหน้าบันพรหมพักตร์ และมีช่อฟ้าใบระกา เป็นเรือนปะกนที่หรูหราแข็งแรงและงดงามมาก ใต้หย่องของหน้าต่างจะมีลายจำหลักไม้เป็นรูปแข้งสิงห์ เรือนไทยแบบนี้ยังคงก่อสร้างสืบต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 และที่ 3 ดังปรากฏอยู่ในภาพเขียนบนผนังพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม ฝีมือจิตรกรในสมัยรัชกาลที่ 3 เขียนเป็นเรือนฝาปะกนใต้ถุนสูง แบบเดียวกับที่เราเห็นทั่วไปในสมัยนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวไม้ที่เราเรียกว่ารอด อันเจาะทะลุเสาสองเสาในด้านสกัด อันใช้เป็นที่รองพื้นเรือนนั้น มีหน้าที่รองพื้นเรือนโดยตรง ซึ่งสมัยต่อมาไม้รอดจะตั้งบนคานซึ่งพาดไปตามส่วนยาวของเรือน ด้านแปอันถือได้ว่าเป็นแบบเรือนไทยรุ่นหลัง

คนไทยในเมืองหลวง โดยเฉพาะเมืองบางกอกที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มักจะนิยมสร้างบ้านอยู่บนแพ ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเรือนแพส่วนใหญ่รองด้วยแพไม้ไผ่ มุงหลังคาจาก มีปั้นลม มีชายคาปีกนก มีฝาด้านที่ออกแม่น้ำเป็นฝาเปิดโดยมีบานพับข้างบน ใช้ไม้ยัน ส่วนมากมักนิยมทำฝาถังที่เป็นแพมีฐานะดีจะเป็นเรือนแพสามหลังแฝด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนเรือนไทยที่อยู่บนบก ถ้าเป็นบ้านเศรษฐีหรือผู้มีฐานะดีจะปลูกแบบหันหน้าเข้าชนกัน 4 ด้านเป็นรูป 4 เหลี่ยมล้อมวง มีชานอยู่ตรงกลางเรียกชานแล่น มีหอกลางเป็นหอโถง สำหรับเป็นที่ชุมนุมของครอบครัวใหญ่ ถ้าเป็นเรือนขุนนางมียศก็จะทำหอกลางใหญ่ใช้เป็นที่ว่าราชการ หอกลางนั้นยกพื้น บางทีก็มีชายคาปีกนกยื่นออกมา เพื่อให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ถ้าเจ้าของบ้านจะใช้หอกลางเป็นที่รโหฐาน ก็จะมีม่านบังได้โดยตลอด

กิจกรรมต่างๆของครอบครัวย่อยคือ บ้านแต่ละหลังอันล้อมหอกลางนั้น ก็จะมีพาไลยื่นออกมาที่นอกชานอีกทีหนึ่ง นับว่ามีความสุขสบายตามอัตภาพของครอบครัวไทย การมีนอกชาน มีชานแล่น และมีรั้วรอบชานทำให้บ้านของครอบครัวใหญ่เป็นส่วนสัดเฉพาะในตระกูลของตน

ลักษณะทั่วไปของเรือนไทยโบราณ

ศาลาการเปรียญไม้สมัยอยุธยา ซึ่งส่วนใหญ่ด้านข้างจะมีการตีไม้ระแนงโปร่งโดยรอบ จะปูด้วยไม้พื้นแผ่นยาว การหาไม้พื้นยาวเท่าขนาดความยาวของศาลาการเปรียญ เป็นเรื่องลำบากมากจึงต้องมีการต่อไม้บากเป็นหางปลา ซึ่งช่างไทยได้กระทำกันตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว

เรือนไทยฝาปะกน ก็คือฝาที่ทำด้วยไม้สัก มีไม้ตั้งและลูกนอน และมีแผ่นไม้บางเข้าลิ้นประกบกันสนิท แม้หน้าจั่วก็ทำด้วยกรรมวิธีเดียวกัน นับว่าเป็นแบบแผนของเรือนไทยอย่างหนึ่งซึ่งไม่เหมือนใคร การทำจะต้องประกอบฝาด้านยาว และด้านสกัดข้างล่างจนสำเร็จรูป แล้วจึงยกขึ้นมาประกอบเมื่อปรุงเป็นตัวเรือน

วิธีการนี้เดิมทีน่าจะมาจากเครื่องปรุงฝาทำด้วยไม้ไผ่เข้าลิ้นทำลูกตั้งและลูกนอนแล้วบุด้วยหญ้าคาหรือแฝก สังเกตได้ว่าแม้จะใช้ฝาส่วนประกอบด้วยลำไม้ไผ่ก็ยังทำหน้าต่าง มีลูกกรงไม้ มีกรอบเช็ดหน้าเหมือนเรือนไม้กระดานเช่นกัน เสาอันเป็นโครงสร้างสำคัญของตัวบ้านคงเป็นเสาไม้

เรือนไทยนั้นบางทีก็ทำฝามีลูกตั้งกับลูกนอน แต่ใช้ไม้ไผ่ขัดแตะตามช่อง ปกติใช้กับครัวไฟเพื่อให้มีช่องระบายควันไฟตามฝาจะได้ไม่อึดอัดในการทำครัว แต่ในชนบทนิยมการทำฝาขัดแตะหรือฝาฟากกันมาก

ไม้ฟากคือไม้ไผ่ลำใหญ่ที่เอามาสับแล้วแผ่ให้เป็นฟาก สมัยโบราณเรือนของสามัญชนนิยมใช้ไม้ฟากนี้ปูพื้น ไม่ว่าจะเป็นเรือนที่อยู่อาศัย หรือแคร่หรือที่ยกพื้นสำหรับหลับนอนตามกระท่อมทับต่างๆ ดังคำโบราณเมื่อออกลูกเวลาที่คลอด เรียกว่า เวลาตกฟาก หมายถึง เด็กออกตกลงบนฟาก คือพื้นเรือนนั่นเอง

เรือนไทยโบราณมีลักษณะพิเศษ นอกจากใต้ถุนสูงแล้วยังนิยมสร้างส่วนยาววางเสาไว้สามช่วง เรียกว่า สามห้อง แต่ละห้องมีหน้าต่าง 1 บาน ส่วนด้านสกัดคือด้านแป มักจะใช้หน้าต่างสองบาน การนิยมเรือนเพียงสามห้องนี้ ถือว่าเป็นส่วนสัดพองามของเรือนไทย หากเพิ่มเป็นสี่ห้องหรือมากกว่าเขาไม่นิยมกัน เช่นเป็นสี่ห้องมีส่วนสัดคล้ายโลงผี เรือนไทยจะมีด้านหน้าต่อเป็นชายคายื่นออกมาเรียกว่าระเบียง บางทีก็ทำหลังคาคลุมระเบียงมีหน้าจั่วแต่ลดขนาดย่อมลงมา เรียกว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนพาไล แล้วมีชานโล่งไม่มีหลังคาคลุมตรงส่วนหน้าถัดพาไลออกมา มีรั้วและมีทางขึ้นบ้านก่อเป็นซุ้มประตู มีหลังคาคลุมประตูเป็นทรงคฤห บางทีก็เรียกว่า ประตูคฤห

เรือนไทยครอบครัวขนาดย่อมจะขยายครอบครัว จะปรุงขึ้นอีกหลังหนึ่งหน้าบ้านเดิมหันหน้าชนกันมีชายคาปีกนกออกเข้าหากัน เว้นชานกลางไว้เป็นชานแล่น สำหรับแดดส่องเพื่อเอาข้าวของต่างๆ ตากแดดเมื่อมีความจำเป็น ก็จะมีบันไดขึ้นตรงกลางชาน แต่ถ้าประสงค์จะให้เนื้อที่หน้าบ้านมีร่มแดดใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น สานกระบุง ตะกร้า หรือรับแขกบนแคร่หน้าบ้าน ก็จะต่อเพิงยื่นออกมาจากชายปีกนกหรือพาไล ให้เสาปักบนดิน ก็จะได้เนื้อที่อันร่มเย็นเกิดขึ้นอีก ส่วนใต้ถุนเรือนอาจจะใช้เป็นที่เก็บของ วางของสัมภาระต่างๆ หลังคาที่ทำคลุมชานเรือนอาจจะเรียกเรือนพาไล หรือหลังคาชานก็ได้ด้วยไม่มีเสา แต่ใช้ไม้ขื่อติดเสาพาไลของเรือนที่หันหน้าเข้าชนกันทั้งสองหลัง เรือนแบบนี้น่าจะเป็นเรือนที่ใหญ่แบบไม่มีหอกลาง แต่มีชานแล่นไปตลอดเรือนทุกหลัง ที่ชานแล่นนั้นอาศัยตั้งกระถางต้นไม้ ไม้ใบและไม้ดอก รวมทั้งไม้ดัด อยู่ภายในบ้านเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้คนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ที่ชานแล่นหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่านอกชานนั้น ยังใช้เป็นที่ตั้งตุ่มโดยมีรางรองน้ำฝนใต้ชายคา เอาตุ่มเคลือบขนาดกลางไปตั้งรองรับน้ำฝนจะได้ไม่ดูเกะกะ เพราะถ้าเป็นตุ่มขนาดใหญ่ นอกจากจะเต็มนอกชานแล้วยังดูไม่งาม เมื่อรองน้ำเต็มมีน้ำหนักมาก อาจทำให้ชานพังก็ได้จึงนิยมเอาตุ่ม ตุ่มซีเมนต์ขนาดใหญ่เอาไปไว้ใต้ชายคาข้างล่างวางกับพื้นดิน ซึ่งบ้านใหญ่ๆ จะมีตุ่มใหญ่จำนวนมาก สำหรับรองน้ำฝนไว้ทำอาหารและอาจเก็บไว้เป็นน้ำค้างปี

คนไทยสมัยก่อนไม่นิยมอาบน้ำฝน นอกจากหน้าฝนจะอาบน้ำบ่อ หรือน้ำจากลำคูหรือคลองและแม่น้ำ ด้วยเป็นการอาบที่หมดจด และมีการออกกำลังว่ายน้ำเล่นแถวหัวสะพานหรือแถวศาลาท่าน้ำ ไม่ว่าจะยากดีมีจน ถ้าบ้านหรือคฤหาสน์อยู่ริมน้ำแล้วก็มักจะอาบน้ำที่คลองหรือที่แม่น้ำเสมอ บ้านใดห่างสายน้ำก็จะขุดบ่อไว้อาบน้ำกัน ศาลาท่าน้ำจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับบ้านหรือวัดที่อยู่ใกล้น้ำ ศาลาท่าน้ำของวัดนั้นอาจจะเรียกว่าเป็นศาลาท่าน้ำสาธารณะก็ว่าได้ ตกเย็นหรือค่ำชาวบ้านจะไปรอที่ศาลาท่าวัด บางทีก็นั่งคุยคอยผู้อาบอยู่ก่อนแล้วให้เสร็จแล้วจะทยอยกันลงไปอาบทีหลัง ศาลาท่าน้ำของวัดจึงเป็นสถานที่ชุมนุมของชาวบ้านและยังมีประโยชน์ คือกลางวันก็ใช้เป็นที่ให้ผู้คนมาพักผ่อนคุยกัน บ้างก็อาศัยนอนเล่นหาความวิเวกเพลิดเพลินในความสงบสงัดของที่นั้น

ศาลาท่าน้ำของวัด นอกจากจะเป็นที่สาธารณะของชาวบ้านแล้ว ก็ยังมีศาลาพักผู้เดินทางและศาลากลางหมู่บ้านเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาหรือพิธีอื่นๆ ส่วนมากมักจะเป็นศาลาโถงมีทั้งที่ไม่ยกพื้นและที่ยกพื้น ศาลาวัดและศาลาการเปรียญก็เป็นที่ชุมนุมของชาวบ้าน ศาลาการเปรียญบางแห่งก็ทำผนังหน้ากลองเป็นแบบเรือนฝาปะกน บางแห่งก็แกะสลักวิจิตรพิศดารมาก

สำหรับเรือนไทยที่อยู่ชายทะเลหรือที่ลุ่มน้ำขึ้นถึง ทางเดินเฉอะแฉะลำบาก ก็จะทำสะพานยกพื้นเป็นสะพานยาวเชื่อมถึงกันระหว่างบ้านต่อบ้านโดยตลอด ส่วนเรือนไทยใต้ถุนสูงอยู่แล้วย่อมพ้นจากน้ำท่วม ส่วนเรือนที่อยู่ชายทะเลหรือที่ลุ่มน้ำท่วมใต้ถุนแฉะก็คงใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ นอกจากใช้เป็นที่จอดเรือหรือยกพื้นเอาเรือคว่ำไว้บนยกพื้นนั้น โดยทั่วไปแล้วสำหรับบ้านอันปลูกบนที่น้ำท่วมไม่ถึงก็จะนิยมทำรั้วรอบขอบชิด เพื่อเป็นที่เก็บสัมภาระต่างๆ ถ้าปลูกในที่ดอนหรือที่น้ำท่วมไม่ถึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และมีบริเวณบ้านกว้างขวางก็จะถมดินปรับพื้น มีแคร่เอาไว้นอนเล่นใต้ถุน หรือบางแห่งก็ติดตั้งเครื่องทอผ้า หรือทำกิจการต่างๆ รวมทั้งสานกระบุง ตะกร้าด้วย

สำหรับเรือนแพนั้นเท่าที่นิยมกัน มักจะมีสองหลังแฝด ด้านออกแม่น้ำหลังใหญ่ ส่วนคู่แฝดหลังเล็กอยู่ด้านใกล้ฝั่ง มักนิยมใช้ฝาถังคือตีฝาไม้กระดานตั้งเข้าลิ้นแบบจีน หากว่าเรือนแพเป็นครอบครัวใหญ่ก็จะทำเรือนแฝดหลังใหญ่เท่ากัน มีเรือนพาไลขนาดเล็กอีกหลังหนึ่งติดอยู่ด้านหลัง แล้วต่อชายคาด้านสกัดยื่นออกมามาก เพื่อจะได้มีเนื้อที่กว้างขึ้น

เรือนฝาปะกนนั้นเป็นแบบไทยแท้ ต่อมาเมื่อคนจีนมาตั้งบ้านเรือนค้าขาย บางทีก็ทำเรือนแพเป็นโรงค้าขาย คงมีบางคนปลูกสร้างเรือนแบบจีน ดังเช่น คนจีนมีฐานะร่ำรวยเป็นเศรษฐีในหมู่ที่อยู่ของคนจีนสมัยตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ตลาดน้อย คนจีนที่ร่ำรวยหรือเป็นขุนน้ำขุนนางมียศถาบรรดาศักดิ์จะสั่งช่างมาจากเมืองจีนและมาปรุงบ้านแบบเศรษฐีจีน มีเครื่องบนหลังคาแกะสลักเป็นลวดลายอย่างหรูหรา กระเบื้องมุงหลังคาก็ใช้กระเบื้องรางแบบจีน ตัวไม้ขื่อแปและจันทันก็ทำอย่างประณีตแกะสลักทาน้ำมัน ฝาเฟี้ยมกับบานประตูก็แกะสลักอย่างวิจิตรพิสดาร และแข็งแรงแน่นหนา บางทีก็ปรุโปร่งเป็นลายละเอียดสลับซับซ้อน ฝีมือช่างจีนนั้นเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าประณีตละเอียดกว่าไทย ช่างจีนในสมัยรัชกาลที่ 5, 6, 7 ได้มายึดอาชีพทำเฟอร์นิเจอร์ และกลึงไม้เป็นที่ยกย่องกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างเซี่ยงไฮ้นั้นทำเฟอร์นิเจอร์ฝีมือยอดเยี่ยมไม่มีใครเทียบ เป็นที่นิยมกันในหมู่เจ้านายและขุนนาง

นอกจากช่างจีนฝีมือดีจะเข้ามาเผยแพร่ฝีมือในสมัยดังกล่าวแล้ว คนจีนที่ไปอาศัยทำมาค้าขายยังชนบทและต่างจังหวัดก็คงมีพวกที่มีฝีมือช่างไม้พอตัวติดมาอยู่บ้าง ซึ่งก็ได้ก่อสร้างบ้านกำแพงดิน ซึ่งเรียกว่าตึกจีน ยังคงมีปรากฏที่มหาสารคาม ยโสธร อุบลราชธานี และจังหวัดภาคอีสานอีกหลายแห่ง ในกรุงเทพฯ พระนครหลวงนี้ก็เคยมี ด้วยมีชื่อตำบลตึกดินปรากฏอยู่ แถวใกล้ถนนราชดำเนิน อาคารตึกดินก็คงนิยมสร้างกันทั่วไป ส่วนชุมนุมจีนบางแห่ง เช่นที่บางกะจะ จันทบุรี ก็ก่อสร้างบ้านชั้นเดียวริมถนน เป็นแบบแผนของชนชาติจีนอีกพวกหนึ่ง บ้านริมถนนชั้นเดียว บางแห่งก็ก่อสร้างด้วยไม้อย่างประณีต มียกพื้นสูงจากพื้นดินเล็กน้อย ฝาบ้านทำแบบฝาถังสลับกับลูกฟักนับว่าเป็นแบบที่สวยงามอย่างหนึ่ง การทำฝาเฟี้ยมก็ดี ฝาลูกฟักก็ดีเป็นวิชาช่างก่อสร้างของจีนที่คนไทยรับเอามาปรับปรุงในการทำบ้านเรือนของตนในสมัยหลังๆ

เรือนไม้แบบจีนที่ใช้ใต้ถุนสูงก็มี ทำฝาถังผสมกับฝาปะกนของไทย ทำหน้าต่างกลมวงรีเป็นรูปตั้งบ้างหน้าต่างกลมบ้าง หน้าต่าง 8 เหลี่ยมบ้าง ซึ่งล้วนเป็นหน้าต่างแบบจีน แต่ได้นำเข้ามาผสมผสานกับบ้านไทยอย่างสนิทสนม บางทีก็ทำประตูแบบไทยมีอกเลา มีนม แต่แกะลายเป็นลายประแจจีน บ่งยี่ห้อให้รู้ว่าเป็นบ้านคนจีนหรือมีเชื้อสายจีน อย่างนี้ก็มี

อาคารก่อสร้างเป็นอาคารร้านค้าแบบศิลปะจีน ซึ่งก่อเป็นตึกมีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น ปัจจุบันนี้มีปรากฏให้เห็นที่ตลาดน้อย สำเพ็ง ตะกั่วป่า ปัตตานี สงขลา และที่อื่นๆ อาคารก่อตึกแบบจีนนี้เป็นศิลปะการก่อสร้างแบบจีนแท้ๆ บางแห่งเป็นที่อยู่ของชาวจีนคับคั่ง ก็จะมีอาคารจีนเต็มไปทั้งตำบลและท้องถนน จนดูคล้ายกับเป็นเมืองจีนเอาเลยทีเดียว ดังเช่นที่ตลาดน้อย สงขลา และปัตตานี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นต้น อยู่ริมถนน จะปรับพื้นดินด้วยดินตากแดดเอามาเรียงเป็นก้อนๆ แล้วทุบให้เบียดประชิดกัน ก่อผนังด้วยดินเหนียวผสมฟางสับเป็นก้อนๆ เอาไม้เป็นท่อนขนาดใหญ่ทำขื่อ และทำจันทัน ทำจั่วแล้วปูด้วยไม้ท่อนขนาดเล็กยาว จากนั้นเอาดินปั้นเป็นแผ่นไปวางกรุทับบนหลังคา แล้วเอาไม้ไปทำหลังคามุงหญ้าคาอีกต่อหนึ่งเรียกว่าบ้านหลังคาสองชั้น ชาวบ้านยกย่องสรรพคุณว่าเป็นบ้านกันไฟไหม้ ถ้าจะไหม้ก็ไหม้เฉพาะหลังคาแฝกเท่านั้น ส่วนหลังคาดินยังคงอยู่ เรือนชนิดนี้พบแถบมหาสารคาม ที่เป็นพ่อค้ามีฐานะดีจะทำเป็นห้องดินเช่นเดียวกัน นับว่ามีความคงทนมาก แม้ปัจจุบันนี้ก็ยังคงสภาพเดิมอยู่ ในอินเดียก็เคยเห็นบ้านคนจนชั้นเดียวก่อฝาด้วยดินเช่นเดียวกับจีน แต่ของเขาใช้เครื่องบนไม้ไผ่และมุงกระเบื้องด้วยไม้หายาก การมุงกระเบื้องนั้นกันไฟไหม้ อีกอย่างหนึ่งกระเบื้องที่อินเดียนั้นถูกมาก ไม่เหลือบ่ากว่าแรงที่คนจะซื้อเพราะโครงสร้างหลังคาเป็นไม้ไผ่ พอมีพายุหนักๆ หรือลมแรงก็พังระเนระนาดไปตามๆ กัน

บ้านไทยใหญ่ทางดอยตุงที่เชียงราย คงจะได้ธรรมเนียมประเพณีจากจีน จึงก่อเรือนทำฝาด้วยดิน ซึ่งเป็นแบบอย่างการก่อสร้างเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น

สำหรับการก่อสร้างอาคารตึกในสมัยรัตนโกสินทร์เท่าที่มีหลักฐาน อาคารตึกเริ่มจะมาสร้างสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นกุฏิสงฆ์ ดังเช่น วัดสุทัศนเทพวราราม วันพระเชตุพนฯ และวัดอรุณราชวราราม ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 4 การสร้างอาคารเอาแบบอย่างมาจากยุโรป ดังเช่น อุโบสถวัดคอกหมู อุโบสถวัดสัมพันธวงศ์หรือวัดเกาะ (ที่ถูกรื้อไปแล้ว) กับวัดศรีสุริยวงศ์ที่ราชบุรี อาคารสมัยนี้สร้างแบบพระราชวังเขาวัง เพชรบุรี วังจันทรเกษม อยุธยา คือใช้เสากลมมีอาร์คโค้ง ถ้าเป็นโบสถ์ก็มีพาไลเป็นอาร์คโค้งรอบตัวอุโบสถ ต่อจากนั้นมาสมัยรัชกาลที่ 5 และที่ 6 ก็ได้นำแบบแผนสถาปัตยกรรมจากยุโรปมาใช้อยู่ในความนิยมจำนวนมาก

ส่วนบ้านเรือนไทยในต่างจังหวัดไกลๆและในชนบท ก็มีแบบที่เป็นตัวของตัวเอง ดังที่ปักษ์ใต้มีบางท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบพื้นเมืองอันสำคัญเป็นเรือนฝากระดาน อยู่ที่ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จ.ปัตตานี และที่บังติกอร์ เป็นต้น ส่วนบ้านพื้นเมืองของผู้มีฐานะธรรมดาจะปลูกแบบใต้ถุนสูง มีเสาไม้ตั้งบนเสาหม้อคอนกรีต บางทีก็วางบนก้อนหิน หากเรือนพื้นเมืองที่ฐานะระดับต่ำ ก็จะปลูกบ้านกรุฝาด้วยไม้ไผ่สานเป็นฝาดูคล้ายเสื่อรำแพน ฝาด้านข้างก็สานขึ้นไปตามมุมสามเหลี่ยมของหน้าจั่วจนจรดอกไก่ สำหรับบ้านไทยอิสลามที่มีฐานะดี เช่น โต๊ะครู หรือบ้านใหญ่ๆ ก็จะทำบ้านหลังคาปั้นหยามีหน้าจั่วมากประมาณ 4-5-6 หน้าจั่ว หรือมากกว่านั้น เป็นแบบพิเศษของชาวไทยอิสลาม เรือนไม้ของชาวอิสลามที่มีฐานะดีจะปลูกมีใต้ถุนสูง มีห้องโถง ฝากั้นห้องใช้บานเฟี้ยมเป็นลูกฟัก มีไม้ระแนงไขว้เป็นช่องลม และมีกรอบรูปเขียนสีเหนือปากประตูเข้าห้อง ทำนองเดียวกับห้ายนต์ของบ้านแถบล้านนา รูปสัญลักษณ์นี้เป็นคตินิยมของศาสนาอิสลาม

บ้านเรือนทางเหนือในแคว้นล้านนานั้น เขามีแบบแผนพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าศึกษามาก ในที่นี้จะพรรณาให้ทราบเป็นสังเขป ว่าเรือนทางเหนือปลูกใต้ถุนสูงแต่สูงไม่เท่าเรือนฝาปะกนในภาคกลาง หลังคาถ่างมากมีปั้นลมไขว้กันเหนือออกไก่ บางแห่งก็แกะสลักเป็นลวดลายที่ยอดของปั้นลมอันไขว้กันเรียกว่ากาแล หรือแกแล ส่วนประกอบของเรือนชนบทในภาคเหนือที่สำคัญก็คือ ร้านน้ำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หรือเรือนน้ำ ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ชานใต้ชายคายกพื้นมุงหลังคาให้เป็นพิเศษ มีกระบวยไว้ตักน้ำกินด้วย เรือนน้ำนี้เป็นวัฒนธรรมพิเศษทางภาคเหนือจะขาดเสียมิได้ เพราะว่าบ้านทางเหนือยกพื้นสูงก็จริงแต่ไม่สูงนัก เมื่อจะลอดใต้ถุนก็จะต้องค้อมหลังเล็กน้อย นั่นก็อาจจะเป็นประเพณีของคนไทยโบราณที่ไม่นิยมลอดใต้ถุน เพราะคำว่าใต้ก็ดีถุนก็ดี ล้วนแปลว่าต่ำช้า เขาจึงไม่ลอดใต้ถุนกัน ผิดกับหมู่บ้านลาวพวน ลาวโซ่ง แม้ไทยภาคกลางจะนิยมตั้งหูกทอผ้าไว้ใต้ถุนและทำงานกันใต้ถุนนั้น

เรื่องของลาวโซ่งนั้น นอกจากจะใช้ประโยชน์ทำกิจกรรมต่างๆ อาศัยร่มเงาทางใต้ถุนแล้ว ก็ยังอาศัยใต้ถุนเป็นที่จอดเกวียนหรือใช้ทำงานจักสานต่างๆ เรือนลาวโซ่งบางท้องที่มีกาแลหรือแกแลบนยอดหน้าจั่วชายคาด้านข้างเป็นรูปโค้ง แม้จะใช้เสาสูง แต่เสาก็มีขนาดใหญ่เทอะทะและเลือกเป็นไม้ง่ามสำหรับวางรอดรองพื้น เรือนแบบนี้จะเรียกว่าเรือนกลุ่มลาวโซ่งที่ด้อยพัฒนาก็ได้ พวกนี้มักอยู่ในชนบทที่ห่างไกล

2.2.4 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน : ที่อยู่ของสามัญชนภาคกลาง ที่ตั้งอันเป็นคุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีกระแสพระราชดำรัสถึงถิ่นฐานอันเหมาะสมพระราชทาน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2532 ว่า

"..ประเทศไทยนี้ เป็นที่ที่เหมาะมากในการตั้งถิ่นฐาน.."

ย้อนหลังกลับไปถึงต้นรัชกาลที่ 5 ปัลเลกัวซ์ได้บันทึกไว้ในทำนองเดียวกันว่า

"...ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าในโลกนี้ ยังจะมีประเทศใดบ้าง ที่มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งไปกว่าประเทศสยามหรือหาไม่..." (นิจ หิญชีวะนันทน์.2536)

"การดำเนินชีวิตที่ผ่านมาในอดีตจนถึงปัจจุบันมีทั้งสุขและทุกข์ มนุษย์จะรู้สึกสุขใจและภาคภูมิใจเสมอเมื่อหวนรำลึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา ประสบการณ์เหล่านั้นทำให้ชีวิตปัจจุบันมีความหมาย (meaning) และสร้างความหวังที่จะดำเนินชีวิตอันสดใสต่อไปในอนาคต" (ประลอง พีรานนท์ วิวัฒน์ เตมียพันธ์ และคณะ.2524)

เหตุการณ์ที่ผ่านมานั้น ทำให้มนุษย์มีจิตใจผูกพันต่อสถานที่ (sense of place) ที่ตนเคยดำรงชีวิตมาอย่างแน่นแฟ้น จนเกิดความรู้สึกยึดถือเอาสถานที่เหล่านั้นเป็นถิ่นของตน (sense of belonging)

ฉะนั้น คำว่า "บ้านเกิดเมืองนอน" จึงเป็นสื่อความหมายที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ความหวงแหนและความรักต่อถิ่นที่พำนัก ความรู้สึกดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นมีความหมาย วิถีชีวิตที่จะดำเนินอย่างมีความหมายนั้น Christian Noberg-Schultz สถาปนิกและนักคิดที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันนี้ กล่าวว่า "มวลชีวิตทั้งหลายย่อมดำเนินไปท่ามกลางแผ่นดินและบรรยากาศที่แวดล้อม ฉะนั้น การตระหนักถึงคุณค่าของผืนดินและแผ่นฟ้า ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดแก่ชีวิตทั้งมวล มนุษย์จำต้องรู้จักการเรียนรู้และประสานชีวิตให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเคารพ และความเข้าใจ ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สร้างความหมายให้แก่ชีวิต" ดังเช่น มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในเขตมรสุมจำต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงสภาวะลมฝน และระดับของน้ำที่เจิ่งนองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ในขณะเดียวกัน มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในทะเลทราย ย่อมเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางทะเลทรายและลมร้อน ฉะนั้นสิ่งที่มนุษย์สร้าง (man-built) จึงก่อให้เกิดความหมายต่อมนุษย์ บางสิ่งก็กลายเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์ผูกพัน กระนี้เองอดีตหรือประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่สิ่งบังเอิญ (accident) ที่เกิดขึ้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์และประสบการณ์ของมนุษยชาติที่แสดงถึงการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดร่วมกันกับธรรมชาติ และคุณค่าของชีวิตปัจจุบันก็จะไม่สมบูรณ์หากมนุษย์ละเลยที่จะตระหนักถึงอดีตที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน (UNCHANGING PAST) เพื่อเป็นสื่อชักนำสู่ชีวิตที่สดใสในอนาคต

อดีตที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันหรืออีกนัยหนึ่ง อดีตที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง (unchanging condition) ย่อมแบ่งได้เป็นสองลักษณะ ลักษณะแรก ได้แก่ อดีตประเภทนามธรรม เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อถือ ความศรัทธา เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่งได้แก่ อดีตประเภทรูปธรรม คือ วัตถุสิ่งของ ทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้ ย่อมมีความหมายกับมนุษย์ และหยั่งรากฝังลึกลงในใจ จนมนุษย์ยึดมั่นเป็นคุณค่าของชีวิต (quality of life)

ความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม จากประสบการณ์ที่มนุษย์เรียนรู้ถึงวิถีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ และกลมกลืนเข้ากับธรรมชาติเป็นระยะเวลายาวนานหลายชั่วอายุคนนั้น ได้เป็นเบ้าหล่อหลอมสังคมให้เกิดมีประเพณีและวัฒนธรรมขึ้น ทุกประเทศจะมีวัฒนธรรมตลอดจนความเชื่อถือที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ประจำชาติของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ทั้งในรูปของวัตถุและรูปของพฤติกรรม ดังกล่าวแล้ว วัฒนธรรมบางประเภทอาจถูกกลืนหายไปในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ก็มีบางอย่างที่มนุษย์ยังคงยึดถือไว้เป็นครรลองในการดำเนินชีวิต ทั้งพยายามที่จะรักษาให้คงอยู่ต่อไป รูปแบบของวัฒนธรรมเดิมจะคงเหลืออยู่มากน้อยเพียงใด สุดแต่ความรุนแรงของอิทธิพลทางปรากฏการณ์ที่แวดล้อม รูปแบบของวัฒนธรรมบางอย่างที่ไม่สามารถจะต้านกระแสของความเปลี่ยนแปลงได้ มนุษย์ก็พยายามที่จะปรับปรุงแบบของวัฒนธรรมนั้นให้เข้ากับสภาพความผันแปร เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอเมริกันเชื้อสายอิตาเลี่ยน นิยมพบปะและสังสรรค์กันตามทางเท้าข้างถนน คล้ายกับบรรพบุรุษของตนที่นิยมประพฤติกันตรงลานกว้าง (PIAZZA) ในถิ่นเดิมที่ประเทศอิตาลี และ LE CORBUSIER สถาปนิกผู้บุกเบิกสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เมื่อครั้งเป็นหัวหน้ากลุ่มออกแบบเมืองจันดีการ์ ก็ประสบความล้มเหลวที่ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของชาวอินเดียที่นิยมนั่งปรุงอาหารมาเป็นการยืนแบบยุโรปได้ อีกทั้งได้ละเลยคติความเชื่อและประเพณีการแต่งกายของชาวพื้นเมือง มีผลให้ตู้เสื้อผ้าที่มุ่งหวังจะให้เป็นที่แขวนเสื้อผ้าแบบตะวันตกกลายเป็นหิ้งบูชา ส่วนเครื่องแต่งกาย คือส่าหรีของชาวอินเดียนั้นยังคงเก็บพับไว้ในรูปแบบเดิมนั่นเอง ตัวอย่างนี้เป็นที่กล่าวขานกันทั่วไปในวงการสถาปัตยกรรมยุคใหม่ (ประลอง พีรานนท์ วิวัฒน์ เตมียพันธ์ และคณะ.2524)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.5 คุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึงสิ่งก่อสร้างต่างๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่มนุษย์สร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการของชุมชนนั้นๆ รูปแบบของสิ่งก่อสร้างอาจจะพัฒนาไปจากรูปแบบเดิมโดยปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการพัฒนาเพื่อจะให้มีรูปแบบเฉพาะตัวขึ้น อาคารบางหลังเป็นรูปแบบที่นำมาจากต่างถิ่น อีกทั้งช่างก่อสร้างและช่างฝีมือก็มาจากภายนอก ซึ่งโดยแท้จริงแล้วไม่อาจถือได้ว่าเป็น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยตรง แต่ก็ให้อิทธิพลต่อช่างหรือประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ นำไปใช้ผสมผสานกับรูปแบบของท้องถิ่น เกิดมีลักษณะใหม่ที่คลี่คลายไปจากรูปแบบเดิมไปอีก อิทธิพลของรูปแบบจากภายนอกจะมีมากหรือน้อยอยู่ที่ค่านิยมของประชาชนและรูปแบบที่สอดคล้องกับวิธีการก่อสร้างและความสามารถในการดัดแปลงของช่างในท้องถิ่นนั้นอีกด้วย

2.2.6 เหตุที่ทำให้เกิดรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น

การรวมตัวเป็นชุมชนของสังคมเกษตรสมัยก่อน ในยุคเริ่มแรกนั้นจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขหลายประการ เงื่อนไขต่างๆ นั้น จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เป็นวงจรที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาต่อเนื่องกันเป็นเวลายาวนาน จนสามารถขจัดความขัดแย้งของปัญหาต่างๆ จากเงื่อนไขเหล่านั้น ได้เกิดเป็นระเบียบแบบแผน ข้อบังคับตลอดจนคติความเชื่อที่สมาชิกของสังคมยึดถือเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีวินัยและให้สังคมดำรงอยู่ได้ ในลักษณะที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อมที่เปลี่ยนไปอีกด้วย

ฉะนั้น สภาพทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนลักษณะหมู่บ้านที่ประกอบด้วยบ้านพักอาศัย อาคารสาธารณะ และสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนชนิดต่างๆ ตลอดจนเส้นทางสัญจรเป็นต้นนั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขและรูปแบบของการดำรงชีวิตและการจัดระเบียบทางสังคมของแต่ละภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไป แม้แต่ชุมชนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันหากแต่ความเชื่อถือบางประการที่ต่างกัน ก็ยังผลให้เอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนต่างกันไปอีก

ดูเหมือนว่าสิ่งปลูกสร้างและรูปแบบทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้นอันเป็นผลของการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตนั้น ล้วนเป็นสื่อความหมายที่แสดงเอกลักษณ์ของชุมชนให้ปรากฏได้ชัดกว่าสิ่งอื่น สมดังคำกล่าวของ CHRISTOPHER ALEXANDER ว่า “รูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นเป็นผลจากการแก้ปัญหาที่เหมาะสม” ฉะนั้น รูปทรงอาคารในอดีตที่สมบูรณ์นั้นย่อมเกิดขึ้นจากกระบวนการปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องต่างๆ ให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพเป็นอยู่ด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน (TRIAL-ERROR) นั่นเอง

กระบวนการปรับปรุงแก้ไขรูปทรงของสิ่งก่อสร้างให้สมบูรณ์นั้น เป็นผลเนื่องมาจากมนุษย์ในแต่ละท้องถิ่น ได้เลือกใช้วัสดุก่อสร้างในท้องถิ่นของตน ด้วยว่าเป็นวัสดุที่หาง่ายใกล้ตัวและมีไม่มากชนิด มาก่อสร้างอาคารต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน ไม่เปลี่ยนแปลงจนเขาเองเข้าใจในธรรมชาติของวัสดุ ตลอดจนวิธีการก่อสร้างให้สอดคล้องกับเครื่องมืออย่างถ่องแท้ เป็นผลให้รูปลักษณะและระบบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิธีการก่อสร้าง มีรูปแบบไม่เปลี่ยนแปลงและลักษณะคลี่คลายไปไม่มากแบบ ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีอัตราการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเชื่องช้า ลักษณะรูปทรงของสิ่งปลูกสร้าง จึงคงรูปเดิมอยู่ตลอดมา ทำให้มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นนั้น คุ้นเคยและเข้าใจในความหมายของรูปทรงที่ตนเคยใช้จนยึดถือเป็นลักษณะประจำท้องถิ่นของตน อีกทั้งระบบของสังคมเกษตรกรรมในอดีตเป็นระบบสังคมแบบพึ่งตัวเอง โดยเฉพาะสังคมชนบท การจะปลูกสร้างอาคารที่พักอาศัยนั้น สมาชิกแต่ละคนในสังคมจะร่วมมือกันสร้างในระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ลงแขก” หรือการ “เอาแรง” กันนั่นเอง ยังผลให้ทุกคนมีความรู้ ความสามารถในเชิงช่างพื้นฐานที่ตนได้รับถ่ายทอดจากสังคมของตน ซึ่งนับว่าเป็นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของสังคม การสร้างบ้านเองได้นี้ ทำให้ผู้สร้างสามารถสร้างอาคารให้ตรงตามความประสงค์ที่ตนต้องการ ครั้นเมื่อสภาพอาคารบางส่วนชำรุดหรือมีข้อบกพร่อง ผู้อยู่อาศัยก็ยังสามารถซ่อมแซมและแก้ไขส่วนบกพร่องนั้นให้ดีขึ้น และสมบูรณ์ขึ้นได้อีก ทั้งตนเองก็ยังได้ทราบถึงปัญหาข้อบกพร่องเหล่านั้นอย่างกระจ่างแจ้ง มีผลให้รูปแบบและระบบการก่อสร้างลงตัวและเหมาะสม เป็นรูปทรงที่มีเสน่ห์ ก่อให้เกิดความพอใจทั้งแก่ผู้อาศัยและผู้ที่ได้พบเห็นโดยทั่วไป

กระบวนการก่อสร้างดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นลักษณะโดยทั่วไปของสังคมที่ยังไม่ได้พัฒนาระบบการดำรงชีวิตที่ซับซ้อนมากนัก ครั้นสังคมขยายตัวและพัฒนาซับซ้อนกว่าเดิม จึงมีการแบ่งหน้าที่การงานทางสังคมมากขึ้น ชาวบ้านเองนั้นก็ยังคงมีความรู้พื้นฐานทางช่างอยู่เช่นเดิม แต่กลุ่มครอบครัวบางกลุ่มที่มีความชำนาญและความรู้ในการช่างมากกว่ากลุ่มอื่น จะพัฒนากลุ่มเครือญาติหรือพวกพ้องของตนเป็นช่างเฉพาะในท้องถิ่น คอยให้บริการแก่สมาชิกภายในสังคม เพราะมีความชำนาญพิเศษและมีเครื่องมือที่ดีกว่า นอกจากนั้นกลุ่มช่างเหล่านี้ยังมีการติดต่อกับภายนอกสังคมของตนอีกด้วย จึงได้รับความรู้ใหม่ๆ ทางช่าง มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับความรู้เดิมของตน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคารในท้องถิ่น ให้คลี่คลายไปจากรูปแบบเดิม

ศรีศักร วัลลิโภดม (2550) ได้กล่าวไว้ในงานสัมมนา โครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์” ไว้ว่าซีกหนึ่งของคลองเทพราชเป็นแปดริ้ว ฝั่งนี้เป็นสมุทรปราการ มันจะทะเลาะกันตรงนี้แหละ ไอ้ข้างนอกมันจัดการน่ะ ทำให้เขตนี่เป็นเขตเศรษฐกิจการเมืองไม่ใช่เศรษฐกิจสังคม ถ้าเป็นเขตเศรษฐกิจสังคมนี่ คือ ตลาดนี่เป็นย่านธุรกิจเศรษฐกิจของคนในท้องถิ่นนี้ ทั้งสองฝั่งนี่ฝั่งเทพราชและฝั่งนี้มันอันเดียวกันเป็นพี่น้องกันทั้งสิ้น ถ้าถามว่า “ความเป็นคลองสวนเหมือนกันมั้ย” ถ้าตัดไอ้ชื่อคลองชื่อเขตบ้าๆบอๆออกไป มันคือคลองสวนเหมือนกัน ฝั่งโน้นน่ะฝั่งคลองเทพราชมีวัดคลองสวน วัดคลองสวนเป็นวัดทางพุทธของคนในท้องถิ่นนี้ฝั่งนี้เป็นมัสยิด ฝั่งย่านตลาดนี้เห็นได้ชัดนะว่าเป็นคนจีน มันร่วมกันน่ะ สถาบันหลักที่เป็นสถาบันท้องถิ่น มันเป็นชุมชนเดียวกัน เพราะฉะนั้นระวังอย่าให้การแบ่งอะไรต่างๆ เหล่านี้มาทะเลาะกัน เมื่อแบ่งกันมันจะกลายเป็นผลประโยชน์แล้วจะทำลายความเป็นคนคลองสวน งั้นปัญหาขณะนี้ มหาวิทยาลัยนี่ช่วยเรื่องโครงสร้างทางกายภาพเรียบร้อยแล้ว แต่โครงสร้างทางสังคมต้องทำต่อไปและทำได้ คนคลองสวนด้วยกันต้องมาคุยกันเพื่อจะอยู่ร่วมกัน อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ การใช้พื้นที่ทางเศรษฐกิจสังคมต้องเป็นไปด้วยกัน คนคลองสวน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๕ เป็นต้นมานี่ กำหนดชุมชนเป็นหมู่บ้าน อำเภอเป็นเขตบริหาร แต่ถ้าหากเป็นชุมชนธรรมชาตินี่เป็นพื้นที่วัฒนธรรม แยกไม่ได้จากลำคลองที่ผ่าน มันเห็นความสัมพันธ์ของสังคม นี่เมื่อกี้แป๊ะหลีอยู่ฝั่งโน้น ถ้าเป็นสมัยก่อนโน้น มานี่ถูกตีกระบาล แต่คุณที่เป็นลูกหลานอยู่ทางนี้เป็นลูกเจ้าของตลาดนี่นะ ตานี้เวลามามองประโยชน์นี่ ทะเลาะกันแล้ว ต้องระวัง พอทะเลาะกันนี่มีปัญหา มันก็เสียความเป็นคลองสวน นี่คือบ้านเมืองพังตรงนี้ เพราะฉะนั้นวิธีอันหนึ่งที่จะต้องจำเป็นทำอย่างรีบด่วนเลย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนคือ สร้างประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นร่วมกัน ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นร่วมกันคือประวัติศาสตร์สังคม รุ่นรัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒ ประวัติศาสตร์ยังย้อนหลังไปรุ่นคุณปวริศมาถึงแป๊ะหลีนี่ ซึ่งก็ไม่กี่ชั่วคน ตระกูลนั้นเป็นตระกูลใด ตระกูลใครเป็นใคร ท้องถิ่นนี่มีตระกูลไหนอยู่ มีลูกหลานยังไงเก็บไว้ เพราะฉะนั้นเราต้องมีฐานจึงจะเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ พิพิธภัณฑ์ที่เป็นเครือญาติทั้งหมดให้รู้ว่า คนบ้านสวนคือใคร ลูกเต้าเหล่าใครเป็นยังไง นี่สำคัญนะครับ เพราะการพัฒนาบ้านเมืองสมัยใหม่นี้โดยเฉพาะอันตรายมาก พื้นที่อุตสาหกรรมมาแทรก ยิ่งสุวรรณภูมิเข้ามาแทรกยิ่งฉิบหายเลย ดีแล้วที่รัฐบาลที่แล้วมันพังไป เพราะฉะนั้นอะไรก็พังหมดเลย เพราะฉะนั้นการที่อยู่แบบนี้นะฮะ ต้องรู้ว่าใครเป็นใคร ท่ามกลางความเป็นคลองสวน มีทั้งจีน ทั้งมุสลิมอะไรอยู่ด้วยกัน แต่เราเป็นคลองสวนอย่าไปดัดจริตเป็นคนไทยแบบรัฐบาลประกาศไม่ได้ มาจากนี้แล้วมาจากล่างก่อน เราเป็นคนไทยร่วมกันก่อน เพราะฉะนั้นจึงต้องเชื่อมตรงนี้ ประวัติศาสตร์ทางสังคมของคนนี่ต้องทำไว้เพื่อรู้ว่าใครเป็นใคร แล้วผู้คนจะรู้ว่าใครดีหรือไม่ดี สมัยก่อนนี้เวลาเลือกตั้งนี่ เขาไม่ให้นายทุนมากว้านซื้อเสียงหรอก เขารู้ว่าใครเป็นใคร ไม่ต้องไปหย่อนบัตร เขาเลือกกันเองได้ เพราะฉะนั้นคนที่ไม่ดีก็จารึกไว้ เขาก็อะไรนะ นินทา นินทาถึงพ่อแม่ ไม่ได้ก็ด่ามันไป โอ๊ย! อยู่ไม่ได้ เราต้องสร้าง แล้วก็สอบประวัติ ความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติต่างๆ เหล่านี้ พื้นที่อย่างที่เล่ามา แป๊ะหลีเล่ามานี่ คือ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนะครับ ต้องพิมพ์ออกมาแจกเลย แล้วก็จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลอันนี้ แล้วพอเริ่มจากอันนี้แล้ว ก็ใช้เป็นคลังข้อมูลของความรู้ คนที่อธิบายคือลูกหลานคนตรงนี้อบรมให้คนเหล่านี้รู้ แล้วก็ดูแลพิพิธภัณฑ์ของตัวเอง แล้วมหาวิทยาลัยเข้ามาช่วย มันก็จะเห็นความเป็นปึกแผ่น ผมคิดว่าเรื่องนี้จำเป็นต้องทำก่อน เพราะขณะนี้โครงสร้างทางกายภาพมีแล้ว แต่ความขัดแย้งในพื้นที่ยังมี ผมมานี่ผมสังเกตุพื้นที่ตรงนี้ ความใจกว้างของเจ้าของตลาด อยู่ฟรี แต่ต้องคุมอย่าให้ข้างนอกเข้ามามากนัก อัตลักษณ์มันจะเสียไป ถ้าแน่นเมื่อไหร่ มันจะกลายเป็นฮอยอันไป แล้วกันไม่ให้คนนอกเข้ามา อันนี้จำเป็นมากเลย เพราะฉะนั้นมาดูนี่ ซีกโน้นซีกนี้ต่างกัน ซีกโน้นเรายังเห็นความเป็นชุมชนภายในอยู่ คนแก่ๆ ยังผลิตของ ยังมีอะไรกันอยู่ แต่ถ้าเจรจากันให้ดีนะ อยู่ด้วยกันอันนี้เป็นตลาดก็ได้ ให้มีของข้างนอกเข้ามาขาย แต่เป็นคนนอกเข้ามาขาย แต่ทางโน้นเห็นชีวิต รักษาไว้และเกลี่ยให้ดีมีทั้งตลาดประจำวันและตลาดนัด เพิ่มจำนวนตลาดนัด แล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นท้องถิ่นในเมืองไทยส่วนใหญ่ มันเป็นทั้งมาตุคามและมาตุภูมิ คำว่า “มาตุคาม” นั้นหมายถึงว่า ชุมชนนั้นแม่เป็นใหญ่ ผมมานี่ตลอดนี่ ผู้หญิงทั้งนั้นแหละ แก่ๆทั้งนั้นแหละทางฝั่งโน้นน่ะ ขายของน่ะ น่ากิน คือคนเขาไม่ซื้อของอร่อยหรือไม่อร่อย คือเขา มันทำตาม มันมีนะฮะบรรยากาศ เพราะฉะนั้นนี่คือมันเป็นมาตุคาม ส่วน “มาตุภูมิ” คือท้องถิ่นตรงนี้ ท้องถิ่นเกิดร่วมกัน ความเป็นบ้านสวน เพราะฉะนั้นถ้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เข้าใจตรงนี้นะครับ เราช่วยกันอยู่ อันโน้นไม่ต้องไปแออัด เห็นชีวิตเดิมๆ แล้วเกลี่ยกันให้ดี แต่กันความแน่นแล้วยุทธศาสตร์อันหนึ่งนี่ ควรเดินตามสามชุกก็ดี ที่อัมพวาก็ดีที่สำเร็จเพราะเรื่องอาหาร ท่านรู้มั้ยว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท.นี่มันโง่ฉิบหาย มันไปเริ่มแสง เสียง ต่างๆ ฉิบหายหมดน่ะ โบราณสถานพวกกรมศิลป์มันก็ทำฉิบหายหมด ของดีทำฉิบหายหมด แล้วจะไปแข่งกับประเทศอื่นเขาได้ยังไงเราแข่งได้คือเรื่องอาหารครับ สังคมไทยมันกินอาหารไม่มีกาละเทศะ แต่ละแห่งมันหลากหลายไม่เหมือนกันเลย แล้วผู้หญิงเป็นคนผลิตและตรงนี้มันคือเสน่ห์ตลาดอันนี้จะขานรับ

ความเป็นอยู่ของคนในสมัยปัจจุบันในสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งแต่ละครอบครัวไม่สามารถจะทำอาหารกินเองได้ เราก็ให้บริการ คนในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันเราก็ให้บริการคนข้างนอกด้วย ที่เขามาซื้อสินค้าได้ตลอดเวลา เพราะเดี๋ยวนี้คนส่วนใหญ่กินอาหารถุงทั้งนั้น แต่รักษาความสะอาด รักษาฝีมือ พอวันเสาร์ อาทิตย์ทำให้มาก เป็นมหกรรมอาหาร ทำมากเพื่อรองรับรับคนจะมา สิ่งที่ต้องระวังคือ ความแออัด ถ้าเกิดการแออัดแล้วจะแย่และยิ่งคนข้างนอกจะเข้ามาเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการค้าขายในชุมชนจะต้องคุยกันให้ดีเสียก่อน ถ้าทำความเข้าใจคุยกันรู้เรื่อง ก็จะรักษาสิ่งเหล่านี้ได้และอยู่อย่างยั่งยืน ยังเป็นมรดกถึงลูกถึงหลาน แล้วเราก็สามารถคุมได้

รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม ยังกล่าวอีกว่า “ผมอยากจะพูดว่าระยะแรกนี่ผมขอแสดงความยินดีที่เห็นความพร้อมเพรียงของคนคลองสวน และความสนใจของมหาวิทยาลัยหลายๆแห่งที่เข้ามาช่วยเป็นผลสำเร็จที่ยิ่งใหญ่นะครับ ที่จะฟื้นบ้านเมือง ขณะนี้บ้านเมืองเราฉิบหายหมดเมื่อ 40 ปีที่ผ่านมา สังคมอุตสาหกรรมที่คนมาแซงคนท้องถิ่นที่มี คนท้องถิ่น สามถึงสี่พันคน มาเป็นหมื่นคน ห้าหมื่นคน แล้วมาจากไหนไม่รู้มาแย่งกันกิน นี้คือ เกิดความฉิบหายทั่วราชอาณาจักร ถ้าเราไม่ฟื้นจากข้างในเราพัง แต่ว่าขณะนี้เราพังมาตลอด ความสัมพันธ์ข้างในกันเองเป็นเรื่องใหญ่บ้านเมืองไทยขณะนี้มันไม่ใช่สื่ออื่นเข้ามานะ ทั่วทั้งราชอาณาจักรเลย หลังการเลือกตั้งบ้าๆ บอๆ นะครับ นั้นอย่าไปฟังมัน ผมพูดนี่เป็นการส่วนตัวนะ ผมไม่เชื่อแม่งหรอก รธน.ประชาธิปไตยห่าเหว 40 ปีมานี่ เศรษฐกิจไม่ได้ดีขึ้นมาเลยเราจะฟื้นได้จากของเรา ครอบครัวข้างใน รักษาท้องถิ่น ความเป็นท้องถิ่นบ้านสวนที่อยู่อย่างกลมกลืน เสียสละซึ่งกันและกัน ไอ้นี่คือความสำคัญ เราอยู่มาตั้งแต่สมัยร้อยกว่าปี ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ มันฉิบหายเมื่อ 40 ปีนี่ แล้วก่อนหน้ารัชกาลที่ 5 เขาก็อยู่กันได้ทำไมไม่ต้องทบทวนล่ะ แล้วอยู่ๆ ประชาธิปไตยห่าเหวที่มาหย่อนบัตรขายเสียงกันอย่างนี้เหรอ เพราะฉะนั้นทุกคนกลับไปครับ อบรมตัวเองให้รู้จักตัวเอง กลับไปดูตัวเองให้รู้จักตัวเอง รู้จักครอบครัวตัวเองรู้จักเพื่อนบ้านที่อยู่ร่วมกันแล้วทันโลกครับนี่คือเรื่องที่สำคัญ ผมก็ขอพูดแค่นี้ก่อนครับ พูดไปนานๆเดี๋ยวคนอื่นจะไม่มีเวลาพูด”

ปองขวัญ (สุขวัฒนา) ลาซูส (2550) กล่าวในเรื่องมรดกวัฒนธรรมครอบคลุมไปทั่ว มรดกที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ สิ่งสำคัญก็คือคนซึ่งสิ่งนี้ ทางสมาคมสถาปนิกสยามในช่วง 6 ปี มานี้ก็ให้ความสำคัญกับชุมชนพื้นถิ่น ซึ่งถูกเจาะจงไปที่คน ชุมชน ที่มีความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ในรูปแบบของวัด วัง หรือว่าสถานที่สำคัญที่ทุกคนจะต้องรู้สึกว่าสวยงามโดดเด่น ในระดับชาติหรือระดับโลก แต่ว่าเราไม่เคยเห็นความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่มีความเรียบง่าย ที่มีประโยชน์ใช้สอย ที่อยู่คู่กับภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สร้างขึ้นมาให้เหมาะสมกับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพความเป็นอยู่ สภาพดินฟ้าอากาศ ถึงแม้ว่า มันจะถูกทิ้งให้รกร้างเก่าแก่ไป แต่นี่ คือความงามที่แท้จริง ความงามที่แท้จริงนี่ต้องเกิดประโยชน์ใช้สอย ให้คนที่อยู่อาศัยได้มีความสุข อยู่ร่วมกัน ทำมาค้าขาย ซึ่งในช่วงหลังๆมานี่เป็นกระแสการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น มีการให้ความสำคัญทั้งจากทางนานาชาติ แต่ว่าส่วนสำคัญสำหรับเรานั้นไม่ควรจะรอให้คนข้างนอกเข้ามาช่วย เราควรจะศึกษาลึกเข้าไปถึงพื้นที่ที่เรามีนั้นเป็นมรดกตกทอดมา แล้วถ้าเรายังไม่มีองค์ความรู้พอ เราก็มีทางคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม ที่มาช่วยทำเรื่ององค์ความรู้ทางด้านกายภาพ เราเห็นว่า มันมีความสำคัญอย่างไร มีความสวยงามแบบไหน มหาวิทยาลัยได้ทำงานที่ให้องค์ความรู้ทางด้านกายภาพ แล้วก็นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการ ให้ได้เห็นว่า “เอ๊ะ ของเราก็มีความงดงามนะคะ” แต่ว่าจะทำยังไงในขณะนี้ทางกายภาพได้ถูกนำเสนอแล้ว ว่ามันงดงามยังไง แต่ว่าสภาพของมันนะคะยังผุกร่อน บางที่อย่างบ้านหลังนี้เป็นมรดกสถาปัตยกรรมที่เป็น highlight ของพื้นที่แห่งนี้ แต่ยังไม่ได้รับการดูแลอนุรักษ์ ซึ่งในตอนนี้ก็มีแบบแล้ว แต่ว่า แขกที่เข้ามาชื่นชมในพื้นที่นี้เขาอาจจะอยากเห็นว่า สมัยก่อนนี้เรามีบ้านหลังนี้อยู่ สภาพเป็นยังไง มีเฟอร์นิเจอร์อะไรนะคะ ตอนนี้เราจะขึ้นไปชมข้างบนเราก็ไม่กล้าขึ้นเพราะว่าสภาพบันไดทรุดโทรม มีความเสี่ยงต่อการที่จะหักพังแล้ว ทำอย่างไรที่เราจะบูรณะซ่อมแทรมอาคารหลังนี้ได้ อย่างเช่นว่าพวกเราจะจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่ออนุรักษ์พื้นที่นี้ให้เป็นพื้นที่ส่วนกลางเพราะว่าตามที่ท่านเจ้าของและเป็นเจ้าของตลาดนี้ท่านก็มี จิตเมตตาที่จะให้ทุกคนได้อยู่ในพื้นที่นี้ร่วมกันอย่างมีความสุข อยู่กันมาเป็นร้อยปีแล้วนะนี่ ซึ่งน่าทึ่งมากนะ พวกเราทุกคนน่าจะมีจิตที่จะคิดว่า ถ้าพื้นที่ตรงนี้เป็นมรดก ของเราน่าจะร่วมกันจัดตั้งกองทุนขึ้นมา โดยที่ถ้ามันมาจากชุมชนเรานี่มันจะเกิดความยั่งยืนได้ โดยที่ว่าเราคิดว่าจะจัดตั้งกองทุนขึ้นมา เราจะจัดตั้งเป็นกองกลาง ซึ่งในส่วนนี้ถ้าเรามีคณะกรรมการที่จะจัดการบริหารจัดการได้อย่างเข้มแข็ง อย่างเช่นกับที่สามชุกทำมากับที่อัมพวาด้วย เราก็จะสามารถเริ่มที่จะหากองทุนนี้ เริ่มจากตัวเองนะคะ ขอทุนจากที่ไหนก็ได้แต่ต้องเริ่มจากตัวเรานะคะ ไม่ใช่รอเขาเอาเงินมาช่วย คนข้างนอกเอาเงินมาช่วยปุ๊บ มันก็จะเกิดว่า มีการแข่ง แย่งหาผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน มันก็จะไม่ยั่งยืน มันก็จะทะเลาะกันเปล่าๆ อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขมาตั้งร้อยปีแล้ว เรื่องทุนจากภายนอกมา อาจจะทำให้เราแตกกันก็ได้ เพราะฉะนั้นในสายตาของสถาปนิก พื้นที่นี้มีคุณค่าทางด้านมรดกสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในระดับชาติ แต่ว่าทำยังไงให้มันสวยงาม คงอยู่ได้ตลอดไปมากกว่านี้ เพราะตอนนี้สภาพมันทรุดโทรม ทำอย่างไรที่จะสนับสนุนให้มันเกิดการก่อตั้งเป็นกองทุนขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมของคลองสวน ความต้องการนี้ต้องเกิดมาจากชุมชนแล้วสมาคมสถาปนิกสยามก็ยินดีในฐานะที่เราเห็นว่าเป็นชุมชนพื้นถิ่นดีเด่นที่เราให้รางวัลไปแล้ว ตั้งแต่ปี 2547

ดังนั้นบริบทของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง รูปแบบของอาคารที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวตลอดจนเครื่องเรือนเครื่องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่ดำรงอยู่เป็นชุมชน สังคม และมีวัฒนธรรมของพื้นถิ่นนั้น ๆ มีอายุมากกว่า 100 ปี เป็นอาคารร้านตลาดประกอบกันเป็นโครงสร้างไม้และครึ่งตึกครึ่งไม้หรือก่ออิฐถือปูนมีสกุลช่างแบบดั้งเดิม ที่ใช้ภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดมาเป็นเวลานานทั้งในลักษณะไทย (Thai Style) และการผสมผสานอิทธิพลตะวันออก (Oriental

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Style) และได้รับอิทธพลของต่างประเทศ (Western Style or Colonial Style) หรือร่วมสมัยในด้านศิลปสถาปัตยกรรม (Contemporary of Architecture) ของประเทศไทย ลักษณะบ้านพักอาศัยร้านค้า (Shop House) สำหรับกลุ่มชุมชนท้องถิ่นเข้าไปใช้มีบทบาทและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (Traditional Life Style) และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม (Architectural Art eco-tourism resources)

2.2.7 ตลาดเป็นศูนย์กลางชุมชน

ในช่วง 55 ปีมานี้ (พ.ศ.2500) ประเทศไทยได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ได้แผ่ขยายไปทุกแห่งโดยเฉพาะชุมชนในกรุงเทพมหานคร ชุมชนแถบลุ่มน้ำ ชุมชนรอบนอกของกรุงเทพมหานคร มีอาชีพเกษตรกรรม (Farmer) ซึ่งประกอบด้วยการทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำการประมง ทางสัญจรจะใช้ทางน้ำเป็นหลัก มีการค้าขายทางน้ำ ขนส่งสินค้า พืชผลการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นข้าว ผัก ผลไม้ ปลาน้ำจืดและน้ำเค็มจากชุมชนหนึ่งไปอีกชุมชนหนึ่ง ที่เรียงรายอยู่ตามลำน้ำ ตามชุมชนเหล่านี้จะมีแม่ค้าพ่อค้านำผลผลิตทางการเกษตรลงเรือมาค้าขาย มีทั้งพ่อค้าไทยจีน โดยเฉพาะชาวจีนที่ทำอาชีพค้าขายตามลำน้ำ โดยการล่องเรือไปตามชุมชนต่าง ๆ จนมีคำพูดที่ว่าที่ไหนมีน้ำที่นั่นมีคนจีน

ชาวจีนเป็นนักเดินทางไปค้าขายทุกที่ที่มีลำน้ำ เขาเหล่านั้นจึงได้พบเห็นสถานที่เป็นชุมชนและเป็นสถานที่ที่จะสามารถประกอบอาชีพค้าขายได้ดี จากค้าขายด้วยเรือจึงขึ้นมาค้าขายบนบก รวมกันสร้างเป็นตลาดแบบร่วมสมัยไทยจีน

เมื่อ 50 ปีก่อน การเดินทางด้วยลำน้ำนั้น ต้องใช้เรือพาย เรือแจว ทั้งเพื่อเดินทางไปโรงเรียน ไปทำนา ทำไร่ ไปทำบุญ เที่ยวงานวัด ไปตลาดซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เครื่องจับสัตว์ ฯลฯ กลางวันก็จะมีเรือขายของ ผัก ผลไม้ ปลา เครื่องใช้ภายในบ้าน มีเรือขายน้ำแข็งใส กาแฟ ขายอาหาร กลางคืนมีแม่ค้าขายขนมไทย มีขนมชั้น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทองเป็นต้น จุดตะเกียงดวงเล็กดวงใหญ่สว่างไสว มาตามลำน้ำมีแตรเสียง ปู๊นๆ เป็นสัญลักษณ์ในการเรียกลูกค้า

ตามลำน้ำมีทั้งเรือแจวเรือพายขึ้นล่องอยู่ตลอดเวลา ชาวบ้านยังทอดแหหาปลา ลงข่ายจับปลา ล่อปลา ลงเบ็ด ยกยอ ล้อมอวน ชายคลองที่มีกอผักตบชวาจะมีปลาช่อน ปลาหมอ ปลากระดี่ ปลาตะเพียน กุ้ง หอยมาก กลางคืนตอนหัวค่ำชาวบ้านจะจุดตะเกียงรั้วน้ำมันก๊าดตั้งหัวสะพานท่าน้ำเอาสวิงคอยช้อนกุ้งฝอย ตัวใหญ่ๆ เพราะกุ้งจะมาเล่นไฟเป็นฝูง ๆ ช่วงหน้าหนาวมีการเก็บเกี่ยวข้าว ช่วงนี้จะมีน้ำหลากมาด้วย ลานนวดข้าวต้องทำคันกันน้ำไว้ จะมีพ่อค้าข้าว ซึ่งเป็นเจ้าของโรงสีที่อยู่ติดกับตลาดมารับซื้อข้าวด้วยเรือใส่ข้าวลำใหญ่ เรือจะมีหลังคาสังกะสีโค้ง กุลีจะตวงข้าวแบกขึ้นเรือจนเพียบน้ำ ก่อนกลับพ่อค้าข้าวก็จะแจกน้ำอัดลมที่เรียกว่าน้ำมะเน็ด ซึ่งมีลักษณะเป็นขวดใส ๆ สีเขียว มีลูกแก้วด้านใน หลังจากดื่มจนหมดเด็ก ๆ ก็จะทุบเอาลูกแก้วมาเล่นกันต่อได้ นี่คือภูมิปัญญาโบราณอีกอย่างหนึ่ง และในหน้าหนาวนี้ยังมีกิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่สนุกมากคือการแทงปลาตะเพียน โดยใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนเช้าที่มีหมอกลง ปลาจะโผล่มาหายใจ โดยจะลอยคอยื่นปากพ้นน้ำขึ้นมาเต็มริมฝั่งคลองที่มากไปด้วยกอพง ชาวบ้านจะแทงเฉพาะปลาตะเพียนขาว แล้วนำไปขายที่ตลาดเป็นการหารายได้อีกหนทางหนึ่ง

ทุกบ้านริมคลองจะมีอู่เก็บเรือ มีสวนผลไม้ สวนครัว มีบ่อรอบบ้านไว้สำหรับเลี้ยงปลาแบบเปิด ให้ปลาตามลำคลองมาอาศัย หลังจากเก็บเกี่ยวข้าว น้ำในนาแห้งปลาในนาจะลงมาที่บ่อหลังบ้าน ปิดปากบ่อวิดน้ำออกจับปลาขายได้ มีทั้งปลาลอยปลาจม ปลาลอย คือ ปลาที่ติดมากับระหัดวิดน้ำ สวนปลาจมต้องจับเมื่อน้ำแห้งแล้ว ปลาพวกนี้จะมุดดินเลน ต้องลงไปงมหาและจับ ปลาเหล่านี้ได้แก่ ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ บางบ้านโชคดีจะได้ปลามากหลังจากแบ่งไว้กินแล้ว ที่เหลือสามารถส่งไปขายที่ตลาด หรือมีเรือพ่อค้าแม่ขายมารับซื้อถึงที่บ้านก็มี ส่งไปที่สะพานปลาก็มี

หลังจากนั้น เมื่อเข้าหน้าแล้งน้ำลดลง ลำคลองทั้งหลายแห้งเกือบหมด ชาวบ้านสามารถเดินติดต่อถึงกันได้ ก็จะเข้าสู่เทศกาลการละเล่นต่างๆ เกือบทุกวัน ที่คุณทวดทั้งหลายเล่าให้ผู้วิจัยฟังก็คือ มีการเปิดบ่อนตามบ้านหลังหมดฤดูทำนา ผู้ชายเล่นพนันไพ่ ถั่วโป ผู้หญิงก็มีหน้าที่ไปตลาดซื้อหาของกินมาบริการ สามารถเดินไปตลาดได้เลยไม่ต้องใช้เรือเป็นพาหนะ บางครั้งจะมีนักเลงมาจากต่างถิ่นมาเล่นโกงเจ้าของบ่อนต้องมีฝีมือถึงจะเอาอยู่

เมื่อ 100 ปีล่วงมานั้นตามลำคลองไม่ว่าเล็กใหญ่จะมีบ้านเรือนตั้งอยู่เป็นระยะๆ บนที่ดินของตนเองที่มาจับจองไว้ เจ้านายจะได้ที่ริมน้ำ จำได้ตอนเด็กคุณตาเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า *“พายเรือมาจับจองไม่ทันเขา ต้องเข้าไปในคลองเล็ก ปลูกกระต๊อบอยู่ มียุงเยอะมาก อยู่ไม่นานก็ต้องย้าย ไม่ได้ที่ทำกิน เพราะเจ้านายเขาจองไว้แล้ว ห่างจากคลองใหญ่ประมาณ 2 กิโลเมตร ต้องไปหาใหม่ ในคลองเล็ก”*

สภาพที่กล่าวมานี้เป็นบรรยากาศที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องในแถบชุมชนคลองสำโรงและคลองพระโขนง-ประเวศน์ ที่แยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาและแตกแขนงไปในท้องทุ่งเชื่อมต่อคลองแสนแสบไปหาคลองส่งน้ำ คลองรังสิต และเชื่อมต่อกันระหว่างกันตลอดมีคลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต คลองนาคราช ระหว่างคลองที่ตัดกันจะมีตลาด โรงสีข้าว ที่ว่าการอำเภอ โรงเรียน อนามัย วัด ศาลเจ้า สุเหร่า โรงงิ้ว โรงลิเกตั้งอยู่ ทุกชุมชนจะมีงานประจำปี งานบุญ มีการละเล่น แข่งเรือ อย่างเช่น ตลาดบางบ่อมีงานประจำปีปิดทองหลวงพ่อปาน ตลาดบางพลีใหญ่ มีงานประเพณีรับบัว นมัสการหลวงพ่อโต ตลาดบางพลีน้อย ตลาดบ้านระกาด ตลาดจระเข้ใหญ่ ตลาดจระเข้น้อย ตลาดหัวตะเข้ ตลาดชวดบัว ตลาดหลวงแพ่ง ตลาดบางน้ำเปรี้ยว ตลาดคลองสวน ตลาดท่าถั่ว ตลาดท่าสะอ้าน ตลาดท่าไข่ ตลาดเปร็ง ตลาดบางโฉลง ตลาดคลองสำโรง ตลาดเหล่านี้ถือว่าเป็นตลาดใหญ่ตามขนาดของชุมชน เมื่อมีเครื่องยนต์เข้ามาในประเทศ ก็มีเรือยนต์ เรือเมล์โดยสาร เรือหางยาว เรือเร็วสองตอน วิ่งขึ้นล่องกรุงเทพฯ

จากคำบอกเล่าของแป๊ะหลี (2550) “ชาวคลองสวน ตลาดร้อยปี ก็แบบว่า เดิมก็แบบนี้แหละครับ (คนที่มาจากที่ต่าง ๆ) เปรงก็มา บางพลีน้อยก็มา บางพระก็มา ประเวศก็มา มาทุกที่ครับเรียกว่าตลาดใหญ่ คลองสวนนี่ก็แบบว่า ตลาดโบราณจริงๆ ร้อยปีกว่าแล้ว สมัยผมเป็นเด็กก็ เอ่อ ขายกาแฟ ขายน้ำแข็ง อายุ 12-13 ขายน้ำแข็งใส น้ำแข็งกด ก็แก้วละ 1 สตางค์ (ตังค์แดง) นะครับ แล้ววัยรุ่นคิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยังไงไม่รู้นึกอยากขายกาแฟ อายุ 14 ก็ไปซื้อเม็ดกาแฟเม็ดดิบจากกรุงเทพฯ มาคั่ว แต่การเดินทางนั้นไปยากมากครับ ต้องไปเรือเมล์ขาว เมื่อ 50 ปีก่อนนะครับ มีเรือเมล์ขาวนายเลิศ รถเมล์ขาว สระปทุม ประตูน้ำ เรือเมล์ขาวแล่นมาถึงคลองสวน ออกจากตลาดเก่านี่ 7 โมง 8 โมงเช้า ไปถึงพระโขนงเลี้ยวเข้าสระปทุม ประตูน้ำ ปทุมวัน ก็ประมาณบ่าย 3 โมงต้องไปค้างคืน แล้วซื้อเม็ดดิบมาคั่วกาแฟ การคั่วกาแฟไม่เป็นหรอกครับไม่มีใครสอน คั่วสุกมั่งดิบมั่งไหม้บ้าง วัยรุ่นก็แบบนี้ ก็ขายมาถึง 70 ปีแล้วครับ เวลานี้ก็ 84 ปีครับ แล้ว ก็เป็นกาแฟโบราณจริงๆ แล้วก็สมัยนี้ตลาดก็เจริญดีนะครับตั้งแต่โปรโมทนี่ รัฐบาลโปรโมทนี่รู้สึกว่าดีมากครับ ดีมากเชียว กาแฟดำร้อนนี่เขาเรียกว่า โอยัวะนะครับ แก้วละ 3 สตางค์ กาแฟดำเย็นเขาเรียกโอเลี้ยงแก้วละ 4 สตางค์ ต่อมาเป็น กาแฟร้อนนี่ แก้วละ 5 สตางค์ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้วก็ขึ้นราคาแล้ว หยุดขายก่อนนะครับ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็แก้วละ 10 สตางค์ที่กรุงเทพฯ ต่างจังหวัดเขาให้ 5 สตางค์ กาแฟดำ 40 ตังค์ ต่างจังหวัดเขาให้ 5 ตังค์เป็น 45 แต่ต้องติดป้ายนะครับ ต้องเขียนไข่เป็ด ไข่ไก่ ทุกอย่างต้องติดราคา ไม่ติดราคานี่มีปรับมีจำนะครับ”

เปาวริศ สุขวัฒน์ ได้เล่าสภาพของชุมชนตลาดริมน้ำ ของคลองสวน ว่าตลาดคลองสวนนี่ ที่ฟังมาจากแม่ เริ่มมาจากการขุดคลองประเวศบุรีรมย์ในสมัยรัชกาลที่ ๓ มาเสร็จเอาในสมัยรัชกาลที่ ๕ พอขุดเสร็จ ก็มีชุมชนเกิดขึ้นขยายออกมาจากเขตเมืองหลวง เกิดชุมชนมาตั้งแต่ ชุมชนตลาดหัวตะเข้ ตลาดหลวงแพร่ง ตลาดเปรง คลองสวน ตลาดเทพราช แล้วไปจนถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา ในสมัยรัชกาลที่ 5 สภาพของชุมชนตลาดเริ่มแรกจะมีประมาณ 8-9 ห้อง เป็นหลังคาจากต่อมาพัฒนาเป็น 40 ห้อง และปัจจุบันมีประมาณ 70-80 ห้อง นี่เป็นแบบริมน้ำ ตรงนี้อย่างที่แป๊ะหลีพูด สมัยก่อนไม่มีถนน คลองมันก็เยอะตลาดมันก็เป็นศูนย์รวมในการซื้อขาย ตลาดสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้า พอไม่มีไฟฟ้านี่ ตลาดก็ขายดี บางคนก็แปลกใจไปเกี่ยวอะไรกับเรื่องไฟฟ้า เพราะว่า ถ้าไม่มีไฟฟ้าก็ไม่มีตู้เย็น พอไม่มีตู้เย็นคนก็ต้องมาจับจ่ายใช้สอยแทบทุกวัน เพราะฉะนั้นตลาดจะคึกคักมากที่นี่ พอตลาดเริ่มคึกคักมันก็เริ่มเป็นชุมชนใหญ่ ที่นี่เคยมีโรงฝิ่น เป็นโรงฝิ่นที่ถูกต้องตามกฎหมาย ต่อมาสมัย รัชกาลที่ 5 ท่านทรงให้เลิกฝิ่น แม่เล่าให้ฟังว่า “จิ้งจกยังตาย” ผมก็งงว่าทำไมจิ้งจกมันตาย เพราะว่าจิ้งจกมันติดฝิ่นเหมือนกันครับ มันอยู่โรงฝิ่น พอ เขาเลิกฝิ่น มันไม่ได้กลิ่นมันก็ตายเหมือนกัน นี่เป็นเรื่องจริงนะครับว่า ไม่ใช่คนติดฝิ่นอย่างเดียว จิ้งจกก็ติด เพราะมันได้ดมทุกวัน อุปกรณ์หลายๆ อย่างของฝิ่นก็ยังมีที่นี่ ที่นี่มีแม้กระทั่งวิกฉายหนัง วิกก็คือโรงภาพยนต์ที่ฉายได้เฉพาะกลางคืนกลางวันฉายไม่ได้ก็เพราะว่าแสง แสงมันจะสว่างทำให้มองไม่เห็นต้องฉายกลางคืน ที่นี่จะรุ่งเรืองมากในอดีตเป็นชุมชนใหญ่พอสมควร

ดังนั้นตลาดจึงเป็นศูนย์รวมของชุมชนแถบลุ่มน้ำภาคกลางตอนล่างระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับบางประกง ริมคลองยังเป็นที่อยู่อาศัยของผู้คนต่างเผ่าพันธุ์ ต่างวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมาช้านาน ในตลาดจะเห็นคนเชื้อสายไทย จีน ไทยจีน มุสลิม ไทยมุสลิม ลาว เขมร มอญ เป็นเจ้าของร้านหรือเช่า ค้าขายอาหารเครื่องใช้ตามที่ชนชาติของตน ที่ต้องการใช้สอย คนเดินตลาดก็เช่นเดียวกันกับผู้ขายคือมีหลายเชื้อชาติเช่นกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อมีการใช้รถยนต์แพร่หลายมากขึ้นเรื่อยๆมีการทำถนนเข้าสู่ชุมชนย่านร้านตลาด ไปหาหมู่บ้าน ถนนในแถบลุ่มน้ำก็จะขุดดินขึ้นมาทำถนน มีลำคลองคู่ไปกับถนน ชาวบ้านจะเรียกว่า “คลองถนน” ถนนจะทำไปที่หลังตลาดก่อนเพราะเป็นชุมชนที่ ชาวบ้านจะต้องมาติดต่อราชการ ซื้อขายพืชผลการเกษตร ประมง มารับจ้าง รับบริการงานด้านต่าง ๆ ทำให้ที่ดินติดถนนมีราคาสูงขึ้น มีคำพูดที่ว่า *“ลูกเมียหลวงอยู่ที่ริมคลอง ลูกเมียน้อยอยู่ปลายนา”* แต่เมื่อความเจริญมาถึงมีการสร้างถนนลูกเมียน้อยรวยทุกคน

แต่ก่อนนั้นการมาตลาดไม่กำหนดวัน ใครว่างก็มาตามสะดวก หรือตามความต้องการ แต่ปัจจุบันวันธรรมดา คนมาน้อย ผู้คนจะมาเที่ยวมากในวันเสาร์และอาทิตย์ ลำคลองก็มีเรือแพน้อยลง แต่ลานจอดรถบนฝั่งจะเต็มไปด้วยรถยนต์ส่วนตัว และรถท่องเที่ยวเข้ามาแทนที่

ในปัจจุบันตลาดริมลำคลองที่เป็นพื้นถิ่นหลงเหลืออยู่ไม่มาก เพราะระบบห้างสรรพสินค้าเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทุกวัน ทำให้คนที่เป็นพื้นถิ่นก็ไปซื้อสินค้าที่ห้างสรรพสินค้าแทน แต่ตลาดเก่าก็ยังพอดำเนินกิจการอยู่ได้ อาคารตลาดโครงสร้างจะเป็นไม้หลังคามุงสังกะสี ตลาดแห่งใดถ้ามีอายุมากเข้าก็จะทรุดโทรม บ้างแห่งเกิดเหตุเพลิงไหม้ ถ้าแห่งไหนมีชุมชนที่เข้มแข็งดูแล ยังไม่ถูกเพลิงไหม้หรือไม่ถูกรื้อเพื่อสร้างตึก ก็จัดได้ว่ามีอายุเป็นเกินกว่า 100 ปี ขึ้นไป จึงเรียกว่า *ตลาด 100 ปี* ที่ถูกเพลิงไหม้ก็จะสร้างเป็นตึกแถวอยู่ตามถนน ถ้าเพลิงเผาไม่หมดก็จะสร้างผสมผสานกันระหว่างตึกแถวกับอาคารไม้เก่า ตลาดที่ทอดแนวยาวตามลำคลองหรือเลี้ยวไปตามแยกของคลองที่ตัดกันมีร้านค้าที่สร้างเป็นเรือนแถวร่วมสมัย อยู่กันเป็นร้อย ๆ ร้าน นอกจากค้าขาย ในยุคปัจจุบันจึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

องค์การบริหาร กรรมการชุมชน ตำบล อำเภอ ได้จัดการอนุรักษ์ปรับปรุงอาคารตลาดเก่าให้คงอยู่ต่อไป โดยการฟื้นคืนชีพให้ตลาดเก่ามีชีวิต ดำรงอยู่ต่อไป เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการกลับไปหาอดีตที่สมควรอนุรักษ์ให้ยั่งยืนถาวรสืบไป

ภาพที่ 2.14 ตลาดพื้นถิ่นอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดภิบาล.2555.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 ลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของ ภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรมชีวิตวัฒนธรรมชุมชนทางชาติพันธุ์ ประเทศไทย หรือ ราชอาณาจักรไทย (Kingdom of Thailand) ตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนทางทิศตะวันออกติดลาวและกัมพูชา ทิศใต้ติดอ่าวไทยและมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันและพม่า และทิศเหนือติดพม่าและลาว โดยมีแม่น้ำโขงกั้นเป็นบางช่วง ประเทศไทยเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ เอเปก และ อาเซียน มีศูนย์รวมการปกครองอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ

ภาพที่ 2.15 แผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Google Earth EMI file. www.wikipedia)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

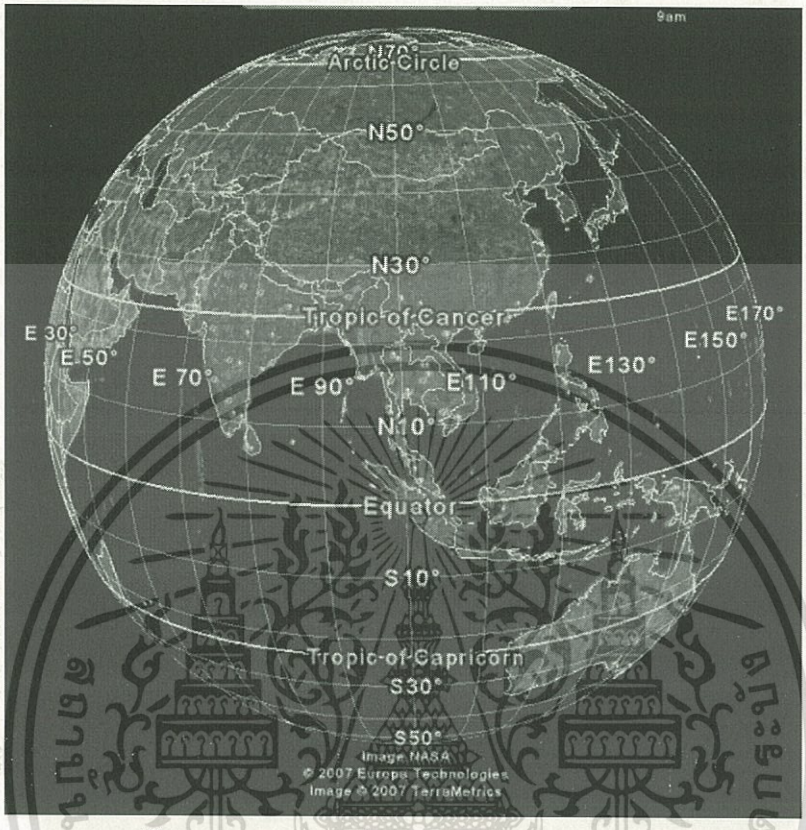

ภาพที่ 2.16 แสดงที่ตั้งของประเทศไทย ที่มา (Google Earth EMI file. www.satsig.net)

2.3.1 ภูมิสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นเสมอว่า การพัฒนาหรือการดำเนินการอะไรก็ตาม ต้องยึดหลักสำคัญคือให้สอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” ซึ่งนั่นก็คือการพัฒนาโดยยึดหลักสภาพความเป็นจริงของ "ภูมิประเทศ" ทั้งในด้านพื้นที่ดิน ด้านสังคมวิทยา ด้านลักษณะนิสัยประจำถิ่น คือ นิสัยใจคอความเคยชิน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและหลักศาสนาเป็นต้น และการพัฒนาโดยยึดหลักภูมิสังคมนี้ ก็คือหลักสำคัญยิ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั่นเอง ดังพระราชกระแสว่า "...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วย โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปช่วยดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง..."

ภูมิ หมายความถึง ลักษณะของภูมิประเทศ ซึ่งก็คือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเรานั่นเอง พูดแบบชาวบ้านก็คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ นั่นเอง เพราะสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคนั้น แตกต่างกันไปมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัวอย่างเช่น อุณหภูมิความหนาวร้อน ความแห้งแล้งและชุ่มฉ่ำแตกต่างกันไป อย่างในประเทศไทย ภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทางใต้เป็นพื้นที่พรุ ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงแห้งแล้งในบางส่วนเป็นต้น

สังคม คือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต แนวคิดทัศนคติ ที่แตกต่างกันและอยู่ล้อมรอบผู้คนที่มีชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น นักวางแผนพัฒนาจะต้องไม่ประเมินหรือคาดการณ์ว่าผู้คนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะมีวัฒนธรรม ค่านิยม และการชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดเหมือนกันไปหมดเป็นบรรทัดฐาน เราจะต้องไม่ไปตัดสินใจแทนเขาในเรื่องของความต้องการและความพึงพอใจตามแนวคิดที่ผูกพันอยู่กับเรา

การศึกษา ภูมิสังคม เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานสำคัญอันนำไปสู่ความเข้าใจใน "ภูมิวัฒนธรรม" (Cultural Landscape) นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) *ของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งมี* ชีวิตวัฒนธรรม (Way of Life) *ร่วมกันใน* ชุมชนของชาติพันธุ์ (Ethnic Village)

ภูมิประเทศ

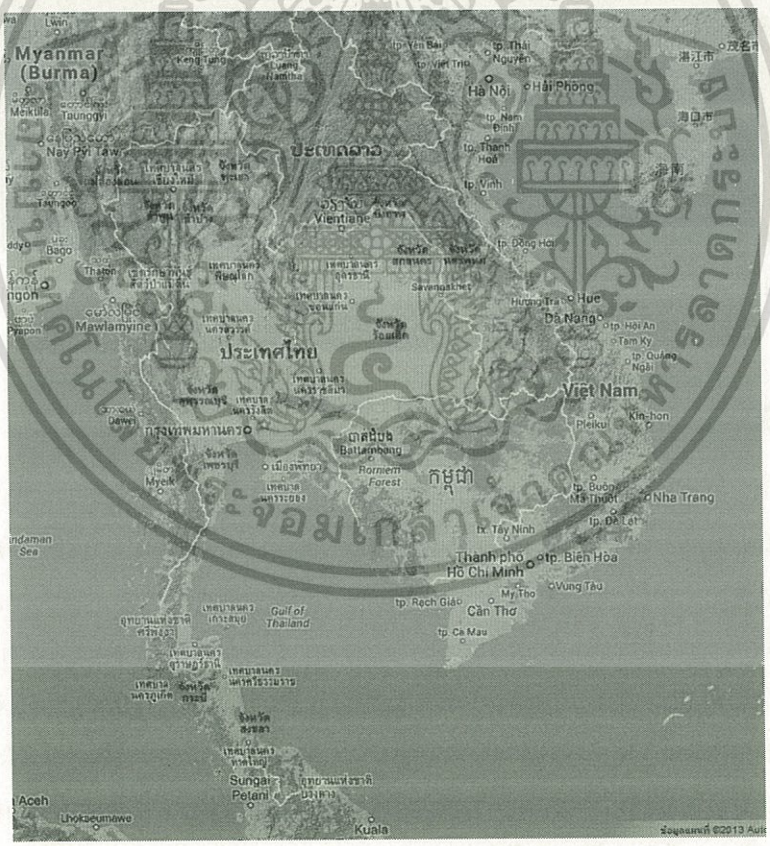

ภาพที่ 2.17 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาพจาก https://maps.google.co.th

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่หลากหลาย ภาคเหนือประกอบด้วยเทือกเขาจำนวนมาก จุดที่สูงที่สุด คือ ดอยอินทนนท์ (2,576 เมตร) ในจังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงโคราชติดกับแม่น้ำโขงทางด้านตะวันออก ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งสายน้ำไหลลงสู่อ่าวไทย ภาคใต้มีจุดที่แคบลง ณ คอคอดกระ แล้วขยายใหญ่เป็นคาบสมุทรมลายู

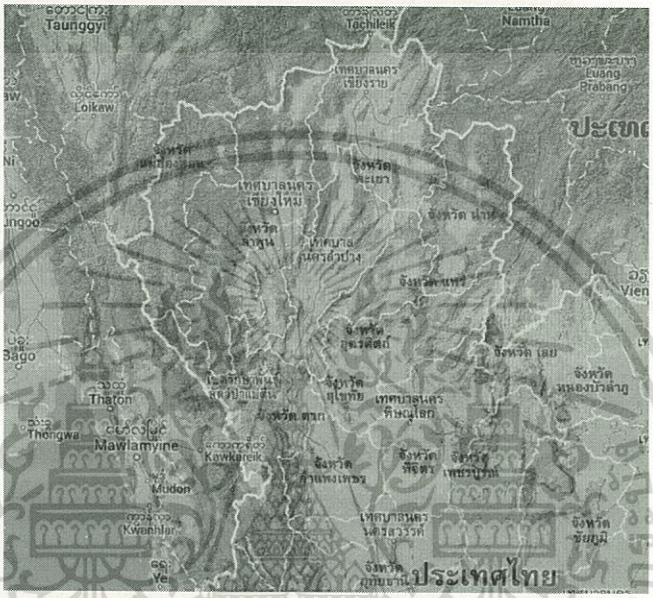

ภาพที่ 2.18 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคเหนือประกอบด้วยเทือกเขาจำนวนมาก จุดที่สูงที่สุด คือ ดอยอินทนนท์ (2, 576 เมตร) ในจังหวัดเชียงใหม่ ภาพจาก https://maps.google.co.th

ภาพที่ 2.19 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงโคราชติดกับแม่น้ำโขงทางด้านตะวันออก ภาพจาก https://maps.google.co.th

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

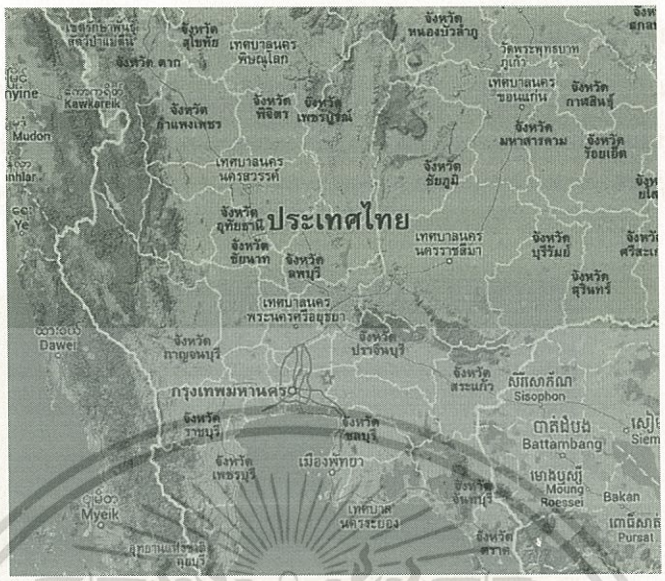

ภาพที่ 2.20 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งสายน้ำไหลลงสู่อ่าวไทย ภาพจาก https://maps.google.co.th

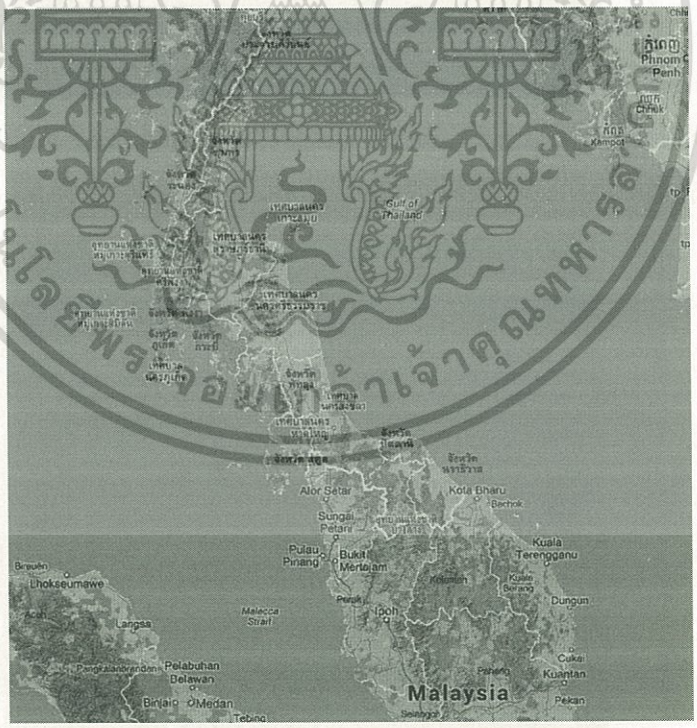

ภาพที่ 2.21 แสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ ภาคใต้มีจุดที่แคบลง ณ คอคอดกระแล้วขยายใหญ่เป็นคาบสมุทรมลายู ภาพจาก https://maps.google.co.th

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภูมิอากาศ ภูมิอากาศของไทยเป็นแบบเขตร้อน อากาศร้อนที่สุดในเดือนเมษายน-พฤษภาคม โดยจะมีฝนตกและเมฆมากจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม ส่วนในเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนมีนาคม อากาศแห้ง และหนาวเย็นจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือยกเว้นภาคใต้ที่มีอากาศร้อนชื้นตลอดทั้งปี

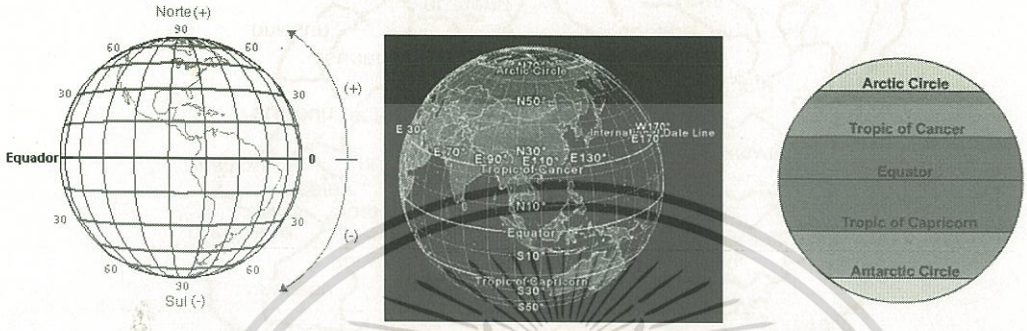

ภาพที่ 2.22 แสดงสภาพทางภูมิอากาศ ภูมิอากาศของไทยเป็นแบบเขตร้อน ภาพจาก www.wikimedia.com and www.google earth.com

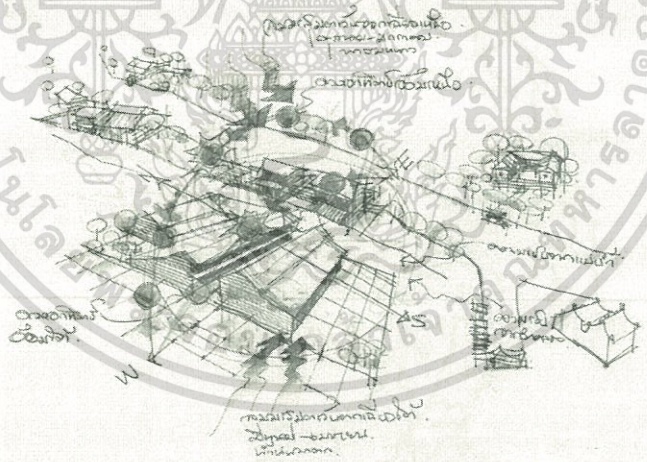

ภาพที่ 2.23 แสดงสภาพทางภูมิอากาศ ประเทศไทยมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และหนาวเย็นจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือยกเว้นภาคใต้ที่มีอากาศร้อนชื้นตลอดทั้งปี (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

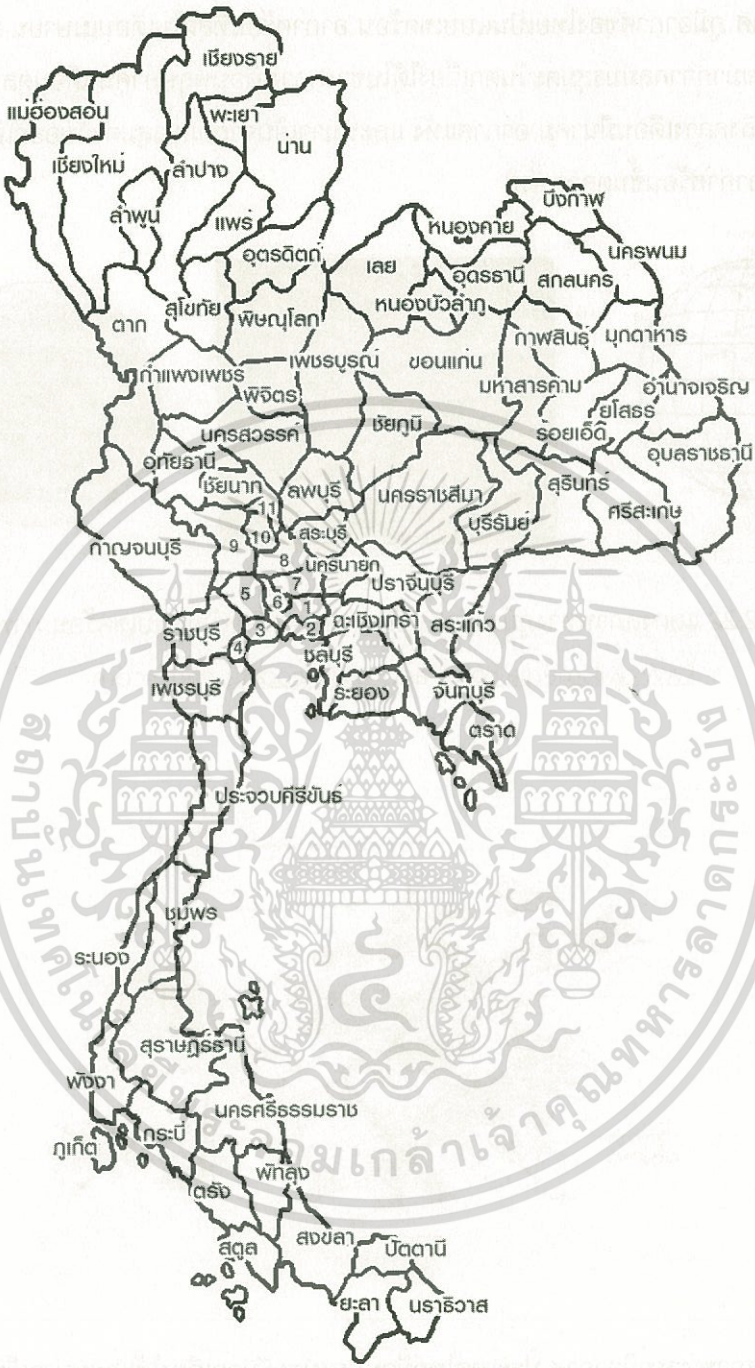

ภาพที่ 2.24 แสดงแผนที่ประเทศไทย ที่มาศูนย์ข้อมูลแห่งประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศไทย แบ่งออกเป็น 6 ภาค ได้แก่

1. ภาคกลาง
2. ภาคตะวันออก
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ภาคเหนือ
5. ภาคตะวันตก
6. ภาคใต้

ภาคกลาง ประกอบด้วย 22 จังหวัด

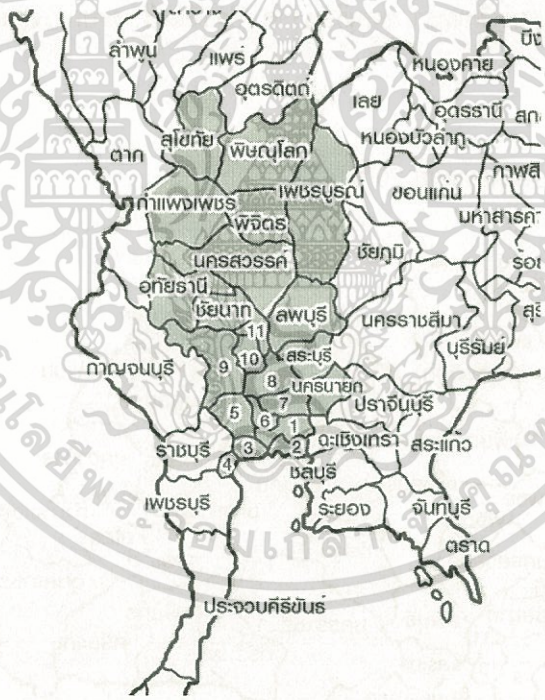

กรุงเทพมหานคร, กำแพงเพชร, ชัยนาท, นครนายก, นครปฐม, นครสวรรค์, นนทบุรี, ปทุมธานี , พระนครศรีอยุธยา, พิจิตร, พิษณุโลก, ลพบุรี, สมุทรปราการ, สมุทรสงคราม, สมุทรสาคร, สระบุรี , สิงห์บุรี, สุพรรณบุรี, สุโขทัย, อุทัยธานี, อ่างทอง, เพชรบูรณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 7 จังหวัด

จันทบุรี, ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี, ตราด, ปราจีนบุรี, ระยอง, สระแก้ว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 20 จังหวัด

กาฬสินธุ์, ขอนแก่น, ชัยภูมิ, นครพนม, นครราชสีมา, บึงกาฬ, บุรีรัมย์, มหาสารคาม, มุกดาหาร, ยโสธร, ร้อยเอ็ด, ศรีสะเกษ, สกลนคร, สุรินทร์, หนองคาย, หนองบัวลำภู, อำนาจเจริญ, อุดรธานี, อุบลราชธานี, เลย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคเหนือ ประกอบด้วย 9 จังหวัด

น่าน, พะเยา, ลำปาง, ลำพูน, อุตรดิตถ์, เชียงราย, เชียงใหม่, แพร่, แม่ฮ่องสอน

ภาคตะวันตก ประกอบด้วย 5 จังหวัด

กาญจนบุรี, ตาก, ประจวบคีรีขันธ์, ราชบุรี, เพชรบุรี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคใต้ ประกอบด้วย 14 จังหวัด

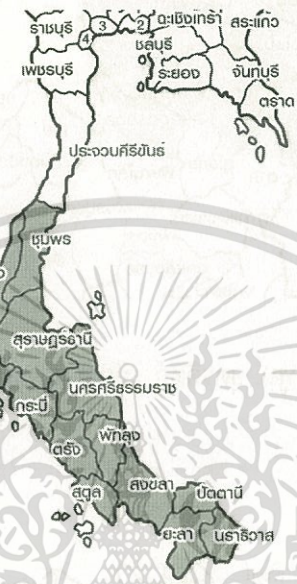

กระบี่, ชุมพร, ตรัง, นครศรีธรรมราช, นราธิวาส, ปัตตานี, พังงา, พัทลุง, ภูเก็ต, ยะลา, ระนอง, สงขลา, สตูล, สุราษฎร์ธานี

เศรษฐกิจหลักของประเทศ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และทรัพยากรธรรมชาติ ถือเป็นเศรษฐกิจหลักที่ทำรายได้ให้กับคนในประเทศ โดยภาพรวมทางเศรษฐกิจอ้างอิงเมื่อ พ.ศ. 2546 มี GDP 5,930.4 พันล้านบาท ส่งออกมูลค่า 78.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะที่นำเข้า 74.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ

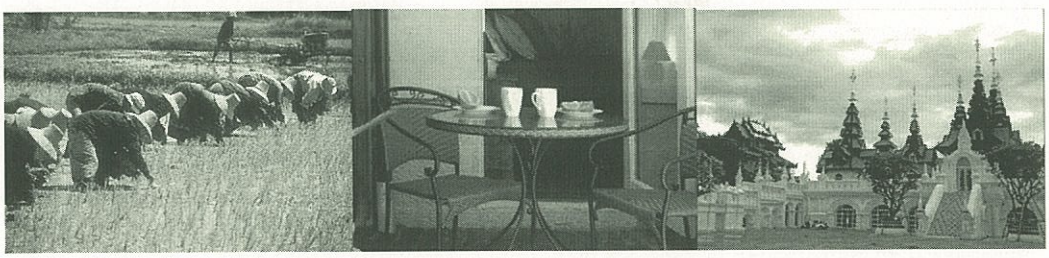

ภาพที่ 2.25 เศรษฐกิจหลักของประเทศไทย เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในด้านเกษตรกรรม ข้าว ถือเป็นผลผลิตที่สำคัญที่สุด ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกข้าว เป็นอันดับหนึ่งของโลก พืชผลทางการเกษตรอื่นๆ ได้แก่ ยางพารา ผักและผลไม้ต่างๆ มีการเพาะเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น วัว สุกร เป็ด ไก่ สัตว์น้ำทั้งปลาน้ำจืด ปลาน้ำเค็มในกระชัง นากุ้ง เลี้ยงหอย รวมถึงการประมงทางทะเล

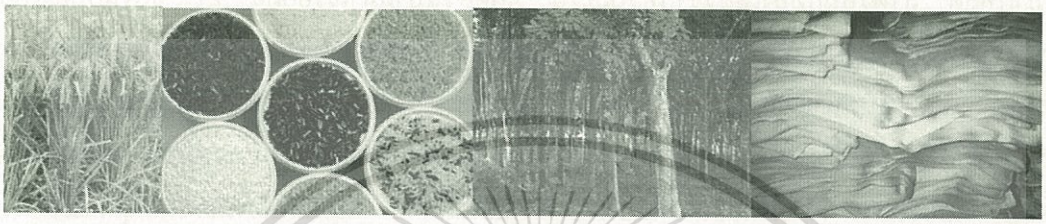

ภาพที่ 2.26 พันธุ์ข้าวจากกรมวิชาการเกษตร

อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ ส่วนทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญเช่น ดีบุก ก๊าซธรรมชาติ

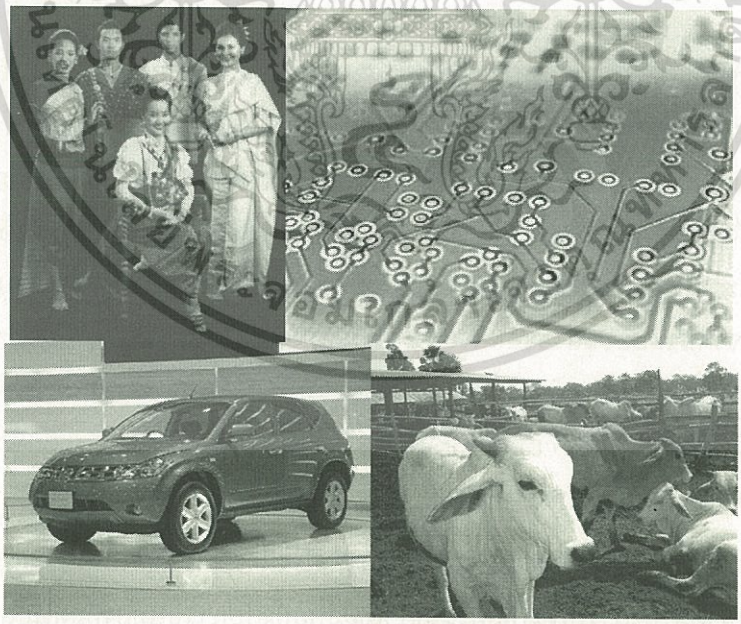

ภาพที่ 2.27 อุตสาหกรรมที่สำคัญในประเทศไทย อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ ภาพจาก bangkokbiznews.com, gotoknow.org/file/pundalert, autoinfo.co.th

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนด้านการท่องเที่ยว การบริการและโรงแรมจากสถิติรายได้จากการท่องเที่ยวพบประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อัตราขยายตัวเฉลี่ยปีละ 11.90% นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกและยุโรปเป็น กลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติกว่าครึ่งหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มเอเชียตะวันออก โดย จีน มาเลเซีย ญี่ปุ่น และเกาหลี เป็นกลุ่มที่มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุด สำหรับนักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรป มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 27 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมด โดยนักท่องเที่ยวจาก สหราชอาณาจักร เยอรมัน สวีเดน และรัสเซีย มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุดและเป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียใต้ และตะวันออกกลางมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาจากรายได้พบว่านักท่องเที่ยวจากยุโรปยังเป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายมากที่สุดโดยคิดเป็นร้อยละ 40 ของรายได้นักท่องเที่ยวทั้งหมดและพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวจากยุโรปมีจำนวนวันพักนานกว่านักท่องเที่ยวจากเอเชีย

นักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้นโดยรัฐบาลได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จะมีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยจำนวนมากในแต่ครั้งและก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี การท่องเที่ยวภายในประเทศมีส่วนกระจายรายได้สู่พื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา ระยอง และกาญจนบุรี

การคมนาคม การคมนาคมในประเทศไทย ส่วนใหญ่ประกอบด้วย การเดินทางโดยรถยนต์ และจักรยานยนต์ ทางหลวงสายหลักในประเทศไทย ได้แก่ ถนนพหลโยธิน (ทางหลวงหมายเลข 1) ถนนมิตรภาพ (ทางหลวงหมายเลข 2) ถนนสุขุมวิท (ทางหลวงหมายเลข 3) และถนนเพชรเกษม (ทางหลวงหมายเลข 4) และยังมีทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) ใน 2 เส้นทางคือ มอเตอร์เวย์กรุงเทพฯ-ชลบุรี (ทางหลวงหมายเลข 7) และถนนกาญจนาภิเษก (วงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร - ทางหลวงหมายเลข 9) นอกจากนี้ระบบขนส่งมวลชนจะมีการบริการตามเมืองใหญ่ต่างๆ ได้แก่ระบบรถเมล์ และรถไฟ รวมถึงระบบที่เริ่มมีการใช้งาน รถไฟลอยฟ้า และรถไฟใต้ดิน และในหลายพื้นที่จะมีการบริการรถสองแถว รวมถึงรถรับจ้างต่างๆ ได้แก่ แท็กซี่ เมล์เครื่อง มอเตอร์ไซค์รับจ้าง และ รถตุ๊กตุ๊ก ในบางพื้นที่ ที่อยู่ริมน้ำจะมีเรือรับจ้าง และแพข้ามฟาก บริการ

สำหรับการคมนาคมทางอากาศนั้น ปัจจุบันประเทศไทยได้เปิดใช้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นท่าอากาศยานที่มีขนาดตัวอาคารที่ใหญ่ที่สุดในโลก และมีหอบังคับการบินที่สูงที่สุดในโลก ด้วยความสูง 132.2 เมตร ซึ่งรองรับผู้โดยสารได้ 45 ล้านคนต่อปี โดยเปิดอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2549 ทดแทนท่าอากาศยานนานาชาติกรุงเทพ (ดอนเมือง) ที่เปิดใช้งานมานานถึง 92 ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนการคมนาคมทางน้ำ ประเทศไทยมีท่าเรือหลักๆ คือ ท่าเรือกรุงเทพ (คลองเตย) และท่าเรือแหลมฉบัง

การสื่อสาร

1 ระบบโทรศัพท์ในประเทศไทยมีโทรศัพท์พื้นฐาน 7.035 ล้านหมายเลข (2548) และโทรศัพท์มือถือ 27.4 ล้านหมายเลข (2548)

2 สถานีวิทยุ: คลื่นเอฟเอ็ม 334 สถานี , คลื่นเอเอ็ม 204 สถานี และ คลื่นสั้น 6 สถานี (2542) โดยมีจำนวนผู้ใช้วิทยุ 13.96 ล้านคน (2540)

3 สถานีโทรทัศน์ มี 6 ช่องสถานี (โดยทุกช่องสถานีแม่ข่ายอยู่ในกรุงเทพ) มีสถานีเครือข่ายทั้งหมด 111 สถานี และจำนวนผู้ใช้โทรทัศน์ 15.19 ล้านคน (2540)

4 รหัสโดเมนอินเทอร์เน็ตใช้รหัส th

2.3.2 ภูมิวัฒนธรรม

ภูมิวัฒนธรรมเป็นคำสองคำมารวมกัน คือมาจากคำว่า "ภูมิทัศน์" กับคำว่า "วัฒนธรรม" ภูมิทัศน์ ตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หมายถึงการรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามความจริงและภาพลักษณ์ ในจิตใจที่รู้สึกได้ ส่วนคำว่าวัฒนธรรมหมายถึง สิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น สร้างขึ้น คิดขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงอยู่ สืบทอดและพัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคมมนุษย์เป็นประโยชน์ทั้งทางกาย เช่น การบริโภคใช้สอย หรือประโยชน์ทางใจ เช่นการชมสิ่งที่เจริญตา เจริญใจ (ชนัญ เจริญวิภาค 2547 อ้างถึงในแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม) เมื่อนำมารวมกันเข้าจึงเป็นคำว่า "ภูมิทัศน์วัฒนธรรม"

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) หมายความว่า พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอันมีความเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางความงาม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดและพัฒนาการทางสังคมหนึ่งๆ ผ่านลักษณะทางกายภาพ (ภาสกร คำภูแสน.2552)

Aitchison J. (1995) ให้ความหมาย ของ Cultural Landscape ว่า ผลที่แสดงออกมาในรูปของภูมิทัศน์มองเห็นโดยมีวัฒนธรรมเป็นผู้กระทำ ธรรมชาติเป็นสื่อกลาง และภูมิทัศน์ก็คือผลของการกระทำดังกล่าว (เกียงไกร เกิดศิริ.2551)

Wagner.PL. and Mikesell M.W.(1962) "ผลผลิตที่เห็นได้ชัดเจนของความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างผลการตั้งถิ่นฐานของมนุษยชาติโดยก่อรูปขึ้นมาจากผลงานของวัฒนธรรม และความสามารถเท่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่จะเป็นไปได้ตามธรรมชาติแวดล้อมจะเอื้ออำนวย จึงเป็นมรดกอันทรงค่าที่ตกทอดมาจากวิวัฒนาการทางธรรมชาติและความพยายามของมนุษย์ตลอดทุกยุคทุกสมัย"

Peter Folwer (2002) "ผลลัพทธ์ที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ผ่านกาลเวลามาจนกระทั่งปัจจุบัน ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพและโอกาสที่จะนำเสนอขึ้นโดยที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นตัวกำหนดรูปแบบ ตลอดจนเป็นการสืบต่อในสังคม เศรษฐกิจ และแรงกดดันทางวัฒนธรรม ทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในโดยพื้นที่ดังกล่าวได้ผ่านการเลือกเฟ้นตามหลักเกณฑ์ของคุณค่าในความโดดเด่นอันเป็นสากล(Universal Value) จนสามารถเป็นตัวแทนที่ชัดเจนของภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมไปถึงแสดงให้เห็นถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งภูมิภาค"

เกียงไกร เกิดศิริ (2547) สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่เกิดขึ้นจากการจัดการของมนุษย์เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้นๆ แต่ทว่ามนุษย์ก็มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ทั้งในแง่ของเทคโนโลยีที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ฯลฯ ทำให้มนุษย์สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อมได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น และรวมไปถึงขีดจำกัดของธรรมชาติที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ก็มีอย่างจำกัดเช่นกัน

ผลลัพธ์ของการดำเนินไปของวัฒนธรรม มนุษย์บนธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมนี้เอง ที่เป็นความหมายของคำว่า "ภูมิทัศน์วัฒนธรรม"

อรศิริ ปาณินท์ (2552) "สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง" "เป็นการบูรณาการศาสตร์และความรู้ที่จำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อม ครอบคลุมองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่มีในปัจจุบัน การสร้างมาตรการ การจัดระเบียบ การจัดการสภาพแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ อย่างเหมาะสม รู้คุณค่า และสมดุล"

มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า ภูมิวัฒนธรรม ไว้หลากหลาย แต่ทั้งนี้ทุกๆคำจำกัดความ ต่างมีความหมายไปในทิศทางเดียวกันทั้งสิ้น กล่าวคือเป็น "สภาพแวดล้อมที่ล้อมรอบตัวมนุษย์ เป็นสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งก่อรูปขึ้นของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมนั้นเป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมนั้น" (เกียงไกร เกิดศิริ 2547.) ในความหมายเดียวกันนี้เอง ศรีศักร วัลลิโภดม (2552) ได้ใช้เป็นคำที่เป็นอัตลักษณ์ไทยใหม่เขียนเป็น "ภูมิวัฒนธรรม" เพราะในสาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม มาจากภาษาอังกฤษ คำว่า "Landscape" ไม่ได้ใช้ว่า "ภูมิทัศน์" ดังนั้นคำของท่านศรีศักร วัลลิโภดมจึงเป็นคำที่สวยงามตามลักษณ์ไทย ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยที่จะใช้คำนี้ในการใช้เรียกและเขียน บริบทอื่นต่อไปและก็ตรงกับภาษาอังกฤษคำเดียวกัน คือ Cultural Landscape

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Carl Sauer. (2011) 'A cultural landscape is fashioned from a natural landscape by a culture group. Culture is the agent, the natural area is the medium. The cultural landscape the result.'

John B. Jackson. (2004) Landscape 'is never simply a natural space, a feature of the natural environment.[E]very landscape is the place where we establish our own human organization of space and time'

คณะกรรมการมรดกโลก ได้จำแนกภูมิวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.Landscape design and created intentionally by man. 'ภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจโดยมนุษย์'

2.ภูมิทัศน์ที่วิวัฒนาการมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และศาสนาและมีพัฒาการที่สืบเนื่องมายังปัจจุบันผ่านความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ แบ่งออกได้ 2 แบบคือ

2.1 ภูมิทัศน์ที่หยุดนิ่ง (Relict) ซากภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ถูกทิ้งร้างไปตามวัฏจักรของการเสื่อมลงของพื้นที่ หรืออาจถูกทิ้งร้างไปโดยฉับพลัน

2.2 ภูมิทัศน์ที่ยังเคลื่อนไหว (Continuing) กล่าวคือเป็นภูมิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ในปัจจุบันที่แสดงถึงพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจาอดีตถึงปัจจุบัน

3. ภูมิทัศน์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ ตัวอย่างเช่นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแหล่งมรดกโลกที่แสดงออกซึ่งพลังอันยิ่งใหญ่และแรงบันดาลใจจากศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับภูมิลักษณ์ทางธรรมชาติที่มีมากกว่าประจักษ์พยานที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม

การอุทยานแห่งชาติประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้เข้าถึงได้ที่ http://www.nps.gov/history/online_books/nps28chap7.htm 2556

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ
2. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แบบพื้นถิ่น
3. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นประวัติศาสตร์
4. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงลักษณะของกลุ่มชน ชาติพันธุ์

ภูมิวัฒนธรรม [Cultural Landscape] คือความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งในบริบททางสังคม-วัฒนธรรมหมายถึงลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ [Geographical Landscape] ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่ง เช่น บริเวณป่าเขาลำเนาไพร ท้องทุ่ง หนองบึง แม่น้ำลำคลอง หรือปากอ่าวชายทะเล อันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของผู้คนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกันและมีการกำหนด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักร่วมกัน ในลักษณะที่เป็นแผนภูมิหรือแผนที่เพื่อสื่อสารถึงกัน และอาจสร้างเป็นตำนาน [Myth] ขึ้นมาอธิบายถึงความเป็นมาและความหมายความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสถานที่และท้องถิ่นนั้นๆ(ศรีศักร วัลลิโภดม 2552)

วัฒนธรรมหมายถึงแบบแผนของการประพฤติ ปฏิบัติของผู้คนในสังคมที่ได้รับการ สั่งสม จากรุ่นต่อรุ่นซึ่งแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความคิด สติปัญญา รวมทั้งระบบคุณธรรม ซึ่งสัญลักษณ์ที่แสดงออกอาจอยู่ในรูปแบบที่จับต้องได้ (เช่น ภาษา การแต่งกาย เทคโนโลยี ศิลปะ กิริยาท่าทาง) และรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ (เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม) อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสิ่งที่จับต้องได้ มักมี ความหมายหรือระบบคุณค่าอยู่เบื้องหลัง

วัฒนธรรมปรากฏในรูปแบบที่สัมผัสได้ (tangible culture) ซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุที่จับต้องได้ และวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (intangible culture) ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ สำหรับองค์การยูเนสโก ได้จำแนกเป็น 5 สาขาคือ สาขามนุษยศาสตร์ สาขาศิลปะ สาขาการช่างฝีมือ สาขาคหกรรมศิลป์ และสาขากีฬาและนันทนาการ ซึ่งทั้ง 5 ประการมีทั้งที่เป็นวัตถุและจิตใจ ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรม จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภทคือ วัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งสามารถจับต้องได้ วัฒนธรรมทาง จิตใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้วัฒนธรรมยังปรากฏใน รูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็นมรดก (heritage culture) วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต (living culture) และวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ (creative culture) ซึ่งในแต่ละประเภทสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะที่ สัมผัสได้ (tangible culture) และสัมผัสไม่ได้ (intangible culture)

การเกิดวัฒนธรรมมีสาเหตุมาจากความต้องการของมนุษย์ 3 ประการ คือ ความต้องการที่ จะได้รับการตอบสนองทางชีววิทยา ความต้องการทางสังคม (social needs) และความต้องการทาง จิตใจ (psychological needs) พัฒนาการของการเกิดวัฒนธรรม เริ่มต้นที่ความต้องการขั้นพื้นฐาน ไปสู่ ความต้องการชีวิตที่ดีขึ้น จนกระทั่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดคือความต้องการเสถียรภาพและความมั่นคง การตอบสนองความต้องการระดับแรกเป็นการตอบสนองในระดับปัจจัย 4 เมื่อความต้องการสูงขึ้น การตอบสนองจะอยู่ในรูปของวัฒนธรรม และเมื่อความต้องการสูงไปจนถึงเสถียรภาพความมั่นคงจะพัฒนาการตอบสนองไปสู่สถาบันทางสังคม (แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559)

ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรมจำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภทคือ วัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งสามารถจับต้องได้ วัฒนธรรมทางจิตใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ไขศรี ศรีอรุณ, 2550) นอกจากนี้วัฒนธรรมยังปรากฏในรูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็นมรดก (heritage culture) วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต (living culture) และวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ (creative culture)

Julian Huxley (อ้างจาก แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559) ได้ให้ข้อคิดเห็นของการจัดประเภทของวัฒนธรรมส่วนใหญ่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมิติของวัฒนธรรมที่สัมผัสได้และมิติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ โดยปกติแล้วนักโบราณคดี มักสนใจในวัฒนธรรมทางวัตถุ ขณะที่นักมานุษยวิทยาสนใจวัฒนธรรมทางจิตใจที่สะท้อนในรูปของสัญลักษณ์ แต่ท้ายที่สุดทั้ง ๒ กลุ่มต่างต้องให้ความสนใจร่วมกัน

ดังนั้นในบริบทของลักษณะตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จึงมีประเด็นที่ต้องทำการศึกษาคือ

1. **ประวัติศาสตร์** ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ยาวนานมากนับเริ่มแต่การล่มสลายของราชอาณาจักรขอมจักรวรรดินครวัต นครธม เมื่อต้นๆ คริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยมีความสืบเนื่องและคาบเกี่ยวระหว่างอาณาจักรโบราณหลายแห่ง เช่น อาณาจักรทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้ เขมร ฯลฯ โดยเริ่มมีความชัดเจนในอาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 1781 อาณาจักรล้านนาทางภาคเหนือ กระทั่งเสื่อมอำนาจลงในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 แล้วความรุ่งเรืองได้ปรากฏขึ้นในอาณาจักรทางใต้ ณ กรุงศรีอยุธยา โดยยังมีอาณาเขตที่ไม่แน่ชัด ครั้นเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2310 พระเจ้าตากสินจึงได้ย้ายราชธานีมาอยู่ที่กรุงธนบุรี

ภาพที่ 2.28 แผนที่อาณาจักรขอม คริสต์ศตวรรษที่ 13 ที่มาหนังสือท่องเที่ยวนครวัตนครธม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

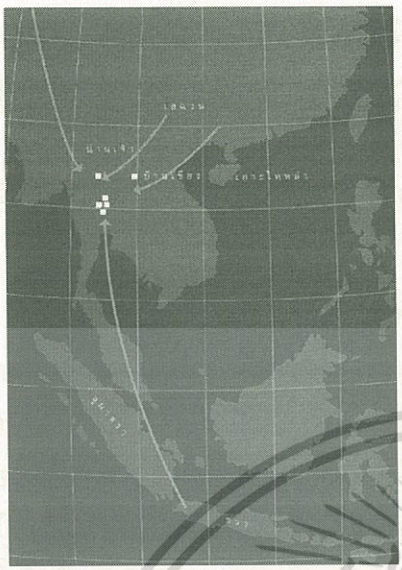

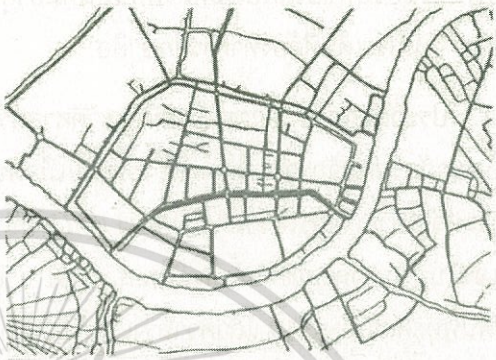

ภาพที่ 2.29 อาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 1781 อาณาจักรล้านนาทางภาคเหนือ อาณาจักรอยุธยา ที่มาหนังสือท่องเที่ยวนครวัตนครธม

ภายหลังจากสิ้นสุดอำนาจและมีการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เมื่อ พ.ศ. 2325 อาณาจักรสยามเริ่มมีความเป็นปึกแผ่น มีการผนวกดินแดนบางส่วนของอาณาจักรล้านช้าง ครั้นในรัชกาลที่ 5 ได้ผนวกดินแดนของเมืองเชียงใหม่ หรืออาณาจักรล้านนาส่วนล่าง (ส่วนบนอยู่บริเวณเชียงตุง) เป็นการรวบรวมดินแดนครั้งใหญ่ครั้งสุดท้าย วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

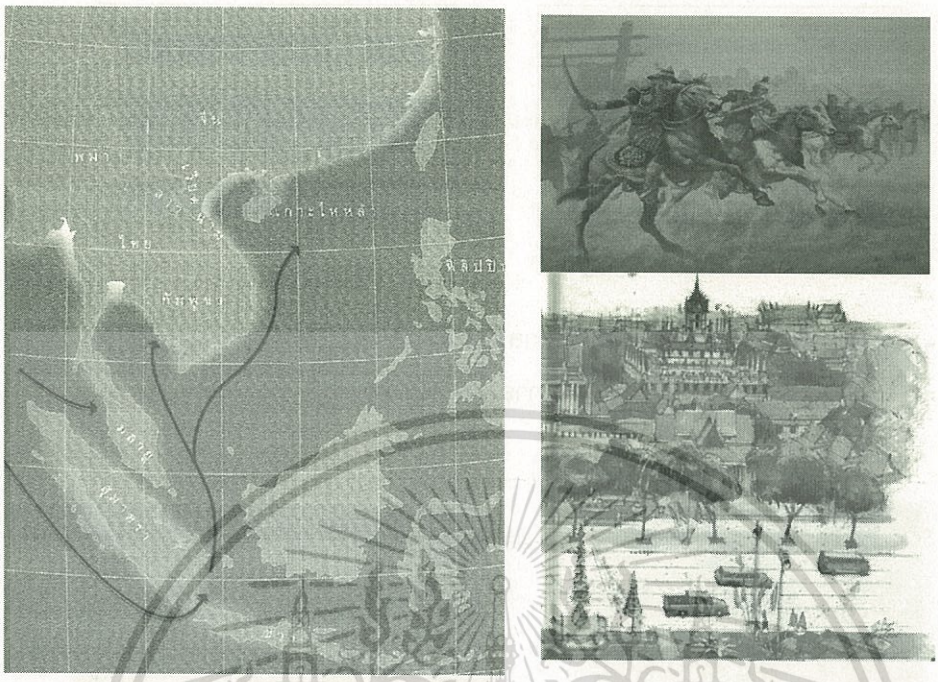

ภาพที่ 2.30 สถาปนากรุงธนบุรี และ กรุงรัตนโกสินทร์เมื่อ พ.ศ. 2310 - 2325 อาณาจักรสยาม

2. **ชื่อประเทศไทย** คำว่า *ไทย* มีความหมายในภาษาไทยว่า อิสรภาพ เสรีภาพ หรือ อีกความหมายคือ ใหญ่ ยิ่งใหญ่ เพราะการจะเป็นอิสระได้จะต้องมีกำลังที่มากกว่า แข็งแกร่งกว่า เพื่อป้องกันการรุกรานจากข้าศึก เดิมประเทศไทยใช้ชื่อ **สยาม** (Siam) แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นชื่อปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2482 ตามประกาศรัฐนิยม ฉบับที่ 1 ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ใช้ชื่อ ประเทศประชาชน และสัญชาติว่า "ไทย" โดยในช่วงต่อมาได้เปลี่ยนกลับเป็นสยามเมื่อปี พ.ศ. 2488 ในช่วงเปลี่ยนนายกรัฐมนตรี แต่ในที่สุดได้เปลี่ยนกลับมาชื่อไทยอีกครั้งในปี พ.ศ. 2491 ซึ่งเป็นช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยต่อมา ช่วงแรกเปลี่ยนเฉพาะชื่อภาษาไทยเท่านั้น ชื่อภาษาฝรั่งเศส และอังกฤษคงยังเป็น "Siam" อยู่จนกระทั่งเดือนเมษายน พ.ศ. 2491 จึงได้เปลี่ยนชื่อภาษาฝรั่งเศสเป็น "Thaïlande" และภาษาอังกฤษเป็น "Thailand" อย่างในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ชื่อ *สยาม* ยังเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

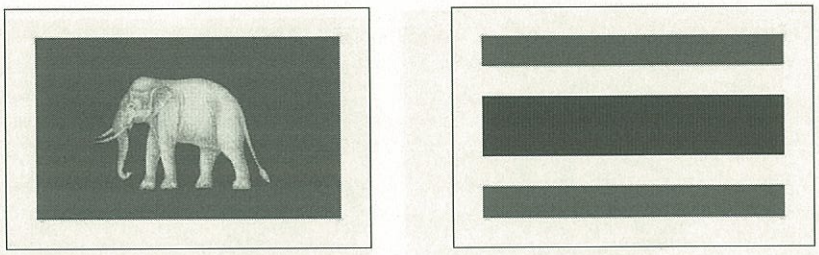

ภาพที่ 2.31 ธงอาณาจักรสยาม รัชกาลที่ 5 พ.ศ.2398 และธงราชอาณาจักรไทย รัชกาล ที่ 6 พ.ศ.2460

ภาพที่ 2.32 แสดงส่วนที่เคยเป็นอาณาจักรสยาม รัชกาลที่ 5 พ.ศ.2398
ภาพจาก bloggang.com

3. **การเมืองการปกครอง** เดิมประเทศไทยมีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนกระทั่งวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยแบ่งอำนาจเป็นสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ โดยฝ่ายบริหารจะมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลซึ่งมาจากการแต่งตั้ง ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และฝ่ายตุลาการ คือ ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง

ปัจจุบัน ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองระบอบระบอบประชาธิปไตย ผสมผสานกับระบอบเผด็จการทหาร แล้วแต่สถานการณ์ของบ้านเมืองสุดท้าย พ.ศ. 2550 ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญที่ผ่านการลงประชามติจากประชาชน พร้อมที่จะมีการเลือกตั้งในปีเดียวกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. เขตการปกครอง ประเทศไทยแบ่งเขตการบริหารออกเป็น การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่จังหวัด 75 จังหวัด นอกจากนั้นยังมีการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วน “สุขาภิบาล” นั้นถูกยกฐานะไปเป็นเทศบาลทั้งหมดในปี พ.ศ. 2542

2.3.3 นิเวศวัฒนธรรม

คำว่านิเวศวัฒนธรรม เป็นสองคำมารวมกัน คือคำว่า “นิเวศวิทยา” และคำว่าวัฒนาธรรม นิเวศวิทยา คือ การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและกายภาพของสิ่งมีชีวิตกับการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมอย่างใกล้ชิดและต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกันกับสัตว์อื่นทุกชนิด ธรรมชาติเป็นตัวผลิตสร้างสิ่งที่มนุษย์จะนำมาใช้ป้องกันอันตรายต่าง ๆ เช่น ป้องกันภัยจากสัตว์ร้าย โรคภัยไข้เจ็บ พายุฝน ความแห้งแล้ง และอัคคีภัย ฯลฯ (สมชาย นิลอาธิ 2554)

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (cultural ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรม จูเลียน สจ๊วต (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข

นิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามทัศนะของ สจ๊วต เป็นความพยายามที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์

3. ผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural Traits) ของกลุ่มชนต่างๆ เช่น เปรู เม็กซิโก เมโสโปเตเมีย อียิปต์ และจีน เป็นต้น

นิเวศวัฒนธรรมหรือนิเวศวิทยาคือการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและกายภาพของสิ่งมีชีวิตกับการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมอย่างใกล้ชิดและต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นเดียวกันกับสัตว์อื่นทุกชนิด ธรรมชาติเป็นตัวผลิตสร้างสิ่งที่มนุษย์จะนำมาใช้ป้องกันอันตรายต่าง ๆ เช่น ป้องกันภัยจากสัตว์ร้าย โรคภัยไข้เจ็บ พายุฝนความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แห้งแล้ง และอัคคีภัย ฯลฯแต่คนจะยอมรับพลังอำนาจและโชคชะตาที่ได้รับจากธรรมชาติ คนจะถางป่า ปลูกพืชบนดิน ตัดถนนข้ามภูเขา ผลิตยาเพื่อรักษาโรค สร้างความอบอุ่นภายในบ้านยามฤดูหนาว และสร้างความเย็นในฤดูร้อน กล่าวสั้นๆ ก็คือ คนสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ จากธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งเป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาตินั่นเอง จากการศึกษาประวัติศาสตร์มีบันทึกว่า คนพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดทางชีววิทยาและเพื่อการดำรงอยู่ทางกายภาพด้วยเทคโนโลยีต่างๆ(ภูมิปัญญา) เท่าที่จะสามารถทำได้ เพื่อใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและป้องกันตัวเองจากภัยอันตรายต่าง ๆเทคโนโลยีหรือภูมิปัญญาต่าง ๆ มีพัฒนาการมาอย่างซับซ้อน และมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆขึ้นอยู่กับวัสดุต่างๆ : โลหะ หิน พลาสติก หลัว-ฟีน และพลังงานนิวเคลียร์ ที่จะทำให้วัฒนธรรมพัฒนาไปได้ ครั้นเมื่อมีการพัฒนาไปถึงจุดหนึ่งแล้ว ก็จะพบว่าเทคโนโลยีจะเป็นอันตรายต่อดุลยภาพของธรรมชาติเสมอการกระทำของมนุษย์จะทำให้ความสมดุลในธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมาก เมื่อมีการตัดไม้ ทำลายป่า จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำฝนหรือฤดูกาล และจะมีผลทำให้น้ำฝนกัดเซาะดินมากขึ้น การใช้สารเคมีและอาวุธปืนจะฆ่าชีวิตสัตว์สกุลต่างๆ และนกต่างๆในรอบทศวรรษและรอบศตวรรษที่ผ่านมา มักจะมีแต่การพูดถึงผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติเท่านั้น แต่มักจะไม่ค่อยพูดกันถึงผลกระทบข้างเคียงที่จะตามมาอีกมากมายเลยขณะที่การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติภายใต้อิทธิพลของมนุษย์นั้น คนจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการปรับตัวเองในส่วนที่จะมีผลกระทบเป็นลูกโซ่และผลกระทบโดยตรง ในอดีตจะมีความสมดุลกันระหว่างธรรมชาติและรูปแบบของวัฒนธรรมนุษย์เฉพาะแต่ละท้องถิ่น การประดิษฐ์เทคโนโลยีใหม่จะเป็นสาเหตุทำให้มีการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวของคนควรจะเป็นกระบวนการขับเคลื่อนที่ช่วยรักษาคนให้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ เพื่อให้คนสามารถเจริญเติบโตและดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติแวดล้อมและวัฒนธรรมของตัวเองในที่สุด เพราะมนุษยชาติจะมีความสามารถในการปรับตัวตามความจำเป็นกับธรรมชาติที่มีความไม่แน่นอนได้การศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติแวดล้อม จึงมักจะเกี่ยวโยงกับเรื่องนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในการศึกษามานุษยวิทยาร่วมสมัย

จากการศึกษาของโบแอส ทำให้นักมานุษยวิทยาส่วนมากยอมรับว่าโบแอส ช่วยพัฒนาวิชามานุษยวิทยาหลายอย่าง เช่น โดยการที่เขาเปลี่ยนจุดเน้นในมานุษยวิทยาจากการศึกษาส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ถูกนำออกนอกบริบท มาศึกษาวัฒนธรรมในฐานะเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน โบแอสทำให้มานุษย์วิทยาเป็นสาขาที่น่าทึ่ง โดยการเน้นการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา และเป็นการยกระดับมาตรฐานของชาติพันธุ์วรรณาให้สูงขึ้นเพื่อชนรุ่นหลัง ยิ่งกว่านั้นความสนใจในจิตวิทยาของโบแอส ทำให้เกิดงานในสาขาย่อยของมานุษยวิทยาคือ วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ

โบแอสย้ำเน้นให้มองเห็นวัฒนธรรมโดยค้นหาความหมายที่มีอยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ทำให้เกิดผลงานใหม่ๆ ทางภาษาศาสตร์ขึ้น ซึ่งเป็นหลักที่ทำให้รู้ในเรื่องของหลักการความเป็นมาของภาษาต่างๆ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารอยู่ในปัจจุบัน หลักการที่นำไปใช้นั้นได้เกิดจากแนวคิดของโบแอส ที่มีการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมกับภาษา โดยโบแอส ได้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้าง (คือ กฎเกณฑ์และหลัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไวยากรณ์) ของภาษานั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาไม่เคยรู้จักมาก่อน จนกว่าจะได้มีการเขียนหลักไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ ขึ้น อย่างไรก็ตามผู้รู้ก็จำกัดอยู่เฉพาะในหมู่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์เท่านั้น และภาษาก็ยังคงคลี่คลายไปตามทิศทางของมัน โดยที่ผู้ใช้ภาษาแต่ละคนไม่ได้มีความสนใจในความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างปรากฏการณ์ทางด้านภาษากับปรากฏการณ์ทางมานุษยวิทยา กล่าวคือ การจำแนกประเภททางด้านภาษาไม่เคยปรากฏขึ้นมาอยู่ในระดับของจิตสำนึก แต่จะปรากฏทางด้านมานุษยวิทยา แม้ความเป็นมาดั้งเดิมของจิตใต้สำนึกยังคงมีอยู่ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏในระดับของภาวะจิตสำนึก อันทำให้เกิดการให้เหตุผลหรือตีความทีหลังได้ แต่ความแตกต่างดังกล่าวนี้ก็ไม่ได้ทำให้คุณค่าของวิธีทางภาษาศาสตร์ ที่จะนำมาใช้ในการศึกษาทางมานุษยวิทยาลดลงไป จึงมีการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางภาษาด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ภาษาในระดับต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เสียง คำ ประโยค และความหมาย นำเอาความรู้เกี่ยวกับภาษาไปใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดทั้งศึกษาภาษาในแง่ที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์ แขนงอื่น ๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยจะเห็นได้ว่าการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์เป็นการศึกษาตัวเนื้อหาภาษาในเชิงวิเคราะห์ เพื่อเป็นฐานความรู้ให้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไปในศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งจะแตกต่างไปจากการศึกษาในสาขาภาษาอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เพื่อนำไปใช้ให้ได้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษา

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultutal ecology) พัฒนาการของแนวความคิดทางมานุษยวิทยาในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดแบบประวัติศาสตร์เฉพาะกรณีของโบแอส หรือแนวความคิดแบบหน้าที่นิยมของแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการต่อต้านข้อสรุปของนักทฤษฎีวิวัฒนาการในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีวิวัฒนาการเสื่อมความนิยมลงไปเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม หลังจากปี ค.ศ. 1940 เป็นต้นมา ได้มีนักมานุษยวิทยาอเมริกันกลุ่มหนึ่งหันกลับมาสนใจทฤษฎีวิวัฒนาการ และพยายามนำเอาทฤษฎีวิวัฒนาการมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

นิเวศวิทยา วัฒนธรรม (cultural ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรม จูเลียน สจ๊วด (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สจ๊วต (2551 อ้างจาก งามพิศ สัตย์สงวน) มอง "วัฒนธรรม" ว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาจึงมีอยู่ว่า วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการใช้เทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจในการปรับตัวเข้า กับสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ในสังคมดั้งเดิม (primitive societies) มนุษย์มีวิถีการผลิตแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร โดยปกติแล้วผู้หญิงจะเป็นผู้เก็บหาอาหารและผู้ชายเป็นออกล่าสัตว์ การแบ่งแยกงานในลักษณะเช่นนี้มิได้เป็นเพราะผู้ชายมีร่างกายแข็งแรงกว่า แต่เป็นเพราะผู้หญิงต้องใช้เวลาดูแลลูก ในขณะที่ผู้ชายสามารถเดินทางไกลและจากบ้านไปได้เป็นระยะเวลานาน

ตาม ทัศนะของสจ๊วต มนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผล และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมวางอยู่บนรากฐานของเหตุผล แต่เป็นเพราะว่าสภาพการณ์และสภาวะแวดล้อมมีความแตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมจึงมีพื้นฐานของการปรับตัว การแก้ปัญหาและมีวิวัฒนาการแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมของกลุ่มที่ตั้งรกรากอยู่ใกล้ทะเล ย่อมมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือยังชีพประเภทเบ็ด แห อวน ฉมวก เรือ และมีการพัฒนาสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการเดินทะเลและการจับปลา ในขณะเดียวกัน ชนกลุ่มอื่นที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตป่าดงดิบ อาจมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ในการยังชีพแตกต่างกันออกไป เช่น หอก ธนู เพื่อใช้ในการล่าสัตว์และหาอาหาร กลุ่มชนทั้งสองกลุ่มนี้ย่อมต้องมีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน

สจ๊วตปฏิเสธแนวความคิดแบบวิวัฒนาการเส้นตรงของนักทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า ซึ่งเสนอว่าวัฒนธรรมของทุกเผ่าพันธุ์จะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอนต่างๆ เหมือนกันหมด สจ๊วตแย้งว่าวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้หลายสาย (multilinear evolution) และแต่ละแนวย่อมมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและโครงสร้างสังคมเป็นเหลัก อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบวิวัฒนาการหลายสายนี้ เป็นแนวความคิดใหม่ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมว่ามีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำมนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปแล้ว นิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามทัศนะของสจ๊วด เป็นความพยายามศึกษาวิเคราะห์ถึง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์ และ

3. ผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (cultural traits) ของกลุ่มชนต่างๆ เช่น เปรู เม็กซิโก เมโสโปเตเมีย อียิปต์ และจีน เป็นต้น ผลงานของสจ๊วดมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้นักมานุษยวิทยาหันมาสนใจศึกษาถึง ความสำคัญของสภาพแวดล้อมและอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรม

เลสลี ไวต์ (Leslie White) เป็นนักมานุษยวิทยาอเมริกันอีกคนหนึ่งซึ่งสนใจศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม ไวต์ได้ศึกษาตรวจสอบผลงานของนักวิวัฒนาการรุ่นเก่า เช่น มอร์แกน อย่างละเอียด และพบว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการมีหลักเกณฑ์ในการตีความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอยู่หลายประการ และไวต์เองก็ได้เสนอแนวความคิดแบบวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้รับการขนาดนามแนวความคิดแบบ "วิวัฒนาการสากล" (universal evolution) ไวต์มีความเห็นคล้ายคลึงกับแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีในประเด็นที่ว่ามานุษยวิทยาควรเป็นวิทยาศาสตร์ และไวต์ก็ได้พยายามค้นหากฎเกณฑ์หรือทฤษฎีสากล เพื่อใช้อธิบายวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ทั่วโลก

ความหมายของ "วัฒนธรรม" ตามทัศนะของไวต์ มีความคล้ายคลึงกับมโนทัศน์เรื่ององค์อภิอินทรีย์ (superorganic) ของโครเบอร์ นั่นคือการมองว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งมีตัวตนและมีชีวิตแยกออกจากตัวมนุษย์อย่างเด็ดขาด วัฒนธรรมมีกฎเกณฑ์และการทำงานในตัวเอง ซึ่งแนวความคิดนี้ได้รับการขนานนามว่า "วัฒนธรรมวิทยา" (culturology)

ไวต์เสนอว่า วัฒนธรรมมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ระบบเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

2. ระบบสังคม ซึ่งเป็นการรวมตัวกันขององค์กรทางสังคม (social organization) และพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ และ

3. ระบบความคิด (ideology) ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมต่างๆ ระบบเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (infrastructure) หรือพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรม เพราะชีวิตมนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระบบนี้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ส่วนองค์กรสังคมและระบบความคิดเป็นโครงสร้างส่วนบน (superstructure) ของวัฒนธรรม

จูเลียน สจ๊วต (Julian H. Steward)ได้รับการศึกษาทางโบราณคดีเป็นครั้งแรก และหันมาสนใจทำงานด้านชาติ พันธุ์วรรณนา จากพื้นฐานทางโบราณคดี ทำให้สจ๊วตสนใจศึกษาความสนใจของสภาพแวดล้อมในการพัฒนาวัฒนธรรม สจ๊วตเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการหลายสาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(Multilinear evolution) สจ๊วตกล่าวถึงความคล้ายคลึงกันทางประวัติศาสตร์ ผลกระทบของจุดกำเนิดอารยธรรมในหุบเขาที่ราบลุ่มแม่น้ำ ล้อมรอบด้วยดินแดนหลังเมืองท่าที่แห้งแล้ง สจ๊วตเชื่อว่า สภาพแวดล้อมจะกำหนดลักษณะทางนิเวศวิทยาที่ดี และสนใจสายวิวัฒนาการด้วย ผลงานดังกล่าว ทำให้สจ๊วตได้รับการยกย่องให้เป็น ผู้นำทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

จูเลียน สจ๊วต เป็นนักมานุษยวิทยาผู้สนใจศึกษาทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมนั้น สจ๊วตเห็นว่า การอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ศึกษาได้จากการ ปรับตัวของสังคม ในสภาพแวดล้อมนั้น ข้อสมมติฐานสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมอาจจะมีอิทธิพลหรือไม่มีอิทธิพลกำหนดการ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็เป็นได้ ความมุ่งหวังของสจ๊วตคือ เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาวิธีศึกษาวิจัยวัฒนธรรม โดยการสำรวจเก็บ ข้อมูล จนนำมาพิสูจน์แนวความคิดสำคัญได้ สจ๊วตเห็นว่า ควรศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมแยกจากนิเวศวิทยาชีวภาพ (Biological ecology) และนิเวศวิทยากายภาพ (Physical ecology) นิเวศวิทยาชีวภาพ คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อม ที่มีชีวิตทั้งหลาย ส่วนนิเวศวิทยากายภาพ จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตทั้งหมด ในขณะที่นิเวศ วิทยาวัฒนธรรมศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมเท่านั้น สจ๊วตศึกษาวิวัฒนาการวัฒนธรรม มากกว่า ไม่สนใจศึกษาวัฒนธรรมส่วนรวมทั่ว ๆ ไป ขณะที่เลสลี ไวท์ ศึกษาองค์ประกอบของวัฒนธรรม ประการสำคัญ สจ๊วตศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลของประวัติศาสตร์วัฒนธรรม สรุปว่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมีอิทธิพลในการพัฒนากฎเกณฑ์ เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้วย

กลุ่มนิเวศวิทยาวัฒนธรรมศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ ตามกฎวิวัฒนาการ แนวความคิดของ เลสลี ไวท์ อธิบายกฎวิวัฒนาการทั่ว ๆ ไป สจ๊วตเสนอแนวความคิดประเด็นสำคัญคือ วัฒนธรรมแต่ละสังคมมีการปรับตัวต่าง ๆ กัน เมื่อได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม ใดสภาพแวดล้อมหนึ่ง เป็นวิวัฒนาการเฉพาะวัฒนธรรม นักมานุษยวิทยากลุ่มที่คัดค้านแนวความคิดนี้ คือ กลุ่มที่ศึกษาวิวัฒนาการ อารยธรรมในชุมชนเมือง เห็นว่า พัฒนาการอารยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เกิดจากสังคมดั้งเดิมเปลี่ยน แปลงไปแบบวิวัฒนาการเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ เรียกว่า วิวัฒนาการชุมชนแบบคล้ายคลึงกัน ไม่มีลักษณะเฉพาะตัวตามแนว ความคิดของสจ๊วต อันเป็นความคิดหนึ่งของกลุ่มนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ไม่ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับ สภาพแวดล้อมใด สภาพแวดล้อมหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น สจ๊วตได้เสนอบทสรุปกฎวิวัฒนาการวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากปัจจัยพื้นฐาน สำคัญ 3 ประการ เพื่ออธิบายนิเวศวิทยาวัฒนธรรมคือ

ประการแรก ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อม ควรต้องวิเคราะห์ประสิทธิภาพของวัฒนธรรม ที่สามารถนำเอาทรัพยากรมาใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด เช่น มาใช้ให้เป็นอาหารและที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในสังคม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประการที่สอง ศึกษารูปแบบพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์วิธีการที่มนุษย์ใน แต่ละสังคม สร้างวัฒนธรรม กำหนดพฤติกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาวิถีการทำงาน เพื่อให้ชีวิตอยู่รอด ได้หรือไม่ เพียงใด

ประการที่สาม ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบพฤติกรรม และระบบวัฒนธรรม วิเคราะห์พฤติกรรมและกิจกรรมคนในสังคม ว่ามีส่วนทำให้สังคมอยู่รอดได้หรือไม่เพียงใด

สจ๊วต (2552)เสนอระเบียบวิธีวิจัยนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีวิจัยตามทฤษฎีหน้าที่นิยม และการวิจัย ตามแบบสังคมศาสตร์สมัยใหม่ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับวัฒนธรรม ประการสำคัญก็คือ ศึกษาระบบ วัฒนธรรมของสังคมส่วนรวมทั้งหมด โดยไม่เน้นศึกษาปัจเจกบุคคลในระบบวัฒนธรรม นิเวศวิทยาวัฒนธรรม หมายถึงการศึกษาการปรับตัวของวัฒนธรรม ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น จุดมุ่งหมายประการต่อมา คือ ศึกษาระบบวัฒนธรรมในฐานะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลกำหนดความสัมพันธ์ ประการสุดท้ายนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพยายามชักนำ ให้มนุษย์หันไปสนใจ ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม กับองค์ประกอบวัฒนธรรมด้วย กล่าวโดยสรุป นักมานุษยวิทยากลุ่ม ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในสังคม ศึกษาวิธีการที่วัฒนธรรมแต่ละชนิด ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพหนึ่งโดยเฉพาะ และหรือการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น การประยุกต์ แนวความคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ก็เพื่ออธิบายระบบสังคมที่เป็นอยู่ นักนิเวศวิทยาวัฒนธรรมต้องยอมรับคำวิจารณ์ข้อบกพร่องหลายสิ่ง เหมือนดังที่นักทฤษฎีโครงสร้าง และนักทฤษฎีหน้าที่นิยมถูกวิจารณ์มาแล้วหลายประการ กล่าวคือ นักทฤษฎีหน้าที่นิยมและนักทฤษฎีโครงสร้าง ไม่สามารถแสดงให้เห็นเด่นชัดว่าประเพณีและวัฒนธรรมใดมีหน้าที่สำคัญ ในสภาพแวดล้อมนั้น เหมือนกับที่นักนิเวศวิทยาวัฒนธรรมไม่สามารถแสดงให้เห็นว่า ในสังคมหนึ่ง ประเพณีและวัฒนธรรม สามารถปรับตัวได้อย่างไร ไม่สามารถกำหนดชี้ชัดลงไปว่า ลักษณะประเพณีวัฒนธรรมแบบใด มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของสังคมอย่างแท้จริง

เป็นผู้มีบทบาทสำคัญศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ผู้พยายามฟื้นฟูแนวแนวความคิดตามทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรม *เลสลี ไวต์ ได้รับขนานนามว่าเป็นกลุ่มทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมใหม่ (Neo-cultural evolutionism) หรือนิเวศวิทยาวัฒนธรรม* ในระยะแรกไวท์ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมตามแนวความคิดของนักมานุษยวิทยาอเมริกันยุคแรก ไวท์หันมา สนใจวิวัฒนาการหลังจากได้อ่านและสนใจงานของมอร์แกนอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ไวท์เสนอแนวความคิดว่าความก้าวหน้าและประโยชน์สูงสุด เมื่อใช้มาตรการศึกษาและบ่งชี้ขั้นวิวัฒนาการ คือสามารถใช้พลังงานควบคุมสังคมให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ควรต้องศึกษาเปรียบเทียบคุณค่าเทคโนโลยีระหว่างสังคมดั้งเดิม กับเทคโนโลยีในสังคมสมัยใหม่ด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไวต์มีความเห็นว่า เทคโน-เศรษฐกิจ มีบทบาทสำคัญ เพราะมนุษย์สร้างวัฒนธรรมเทคโน-เศรษฐกิจในสังคมขึ้น เพื่อให้ เกิดความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เมื่อเกิดความสัมพันธ์ขึ้นมนุษย์จะสามารถสร้างระบบสังคม จนสามารถกำหนดแนวความคิด ของบุคคลในที่สุด ระบบวัฒนธรรมจะควบคุมระบบสังคม และระบบสังคมจะควบคุมระบบจิตของมนุษย์แต่ละคนในสังคม ไวท์อธิบายหลักการเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม ศึกษาวิธีการปรับตัวของวัฒนธรรมในแต่ละสภาพแวดล้อมหนึ่ง จนทำให้เกิดวิวัฒนาการในที่สุด เป็นวิธีการศึกษาวัฒนธรรมตามหลักวัตถุนิยม

ในปีค.ศ. 1957 ไวต์เสนอผลงานสำคัญ ชื่อ The Evolution of Culture เสนอความคิดอธิบายกฎของวิวัฒนาการ กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยผลักดันทำให้มนุษย์สามารถผลิตพลังงานเพิ่มขึ้น ความพยายามของมนุษย์ทุกวัฒนธรรมในโลกทำให้เกิด พลังงานอันยิ่งใหญ่ วัฒนธรรมเป็นแรงกระตุ้นทำให้มนุษย์มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง พัฒนาการของวัฒนธรรมเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ไวท์เน้นหลักของวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ในที่สุดมนุษย์ ทุกสังคมจะพยายามพัฒนาเป็นวัฒนธรรมสากล อย่างไรก็ตามงานของไวท์ก็ยังมีข้อบกพร่องและจุดอ่อนมาก เนื่องจากไม่ได้ อธิบายผลของพัฒนาการเทคโนโลยีอย่างกระจ่างชัด ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเกิดจากแรงกระตุ้นของวัฒนธรรม เพียงประการเดียวหรือไม่ ผลงานของไวท์ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการคริสต์ศตวรรษที่ 18 ด้วย

จากการศึกษาของโบแอส ทำให้นักมานุษยวิทยาส่วนมากยอมรับว่าโบแอสช่วยพัฒนาวิชามานุษยวิทยาหลายอย่าง เช่น โดยการที่เขาเปลี่ยนจุดเน้นในมานุษยวิทยาจากการศึกษาส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ถูกนำออกนอกบริบท มาศึกษาวัฒนธรรมในฐานะเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน โบแอสทำให้มานุษย์วิทยาเป็นสาขาที่น่าทึ่ง โดยการเน้นการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา และเป็นการยกระดับมาตรฐานของชาติพันธุ์วรรณาให้สูงขึ้นเพื่อชนรุ่นหลัง ยิ่งกว่านั้นความสนใจในจิตวิทยาของโบแอสทำให้เกิดงานในสาขาย่อยของมานุษยวิทยาคือ วัฒนาธรรมและบุคลิกภาพ

โบแอสย้ำเน้นให้มองเห็นวัฒนธรรมโดยค้นหาความหมายที่มีอยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ทำให้เกิดผลงานใหม่ๆ ทางภาษาศาสตร์ขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้รู้ในเรื่องของหลักการความเป็นมาของภาษาต่างๆ ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารอยู่ในปัจจุบันหลักการที่นำไปใช้นั้นได้เกิดจากแนวคิดของโบแอสมีการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมกับภาษา โดยโบแอสได้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้าง (คือ กฎเกณฑ์และหลักไวยากรณ์) ของภาษานั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาไม่เคยรู้จักมาก่อน จนกว่าจะได้มีการเขียนหลักไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ ขึ้น อย่างไรก็ตามผู้รู้ก็จำกัดอยู่เฉพาะในหมู่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์เท่านั้น และภาษาก็ยังคงคลี่คลายไปตามทิศทางของมัน โดยที่ผู้ใช้ภาษาแต่ละคนไม่ได้มีความสนใจในความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างปรากฏการณ์ทางด้านภาษากับปรากฏการณ์ทางมานุษยวิทยา กล่าวคือ การจำแนกประเภททางด้านภาษาไม่เคยปรากฏขึ้นมาอยู่ในระดับของจิตสำนึก แต่จะปรากฏทางด้านมานุษยวิทยา แม้ความเป็นมาดั้งเดิมของจิตใต้สำนึกยังคงมีอยู่ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏในระดับของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาวะจิตสำนึกอันทำให้เกิดการให้เหตุผลหรือตีความทีหลังได้ แต่ความแตกต่างดังกล่าวนี้ก็ไม่ได้ทำให้คุณค่าของวิธีทางภาษาศาสตร์ ที่จะนำมาใช้ในการศึกษาทางมานุษยวิทยาลดลงไป จึงมีการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางภาษาด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ภาษาในระดับต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เสียง คำ ประโยค และความหมาย นำเอาความรู้เกี่ยวกับภาษาไปใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดทั้งศึกษาภาษาในแง่ที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์ แขนงอื่น ๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยจะเห็นได้ว่าการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์เป็นการศึกษา ตัวเนื้อหาภาษาในเชิงวิเคราะห์ เพื่อเป็นฐานความรู้ให้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไปในศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งจะแตกต่างไปจากการศึกษาในสาขาภาษาอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เพื่อนำไปใช้ให้ได้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษา

2.3.4 ชีวิตวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบหน้าค่าตา (Face to Face Relationship) ของคนภายในเท่านั้น ที่จะรู้ขอบเขตของสังคมภายในหมู่บ้านตน คนในดังกล่าวนี้จะมีการรับรู้ในเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ตนใช้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นชุมชนบ้านเดียวกัน ที่ทำให้แลเห็นคนและวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่เรียกว่าชีวิตวัฒนธรรม ที่มีความเชื่อ มีศาสนา มีการศึกษา มีภาษาเป็นสำเนียงเฉพาะ มีศิลปวัฒนธรรม มีขนบธรรมเนียมประเพณี

ศาสนา ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรไทยนับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ(โดยพฤตินัย) นิกายเถรวาท ศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 4 (ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยทางภาคใต้ตอนล่าง) ศาสนาคริสต์และศาสนาอื่นประมาณร้อยละ 1

การศึกษาในทางกฎหมาย รัฐบาลจะต้องจัดการศึกษาให้ขั้นพื้นฐานสิบสองปี แต่การศึกษาขั้นบังคับของประเทศไทยในปัจจุบันคือเก้าปี บุคคลทั่วไปจะเริ่มจากระดับชั้นอนุบาล เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนตามหลักสูตรพื้นฐาน ต่อเนื่องด้วยระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น หลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมต้น สามารถเลือกได้ระหว่างศึกษาต่อสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย หรือเลือกศึกษาต่อสายวิชาชีพ ในวิทยาลัยเทคนิค หรือพาณิชยการ หรือเลือกศึกษาต่อในสถาบันทางทหารหรือตำรวจ

โรงเรียนและมหาวิทยาลัยในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักได้แก่ โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน และ มหาวิทยาลัยรัฐบาล และมหาวิทยาลัยเอกชน โดยโรงเรียนรัฐบาลและมหาวิทยาลัยรัฐบาล จะเสียค่าเล่าเรียนน้อยกว่า โรงเรียนเอกชนและมหาวิทยาลัยเอกชน

ภาษา ประเทศไทยมีภาษาไทยเป็นภาษาราชการ ภาษาพูดของคนไทยมีมาแต่เมื่อไรยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่จากการสันนิฐานน่าจะมีมากว่า 4,000 ปีแล้ว ส่วนตัวอักษรนั้นเพิ่งมีการประดิษฐ์ขึ้นอย่างเป็นทางการในสมัยสุโขทัยโดย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ส่วนภาษาอื่นที่มีการใช้อยู่บ้าง เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศิลปะและวัฒนธรรม ศิลปะไทยมีลักษณะเฉพาะตัวค่อนข้างสูง โดยมีความกลมกลืนและคล้ายคลึงกับศิลปวัฒนธรรมเพื่อนบ้านอยู่บ้าง แต่ด้วยการสืบทอดและการสร้างสรรค์ใหม่ ทำให้ศิลปะไทยมีเอกลักษณ์สูง

จิตรกรรม งานจิตรกรรมไทยนับว่าเป็นงานศิลปะชั้นสูง ได้รับการสืบทอดมาช้านาน มักปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนัง ตามวัดวาอาราม รวมทั้งในสมุดข่อยโบราณ งานจิตรกรรมไทยยังเกี่ยวข้องกับงานศิลปะแขนงอื่นๆ เช่น งานลงรักปิดทอง ภาพวาดพระบฏ เป็นต้น

ประติมากรรม เดิมนั้นช่างไทยทำงานประติมากรรมเฉพาะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป โดยมีสกุลช่างต่างๆ นับตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย เรียกว่า สกุลช่างเชียงแสน สกุลช่างสุโขทัย สกุลช่างอยุธยา และกระทั่งสกุลช่างรัตนโกสินทร์ โดยใช้ทองสำริดเป็นวัสดุหลักในงานประติมากรรม เนื่องจากสามารถแกะแบบด้วยขี้ผึ้งและตกแต่งได้ แล้วจึงนำไปหล่อโลหะ เมื่อเทียบกับประติมากรรมศิลาในยุคก่อนนั้น งานสำริดนับว่าอ่อนช้อยงดงามกว่ามาก

สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมไทยมีปรากฏให้เห็นในชั้นหลัง เนื่องจากงานสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ชำรุดทรุดโทรมได้ง่าย โดยเฉพาะงานไม้ ไม่ปรากฏร่องรอยสมัยโบราณเลย สถาปัตยกรรมไทยมีให้เห็นอยู่ในรูปของบ้านเรือนไทย โบสถ์ วัด และปราสาทราชวัง ซึ่งล้วนแต่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพอากาศและการใช้สอยจริง

2.3.5 ชุมชนชาติพันธ์

“เปาวริศ สุขวัฒน์ (2550) ชาวตลาดเรานี่ พูดง่ายๆ ว่า เป็นชาวจีนนะครับ ชาวคลองสวนนี่เป็นชาวจีนนะครับ เจ้าของตลาดนี่คือเจ้าของบ้านแห่งนี้ นามสกุล “อัศวาณิชย์” นะครับเป็นคนจีนก็คือ “แซ่เบ๊” นะครับ คืออยู่กันมาตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นอะไรยังงี้ รู้จักกันหมดเรียกว่าสมัยก่อน ถ้าคนเดินมาในตลาดนี้ ผมบอกได้เลยว่าคนนี้ลูกใคร เพราะ Block มันจะออกว่า หน้าตานี่บ้านไหนนะครับ คุณเป็นคนต่างถิ่นผมก็รู้เลยว่าไม่ใช่ แต่เดี๋ยวนี้มันคล้ายๆ การคมนาคมมันสะดวกขึ้น มันก็เลยเปลี่ยนไป

ทุกคนเหมือนลูกหลาน ทุกคนเหมือนญาติพี่น้องกัน เขาจะไม่หาผลประโยชน์ใดๆ กับคนในตลาดนี้ เพราะปัจจุบันนี้ตลาดก็ไม่เคยไม่เก็บค่าเช่าอะไรต่างๆ อย่างที่ผมบอกว่า พอพาไปที่โน่นที่นี่ มันไม่เกิดเพราะอะไรเพราะว่าคนที่อยู่ในปัจจุบัน คนอายุเยอะๆ แล้วทั้งนั้น เหนื่อยนะครับ เหนื่อยมาตลอดชีวิตแล้ว ลูกเต้าก็เรียกว่าสบายกันหมดแล้ว อย่างถามว่าจะรวยไปกว่านี้มั้ย ไม่รวยแล้ว จะจนกว่านี้มั้ย ก็ไม่จนแล้ว “อยู่แบบพอเพียง”แล้ว เพียงแต่ว่าที่อยู่บ้านนี่ เหมือนกับว่า สังคมเป็นสังคมเดียวกัน รู้จักกัน กินข้าวบ้านไหนก็ได้ฮะ ผมบอกได้เลยอย่างผมกินข้าวบ้านไหนก็ได้ จะรู้จักกันหมดเป็นเหมือนญาติกัน จะไล่กันได้เลย บ้านนี้ลูกกี่คน อะไรกี่คนงี้ เหมือนกับว่าเป็นสังคมเดียวกัน ตลาดอย่างที่ผมบอก’

ศรีศักร วัลลิโภดม (2550) ‘ซีกหนึ่งของคลองเทพราชเป็นแปดริ้ว อันนี้เป็นสมุทรปราการ มันจะทะเลาะกันตรงนี้แหละ ไอ้ข้างนอกมันจัดการน่ะ ทำให้เขตนี้เป็นเขตเศรษฐกิจการเมืองไม่ใช่เศรษฐกิจสังคม ถ้าเป็นเขตเศรษฐกิจสังคม คือ ตลาดนี่เป็นย่านธุรกิจเศรษฐกิจของคนในท้องถิ่นนี้ ทั้งสองฝั่งนี่ฝั่งเทพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ราชและฝั่งนี้มันอันเดียวกันเป็นพี่น้องกันทั้งสิ้น ถ้าถามว่า ความเป็นคลองสวนเหมือนกันมั้ย ถ้าตัดไอ้ชื่อคลองชื่อเขตบ้าๆบอๆออกไป มันคือคลองสวนเหมือนกัน ฝั่งโน้นน่ะฝั่งคลองเทพราชมีวัดคลองสวน วัดคลองสวนเป็นวัดทางพุทธของคนในท้องถิ่นนี้ฝั่งนี้เป็นมัสยิด ฝั่งย่านตลาดนี้เห็นได้ชัดนะว่าเป็นคนจีน มันร่วมกันน่ะ สถาบันหลักที่เป็นสถาบันท้องถิ่น มันเป็นชุมชนเดียวกัน เพราะฉะนั้นระวังอย่าให้การแบ่งอะไรต่างๆ เหล่านี้มาทะเลาะกัน เมื่อแบ่งกันมันจะกลายเป็นผลประโยชน์แล้วจะทำลายความเป็นคนคลองสวน'

"สิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นท้องถิ่นในเมืองไทยส่วนใหญ่ มันเป็นทั้งมาตุคามและมาตุภูมิ คำว่า "มาตุคาม" นั้นหมายถึงว่า ชุมชนนั้นแม่เป็นใหญ่ ผมมานี่ตลาดนี่ ผู้หญิงทั้งนั้นแหละ แก่ๆทั้งนั้นแหละทางฝั่งโน้นน่ะ ขายของน่ะ น่ากิน คือคนเขาไม่ซื้อของอร่อยหรือไม่อร่อย คือเขา มันทำตาม มันมีนะฮะบรรยากาศ เพราะฉะนั้นนี่คือมันเป็นมาตุคาม ส่วน "มาตุภูมิ" คือท้องถิ่นตรงนี้ ท้องถิ่นเกิดร่วมกัน ความเป็นบ้านสวน เพราะฉะนั้นถ้าเข้าใจตรงนี้นะครับ เราช่วยกันอยู่ อันโน้นไม่ต้องไปแออัด เห็นชีวิตเดิมๆ แล้วเกลี่ยกันให้ดี แต่กันความแน่นแล้วยุทธศาสตร์อันหนึ่งนี่ ควรเดินตามสามชุกก็ดี ที่อัมพวาก็ดีที่สำเร็จเพราะเรื่องอาหาร ท่านรู้มั้ยว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท.นี่มันโง่ฉิบหาย มันไปเริ่มแสง เสียง ต่างๆ ฉิบหายหมดน่ะ โบราณสถานพวกกรมศิลป์มันก็ทำฉิบหายหมด ของดีทำฉิบหายหมด แล้วจะไปแข่งกับประเทศอื่นเขาได้ยังไงเราแข่งได้คือเรื่องอาหารครับ สังคมไทยมันกินอาหารไม่มีกาลเทศะ แต่ละแห่งมันหลากหลายไม่เหมือนกันเลย แล้วผู้หญิงเป็นคนผลิตและตรงนี้มันคือเสน่ห์ตลาดอันนี้จะขานรับ'

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถือได้ว่า มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ มีทั้ง ชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายลาว ชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวไทยเชื้อสายเขมร รวมไปถึงกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายมลายู ชาวชวา(แขกแพ) ชาวจาม(แขกจาม) ชาวเวียด ไปจนถึงชาวพม่า และชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น ชาวกะเหรี่ยง ชาวลีซอ ชาวอ่าข่า ชาวอีก้อ ชาวม้ง ชาวเย้า รวมไปจนถึงชาวส่วย ชาวกูบ ชาวกวย ชาวจะราย ชาวระแดว์ ชาวข่า ชาวขมุ ซึ่งมีในปัจจุบันก็มีความสำคัญมาก ต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันประชากรชาวไทย 75% ชาวไทยเชื้อสายจีน 14% และอื่นๆ 11%

ดังนั้นลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของ ภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรมชีวิตวัฒนธรรม และชุมชนทางชาติพันธุ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4 บริบทของตลาดพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ชุมชนเมืองพื้นถิ่นอย่างชุมชนตลาด เป็นชุมชนการค้าที่มีวัฒนธรรมการผสมผสานของท้องถิ่นแบบชนบทและชุมชนการค้าริมทางเดินถนนการค้า โดยเป็นการอาศัยในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีเครือญาติวงศ์ตระกูลสืบต่อกันมาอย่างมีแบบแผน รูปแบบความสัมพันธ์ในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาศึกษาเพื่อทำความเข้าใจระบบความเป็นมาของชุมชนของย่านตลาด และค้นหาความหมายสำคัญในประเด็นต่างๆ ของพื้นที่เพื่อหาเอกลักษณ์ชุมชนอันเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ย่านตลาด โดยจะทำการศึกษาเรื่องราวในส่วนเรื่อง แนวทางการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนการค้า ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

จากการที่ชุมชนตลาดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นย่านชุมชนการค้าเก่า และมีการขยายตัวสู่ความเจริญในรูปแบบสังคมใหม่ การจัดการพื้นที่นี้ต้องมีการพิจารณาหลักการและแนวคิดในแนวทางการพัฒนาชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เนื่องด้วยองค์ประกอบทั้งสองสิ่งในย่านศึกษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน ความสำคัญในการจัดการต้องศึกษาเบื้องลึกเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อการดำเนินการในระดับที่เหมาะสมต่อโครงการ และศึกษาจาก แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาการจัดการพื้นที่ย่านตลาด

2.4.1 แนวทางการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนการค้า

แนวทางในการศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนการค้าในส่วนนี้ เป็นแนวทางการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงระบบวิวัฒนาการโดยรวมของพื้นที่ โดยประเด็นสำคัญนั้น ย่านพื้นที่ตลาด เป็นสังคมชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และลักษณะกายภาพโดยรวมเป็นชุมชนแบบสังคมพื้นถิ่นชนบทที่มีรูปแบบผสมผสานทางวัฒนธรรมและทางกายภาพที่ตั้งประกอบกันอยู่ การอ้างถึงภาพรวมทางการศึกษาจึงเน้นพื้นที่ในส่วนของจังหวัดหรือย่านอื่นๆ ข้างเคียงที่มีลักษณะและรูปแบบวิถีชีวิตในลักษณะเดียวกัน

อาจารย์อรศิริ ปาณินท์ ผู้เชี่ยวชาญในด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยท่านได้ศึกษาถึงกลุ่มอาคารเรือนค้าขายพื้นถิ่นในพื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเนื้อหาเบื้องต้นในส่วนของลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่กล่าวถึงภูมิลักษณ์ของบริเวณพื้นที่ชุมชนของจังหวัดดังกล่าวนี้โดยสรุปคือ

1. กลุ่มบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ โดยมีสัณฐานเลียบยาวตามฝั่งของแม่น้ำหรือลำคลอง โดยบ้านแต่ละหลังจะมีท่าน้ำเป็นพื้นที่จอดพักเรือ หรือใช้กิจกรรมตามวิถีการดำเนินชีวิตของตน

2. กลุ่มบ้านเรือนที่เกาะเป็นกระจุกรวมตัวกันอยู่ตามที่ดอน รวมตัวกันเป็นหมู่บ้าน จะมีบ้างที่กระจัดกระจายกันไปในพื้นที่เกษตรกรรมของตน แต่ยังคงอยู่ในละแวกพื้นที่เดียวกัน

ซึ่งทางที่เชื่อมกลุ่มพื้นที่ทั้งสองกลุ่มนั้นได้แก่ แม่น้ำ คู คลอง และทางเกวียนหรือถนนต่างๆ สำหรับทางน้ำนั้นจุดทางเข้าชุมชนที่สำคัญที่สุดและเป็นจุดเริ่มของการขยายตัวสู่ชุมชนในรูปแบบการค้าก็คือ ท่าน้ำ ที่เป็นมากกว่าที่จอดแวะเรือ หรือทางเข้าหมู่บ้าน ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวว่า

“หากลองนั่งเรือตามลำแม่น้ำ ทัศนียภาพที่เห็นชินตาตลอดทาง คือจะเห็นท่าน้ำเข้าไปยังหมู่บ้านต่างๆ เป็นระยะๆ ตัวอาคาร (บ้าน) จะสร้างห่างจากแม่น้ำ เพราะส่วนใหญ่หน้าน้ำจะมีน้ำท่วมสูงบริเวณริมฝั่ง ดังนั้นบ้านเรือนในแถบนี้จะไม่ปลูกชิดฝั่ง แต่จะเห็นท่าน้ำและทางเดินจากท่าน้ำยกทางเดินสูงจากพื้นดินต่อจากท่าน้ำไปยังทางเดินแต่ละบ้าน บริเวณชายน้ำจะมีเครื่องมือจับสัตว์น้ำทิ้งไว้ เช่น ยอ ลอบนอน ลอบยืน และในบางช่วงเราจะพบเรือพักอาศัยจอดอยู่ริมฝั่งน้ำด้วย สำหรับพื้นที่ริมน้ำที่ไม่ท่วม หมู่บ้านจะเรียงรายเป็นแนวยาวตามริมฝั่งแตกต่างจากกลุ่มที่กล่าวข้างต้น”

ตามที่กล่าวข้างต้นนั้น รูปแบบถิ่นฐานที่ปรากฏอยู่เป็นรูปแบบทั่วไปที่พบตามวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนพื้นถิ่นภาคกลางหรือคนในสังคมชาวไทยทั่วไป วิถีชีวิตแบบสังคมการค้าที่เป็นวัฒนธรรมปัจจุบันนั้นได้ถูกถ่ายทอดจากคนในพื้นที่หรือแผ่นดินอื่นที่เป็นสังคมนอกอาณาเขตของสังคมเกษตรกรรม ซึ่งการศึกษาในพื้นที่ปัจจุบันของย่านชุมชนการค้าริมน้ำก็มีวิวัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน ในการศึกษาถึงรายละเอียดหลักของวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนการค้า โดยมองภาพลึกเป็นการศึกษาในสองส่วนสำคัญคือ

- เอกลักษณ์หรือความเป็นชุมชนในมิติทางวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิต ที่เกิดจากความสัมพันธ์ในมิติที่ว่างกับพฤติกรรมมนุษย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เอกลักษณ์หรือความเป็นชุมชนในส่วนของลักษณะทางกายภาพของที่ตั้ง โดยเน้นในเรื่องขององค์ประกอบทางโครงสร้างของชุมชนในส่วนของสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับย่านชุมชน

แนวคิดที่เกี่ยวกับความเป็นชุมชนการค้าพื้นถิ่น เป็นการศึกษาในการกำหนดเอกลักษณ์ทางจินตภาพชุมชนจากลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏของพื้นที่ชุมชนที่อยู่ร่วมกับน้ำ ซึ่งในปัจจุบันทิศทางการขยายตัวของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้รูปแบบการใช้พื้นที่และความหมายของพื้นที่ที่ปรากฏทางกายภาพในอดีตเกิดการเปลี่ยนแปลงไป การกำหนดเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนนั้นจึงต้องศึกษาในแนวคิดที่เกี่ยวกับมิติทางสังคมของการอยู่อาศัยในพื้นที่แถบชุมชนเมือง เพื่อกำหนดความสำคัญในการศึกษาหาความหมายของพื้นที่นั้นๆ

“ย่าน” เป็นภาษาที่บ่งบอกถึงความแนบแน่นของกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ และความต้องการทางสังคมทำนองเดียวกัน ในพื้นที่อำเภอสามชุกสิ่งที่มองด้วยสายตา หรือสัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ว่าเป็นคนตลาดสามชุก กับคนบางขวากไม่มีความแตกต่างกันทั้งท่าทาง หรือภาษา เพราะมีองค์รวมความเป็นท้องถิ่นสุพรรณครอบครองอยู่ แต่สิ่งที่ปรากฏให้รับรู้ถึงแนวคิดและการกระทำที่สร้างสัญญาณของความเป็นคนสามชุก หรือคนบางขวากให้เกิดความแตกต่างในความรู้สึกนั้นคือสิ่งใด ในส่วนนี้จึงเป็นการค้นหารูปลักษณ์ที่เป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีมาเกื้อหนุนข้อสังเกตจากการสำรวจในเบื้องต้น

“ย่าน” เปรียบเสมือนอาณาเขตในการครอบครองของคนในพื้นที่ ณ ตำแหน่งนั้นๆ และมีการแสดงออกในการเป็นเจ้าของพื้นที่ ในการศึกษาเกี่ยวกับการมีอาณาเขตครอบครอง จะเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงหน้าที่สำคัญของการมีอาณาเขตของคนในการที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยมั่นคงด้วยการแสดงออกโดยการยึดครองตามอาณาเขตตามความจำเป็นระหว่างบุคคล และการมีอาณาเขตครอบครองย่อมแสดงถึงความรู้สึกมีเอกลักษณ์ส่วนบุคคลด้วย การมีอาณาเขตครอบครองของคนนั้นไม่ได้เป็นกลไกที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดและการคงอยู่ของคน แต่เป็นกลไกที่มีหน้าที่ทางสังคมและจิตวิทยา ที่ช่วยให้คนอยู่ร่วมกันด้วยการยอมรับซึ่งกันและกันในอาณาเขตครอบครองนั้น อาณาเขตครอบครองพื้นที่ภายในชุมชนของคนในพื้นที่นั้น มีลักษณะอย่างไร ขึ้นกับบุคลิกภาพของบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีลักษณะเด่นและลักษณะก้าวร้าวมากน้อยอย่างไร ขึ้นอยู่กับการยอมรับที่เกิดขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และรวมทั้งอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ ฯลฯ ทั้งนี้ย่อมต้องอาศัยกลไกทางวัฒนธรรมที่คนในพื้นที่สร้างขึ้นเป็นบรรทัดฐานในการกำหนดพฤติกรรมการมีอาณาเขตครอบครอง กลไกที่กล่าวถึงได้แก่

1. กลไกการยึดครองอาณาเขต มีกลไกหลักในการยึดครองอาณาเขต มีอยู่ 2 ประการ คือ การแสดงความเป็นส่วนบุคคล (Personalization) และการปกป้อง (Defense)

1.1 การแสดงความเป็นส่วนบุคคล ในพื้นที่ที่หนึ่งการแสดงความเป็นส่วนบุคคลอย่างที่พบเห็นได้ชัดเจนที่สุดนั่นคือ การแสดงออกถึงการจับจองพื้นที่ ด้วยการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือสัญลักษณ์ใดๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นตนเอง สิ่งของเหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่แสดงออกถึง การใช้ชีวิตประจำวัน ลักษณะของอาชีพ ฯลฯ อย่างกรณีพื้นที่โล่งในตอนเช้าที่เคยเป็นลานจอดรถตะวันออกเฉียงเหนือคืนเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่ขายของแบบโต้รุ่ง หรือกิจกรรมแบบอื่นๆ เมื่อผ่านระยะเวลาของความคุ้นเคยกับสถานที่ ย่อมต้องการพื้นที่นั้นๆ เป็นการส่วนตัว มีการวางเครื่องมือเครื่องใช้ครอบครองพื้นที่นั้นๆ เป็นต้น

1.2 การปกป้อง การป้องกันพื้นที่ของคนในพื้นที่ชุมชนใดๆ ส่วนใหญ่สื่อที่แสดงออกมีสองลักษณะอาจจะเป็นอุปกรณ์ประเภท การทำรั้วกั้น การติดตั้งสัญญาณเตือนภัย สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่สามารถมองออกด้วยประสาทสัมผัสทางสายตา แต่ก็มีอีกรูปแบบหนึ่งคือการแสดงออกทางอารมณ์ทั้งในด้านบวกและลบ เช่นกรณี เมื่อเราเข้าในพื้นที่ชุมชนๆ หนึ่งที่มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง การแสดงออกต่อคนแปลกหน้าก็จะปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน การใช้สายตา หรือภาษากายในการปกป้องการล่วงล้ำที่ว่างส่วนบุคคล ภาษาที่แตกต่างทำให้เกิดการแบ่งแยกพื้นที่ (Area) ของอาณาเขตนั้นๆ อยู่ในเรื่องของขอบเขตและที่ว่าง นับเป็นวิธีการที่ใช้กันมากในชีวิตประจำวันของคนที่อยู่ร่วมกันภายในสังคม หรือชุมชนต่างๆ บุคคลที่เดินเข้าหาอาจหยุดอยู่กับที่ได้หากผู้ถูกบุกรุกใช้สายตา หรือการแสดงออกด้วยภาษากายอื่นๆ กระทำการต่อต้านขึ้น

2. ขอบเขตของอาณาเขตและที่ว่าง เพราะเหตุที่ว่าการมีอาณาเขตครอบครองของคนในพื้นที่นั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ การจำแนกขอบเขตที่ชัดเจนนั้นในปัจจุบันยังไม่มีแนวทางหรือทฤษฎีใดๆ มาจำกัดขอบเขตดังกล่าวได้ มีเพียงบางแนวความคิดของนักวิชาการบางคนให้การจำแนกอาณาเขตครอบครองออกเป็น 4 ระดับแต่ไม่เน้นความสัมพันธ์บนพื้นที่ แต่กลับเน้นความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม และลักษณะพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระดับอาณาเขตทั้ง 4 ได้แก่ ร่างกาย (Body) การกระทำต่อกัน (Interaction) บ้านและถิ่น (Home) และสาธารณะ (Public)

สเต (Stea,1965) ศึกษาถึงลักษณะของขอบเขตอาณาเขตครอบครอง โดยจำแนกขอบเขตของอาณาเขตครอบครองโดยพิจารณาจากความชัดเจนของขอบเขตของอาณาเขตครอบครองที่เป็นไปตามความใกล้ชิดและความถี่ของการใช้ ดังนี้

- อาณาเขตที่เว้นว่างส่วนบุคคล
- อาณาเขตส่วนบุคคล และ
- อาณาเขตสาธารณะ

ฮอลล์ (Edward T.Hall.1966) ได้เสนอว่า บุคคลมีระยะห่างระหว่างกันที่เหมาะสมกับการกระทำที่มีต่อกันและกับการสัมผัสที่เกิดขึ้น แบ่งเป็น 4 ระยะด้วยกัน คือ

- ระยะใกล้ชิด (Intimate Distance)
- ระยะส่วนบุคคล (Personal Distance)
- ระยะสังคม (Social Distance) และ
- ระยะสาธารณะ (Public Distance)

ที่เว้นว่างส่วนบุคคลทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันการล่วงล้ำ เรียกว่า “Protective Bubble” แม้ว่าที่ว่างเว้นส่วนบุคคลมีการแสดงออกตามอิทธิพลทางวัฒนธรรม แต่ก็มีมูลฐานมาจากสัญชาตญาณ พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคลจึงเกี่ยวข้องกับการป้องกันการล่วงล้ำอาณาเขตรอบๆ ตัวพร้อมๆ กับการยอมรับหรือเคารพที่เว้นว่างส่วนบุคคลอื่นๆ ซึ่งเป็นการแสดงท่าทีเพื่อให้บุคคลอื่นมีพฤติกรรมตอบสนองสอดคล้องกัน ดังจะสังเกตจากกรณีที่บุคคลเดินเข้าหากันเพื่อสนทนา แต่จะมีระยะหยุดที่เหมาะสมต่อกัน ซึ่งอาณาเขตหรือระยะตามที่กล่าวถึงข้างต้น คือการสร้างขอบเขตของพื้นที่ทางใจในสังคมหรือชุมชนเดียวกัน โดยมีการพัฒนาหรือขยายระดับจากความเป็นเพียงบุคคล สู่ความเป็นชุมชนด้วยระยะเวลาที่อยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในพื้นที่นั้นๆ จากระดับของพื้นที่ว่างและอาณาเขตที่ครอบครองในส่วนของระดับที่เล็ก คือ บ้าน เกิดจากการเชื่อมมิติทางความสัมพันธ์กับอาณาเขตอื่นๆ ซึ่งความสัมพันธ์จากรูปแบบต่างๆ ได้ลดกลไกของการยึดครองพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมต่อกันจากการที่มีจุดขาย และความนึกคิดที่เป็นแนวเดียวกัน กลุ่มก้อนที่ใหญ่ขึ้นจึงเป็นชุมชนที่มีย่านเป็นสิ่งบอกให้รู้ถึงความเข้าใจในอาณาเขตของตนนั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- บ้าน,อาคาร เป็นสิ่งที่ทดแทนความหมายของการห่อหุ้มมิติของอาณาเขตในระดับบุคคล เมื่อรวมเป็นกลุ่มก้อนจึงเกิดอาณาเขตของสังคมขึ้นมา
- ทางเป็นสิ่งเชื่อมโยงเครือข่ายในรูปการปฏิบัติเอเข้าถึงกัน
- ที่ว่างขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่ที่แสดงถึงอาณาเขตระดับสาธารณะ สร้างกรอบกิจกรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนในสังคมนั้น

ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องนั้น จะสั่งสมประสบการณ์ที่ดีจากรุ่นสู่รุ่น ปรากฏการณ์แห่งการเกิดเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม จนถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม แสดงความเป็น “ภาพลักษณ์” สื่อผ่านสู่กลุ่มนอกอาณาเขต หรือย่านนี้เป็นการสร้างความหมายพิเศษของคำว่า “คนใน” และ “คนนอก” ขึ้นมา โดยปรากฏการณ์ที่แสดงออกทางพฤติกรรมของการเป็นย่านในสิ่งที่คนในหรือคนนอกรับรู้นั้น มีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับย่านได้ 2 รูปแบบ

- รูปแบบแรก คือ ภาพลักษณ์ที่พิจารณาจากความสัมพันธ์ ประสบการณ์ และความเข้าใจที่คนมีต่อพื้นที่ย่านอย่างแนบแน่นลึกซึ้ง จนเป็นภาพลึก (Vertical Structure) จากการสะสม ซ้อนทับของความรู้ความเข้าใจจากการอยู่อาศัย หรือการทำกิจกรรมในย่านอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เรียกได้ว่าเป็นคนใน ดังนั้นเขาจะสามารถระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับย่าน โดยทราบว่าภายใน มีความแตกต่างจากภายนอกอย่างไร รวมถึงการทราบขอบเขตของย่าน

- รูปแบบที่สอง คือ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการที่กลุ่มคนที่อยู่ภายนอกย่าน ที่เรียกคนนอก ได้ผ่านประสบการณ์ร่วมกัน เกิดการยอมรับในการรับรู้ความหมายของย่าน และรู้ว่าเขามีบทบาทอย่างไรแตกต่างไปตามการเข้าไปมีความสัมพันธ์กับย่าน ในระยะของการมีสัมพันธ์แบบระยะห่าง อย่างเช่นการจัดงานเทศกาลประจำปี คนนอกคือผู้สังเกตการณ์ คนในเป็นผู้ร่วมปฏิบัติการในส่วนที่เป็นแกนสำคัญของการละเล่น หรือการแสดงนั้นๆ

สิ่งเหล่านี้ก่อตัวขยายเรื่องการรับรู้ความเป็นย่านจนเกิดการเป็น “ภาพลักษณ์” ในเชิงจินตภาพตามที่ Kevin Lynch ได้กำหนดจากการรำลึกที่ว่างและพื้นที่พิเศษจากการจดจำของคนในพื้นที่ โดยเสนอออกมาเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ เส้นทาง (Paths) ที่เป็นพื้นที่สำหรับการชี้นำ แสดงการเคลื่อนที่และพาไปสู่จุดหมาย เมื่อนึกถึงกลุ่มคนอยู่ร่วมกันด้วยกิจกรรมบางอย่างโดยสม่ำเสมอ พื้นที่ศูนย์รวม (Nodes) รองรับกิจกรรมและผู้คนนั้นๆ กลุ่มอาคารบ้านเรือนที่ก่อตัวกันเกาะกลุ่มแสดงออก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถึงการเป็น ย่าน (Districts) ซึ่งภาพลักษณ์ของความแตกต่างหรือการเกิดเส้นแนวแบ่งที่ว่าก็คือ ขอบเขต (Edges) ตลอดจนจุดสนใจในพื้นที่อย่างจุดหมายตา (Landmarks) นั้น สิ่งเหล่านี้เป็นจินตภาพที่เกิดจากการรับรู้ของ คนใน ที่สามารถแสดงความสำคัญสื่อไปสู่ คนนอก ให้เกิดการรับรู้ถึงความเป็นย่านชุมชนได้

จากการรับรู้ที่ต่างกันของคนในพื้นที่ที่ต่างกัน จะเป็นบทสรุปที่ทำให้เข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกันในแต่ละพื้นที่ ถึงแม้ว่าบทบาทของวัฒนธรรมที่ครอบคลุมบางอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่แสดงออกมาจากพื้นฐานความคิดและพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมและย่านนั้น จะปรากฏในรูปแบบของกิจกรรมหรือนวัตกรรมในพื้นที่ที่ต่างกันออกไป

2.4.3 นิยามและคุณค่าความสำคัญของชุมชนดั้งเดิม

คำว่า ชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิม หมายถึงชุมชนที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะพิเศษในด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวพันกับการเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมนี้มีความสำคัญต่อเมืองสมัยใหม่ในด้านการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยปัจจุบันที่รองรับประชากร (housing stock) เป็นพื้นที่ที่ทำให้เมืองนั้นมีเอกลักษณ์ความแตกต่างของลักษณะศิลปสถาปัตยกรรม การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิต นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมซึ่งอาจมีผลในด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองนั้นด้วย ลักษณะพิเศษที่ทำให้ชุมชนดั้งเดิมมีความแตกต่างมีประเด็นที่ต้องพิจารณา คือ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี (historical and archaeological significance) อายุ (age) ลักษณะเฉพาะ (character)และวิถีชีวิต (way of life) โดยมีการพิจารณาดังนี้

1. ด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี นับเป็นคุณค่าที่สำคัญมากโดยเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมเป็นหลักฐานที่แสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรือง ภูมิปัญญา และพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งแต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกันตามคติความเชื่อ ลักษณะภูมิประเทศและความสามารถในการปรับตัวของมนุษย์ในพื้นที่นั้น นอกจากนั้นประวัติศาสตร์ในบางพื้นที่ยังเกี่ยวพันกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญของประเทศหรือของโลก ซึ่งเป็นคุณค่าพิเศษที่ทำให้พื้นที่นั้นมีความสำคัญกว่าพื้นที่อื่น ส่วนคุณค่าทางโบราณคดีมีความเกี่ยวพันกับการมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงอารยธรรมของคน เช่น ชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี ความเชื่อต่างๆ ในสมัยก่อน

2. ด้านอายุ ตามหลักปฏิบัติสากลได้กำหนดเส้นแบ่งระหว่างอดีตกับปัจจุบันไว้ที่ 50 ปี (กองโบราณคดี 2532) จึงมักใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดอายุของโบราณสถานว่าต้องมากกว่า 50 ปี ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาก็ใช้เกณฑ์นี้ และอังกฤษใช้ 30 ปีเป็นอย่างน้อย ในสมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อ พ.ศ.2469 หน่วยงานที่ดูแลด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมคือราชบัณฑิตยสภา ได้กำหนดอายุของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โบราณสถานไว้โดยประมาณว่าตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป แต่ปัจจุบันกรมศิลปากรซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมมิได้มีการกำหนดอายุของโบราณสถานหรืออาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้อย่างเป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสมัยใหม่ในหลายประเทศที่ว่าไม่จำเป็นต้องกำหนดอายุโดยเฉพาะฝรั่งเศสซึ่งถือเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ ก็มีอาคารที่สร้างมาไม่นานแต่ได้อยู่ในฐานข้อมูลโบราณสถาน (ฝรั่งเศสเรียก inventaire หรือ inventory ในภาษาอังกฤษ) แล้ว เช่น อาคาร Betelgueuse และ โรงแรม Le Flaine ที่สร้างใน ค.ศ. 1966 ก็ขึ้นบัญชีเป็น supplementary inventory ใน ค.ศ. 1991 แต่สำหรับในประเทศอังกฤษ อาคารเก่าแก่ที่มีอายุมากมีผลต่อจำนวนที่ขึ้นบัญชีมรดกวัฒนธรรมด้วย

3. ลักษณะเฉพาะ (character) นอกจากนั้น บางชุมชนยังอาจมีอาคารหรือสิ่งก่อสร้างเดี่ยวที่มีลักษณะพิเศษ มีความสวยงามหรือมีลักษณะแห่งการก่อสร้างที่เป็นแบบอย่างหรือเป็นเอกลักษณ์ ก็คือเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะในย่านหรือพื้นที่นั้นๆ ด้วยถือเป็นคุณภาพที่สำคัญ ชุมชนดั้งเดิมไม่จำเป็นต้องมีสถาปัตยกรรมที่มีความสวยงามเป็นที่สุด แต่ควรมีลักษณะโดยรวมที่มีความเฉพาะ อาจมีความเป็นพื้นถิ่น (vernacular) สูง ในที่นี้ได้ยึดตามแนวคิดของ Manley and Guise (1998: 72) ที่ได้พิจารณาลักษณะเฉพาะทั้งกายภาพและการรับรู้ ในด้านกายภาพได้แก่ ภูมิประเทศ รูปแบบการเข้าถึง โครงข่ายการสัญจร ลักษณะการจัดผัง ภูมิทัศน์และพืชพรรณ รูปแบบสถาปัตยกรรม วัสดุและพื้นผิวอาคาร และอายุสมัย ส่วนในด้านการรับรู้ ได้แก่ จินตภาพที่รับรู้โดยกลุ่มคนต่างๆ บทบาทของชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน การใช้พื้นที่ สภาพอาคาร ลักษณะการถือครอง มุมมอง เสียง กลิ่น และกิจกรรม

4. ด้านวิถีชีวิต (way of life) เป็นคุณสมบัติที่ปัจจุบันให้ความสำคัญมากขึ้น ไม่ได้พิจารณาเฉพาะกายภาพหรือการรับรู้กายภาพอย่างเดียว อีกนัยหนึ่ง อาจนับได้ว่าเป็นมรดกวัฒนธรรมด้านจิตใจซึ่งจับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) ซึ่งหมายถึงภูมิปัญญา โดยกรมศิลปากรได้แบ่งกลุ่มภูมิปัญญาของไทยที่สร้างสรรค์ในอดีตและต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันออกเป็น 8 ด้านด้วยกัน (สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร 2550: 15-17) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพิจารณาดังนี้

4.1 ปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิต เช่น ความสามารถในการแสวงหาอาหาร

4.2 ภาษาและวรรณกรรม ทั้ง การพูด การเขียน การอ่าน

4.3 ศาสนา ปรัชญา จริยธรรม

4.4 ศิลปะ การบันเทิง ดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละภาค แต่ละท้องถิ่น

4.5 ความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบครอบครัวและชุมชน ระบบเครือญาติ

4.6 เศรษฐกิจ ระบบการค้า การคมนาคมขนส่ง

4.7 อุตสาหกรรม เช่น เทคโนโลยี วิธีการผลิต

4.8 การเมืองการปกครอง เช่น ระบอบการปกครอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากกรมศิลปากรแล้ว สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ได้แบ่งหมวดหมู่วัฒนธรรมพื้นบ้านออกเป็น 5 หมวด ดังนี้ (สวช. 2551 (ก): 37-44)

1. ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และศาสนา โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ได้แก่ ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนา ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ กฎหมาย ธรรมเนียมการปกครอง การปลูกฝังและการสืบทอด และประเพณี

2. ภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ข่าวสาร วรรณกรรม ภาษาศาสตร์และหลักภาษา ภาษาท้องถิ่นและภาษาชนต่างกลุ่ม นิทานและภูมินาม ความเรียงฉันทลักษณ์ ปริศนาคำทาย วาทการ ภาษิต

3. ศิลปกรรมและโบราณคดี ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม โบราณคดี การวางผังเมืองและชุมชน วัฒนธรรมสถาน

4. การละเล่น ดนตรีและการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ การขับร้องและดนตรี ระบำรำฟ้อน มหรสพ เพลงเด็กและเพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิพากย์ (เพลงพื้นบ้านที่ใช้ร้องโต้ตอบกัน) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬานันทนาการ การท่องเที่ยว ธุรกิจ

5. ชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ คหกรรมศาสตร์ การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ชีวประวัติ เกษตรกรรมและบริการ (อาชีพในสาขาการบริการ) การจัดหัวข้อและหมวดหมู่ของวัฒนธรรมดังกล่าว ทั้งจากกรมศิลปากรและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลด้านวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม

ดังนั้น ในการกำหนดนิยามชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมจึงควรเป็นชุมชนที่มีคุณสมบัติดังนี้

5.1 เป็นชุมชนที่ยังมีผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีที่ตั้งทั้ง ในเขตเมืองและเขตชนบท

5.2 มีการตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลานาน

5.3 มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่เกี่ยวพันกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญ

5.4 มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์

5.5 มีวิถีชีวิตทางด้านสังคม เศรษฐกิจและประเพณีสืบทอดกันต่อๆ มา

ความสำคัญของชุมชนดั้งเดิม มีดังนี้

1. เป็นที่อยู่อาศัยปัจจุบัน (housing stock) ที่รองรับความต้องการของประชากร

2. เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้เกิดเอกลักษณ์

3. เป็นแหล่งพัฒนาเศรษฐกิจ การค้าของท้องถิ่นและการท่องเที่ยว

4. เป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติและท้องถิ่น รวมทั้งความรักชาติรักตระกูลรักท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4.4 ลักษณะ ที่ตั้ง และการจัดประเภทชุมชนดั้งเดิม

จากนิยามของชุมชนดั้งเดิมที่เป็นชุมชนที่ยังมีผู้อยู่อาศัยในปัจจุบัน มีประวัติพัฒนาการมาเป็นเวลาพอสมควรนั้น จากการศึกษาพบว่ามีเป็นจำนวนมากตามเมืองต่างๆ ทั่วประเทศ ส่วนมากจะมีพัฒนาการในช่วงการปรับปรุงประเทศในช่วงจักรวรรดินิยมตะวันตกหรือราวรัชกาลที่ 4-5 (ประมาณ พ.ศ. 2400) จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ประมาณ พ.ศ. 2480) โดยมีปัจจัยที่ทำให้เกิดชุมชนดังกล่าวพอสรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาระบบคมนาคม โดยในช่วงแรกมักเป็นการคมนาคมทางน้ำ มีการขุดคูคลองเพื่อการสัญจรมากในส่วนภูมิภาค ในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีชุมชนเกิดขึ้นจากการขุดคลอง เช่น ชุมชนคลองอัมพวา ชุมชนศรีสุราษฎร์ที่คลองดำเนินสะดวก หรือชุมชนริมน้ำหลายชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงเวลาเดียวกันก็มีการพัฒนาเส้นทางรถไฟในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้มีชุมชนย่านสถานีรถไฟเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากทั่วประเทศ แต่ภายหลังจากการพัฒนาทางหลวงจังหวัดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชุมชนเมืองได้เกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก ตามเส้นทางถนนสายต่างๆ ในขณะที่การใช้แม่น้ำลำคลองและทางรถไฟได้รับความนิยมน้อยลง มีผลให้ในปัจจุบันชุมชนดั้งเดิมเหล่านี้กลายเป็นชุมชนที่มีการเข้าถึงได้ไม่ง่ายนัก

2. การพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2435) ได้ทรงยกเลิกการปกครองแบบจตุสดมภ์ ที่มีรากฐานมาตั้งแต่สมัยอยุธยาให้เป็นแบบกรม (ต่อมาคือกระทรวง) ในส่วนตะวันออกเฉียงเหนือและส่วนภูมิภาคให้เป็นมณฑลซึ่งมี 14 มณฑลทั่วประเทศ การเปลี่ยนแปลงการระบบปกครองนี้ผนวกกับการเสด็จประพาสต้นตามหัวเมืองต่างๆ ทำให้เกิดชุมชนเมืองในส่วนภูมิภาคขึ้นเป็นจำนวนมาก บางชุมชนได้พัฒนาจากชุมชนที่มีอยู่เดิม เช่นชุมชนถนนหลังสวนจังหวัดชุมพรชุมชนเมืองภูเก็ต และอีกหลายชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้กลายเป็นย่านเมืองเก่าไปแล้ว

3. การพัฒนาการค้าและอุตสาหกรรม จากการปรับปรุงประเทศอันเนื่องมาจากการทำสนธิสัญญากับชาติตะวันตก เช่น สนธิสัญญาบาวริ่ง (พ.ศ. 2398) ในสมัยรัชกาลที่ 4-6 ทำให้เกิดการพัฒนาสู่ยุคอุตสาหกรรม ซึ่งนอกจากรถไฟแล้วยังมีเรือยนต์และรถยนต์ รวมทั้งการผลิตในลักษณะมวล (mass production) โดยเฉพาะอุตสาหกรรมไม้แปรรูป มีโรงเลื่อยทั่ว ประเทศทำให้เกิดความสะดวกในการสร้างอาคารที่ทำด้วยไม้เป็นจำนวนมากและมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะที่เป็นเรือนแถวไม้ซึ่งมีความแตกต่างจากเรือนไทยเดิม นอกจากนั้น เมื่อมีเรือยนต์และรถไฟทำให้เกิดการค้าแลกเปลี่ยนสินค้าและการอพยพกันมากขึ้น เช่น ชาวจีนได้อพยพมาอยู่ตามชุมชนหัวเมืองต่างๆ ที่ทำการค้า จึงมักพบว่ามีการสร้างศาลเจ้า โรงเจ โรงเรียน ร้านค้า ที่เป็นของชาวจีนมากซึ่งต่อมาได้ผสมผสานกับคนไทยเชื้อสายอื่นๆ หลอมรวมเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ และหลากหลายแห่ง เป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเมืองในปัจจุบันจากการประมวลลักษณะชุมชนอาจแบ่งตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. เรือนแพ (Raft Houses) หมายถึง กลุ่มอาคารที่อยู่อาศัยที่เป็นแพอยู่บนน้ำและไม่เคลื่อนย้าย ส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลักษณะภูมิประเทศ

2. ย่านชุมชนริมน้ำ (Water-base Community) หมายถึง ย่านที่อยู่อาศัยผสมพาณิชยกรรมที่ตั้งอยู่ริมน้ำโดยอาศัยการเข้าถึงทางน้ำในอดีตและยังมีการใช้ในปัจจุบันแต่น้อยลง ส่วนใหญ่มักมีองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย เช่น ตลาด ร้านค้า โรงมหรสพ ศาสนสถาน เช่น ศาลเจ้า อาคารบ้านเรือนมักเป็นแบบห้องแถวไม้ลักษณะเด่นคือมีการหันหน้าอาคารออกสู่ทางน้ำ

3. ย่านถนนการค้า (Main Commercial Street) หมายถึง กลุ่มอาคารที่อยู่อาศัยผสมพาณิชยกรรมที่ตั้งอยู่สองฟากถนน เป็นส่วนหนึ่งของย่านพาณิชยกรรมใจตะวันออกเฉียงเหนือเมืองหรือเคยเป็นย่านถนนสายหลักของเมืองเมื่อแรกสร้าง หลายแห่งมีการสร้างถนนขนานไปกับแม่น้ำหรือลำคลองอาคารมักเป็นรูปแบบตึกแถวมีทั้งที่เป็นไม้และคอนกรีตหรือปูน ย่านถนนการค้านี้พบได้ทั่วทุกภาค

4. ย่านชุมชนหมู่บ้าน (Urban Village) มีลักษณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใจตะวันออกเฉียงเหนือเมืองเป็นส่วนใหญ่ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยวที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มักพบจำนวนหลายหลังในย่านเดียวกัน แต่อยู่แบบกระจัดกระจาย ชุมชนประเภทนี้ยังพบมากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งที่เป็นบ้านของเอกชน นอกจากนั้นยังนับรวมชุมชนนิคมพักอาศัยของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยตามจังหวัดชุมทางต่างๆ

5. ย่านตลาด (Market Place) หมายถึง ชุมชนที่ประกอบไปด้วยที่อยู่อาศัยผสมพาณิชยกรรม ส่วนมากเป็นตึกแถวหรือห้องแถวไม้สร้างล้อมรอบหรืออยู่ใกล้ตลาดที่ตั้งอยู่บนบก มักอยู่ในพื้นที่ศูนย์ตะวันออกเฉียงเหนือเมืองดั้งเดิมหรืออยู่ในพื้นที่เมืองเก่า มีต้นกำเนิดมาจากการเป็นศูนย์ตะวันออกเฉียงเหนือหรือศูนย์รวมกิจกรรม (node) ของการค้าที่มาจากเส้นทางคมนาคม ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำลำคลอง ทางรถไฟ หรือถนน บางแห่งโดยเฉพาะที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พัฒนามาจากตลาดน้ำเมื่อมีถนนก็มีการสร้างตลาดบกและตึกแถว เรือนแถวเพื่อค้าขายประกอบกันไปด้วย โดยมีความแตกต่างจากชุมชนริมน้ำคืออาคารในย่านนี้เกือบทั้งหมดจะไม่ได้หันหน้าสู่น้ำ (การเคหะแห่งชาติ.2554)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.5 วิธีการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

โชติ กัลยาณมิตร.(2539) ชาติเก่าแก่ในประวัติศาสตร์ของโลกทุกชาติย่อมมีวัฒนธรรมของตนเองปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐาน ในบรรดาวัฒนธรรมที่ยืนยงคู่ความยาวนานของกาลเวลานั้น นับว่าวัฒนธรรมที่แสดงออกในด้านวัตถุทิ้งร่องรอยไว้ให้เห็นชัดเจนกว่าวัฒนธรรมในรูปแบบอื่น ทำให้คนรุ่นหลังสามารถศึกษาวิวัฒนาการของความเจริญทางวิชาการได้จากรูปของศิลปวัตถุ วิธีการก่อสร้าง และสิ่งที่เป็นหลักฐานที่ยังปรากฏอยู่ หรือสามารถอ่านประวัติศาสตร์ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชาติของตนกับชาติต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันได้

มีบุคคลจำนวนไม่น้อยที่มีความสงสัยว่าเหตุใดเราจึงต้องศึกษาสิ่งที่เสื่อมสลายไปแล้ว น่าจะนำเวลาที่สูญเสียไปในด้านการค้นหาความรู้ในอดีตนั้นมาใช้ทำประโยชน์ในปัจจุบัน หรือค้นคว้าบุกเบิกไปสู่ชีวิตและวิธีการที่ดีขึ้นในอนาคต ส่วนแผ่นดินที่มีซากปรักหักพังของอดีตนั้น ก็น่าจะได้นำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดผลในด้านเศรษฐกิจแก่สังคม

สิ่งที่กระทำเพื่อปัจจุบันและเพื่ออนาคตนั้นเป็นธรรมชาติอันเป็นปกติวิสัยของมนุษย์อยู่แล้ว เพื่อการดำรงชีวิตและยกระดับของชีวิตประจำวันให้ดียิ่งขึ้น แต่มนุษย์ไม่ได้ใช้เวลาทั้งหมดเพื่อการสร้างและเสพเพื่อต่อชีวิตเสมอไป หากแต่มนุษย์ยังต้องการเวลาศึกษาค้นคิดหาวิธีการที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นและต้องการเวลาพักผ่อนที่มีสัดส่วนสัมพันธ์กันด้วย ในกระบวนการค้นคิดหาวิธีการดังกล่าวนั้นเราย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า กิจกรรมที่จะปฏิบัติต่อไปในวันรุ่งขึ้นเป็นกิจกรรมที่สืบเนื่องไปจากผลของกิจกรรมที่กำลังกระทำอยู่ในวันนี้ และกิจกรรมที่กำลังกระทำในวันนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากที่ได้กระทำแล้วในวันก่อน สัปดาห์ก่อน เดือนก่อนหรือปีก่อน และเมื่อกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำร่วมกันของสังคมใดสังคมหนึ่ง ก็ย่อมจะต้องมีความสืบเนื่องจากผลของการกระทำที่ผ่านไปแล้วในอดีตอย่างแน่นอน การศึกษาบันทึกความคลี่คลายในปัญหาต่างๆ ที่ผ่านมาเป็นการศึกษาหลักฐานและสถิติเพื่อที่จะสร้างการคาดคะเนและมีวิธีตัดสินใจเมื่อเผชิญปัญหาของวันข้างหน้า พฤติกรรมเช่นนี้เป็นสิ่งที่ยอมรับและปฏิบัติกันในวงการประกอบวิชาชีพในปัจจุบัน การสืบค้นข้อมูลย้อนหลังได้ไกลและแน่นอนเพียงใดย่อมเป็นการประกันความถูกต้องในการกำหนดแผนการในอนาคตเพียงนั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิชาวิทยาศาสตร์นั้นเป็นวิทยาการของเหตุผลและข้อเท็จจริง เป็นวิชาการของโลกในปัจจุบันและโลกในอนาคต แม้กระนั้นก็ตามวิชาการแขนงนี้ก็ยังพยายามที่จะค้นหาและศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของโลกในอดีตและกำเนิดของโลก การค้นหาชั้นดิน ชั้นหินและพืชในอดีตได้เป็นประโยชน์แก่วิชาการในสมัยปัจจุบันเพียงใดนั้นย่อมเป็นที่ประจักษ์แล้ว การศึกษาศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ก็เช่นกันเป็นวิทยาการที่จำเป็นแขนงหนึ่ง การอนุรักษ์ศิลปวัตถุและโบราณสถานไว้มิได้หมายเพียงแต่รักษาก้อนวัตถุหรือกองหินเพื่อกีดขวางมิให้ชุมชนขยายออกไป หรือหาได้หมายให้เป็นอุปสรรคต่อการขยายเนื้อที่ทางเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมแต่ประการหนึ่งประการใดไม่ หากเป็นการรักษาแหล่งค้นคว้าทางวิชาการและหลักฐานในอดีตไว้เพื่อศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์ เพราะกองอิฐหรือกองหินนั้นอาจเป็นคำตอบที่เชื่อมส่วนของวิชาการและประวัติศาสตร์ที่ขาดหายไปได้

ในแต่ละชุมชนย่อมจะมีบุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ กัน มีความสนใจในแขนงวิชาการแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้การที่บุคคลผู้หนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียวจะตัดสินความมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ของบางสิ่ง ดังเช่นการรักษาศิลปวัฒนธรรมเดิมหรือโบราณสถานโดยไม่ให้โอกาสแก่นักวิชาการด้านนี้สืบทอดและพัฒนาได้ต่อไปจึงเป็นการไม่ยุติธรรม

ภายในอาณาเขตที่เป็นดินแดนของประเทศไทยในปัจจุบันนี้มีมรดกอันเป็นหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมหลายอาณาจักร และหลายสมัยสะสมไว้คอยให้ค้นคว้าศึกษาเป็นจำนวนมากมาย วัฒนธรรมเหล่านี้มีความเก่าแก่และมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าวัฒนธรรมของชนชาติตะวันออกตะวันออกเฉียงเหนือและยุโรป วัฒนธรรมบางกลุ่มที่เพิ่งจะมีการเปิดเผยก็มีเค้ามูลว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดของโลกด้วยแห่งหนึ่ง ดังเช่นหลักฐานการขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านเชียงในเขตจังหวัดอุดรธานี ในประเทศไทยนี้มีเมืองโบราณหลายแห่งที่ยังกระจัดกระจายอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลทั่วไปเกือบทุกภาค ยังไม่มีการขุดค้นและศึกษารายละเอียดว่าเมืองเหล่านี้เป็นเมืองในวัฒนธรรมกลุ่มใดอย่างแน่ชัด

การขึ้นทะเบียนแหล่งประวัติศาสตร์เหล่านี้เพื่ออาศัยอำนาจกฎหมายคุ้มครองเป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำเป็นอันดับแรก มิฉะนั้นผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์อาจจะทำลายหลักฐานเหล่านี้ได้ สิ่งที่คนทั่วไปมองเห็นว่าเป็นปัญหาในการศึกษาด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ในปัจจุบันก็คือ การที่ทางการไม่อาจทำการขุดค้นและอนุรักษ์ได้ทันกับการที่แหล่งหลักฐานนั้นต้องถูกทำลายไปอย่างน่าเสียดาย การที่งานในด้านนี้ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรก็เพราะต้องมีงบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อขุดค้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แหล่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีแต่ละแห่ง ต้องการเวลาในการศึกษาอย่างละเอียด และที่สำคัญก็คือจะต้องมีนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถให้พอเพียง แต่ในปัจจุบันนี้แม้เพียงงานในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานเท่าที่ขุดค้นและบูรณะแล้วก็ยังเกินขีดความสามารถของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เพราะทางราชการไม่อาจระดมงบประมาณและสร้างบุคลากรได้ในขณะที่ประเทศยังต้องการการพัฒนางานในด้านอื่นที่มีความจำเป็นรีบด่วนกว่า ดังนั้นแม้ว่าเราจะมีข้อมูลทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์อยู่ เราก็ยังไม่อาจใช้ข้อมูลนั้นได้อย่างเต็มที่นักเพราะอุปสรรคดังกล่าว

การอนุรักษ์นั้นเป็นการเก็บรวบรวมรักษาสิ่งที่เรารักและหวงแหน อันเป็นมรดกตกทอดมาแต่บรรพบุรุษ อันเป็นต้นแบบทั้งมวลที่ได้ถูกสร้างขึ้นอย่างมีแบบแผนสืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายร้อยหลายพันปี มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาวิจัย ฟื้นฟู สืบทอดรุ่นต่อรุ่น กันอย่างไม่ขาดสาย ดังนั้นการอนุรักษ์จึงเป็นการพัฒนาให้สิ่งที่เราหวงแหนให้คงอยู่ตลอดไป[1]

2.5.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์

แนวคิดการอนุรักษ์เป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบทเพราะมนุษย์กับธรรมชาติต้องพึ่งพาอาศัยกัน อยู่ร่วมกัน ไม่เบียดเบียนกัน เรียกว่าสมดุลทางธรรมชาติ และไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ที่สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในด้านความเป็นอยู่ หรือแนวความคิดก็ตาม ล้วนมีผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งสิ้น

2.5.2 ความหมายของการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ ตามความหมายของราชบัณฑิตสถาน (2546, หน้า 1,328) ได้อธิบายไว้ดังนี้ อนุรักษ, อนุรักษ์ [อะนุรักสะ, อะนุรัก] ก. รักษาให้คงเดิม (ส.). อนุรักษนิยม [อะนุรักสะนิยม, อะนุรักนิยม] น. อุดมคติทางการเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น ที่มีแนวโน้มไปในทางต้านทานการเปลี่ยนแปลง โดยยึดถือสนับสนุนระเบียบที่ตั้งมั่นอยู่แล้วการอนุรักษ์ (conservation) ในความหมายของนักวิชาการหลายท่าน สามารถ

---

[1] ศรีศักร วัลลิโภดม.การสัมมนาเชิงวิชาการ เรื่องการอนุรักษ์ตลาดโบราณ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. 22 สิงหาคม 2552.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปเป็นความหมายรวมได้ว่า การอนุรักษ์ คือ การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้น

การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (time and space) อีกด้วย ได้แก่ การใช้อย่างคุ้มค่า การถนอม การเก็บกัก การรักษา การซ่อมแซม การฟื้นฟู การพัฒนา การป้องกัน การสงวน และการแบ่งเขตของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้ใช้อย่างไม่มีการสูญเสียและพอเหมาะแก่ความต้องการ หรือความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคต เกษม จันทร์แก้ว และคนอื่น ๆ (2542, หน้า 82 – 83); เกษม จันทร์แก้ว (2543, หน้า 107); นิวัติ เรืองพานิช (2546, หน้า 38); บุญรับ ศักดิ์มณี (2546,หน้า59) และพจน์ บุญเรือง (2546, หน้า 349)

นิจ หิญชิระนันท์ (2520) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ คือ การคุ้มครองคุณค่าและความงาม โดยการขึ้นทะเบียนวัตถุและบริเวณ ซึ่งคุณค่าที่คุ้มครอง ควรมี 3 ลักษณะ คือคุณค่าทางวิทยาการ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าความงามตามธรรมชาติ

1. การอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรม จะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองและภาค โดยพยายามธำรงรักษาลักษณะพิเศษของท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่
2. แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง เป็นที่โล่ง และเป็นแหล่งที่งดงาม ให้ความรื่นรมย์แก่เมือง
3. ต้นไม้ ควรเก็บรักษาไว้ รวมทั้งให้มีการรักษาหน้าดินไว้ ในบางประเทศมีการขออนุญาตตัดต้นไม้แม้ว่าจะอยู่ในบ้านของเอกชน
4. โครงการพัฒนา เช่น สะพานลอย ถนนคร่อมคลอง ควรมีการพิจารณาก่อนการดำเนินการ เพราะอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทัศนียภาพของเมือง

2.5.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม

การริเริ่มแนวคิดด้านการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์สนพระทัยสถาปัตยกรรมตามแบบโบราณที่ปรากฏตามวัดในกรุงศรีอยุธยาและสุโขทัย รวมทั้งวัตถุโบราณต่างๆ ทรงเก็บรวบรวมโบราณวัตถุจำนวนมากมารักษาไว้ เช่นศิลาจาลึก ฯลฯ ขณะเดียวกันยังสนพระทัยวิทยาการสมัยใหม่ของตะวันตกที่เริ่มแพร่หลายเข้ามาตั้งแต่ครั้งยังผนวชเป็นพระภิกษุในแผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งพระองทรงรับมาปรับใช้ร่วมกันอย่างระมัดระวัง (สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี.2554.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตามหลักสากลปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจนเป็นครั้งแรกในสมัยรัชการที่ 5 ตามรายงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กรณีไฟไหม้พระอุโบสถวัดระฆังโฆษิตารามวรมหาวิหาร ซึ่งพระองค์ทรงเป็นกรรมการสำรวจความเสียหายและหาแนวทางบูรณะในส่วนของจิตกรรมฝาผนังที่รับความเสียหายทรงรายงานว่า

"...ที่ปูนไม่แตกสีไม่เสีย ควรคงไว้ให้กุลบุตรภายหน้าได้ดูต่อไป ดีกว่าลบหรือเขียนใหม่ทั้งหมด ส่วนที่บุบสลายเสียไปนั้น จะทำได้เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งเขียนเลียนให้เหมือนของเก่า อย่างหนึ่งเขียนให้ดีอย่างใหม่ตามฝีมือช่างทุกวันนี้ เมื่อพิจารณาดูในสองอย่างนี้ว่าอย่างใดจะดีกว่ากัน ก็เห็นว่าอย่างเขียนเลียนให้เหมือนเก่าดีกว่าเพราะว่าจะได้เข้ากันกับของเดิมที่เหลืออยู่ แลทั้งเป็นกระบวนไทยแท้น่าชมกว่าวิธีเขียนใหม่...

ส่วนปูนที่ไม่แตกแต่สีเสียและที่ปูนแตกสีเสียและปูนกระเทาะนั้นไม่มีอย่างอื่น นอกจากที่จะนึกเขียนเอาใหม่ แต่ต้องสังเกตุเลียนเค้าเก่า เขียนให้เป็นอย่างเดียวกัน..."

พระบาทสมเด็จพระมงกฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงศึกษาจากประเทศตะวันตกและรับแนวคิดด้านการอนุรักษ์ตามแบบตะวันตก แต่ส่วนพระองค์เองยังสนพระทัยในสถาปัตยกรรมไทยแต่โบราณด้วย ทรงพระนิพนธ์เรื่อง "เที่ยวเมืองพระร่วง" แสดงให้เห็นแนวคิดของพระองค์ ดังความตอนหนึ่งว่า *"...คนไทยโบราณมีแต่คิดและอุตสาหะทำสถานที่ให้ใหญ่โตงดงามขึ้นไว้ให้มั่นคง คนไทยสมัยนี้มีแต่รื้อถอนของเก่าหรือทิ้งให้โทรมเพราะมัวหลงนิยมในของใหม่..."* และอีกตอนหนึ่งว่า *"...ยังในส่วนช่างของไทยเรา ซึ่งเวลานี้กำลังจะโทรมอยู่มากนั้น บางทีถ้าได้ดูรูปสถานที่และลวดลาย ซึ่งพยายามฉายรูปมาพิมพ์ไว้ในหนังสือนี้จะเกิดรู้สึกขึ้นได้บ้าง ว่าฝีมือช่างไทยเราได้เคยดีมาแต่โบราณแล้ว หากมาทิ้งกันให้เลือนกันไปเองจึงได้โทรมนักและจึงได้พากันมัวหลงหลงนึกไปเสียว่าวิชาช่างของเราเลวนัก ต้องใช้ตามแบบฝรั่งจึงจะงาม ที่จริงฝีมือและความคิดของเขากับของเราเราก็งามด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่งามไปคนละทาง..."*

พ.ศ.2466 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงประกาศกฎหมายอนุรักษ์นับเป็นกฎหมายอนุรักษ์ฉบับแรกของไทยและเป็นรากฐานให้กฎหมายและแนวทางการทำงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านอนุรักษ์ต่อไป “ประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ พ.ศ.2466” โดยมี สมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพและสมเด็จฯกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ก็ทรงเริ่มปฏิบัติงานตรวจโบราณสถานที่อยุธยาและลพบุรี และอีกท่านหนึ่งที่ออกปฏิบัติงานคือศาสตราจารย์ยอร์จ เซเดส์ เดินทางไปตรวจโบราณสถานที่พิษณุโลก สุโขทัยและกำแพงเพชร

พ.ศ.2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 7 โปรดเกล้าให้จัดตั้ง “ราชบัณฑิตยสภา”เพื่อทำหน้าที่แทนกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร โดยมี สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภาพระองค์แรก มีหน้าที่ด้านต่าง ๆ คือ แผนกศิลปากร สำหรับบำรุงวิชาช่าง แผนกวรรณคดี สำหรับบำรุงวิชาหนังสือ แผนกโบราณคดี สำหรับบำรุงความรู้เรื่องโบราณคดี ในรัชกาลที่ 7 นี้ งานอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งในพระนครและส่วนภูมิภาค

19 พฤษจิกายน 2473 สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงแสดงปาฐกถาต่อที่ประชุมเทศาภิบาลซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลโบราณสถานในท้องถิ่น ณ พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนครทรงชี้แจงเรื่อง “การตรวจค้นและรักษาของโบราณ”แก่ที่ประชุมใจความสำคัญคือวิธีสงวนรักษาโบราณสถาน 3 ขั้นตอนคือ 1) ค้นให้รู้ว่ามีโบราณสถานอยู่ที่ไหนบ้าง คือการสำรวจแหล่งโบราณสถาน ทำบัญชีและหมายลงแผนที่ไว้ 2) ผู้เชี่ยวชาญสำรวจภาคสนาม ขุดค้นทางโบราณคดีและตรวจสอบประวัติ 3) การรักษา 3 ขั้น คือ ขั้นต่ำคือห้ามมิให้ผู้ใดรื้อทำลาย ขั้นตะวันออกเฉียงเหนือ ถากถางบริเวณแลค้ำจุนตัวโบราณสถานไม่ให้หักพังต่อไปอีก ขั้นสูงคือปฏิสังขรณ์ให้คืนดีดังเดิม

พ.ศ. 2476 หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลได้จัดตั้งกรมศิลปากร และปรับปรุง “พระราชบัญญัติโบราณสถาน ฯ” มีสาระในการปรับปรุงคือการขึ้นทะเบียนโบราณสถานครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478

จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดนโยบายรัฐนิยมเนื้อหาส่วนหนึ่งเป็นนโยบายชาตินิยมส่งผลให้มีโครงการเอกลักษณ์ของชาติ จัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ การอนุรักษ์มรดกไทยจึงถูกนำมาใช้เพื่อความเอกลักษณ์ของชาติเพิ่มเติมจากคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปสถาปัตยกรรมเท่านั้น หรือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถูกใช้เพื่อการเมืองการปกครองและนโยบายนี้ก็ทำให้เกิดโครงการอนุรักษ์โบราณสถานเกิดขึ้นหลายแห่ง

พ.ศ. 2488 สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง "องค์การสหประชาชาติ" ได้ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับองค์การยูเนสโก(UNESCO: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) องค์การยูเนสโกนี้เองมีบทบาทมากในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมด้วยนโยบายสร้างสันติภาพด้วยการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กรศึกษาและวิทยาศาสตร์ และประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของยูเนสโกเมื่อ พ.ศ.2492 และได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชธน และ นายธนิต อยู่โพธิ์ พร้อมกับกลุ่มปัญญาชนของไทย ได้พยายามผลักดันให้รัฐบาลรัฐบาลมองเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถาน จนที่สุดโครงการอนุรักษ์ต่างๆได้เริ่มจัดตั้งขึ้นอย่างจริงจังโดยกรมศิลปากรในปี พ.ศ.2497

พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เน้นหนักทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำประเทศไปสู่ความทันสมัย พัฒนาอุตสาหกรรม สนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ เริ่มใช้ *"แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ"* ผลการพัฒนาตามแผนนี้สร้างผลกระทบต่อโบราณสถานเป็นอย่างมาก และในสมัยของรัฐบาลนี้ยังได้จัดตั้ง *"องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย"* ใน พ.ศ.2502 ซึ่งมีส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม ประกอบกับยูเนสโก ได้ออกนโยบายพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับองค์การ UNDP *(The United Nations Development Program)* มองเห็นศักยภาพของการนำการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนา จึงร่วมกันสนับสนุนนโยบายดังกล่าวโดยเฉพาะประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย

พ.ศ.2503 เป็นต้นมา ภาคเอกชนเริ่มมีบทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมากขึ้น พ.ศ.2512 สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินการประท้วงโครงการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ให้เช่าในบริเวณวัดของวัดสระเกศฯ และประท้วงการรื้อถอนพระอุโบสถเก่าซึ่งสร้างมาแต่สมัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รัชกาลที่ 3 เพื่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ของวัดสัมพันธวงศาราม ใน พ.ศ.2516 ได้ก่อให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมมากขึ้นในสังคมไทย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ พระองค์ท่านทรงสนพระทัยในศิลปะสถาปัตยกรรม (หออัครศิลปิน.2553) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์ประธานการมอบรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่น อย่างต่อเนื่องทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 (สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์)

พระองค์ทรงสนพระทัยในศิลปสถาปัตยกรรมไทย (หออัครศิลปิน.2553) อาคารเก่าที่มีคุณค่าทางทางสถาปัตยกรรม สมควรได้รับการบูรณะและอนุรักษ์ โดยหน่วยงานที่เป็นกำลังหลักในการส่งเสริมคือ คณะกรรมาธิการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ มีกิจกรรมมอบรางวัลด้านการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น

"ฉันเป็นคนสั่งให้เขาทำ ถ้า มีอะไรผิด ฉันขอรับผิดชอบเอง"
"ให้เช็ดฝุ่น ออกดูก่อนที่จะตัดสินว่าจะต้องซ่อมแซม มากเพียงใด"
*(สมเด็จพระเทพฯ.2525.*เสด็จ ฯ บูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม)

"ความเสียหาย
คอสอง-ไม้หัก (ลายฉลุ) ทองปิดหลุด
ทวย-ประดับกระจกหลุด
เสา-ลายรดน้ำ ลบเลือนเล็กน้อย
ช่อฟ้า-หายไป
มีป้ายจารึก-การพระราชทานอีกด้านเป็นพระรูป
เสา-ลายรักร้อยของซ่อมไว้เมื่อครั้ง ไหนก็ไม่รู้"
*(สมเด็จพระเทพฯ.2525.*เสด็จฯ บันทึกเกี่ยวกับศาลาไทยที่เมืองบัดฮอมบวร์ก เยอรมนี)

นอกจากทรงสนพระทัยงาน ด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติโดยส่วนพระองค์แล้ว ยังโปรดที่จะทรงปลูกฝังความรู้สึกนี้ แก่คนอื่น ๆ ด้วยโดยเฉพาะ"ลูกศิษย์" นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์. 2529) พระองค์ท่านมีรับสั่งย้ำเสมอ ว่า การปลูกฝังความสนใจทางศิลปวัฒนธรรม ของชาติแก่บุคคลนอกวงการนั้นเป็นของดี เพราะบุคคลเหล่านี้ต่อไปจะเป็นผู้ใหญ่ของ บ้านเมือง เป็นบุคคลสำคัญของชาติจึงเป็นประโยชน์ที่ ผู้ปกครองบ้านเมืองจะเป็นผู้สนใจศิลป วัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติ นับว่าทรงเล็งการณ์ไกล และทรงเสียสละความสะดวกสบายส่วนพระองค์ นำ "ลูกศิษย์" ไปชมโบราณสถานต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองไม่ว่าหนทางจะใกล้ ไกล ทุรกันดารเพียงใด บางแห่งนักโบราณคดีของกรม ศิลปากรเพียงแต่รับเสด็จฯ เท่านั้น เพราะ ทรงนำชมด้วยพระองค์เองแถมยังทรงอธิบาย แทรกความรู้บางสิ่งพระราชทานแก่นักโบราณคดีเสียด้วย (สุวิชญ์ รัศมิภูติ.2553)

ความที่โปรดทอดพระเนตร "ของ โบราณ" นี้ แม้จนในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศก็โปรดให้จัดหมายกำหนดการเสด็จ ทอดพระเนตรศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถานของประเทศเหล่านั้นด้วยเสมอและเมื่อทรงพบเห็นสิ่งใด ที่ดี ที่แปลก ก็ทรง "คิดถึง" ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทรงนำกลับมาเล่าพระราชทาน บางครั้งก็ทรงขอให้หน่วยงานที่ทรงคุ้น เคยรับไปพิจารณาด้วยดังเช่น การบูรณะปฏิสังขรณ์ศาลา ไทยที่เมืองบัดฮอมบวร์กในเยอรมณีก็เกิดขึ้น ด้วยพระมหากรุณาของพระองค์ท่านโดยแท้

พระปรีชาสามารถ และความรอบรู้ในทางสถาปัตยกรรมไทยและงานประณีต ศิลป์ต่าง ๆ ของพระองค์ท่านอย่างลึกซึ้งและยิ่งใหญ่เท่ากับงานบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง เมื่อคราวสมโภช กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี และงานชิ้นนี้ผู้ เขียนอยากจะกล่าวว่า เป็นงานที่แสดงถึงพระ ปรีชาสามารถด้านการบริหารอย่างลึกซึ้งและยิ่งใหญ่ ด้วยเช่นกัน

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวังนั้นเป็นอาคารแบบสถาปัตยกรรมไทย ที่มีความงามเป็นเลิศ สร้างทำและบูรณปฏิสังขรณ์ กันต่อ ๆ มาด้วยฝีมือช่างซึ่งคงจะนับได้ว่ายอดเยี่ยมที่สุดในยุคสมัยนั้น ความรู้ทางวิชาช่างสถาปัตยกรรมไทยและประณีตศิลป์ที่ ช่างยุคปัจจุบันมีอยู่ไม่อาจสืบต่อกันได้ โดยครบถ้วน แม้จนวิธีทำวัสดุอุปกรณ์บางอย่าง เช่น กระจกสีก็ไม่อาจทำให้ได้เหมือนของโบราณ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคอันสำคัญในการดำเนิน งานซ่อมบูรณะ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารี จึงทรงกำหนดหลักการสำคัญ 2 ประการ ในการดำเนินการ คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. อาคารสำคัญที่จะต้องใช้ ประกอบพระราชพิธี เช่น พระอุโบสถ ปราสาทพระเทพบิดร ต้องซ่อมให้ทั้งดูงดงามและมีความมั่นคง ถาวร
2. อาคารนอกนั้นให้ซ่อมโดยรักษาแบบของเก่า ไว้ให้มากที่สุด

ทรงนำหลักการบูรณะโบราณสถานมาใช้อย่างเต็มที่ คือลวดลายส่วน ใดที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สงวนพื้นที่ บางส่วนของเดิมไว้เพื่อการศึกษา เมื่อลอกปูน หรือสกัดผิวอาคารออกพบลวดลายการบูรณะครั้ง ก่อนซึ่งแตกต่างจากที่ปรากฏอยู่ก่อนการซ่อม บูรณะครั้งนี้ ให้สงวนพื้นที่ดังกล่าวไว้เพื่อ การศึกษาเช่นกัน และเมื่อการบูรณะปฏิสังขรณ์เสร็จสิ้น โปรดให้ตั้งพิพิธภัณฑ์จัดแสดงวัสดุสิ่งของซึ่งแสดง วิวัฒนาการของการช่าง และรายละเอียดการซ่อมบูรณะไว้ (สุวิชญ์ รัศมิภูติ. 2553)

ก่อนจะรวมเป็นชาติไทย และเป็นประเทศ ชนชาติไทยได้มีการย้ายถิ่นฐาน ที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง เป็นไปตามวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น แต่ท้องถิ่นเป็นทั้งแหล่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นถิ่น ที่เป็นอัตลักษณ์ของตัวตน ภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) นิเวศวัฒนธรรม (Cultural ecology) มีชีวิตวัฒนธรรม (Way of Life) ร่วมกับชุมชนทางชาติพันธุ์ (Ethnic village) (ศรีศักร วัลลิโภดม.2552) มีศิลปสถาปัตยกรรมเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ในแต่ละท้องถิ่นจะสร้างศิลปสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ ซึ่งประกอบไปด้วยชุมชนที่อาศัยอยู่ในเรือนแพ (Raft Houses) ย่านชุมชนริมน้ำ (Water-base Community) ย่านถนนการค้า (Main Commercial Street) ย่านชุมชนหมู่บ้าน (Urban Village) ย่านตลาด (Market Place) ไม่ว่าจะอยู่อาศัยในลักษณะใดก็ตาม ย่านการค้า ย่านตลาดถือได้ว่าเป็นศูนย์ตะวันออกเฉียงเหนือของชุมชน ใช้เป็นสถานที่พบปะกันระหว่างผู้ที่ต้องการซื้อสินค้าทั้งอุปโภคบริโภค อุปกรณ์เครื่องใช้เครื่องมือการเกษตร ชุมชนดั้งเดิมเป็นพื้นที่ที่ทำให้เมืองนั้นมีเอกลักษณ์ด้วยความแตกต่างของลักษณะสถาปัตยกรรม การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิต นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมซึ่งอาจมีผลในด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองนั้นด้วย เมืองจำนวนมากมีย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ มีคุณค่ามรดกวัฒนธรรมและมีความหมายต่อผู้อยู่อาศัยในชุมชน ย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมนี้มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลาอันยาวนานนับเป็น 100 ปี หรือมากกว่า มีสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่สวยงามโดดเด่น อีกทั้งยังมีวิถีชีวิต มีประเพณีที่สืบทอดต่อเนื่องกันหลายชั่วอายุคน ซึ่งมีส่วนส่งเสริมเอกลักษณ์และนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนดั้งเดิมที่มีอายุมากกว่า 50 ปี จนถึงมากกว่า 100 ปี จากการสำรวจของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ.2553 พบว่ามีทั้งหมด 140 แห่งทั่วประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร่วมภาคตะวันออกและตะวันตก) 57 แห่ง ภาคเหนือ 26 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 30 แห่ง ภาคใต้ 27 แห่ง รวมเป็น 140 แห่ง ชุมชนประเภทถนนการค้ามากที่สุด คือ 67 แห่ง

ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุเกินกว่า 100 ปี อย่างตลาดสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในการจัดการของคนในชุมชนจากตลาดที่ซบเซาหรือที่เรียกว่าตลาดตาย (Death Market) เพราะต้านกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ไม่ได้ อย่างการพัฒนาเมืองแบบตะวันตกและอุตสาหกรรมยุคใหม่ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและตอบสนองความต้องการของตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ การที่จะอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ให้ดำรงอยู่ และรักษาศิลปสถาปัตยกรรมวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นถิ่นอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อให้ชุมชนพื้นถิ่นเกิดความแข็งแกร่งทางด้านอนุรักษ์อัตลักษณ์ ไม่ให้ถูกดูดกลืนไปกับกระแสโลกาภิวัตน์โดยปราศจากดุลยภาพทางปัญญาและความรู้ที่จะอนุรักษ์สิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้

2.5.4 แนวคิดและหลักการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

ในประเทศไทยปรากฏเมืองเก่ามากมายกระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศ เมืองเก่าจำนวนมากเป็นพื้นที่ที่มีประชากรใช้ประโยชน์เป็นที่ตั้งชุมชนต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เมืองเก่าเหล่านี้มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามช่วงเวลาต่างๆ อย่างมากมาย สามารถใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาทำความเข้าใจเรื่องทิศทางและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมมนุษย์ได้อย่างดี

ปัจจุบันทุกจังหวัดมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านลักษณะกายภาพและสังคมวัฒนธรรมอย่างมากและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อร่องรอยและทำเลที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติความเป็นมา รวมทั้งพื้นที่ที่เป็นเมืองเก่า มีโอกาสที่จะถูกเปลี่ยนสภาพหรือถูกทำลายไปอย่างสิ้นเชิงก่อนเวลาอันสมควร จึงควรมีการดำเนินการแทรกแซงกระบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่ออนุรักษ์ร่องรอยและทำเลบางส่วนที่มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงของเมืองเก่าในประเทศไทยไว้ มิให้เสื่อมสภาพจนหมดสิ้นไปก่อนเวลาอันควรและรักษาไว้ ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมสมัยอดีตเหล่านี้ไว้ให้เป็นสมบัติตกทอดแก่ประชากรรุ่นลูกหลานสืบไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทั้งนี้ ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ (2550) ได้ให้หลักการของการพัฒนาเมืองเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า เป็นการพัฒนาโดยแยกพื้นที่พัฒนาเชิงเศรษฐกิจออกจากพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ทางศิลปกรรมและธรรมชาติ แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมต่อของพื้นที่พัฒนาทั้งสองลักษณะ โดยให้เห็นการคลี่คลายที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่อนุรักษ์ไปสู่พื้นที่พัฒนาเชิงเศรษฐกิจ พื้นที่อนุรักษ์ต้องปรับปรุงให้องค์ประกอบของชุมชนเมืองเดิมปรากฏอย่างเด่นชัดทั้งรูปแบบอาคาร ผังบริเวณ สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศของทั้งพื้นที่ ส่วนพื้นที่ที่พัฒนาเพื่อเศรษฐกิจต้องให้ห่างจากพื้นที่อนุรักษ์ ระยะห่างระหว่างสองพื้นที่ต้องขึ้นอยู่กับอัตราความเจริญเติบโตของเมืองแต่ละเมือง ทั้งนี้ต้องไม่ให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้ามารบกวนพื้นที่อนุรักษ์

ในพื้นที่อนุรักษ์เมื่อได้รับการปรับปรุงจนอาคาร สถานที่ และสิ่งที่มีคุณค่าปรากฏจนเห็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชัดเจนในระดับหนึ่งแล้ว จะต้องมีการจัดการปรับปรุงในรายละเอียดต่างๆ และจัดการเพื่อให้ได้บรรยากาศของพื้นที่ที่ได้รับการอนุรักษ์นั้น ในการปรับปรุงจะต้องระมัดระวังมิให้เน้นการตกแต่งมากเกินไปจนได้รับความรู้สึกแปลก ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเดิม หากเป็นเช่นนั้นจะไม่เรียกว่าการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ แต่จะเป็นการตกแต่งเมือง

การพัฒนาเมืองเก่าในเชิงอนุรักษ์นั้น นอกจากการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมสำคัญ อัตลักษณ์ คุณลักษณะเฉพาะ บูรณภาพ และความเป็นของเดิมแท้ของเมืองเก่าแล้ว จะต้องคำนึงถึงระบบนิเวศของเมืองด้วย อาทิ สายน้ำหรือแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงเมือง ระบบนิเวศเกษตรกรโดยรอบเมืองเก่า และระบบนิเวศธรรมชาติที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับเมืองเก่า เพราะระบบนิเวศเหล่านี้ย่อมมีผลในการทำให้เมืองเก่าสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นภาพของการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าจึงมีบริบทที่กว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้ในบางประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น ยังได้มีการขยายขอบเขตของการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าไปถึงขั้นของการปลูกไม้ใหญ่ไว้เพื่อใช้ซ่อมแซมอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมสำคัญๆ ภายในเมืองด้วย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ นอกจากจะแสดงถึงความตั้งใจจริงในการอนุรักษ์เมืองเก่าไว้ให้ได้อย่างยั่งยืนแล้วยังแสดงถึงความเจริญทางด้านจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองเก่าด้วย

อย่างไรก็ตาม แนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชนในแนวอนุรักษ์ก็คือ การบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้ามาช่วยในงานด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการมากที่สุด ทั้งนี้การบูรณาการจะต้องผสานทั้งศาสตร์และศิลป์ในหลายด้านด้วยกัน อาทิ การใช้หลักนิติศาสตร์เข้ามาช่วยในการออกกฎหมาย และกำหนดมาตรการที่เหมาะสม การใช้หลักรัฐศาสตร์เพื่อการจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน เสมอภาค และเป็นธรรม การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อสร้างเครื่องมือและแนวคิดใหม่ๆ ในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น การใช้หลักเศรษฐศาสตร์มาสร้างแรงจูงใจในเชิงเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่มักถูกละเลยเสมอๆ ก็คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ในเรื่องของอุปสรรค หรือความล้มเหลวในการจัดการในอดีต เพื่อนำมาประยุกต์ใช้มิให้เกิดเหตุการณ์ผิดพลาดนั้นอีกในปัจจุบัน ส่วนในด้านของศิลปนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับ คน ซึ่งอาจเป็นชาวบ้านในท้องถิ่น ผู้บริหารในระดับต่างๆ ผู้ประกอบการ ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ให้เข้าใจถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันได้มีการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบลงไปสู่ท้องถิ่นแล้ว ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องติดต่อประสานงานกับท้องถิ่น และต้องทำความเข้าใจกับชาวบ้านในท้องถิ่นด้วย แต่การทำความเข้าใจโดยให้แต่ข้อมูลอย่างไม่มีศิลปมักจะทำให้เกิดปัญหาอยู่เสมอ หรือมักเกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “พูดกันคนละภาษา” อยู่เสมอๆ ทั้งนี้หากขาดศิลปในการสื่อสารมวลชนที่ดีแล้วก็จะทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการได้ นอกจากนี้การเข้าถึงชุมชน และการจัดการเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการก็เป็นเรื่องสำคัญ จึงต้องมีศิลปในการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Public Participation) ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการมากที่สุด และประเด็นสุดท้ายที่เป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การใช้หลักศึกษาศาสตร์ในการให้ความรู้แก่ชุมชน ซึ่งการให้ความรู้นี้ต้องมิใช่องค์ความรู้ในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ต้องเป็นการให้ความรู้และสร้างกระบวนการเพื่อให้เกิดจิตสำนึก รวมทั้งเกิดความตระหนักในด้านการอนุรักษ์เมืองเก่าด้วย

การส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะชาวชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ในเมืองเก่า และจะเป็นผู้สานต่อให้เกิดความยั่งยืนของเมือง ดังนั้นการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่า และความสำคัญของเมืองเก่าจึงเป็นเรื่องที่ต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปเกิดจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของเมืองเก่าต่อไป

อย่างไรก็ตามสำหรับแนวคิดหลักในการอนุรักษ์ ได้มีการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ. 2548-2552 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548 ดังนี้ “เมืองเก่าหรือเมืองประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ เป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการปกปักรักษาและส่งเสริมให้อัตลักษณ์และคุณลักษณะเฉพาะ (identity and character) ดำรงอยู่ และส่งผลให้เกิดคุณค่าความสำคัญ บูรณภาพและความเป็นของแท้ (integrity and authenticity) แก่พื้นที่ ทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม (tangible heritage) และส่วนที่เป็นนามธรรม (intangible heritage) ที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและให้ความสำคัญกับความสมดุลของระบบนิเวศ สภาพเศรษฐกิจชุมชน และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย ที่สำคัญได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 กำหนดให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า มีหน้าที่

1. กำหนดพื้นที่เมืองเก่าโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

2. หลังจากคณะรัฐมนตรีเห็นชอบพื้นที่แล้ว คณะกรรมการฯ จะต้องวางนโยบาย และจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่านั้นๆ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

3. จัดทำแนวทาง แผนงาน/โครงการ และมาตรการต่างๆ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อดำเนินการในพื้นที่เมืองเก่านั้นๆ

ในเวลาต่อมาคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าได้กำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ.2548-2552 ขึ้น ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “เมืองเก่าได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสม สามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้ พร้อมไปกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศเมือง และประโยชน์สุขของประชาชน”

โดยมียุทธศาสตร์ 3 ประการ ดังนี้

1. กำหนดและประกาศพื้นที่เมืองเก่า
2. พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าอย่างบูรณาการ
3. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า มีหลายฉบับ และหลายลักษณะ และที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่

1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่กำหนดกรอบและโครงสร้างองค์กรในการอนุรักษ์เมืองเก่า เช่น การกำหนดนิยามและความหมายของเมืองเก่า การจัดตั้งและขอบเขตการดำเนินงานความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และการจัดตั้งคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนตะวันออกเฉียงเหนือและส่วนท้องถิ่น

2) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ฉบับที่ 2 พ.ศ.2525 และ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2535 สามารถกำหนดพื้นที่เมืองเก่าให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เมืองได้ในกฎกระทรวงผังเมืองรวม หรือกำหนดพื้นที่อนุรักษ์เพื่อดำเนินโครงการต่างๆ โดยประกาศเป็นผังเมืองเฉพาะ ซึ่งต้องออกเป็นพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะ ดังปรากฏรายละเอียดของการสำรวจเพื่อวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะในหมวดที่ 2 การวางและจัดทำผังเมืองรวมในหมวดที่ 3 และการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะในหมวดที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5 ซึ่งในมาตรา 28 อนุมาตราที่ 3 ข้อ (ฉ) และ (ช) ได้มีการระบุอย่างชัดเจนถึงสาระสำคัญของแผนผังเมืองหรือแผนผังบริเวณว่าสามารถออกแผนผังกำหนดบริเวณของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่สำคัญของเมืองเก่าได้ ดังนี้

(ฉ) แผนผังแสดงบริเวณที่ตั้งของสถานที่หรือวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีที่พึงจะส่งเสริมดำรงรักษาหรือบูรณะ

(ช) แผนผังแสดงบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติหรือภูมิประเทศที่งดงามหรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ รวมทั้งต้นไม้เดี่ยวหรือต้นไม้หมู่ที่พึงจะส่งเสริมหรือบำรุงรักษาและในมาตราเดียวกันนี้ในอนุมาตรที่ 5 ก็ได้กำหนดข้อกำหนดที่เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมของเมืองเก่าในข้อ (ฉ) (ช) และ (ซ) ดังนี้

(ฉ) การส่งเสริมดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่หรือวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

(ช) การดำรงรักษาที่โล่ง

(ซ) การส่งเสริมหรือบำรุงรักษาต้นไม้เดี่ยวหรือต้นไม้หมู่

3) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพที่สุด คือการประกาศเป็นโบราณสถาน รวมทั้งสามารถประกาศเขตที่ดินโบราณสถานได้ตามความในมาตรา 7 วรรคแรก ที่ว่า เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้... และถึงแม้ว่าจะไม่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน แต่หากมีการพิจารณาแล้วว่ามีคุณค่า ถือเป็นโบราณสถานก็ได้รับการคุ้มครองเช่นกัน

4) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2535 ในหลายมาตราซึ่งท้องถิ่นสามารถประยุกต์ใช้เพื่อออกเป็นเทศบัญญัติหรือกฎหมายท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อให้มีการพัฒนาในพื้นที่เมืองเก่าอย่างเหมาะสมได้

5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งสามารถออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดให้พื้นที่เมืองเก่าเป็นพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และมีการควบคุมการพัฒนาได้ ดังปรากฏในมาตรา 43 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ความว่า ในกรณีที่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศ กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนด ให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งสามารถกำหนดมาตรการคุ้มครองได้ตามมาตรา 44

นอกจากนั้น จังหวัดสามารถออกประกาศจังหวัด เพื่อควบคุมกิจกรรมบางประการที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่เมืองเก่า เช่น ประกาศของจังหวัดน่านที่ห้ามมิให้รถบรรทุกผ่านพื้นที่อนุรักษ์ เป็นต้น

ในส่วนของภาคประชาชน ยังสามารถเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งมีการระบุไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 4 ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่น เพื่อดำเนินการให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็สามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ แล้วแต่กรณี อาทิ เทศบัญญัติในกรณีของเทศบาล หรือข้อบังคับตำบลในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งออกตามความในมาตรา 71 ของพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ที่ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลอาจออกข้อบังคับตำบลเพื่อใช้บังคับในตำบลได้ เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการนี้จะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บและกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้ แต่มิให้กำหนดโทษปรับเกิน 500 บาท

แนวทางการรักษาเอกลักษณ์ ภูมิทัศน์ และการฟื้นฟูเมืองเก่า

การรักษาเอกลักษณ์ ภูมิทัศน์ และการฟื้นฟูชุมชนในเมืองเก่า แนวทางการรักษาที่เป็นสากลนั้น เซอร์เบอร์นาด เฟลเดน (Fielden, 1993) ได้ให้หลักการในแง่ของการวางแผนการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ ไว้ 4 ประการ คือ

1. การผนวกการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนาเมือง (integrated conservation)
2. การควบคุมการเปลี่ยนแปลง (control of change)
3. การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน (infill design)
4. การบริหารจัดการ (administrative actions)

โดยหลักการทั้งสี่ มีรายละเอียดดังนี้

การผนวกการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนาเมือง (integrated conservation) แนวคิดของการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือจะต้องผสมผสาน (integrate) งานอนุรักษ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของการวางผังเมือง เนื่องจากการอนุรักษ์เมือง ไม่อาจพิจารณาอย่างโดดเดี่ยวได้ กลวิธีที่ใช้ในการวางแผนพื้นที่ประวัติศาสตร์ในเมือง ประกอบไปด้วยเทคนิคทางด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมทั้งการจัดหาบริการสาธารณะ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่ในระยะยาว การวางแผนอนุรักษ์ควรมีการดำเนินร่วมกับผู้อาศัยในพื้นที่ และควรมีการออกกฎหมายข้อบังคับและการกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติ

การควบคุมการเปลี่ยนแปลง (control of change) การควบคุมอัตราการเจริญเติบโตหรือการพัฒนาใหม่ๆ เป็นวัตถุประสงค์หลักอีกประการหนึ่ง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคม จะทำให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี โดยการหามาตรการควบคุมการพัฒนาที่มีมากเกินไป โดยการกำหนดขนาดและรูปแบบอาคาร การจำกัดปริมาณการจราจร และการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม

การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน (Infill design) การออกแบบอาคารใหม่หรือโครงสร้างหรือส่วนต่อเติม ควรมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเนื้อเมือง (urban fabric) และหน้าที่ใช้สอย (function) ดังนั้น หลักการของการออกแบบชุมชนเมืองและความงามของเมือง จะต้องนำมาประยุกต์ใช้

การบริหารจัดการ (Administrative Actions) การบริหารและการจัดการในพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ได้มีการกล่าวไว้ว่า ไม่มีแผนอนุรักษ์ใดที่ทำได้สำเร็จ หากไร้การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น (Shankland, 1975) และในบางครั้งอาจต้องอาศัยอำนาจระดับสูงในการดำเนินงานให้เป็นผล (Holiday, 1973) นอกจากหน่วยงานท้องถิ่นแล้ว ยังมีหน่วยงานอีกหลายส่วนที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ รวมทั้งการออกกฎหมายและมาตรการควบคุมและสนับสนุนให้เป็นไปตามแผนการอนุรักษ์ที่ได้จัดทำไว้

การบริหารจัดการเมืองเก่า จะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในกรณีเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตหรือมีกิจกรรม (living city) และเมืองที่ตายแล้วหรือไร้กิจกรรม (dead city) เมืองเก่าที่ยังมีชีวิต หมายถึงเมืองที่ยังคงมีกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ การส่งเสริมการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าจะต้องคำนึงถึงเครื่องมือทางการเมืองที่ยังมีพลวัต (dynamic political instruments) มากกว่าวิธีการที่หยุดนิ่งหรือเน้นเฉพาะทางด้านเทคนิค (static or technical means) ซึ่งจะทำให้เมืองหยุดการเจริญเติบโต และให้ผลร้ายกับพื้นที่อนุรักษ์ไปด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการเน้นทางด้านกายภาพ (Feilden, 1993) แต่สำหรับเมืองที่ตายแล้ว วิธีการจะเน้นที่การสร้างสรรค์ หรือจัดเตรียมที่ว่าง (space) และลักษณะภูมิทัศน์ ให้สอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างที่มีการอนุรักษ์ การควบคุมลักษณะภูมิทัศน์ทั้งหมด จะมีความสำคัญมาก (Goakes, 1987) ดังนั้น การบริหารจัดการ ควรจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านกายภาพมากกว่าการพิจารณาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมสำหรับในประเทศไทย ดร. นิจ หิญชีระนันท์ ได้เคยให้แนวทางปฏิบัติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมในเมืองไว้ 6 ประการ มีรายละเอียดดังนี้ (นิจ หิญชีระนันท์, 2520)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน มีข้อพิจารณาคือ

1.1 การจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม

1.2 การฟื้นฟูบูรณะชุมชนให้กลับคืนสู่ชีวิต และ

1.3 การจัดให้มีสวนสาธารณะ

2. การพัฒนาและก่อสร้าง มีข้อพิจารณาคือ

2.1 การออกแบบสถาปัตยกรรมให้มีความกลมกลืนกับอาคารข้างเคียง

2.2 การควบคุมความสูง ซึ่งหมายถึงการควบคุมความหนาแน่นโดยปริยาย และยังทำให้ไม่บดบังหรือข่มอาคารเดิม ความสูงนี้รวมถึงเสาไฟฟ้า เสาโทรเลข ฯลฯ ด้วย

2.3 ลักษณะภายนอก ต้องมีการควบคุมลักษณะภายนอกของอาคาร

2.4 การบำรุงรักษาให้อาคารและสภาพแวดล้อมดำรงคุณค่าอยู่เสมอ

3. การอนุรักษ์

3.1 การคุ้มครองคุณค่าและความงาม โดยการขึ้นทะเบียนวัตถุและบริเวณ ซึ่งคุณค่าที่คุ้มครอง ควรมี 3 ลักษณะ คือคุณค่าทางวิทยาการ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าความงามตามธรรมชาติ

3.2 การอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรม จะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองและภาค โดยพยายามธำรงรักษาลักษณะพิเศษของท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่

3.3 แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง เป็นที่โล่ง และเป็นแหล่งทิ่งดงาม ให้ความรื่นรมย์แก่เมือง

3.4 ต้นไม้ ควรเก็บรักษาไว้ รวมทั้งให้มีการรักษาหน้าดินไว้ ในบางประเทศมีการขออนุญาตตัดต้นไม้แม้ว่าจะอยู่ในบ้านของเอกชน

3.5 โครงการพัฒนา เช่น สะพานลอย ถนนคร่อมคลอง ควรมีการพิจารณาก่อนการดำเนินการ เพราะอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทัศนียภาพของเมือง

4. การสัญจร

4.1 ถนนและอุปกรณ์ ควรมีทางเท้ากว้าง และบริเวณปลูกต้นไม้ เครื่องเรือนในถนน และบริการสาธารณะ อาจจัดให้อยู่ในอาคารสถานที่ราชการ รวมทั้งการนำสายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ สายโทรเลข ลงใต้ดินในถนนบางสาย

4.2 ระบบถนน โดยสร้างถนนเลี่ยงบริเวณที่จะอนุรักษ์ และปรับเปลี่ยนถนนเดิมในบริเวณอนุรักษ์ให้เป็นทางเท้า

4.3 ทางเท้าใต้ชายคา ควรจัดให้มีเฉพาะย่านพาณิชยกรรม

4.4 ทางเดินและทางจักรยานในเขตอนุรักษ์ ควรลดการจราจรสำหรับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รถยนต์ โดยเฉพาะรถยนต์ส่วนตัว และคืนเมืองให้กับคนและจักรยาน ถนนบางแห่ง อาจให้มีการปิดการจราจรแล้วเปิดให้เป็นทางเท้า เพื่อเสริมการจับจ่ายซื้อของ โดยอาจให้มีหาบเร่แผงลอยที่เป็นระเบียบเรียบร้อยร่วมอยู่ด้วยเป็นสัดส่วน

5. บริการสาธารณะ

5.1 ปัจจัยพื้นฐาน บริการสาธารณะจะต้องจัดให้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผน พัฒนา และบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง

5.2 การรณรงค์ต่อต้านความน่าเกลียด โดยใช้วิธีการชักชวนและวิธีการทางกฎหมาย

5.3 ที่สาธารณะและบริการในเมือง โดยต้องจัดให้มีสาธารณูปการกระจายอยู่ในระยะ และบริเวณอันเหมาะสม เช่น พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด สวนสาธารณะ ลานตะวันออกเฉียงเหนือเมือง

5.4 การควบคุมสิ่งโฆษณา กำหนดให้มีได้เฉพาะย่านพาณิชยกรรม และต้องคำนึงถึงผลทางการมองเห็นด้วย

5.5 ความเงียบสงบ จะต้องมีการควบคุมระดับเสียงที่เกิดจากอุตสาหกรรม และยานพาหนะ และจากกิจกรรมต่างๆ

6. คณะกรรมการเฉพาะกิจ โดยในท้องถิ่น ควรตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อปกป้องและส่งเสริมคุณภาพและความงามของสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นของตน และควรมีการตั้งรางวัลสำหรับมอบให้แก่องค์กรหรือบุคคลที่มีส่วนในการปกป้องและส่งเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อมนั้น

ในอีกลักษณะหนึ่ง ในเมืองเก่าที่มีชุมชนดั้งเดิมที่มีลักษณะพื้นถิ่น ควรมีแนวทางการอนุรักษ์ที่เป็นพิเศษ ในการนี้ ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ (Eim-anant, 1997) ได้ให้แนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนพื้นถิ่นในภาคเหนือของไทยไว้ ว่าจะต้องมีการอนุรักษ์ในสิ่งต่าง ๆ 4 ประการ คือ

1. อนุรักษ์มโนทัศน์ (conservation of concepts) หมายถึงแนวคิดของการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป จะมีผลทำให้สภาพความเป็นอยู่เดิมๆ ต้องเปลี่ยนไปด้วย หากไม่มีแนวทางในการกำหนดแบบแผนการพัฒนาแล้ว การอนุรักษ์จะดำเนินการไม่ได้เลย การอนุรักษ์มโนทัศน์ จะทำได้โดยการให้การศึกษาแก่คนในชุมชน และอาจหมายรวมถึงกิจกรรมที่ช่วยปลูกจิตสำนึกเพื่อให้เข้าใจถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่อาศัยอยู่ ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถปรับแนวความคิดในการดำรงชีวิตสมัยใหม่ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิมของตนได้

2. อนุรักษ์รูปแบบ (conservation of styles) จะต้องมีการศึกษารูปแบบของสิ่งก่อสร้างในชุมชนอนุรักษ์อย่างละเอียด และบันทึกไว้เป็นหลักฐาน การดัดแปลงต่อเติม สามารถทำได้ แต่ต้องให้สอดคล้องกับรูปแบบดั้งเดิม การบูรณปฏิสังขรณ์ จะต้องดำเนินการตามรูปแบบเดิม รวมทั้งวัสดุและฝีมือช่าง การอนุรักษ์รูปแบบนี้ เพื่อให้มีการดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง ควรมีการจัดตั้งศูนย์ศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเก็บรักษารวบรวมและให้มีการศึกษางานช่างเพื่อให้คงไว้ซึ่งลักษณะรูปแบบของสิ่งก่อสร้างเดิมในชุมชน

3. อนุรักษ์ฝีมือช่าง (conservation of craftsmanship) งานช่างฝีมือมักถูกละเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานช่างปูน ช่างไม้ ซึ่งสำคัญมากในงานสถาปัตยกรรมของไทย การอนุรักษ์งานช่างฝีมือนี้ รวมถึงเครื่องมือเครื่องไม้ที่ใช้ด้วย ซึ่งต้องเหมือนของเดิมเพื่อให้ได้รูปลักษณะเดียวกัน การอนุรักษ์งานช่าง ทำได้โดยการ ฝึกอบรมช่างรุ่นใหม่ โดยให้สังเกตและฝึกฝนตามช่างฝีมือที่ได้รับการฝึกฝนมาแต่โบราณ ในประเทศไทย น่าจะได้มีการตั้งโรงเรียนช่างสิบหมู่ขึ้น และควรมีการจัดประกวดฝีมือช่างเพื่อพัฒนาฝีมือและสร้างความภาคภูมิใจให้กับช่างฝีมือด้วย

4. อนุรักษ์วัสดุ (conservation of building materials) การพิจารณาการใช้วัสดุในงานอนุรักษ์ มักจะถูกละเลย ทำให้เกิดความขัดแย้ง ความไม่กลมกลืน นอกจากนั้น บางส่วนยังเป็นตัวเร่งให้วัสดุเดิมที่มีอยู่เสื่อมสภาพเร็วขึ้น การใช้วัสดุ ไม่ใช่คำนึงแค่พื้นผิวเหมือนของเดิมเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติด้วย เช่นการใช้ปูนฉาบสมัยใหม่ จะไม่เหมาะสมกับการฉาบผนังที่เป็นอิฐเก่า เนื่องจากปูนฉาบสมัยใหม่จะมีความแกร่งกว่าอิฐมาก ทำให้เกิดรอยแยกในการก่อ หรือการใช้ไม้ที่อบไม่แห้ง ก็จะทำให้ไม้เสียกำลังวัสดุ ดังนั้นจึงควรให้มีการส่งเสริมการผลิตขึ้นมาใหม่ และควรพิจารณาในแง่ของ การตลาด ด้วย เพราะวัสดุแบบเก่าคงขายได้ไม่มาก จึงควรให้หน่วยงานของรัฐบาล เช่น สถาบันการศึกษา เป็นผู้ดำเนินการศึกษาวิจัย และทดลองผลิตวัสดุต่างๆ เหล่านี้

2.5.4 การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าของประเทศไทย 2547-2559

"เมืองเก่า" หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน หรือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางศิลปะ โบราณคดีหรือประวัติศาสตร์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติ และการรักษาคุณค่าและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าไว้ เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของประเทศ สิ่งก่อสร้างและองค์ประกอบเมืองที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเก่ามีศักยภาพสูงในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าภาคภูมิใจของชุมชน สามารถเสริมสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดและประเทศ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพและสังคมวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ประกอบกับเมืองเก่าเป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดใหญ่ มีการพัฒนาเมืองในรูปแบบต่างๆ จึงทำให้เกิดการบุกรุกทำลายและทำให้เมืองเก่าเสื่อมคุณค่า

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย เริ่มต้นในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นเมืองเก่าของกรุงเทพมหานครที่สามารถดำเนินการสัมฤทธิ์ผลได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีการพัฒนาเมืองเก่าตามแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญกับความสมดุลของระบบนิเวศ สภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เศรษฐกิจชุมชน และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน และเพื่อให้บริเวณเมืองเก่าสามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติไว้ได้ พร้อมไปกับการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและยั่งยืนของประชาชน จึงได้ขยายการดำเนินงานไปยังพื้นที่เมืองเก่าอื่นๆ ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ทำหน้าที่วางนโยบาย กำหนดพื้นที่จัดทำแผนแม่บท แนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการต่างๆ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตามแผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ. 2548-2552 (มติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบ เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548)

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ. 2548-2552 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้ “เมืองเก่าได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสม สามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไว้ได้ พร้อมไปกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อคงไว้ซึ่งความซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศเมืองและประโยชน์สุขของประชาชน” และเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การกำหนดและประกาศพื้นที่ให้เป็น “เมืองเก่า”

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าแบบบูรณาการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

นอกจากนี้ ในยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าได้นำเสนอการนำยุทธศาสตร์ฯ ไปสู่การปฏิบัติโดยมีตัวอย่างแนวทางการดำเนินการดังกล่าว

คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เห็นชอบให้เมืองเก่า 10 เมือง เป็นเมืองเก่ากลุ่มที่1 ได้แก่ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าน่าน เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าพิษณุโลก เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าพิมาย เมืองเก่านครศรีธรรมราช และเมืองเก่าสงขลา และให้ดำเนินการเร่งรัดประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่า และจัดทำแผนบริหารจัดการเมืองเก่า เพื่อให้เมืองเก่าได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างถูกต้องเหมาะสม และเห็นชอบให้เมืองเก่าน่านเป็นเมืองเก่านำร่อง คณะกรรมการฯ มีการดำเนินงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ตามลำดับ ดังนี้ กล่าวคือ ปี พ.ศ. 2548 ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน ให้มีอำนาจหน้าที่จัดทำแนวทาง มาตรการ ผังแม่บท แผนปฏิบัติการ และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ในการบริหารจัดการพื้นที่เมืองเก่าน่าน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2548 ปี พ.ศ. 2549 ได้ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าน่าน 2 บริเวณ ได้แก่ พื้นที่ใจกลางเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

น่าน และพื้นที่เวียงพระธาตุแช่แห้ง เป็นพื้นที่เมืองเก่า และในปี พ.ศ. 2550 ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมืองที่เหลืออีก 9 เมือง

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการเมืองเก่ามีการขับเคลื่อนและดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามในพื้นที่เมืองเก่า การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเป็นการดำเนินงานขั้นตอนแรกในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ซึ่งกำหนดตามสภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่เดิม บนพื้นฐานข้อมูลตามหลักฐานที่อ้างอิงและค้นคว้าได้ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เมื่อมีขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าที่ชัดเจน จังหวัดและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดหรือพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าแบบบูรณาการ โดยการจัดทำแผน มาตรการ แนวทาง แนวทางการบริหารจัดการที่เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การเสริมสร้างเส้นทางสัญจรขนาดเบา การปรับปรุงภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของเมือง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ระบบนิเวศเมือง และเศรษฐกิจชุมชน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบรรยากาศของเมืองเก่า เป็นต้น

2.5.5 สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน (Sustainable Architecture)

สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ในปัญหาที่โลกต้องเผชิญอยู่ในขณะนี้ คือ ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้น โดยที่สาเหตุส่วนใหญ่มาจากฝีมือมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยปัญหาเกิดมาจากความต้องการใช้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ในโลกอย่างไม่ระมัดระวังและขาดจิตสำนึก ทำให้ทรัพยากรเหล่านี้หมดไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2530 มีการตื่นตัวต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อสมัชชาโลกว่าด้วย สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่องค์การสหประชาชาติจัดตั้งขึ้น ได้พิมพ์เอกสารชื่อ “Our Common Future” (UNESCO. 1987) ออกเผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยมีสาระเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือย และหาวิถีทางการพัฒนาเสียใหม่ให้มีปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม และข้อจำกัดของธรรมชาติให้มากขึ้น พร้อมกับได้ให้นิยามถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองตอบต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง” (Sustainable Development is a Development that Meets the Needs of the Present without Compromising the Ability of Future Generations to Meet Their own Needs.) (Oxford: Oxford University Press, 1987).

สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน คือ การออกแบบอาคารเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในระหว่างการผลิตวัสดุอาคาร ในระหว่างกระบวนการก่อสร้าง รวมถึงในระหว่างช่วงอายุการใช้งานของอาคาร เช่น การใช้ความร้อน ไฟฟ้า หรือแม้กระทั่งการทำความสะอาด เป็นต้น การออกแบบที่เน้นประสิทธิภาพในเรื่องของการทำความร้อนและระบบทำความเย็น การเลือกใช้แหล่งพลังงานทางเลือก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เช่น ระบบทำน้ำร้อนโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ การใช้พลังงานจากลม พลังงานแสงอาทิตย์ การใช้น้ำฝนมารดน้ำต้นไม้ ฯลฯ การเลือกที่ตั้งของอาคารที่เหมาะสม การนำวัสดุก่อสร้างอาคารมาใช้ใหม่ การจัดการของเสียจากอาคาร เป็นต้น มีการพัฒนาเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อตอบสนองสิ่งจำเป็นของมนุษย์ที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในปัจจุบันต่อเนื่องไปถึงอนาคต โดยการนำประโยชน์จากเทคโนโลยี วิธีการสร้างสรรค์ ตลอดจนการวางแผนหากลวิธี ที่จะนำสิ่งของกลับมาคืนรูปมาใช้ในแบบต่าง ๆ โดยที่จะยังช่วยอนุรักษ์แหล่งพลังงานที่ไม่สามารถกลับคืนมาได้ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน คือ สถาปัตยกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ผสานความต้องการของมนุษย์เข้ากับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างผลกระทบน้อยที่สุด สำหรับอิทธิพลของแนวคิดด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ส่งผลต่องานสถาปัตยกรรม จากการศึกษาพบว่าทิศทางของโลกที่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะภายหลังจากที่เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันในยุคทศวรรษ 70 มีความพยายามในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่จะสร้างให้เกิดความสมดุลขึ้น 3 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เกิดเป็นแนวคิดของสถาปัตยกรรมยั่งยืน

Glenn Murcutt สถาปนิกชาวออสเตรเลีย ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับ สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน ไว้ดังนี้

Touch the Earth lightly.	“นอบน้อมต่อธรรมชาติ
Watch the flow of Water.	แดดแรงก็หลบ
Follow the Sun.	ลมดีก็เปิดรับ
Observe the Wind.	ไม่ออกแบบฝืนธรรมชาติ
Use simple Materials	ไม่แก้ที่ปลายเหตุ ใช้วัสดุง่ายๆ ที่มีในท้องถิ่น
	ไม่ต้องขวนขวายสั่งมาจากต่างเมือง”
	Daniel Edward Williams. (2007).

สรุปหลักการหรือหัวใจสำคัญของสถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน 1) เคารพในที่ตั้ง รักษาแผ่นดินและพืชพรรณ (Ecological Concern) 2) คำนึงถึงสภาพอากาศในท้องถิ่น ไม่สร้างมลภาวะทางอากาศ (Climate Concern) 3) การประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน (Energy Efficiency) 4) คำนึงถึงความสบายของผู้ใช้อาคารปลอดมลภาวะทางเสียงและทัศนียภาพ (User Concern) 5) ใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ไม่ใช้วัสดุที่เป็นพิษต่อผู้อาศัย (Material Efficiency) 6) ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สร้างมลภาวะทางน้ำ (Water Efficiency)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเพื่อจัดกระทำการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยทางด้าน ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น วิธีการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี รูปแบบการจัดการ กลยุทธ์การจัดการที่ยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนต่างๆ ทั้งจากพื้นที่โครงการในประเทศและต่างประเทศที่เน้นกลยุทธ์การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม โดยการเน้นที่จะตอบคำถามการวิจัยในบริบทของประเด็นข้อคำถามว่าลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีเป็นอย่างไรในบริบทด้านกายภาพ และใน ภาคกลางของประเทศไทยจะมีรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรม และลักษณะของตลาดพื้นถิ่นในแต่ละส่วนในภาคกลาง ที่แตกต่างกัน จึงส่งผลถึงวิธีการในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นที่ไม่เหมือนกัน จากรูปแบบลักษณะและวิธีการที่แตกต่าง จึงจำเป็นที่จะต้องจัดทำแผนกลยุทธ์การจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่น ดังนั้นเพื่อที่การจัดการที่ยั่งยืน เพื่อการอนุรักษ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานในการจัดการที่ยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีที่เหมาะสมกับชุมชนพื้นถิ่น ใน ภาคกลางของประเทศไทยตามตัวชี้วัดที่กำหนดโดยท้องถิ่น เพื่อที่จะนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่อย่างไรซึ่งโครงการวิจัยที่นำมาพิจารณาศึกษาได้แก่ โครงการในประเทศ

การศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพเรือนแถวไม้เก่าซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสังคมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในสำนึกไทย-มอญ กรณีศึกษาชุมชนวัดเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โครงการฟื้นฟูเอกลักษณ์แห่งท้องถิ่นเขตประเวศ สู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำนักงานเขตประเวศ และ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดลาดกระบัง

งานวิจัยในต่างประเทศประกอบด้วย Sustainable Heritage: Retrofitting Historic Building for Improved Environment Performance by Sara Goldfarb Langmead Masters of Architecture, 2009 สหรัฐอเมริกา Global-local Relationships in World Heritage: Mount Taishan, China by Yixiao Xiang.Geography Waterloo, Ontario, Canada, 2009 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน Community Responses to Cultural Heritage Conservation in Luang Prabang City, Luang Prabang Province, Lao PDR : Mr. Chittaphong Ackhavong ประเทศสาธารณรัฐประชาธิไตยประชาชนลาว Transformation of Hue Traditional Garden Houses in Hue Citadel Area, Vietnam: Mr. Ngoc Tung Nguyen และ A Tu Giac Housing Conservation Prototype of Bao Vinh Village, Hue City, Vietnam: Mr. Tran Tuan Anh ประเทศสาธารณรัฐสังคมเวียดนาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยมีบริบทในการศึกษาตามประเด็นของ ศิลปสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ตลาดพื้นถิ่น ลักษณะของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคกลางของประเทศไทยภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรม ชีวิตวัฒนธรรม ชุมชนทางชาติพันธุ์ วิธีการในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ดังนั้นจึงสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

ฝ่ายวิชาการ การเคหะแห่งชาติ (2553) ในเมืองแทบทุกเมืองมักจะมีย่านชุมชนดั้งเดิมที่มีพัฒนาการเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของเมืองนั้นนับเป็นย่านที่อยู่อาศัยที่นอกจากจะรองรับประชากรของเมืองแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทั้งด้านกายภาพและวิถีชีวิต ทำให้เมืองแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนกัน นำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่ผู้อยู่อาศัยในเมืองนั้นจึงสมควรดำรงรักษาคุณค่าไว้อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม โครงการพัฒนาสมัยใหม่ กรรมสิทธิ์ที่ดินที่หลากหลายและการขาดปัจจัยในการดำรงรักษาสิ่งที่มีคุณค่าในชุมชน ทำให้ย่านชุมชนดังกล่าวมีสภาพเสื่อมโทรมและบางแห่งกำลังสูญสลาย จึงควรมีการศึกษาเพื่อหาหนทางในการดำรงรักษาย่านชุมชนดั้งเดิมเหล่านี้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้นและประเมินสถานการณ์ของย่านชุมชนดั้งเดิมตามเมืองต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อจัดทำมาตรฐานที่อยู่อาศัยสำหรับชุมชนดั้งเดิม เพื่อให้ยังสามารถดำรงคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ของเมืองได้อย่างยั่งยืน โดยมีวิธีดำเนินการภายใต้หัวข้อหลัก 4 ข้อ ได้แก่ 1) การสำรวจและบันทึกชุมชนดั้งเดิมทั่วประเทศ 2) การศึกษาทบทวนการรักษาย่านชุมชนดั้งเดิมในต่างประเทศ 3) การทบทวนกฎหมายและระบบการจัดการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนดั้งเดิมในประเทศไทย และ 4) การคัดเลือกชุมชนนำร่องเพื่อการดำเนินการขับเคลื่อนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่นจากการสำรวจได้บันทึกย่านชุมชนดั้งเดิมไว้ทั่วประเทศจำนวน 140 แห่งรวมทั้ง โดยอาจแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ชุมชนเรือนแพ 2) ย่านชุมชนริมน้ำ 3) ย่านถนนการค้า 4) ย่านชุมชนหมู่บ้าน 5)ย่านตลาด โดยชุมชนประเภทย่านถนนการค้ามีมากที่สุดและรองลงมาคือย่านตลาด และจากการ ศึกษาทบทวนการดำรงรักษาชุมชนดั้งเดิมในต่างประเทศมีประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษและญี่ปุ่น พบว่าเกิดมาจากกระบวนการในการอนุรักษ์ภาคประชาชนและท้องถิ่นภายใต้กระแสการกระจายอำนาจซึ่งได้มีการปรับปรุงกฎหมายผังเมืองให้ท้องถิ่นวางและประกาศใช้ผังเมืองเองได้โดยกฎหมายท้องถิ่นในขณะที่ของไทยยังใช้เป็นกฎกระทรวงซึ่งมาจากส่วนกลาง นอกจากนั้นยังปรับปรุงกฎหมายโบราณสถานให้มีการประกาศย่านชุมชนเป็นโบราณสถานได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์โดยมีการลดภาษีและเงินสมทบการบูรณะซ่อมแซมเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ภาคประชาชน ในประเทศไทยยังไม่มีการสร้างแรงจูงใจดังกล่าวแต่อาจทำได้โดยเฉพาะการลดภาษีเงินได้และการยกเว้นภาษีที่ดินและส่งปลูกสร้างที่รัฐบาลกำลังจัดทำร่างกฎหมายนี้อยู่ จากข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาจัดทำเป็นมาตรฐานที่อยู่อาศัยสำหรับย่านชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดั้งเดิมได้ 4 กลุ่มมาตรฐาน ได้แก่ ก) มาตรฐานด้านการระบุคุณค่าความสำคัญของชุมชน ข) มาตรฐานด้านการดำรงรักษาคุณค่าความสำคัญ ค) มาตรฐานด้านองค์กรและกฎหมายข้อบังคับ และ ง) มาตรฐานด้านการจัดทำแผนบูรณาการ โดยแต่ละมาตรฐานจะมีมาตรฐานย่อยและตัวชี้วัดเพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นสามารถดำรงคุณค่าไว้ได้ทั้งในด้านกายภาพและวิถีชีวิตในโครงการได้คัดเลือกชุมชนนำร่อง 4 ชุมชนเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่องได้แก่ ชุมชนตรอกบ้านจีน จังหวัดตาก ชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี ชุมชนบริเวณถนนสุนทรวิจิตร จังหวัดนครพนม และชุมชนบริเวณถนนหลังสวน จังหวัดชุมพร

จตุพล อังศุเวช (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในสำนึกไทย-มอญในความแปรเปลี่ยนของกาลเวลา ใช้กรอบแนวคิดของการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ องค์ประกอบการตั้งถิ่นฐาน เส้นทางคมนาคม สภาพภูมิประเทศ สังคมวัฒนธรรมและการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่างๆ มอญคือใคร มาจากไหน มีวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างไร ลักษณะเฉพาะของเรือนไทย-มอญเป็นอย่างไร ปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อการแปรเปลี่ยนของเรือนไทย-มอญคืออะไร และแนวโน้มของเรือนไทย-มอญในอนาคตเป็นอย่างไร

การจัดการพื้นที่ภายในชุมชนไทย-มอญแสดงอย่างชัดเจนถึงโลกทัศน์ดั้งเดิม ในลักษณะความสัมพันธ์กันของวัฒนธรรมความเชื่อกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการทับซ้อนของเวลาและการมีอยู่ของการจัดการพื้นที่ว่างในรูปแบบของมิติทางวัฒนธรรม

จุดเด่นของเรือนไทย-มอญ มิได้อยู่เพียงรูปแบบที่มีเอกลักษณ์ตามแบบแผนของวัฒนธรรมมอญเท่านั้น แต่อยู่ที่แนวคิดในการสร้างเรือนซึ่งเป็นการสานต่อความรู้ในการปลูกสร้างเรือนและสร้างความผูกพันกับถิ่นฐานของตน แม้ปัจจุบันวัสดุใหม่ได้เข้ามามีบทบาทและแทนที่วัสดุพื้นถิ่นแต่ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และกลับไปหาวัสดุดั้งเดิมที่ตนเคยใช้มาซ่อมแซมเรือนนั้นยังคงมีให้เห็นอยู่

การศึกษารูปแบบเรือนและอิทธิพลที่คาดว่าจะเกี่ยวเนื่องกับเรือนและชุมชนไทย-มอญ เพื่อหาคำตอบของคำถามที่ว่าลักษณ์เฉพาะของเรือนไทย-มอญเป็นอย่างไร มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมใดที่น่าจะมีผลเกี่ยวเนื่องหรือไม่อย่างไร ผลการวิจัยนี้จะเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับมอญศึกษาและเป็นฐานรองรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชนกลุ่มที่มีรากวัฒนธรรมร่วมกันในประเด็นและรายละเอียดอื่นต่อไป

ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์และผู้ช่วยศาตราจารย์ สมคิด จิระทัศนกุล. 2545. ได้ทำการวิจัยเรื่องโครงการความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคกลาง, โครงการเรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง ในพื้นที่ตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี และตลาดบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่าผู้ครอบครองส่วนใหญ่เกินกว่าร้อยละ 80 อยู่มานานเกิน 20 ปี และในกลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ 50 อยู่มานานเกิน 50 ปี ส่วนใหญ่ไม่คิดย้ายถิ่นฐาน มีความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่และสภาพอาคาร เพียงแต่ไม่แน่ใจในระยะการคงอยู่ เพราะส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเจ้าของเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพียงผู้เช่าซึ่งเช่าต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ปัญหาที่ผู้ครอบครองหวาดหวั่น คือความแปรเปลี่ยนอันเนื่องมาแต่ปัจจุบันทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งกลุ่มผู้ครอบครองไม่ได้ต้องการ

จุดกำเนิดของเรือนค้าขายและตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุการสร้างเกินกว่า 50 ปี จะเหมือนกันทุกแห่ง เป็นตลาดที่เริ่มต้นริมน้ำอันเป็นผลมาจากการคมนาคมขนส่งหลักทางน้ำ เริ่มจากการจอดเรือค้าขายในแหล่งชุมชนเบื้องต้น และค่อยๆ ปรับเป็นตลาดนัดริมฝั่ง แล้วพัฒนาเป็นตลาดการรับสินค้าจากเรือ และสินค้าจากพ่อค้าที่เดินทางมาทางบก เมื่อตลาดเป็นที่รู้จักสามารถให้บริการแก่ชุมชนรอบข้างได้ด้วย ตัวตลาดก็ขยายตัวรวมทั้งมีร้านค้าขายกึ่งพักอาศัยสร้างรายล้อมตลาด และมีการขยายตัวตามความสามารถในการให้บริการ และความคล่องตัวของการขนส่งสินค้าทางเรือ

ต่อมาปรับตัวจากตลาดริมน้ำ ตลาดน้ำ ตลาดนัด ตลาดสดริมน้ำ เป็นกลุ่มตลาดและร้านค้าซึ่งล้อมรอบด้วยเรือนแถวไม้ชั้นเดียว และสองชั้น เริ่มการพัฒนาเป็นชุมชนค้าขาย มีวัด ศาลเจ้าเป็นของชุมชน มีการค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนใกล้เคียง

สภาพทางกายภาพของเรือนค้าขายและตลาดพื้นถิ่น หากเป็นร้านค้าและตลาดที่มีอายุการสร้างตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ยังพบเรือนแถวไม้ทั้งชั้นเดียวและสองชั้น บางแห่งเป็นเรือนแถวสร้างกระหนาบทางเดินกลาง ซึ่งมีหลังคาคลุมทางเดินยกสูงขึ้นเหนือระดับหลังคาห้องแถว ลักษณะห้องแถวไม้แบบนี้เห็นได้ชัดว่าชั้นบนใช้พักอาศัย ส่วนใหญ่มีระเบียงพักผ่อนยื่นออกมาด้านหน้าของตัวเรือน หากเป็นเรือนแถวชั้นเดียวมักจะมีความลึกของห้องมากเพราะด้านหน้าใช้ค้าขาย ด้านหลังใช้พักอาศัย ชั้นล่างนิยมเปิดเป็นบานเฟี้ยมไม้ซึ่งเปิดได้ตลอดช่วงเสา เรือนค้าขายนี้บางแห่งมีองค์ประกอบตกแต่งที่ประณีตบรรจง เช่น ช่องลมฉลุลาย และระเบียงมีลวดลายตกแต่ง สำหรับตัวตลาดสดจะเป็นโครงสร้างไม้ หลังคามุงสังกะสีหรือกระเบื้องและเปิดโล่ง สภาพของเรือนค้าขายผันแปรไปตามช่วงเวลาการสร้าง บางแห่งเมื่อเรือนเก่าผุพังลงก็สร้างเรือนไม้ขึ้นมาใหม่ซึ่งรูปแบบเปลี่ยนแปลงไป แต่บางแห่งปรับเปลี่ยนเป็นตึกแถวพร้อมเปลี่ยนตำแหน่งมาสร้างริมถนนตัดใหม่

อิทธิพลจากการโครงการคมนาคมทางบกในระยะ 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา เข้าถึงตลาดร้านค้าพื้นถิ่นดั้งเดิมด้วย ปัจจัยนี้เองที่เป็นผลต่อการปรับเปลี่ยนระบบร้านค้าและวงจรชีวิตของตลาดพื้นถิ่น การขนส่งทางน้ำแต่เดิมไร้ความหมาย ทำให้รูปลักษณ์ของสินค้าและจุดขนถ่ายสินค้าแปรเปลี่ยนจากริมน้ำเป็นริมถนน และยังรวมถึงความแปรเปลี่ยนของประเภทสินค้าจากสินค้าการเกษตรและเครื่องใช้ประจำวันจากแหล่งผลิตที่มีการคมนาคมขนส่งทางน้ำต่อเนื่องกันมาเป็นสินค้าหลากหลายจากหลายแหล่งผลิตซึ่งการขนส่งทางบกเข้าถึง ลักษณะเด่นของสินค้าเฉพาะแห่งของตลาดเริ่มเลือนหายไปเป็นสินค้าหลากหลายเหมือนๆ กันไปหมด รวมทั้งการปรับเปลี่ยนจุดขนถ่ายสินค้าจากริมน้ำมาเป็นริมถนนตัดใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในอนาคตของการคาดการณ์ในการคงอยู่ของเรือนแถวค้าขายและตลาดพื้นถิ่นจะมีศักยภาพในการคงอยู่ได้ใน 2 กรณี คือ กรณีแรกในพื้นที่ที่อยู่อาศัยและผู้ครอบครองมีพลังในการรวมตัวเพื่อเก็บรักษามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบ ตระหนักในคุณค่าของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นที่ตนรับผิดชอบ

สองคือพื้นที่ที่แหล่งที่ตั้งและสินค้าที่ขายในตลาดมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่สามารถหาซื้อได้ในตลาดอื่นๆ หรือศูนย์การค้าสมัยใหม่ได้ เช่น ตลาดวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ศักยภาพการคงอยู่แบบดั้งเดิมของตลาดและเรือนค้าขายพื้นถิ่นเป็นไปได้ยากยิ่ง พร้อมทั้งมีแนวโน้มจะเปลี่ยนรูปลักษณ์จากเรือนค้าขายพื้นถิ่นที่เป็นเรือนแถวไม้ กลายเป็นตึกสมัยใหม่หรือปรับเปลี่ยนเป็นศูนย์การค้าสมัยใหม่ด้วย เพราะไม่สามารถจะแข่งขันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมจากกระแสความเปลี่ยนแปลงโดยรวมได้

รุจ รัตนพาหุ. (2547) แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์พื้นที่ วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน รวมถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชนย่านตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาถึงคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ในการเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในอนาคต

การศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการศึกษาพื้นที่ด้วยการสังเกต สำรวจลักษณะทางกายภาพของกลุ่มอาคารและสภาพแวดล้อมโดยรอบของพื้นที่ย่านตลาดสามชุก รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในย่านตลาดสามชุก เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาและวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า ย่านชุมชนตลาดสามชุกเป็นย่านการค้าเก่าที่มีอายุการตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลากว่าหนึ่งร้อยปี ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ประกอบไปด้วยโครงสร้างชุมชนที่สำคัญสองส่วน ได้แก่ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม อันได้แก่กลุ่มอาคารเรือนค้าขายพื้นถิ่นที่เป็นอาคารก่อสร้างด้วยวัสดุประเภทไม้เป็นหลัก มีการเกาะกลุ่มรวมตัวเป็นย่านการค้าริมฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรีอย่างหนาแน่น อีกทั้งในปัจจุบันยังมีการใช้งานอย่างต่อเนื่องตลอดมา นอกจากนี้โครงสร้างชุมชนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งได้แก่ คนในย่านชุมชนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบสังคมครอบครัวและสังคมการค้า ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างมีลำดับ และสามารถสืบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในย่านด้วยการบอกเล่าเรื่องราวได้ชัดเจน จากสองสิ่งนี้ทำให้ชุมชนย่านตลาดสามชุกเป็นชุมชนการค้าที่มีเอกลักษณ์ทั้งในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีคุณค่า เหมาะสมต่อการศึกษาเพื่อวางแนวทางในการจัดการทรัพยากรที่สำคัญให้เกิดความสมดุล ต่อรูปแบบการพัฒนาของพื้นที่ในด้านกายภาพอื่นๆ ต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดังนั้นข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการกำหนดแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่ในด้านสังคมวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมชุมชน รวมถึงการกำหนดมาตรการและความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐคือเทศบาลตำบลสามชุก สำหรับวางกรอบการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

มนทัต เหมพัฒน์ (2548) การศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนแถวไม้ตลาดเก่าหนองจอกซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสังคมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา

การก่อสร้างท่าอากาศยานสุวรรณภูมิส่งผลให้พื้นที่โดยรอบมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าว ภาครัฐจึงได้จัดทำโครงการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะบริเวณโดยรอบท่าอากาศยานฯ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา โดยเสนอให้มีการอนุรักษ์ชุมชนและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประกอบด้วยตลาดที่ตั้งอยู่โดยรอบ 5 แห่ง ผู้วิจัยได้เลือกตลาดเก่าหนองจอกเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย เพราะเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีวิถีชีวิตชุมชนที่ต่อเนื่อง ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวได้รับการประเมินว่ามีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของเรือนและประเภทของกิจกรรมการใช้งาน

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับจุดกำเนิด พัฒนาการ ความสัมพันธ์ของสถาปัตยกรรมกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต เศรษฐกิจชุมชน และคติความเชื่อ ภูมิปัญญาการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม แนวโน้มการดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงในอนาคต ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาเรือนแถวไม้ตลาดเก่าหนองจอกต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการค้นคว้าจากเอกสารและลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า

ลักษณะทางกายภาพของเรือนแถวไม้ตลาดเก่าหนองจอกเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิต

เรือนแถวไม้ตลาดเก่าหนองจอกมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมการใช้สอยพื้นที่ แต่สิ่งสำคัญที่ยังคงดำรงอยู่คือวิถีชีวิตที่ต่อเนื่องภายในชุมชน

แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาคือการรักษาความสัมพันธ์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม รักษาวิถีชีวิตให้คงความต่อเนื่อง และนำภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมมาใช้ในการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารให้คงอยู่สืบไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

จิตพงศ์ อักควงค์ (2546) การตอบรับของชุมชนต่อการอนุรักษ์มรดกในเมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว งานวิจัยนี้วิเคราะห์ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวหลวงพระบางที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยววัตถุประสงค์ในการศึกษามีสามประการดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาการกำหนดนโยบายการอนุรักษ์และการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ 2) เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบของแผนการใช้ที่ดินฉบับใหม่และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีต่อคนในท้องถิ่น ในช่วงเวลาก่อนและหลังจากที่องค์กรยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนให้หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก และ 3) เพื่อวิเคราะห์การตอบสนองของคนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์มรดกโลกและการท่องเที่ยว งานวิจัยนี้อาศัยแนวคิดหลักสามประการคือ 1) การอนุรักษ์ในฐานะที่เป็นเทคโนโลยีแห่งอำนาจที่ใช้ในการควบคุมพื้นที่ 2) การปรับตัวและยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพ และ 3) ปฏิบัติการในฐานะที่เป็นการตอบสนอง ผู้วิจัยเลือกศึกษาหมู่บ้านสองแห่งคือ บ้านเชียงม่วน และบ้านมโน ซึ่งอยู่ในเมืองหลวงพระบาง จังหวัดหลวงพระบาง โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนการใช้ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อค้นพบในการวิจัยมีสามประการ ประการแรกคือ ผู้กระทำการที่มีอิทธิพลในการกำหนดและการบังคับใช้นโยบายการอนุรักษ์คือ องค์กรยูเนสโกและรัฐบาลลาว โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยมาก รัฐบาลลาวได้ก่อตั้งเฮือนมรดกและองค์การพัฒนาและบริหารตัวเมืองเพื่อบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์ภายใต้การกำกับขององค์กรยูเนสโก มีการทำแผนที่โดยจำแนกพื้นที่หลวงพระบางออกเป็นเขตการใช้ที่ดินสี่ประเภท ได้แก่ เขตอนุรักษ์เมืองเก่า เขตประวัติศาสตร์ เขตวัด และเขตธรรมชาติ ส่วนการดำเนินโยบายการท่องเที่ยวนั้นเป็นงานของห้องการการท่องเที่ยวเมืองหลวงพระบาง ส่วนบทบาทของประชาชนท้องถิ่นคือต้องปฏิบัติตามนโยบายและกฎระเบียบดังกล่าว

ประการที่สอง หลังจากมีการดำเนินนโยบายการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวแล้ว ได้มีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากมาย โดยได้รับงบประมาณจากรัฐบาลลาวและจากองค์กรระหว่างประเทศ ชาวหลวงพระบางได้รับวัสดุก่อสร้างและความช่วยเหลือทางเทคนิคในการอนุรักษ์อาคารที่เป็นมรดก พวกเขายังสามารถหารายได้จากงานในโครงการอนุรักษ์หรือกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักธุรกิจจากพื้นที่อื่นๆของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและจากต่างประเทศได้เข้ามาลงทุนและให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่คนในท้องถิ่น การไหลบ่าเข้ามาของเงิน นักธุรกิจและนักท่องเที่ยวทำให้ความต้องการอาหารถีบตัวสูงขึ้น จนราคาอาหารแพงเกินกว่าที่คนในท้องถิ่นจะจ่ายได้ ความต้องการที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้ผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นต้องอพยพออกไปจากเมือง นอกจากนั้น ขยะและมลภาวะทางน้ำทำให้สภาพแวดล้อมในเมืองเสื่อมโทรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประการที่สาม ชาวหลวงพระบางจำนวนมากเลือกที่จะทำงานหรือลงทุนในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เจ้าของอาคารมรดกแปรสภาพที่ดินและบ้านของตนให้เป็นโรงแรมเรือนแรม ร้านค้า ร้านอาหาร โรงนวด ร้านขายตั๋วและอื่นๆ ผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของอาคารมรดกก็ทำงานด้านการท่องเที่ยวหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ทางการช่างก็ผลิตอาหารพื้นเมืองและงานฝีมือออกขาย อย่างไรก็ตาม มีคนท้องถิ่นไม่น้อยที่ไม่พอใจกฎหมายการอนุรักษ์ที่บังคับใช้กับทรัพย์สินของเขา เหตุผลคือพวกเขาสูญเสียสิทธิในก่อสร้างและซ่อมแซมอาคาร และสิทธิในการพัฒนาที่ดิน พวกเขาต้องเสียเงินซื้อวัสดุก่อสร้างแบบพื้นบ้านที่มีราคาแพงและยังต้องเผชิญกับสภาวะทางกายภาพของสวนและสระน้ำที่เสื่อมโทรมลงไป บางคนต่อต้านการอนุรักษ์โดยอาศัยกลยุทธ์ต่างๆ ที่มักใช้กันในชีวิตประจำวันเช่น การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ การขัดขืนกฎหมาย การเตะถ่วง การซุบซิบนินทา การใส่ร้าย และการนิ่งเฉย

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยได้เสนอแนะดังนี้ ประการแรก ควรมุ่งเน้นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่อาจสัมผัสได้ให้มากขึ้น ประการที่สอง คนในท้องถิ่นควรจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการจัดการอนุรักษ์ และประการที่สาม ควรจะใช้รูปแบบการจัดการร่วมสำหรับอาคารมรดกที่เอกชน รัฐบาล และองค์กรยูเนสโกเป็นเจ้าของร่วมกัน

2.7 การทบทวนกรณีศึกษา

2.7.1 กรณีศึกษาในประเทศ

ตลาดสามชุก

ภาพที่ 2.33 ตลาดสามชุกตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนหรือเรียกว่าแม่น้ำสุพรรณบุรี
(ภาพจากหอภาพโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 2547)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

"สามชุก ตลาดมีชีวิต พิพิธภัณฑ์มีชีวา" "สามชุก คือ ไส้แซนวิส ที่ยังเหลืออยู่"นี่คือคำพูดที่ออกจากปาก ของ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม (2543) ในวันที่ท่านได้เดินทางได้เยี่ยมชมตลาดสามชุก ตามคำเชิญของมูลนิธิชุมชนไท เมื่อไม่นานมานี้ อ.ศรีศักร เป็นทั้งนักประวัติศาสตร์ นักมนุษย์วิทยา ที่มิได้ให้ความสนใจเพียงความเป็น*? วัตถุโบราณ หรือโบราณสถาน?* แต่ท่านสนใจที่ตัวคน ความเป็นชุมชน ความเป็นสังคมและความเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองเป็นหลัก ดังนั้น ต่อคำพูดข้างต้นจึงชวนให้ค้นหานัยยะที่ซ่อนเร้นเป็นอย่างยิ่ง

แต่ไหนแต่ไรมา พอพูดถึงพิพิธภัณฑ์ หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุ ก็จะนึกถึงวัดสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หรือพิพิธภัณฑ์ที่มีอยู่ในบางจังหวัด ซึ่งถูกจัดการโดยกรมศิลปากร อันเป็นภาครัฐส่วนกลาง ลูกหลาน เยาวชน คนรุ่นหลังที่เดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่เหล่านั้นก็จะเห็นแต่มิติของความเก่าแก่ทางวัตถุ มิอาจเชื่อมโยงไปสู่มิติของชีวิตผู้คนได้เลย

รศ.รีศักรวัลลิโภดม (2552) บอกว่า ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาได้เกิดมิติใหม่ของการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่น กล่าวคือ ได้เกิดรูปแบบใหม่ของการปกครองท้องถิ่น ในลักษณะของมณฑลเทศาภิบาล เกิดเมืองใหม่ ๆ ในทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งเมืองเล็กและเมืองใหญ่ ซึ่งเมืองเหล่านี้ได้เริ่ม ก่อร่างสร้างตัว ลงหลักปักฐานของตนเองจนเป็นปึกแผ่น

ภาพที่ 2.34 ภาพพิพิธภัณฑ์ตลาดสามชุก บ้านขุนจำนงค์ จีนารักษ์
(ภาพจากหอภาพโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและพิชัย สดภิบาล 2547)

"สามชุก" เมืองเล็กๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีก็เป็นหนึ่งของผลพวงอันนั้น โดยในอดีตสามชุกคือแหล่งที่ผู้คนหลากหลายเชื้อชาติทั้งไทย จีน มอญ ฯลฯ มามีสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะของการแลกเปลี่ยน และซื้อขายสินค้า จนพัฒนาไปสู่การลงหลักปักฐาน สร้างเมืองที่มั่นคงขึ้นมา

ตามประวัติของเมืองสามชุก กล่าวไว้ว่า ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2437 ในสมัยรัชกาลที่ 5 เดิมชื่ออำเภอ *"นางบวช"* ตั้งอยู่บริเวณ ตำบลนางบวช โดยมีขุนพรมสภา (บุญรอด) เป็นนายอำเภอคนแรก ซึ่งยังมีภาพถ่ายปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่อมาในปี 2457 ต้นรัชกาลที่ 6 ได้ย้ายอำเภอมาตั้งที่บ้าน*"สำเพ็ง"* ซึ่งเป็นย่านการค้าที่สำคัญในสมัยนั้น จนกระทั่งปี 2481 สมัยรัชกาลที่ 8 ได้เปลี่ยนชื่อจาก ***"อำเภอนางบวช"*** มาเป็น ***"อำเภอสามชุก"*** และย้ายมาตั้งอยู่ริมลำน้ำสุพรรณบุรี(ท่าจีน) ซึ่งแยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยผ่านคลองมะขามเฒ่า

แต่เดิมบริเวณที่ตั้งอำเภอสามชุกเรียกว่า "ท่ายาง" มีชาวบ้านนำของป่าจากทิศตะวันตกมาค้าขายให้กับพ่อค้าที่เป็นชาวเรือ บ้างก็มาจากทางเหนือ บ้างก็มาจากทางใต้ เป็น 3 สาย จึงเรียกบริเวณที่ค้าขายนี้ว่า*"สามแพร่ง"* ต่อมาได้เพี้ยนเป็นสามเพ็ง และ สำเพ็ง ในที่สุด ดังปรากฏหลักฐานกล่าวไว้ในนิทานพื้นบ้านย่านสุพรรณ

มีเรื่องกล่าวต่อไปว่า ในระหว่างที่คนมารอขายสินค้าก็ได้ตัดไม้ไผ่มาสานเป็นภาชนะสำหรับใส่ของขาย เรียกว่า *"กระชุก"* ชาวบ้านจึงเรียกว่า *"สามชุก"* มาถึงปัจจุบันอำเภอสามชุกเดิม มีพื้นที่ 774.9 ตารางกิโลเมตร ต่อมาในที่ 2528 ได้มีการตั้งอำเภอหนองหญ้าไซ จึงแบ่งบางส่วนออกไป ยังคงเหลือเพียง 362 ตารางกิโลเมตร

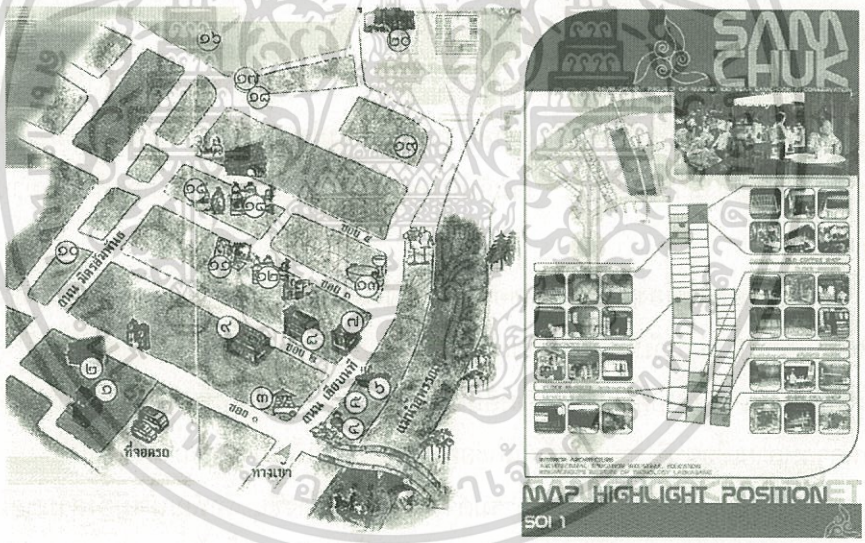

ภาพที่ 2.35 ภาพแผนผังตลาดสามชุก อำเภอสามชุก สุพรรณบุรี
(ภาพจากหอภาพโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม.2547)

หากได้มีโอกาสเดินตลาดสามชุกในวันนี้ ยังคงเห็นร่องรอยของดีอยู่มากมาย บ้านเรือนถึงแม้จะเก่าแก่ แต่เต็มไปด้วยศิลปกรรมที่งดงามอันหาดูได้ยาก บ้านของขุนจำนงค์ จินารักษ์ ตั้งเด่นสง่าเผยให้เห็นศิลปกรรมการก่อสร้างที่ประณีต ไม่ต่างจากบ้านของชาวสามชุกหลังอื่น ๆ ที่มีอายุไม่น้อยกว่า 100 ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เดินชมตลาดไปด้านติดกับแม่น้ำ ยังมีร้านกาแฟแบบโบราณ ลูกค้ายังอุดหนุนกันคับคั่ง ทั้งคนเฒ่าคนแก่ที่ถือไม้เท้ามาหมายจะพูดคุยกับคนรุ่นเดียวกันมากกว่าการดื่มกาแฟและคนรุ่นหลังที่มีเป้าประสงค์สลับกัน

ติดกับร้านกาแฟ มีขนมหวานหลากหลายวางขาย มีขนมเปี๊ยะ ทองหยิบ ทองหยอด ขนมชั้น ขนมไส้เค็ม ถัดไปเป็นร้านข้าวแกง ร้านขายน้ำพริกของแม่กิมลั้งที่ยืนยงคงกะพันมากว่า 50 ปี

ความเจริญที่ถาโถมเข้ามาเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีการตัดถนนหลักเชื่อมต่อเข้ากรุงเทพ ทำให้สามชุกที่เคยเจริญในอดีตค่อย ๆ คลายความสำคัญลง บ้านเรือนที่เก่าแก่เต็มไปด้วยศิลปกรรมที่งดงาม ถูกปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรม ในขณะที่กรมธนารักษ์ ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินในเมืองนี้เสนอให้มีการรื้อบ้านที่เก่าคร่ำคร่าออกไป เพื่อสร้างเมืองใหม่

แต่ชาวตลาดสามชุก ? กลุ่มหนึ่ง ? อันประกอบด้วยผู้คนหลากหลายในเมืองนี้ ได้มองเห็นถึงคุณค่าในรากของตนเอง จึงเลือกที่จะร่วมกันฟื้นฟูเมืองเก่า แทนการรื้อทำลายไปสร้างเมืองใหม่ อย่างที่เกิดขึ้นในเมืองต่าง ๆ ทั่วฟ้าเมืองไทย ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกใจว่าทำไม รศ.ศรีศักร จึงพูดว่า ***"สามชุก คือไส้แซนวิส ที่ยังเหลืออยู่"***

ประกอบกับในปี 2545 ที่ผ่านมา "สามชุก" ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองนำร่อง ของโครงการปฏิบัติการชุมชน และเมืองน่าอยู่ มูลนิธิชุมชนไท ซึ่งเป็นการพัฒนาเมืองแนวใหม่ที่ผู้คนหลากหลายในเมืองมาร่วมกันคิด ร่วมกันพัฒนาเมืองของตนเอง แทนที่จะสั่งการมาจากส่วนกลางเหมือนที่ผ่านมา

ชาวสามชุกที่มองเห็นคุณค่าของตนเอง จึงได้รวมตัวกันเป็น *"คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุก"* โดยการร่วมกันค้นหาความเป็นตัวตนคนสามชุก ซึ่งพบว่าสามชุกมีของดีอยู่มากมาย ทั้งบ้านเรือนเก่าแก่ ที่เต็มไปด้วยศิลปกรรมอันงดงาม อาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อหลายอย่างตลอดจนวิถีชีวิตที่คนหลากหลายเชื้อชาติ ร่วมกันสร้างและอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขมาถึงทุกวันนี้

ด้วยเห็นถึงคุณค่าเหล่านี้ กิจกรรมต่าง ๆ จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาเมืองสามชุกให้เป็นตลาดมีชีวิต เช่นการทำความสะอาดตลาด ปรับปรุงบ้านที่ทรุดโทรม รื้อฟื้นการทำอาหารไทย ๆ ให้คงอยู่ เช่นการทำแกงบวน ขนมหวาน กาแฟโบราณ รวมทั้งการร่วมกันตั้งพิพิธภัณฑ์มีชีวา โดยใช้บ้านของขุนจำนงค์ จีนารักษ์ นายอากรคนแรกของสามชุกเป็นที่ทำการ เป็นที่รวบรวมของเก่าตลอดจนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคนสามชุกทั้งวิถีชีวิต ความรู้ด้านอาหารเป็นต้น มาไว้ที่นี่ และแม้แต่ตัวอาคารอันเป็นที่ทำการ ซึ่งเต็มไปด้วยศิลปกรรมอันงดงามก็จะเป็นพิพิธภัณฑ์ไปในตัว

ศ.ศรีศักร พูดว่า สามชุกมีความหลากหลายทางชีวภาพมีแม่น้ำ มีผู้คนหลายเชื้อชาติที่มาร่วมกันสร้างสังคมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะถูกบันทึกไว้ให้ลูกหลาน ดังนั้น *"พิพิธภัณฑ์บ้านขุนจำนงค์ ที่สามชุก จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งแรกของเมืองไทย เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เห็นคน เห็นชีวิต เห็นชุมชน เห็นความเคลื่อนไหว เพราะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างจากจิตสำนึก ของคน*

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในชุมชน ระเบิดมาจากคนในชุมชน มิใช่ทางราชการมาทำให้เหมือนที่มีอยู่ทั่วไป" และที่สำคัญคำว่าพิพิธภัณฑ์ของคนสามชุกมิได้มีความหมายเพียงตัวที่ทำการของพิพิธภัณฑ์เท่านั้น แต่หมายรวมถึงศิลปกรรม และวิถีชีวิตของผู้คนทั้งตลาดสามชุก ที่ใครก็ซึมซับความมีชีวิตนั้นได้

วันนี้การอบรม *"มัคคุเทศน์รุ่นจิ๋ว"* ซึ่งเป็นนักเรียนจากโรงเรียนอนุบาลพระวันรัต กำลังเริ่มขึ้นให้เด็ก ๆ เหล่านี้ได้เป็นผู้แนะนำตลาดมีชีวิต พิพิธภัณฑ์มีชีวา แก่นักท่องเที่ยว และแขกผู้มาเยือน แต่ที่สำคัญ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะเป็นสิ่งที่จะสร้างองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น ถ่ายทอดสู่ลูกหลาน ให้เกิดความสำนึกรักในท้องถิ่น และเป็นผู้สืบต่อวัฒนธรรมของตนเองต่อไป

ถึงนามสามชุกถ้า ป่าดง
เกรียงไรได้พ่ายลง แลกล้ำ
เรือค้าเท่านั้นคง คอยเกรียงเรียงเอย
รายจอดทอดท่าน้ำ นับฝ้ายขายของ
(จากโครงนิราศสุพรรณ ของสุนทรภู่)

จากคำประพันธ์ที่ยกมานี้ แสดงว่าสามชุกนั้นมีมาก่อน พ.ศ. 2379 กว่า 100 ปีที่ผ่านมา ตลาดสามชุกคือ จุดแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชาวเรือและพวกชาวกระเหรี่ยง ลาว ละว้า ที่อาศัยอยู่แถบตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกต่างกันออกไป ถ้าผ่าน จ.ชัยนาท เรียกคลองมะขามเก่า ผ่าน จ.สุพรรณบุรี เรียกแม่น้ำสุพรรณบุรี ผ่าน จ.นครปฐม เรียกแม่น้ำนครชัยศรี ลงสู่อ่าวไทยที่ จ.สมุทรสาคร เรียกแม่น้ำท่าจีน สินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยนจากชาวเรือ เช่น เกลือ ปูน ส่วนชาวบ้าน ก็จะนำพืชผลจากป่า เช่น ฝ้าย แร่ ไม้ฝาง หนังสัตว์ ชันข่อ น้ำมันยาง สมุนไพร ฯลฯ จุดแลกเปลี่ยนนั้นอยู่ที่บ้านท่ายาง บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน ตรงข้ามกับวัดสามชุก

ต่อมามีผู้มาตั้งบ้านเรือนร้านค้าที่บ้านสามเพ็ง (ตลาดสามชุกปัจจุบัน)มากขึ้น ๆ จนทำให้จุดแลกเปลี่ยนสินค้าที่บ้านท่ายางต้องเลิกราไป สามเพ็งจึงกลายเป็นตลาดที่มีการซื้อขายสินค้าแทน

สามชุก.....สีชุก.....กระชุก.....ความหมายคือ ภาชนะขนาดใหญ่สานจากไม้ไผ่ สำหรับใส่สิ่งของ
เช่น ข้าว ฝ้าย เป็นรูป "ฟักตัด" ลองนึกถึงรูปฟักผ่าครึ่งแล้วตั้งขึ้น หรือผ่าตามยาวแล้ววางนอนลง วางซ้อนกันบนเกวียน ใช้รถบรรทุกข้าวเปลือกได้ครั้งละ 100 ถัง นี่คืออีกนัยหนึ่งของที่มาชื่อสามชุก

แต่คำว่า "สามเพ็ง" ซึ่งปรากฏในนิราศสุพรรณ ของสุนทรภู่ ซึ่งแต่งในปี พ.ศ. 2379 ปรากฏขึ้นก่อนจะมีตลาดริมน้ำ ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่แหล่งค้าขายที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย ข้าว ฝ้าย และถ่าน ชาวจีนเรียกตลาดนี้ว่า "ซัมเพ็ง" ซึ่งพ้องกับชื่อเดิมว่า "สามเพ็ง"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กว่า 50 ปีที่ตลาดสามชุก เป็นศูนย์รวมของการคมนาคมทางน้ำ ที่ใหญ่เป็นรองเฉพาะอำเภอเมืองเท่านั้น ประชาชนจากอำเภอสามชุก หนองหญ้าไซ ด่านช้าง จะมาลงเรือ ขึ้นเหนือล่องใต้ จะมีเรือบริษัทสุพรรณขนส่ง จำกัด (เรือสีเลือดหมู) และเรือแดงที่วิ่งระยะยาว ขึ้นเหนือไปตามประตูน้ำท่าโบสถ์ จังหวัดชัยนาท และล่องใต้ไปกรุงเทพฯ มีเรือแท็กซี่วิ่งรับส่งคนระยะสั้น ๆ เรือขนส่งสินค้าจะจอดรายเรียงเต็มริมฝั่ง
ท่าน้ำ

ถนนเลียบนที คือถนนเลียบแม่น้ำท่าจีน จะมีสินค้าวางขายเต็มไปหมด ทั้งที่วางขายในร้านและวางขายริมทาง โดยเฉพาะของกินจะมีมากมายตั้งติดต่อกันตลอดแนวถนน ผู้คนจะเดินเบียดเสียดกัน บ้างก็เดินหาซื้อของใช้ อาหารการกิน บางส่วนเตรียมลงเรือ การค้าขายเจริญรุ่งเรืองมาก แม่ค้าข้าวเหนียวเมื่อถึงฤดูมะม่วงสุก จะนึ่งข้าวเหนียววันละเป็นกระสอบ เศรษฐกิจของตลาดสามชุกดีมาก มีธนาคารถึง 7 แห่ง เป็นเครื่องยืนยัน

ตลาดสามชุกในปัจจุบันกว่า 100 ปี การคมนาคมทางน้ำลดน้อยลง ความคึกคักจอแจของตลาดสามชุกก็หายไปด้วย ผู้คนเดินเข้ามาจับจ่ายใช้สอยในตลาดน้อยลง แต่ตลาดสามชุกยังเป็นตลาดไม้ขนาดใหญ่ปลูกมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีศิลปะการแกะสลักไม้ที่งดงาม และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และยังคงทำหน้าที่เป็นตลาดอย่างสมบูรณ์ให้กับชุมชน แม้จะต้องเผชิญกับปัญหาความทรุดโทรมทางกายภาพไปตามกาลเวลา

เมื่อเกิดคณะกรรมการตลาดเชิงอนุรักษ์ขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิชุมชนไทตลาดสามชุกจึงได้รับการพัฒนา ในด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการจัดวางสินค้า จัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้ประชาชนเป็นส่วนร่วม ตลาดสามชุกถูกฟื้นฟู ให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ เป็นแบบอย่างการพัฒนาที่มาจากฐานราก เป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านอนุรักษ์ของเก่า มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่งดงามทั้งวิถีชีวิตพื้นบ้าน

มีทั้งกลุ่ม องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนจากต่างประเทศ ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ นักเขียนวารสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ของเก่า และนักศึกษาด้านการพัฒนาจากมหาวิทยาลัยด้านต่าง ๆ ได้มาศึกษาดูงานกันอย่างต่อเนื่อง สร้างความรู้สึกภูมิใจในศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคณะกรรมการและประชาชนชาวสามชุกเป็นอย่างมาก

สามชุกเป็นตลาด 100 ปี ที่มีคุณค่ามีชีวิตชีวา เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของเยาวชน และคนทั่วไป ชาวสามชุกภูมิใจ และจะรักษาไว้ให้นานเท่านาน เพื่อตอบสนองพระคุณของบรรพบุรุษที่เป็นรากเหง้าของชาวสามชุก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7.2 กรณีศึกษาประเทศในแถบเอเชีย

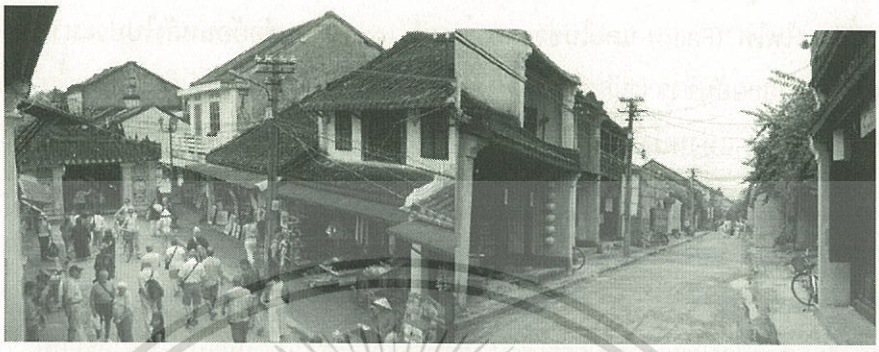

ภาพที่ 2.36 ภาพตลาดฮอยอัน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (พิชัย สดภิบาล 2551)

2.7.2.1 เมืองมรดกโลกฮอยอัน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ฮอยอันเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนลือชื่อของเวียดนาม (Hoi An : A UNESCO World Heritage Site of Vietnam)

มรดกโลกในประเทศเวียดนามมี 5 แห่ง เท่ากับประเทศไทยได้แก่ หมู่โบราณสถานเมืองเว้ เมืองโบราณฮอยอัน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์หมีเซิน อ่าวฮาลอง และอุทยานแห่งชาติฟง งา - เค บัง เมื่อวันที่ 9 - 14 ธันวาคม 2552 ที่ผ่านมา ผมมีโอกาสไปเยือนเมืองมรดกโลก 2 แห่ง ได้แก่เมืองเว้และฮอยอัน อย่างไรก็ตาม ในวารสารฉบับนี้ ผมขอเล่าเฉพาะ**"เมืองเก่าฮอยอัน"** ซึ่งเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของเวียดนาม ที่มีถนนหนทาง สะพานเก่า วัดวาอารามและอาคารบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีร้านขายสินค้าทางศิลปหัตถกรรมรวมทั้งบรรยากาศและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนแบบดั้งเดิมของชนชาติเวียดนามที่น่าชมน่าสนใจยิ่ง

1. ทำเลที่ตั้งเมืองฮอยอัน (Hoi An) : เป็นเมืองขนาดเล็กตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำทูโบน บริเวณริมทะเลจีนใต้ทางตอนกลางของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ในเขตจังหวัดกว่างนาม ห่างจากเมืองดานังมาทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 60 ตารางกิโลเมตร ประชากรอาศัยอยู่ราว 120,000 คน ในอดีตเคยเป็นเมืองท่าที่ใหญ่ที่เจริญมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบัน สามารถเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองมุกดาหารของไทย ข้ามฝั่งลาวที่เมืองสะหวันนะเขต และผ่านไปยังเมืองเว้และดานังก่อนที่จะถึงฮอยอัน

2. เมืองฮอยอันในอดีต : มีหลักฐานว่าดินแดนแถบฮอยอัน มีมนุษย์ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่เมื่อกว่า 2,000 ปีมาแล้ว ในช่วงคริสตศตวรรษที่ 2 - 10 เมื่ออาณาจักรจามปา (Champa Empire) รุ่งเรืองในบริเวณเวียดนามนั้นฮอยอันที่ตั้งอยู่บนปากแม่น้ำทูโบน (Thu Bon) เป็นเมืองท่าทางทะเลแห่งหนึ่งของอาณาจักรจามปา ในชื่อว่า"ไต๋เจียน" (Dai Chien) ต่อมาในศตวรรษที่ 15 กลายเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมืองท่าชายทะเลของเวียดนามในสมัยราชวงศ์ตรันกระทั่งในต้นศตวรรษที่ 16 ชาวโปรตุเกส เป็นชาวตะวันตกกลุ่มแรกที่ได้มาสำรวจบริเวณนี้ และชาวต่างชาติโดยเฉพาะฝรั่งเศสและสเปนเรียกชื่อเมืองนี้ว่า "ไฟโฟ"(Faifo) และในช่วงศตวรรษที่ 16 - 17 หรือย้อนหลังไปประมาณ 300 - 400 ปีมาแล้ว เมืองฮอยอันซึ่งชาวเวียดนามเรียกว่า "ไฮโฟ" (Hai Pho) ได้เติบโตมากขึ้นและได้กลายเป็นเมืองท่าใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นศูนย์กลางทางการค้าที่มีความสำคัญพอๆ กับเมืองท่ามะละกา และมาเก๊า เนื่องจากมีชาวจีน ญี่ปุ่นมาตั้งถิ่นฐานและมีชาวต่างชาติอื่นๆ เดินเรือมาค้าขายในเมืองนี้เป็นจำนวนมากทั้งชาวยุโรป เช่น ดัตช์ โปรตุเกส ฝรั่งเศส อังกฤษ และชาวเอเชียเช่น ชวา ฟิลิปปินส์ ไทย และอินเดีย เมืองฮอยอันจึงกลายเป็นเมืองท่าค้าขายและชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนทางศิลปะและวัฒนธรรมของตะวันออกและตะวันตกมานานหลายร้อยปี กระทั่งถึงสมัยศตวรรษที่ 19 ปากแม่น้ำทูโบนตื้นเขินขึ้น ประกอบกับเรือบรรทุกสินค้ามีขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้ไม่สะดวกในการสัญจรทางเรือ จึงย้ายท่าเรือไปอยู่ที่เมืองดานัง ซึ่งห่างออกไปประมาณ 30 กิโลเมตร เมืองท่าดานังจึงกลายเป็นเมืองท่าชายทะเลของเวียดนามที่มีความสำคัญแทนที่ฮอยอัน

3. ฮอยอันเมืองมรดกโลก :ในปี ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) องค์การยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนเขตเมืองเก่าของฮอยอันให้เป็นมรดกโลก (ดูแผนผัง 2)ด้วยเหตุผลว่าเป็นตัวอย่างของเมืองท่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15 - 19 ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ และมีการผสมผสานศิลปะและสถาปัตยกรรมของท้องถิ่นและของต่างชาติไว้ได้อย่างมีเอกลักษณ์(a unique blend of local and foreign influences) และอาคารต่างๆ ภายในเมือง ทั้งที่อยู่อาศัยและอาคารอื่นๆได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี3-4 ฮอยอันจึงนับเป็นหนึ่งในห้ามรดกโลกของประเทศเวียดนามที่น่าสนใจยิ่ง

4. เมืองฮอยอันที่พบเห็นในปัจจุบัน : ผมไปเยือนฮอยอันเมื่อวันที่ 12ธันวาคม 2552 พบว่าฮอยอันยังคงเป็นเมืองขนาดเล็ก มีสภาพเป็นเมืองโบราณแต่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอันมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศผู้มาเยือนต่างพากันถ่ายรูป **"สะพานญี่ปุ่น"** (Japanese Covered Bridge)5 ที่นับเป็นจุดเริ่มต้นและสัญลักษณ์สำคัญของเมืองฮอยอัน สะพานญี่ปุ่นนี้ สร้างโดยชาวญี่ปุ่น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1593 หรือเมื่อประมาณ 400 กว่าปีมาแล้ว รูปทรงของสะพานมีลักษณะโค้ง มีหลังคามุงกระเบื้องเป็นคลื่น ตรงกลางสะพานมีเจดีย์ทรงจัตุรัส เมื่อเดินข้ามสะพานมายังอีกฟากหนึ่งของเมือง จะพบเห็นบ้านเรือนเก่าสไตล์ญี่ปุ่น จีน และเวียดนามผสมผสานกัน จากนั้นเมื่อเดินเท้าชมอาคารบ้านเรือนที่ปลูกสร้างเป็นแบบอาคารเรือนแถวที่สร้าง 2 ฟากฝั่งของถนนแคบๆ จะเห็นว่าแต่ละหลังที่อยู่ติดกันแต่กลับไม่เหมือนกันเลย ทุกหลังต่างมีเอกลักษณ์พิเศษเป็นของตนเอง ทั้งรูปทรงและลักษณะการออกแบบในรายละเอียดของหน้าต่างและประตูแกะสลัก ลวดลายปูนปั้นหลังคา การประดับโคมไฟ การตกแต่งหน้าร้านขายของสินค้าและของที่ระลึก ฯลฯ 6-7-8นอกจากสะพาน อาคารเรือนแถวเก่าๆ ที่อยู่อาศัยและทำการค้าขายมานานไม่ต่ำกว่าสองร้อยปีแล้ว ชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมืองเก่าฮอยอัน ยังมีอาคารประเภทอื่นๆ ที่น่าสนใจอีกมากมาย อาทิเช่นวัดพุทธเวียดนาม วัดเซนแบบญี่ปุ่นศาลเจ้าแบบจีน โบสถ์คริสต์ ตลาดกลางศาลาหรือสมาคมคนเชื้อสายจีนกลุ่มต่างๆ (เช่น สมาคมฟุกเกี๋ยน ถนนสายตรันฝู เป็นต้น) เจดีย์ โรงแรม ภัตตาคารพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์เซรามิกสุสานของกลุ่มชนต่างๆ ศูนย์ศิลปะและหัตถกรรม เป็นต้น ทั้งนี้ ทางการเวียดนามได้มีการสำรวจอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (historical buildings) ที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้นับพันอาคารเมื่อมองโดยองค์รวมแล้ว เมืองเก่าฮอยอันนับว่าเป็นการตั้งถิ่นฐานมนุษย์หรือเป็นชุมชนที่มีการผสมผสานศิลปะและสถาปัตยกรรมทั้งของเวียดนามและของต่างชาติโดยเฉพาะจีนและญี่ปุ่นได้อย่างผสมกลมกลืนและน่าสนใจยิ่ง นอกจากนั้น อาคารต่างๆภายในเมืองเก่านี้ ยังได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพเดิมกว่า 100 - 200 ปีไว้ได้เป็นอย่างดี โดยที่ไม่ถูกทำลายในสงครามเวียดนาม - อเมริกา ปัจจุบันทางการเวียดนามห้ามรถวิ่งบนถนนของเมืองเก่าฮอยอัน ดังนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นอกจากจะเดินหรือนั่งรถสามล้อรับจ้างดูสถาปัตยกรรมอาคารที่แปลกๆ ตามริมถนนแล้ว ยังมักนิยมเยี่ยมชมร้านค้าของที่ระลึกราคาไม่แพงที่มีการขายตลอดแนวถนน 2 ข้างทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานทางศิลปะและหัตถกรรมพื้นเมืองนานาชนิด เช่นภาพเขียน โคมผ้าไหม เครื่องจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ ผ้า เซรามิก กระเป๋าแผ่นพับที่ส่องกระจก ฯลฯ ในส่วนบริเวณริมฝั่งแม่น้ำทูโบน ก็มีร้านคาเฟ่ บาร์ และร้านอาหารเปิดเรียงรายอยู่มากมาย ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ
ให้เข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

5. **เข้าเยี่ยมชมบ้านเก่าแก่ประจำตระกูล** : นอกจากการเดินดูสภาพชุมชนบ้านเรือนโดยทั่วไปแล้วทางทัวร์มักจะนำนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมบ้านประจำตระกูลเก่าแก่ที่ยังคงความงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ยังมีให้เลือกชมอยู่หลายสิบหลัง เช่นบ้านเก่าเลขที่ 77 ถนนตรันฝู (Tran Phu Old House) ซึ่งเป็นบ้านของลูกหลานชาวจีนเก่าแก่อายุเกือบ 300 ปี ซึ่งอยู่อาศัยมาถึง 6 รุ่นแล้ว ภายในบ้านทั้งผนังและคานใต้หลังคามีงานไม้แกะสลักตกแต่งอย่างงามวิจิตร บ้านเก่า เลขที่ 103 ถนนตรันฝู และบ้านเลขที่ 22บ้านเก่า 2 ชั้นสวยงาม ที่เรียกว่า Tan Duong House เป็นต้นอย่างไรก็ตาม ในบรรดาบ้านเก่าทั้งหมดในเมืองฮอยอัน หลังที่โดดเด่นที่สุดและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกหลังแรกของเมืองนี้คือ **“บ้านเลขที่ 101 ถนนเหวียนไทฮ็อก”** (Nguyen Thai Hoc) หรือที่รู้จักในนาม**“Old House of Tan Ky”** ซึ่งเป็นชื่อเจ้าของบ้านเดิมชาวเวียดนามที่มีฐานะดีแทบ ทุกทัวร์จะต้อง พานักท่องเที่ยวมาดูบ้านหลังนี้ เพราะเป็นบ้านไม้ที่เก่าแก่และสวยงามที่สุดของเมืองฮอยอันสร้างมากว่า 200 ปีแล้ว แต่ปัจจุบันได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี และยังเป็นที่อยู่อาศัยของทายาทรุ่นที่เจ็ดของตระกูลการออกแบบตัวอาคารเป็นการผสมผสานระหว่างอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมของจีนญี่ปุ่น และเวียดนาม ด้านหน้าอาคารติดถนนเหวียนไทฮ็อกทำเป็นร้านบูติค ด้านหลังติดถนนอีกสายหนึ่งใกล้แม่น้ำทูโบนมีประตูออกได้ สามารถชมวิวทิวทัศน์และเห็นเรือพายสัญจรไปมาในแม่น้ำทูโบนได้เป็นอย่างดีภายในอาคารมีการออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่แบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่างๆ อย่างลงตัว ตั้งแต่ห้องรับแขก ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำ และห้องสมุดส่วนที่เป็นหลังคาด้านนอกมุงกระเบื้องสไตล์ฮอยอัน แต่คานเพดานด้านในเป็นไม้ ซึ่งการออกแบบในลักษณะนี้ทำให้ตัวบ้านเย็นสบายในฤดูร้อนและอบอุ่นในฤดูหนาว บ้านหลังนี้เช่นเดียวกับแบบห้องแถวในฮอยอันจะมีลักษณะค่อนข้างลึก พื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่น่าสนใจคือที่กลางบ้านมีบริเวณลานเปิดโล่ง (courtyard) ช่วยให้สัมผัสกับธรรมชาติภายนอก ช่วยให้แสงสว่างส่องเข้ามาในตัวบ้านในตอนกลางวัน ช่วยในการระบายถ่ายเทของอากาศ เป็นที่ตั้งของบ่อรองรับน้ำฝนและการระบายน้ำ กับทั้งยังใช้เป็นบริเวณตากเสื้อผ้าได้ด้วย หลังคาบ้านแบบหลังปูและเสาคานใต้หลังคาสร้างตามแบบไสตล์ญี่ปุ่น สิ่งของหลายชิ้นภายในบ้านมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและน่าสนใจมากตัวอย่างเช่น โต๊ะเก้าอี้ฝังมุกมีอายุกว่า 200 ปี ฉากไม้ฝังมุกอายุ 150 ปี ที่แขวนบนเสาจรดเพดาน เขียนเป็นบทกวีที่บรรยายถึงฤดูกาลทั้งสี่ด้วยตัวอักษรจีนหนึ่งร้อยตัว หากแต่เมื่อเดินเข้าไปดูใกล้ๆ จะสังเกตเห็นว่าตัวอักษรแต่ละตัวล้วนเป็นมุกที่สลักเป็นรูปนกที่โผผินในลีลาต่างๆ ประกอบขึ้นมาเป็นตัวอักษรจีนแต่ละตัวจากการที่ผมได้เดินสำรวจดูสภาพชุมชนเก่าและบ้านบางหลังของเมืองฮอยอัน แม้จะไม่นานนักแต่ทำให้รู้สึกว่า **"ฮอยอันเปรียบประดุจพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่อยู่อาศัยโบราณที่ยังมีชีวิตจริง"** จึงสมควรแล้วที่ฮอยอันได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งของเวียดนาม เพราะนอกจากบ้านที่สร้างอย่างมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมแล้ว บ้านแต่ละหลังยังมีอายุเก่าแก่นับ 100 - 300 ปี บ้านบางหลังยังมีผู้สืบทอดมาจนถึงรุ่นที่ 6 - 7และบางหลังยังอยู่ในสภาพที่สวยงามโดดเด่นมาก และภายในบ้านยังมีเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ไม้สอยที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมเวียดนามผสม-ผสานของต่างชาติได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตของผู้คน การแต่งตัวและบรรยากาศโดยรวมยังเป็นแบบดั้งเดิมนับร้อยปีมาแล้ว ยิ่งดูไปก็ยิ่งประทับใจว่าฮอยอันเป็นเมืองเก่าโบราณที่ยังมีชีวิตยืนยาวถึงปัจจุบันจึงสมควรที่ทุกฝ่ายจะทำการอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาชื่นชมสืบไป

อนึ่ง การอนุรักษ์เมืองฮอยอันซึ่งเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนลือชื่อของเวียดนามน่าจะเป็นตัวอย่างของการอนุรักษ์ชุมชนเมืองเก่าที่สำคัญของประเทศไทยต่อไป

2.7.2.2 กรณีศึกษาประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศในทวีปเอเชียที่มีบทบาทในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในภูมิภาคมากที่สุดประเทศหนึ่ง เนื่องจากเป็นผู้ให้ทุนในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการอนุรักษ์มากที่สุด กฎหมายอนุรักษ์ของญี่ปุ่นมีอิทธิพลต่อกฎหมายอนุรักษ์ในประเทศเอเชียตะวันออกโดยเฉพาะเกาหลีใต้และไต้หวัน และโครงการอนุรักษ์ภายใต้ความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ก็มีเพิ่มมากขึ้นในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1990 (Asano 1999: 242) ปัจจุบันญี่ปุ่นได้ขยายขอบเขตการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมจากอาคารเดี่ยวที่มีความยิ่งใหญ่มาถึงชุมชนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรืออีกนัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หนึ่งคือชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิมนั่นเอง โดยมีองค์กร กฎหมาย และระบบแรงจูงใจที่สนับสนุนการอนุรักษ์ภาคประชาชนมาตั้ง แต่ ค.ศ. 1975 มีวิวัฒนาการอนุรักษ์: จากอาคารเดี่ยวสู่ชุมชนดั้งเดิม จัดการขึ้นทะเบียน การแบ่งประเภทและจัดลำดับมรดกวัฒนธรรม ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์

2.7.3 กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา

แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะถือว่าเป็นประเทศที่เป็น "โลกใหม่" ที่มีการพัฒนาในยุคใหม่โดยผู้อพยพจากยุโรปเป็นส่วนใหญ่ แต่การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมซึ่งในสหรัฐอเมริกาเองนั้นเรียกรวมๆ ว่าการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ (historic preservation) ก็มีระบบที่เป็นมาตรฐานและใช้เป็นแบบอย่างให้กับหลายประเทศ รวมทั้งยังมีการเปิดหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาในด้านการอนุรักษ์สถานที่ทางประวัติศาสตร์โดยตรงซึ่งถือเป็นวิชาชีพหนึ่งด้วยมีวิวัฒนาการอนุรักษ์: จากอาคารเดี่ยวสู่ชุมชนดั้งเดิม จัดการขึ้นทะเบียน การแบ่งประเภทและจัดลำดับมรดกวัฒนธรรม ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์

2.7.3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ของสหรัฐอเมริกาตามพระราชบัญญัติการอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์แห่งชาติ (NHPA)

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการฟื้นฟู

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบต่อการสร้างมาตรฐานสำหรับโปรแกรมทั้งหมดภายใต้อำนาจ เพื่อให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานของรัฐบาลกลาง ในสถานที่เก็บรักษาผลงานทางประวัติศาสตร์มีการระบุไว้ในคุณสมบัติหรือมีสิทธิ์ในรายการจดทะเบียน ผลงานทางประวัติศาสตร์แห่งชาติ

มาตรฐานเพื่อการฟื้นฟู (ประมวลกฎหมาย สำหรับใช้ในสหพันธ์ประวัติศาสตร์โปรแกรมรักษาสิทธิประโยชน์ทางการประเมินค่า) ที่อยู่ในการรักษาที่แพร่หลายมากที่สุด "ฟื้นฟู"หมายถึง" ขั้นตอนการส่งคืน ศิลปสถาปัตยกรรม สาธารณูปโภค ที่เป็นทรัพย์สินรัฐ ผ่านการซ่อมแซมหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้เป็นไปขั้นตอนการส่งคืนงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้งานร่วมสมัยในขณะที่การรักษาบางส่วนและลักษณะของทรัพย์สินที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ของตนและ คุณค่าทางวัฒนธรรม.

การพัฒนาในขั้นแรกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในโครงการที่เสนอของงานที่ได้ลงทะเบียนกับคุณสมบัติทางประวัติศาสตร์ ให้สิทธิ์ในการรักษากองทุนโครงการช่วยเหลือมาตรฐานเพื่อการฟื้นฟูที่ใช้อย่างกันแพร่หลายมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ทราบว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพ คุณสมบัติ จะต้องผ่านการรับรองฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านการประเมินค่าของรัฐบาลกลาง นอกจากนี้มาตรฐานนั้น มีแนวทางที่หน่วยงานของรัฐบาลกลางในการดำเนิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความรับผิดชอบการเก็บรักษาประวัติศาสตร์ของพวกเขาสำหรับคุณสมบัติในการเป็นเจ้าของหรือการควบคุมของรัฐบาลกลาง ของรัฐและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในการตรวจสอบทั้งของรัฐบาลกลาง ข้อเสนอฟื้นฟูที่ไม่ใช่เป็นของรัฐบาลกลาง เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการวางแผนทั่วประเทศพวกเขามีความเห็นชอบในย่านประวัติศาสตร์

เจตนาของมาตรฐาน คือ การให้ความช่วยเหลือระยะยาวของการเก็บรักษา ตามความสำคัญของทรัพย์สินผ่านคุณสมบัติการเก็บรักษาประวัติศาสตร์ของวัสดุและ มาตรฐานเกี่ยวข้องกับอาคารเก่าแก่ของวัสดุทุกชนิดในขนาดของการก่อสร้าง การเข้าพักและครอบคลุมทั้งภายนอกและภายในอาคาร นอกจากนี้ยังครอบคลุมคุณลักษณะและภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ตั้งของอาคารและสภาพแวดล้อมรวมทั้งที่อยู่ติดกันหรือที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างใหม่ ได้รับการรับรองสำหรับวัตถุประสงค์ทางการประเมินค่าของรัฐบาลกลาง โครงการฟื้นฟูต้องได้รับการพิจารณาโดยเลขานุการเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งแสดงทางประวัติศาสตร์ของโครงสร้าง และสถานที่ที่ใช้บังคับอยู่ในย่านที่มีการระบุในคำนิยาม "ฟื้นฟู"สันนิษฐานว่าอย่างน้อยการซ่อมแซมบางส่วนหรือการเปลี่ยนแปลงของอาคารเก่าแก่จะเป็นที่ต้องการเพื่อที่จะจัดให้มีการใช้งานแบบร่วมสมัยที่มีประสิทธิภาพและซ่อมแซมความเสียหายที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงหรือทำลายวัสดุของเดิม คุณลักษณะอย่างไรก็ตาม เมื่อเสร็จสิ้นลงหรือที่มีในการกำหนดรายการความสำคัญของประวัติศาสตร์ของตัวอาคาร ตัวอย่างเช่นการรักษาบางอย่างไว้ ถ้านำไปใช้อย่างไม่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดหรือเร่งการเสื่อมสภาพทางกายภาพของอาคารเก่าแก่ ซึ่งจะรวมถึงการใช้อย่างไม่เหมาะสมหรือการทำความสะอาดภายนอกของอิฐ เทคนิคการเสริมหรือแนะนำฉนวนกันความร้อนที่เกิดความเสียหายต่อประวัติศาสตร์ ในเกือบทุกสถานการณ์เหล่านี้การใช้วัสดุซึ่งจะส่งผลในการรักษามาตรฐานที่ไม่ตอบสนองโครงการ ในทำนองเดียวกันการเพิ่มภายนอกที่รูปแบบซ้ำกัน วัสดุและรายละเอียดของโครงสร้างในขอบเขตที่ทำลายประวัติศาสตร์ของส่วนต่างๆที่ไม่ได้ตามมาตรฐาน

มาตรฐาน[1] เกี่ยวข้องกับอาคารเก่าแก่ วัสดุทุกชนิดที่ใช้ในการก่อสร้างและขนาดของการเข้าพักและครอบคลุมทั้งภายนอกและภายใน, มีภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกันและสถานที่ตั้งของอาคารและสภาพแวดล้อมรวมทั้งที่แนบชิดอยู่ติดกัน หรือก่อสร้างใหม่ที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานที่จะนำไปใช้กับโครงการฟื้นฟูเฉพาะในลักษณะที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและทางเทคนิค

1 ทรัพย์สินจะนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางประวัติศาสตร์ ของหรือที่วางในการใช้งานใหม่ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดกับลักษณะของสิ่งปลูกสร้างและสภาพแวดล้อมของสถานที่ตั้ง

[1] (ฝ่ายกฎระเบียบของมหาดไทยสหรัฐอเมริกา 36 CFR 67)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2 สิ่งบ่งชี้ทางประวัติศาสตร์ของทรัพย์สินต้องเก็บรักษาไว้ หลีกเลี่ยงการกำจัดทิ้งประวัติศาสตร์ของวัสดุหรือการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะ จะต้องอธิบายลักษณะคุณสมบัติ

3 แต่ละคุณสมบัติให้ถือเป็นบันทึกทางกายภาพของ สถานที่ เวลาและการใช้งาน การเปลี่ยนแปลงที่สร้างความรู้สึกที่ผิดพลาดของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์เช่นการเพิ่มคุณสมบัติเกี่ยวกับการเอาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมจากอาคารอื่น ๆ จะไม่ถูกนำไปดำเนินการ

4 คุณสมบัติส่วนใหญ่จะเปลี่ยนช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ได้มาในสิทธิของตนเองจะต้องเก็บรักษาไว้

5 คุณสมบัติที่โดดเด่นและเทคนิคการก่อสร้างหรือตัวอย่างของงานฝีมือที่ลักษณะคุณสมบัติจะถูกเก็บรักษาไว้

6 เสื่อมโทรมคุณสมบัติประวัติศาสตร์จะได้รับการซ่อมแซมมากกว่าการแทนที่ ในกรณีที่ความรุนแรงของการเสื่อมสภาพต้องเปลี่ยนคุณสมบัติที่โดดเด่น คุณลักษณะใหม่ให้ตรงกับอายุในการออกแบบ สีพื้นผิวและคุณภาพของภาพถ่ายอื่น ๆ และเป็นไปได้ที่วัสดุ การเปลี่ยนคุณสมบัติที่ขาดหายไปจะต้องพิสูจน์โดยรายละเอียด สาระทางกายภาพหรือหลักฐานภาพถ่าย

7 หรือสารเคมีในการบำบัดทางกายภาพเช่นการเป่าด้วยทรายที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับวัสดุที่เป็นประวัติศาสตร์จะต้องไม่ถูกใช้ การทำความสะอาดโครงสร้างพื้นผิวถ้าเหมาะสมจะต้องดำเนินการโดยความนุ่มนวล หมายความว่าเป็นไปได้

8 แหล่งโบราณคดีที่สำคัญ รับผลกระทบจากโครงการจะต้องได้รับการปกป้องและรักษาไว้ หากแหล่งข้อมูลดังกล่าวจะต้องถูกรบกวน มาตรการบรรเทาผลกระทบจะต้องดำเนินการ

9 เพิ่มสิ่งใหม่ๆ การเปลี่ยนแปลงภายนอกหรือการก่อสร้างใหม่ที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่ทำลายวัสดุทางประวัติศาสตร์ที่อธิบายลักษณะคุณสมบัติ งานใหม่จะต้องมีความแตกต่างจากเดิมและจะต้องเข้ากันได้ กับการรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ขนาดและลักษณะสถาปัตยกรรมเพื่อปกป้องความสมบูรณ์ทางประวัติศาสตร์ของอาคารและสภาพแวดล้อม

10 เพิ่มสิ่งใหม่ ๆ และที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างใหม่หรือที่อยู่ติดกันจะต้องดำเนินการในลักษณะดังกล่าวสภาพแวดล้อมว่าถ้าเอาออกในอนาคตที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และความสมบูรณ์แบบของทรัพย์สินของตนและจะไม่เสียหาย

2.7.2.2 แนวทางการบูรณะอาคารประวัติศาสตร์

รู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวทางการ

แนวทางการ ฟื้นฟูอาคารทางประวัติศาสตร์ได้รับการพัฒนาเริ่มแรกในปี 1977 เพื่อช่วยให้เจ้าของทรัพย์สิน นักพัฒนาและผู้จัดการ รัฐบาลกลาง ใช้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมาตรฐานเพื่อการฟื้นฟูในระหว่างขั้นตอนการวางแผนโครงการโดยการให้การออกแบบทั่วไปและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำแนะนำทางเทคนิคซึ่งแตกต่างจากมาตรฐานหลักเกณฑ์ที่เป็นไปประมวลกฎหมายตามความต้องการของข้อกำหนด ร่วมกับมาตรฐานเพื่อการฟื้นฟูกระบวนการทำแบบจำลองสำหรับเจ้าของนักพัฒนาและผู้บริหารหน่วยงานของรัฐบาลกลางที่จะปฏิบัติตาม

จุดมุ่งหมาย แนวทางการช่วยในการใช้มาตรฐานให้กับโครงการทั่วไป ไม่ได้หมายถึงให้คำปรึกษาเฉพาะกรณีหรือข้อยกเว้นหรือคำร้องขอที่ยาก ตัวอย่างเช่นไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นเจ้าของหรือผู้พัฒนาคุณลักษณะของการสร้างประวัติศาสตร์ของตัวเองมีความสำคัญในการกำหนดตัวอักษรที่เก่าแก่และจะต้องเก็บรักษาไว้ ถึงแม้ว่าตัวอย่างที่ได้แสดงไว้ในแต่ละส่วน หรือที่คุณสมบัติอาจมีการเปลี่ยนแปลงในกรณีที่จำเป็นสำหรับ ใช้ใหม่ ของแบบนี้ระวังกรณี - การตัดสินใจสามารถทำได้ดีที่สุดโดยผ่านการรับรองการขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญด้านการเก็บรักษาประวัติศาสตร์ในขั้นตอนการวางแผนของโครงการ ผู้เชี่ยวชาญด้านดังกล่าวรวมถึงสถาปนิก, ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม, ประวัติศาสตร์นักโบราณคดี และคนอื่น ๆ ที่มีฝีมือในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและการบูรณะสมบัติทางประวัติศาสตร์

แนวทางการเกี่ยวข้องกับอาคารเก่าแก่ของทุกขนาด, วัสดุ, การเข้าพักและประเภทงานก่อสร้างและนำไปใช้งานตกแต่งภายในและภายนอกรวมทั้งการเพิ่มภายนอกใหม่ วิธีการเหล่านั้น, การรักษาและเทคนิคที่สอดคล้องกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของ"มาตรฐานเพื่อการฟื้นฟู" มีการระบุไว้ในประเภทใบหน้าเป็นตัวหนาภายใต้การแนะนำ"ส่วน"ในพื้นที่ของแต่ละหัวข้อ; วิธีการเหล่านี้การรักษาและเทคนิคที่กระทบอาจมีผลต่อลักษณะของการสร้างประวัติศาสตร์มีการระบุไว้ใน"ไม่ขอแนะนำ"ส่วนในพื้นที่ของแต่ละหัวข้อ

เพื่อให้คำแนะนำที่ชัดเจนและสอดคล้องกันสำหรับเจ้าของ นักพัฒนาและผู้บริหารหน่วยงานของรัฐบาลกลางที่จะต้องติดตาม"แนะนำ"หลักสูตรการดำเนินการในแต่ละส่วนมีการระบุไว้ในลำดับของความกังวลในการเก็บรักษาประวัติศาสตร์เพื่อให้โครงการฟื้นฟูอาจได้รับการวางแผนประสบความสำเร็จและเสร็จสิ้น 1) ที่เป็นครั้งแรกรับรองการเก็บรักษาของอาคารเป็นสิ่งสำคัญหรือ" ตัวกำหนด"วัสดุทางสถาปัตยกรรมและคุณลักษณะและ 2) ทำให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้งานร่วมสมัย คำแนะนำการฟื้นฟูสมรรถภาพในแต่ละส่วนเริ่มต้นด้วยการป้องกันและการบำรุงรักษาทำงานในสิ่งที่ควรจะขยายใหญ่สุดในทุกโครงการเพื่อเพิ่มเป้าหมายการเก็บรักษาโดยรวม ต่อไปซึ่งการเสื่อมสภาพบางส่วนมีการแสดง การซ่อมแซมวัสดุเก่าของอาคารและคุณสมบัติขอแนะนำ สุดท้ายเมื่อการเสื่อมสภาพเป็นที่กว้างขวางเพื่อให้การซ่อมแซมเป็นไปไม่ได้พื้นที่ที่มีปัญหาส่วนมากของงานถือ : เปลี่ยนประวัติศาสตร์ของวัสดุและคุณสมบัติกับวัสดุใหม่ เพื่อเป็นการแนะนำเจ้าของและผู้พัฒนาในการวางแผนการฟื้นฟูโครงการประสบความสำเร็จเป็นที่ประเด็นการออกแบบที่ซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการใช้งานใหม่ ๆ เช่นการปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมจะเน้นที่ส่วนปลายแต่ละด้านของการขีดความไวต้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับในพื้นที่เหล่านี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

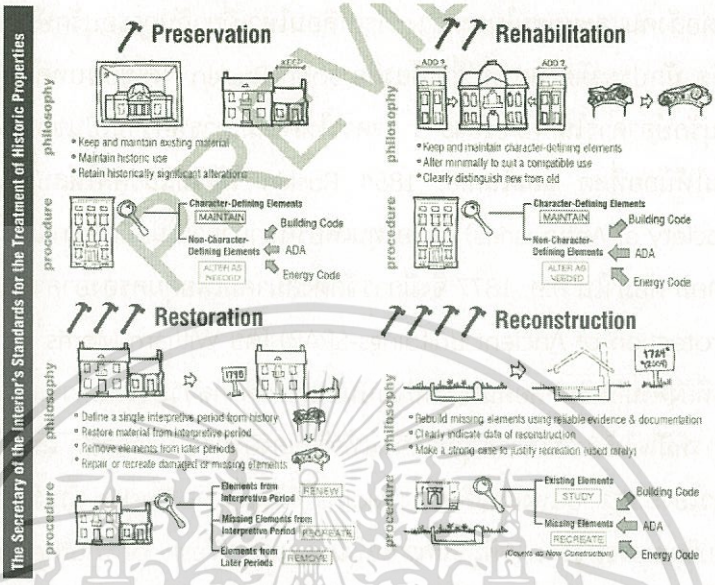

ภาพที่ 2.37 ระดับการอนุรักษ์[2]

2.7.4 กรณีศึกษาต่างประเทศในประชาคมยุโรป

ประเทศอังกฤษ

การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของอังกฤษ มีมาช้านานและได้ใช้วิธีการและแนวทางเดียวกันกับดินแดนอื่นๆ ในสหราชอาณาจักร ได้แก่ สกอตแลนด์ แคว้นเวลส์และไอร์แลนด์เหนือ

1. วิวัฒนาการของการอนุรักษ์: จากโบราณสถานสู่ย่านชุมชนประวัติศาสตร์

อังกฤษเป็นประเทศที่มีรากฐานในด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมมายาวนานและมีการปรับปรุงตลอด เวลาแม้จนปัจจุบัน การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในอังกฤษเริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมของอังกฤษ ชื่อ Chronologia Architectonica โดย John Aubrey ตั้งแต่ ค.ศ. 1670 รวมทั้งรายงานการสำรวจโบราณวัตถุของเมืองออกซฟอร์ดโดย Anthony Woods ใน ค.ศ.1674 และรายงานการสำรวจโบสถ์ในหลายเมืองใน ค.ศ. 1727 โดย Browne Willis (Ross 1995: 10) ซึ่งในช่วงดังกล่าวถือเป็นการดำเนินการในลักษณะของอาสาสมัคร (voluntary efforts) เป็นงานส่วนตัว มีผู้กล่าวว่าอาจไม่นับเป็นกระบวนการของการอนุรักษ์เนื่องจากไม่ได้ดำเนินการโดย

---

[2] Donna Rae Gould. (2010). Sustainable Heritage:Retrofitting Historic Bildings For Improved Environmental Performance. Masters of Architecture.Graduate School of the University of Maryland, College Park. USA

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการ นอกจากนั้นยังไม่ได้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการภาครัฐ และไม่มีผลกระทบต่อสังคมและชุมชนในวงกว้างการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในระดับประเทศ เกิดขึ้นในเมื่อนักคิด นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงคือ John Ruskin[3] ได้เขียนบทความเกี่ยวกับความเห็นในเรื่องการอนุรักษ์อาคารใน ค.ศ.1849 3 ว่าควรให้ความเคารพความเป็นของแท้ของอาคาร โดยควรปรับเปลี่ยนให้น้อยที่สุด และในค.ศ. 1854 Ruskin ได้เริ่มแนวคิดให้สมาคมนักสะสมและค้าของโบราณ (Society of Antiquaries) ตั้งกองทุนเพื่อรักษาอาคารในยุคกลาง แต่ไม่ค่อยมีการตอบรับที่ดีนักจากสมาคม ต่อมาใน ค.ศ. 1877 จึงมีการจัดตั้งสมาคมเพื่อคุ้มครองอาคารโบราณสถาน (Society for the Protection of Ancient Buildings-SPAB) โดย William Morris[4] นักเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีชื่อเสียงที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนในรุ่นปัจจุบัน สมาคมดังกล่าวประสบความสำเร็จในการต่อต้านการบูรณะอาคารที่มิได้ให้ความเคารพคุณค่าอันแท้จริงของอาคารในด้านวัสดุ ฝีมือช่าง และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวโยงกันหลายแห่งแนวคิดของ Morris ที่มีที่มาจาก Ruskin นั้น มีอิทธิพลต่อการพิจารณาคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจากการพิสูจน์ความเป็นของแท้ (Test of Authenticity) ในการอนุรักษ์สมัยใหม่ที่เริ่มในยุโรปสู่ระบบสากลที่กำหนดโดยยูเนสโกซึ่งมีกฎบัตรเวนิส (Venice Charter) ใน ค.ศ. 1964 เป็นกรอบหลักในเวลาต่อมากฎหมายฉบับแรกที่มีการประกาศใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในประเทศอังกฤษ คือพระราชบัญญัติคุ้มครองโบราณสถาน (Ancient Monument Protection Act) บังคับใช้ในค.ศ. 1882

2. การขึ้นทะเบียน และการบริหารจัดการย่านชุมชนประวัติศาสตร์

อังกฤษมีระบบการขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมดังนี้

1) กรณีโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี กำหนดโดย พ.ร.บ. โบราณสถานและพื้นที่

---

[3] รัสคินเกิดในลอนดอน และเติบโตในบริเวณทางใต้ของลอนดอน เป็นลูกคนเดียวของผู้นำไวน์เข้าผู้ต่อมาร่วมก่อตั้งบริษัทที่กลายมาเป็น Allied Domecq รัสคินได้รับการศึกษาที่บ้านและต่อมาเข้าศึกษาต่อที่คิงส์คอลเลจ ลอนดอน (King's College London) และไครสต์เชิร์ช อ๊อกซฟอร์ด (Christ Church, Oxford)รัสคินสมัครในฐานะ "gentleman-commoner" ซึ่งเป็นนักเรียนที่ไม่ได้หวังว่าเข้าเรียนทุกสาขาวิชาจนครบคอร์ส การเลือกวิชาของรัสคินก็ไม่มีหลักเกณฑ์และมักจะขาดเรียน แต่กระนั้นรัสคินก็ยังสร้างความประทับใจให้แก่นักวิชาการที่ไครสต์เชิร์ช หลังจากนั้นก็ได้รับ "รางวัลนิวดิเกท" ในการเขียนโคลงกลอนซึ่งเป็นสิ่งแรกที่รัสคินสนใจ แม้ว่าจะป่วยอยู่นาน ในที่สุดอ๊อกซฟอร์ดก็มอบปริญญากิตติมศักดิ์ชั้นสี่แก่รัสคิน

[4] William Morris was the single most influential designer of the nineteenth century, and remains today one of the best known of all British designers. This is due to his extraordinary talent as a pattern designer, his colourful and inspiring life story and to his forceful intellect and personality. Morris was much more than a designer; he was a fervent socialist, scholar, translator and publisher, an environmental campaigner, writer and poet.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โบราณคดี (Ancient Monuments and Archaeological Area Act) ค.ศ. 1979 ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่ไม่มีผู้อาศัยแล้วในปัจจุบัน โดยเรียกชื่อทะเบียนนี้ว่า Scheduled Ancient Monuments

2) กรณีโบสถ์ ได้มีการแยกบัญชีออกต่างหากเช่นกันเนื่องจากมีปัญหาในเรื่องการขึ้นทะเบียนโบสถ์ที่ยังมีการใช้งานอยู่ซึ่งส่วนใหญ่กฎหมายอนุรักษ์จะมีปัญหากับพระซึ่งมักจะขอเป็นข้อยกเว้นจากการอนุรักษ์ทั้งในกฎหมายโบราณสถานและกฎหมายผังเมืองเนื่องจากพระต้องการปรับปรุงและต่อเติมโบสถ์ โดยให้องค์กรทางศาสนาเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยมีที่ขึ้นทะเบียนไว้ในปี ค.ศ. 1994 (เรียก Listed Anglican Churches)

3) กรณีอาคารประวัติศาสตร์ เรียกการขึ้นบัญชี (Listing) ซึ่งเริ่มในปี ค.ศ. 1944 โดยท้องถิ่นใช้อำนาจตาม พ.ร.บ. การผังเมืองและชนบท มี 3 ระดับ จากปกป้องสูงสุดถึงต่ำสุดเรียกเป็น Grade คือ Grade I, Grade II* และ Grade II ซึ่งส่วนใหญ่ใช้อายุสมัยเป็นเกณฑ์

4) ย่านอนุรักษ์ (Conservation Areas) เช่นเดียวกับอาคารประวัติศาสตร์ คือมีการประกาศโดยท้องถิ่นตามกฎหมายผังเมือง ซึ่งมีนิยามว่า "เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ในด้านลักษณะ รูปแบบ ซึ่งควรได้รับการรักษาหรือส่งเสริม (areas of special architectural or historic interest the character of appearance of which it is desirable topreserve or enhance...)" นับแต่ปี ค.ศ.2006 ได้มีการบริหารจัดการโดยสังเขปดังนี้

1) ตามปกติ ทุกเทศบาลจะต้องทำแผนพัฒนาเชิงบูรณาการอยู่แล้ว ซึ่งในกรอบการพัฒนาท้องถิ่น (Local Development Framework-LDF) กำหนดให้แผนพัฒนานั้นมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

ก) แผนพัฒนา (Development Plan Documents-DPDs) หมายถึงแผนพัฒนาที่เป็นไปตามความต้องการเฉพาะของเมืองและความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ในระดับภาค(Regional Spatial Strategy)

ข) รายละเอียดการดำเนินการ (Supplementary Planning Structure-SPS)หมายถึงรายละเอียดของแนวทางหรือแผนหรือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการจัดทำแผนนั้น

ค) วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน (Local Authority's Statement of Community Involvement-SCI) หมายถึงรัฐบาลท้องถิ่นจะต้องจัดทำมาตรฐานหรือขั้นตอนที่แสดงให้เห็นว่าได้มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนนั้นจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นของการตัดสินใจในโครงการพัฒนา

2) ในการบริหารจัดการดังกล่าว หากท้องถิ่นใดมีพื้นที่อนุรักษ์เป็นย่านชุมชนประวัติศาสตร์จะต้องนำมาบูรณาการกับระบบการจัดทำแผนดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ก) ท้องถิ่นต้องนำพื้นที่อนุรักษ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาตามกรอบ (LDF) ซึ่งการอนุรักษ์จะต้องเป็นหนึ่งในแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

ข) การประกาศเป็นย่านอนุรักษ์ (Designation) ท้องถิ่นพิจารณาตามหลักการว่ามีความสำคัญทางสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ เป็นพิเศษหรือไม่ หากมีคุณค่าดังกล่าว จะต้องปิดประกาศให้ประชาชนทราบเพื่อให้ได้การสนับสนุนจากภาคประชาชนเพื่อนำเข้าในแผนพัฒนาขั้นตอนนี้สามารถทำได้ในพื้นที่ขนาดเล็กก่อนแล้วค่อยขยายพื้นที่เมื่อประชาชนเห็นความสำคัญมากขึ้น ดังนั้นพื้นที่อนุรักษ์อาจเพิ่มขึ้นได้ในแต่ละปี ในขั้นนี้อาจแจ้ง คณะกรรมการมรดกอังกฤษ (English Heritage) ให้ทราบและรับรองคุณค่าความสำคัญเพื่อผนวกเข้าไปในฐานข้อมูล (Inventory)การประกาศนี้สำคัญมากเพราะหากอยู่ในฐานข้อมูลแล้วจะทำให้อาคารในพื้นที่อนุรักษ์มีสิทธิในการขอรับแรงจูงใจทางการเงินในรูปแบบต่างๆ จากรัฐบาลกลางและท้องถิ่นได้

ค) หลังประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์โดยอำนาจของท้องถิ่นซึ่งเป็นไปตามกฎหมายผังเมือง (มาตรา 4 ของกฎหมายผังเมือง 1995) ท้องถิ่นจะต้องจัดให้มีกระบวนการในการพิจารณาเมื่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่โดยต้องมีการปรึกษาหารือกับคณะผู้เชี่ยวชาญก่อนการพัฒนาใดๆ) ท้องถิ่นต้องแจ้งการประกาศและสถานะการเป็นพื้นที่อนุรักษ์ให้หน่วยงานอื่นๆของรัฐบาลทุกระดับให้ทราบด้วยเพื่อจะได้ผนวกเข้าไปเป็นข้อพิจารณาในโครงการต่างๆ ของแต่ละหน่วยงานเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

จ) ท้องถิ่นต้องแจ้งเจ้าของทรัพย์สินที่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ทุกรายจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ในอังกฤษนั้นมีการบูรณาการเข้ากับการพัฒนาเมืองอย่างแท้จริงโดยเฉพาะในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนและการกำหนดแผนการอนุรักษ์ไว้ในกระบวนการในการจัดเตรียมและปฏิบัติให้เป็นไปตามพัฒนาเมือง

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การปกป้องมรดกวัฒนธรรมของอังกฤษได้มีการแยก โบราณสถาน (Ancient Monuments) ออกจากอาคารประวัติศาสตร์ (Historic Buildings) และใช้กฎหมายคนละฉบับ ดังนี้

1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องโบราณสถาน

2) กฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์อาคารและย่านชุมชนประวัติศาสตร์ ได้แก่ พ.ร.บ.การผังเมืองและชนบท (Town and Country Planning Act)

3) กฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและองค์กร ได้แก่ พ.ร.บ. มรดกแห่งชาติ (National Heritage Act)

4. องค์กรอนุรักษ์

การอนุรักษ์ในอังกฤษ สามารถดำเนินการได้และมีพัฒนาการโดยตลอดเนื่องจากมีการทำงานที่ประสานกันเป็นอย่างดีระหว่างองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอาสาสมัคร องค์กรที่มีบทบาท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาจแบ่งได้เป็นองค์กรในภาครัฐและองค์กรอาสาสมัคร องค์กรต่างๆ มีลักษณะและบทบาทพอสังเขปดังนี้ (Ross 1995: 51-71)

1) องค์กรภาครัฐ ประกอบไปด้วยหน่วยงานจากรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น โดยหน่วยงานรัฐบาลกลาง ประกอบไปด้วย

ก) กรมสิ่งแวดล้อม (Department of Environment-DoE)

ข) กรมมรดกแห่งชาติ (Department of National Heritage-DNH) โดยมีอำนาจหน้าที่หลัก 6 ประการ คือ

(1) กำหนดนโยบายด้านการโบราณคดีและการอนุรักษ์มรดกที่สร้างขึ้น

(2) สนับสนุนงบประมาณให้แก่ มรดกแห่งอังกฤษ กองทุนมรดกแห่งชาติ คณะกรรมาธิการโบราณสถานแห่งชาติ คณะกรรมาธิการศิลปกรรมแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ

(3) ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน (scheduling monuments) และขึ้นบัญชี (listing) อาคารสำคัญ

(4) ดำเนินงานบูรณะซ่อมแซม การซื้อทรัพย์สิน การกำหนดขั้นตอน และการสงวนอำนาจในการประกาศเขตอนุรักษ์

(5) การให้เงินอุดหนุนแก่องค์กรมรดกวัฒนธรรม

(6) การยกเว้นคริสตจักรจากการควบคุมของการขึ้นบัญชี

ค) คณะกรรมาธิการมรดกแห่งอังกฤษ (English Heritage) ของคณะกรรมาธิการว่าด้วยอาคารประวัติศาสตร์และอนุสรณ์สถานแห่งอังกฤษ (Historic Buildings and Monuments Commission for England) เป็นองค์กรอิสระที่มีหน้าที่หลักในการให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลในเรื่องมรดกวัฒนธรรมและส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ การดำเนินงานของมรดกแห่งอังกฤษประสบความสำเร็จเป็นอันมาก โดยมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในทุกมิติทุกระดับทั้งรัฐเอกชนองค์กรต่างๆ ภายใต้วัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ

(1) อนุรักษ์และส่งเสริมสิ่งแวดล้อมประวัติศาสตร์ (Historic Environment)

(2) ขยายโอกาสให้สาธารณะเข้าถึงมรดกวัฒนธรรมได้

(3) เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของประวัติศาสตร์

ง) คณะกรรมาธิการว่าด้วยอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ (The Royal Commissions on Historical Monuments-RCHM)

2) กองทุนแห่งชาติ (National Trust) กองทุนแห่งชาติของอังกฤษเป็นองค์กรอนุรักษ์เอกชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จมากที่สุดในโลกจนเป็นแม่แบบแห่งกองทุนอนุรักษ์ของประเทศอื่นๆ รวมทั้งสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นรวมทั้งประเทศในเครือจักรภพ กองทุนแห่งชาติก่อตั้งในปี ค.ศ.1895 โดยมีชื่อเต็มว่า กองทุนแห่งชาติเพื่อสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือความงามทางธรรมชาติ (The National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty)

5. แรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์

ในระบบการขึ้นบัญชีของอังกฤษไม่ได้บังคับเจ้าของว่าต้องดูแลให้อยู่ในสภาพดี แต่ส่วนใหญ่ประชาชนชาวอังกฤษจะรักษาอาคารของตนเองด้วยความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์อันเคยรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของตน แต่ก็มีหลายกรณีที่เจ้าของปล่อยให้ผุพังลงไปด้วยเหตุผลสองประการ คือ 1) ไม่มีเงินซ่อมแซมจริงๆ และ 2) ต้องการรื้อแล้วสร้างใหม่เพราะราคาที่ดินสูงขึ้น ในกรณีที่มีการปล่อยปละละเลย เจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 3 วิธีการ ดังนี้

1) พิจารณาว่าเป็นที่อยู่อาศัยหรือไม่ หากเป็นที่อยู่อาศัยจะใช้กฎหมายที่อยู่อาศัยแจ้งว่าอาคารนั้นไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่อยู่อาศัยเนื่องจากมีสภาพทรุดโทรม ทำให้เจ้าของต้องมีการซ่อมแซม

2) แจ้งเจ้าของตามกฎหมายผังเมือง ค.ศ. 1990 ว่าให้รีบซ่อมแซม หากไม่ดำเนินการภายใน 2 เดือนรัฐบาลสามารถซื้อหรือเวนคืนได้ซึ่งมีกระบวนการในการพิจารณาของรัฐบาล

3) รัฐบาลดำเนินการซ่อมเร่งด่วนให้และคิดค่าใช้จ่ายกับเจ้าของภายหลังตามกฎหมายผังเมือง ค.ศ. 1990 (ตอนที่ 54) ในด้านแรงจูงใจทางการเงินเพื่อมิให้เกิดการปล่อยปละละเลยดังกล่าวอังกฤษมีวิธีการ ดังนี้

1) เงินช่วยเหลือ (Grants) มีแหล่งเงินทุน 8 แหล่ง ดังนี้

ก) ทุนจาก พ.ร.บ. กองทุนอาคารประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดี โดยมีเกณฑ์กว้างๆ ดังนี้

(1) เพื่อซ่อมแซมและรักษาอาคาร Grade I, II* เป็นหลัก และ Grade II บางแห่งที่มีคุณค่าสูงเป็นพิเศษ

(2) เพื่อรักษาที่ดินที่อยู่ใกล้เคียงอาคารที่ขึ้นบัญชีเพื่อรักษาทัศนียภาพ

(3) ซ่อมแซมและรักษาวัตถุที่อยู่ในอาคารสำคัญ

(4) รักษาสวนและพื้นที่โดยรอบอาคารสำคัญ

ข) เงินทุนสำหรับย่านอนุรักษ์ (Conservation Area Grants)

ค) งบประมาณจากโครงการพัฒนาเมือง (Town Scheme Grants)

ง) เงินทุนจากโครงการร่วมในย่านอนุรักษ์ (Conservation Area Partnerships-CAPs)

จ) เงินช่วยเหลือจากรัฐบาลท้องถิ่น (Local Authority Grants)

ฉ) ทุนจากสหภาพยุโรป (European Union Grants)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช) กองทุนสลากกินแบ่งเพื่อการอนุรักษ์ (National Heritage Memorial Fund and National Lottery)

ซ) เงินกู้จากกองทุนท้องถิ่น (Local Trust)

2) มาตรการทางภาษี (Tax incentives) มีเงื่อนไขมากมาย ดังนี้

ก) การยกเว้นภาษีมรดก (Inheritance Tax Relief) ในอังกฤษมีการเก็บภาษีมรดกในอัตราสูงซึ่งหากเป็นอาคารที่ขึ้นบัญชี จะได้รับการยกเว้นตามเงื่อนไขดังนี้

(1) เป็นอาคารที่มีความสำคัญ มีคุณค่าโดดเด่น โดยผู้พิจารณา คือ กรมสรรพากร (Inland Revenue) ซึ่งจะหารือกับคณะกรรมาธิการอนุรักษ์

(2) มีการดูแลรักษาอย่างเหมาะสม มีการอนุรักษ์ถูกต้องตามหลักการ

(3) มีการเปิดให้สาธารณะเข้าถึงได้ตามกำหนดเวลา

(4) การยกให้หน่วยงานของรัฐหรือกองทุนหรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจะได้รับการยกเว้นภาษีมรดกเช่นกัน

ข) การยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax Exemption ยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงอาคารภายใต้เงื่อนไขดังนี้

(1) ต้องมีการปรับปรุงตามรูปแบบที่ได้รับการเห็นชอบจากรัฐ

(2) ต้องมีการใช้เป็นที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องหรือหลังปรับปรุงแล้วต้องใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือ

(3) มีการใช้เพื่อการอยู่อาศัยรวม หรือใช้ประโยชน์เพื่อการกุศล อาคารทางศาสนาจะได้รับประโยชน์ในกรณีนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการและการดำเนินการวิจัย

ในบทที่ 3 จะได้อธิบายถึงวิธีการดำเนินการวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่อง ศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (Study and Development the Architecture Vernacular Markets North Eastern Region of Thailand for Sustainable Conservation Tourism เพื่อให้การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และสามารถตอบคำถามของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ ตลอดจนการผสมผสานวิธีการระหว่างกรณีศึกษาทั้งภายในและภายนอกประเทศ และวิธีการประเมิน ในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (Study and Development the Architecture Vernacular Markets North Eastern Region of Thailand for Sustainable Conservation Tourism ประชากร คือ

ตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (The Century years old o f Vernacular Markets in North Eastern Region of Thailand) มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางด้านศิลปสถาปัตยกรรม มีประวัติความเป็นมาและปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ตลาดพื้นถิ่น มีลักษณะทางกายภาพของตลาดที่เป็นท้องถิ่น มีการสืบสานความสัมพันธ์ของตลาดพื้นถิ่นด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม มีวิวัฒนาการด้านภูมิ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญญาการสร้างสรรค์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่น มีแนวโน้มการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สอดประสานกับแนวคิดการอนุรักษ์และการพัฒนาศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นในมุมมองของนักอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม นักวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีการพัฒนากระบวนการจัดการตลาดพื้นถิ่นของชุมชนแบบมีส่วนร่วม และมีการศึกษาและพัฒนาเชิงอนุรักษ์จากคณะกรรมการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้เป็นอาคารอนุรักษ์ทางด้านศิลปสถาปัตยกรรม

ประชากร

ศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (Study and Development the Architecture Vernacular Markets North Eastern Region of Thailand for Sustainable Conservation Tourism) โดยมีการสำรวมชุนชนแบบดั้งเดิม จำนวน 140 แห่ง ได้มีการแยกประเภทไว้ดังนี้ เรือนแพ ย่านชุมชนริมน้ำ ย่านถนนการค้า ย่านชุมชนหมู่บ้าน และย่านตลาด ในประเทศกระจัดกระจายกันอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ดังนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 24 แห่ง ลักษณะตลาดจะประกอบกันเป็นโครงสร้างไม้และครึ่งตึกครึ่งไม้ หรือ ก่ออิฐถือปูนมีสกุลช่างแบบดั้งเดิม ที่ใช้ภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดมาเป็นเวลานานทั้งในเอกลักษณ์ไทย (Thai Style) และการผสมผสานอิทธิพลตะวันออก (Oriental Style) และได้รับอิทธิพลตะวันตก (Western Style or Colonial Style) หรือร่วมสมัยในด้านศิลปสถาปัตยกรรม (Contemporary of Architecture) ของประเทศไทย ตลาดเป็นศูนย์กลางการค้าขายทุกวัน ตั้งแต่ 06.00 น. ถึง 21.00 น. หรือมากกว่าเวลาที่กำหนดในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และเทศกาล และหรือมีลักษณะเป็นบ้านพักอาศัยร้านค้า (Shop House) สำหรับกลุ่มชุมชนท้องถิ่นเข้าไปใช้ทำกิจกรรม มีบทบาทและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (Tradition Life Style) และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม (Architectural Art eco-tourism resource)

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ด้านกายภาพ ผู้วิจัยใช้ตลาดเก่าพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (การแบ่งส่วนราชการของกระทรวงมหาดไทย อำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนราชการ (Authorities and Responsibilities) ตาม พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545) เป็นเครื่องบ่งชี้ทางด้านสัญลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ (Geographic) ด้านประวัติศาสตร์ (Historic) ด้านภูมิกายภาพ (Physical Landscape) ด้านมานุษวิทยา (Anthropology) ด้านสังคม (Social) ด้านเศรษฐกิจ (Economic) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ด้านศิลปวัฒนธรรม (Cultural Arts) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี (Traditional) ด้านศิลปสถาปัตยกรรม (Architecture Art) ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี มีหรือไม่มีคณะกรรมการสภา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมือง คณะกรรมการบริหารจัดการตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมและมีการศึกษาและพัฒนาเชิงอนุรักษ์ เป็นยานถนนการค้า 21 แห่ง และตลาดการค้า 3 แห่ง มีการศึกษาวิจัยแล้ว 1 แห่ง และมีการจัดตั้งองค์กรระดับท้องถิ่น/ชุมชน ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ 2 แห่ง

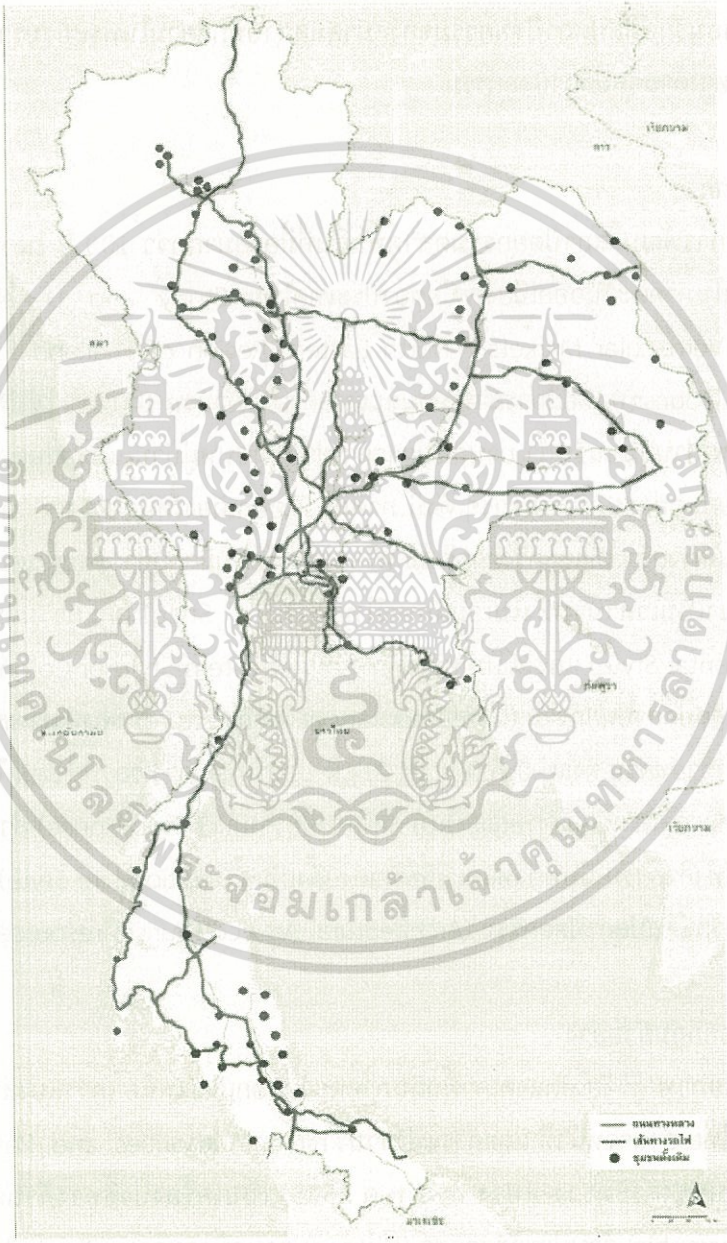

ภาพที่ 3.1 แสดงที่ตั้งของตลาดพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(ภาพจากฝ่ายพัฒนาที่อยู่อาศัยการเคหะแห่งชาติ 2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 1.1 รายชื่อชุมชนตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	กรรมสิทธิ์	จังหวัด	ลักษณะเขตการปกครอง
1.	ตลาดปากช่อง	การรถไฟ/ส่วนบุคคล	ถนนเทศบาล 5 และ ถนนเทศบาล 17 อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองปากช่อง
2.	ตลาดสีคิ้ว	ส่วนบุคคล	ถนนสีคิ้ว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองสีคิ้ว
3.	ตลาดโชคชัย	ส่วนบุคคล	อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	เทศบาลตำบลโชคชัย
4.	ตลาดห้วยแถลง	ส่วนบุคคล	ถนนประชาชื่น อ.ห้วยแถลง จ.นครราชสีมา	เทศบาลตำบลห้วยแถลง
5.	ตลาดบัวใหญ่	ส่วนบุคคล	ถนนรถไฟ 1 อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองบัวใหญ่
6.	ตลาดประชุมพล		ถนนเทศบาล 5 อ.เมือง จ.นครราชสีมา	เทศบาลตำบลโคกกรวด
7.	ตลาดนางรอง	ทรัพย์สินฯ	ถนนประชาสันติสุข อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	เทศบาลเมืองนางรอง
8.	ตลาดศีขรภูมิ	การรถไฟ/ส่วนบุคคล	ถนนเทพนิมิตและถนนเสรีธิปัตย์ อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์	เทศบาลตำบลระแงง
9.	ตลาดสำโรงทาบ	ส่วนบุคคล	ถนนบำรุงพัฒนา อ.สำโรงทาบ จ.สุรินทร์	เทศบาลสำโรงทาบ
10.	ตลาดถนนหลวง	ส่วนบุคคล	ถนนหลวง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี	เทศบาลนครอุบลราชธานี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	กรรมสิทธิ์	จังหวัด	ลักษณะเขตการปกครอง
11.	ตลาดถนนหลวงพิบูล	ส่วนบุคคล	ถนนหลวง อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี	เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร
12.	ตลาดถนนวิศิษฐ์ศรี	ส่วนบุคคล	ถนนวิศิษฐ์ศรี อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี	เทศบาลตำบลเขมราฐ
13.	ตลาดเชียงคาน	ส่วนบุคคล	ถนนชายโขง อ.เชียงคาน จ.เลย	เทศบาลตำบลเชียงคาน
14.	ตลาดเรณูนคร	ส่วนบุคคล	ถนนธาตุนาน้อยเหนือ อ.เรณูนคร จ.นครพนม	เทศบาลตำบลเรณูนคร
15.	ตลาดชุมชนหน้าประตูโขง	ส่วนบุคคล	ชุมชนหน้าประตูโขง อ.ธาตุพนม จ.นครพนม	เทศบาลตำบลธาตุพนม
16.	ตลาดถนนสุนทรวิจิตร	ส่วนบุคคล	ถนนสุนทรวิจิตร อ.เมือง จ.นครพนม	เทศบาลเมืองนครพนม
17.	ตลาดหนองกุง	ส่วนบุคคล	ตลาดน้ำพอง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น	เทศบาลตำบลน้ำพอง
18.	ตลาดถนนเฉลิมพล	ส่วนบุคคล	ถนนเฉลิมพล อ.พล จ.ขอนแก่น	เทศบาลเมืองเมืองพล
19.	ตลาดถนนแชแล	ส่วนบุคคล	ถนนแชแล อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี	เทศบาลตำบลกุมภวาปี
20.	ตลาดถนนพิศาลสารกิจ	ส่วนบุคคล	ถนนพิศาลสารกิจ อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี	เทศบาลตำบลพันดอน
21.	ตลาดเสลภูมิ	ส่วนบุคคล	ตลาดเสลภูมิ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด	เทศบาลตำบลเสลภูมิ
22.	ตลาดถนนมีชัย		ถนนมีชัย อ.เมือง จ.หนองคาย	เทศบาลเมืองหนองคาย
23.	ตลาดถนนพาณิชบำรุง		ถนนพาณิชบำรุง อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย	เทศบาลเมืองท่าบ่อ
24.	ตลาดวัดพระธาตุเชิงชุม		ชุมชนวัดพระธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร	เทศบาลเมืองสกลนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้มีนักศึกษาที่สนใจในในวิชาศิลปสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การวิเคราะห์เพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน การออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน วิชาการออกแบบภูมิสังคมไทย และวิชาการศึกษารายบุคคลเลือกเฉพาะที่สนใจใคร่รู้ในความเป็นอยู่วิถีชีวิตของสังคมพื้นถิ่น พร้อมที่จะนำข้อมูลกลับมาใช้กับวิชาเรียนและประยุกต์ใช้เพื่อการออกแบบ โดยแบ่งเป็นกลุ่มๆละ 15 คน ลงภาคสนามโดยการการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสอบถามโดยการใช้แบบสอบถาม

1. การสังเกต ซึ่งประกอบด้วย

1.1 อุปกรณ์ในการเก็บประกอบด้วยกล้องถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว สมุดบันทึก สมุดเขียนภาพ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องวัดระยะแสงเลเซอร์

1.2 สำรวจข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาดใช้การเขียนภาพลายเส้น วาดภาพลงในสมุดบันทึก ภาพถ่าย ทำสำเนาภาพเก่า

1.3 สำรวจข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของโครงสร้างสถาปัตยกรรมตลาด การเขียนภาพลายเส้น วาดภาพ ภาพถ่าย วัดขนาด

1.4 จัดทำบัญชีสำรวจร้านค้าทั้งหมดภายในอาคารเรือนแถว ประกอบด้วย ลำดับ รหัส ชื่อร้านค้าภาพหน้าร้านภาพภายในร้านแสดงให้เห็นส่วนต่างๆที่ตั้งเลขที่ อาคารตลาดหลังที่ ขนาดกว้างยาว เนื้อที่เป็นตรม อายุสมัย ประเภทร้านค้า ขนาดครัวเรือน ห้อง ประชากรกี่คน รูปแบบสถาปัตยกรรม ประเพณีสำคัญของร้านผลิตภัณฑ์ของร้านประโยชน์ใช้สอยภายในร้าน หน้าร้าน ส่วนโชว์สินค้า แผงค้า ส่วนผลิตสินค้า ส่วนบริการลูกค้า ส่วนห้องน้ำ ส่วนเก็บสินค้า ส่วนพักอาศัย คุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (ด้านอาคารร้านค้า ด้านกรรมวิธีการผลิตสินค้า การสืบทองวงศ์ตระกูล อัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ โบราณวัตถุในร้าน)หน่วยงานท้องถิ่นชื่อเจ้าของร้านโทรศัพท์ติดต่อ เวบไซต์เมลล์ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์วันที่สำรวจครั้งแรกวันที่แก้ไขข้อมูล. แก้ไขครั้งที่

1.5 จัดทำผังเดินดินโดนการเดินสำรวจจากสถานที่จริงเขียนเป็นผังลายเส้นแล้วนำมาเทียบเคียงกับภาพถ่าย

1.6 การบันทึก มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกภาพถ่ายด้วยกล้องดิจิตอล บันทึกภาพวีดีทัศน์ บันทึกเสียงการสนทนาคำอธิบายลักษณ์ของสภาพรายละเอียดเครื่องประกอบอาคารจากคนในพื้นที่และผู้วิจัย

2. การสัมภาษณ์ประกอบด้วย

2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการใช้กับ เจ้าของร้านค้าแผงลอยและรถเข็น ในตลาดโดยการพูดคุยทำความคุ้นเคย

2.2 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการใช้กับกรรมการบริหารตลาด สมาชิกองค์การ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่แท้จริงเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่น โดยจะมีการบันทึกข้อมูลไว้ในแฟ้มแบบดิจิตอล

3.การเก็บเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจากท้องถิ่นอื่น ผู้มาจับจ่ายซื้อของ และเจ้าของร้านค้า โดยใช้การถามแล้วผู้เก็บข้อมูลเป็นคนเช็คให้เพื่อความถูกต้องและรวดเร็วในการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากการออกสำรวจจงมาแยกแยะศิลปสถาปัตยกรรมตลาดเก่าพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สมควรศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ จำนวน 9 แห่ง

ตารางที่ 3.2 แสดงตลาดที่สมควรศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ จำนวน 9 แห่ง

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	กรรมสิทธิ์	จังหวัด	ลักษณะเขตการปกครอง
1.	ตลาดปากช่อง	การรถไฟ/ส่วนบุคคล	ถนนเทศบาล 5 และ ถนนเทศบาล 17 อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองปากช่อง
2.	ตลาดสีคิ้ว	ส่วนบุคคล	ถนนสีคิ้ว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา	เทศบาลเมืองสีคิ้ว
3.	ตลาดโชคชัย	ส่วนบุคคล	อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	เทศบาลตำบลโชคชัย
4.	ตลาดนางรอง	ทรัพย์สินฯ	ถนนประชาสันติสุข อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	เทศบาลเมืองนางรอง
5.	ตลาดศีขรภูมิ	การรถไฟ/ส่วนบุคคล	ถนนเทพนิมิตและถนนเสรีธิปัตย์ อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์	เทศบาลตำบลระแงง
6.	ตลาดสำโรงทาบ	ส่วนบุคคล	ถนนบำรุงพัฒนา อ.สำโรงทาบ จ.สุรินทร์	เทศบาลสำโรงทาบ
7.	ตลาดเชียงคาน	ส่วนบุคคล	ถนนชายโขง อ.เชียงคาน จ.เลย	เทศบาลตำบลเชียงคาน
8.	ตลาดชุมชนหน้าประตูโขง	ส่วนบุคคล	ชุมชนหน้าประตูโขง อ.ธาตุพนม จ.นครพนม	เทศบาลตำบลธาตุพนม
9.	ตลาดวัดพระธาตุเชิงชุม	ส่วนบุคคล	ชุมชนวัดพระธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร	เทศบาลเมืองสกลนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วน 15 แห่ง ที่ไม่ได้รับการพิจารณานั้นไม่ตรงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพราะส่วนใหญ่ปรับปรุงเป็นอาคารโครงสร้าง คสล. พาณิชย์พักอาศัยยุคปัจจุบัน ที่พักอาศัยเพียงอย่างเดียว บางแห่งถูกปล่อยทิ้งร้าง การค้าซบเซา ทำเป็นที่พักให้เช่าสำหรับแรงงาน รื้อถอนเพื่อพัฒนาเป็นกิจการใหม่ เช่น ตลาดนัด ร้านสะดวกซื้อ

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

1. กรรมการบริหารตลาด
2. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
3. เจ้าของร้านค้าที่สืบทอดมาเป็นรุ่นที่ 3 ของตลาด
4.นักท่องเที่ยว

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยจะถูกสร้างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งประกอบด้วย การศึกษาศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 9 แห่งนั้นมีความแตกต่างกันตามหัวข้อที่กำหนดของข้อคำถามการวิจัย

ศึกษาลักษณะตลาด เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 9 แหง ตามเงื่อนไขที่กำหนดของข้อคำถามการวิจัย

บนพื้นฐานของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามข้อคำถามของการวิจัย ดังนี้

1. ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในการศึกษาครั้งนี้ มีสถาปัตยกรรมไทย ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อย่างไร มีอะไรบ้างที่เหมือนกันและมีอะไรบ้างที่แตกต่างกัน

2. ตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในการศึกษาครั้งนี้ มีภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม นิเทศวัฒนธรรม ชีวิตวัฒนธรรม ชุมชนทางชาติพันธุ์ มีลักษณะอย่างไร มีอะไรบ้างที่เหมือนกันและมีอะไรบ้างที่แตกต่างกัน

3. ปัจจุบันการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี มีการอนุรักษ์อย่างไรและที่เหมาะสมกับชุมชนพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่เป็นไปตามเงื่อนไขของการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน อาคารที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควรเป็นอย่างไร

จากข้อคำถามของการวิจัยดังกล่าว จึงได้มีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวางแผนและการระบุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิดและกำหนดที่เกี่ยวข้อง
3. การตั้งคำถามของการวิจัย
4. กรอบแนวคิดและบริบททางทฤษฎี
5. กรณีศึกษา
6. การประเมิน
7. การเลือกสถานที่ของกรณีศึกษา
8. ข้อกำหนดในการประเมินและตัวบ่งชี้
9. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
10. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการรวบรวมข้อมูลภาคสนามของกลุ่มตัวอย่าง
11. การวิเคราะห์ข้อมูล
12. ข้อค้นพบของการวิจัย
13. การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
14. สรุปผลการวิจัย

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกลยุทธ์การจัดการอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คือ แบบบันทึก แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มกรรมการผู้บริหารตลาดเก่า องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เจ้าของร้านค้าที่สืบทอดมาเป็นรุ่นที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ตลาด และกลุ่มนักท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ โดยวิธีการสอบถามด้วยแบบประเมินค่า (Rating Scale) และวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่มีการกำหนดหัวข้อไว้ล่วงหน้าและมีความยืดหยุ่นตามความจำเป็น และสรุปประเด็นสำคัญ (ชาย โพธิสิตา, 2547: 265-266)

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยศึกษากรอบแนวคิด ของการวิจัย มาสร้างเป็นเครื่องมือ โดยทำการหาคุณภาพของเครื่องมือ ด้วยการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of item Objective Congruence: IOC) จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องคำถามกับนิยามศัพท์และวัตถุประสงค์ โดยเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามตรงตามนิยามศัพท์และวัตถุประสงค์ในการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามตรงตามนิยามศัพท์และวัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1 เมื่อแน่ใจว่าแน่ใจว่าคำถามไม่ตรงตามนิยามศัพท์และวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า .5 ขึ้นไป เป็นเกณฑ์ความหมายที่ใช้ได้ถ้าไม่ถึง .5 ต้องแก้ไข

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ครั้งนี้ได้ทำการศึกษาทั้งข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะการวิจัยสังคมแบบมีส่วนร่วม ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation Method) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Participation Research) การวิจัยนี้จึงมีขั้นตอนการดำเนินงานในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทยของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ทำการศึกษาข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ของตลาดทั้ง 9 แห่ง คือ

ตารางที่ 3.3 แสดงศึกษาตามประเด็นการศึกษาข้อมูลทางด้านศิลปะสถาปัตยกรรมของตลาดทั้ง 9 แห่ง

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม
1. ที่ตั้ง (Site Location) 2. ลักษณะรูปร่างรูปทรงอาคาร (Shape and Form) 3. ลักษณะและชนิดของโครงสร้าง (Style and Type of Structure) 4. เครื่องประกอบอาคาร (Elements of Building) 5.แนวคิดในการออกแบบอาคาร (Design Conceptual) 4. การจัดผังและประโยชน์ใช้สอยอาคาร (Lay out and Function)	1.ยุคสมัยรูปร่างรูปทรงอาคาร (Shape and Form Era) 2. การเลือกใช้โครงสร้าง 3. การใช้เครื่องประกอบอาคาร 4. ความเชื่อในการออกแบบอาคาร 5. ความเชื่อในการจัดผังและประโยชน์ใช้สอยอาคาร 6. วิวัฒนาการของศิลปะในการตกแต่งอาคาร 7. วิวัฒนาการของภูมิปัญญาและสกุลช่างในการก่อสร้างอาคาร 8. การเลือกใช้วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง 9. มโนคติในการจัดภูมิสถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม
5. ศิลปะในการตกแต่งอาคาร (Arts of Decoration) 8. ภูมิปัญญาและสกุลช่างในการก่อสร้างอาคาร (Construction Technology) 9. วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง (Materials of Construction) 10. ภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Design) 11. การจัดสภาพแวดล้อม (Environmental Design) 12. สิ่งอำนวยความสะดวกภายในและภายนอกอาคาร (Facility) 13. ครุภัณฑ์ประกอบอาคาร (Furniture, Equipments and Instruments) 14. ผู้ใช้อาคาร (User) 15. พฤติกรรมผู้ใช้อาคาร (User Behavior) ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่อาคาร (Interaction Relationship) 16. การวิเคราะห์อาคาร (Design Analysis)	

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเทศเพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ของตลาดทั้ง 24 แห่ง ศึกษาตามประเด็นดังนี้ คือ

ตารางที่ 3.4 แสดงประเด็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาดทั้ง 4 แห่ง

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
1. ภูมิสังคม	5. ประวัติศาสตร์ความเป็นมา 1. ภูมิลักษณะ (สภาพพื้นที่ อากาศ ฤดูกาล สิ่งแวดล้อม) 2. คมนาคม – การติดต่อ – สื่อสาร
2. ภูมิวัฒนธรรม	1.วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
3. นิเวศวัฒนธรรม	1. ธรรมชาติวิทยา ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ 2. พืชพันธุ์ไม้บก – น้ำ – ชายน้ำ 3. สัตว์บก-น้ำ-ครึ่งบกครึ่งน้ำ
4. ชีวิตวัฒนธรรม	1. อาชีพ วิธีการ เครื่องมือ 2. วิถีชีวิต การดำรงชีวิต 3. จิตประเพณี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
5. ชนชาติทางชาติพันธ์	1. มนุษยวิทยา (Anthropology) 2. ชาติพันธุ์ 3. คติชน ความเชื่อ 4. ความแตกต่างความเหมือน 5. ศาสนา 6. กลุ่มชน พฤติกรรม ข้อเท็จจริง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อรวบรวมรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นและพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืนของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีที่เหมาะสมกับชุมชนพื้นถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประทเศไทย

ทำการศึกษาข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร (Documentary Research) ของ AAC, SA และ LEED และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ของตลาดทั้ง 9 แห่ง คือ

ตารางที่ 3.5 แสดงการศึกษาข้อมูล ของ AAC, SA และ LEED ของตลาดทั้ง 9 แห่ง

AAC	SA	LEED
1. การเก็บรักษา (Preservation) 2. การฟื้นฟู (Rehabilitation) 3. การบูรณะ (Restoration) 4. การสร้างใหม่ (Reconstruction)	1. เคารพในที่ตั้ง รักษาแผ่นดินและพืชพรรณ (Ecological Concern) 2. คำนึงถึงสภาพอากาศในท้องถิ่น ไม่สร้างภาวะทางอากาศ (Climate Concern) 3. การประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน (Energy Efficiency) 4. คำนึงถึงความสบายของผู้ใช้อาคารปลอดมลภาวะทางเสียงและทัศนียภาพ (User Concern) 5.ใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ ไม่ใช้วัสดุที่เป็นพิษต่อผู้อาศัย (Material Efficiency) 6. ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สร้างมลภาวะทางน้ำ (Water Efficiency)	1. การเลือกที่ตั้งที่ยั่งยืนและเหมาะสม (Sustainable Sites) 2. ประสิทธิภาพการใช้น้ำ (Water Efficiency) 3. พลังงานและสภาพของบรรยากาศ (Energy and Atmosphere) 4. วัสดุก่อสร้างและแหล่งที่มา (Material and Resource) 5. คุณภาพและสิ่งแวดล้อมอาคาร (Indoor Environment Quality) 6. กระบวนการออกแบบอย่างมีนวัตกรรมและมีขั้นตอน (Innovation and Design Process)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.6 แสดงการศึกษาข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ของตลาด

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
1.ด้านสังคม (Social)	1. พร้อมที่จะให้สาธารณชนตรวจสอบ 2. ความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน 3. คุณภาพชีวิต 4. จรรยาบรรณทางธุรกิจ
2.ด้านเศรษฐกิจ (Economic)	1.หน้าที่ ความไว้วางใจ (Fiduciary Duty) 1. ระมัดระวัง 2. ความซื่อสัตย์ 3. กฎข้อบังคับ 4. การเปิดเผยข้อมูล
	2.ผลการดำเนินงานที่สร้างคุณค่าให้ผู้ถือหุ้น
3.ด้านสภาพแวดล้อม (Environmentally)	1. การควบคุมมลภาวะ 2. การลดการใช้ทรัพยากร 3. ผลกระทบธุรกิจต่อสิ่งแวดล้อม 4. การลดของเสีย 5. สุขอนามัยและความปลอดภัย
4.หลักเศรษฐกิจพอเพียง(Sufficient Economy)	1 ทางสายกลาง (Balance & Sustainability) 1. พอประมาณ (Moderation) 2. มีเหตุผล (Reasonableness) 3. มีภูมิคุ้มกันในตัวดี (Self-Immunity)
	2 ความรู้ (Knowledge)
	1. รอบรู้ 2. รอบคอบ 3. ระมัดระวัง
	3 คุณธรรม (Morality) 1. ซื่อสัตย์สุจริต 2. ขยันอดทน 3. สติปัญญา 4. แบ่งปัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ออกแบบเว็บไซต์ตลาดพื้นถิ่นประกอบด้วยฐานข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2

วัตถุประสงค์ที่ 5 เพื่อส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าได้ทั้งในและส่งออกต่างประเทศของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ที่เหมาสมกับชุมชนพื้นถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตลาดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอายุมากกว่า 100 ปี จะทำการศึกษาเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การศึกษาศิลปสถาปัตยกรรม ตลาดพื้นถิ่นทั้ง 9 แห่งนั้นมีความแตกต่างกันอย่างไรตามหัวข้อที่กำหนดของข้อคำถามการวิจัย

การศึกษาลักษณะการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพของตลาดทั้ง 9 แห่ง ตามเงื่อนไขที่กำหนดของข้อคำถามการวิจัย

การศึกษาวิธีการในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ที่เหมาะสมกับชุมชนพื้นถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้อย่างไรในด้านต่างๆ ของ AAC, SA และ LEED

ศึกษาการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ที่ต้องคำนึงถึงด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสภาพแวดล้อม และ

มาตรฐานในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและมาตรฐานของ AAC, SA และ LEED ของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

การสำรวจรวบรวมข้อมูลนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ข้อมูลมาใช้เพื่อการศึกษาการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สามารถแบ่งข้อมูลตามลักษณะของแหล่งข้อมูลได้ 2 วิธี คือ

การศึกษาข้อมูลภาคปฐมภูมิ

ผู้วิจัยออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอความร่วมมือเข้าไปเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ดำเนินการศึกษาข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

2. ศึกษาเก็บข้อมูล จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ ดำเนินการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบสอบถามความพึงพอใจ

การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลในภาคเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการเรียบเรียงข้อมูล และสรุปเป็นเรื่องๆ เปื่อเป็นแนวทางในการออกแบบต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจันเรื่อง การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีรูปแบบการใช้สถิติและการแปรผลข้อมูลแบ่งออกเป็นกลุ่มตามขั้นตอนการศึกษาวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน 1 ศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ขั้นตอน 2 การพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในประเทศเพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ขั้นตอน 3 รวบรวมรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นและพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืน

ขั้นตอน 4 จัดทำฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ขั้นตอน 5 ส่งเสริมการผลิต ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าได้ทั้งในและส่งออกต่างประเทศ ศึกษาการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ใน วิธีดำเนินการในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ นำผลข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความต้องการของกลุ่ม

ขั้นตอน 6 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มาสรุปและแปรผลโดยการบรรยาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลประเด็นปัญหาที่ เฉพาะเจาะจง และ การจัดกระทำ SWOT

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และผลกระทบจากภายนอก มีการการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมานั้นมีความถูกต้อง ทั้งนี้เพราะการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเน้นการใช้อัตวิสัย (subjectivity) และทำการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ทำการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) นำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ โดยจัดเป็นข้อมูลหมวดบุคลากร ข้อมูลหมวดงบประมาณ ข้อมูลหมวดวัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลหมวดเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์

2. ทำการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) นำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆ อันประกอบการจัดการสัมมนาทางวิชาการและเชิงปฏิบัติการ การจัดงานเสวนา งานบริการวิชาการของสถาบันการศึกษา การจัดเทศกาลในชุมชนตลาด อันประกอบด้วยงานประเพณี งานประจำปี งานบุญทางศาสนา งานส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่เกิดขึ้น มาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น

3. ทำการเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) นำข้อมูลที่ได้มาไปเทียบเคียงหรือเปรียบเทียบกับการจัดการตลาด เพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างกันที่เกิดขึ้น โดยการเปรียบเทียบด้านการจัดการตลาดแบบยั่งยืน การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ภาคสื่อสารมวลชน ด้านลักษณะของตลาดและด้านศิลปสถาปัตยกรรม

4. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) นำเอกสารหรือหลักฐานทางวิชาการ งานวิจัย เอกสารสัมมนา เอกสารการท่องเที่ยว เอกสารประชาสัมพันธ์ มาวิเคราะห์ มุ่งพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

5. ทำการวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เห็นว่าจากผลมาจากเหตุ คือ วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น ย้อนกลับมาให้เห็นว่าเกิดมาจากเหตุปัจจัย

ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) (Denzin.1970) โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

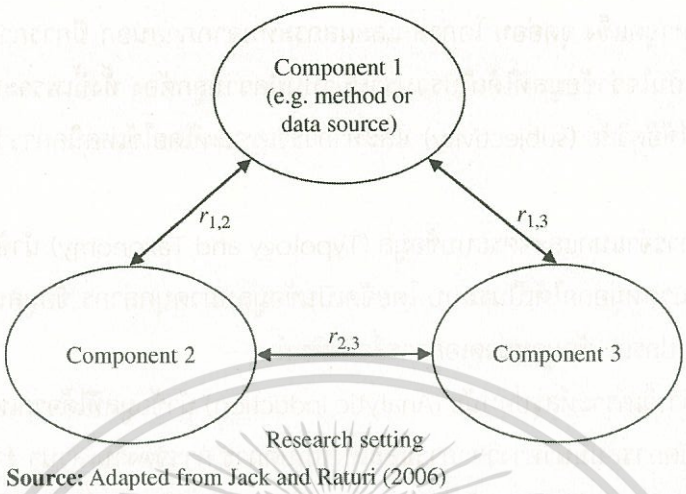

Source: Adapted from Jack and Raturi (2006)

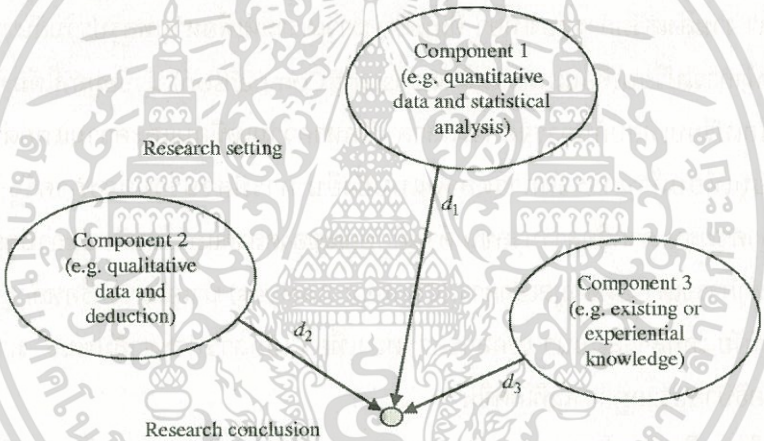

ภาพที่ 3.2 การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) (Denzin.1970)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) เน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ถ้าพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) เน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัจจัยที่เอื้อต่อการวิจัย

ชุมชนพื้นถิ่นตื่นตัวในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเก่ามีการจัดตั้งกรรมการชุมชนเพื่อทำเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นเมืองน่าอยู่ตามหลักการของ สสส. และมูลนิธิบ้านมั่นคง และยังมีการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ และไองค์กรที่ช่วยในการสนับสนุน อาทิเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรรมการพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์

การจัดการข้อมูล

เป็นข้อมูลที่ได้จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม การจัดสัมมนา การสังเกตการสำรวจ การสอบถาม นำกลับมาถอดเทปเขียนลงในสมุดบันทึกแล้วนำไปจัดพิมพ์จัดพิมพ์ไว้ในคอมพิวเตอร์จัดทำเป็นแฟ้ม ส่วนข้อมูลที่จัดส่งข้อคำถามไปทางอีเมล์ให้ตอบแล้วส่งกลับมาทางอีเมล์ตรวจสอบข้อคำถามว่าครบถ้วนหรือไม่แล้วจัดเก็บไว้ในแฟ้มข้อมูลเป็นชื่อตามผู้ให้สัมภาษณ์จัดเก็บ ข้อมูลที่ทำการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์จะใช้โดยตรงและเป็นการทบทวนข้อความที่ขาดหายไป โดยการจดไม่ได้ขออนุญาตบันทึกเสียงพูดคุยแต่เปิดให้มีเสียงออกลำโพงซึ่งจะรับฟังกัน 2 คนคือผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยช่วยกันจดบันทึกนำกลับมาถอดเทปเขียนลงในสมุดบันทึกแล้วนำไปจัดพิมพ์จัดพิมพ์ไว้ในคอมพิวเตอร์จัดทำเป็นแฟ้มข้อมูลไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์เก็บข้อมูลไวในเอ็กเทอร์นอลไดร์อย่างน้อย 2 เครื่องและฝากไว้ในดร็อปบล็อกและระบบไอคลาวด์และในเมล์บล็อกด้วย เพื่อความปลอดภัยของข้อมูล ข้อมูลที่ได้จะนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หลังจากตรวจสอบความถูกต้องแล้วจะนำมาแยกออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหา เช่น สภาพปัญหาของการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น ความรู้และการดำเนินงานในการสงวน การป้องกัน การบูรณะฟื้นฟู การบำรุงรักษา ตลอดจนการสร้างใหม่ของศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น และนำมาทำการตีความหมายจากข้อมูลที่ได้ ซึ่งทั้งหมดนั้นเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล เพื่อสรุปหาองค์ประกอบหลักและนำไปเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการทำการวิจัย

หลังจากเสร็จสิ้น การสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม การจัดสัมมนา การสังเกตการสำรวจ การสอบถาม ในแต่ละครั้งที่ดำเนินการเสร็จแล้วนำมาประชุมสรุปรายละเอียดของข้อมูลจากการจดบันทึก ภาพถ่ายภาพวาดการบันทึกเสียง คลิปวีดิโอและสามารถแบ่งเป็นสองส่วนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลมีผลสรุปได้เป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 พัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในประเทศเพื่องานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ส่วนที่ 2 วิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ส่วนที่ 3 รวบรวมชนิดรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นและพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืนของตลาดพื้นถิ่นทีเหมาะสมกับชุมชนพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ส่วนที่ 4 จัดทำฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ส่วนที่ 5 ส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าทั้งในและส่งออกต่างประเทศของตลาดพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ส่วนที่ 1 พัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในประเทศเพื่องานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จากการลงพื้นที่สำรวจศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าตลาดที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีทั้งหมด 9 แห่ง คือ

1. ตลาดปากช่อง ถนนเทศบาล 5 และ ถนนเทศบาล 17 อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา เทศบาลเมืองปากช่อง
2. ตลาดสีคิ้ว ถนนสีคิ้ว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา เทศบาลเมืองสีคิ้ว
3. ตลาดหน้าประตูชุมพล อ.เมือง จ.นครราชสีมา เทศบาลเมืองนครราชสีมา
4. ตลาดโชคชัย อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา เทศบาลตำบลโชคชัย
5. ตลาดนางรอง ถนนประชาสันติสุข อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เทศบาลเมืองนางรอง
6. ตลาดศีขรภูมิ ถนนเทพนิมิตและถนนเสรีธิปัตย์ อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์ เทศบาลตำบลระแงง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7. ตลาดสำโรงทาบ ถนนบำรุงพัฒนา อ.สำโรงทาบ จ.สุรินทร์เทศบาลสำโรงทาบ
8. ตลาดเชียงคาน ถนนชายโขง อ.เชียงคาน จ.เลย เทศบาลตำบลเชียงคาน
9. ตลาดชุมชนหน้าประตูโขง ชุมชนหน้าประตูโขง อ.ธาตุพนม จ.นครพนม เทศบาลตำบลธาตุพนม
10. ตลาดวัดพระธาตุเชิงชุม ชุมชนวัดพระธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร เทศบาลเมืองสกลนคร

ส่วนที่ 2 วิจัยและวิเคราะห์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในเชิงอนุรักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ตลาดพื้นถิ่นในตะวันออกเฉียงเหนือเกิดขึ้นด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ 1) เกิดจากชุมชนเมืองเก่าอย่างเช่นตลาดเมืองเชียงคาน ตลาดย่าโม 2) เกิดจากศาสนสถานสำคัญขนาดใหญ่คือพระธาตุ ดังเช่น ตลาดชุมชนหน้าซุ้มประตูโขงพระธาตุพนม 3) เกิดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟ และที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น ตลาดปากช่อง ตลาดศีขรภูมิ ตลาดสำโรงทาบ

ส่วนที่ 3 รวบรวมชนิดรูปแบบสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นและพัฒนาต้นแบบที่ยั่งยืนของตลาดพื้นถิ่นที่เหมาะสมกับชุมชนพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ลักษณะของตลาดทั้ง 3 ลักษณะนี้จะเป็นโรงเรือนที่ถูกสร้างขึ้นเป็น 4 แบบคือ 1)รูปแบบโครงสร้างไม้ ชั้นเดียว 2) รูปแบบโครงสร้างไม้ 2 ชั้น 3) รูปแบบโครงสร้างไม้มีผนังกันไฟก่ออิฐฉาบปูน และ 4) โครงสร้างครึ่งตึกครึ่งไม้ผนังไผ่สานฉาบด้วยดินเหนียวหรือปูน ทั้ง 4 รูปแบบจะสร้างเป็นเรือนแถวติดต่อกันอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 3 ห้อง 5 ห้อง 7 ห้อง หรือ 9 ห้อง เป็นอาคารโรงเรือนที่เป็นเรือนแถวพาณิชย์พักอาศัย 1 ชั้น และ 2 ชั้น เป็นถนนการค้า หน้ากว้างไม่น้อยกว่า 3 เมตร ลึกตามเนื้อที่เป็นเจ้าของ ตามการใช้งาน แบบนี้จะเป็นโรงเรือนส่วนบุคคล อีกแบบหนึ่งจะสร้างเลียนแบบตะวันตกที่เอารูปแบบมาจากจีนผสมผสานกับตะวันตกมาจัดการเป็นรูปแบบมาตรฐาน แยกเป็น 2 แบบคือ แบบแรกเป็นโครงสร้างไม้ 2 ชั้น เป็นของส่วนทรัพย์สินและของการรถไฟ สร้างขึ้น มีหน้ากว้าง 3.50 เมตร ความลึกของอาคาร 12-15 เมตร มีการจำกัดเขต เหมือนกับห้องแถวปัจจุบัน แบบที่ 2 เป็นแบบผนังรับน้ำหนัก 2 ชั้นชั้นบนเป็นโครงสร้างไม้หลังคามุงกระเบื้องแบบตะวันตก และมีผนังกันไฟตรงกลางนิยมขุดบ่อน้ำใช้ มีคอร์ดยาร์ด (Courtyard) ตรงกลางแบบอาคาร สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส (Sino-Portuguese Architecture) ตกแต่งด้านแบบอาคารเรือนแถวไม้

นอกจากโรงเรือนพักอาศัยแล้วตามถนนการค้าเหล่านี้ ยังมีโรงแรมที่พักค้างคืนสำหรับพ่อค้าและส่งคนเดินทาง หรือนักบุญที่เดินทางมานมัสการพระธาตุ โรงฝิ่น โรงมหรสพ วัด ศาลเจ้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โรงเจ โรงเต้าฮู้ โรงอิฐ โรงสี โรงเครื่องปั้นดินเผา ยุ้งฉาง โรงเรียน โรงนา คอกสัตว์ ท่าเรือ ท่ารถ สถานีรถไฟ โรงพัก อำเภอ บ้านพักอาศัย ประกอบกันเป็นย่านการค้า ขนาดใหญ่ ที่เป็นอาคารไม้

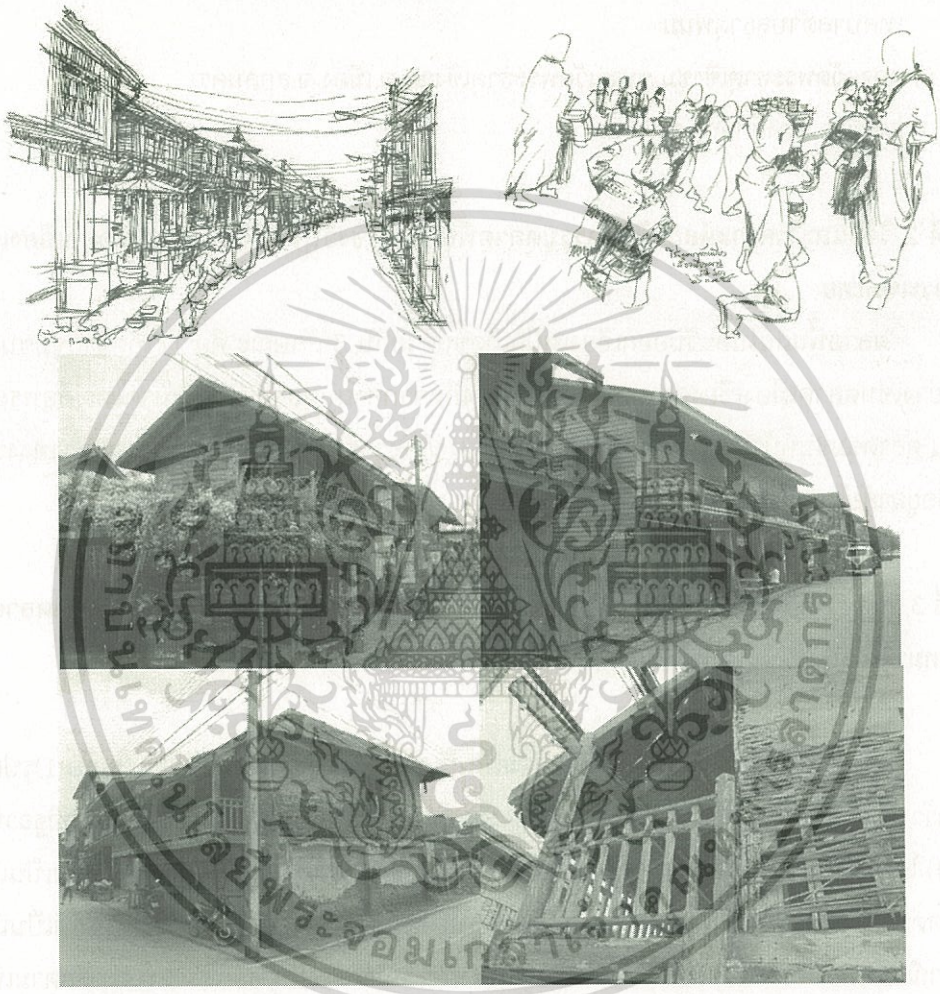

ภาพที่ 4.1 แสดงการเกิดตลาดจากชุมชนเมืองเก่าอย่างเช่นตลาดเมืองเชียงคาน ตลาดย่าโม (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

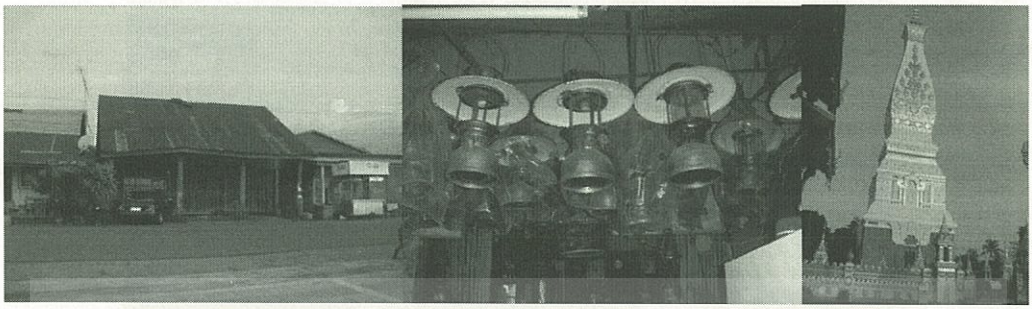

ภาพที่ 4.2 แสดงการเกิดตลาดจากศาสนสถานสำคัญขนาดใหญ่คือพระธาตุดังเช่น ตลาดชุมชนหน้าซุ้มประตูโขงพระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.2555)

ภาพที่ 4.3 แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2555)

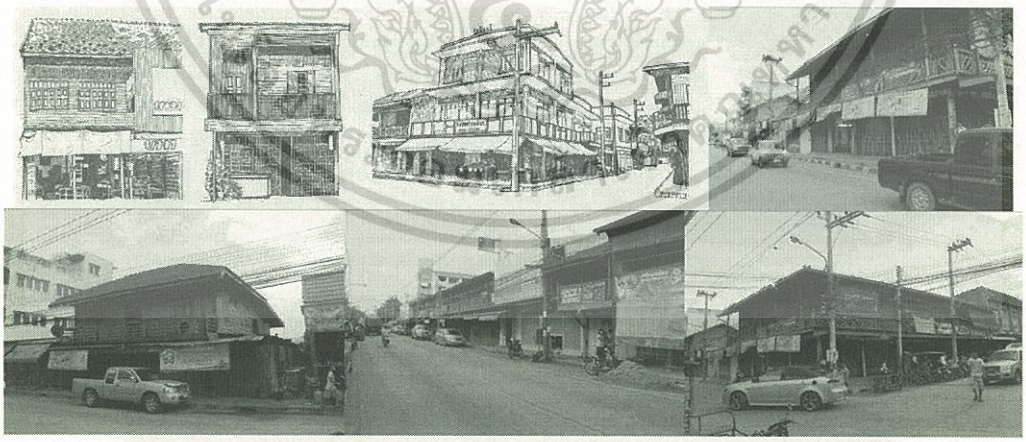

ภาพที่ 4.4 แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

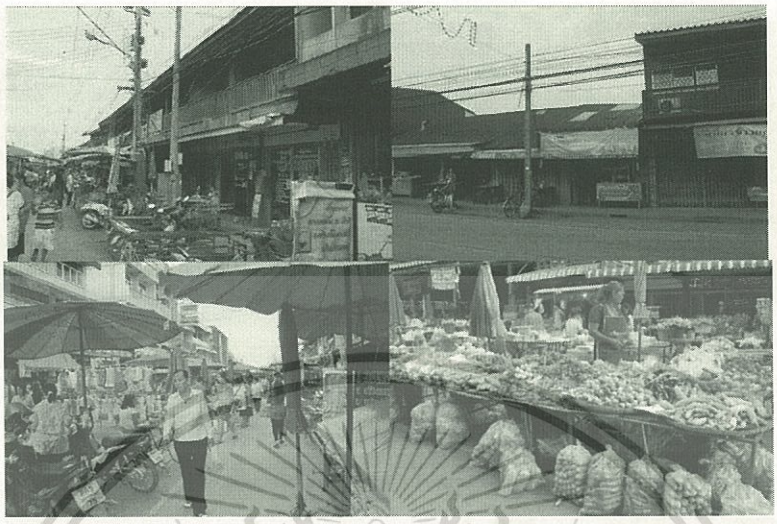

ภาพที่ 4.5 แสดงการจัดตลาดเช้าที่ ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2555)

ภาพที่ 4.6 แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดย่าโมประตูชุมพล โคราช
(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.7 แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดย่าโมประตูไชยณรงค์ โคราช
(พิชัย สดภิบาล.2555)

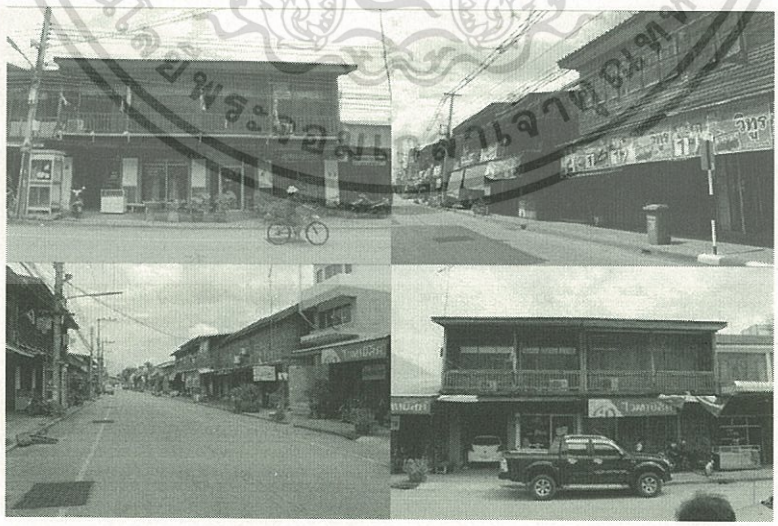

ภาพที่ 4.8 แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดโชคชัย โคราช
(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

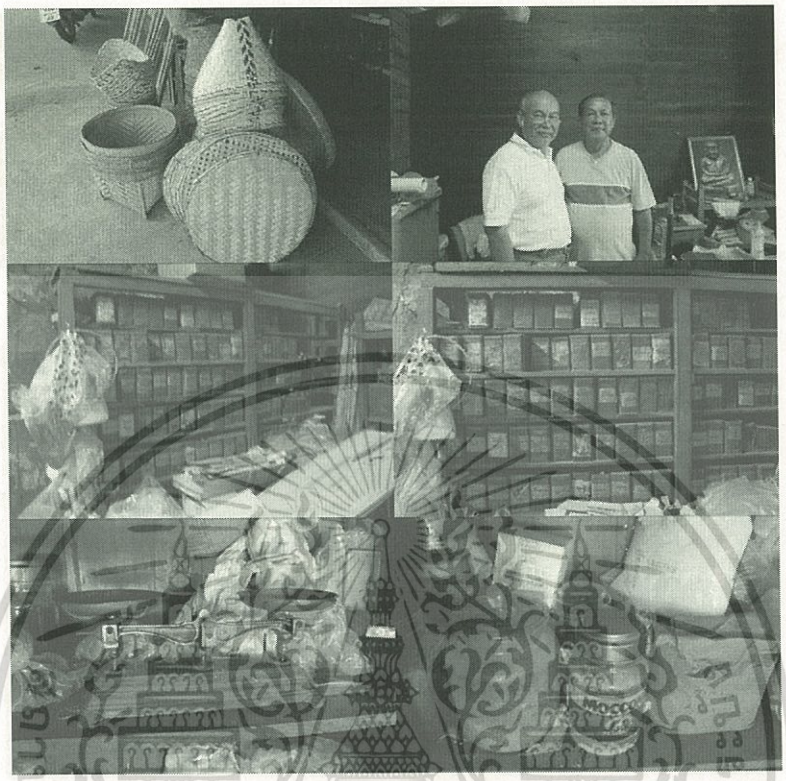

ภาพที่ 4.9 แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยตลาดโชคชัย โคราช (พิชัย สดภิบาล.2555)

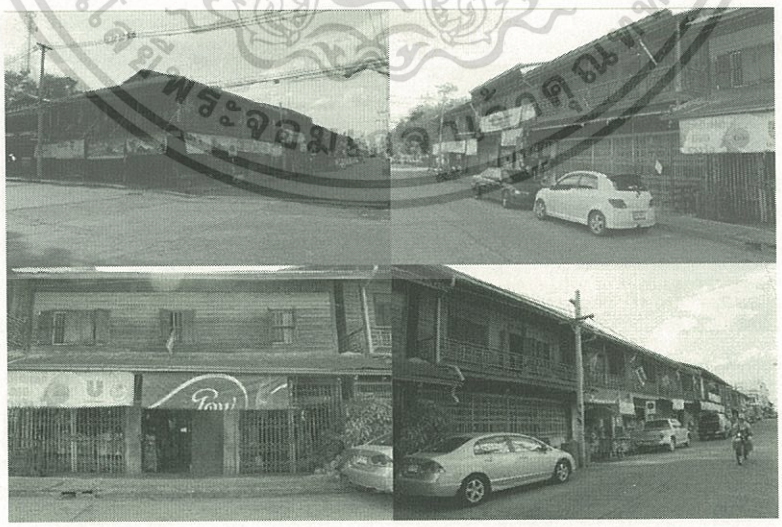

ภาพที่ 4.10 แสดงการเกิดตลาดจากเมืองเก่าที่อยู่อาศัยของที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ตลาดนางรองบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

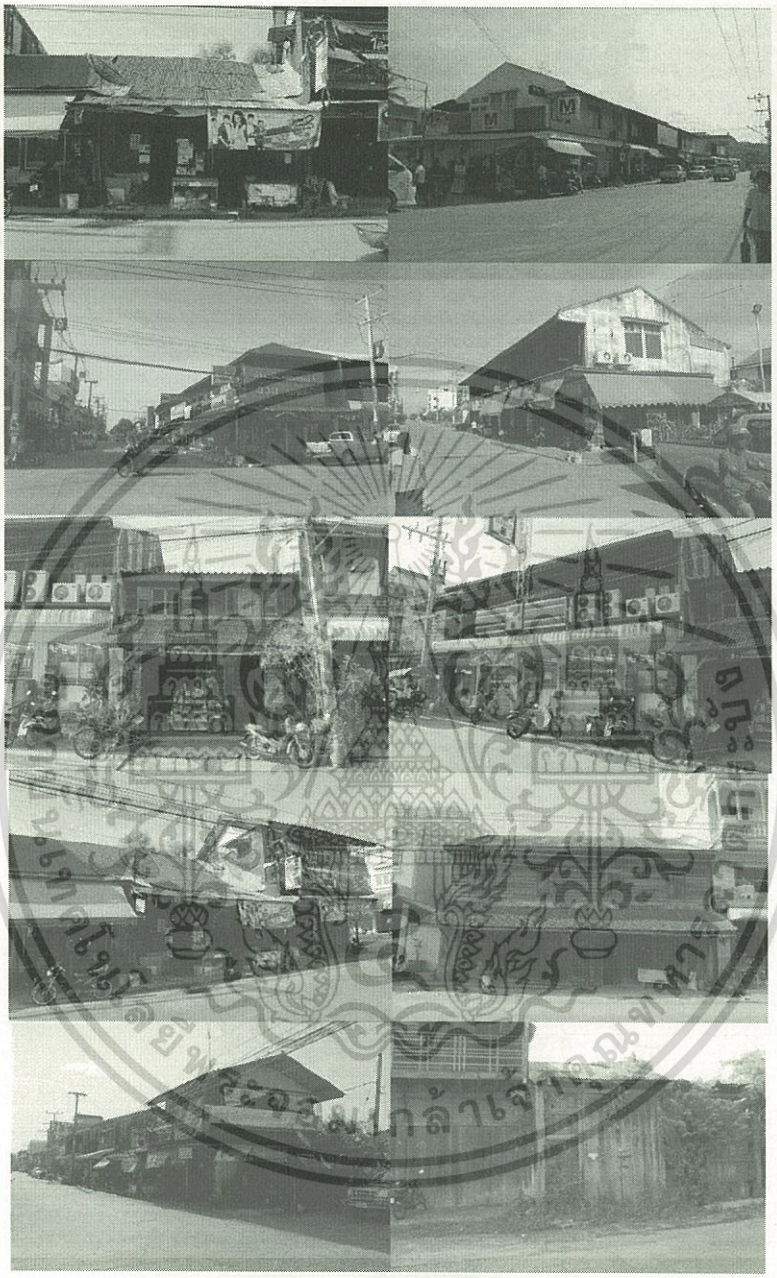

ภาพที่ 4.11 แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดศีขรภูมิ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.12 แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดศีขรภูมิ (พิชัย สดภิบาล.2555)

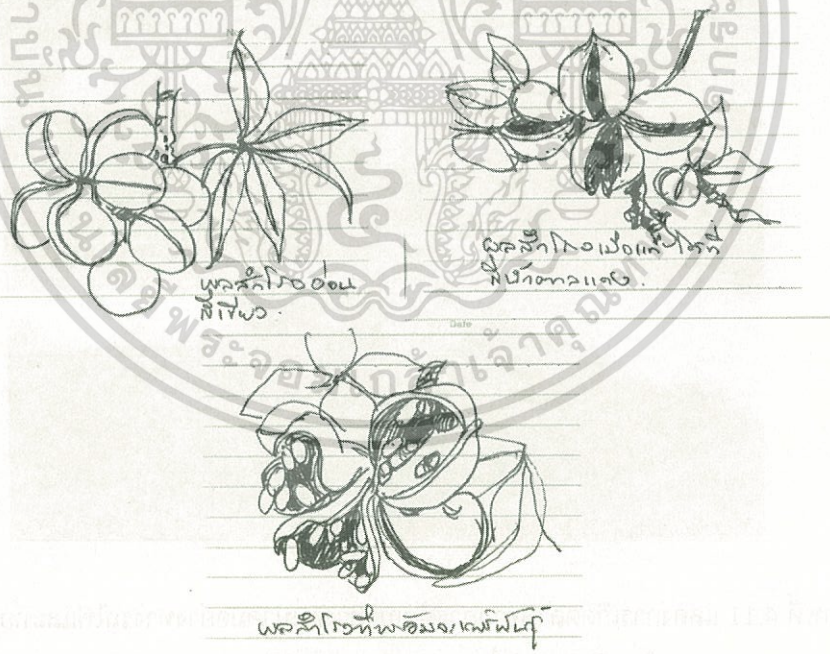

ภาพที่ 4.13 แสดงการเกิดชื่อตลาดจากพันธ์ไม้พื้นถิ่น “ต้นสำโรงทาบ” ตลาดสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

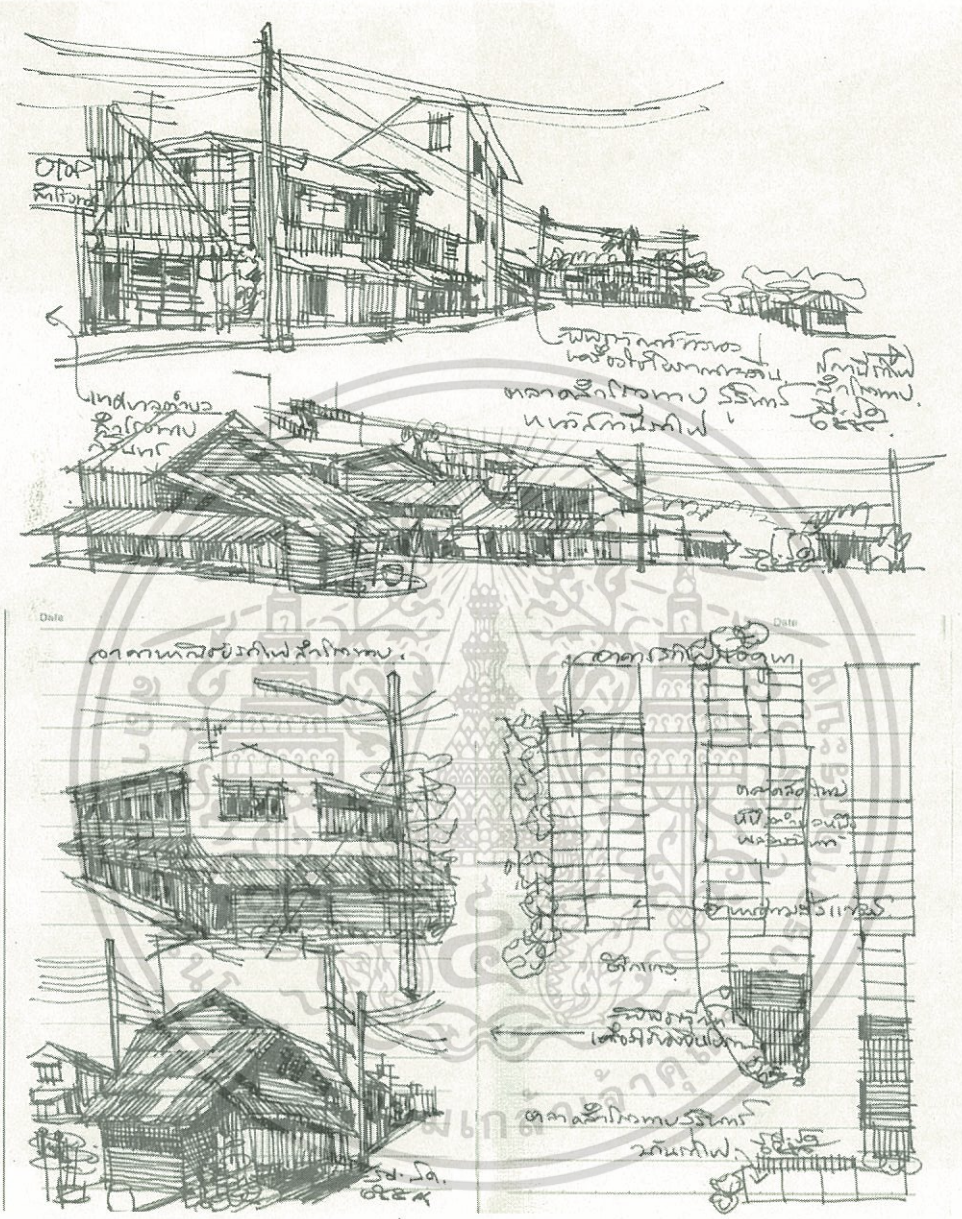

ภาพที่ 4.14 แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

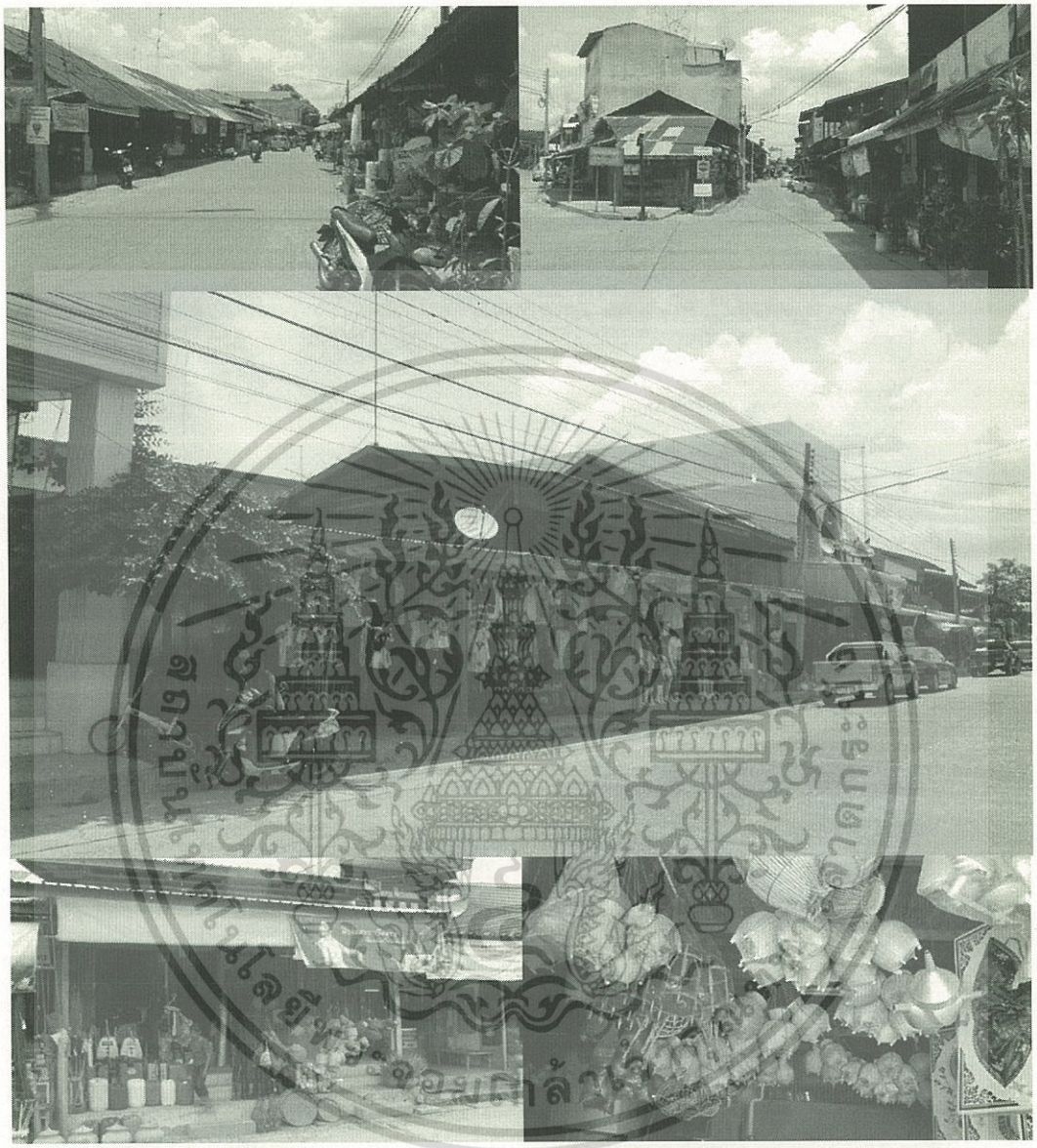

ภาพที่ 4.15 แสดงการเกิดตลาดจากการพัฒนาทางคมนาคมอย่างทางรถไฟและที่อยู่อาศัย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 4 จัดทำฐานข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์สถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

2553-2558 http://www.arjarnsod.com **เว็บเบสการเรียนการสอนวิชาที่ทำการสอนในแต่ละเทอม งานวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม อนุรักษ์ตลาดเก่าอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป**

2558-ปัจจุบัน http://kmitl4learn.in.th **เว็บเบสการเรียนการสอนวิชาที่ทำการสอนในแต่ละเทอม งานวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม อนุรักษ์ตลาดเก่าอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป**

2553-2558 https://www.facebook.com/arjarnsodkmitl/?ref=hl **เว็บเพจการเรียนการสอนวิชาที่ทำการสอนในแต่ละเทอม งานวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม อนุรักษ์ตลาดเก่าอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป**

2553-ปัจจุบัน http://www.thaiblogonline.com/sodpichai.blog **เป็นบล็อกบทความวิชาการ ปัจจุบันมีผู้เข้าชมและสืบค้นแล้วมากกว่า 1,000,000 คน (22/06/2558)**

2553-ปัจจุบัน https://www.facebook.com/groups/300906943348830/ *THAI GEOSOCIAL DESIGN ชุมชนนักปฏิบัติ* **เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนวิชา 90010007 การออกแบบภูมิสังคมไทย**

2553-ปัจจุบัน https://www.facebook.com/groups/149698978550875/ *INDIVIDUAL STUDY ชุมชนนักปฏิบัติ* เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนวิชา 03456216 การศึกษารายบุคคล

2553-ปัจจุบัน https://www.facebook.com/groups/383593528417712/ *Professional Teaching Practice ชุมชนนักปฏิบัติ* **เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนวิชา** 03456001 การฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู, 1 03456002 การฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู 2, **สัมมนาการ 03456003 การสัมมนาครุศาสตร์การออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน**

2553-ปัจจุบัน https://www.facebook.com/groups/149258421843796/ Interior Environmental Design 4 ชุมชนนักปฏิบัติ **เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนวิชา** 03456106 การออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน 1, 03456204 การออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน 4

2553-ปัจจุบัน https://plus.google.com/u/0/ **เว็บเพจการเรียนการสอนวิชาที่ทำการสอนในแต่ละเทอม งานวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม อนุรักษ์ตลาดเก่าอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป**

2553-ปัจจุบัน https://www.youtube.com/playlist?list=PL2oyht_CbA2712L664zLT56_hXMa9eFX3 **เว็บเพจการเรียนการสอนวิชาที่ทำการสอนในแต่ละเทอม งานวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม อนุรักษ์ตลาดเก่าอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป**

2556 รายการชั่วโมงทำกิน ช่อง สถานโทรทัศน์ไทพีบีเอส (ThaiPBS) ในเรื่อง "ฟื้นตลาดร้อยปี...ฟื้นเศรษฐกิจชุมชน"รศ.ว่าที่ร้อยโท พิชัย สดภิบาล อาจารย์คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. รายการชั่วโมงทำกิน ออกอากาศ วันศุกร์ที่ 19 เมษายน 2556 เวลา 10.00-10.30 น.

ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 1 สถาบันเทคโนโลยี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีงบประมาณ 2556

2557 พิชัย สดภิบาล.**ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.** Me Style Home and Living. March-December.2014 Vol.1 No. 01-10

2557 ดำเนินกิจกรรมศึกษาดูงานเชิงอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น ให้กับนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก**ของคณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยบูรพา**

2557 ดำเนินกิจกรรมศึกษาดูงานเชิงอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น ให้กับนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก**ของคณะการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**

2557 **ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 2 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีงบประมาณ 2557**

2558 พิชัย สดภิบาล.**ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.** Me Style Home and Living. January-December.2015 Vol.2 No. 11-21

2558 **ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 3 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีงบประมาณ 2558**

2559 พิชัย สดภิบาล.**ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.** Me Style Home and Living. January-December.2016 Vol.2 No. 22-24

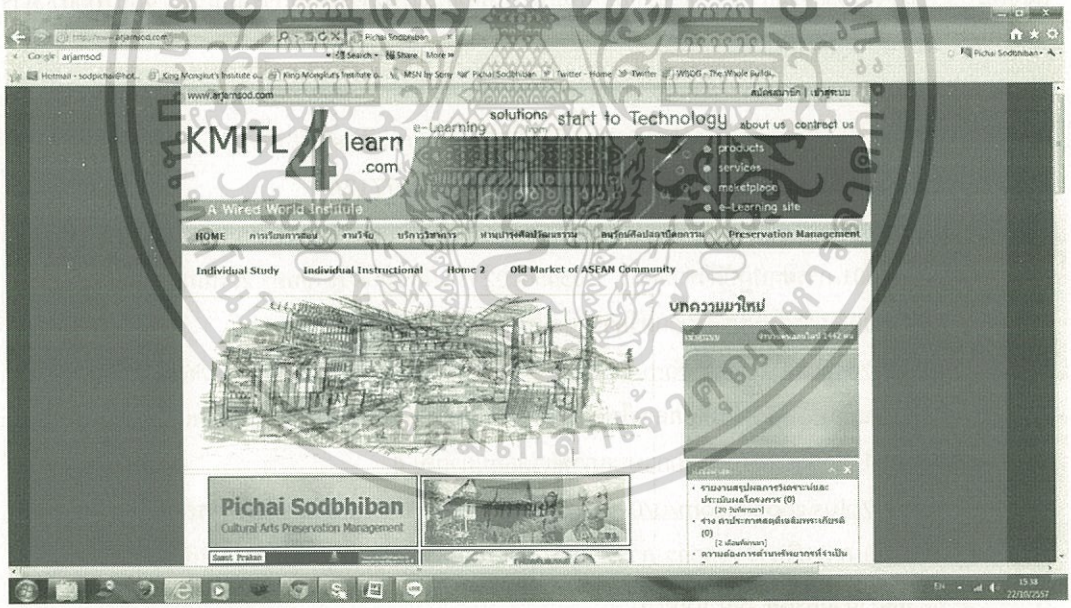

ภาพที่ 4.16 แสดงการพัฒนาเว็บไซต์ หน้าหลัก ของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

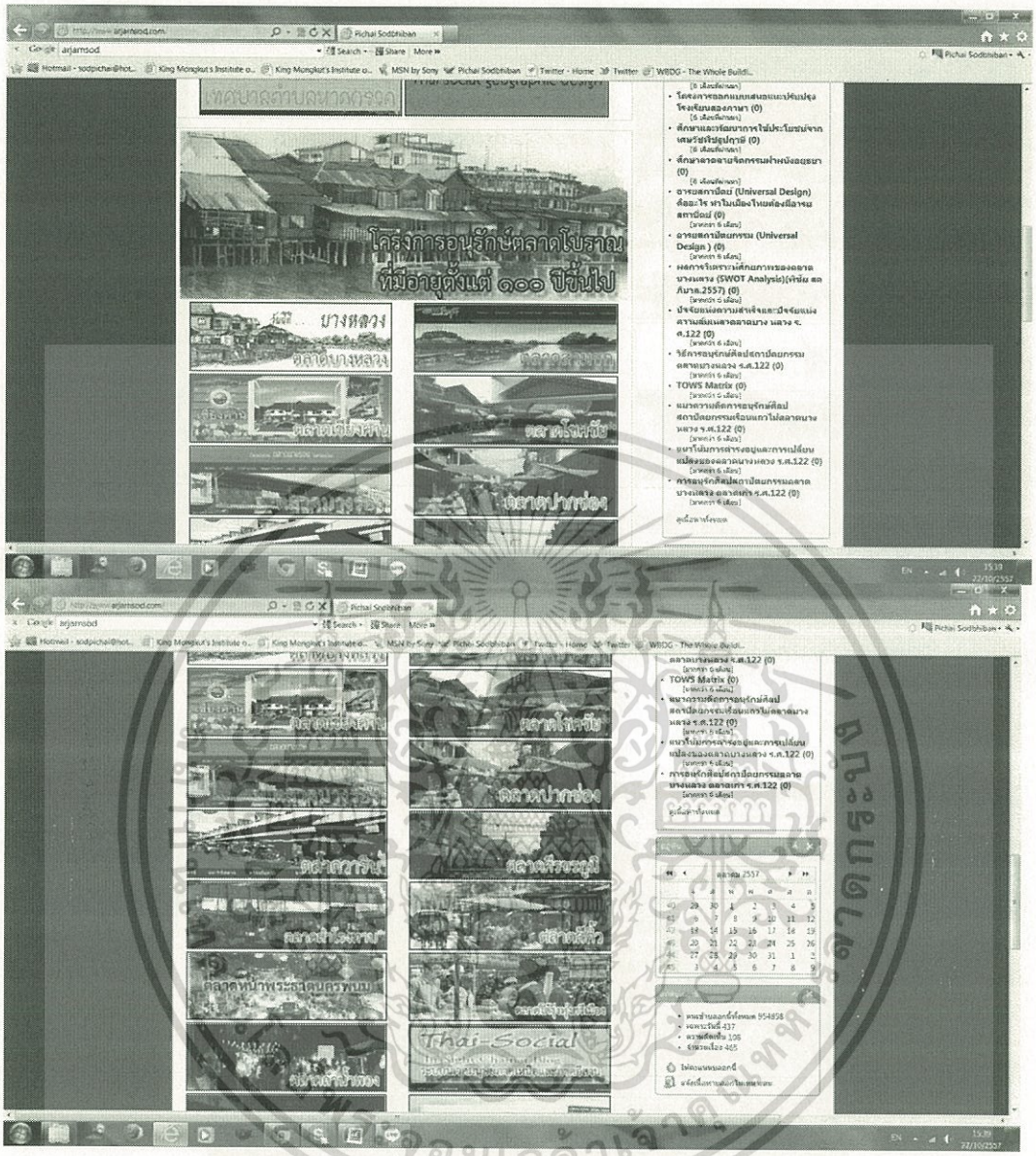

ภาพที่ 4.17 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

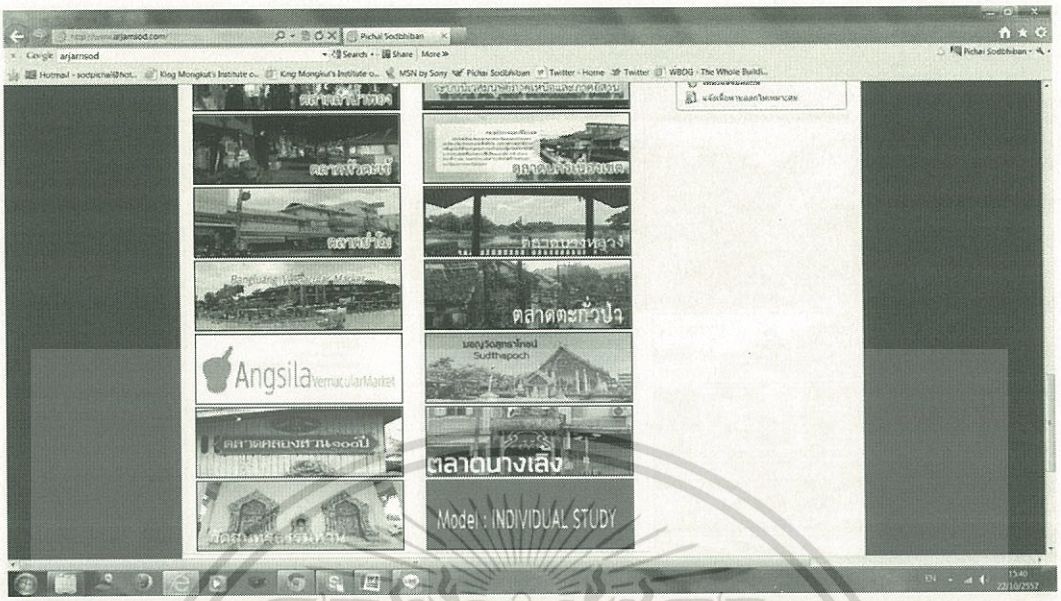

ภาพที่ 4.18 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

ภาพที่ 4.19 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

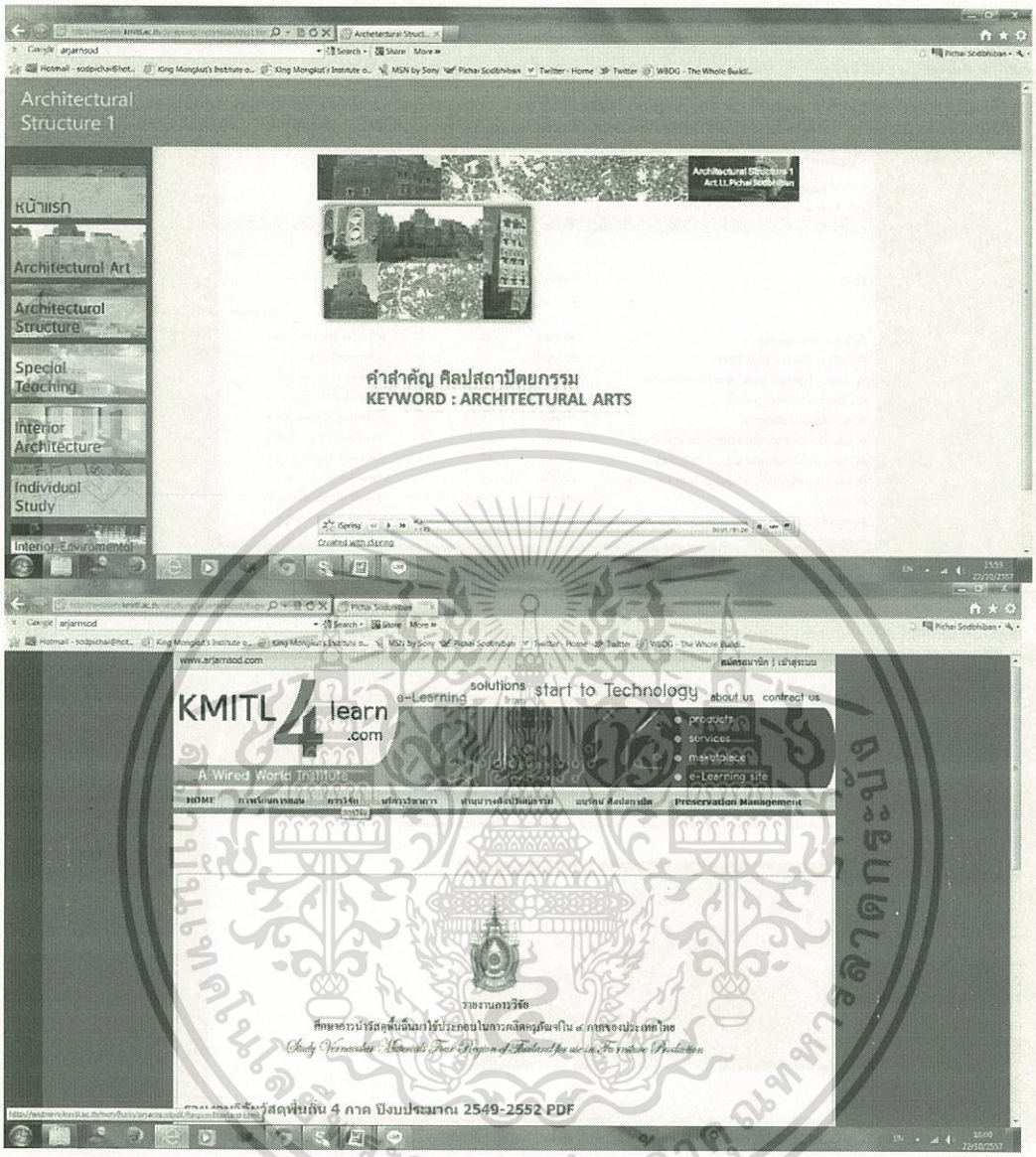

ภาพที่ 4.20 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนกับงานวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

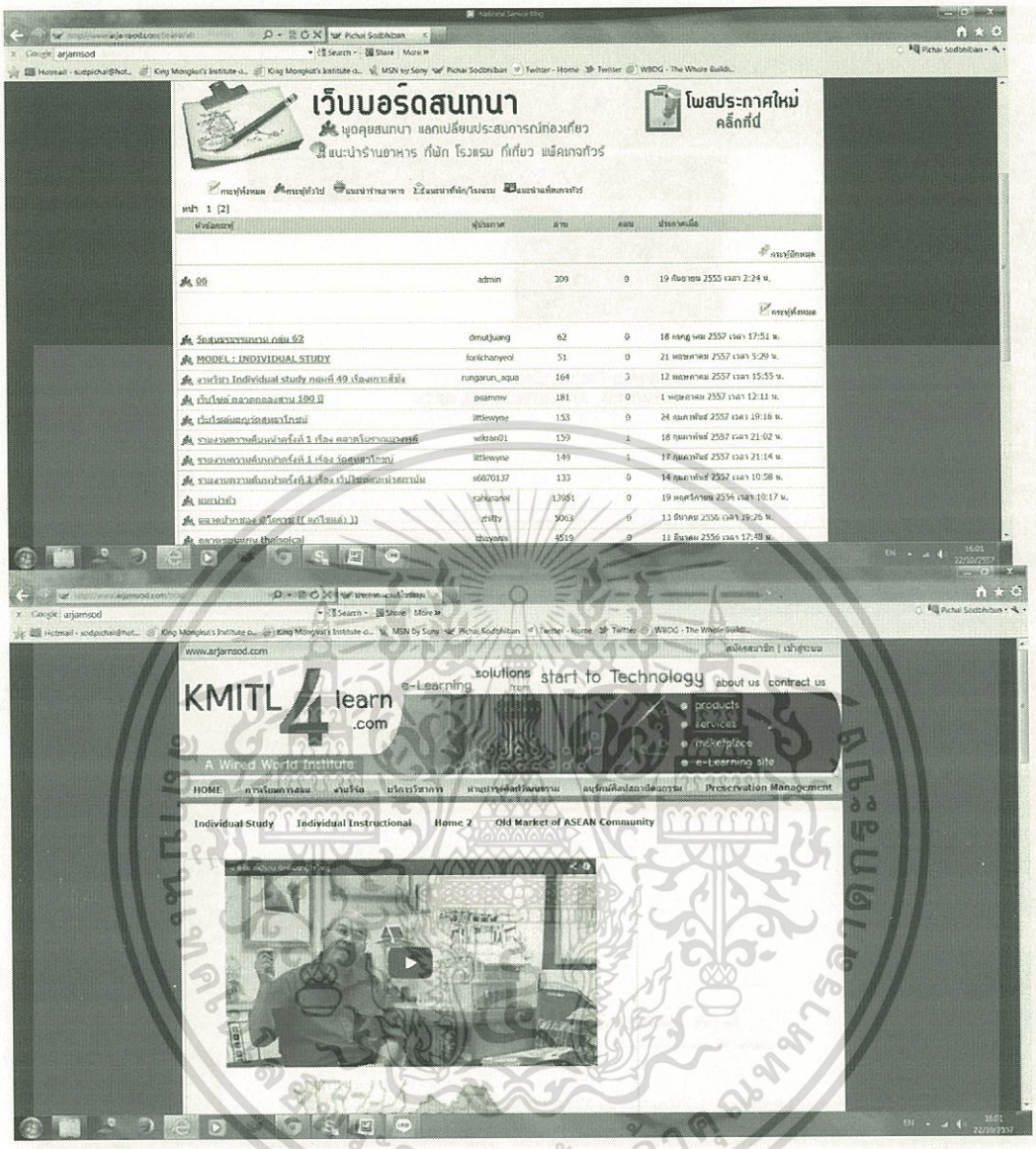

ภาพที่ 4.21 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนแบบออนไลด์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

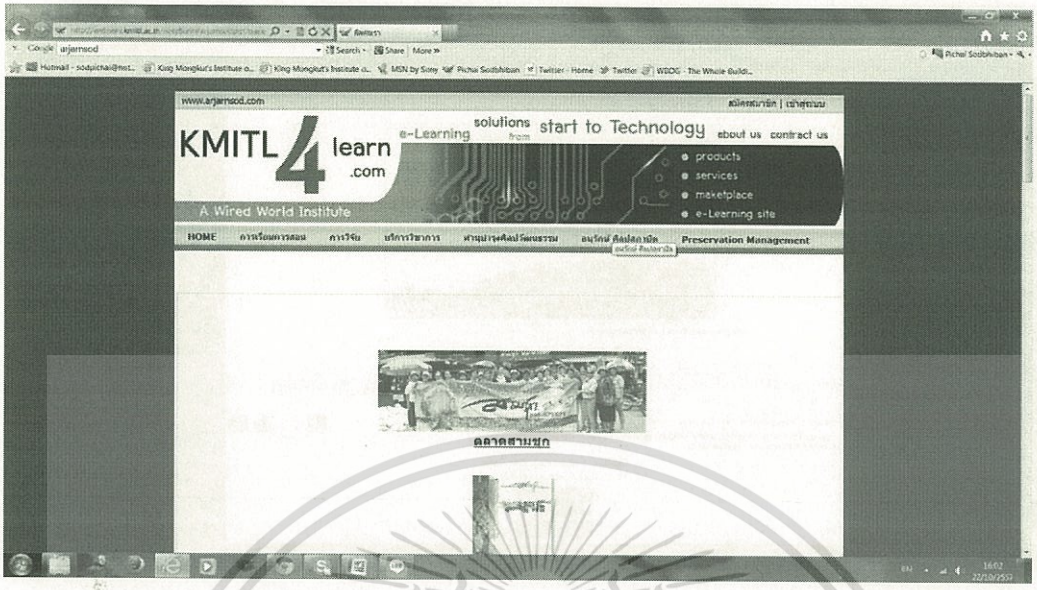

ภาพที่ 4.22 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนและการบริการวิชาการ

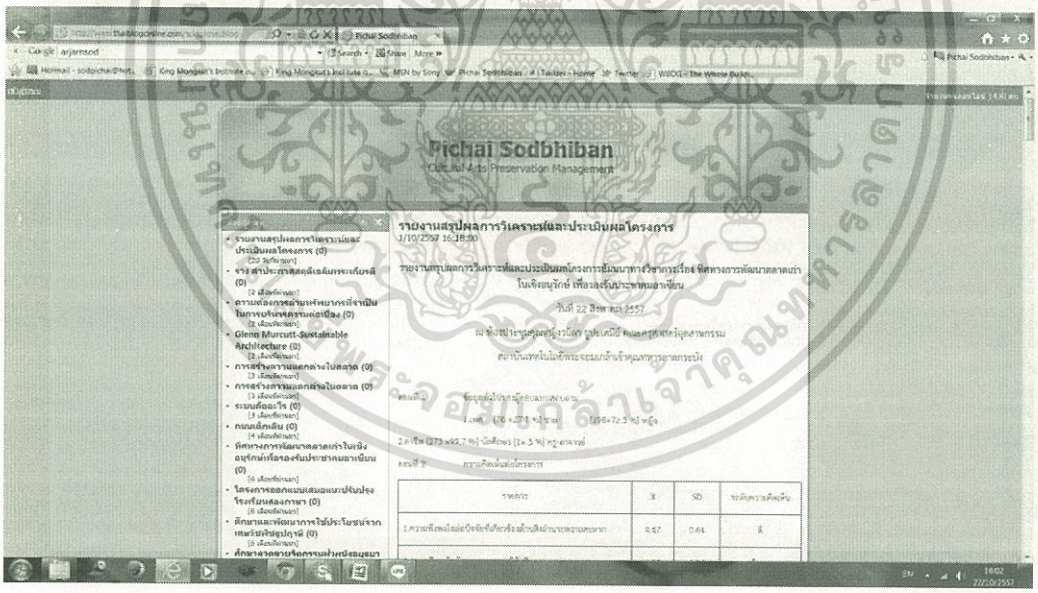

ภาพที่ 4.23 แสดงการพัฒนาบล็อกข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

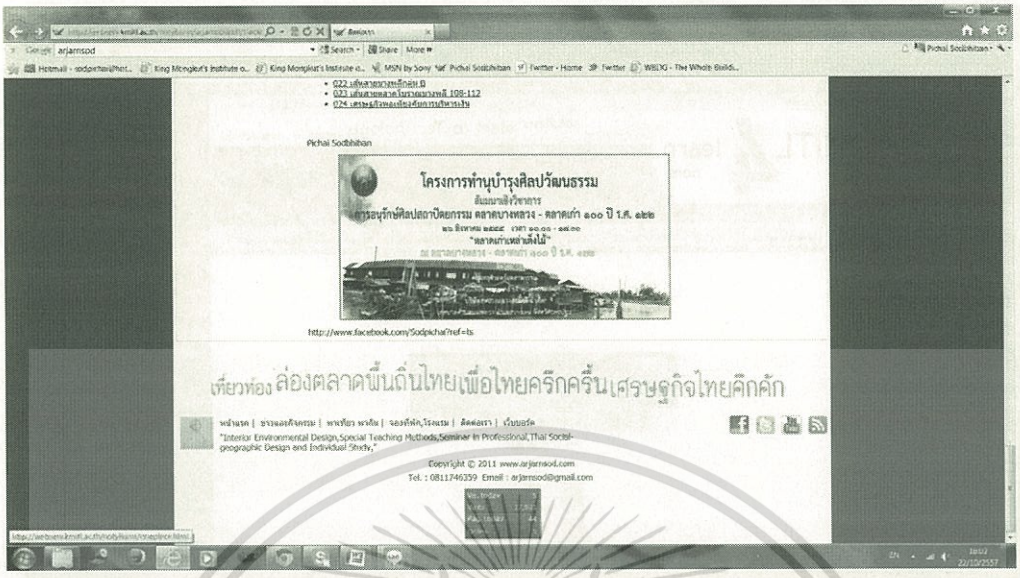

ภาพที่ 4.24 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

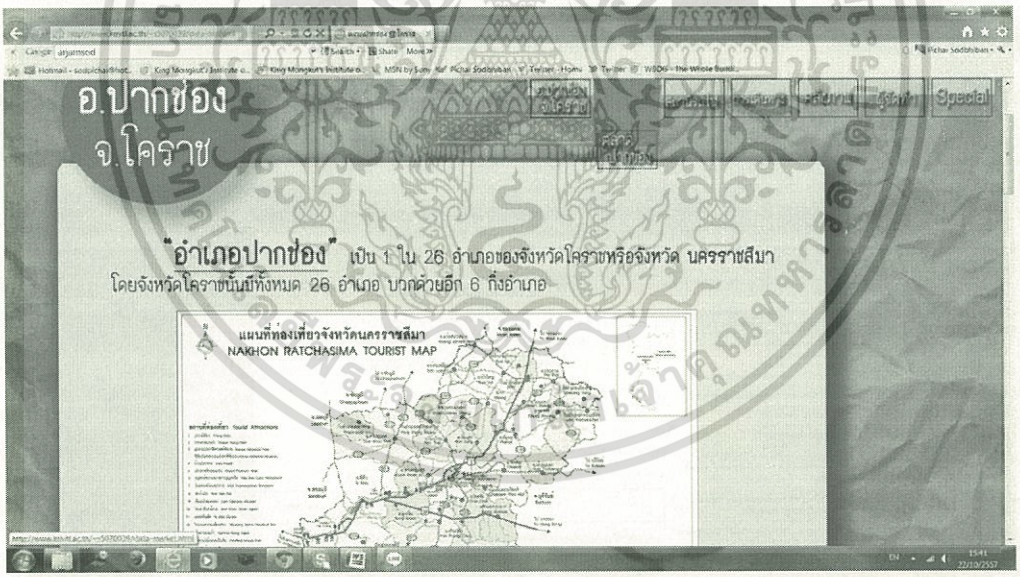

ภาพที่ 4.25 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดปากช่อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

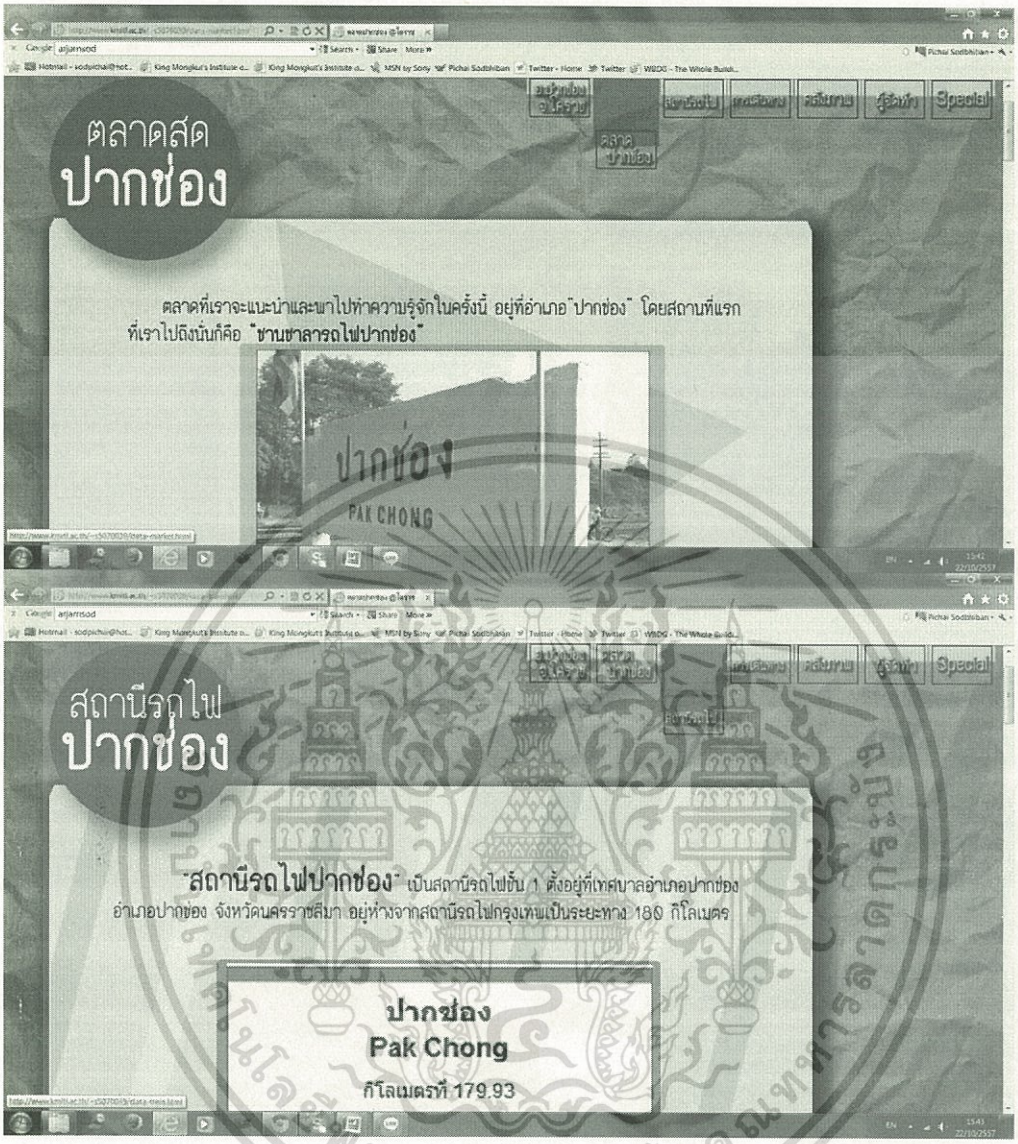

ภาพที่ 4.26 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดปากช่อง บอกตำแหน่งที่ตั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

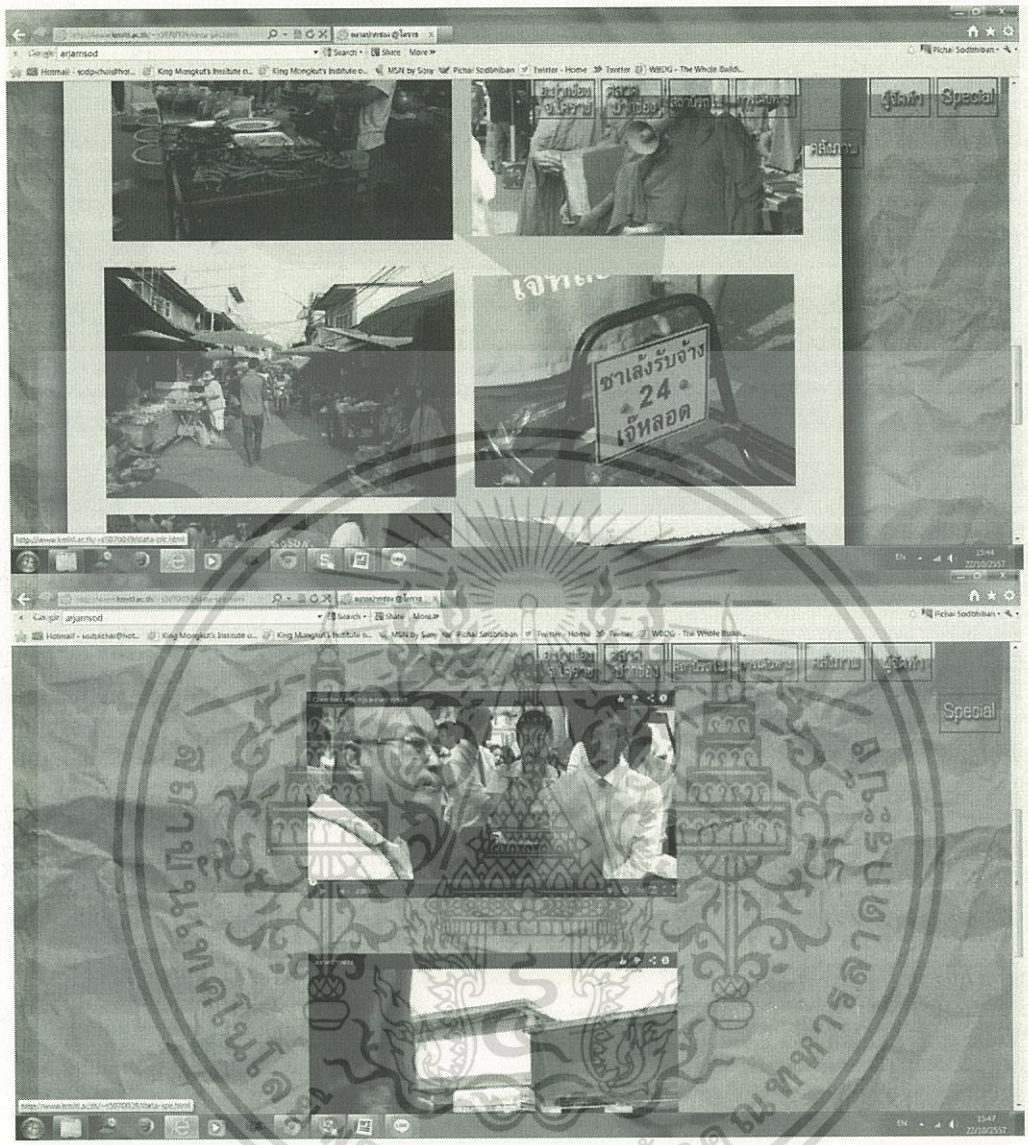

ภาพที่ 4.27 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดปากช่อง เสนอวิถีชีวิตชาวปากช่อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

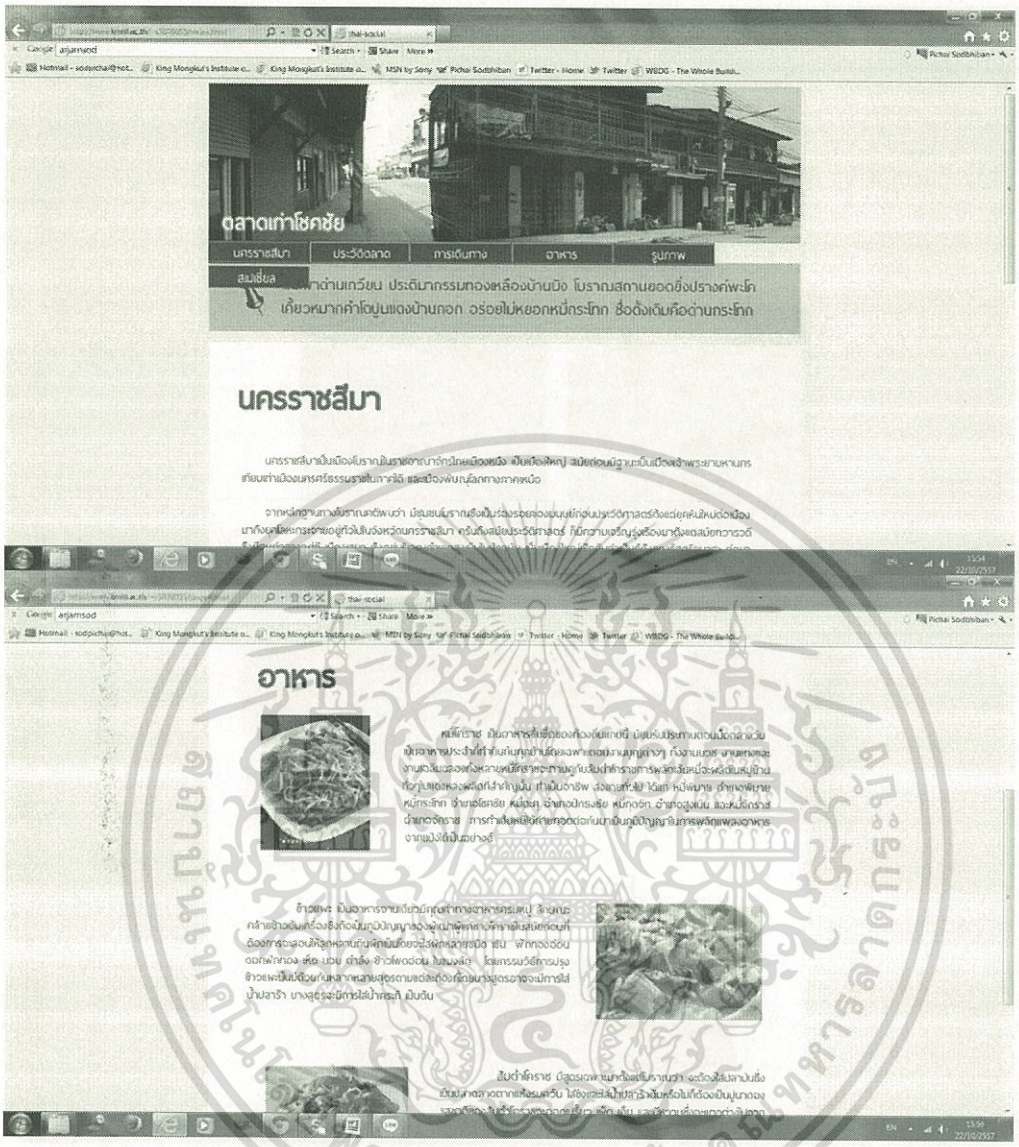

ภาพที่ 4.28 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดโชคชัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

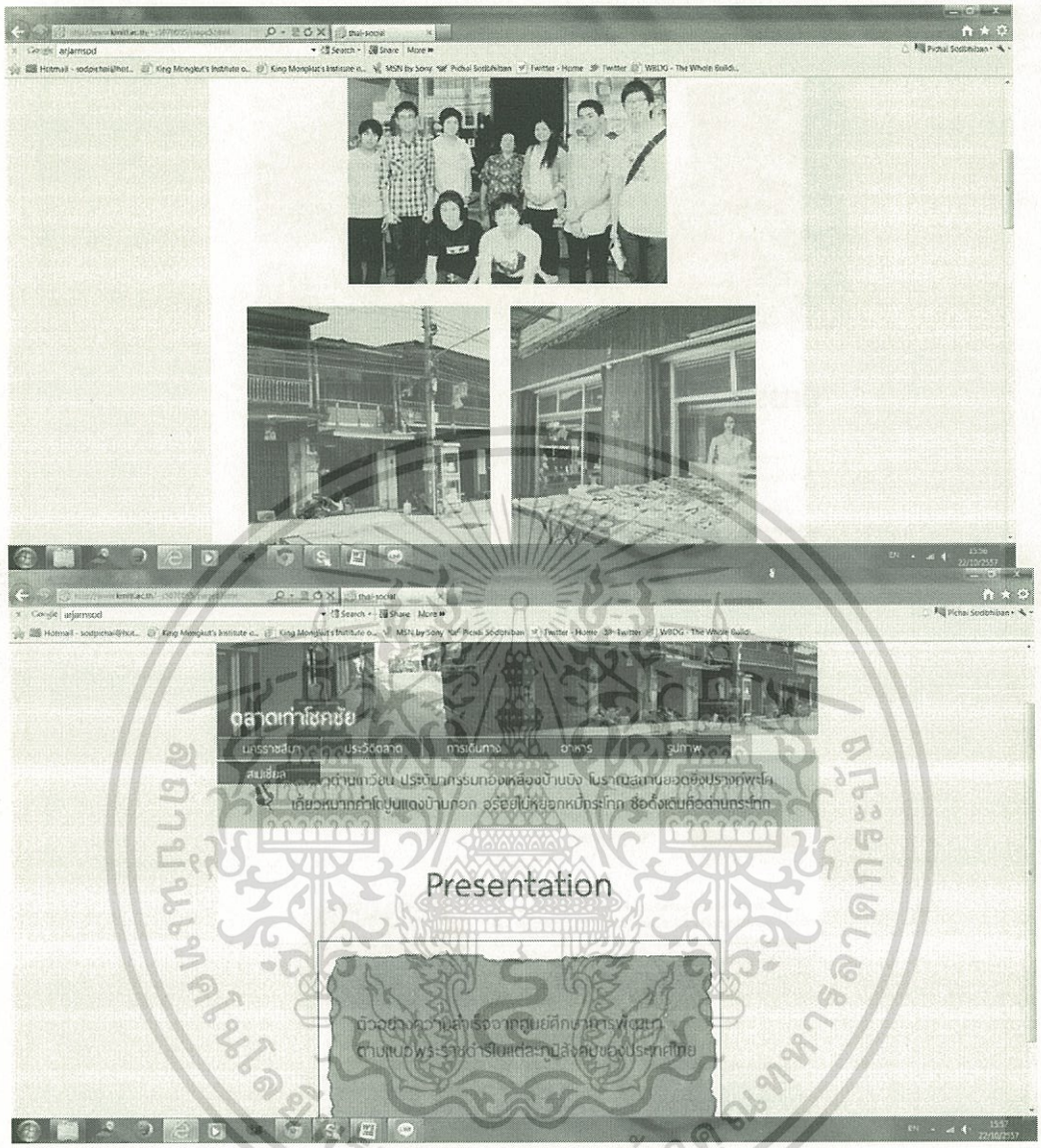

ภาพที่ 4.29 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดโชคชัย แสดงร้านค้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

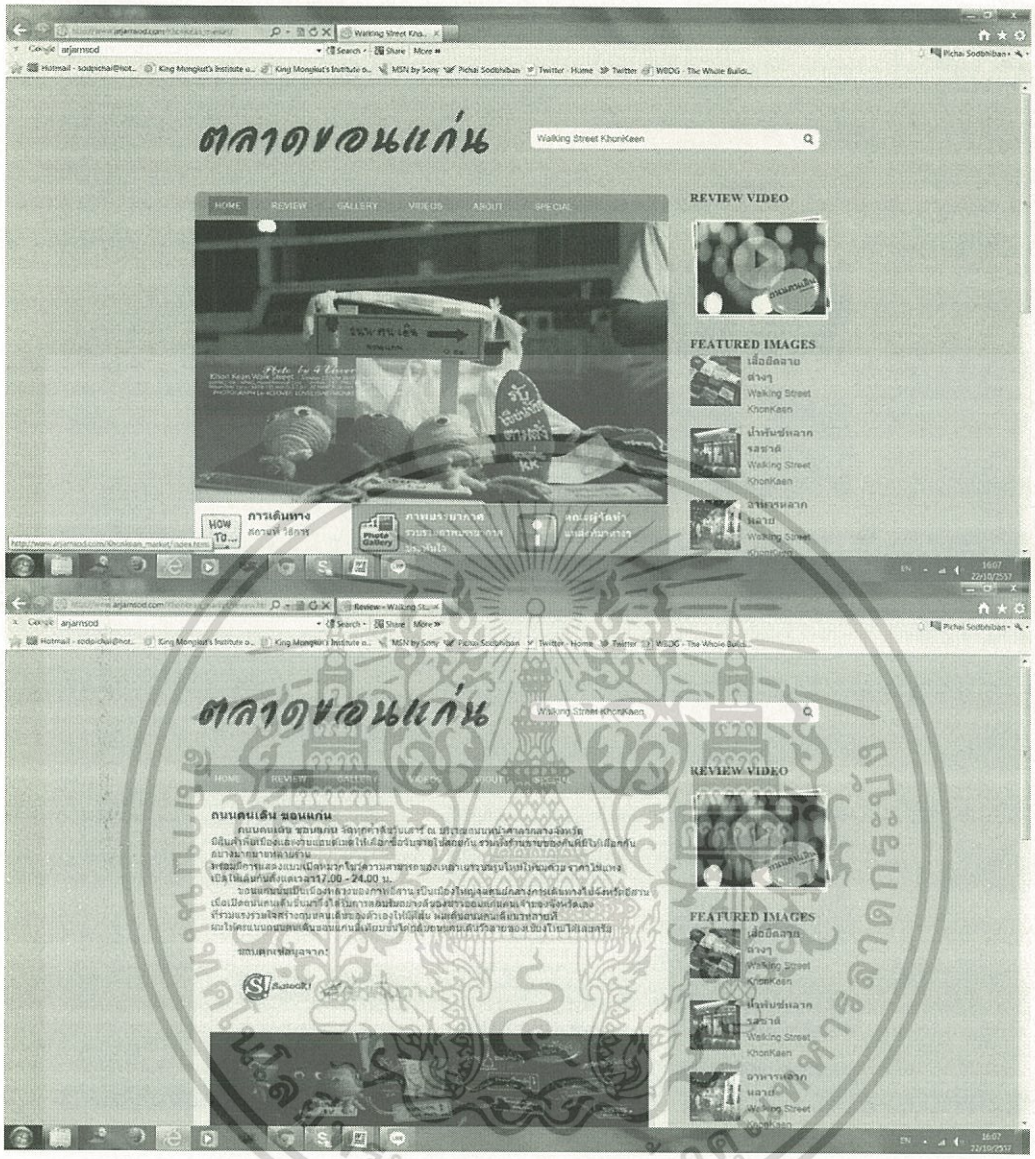

ภาพที่ 4.30 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีตลาดขอนแก่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

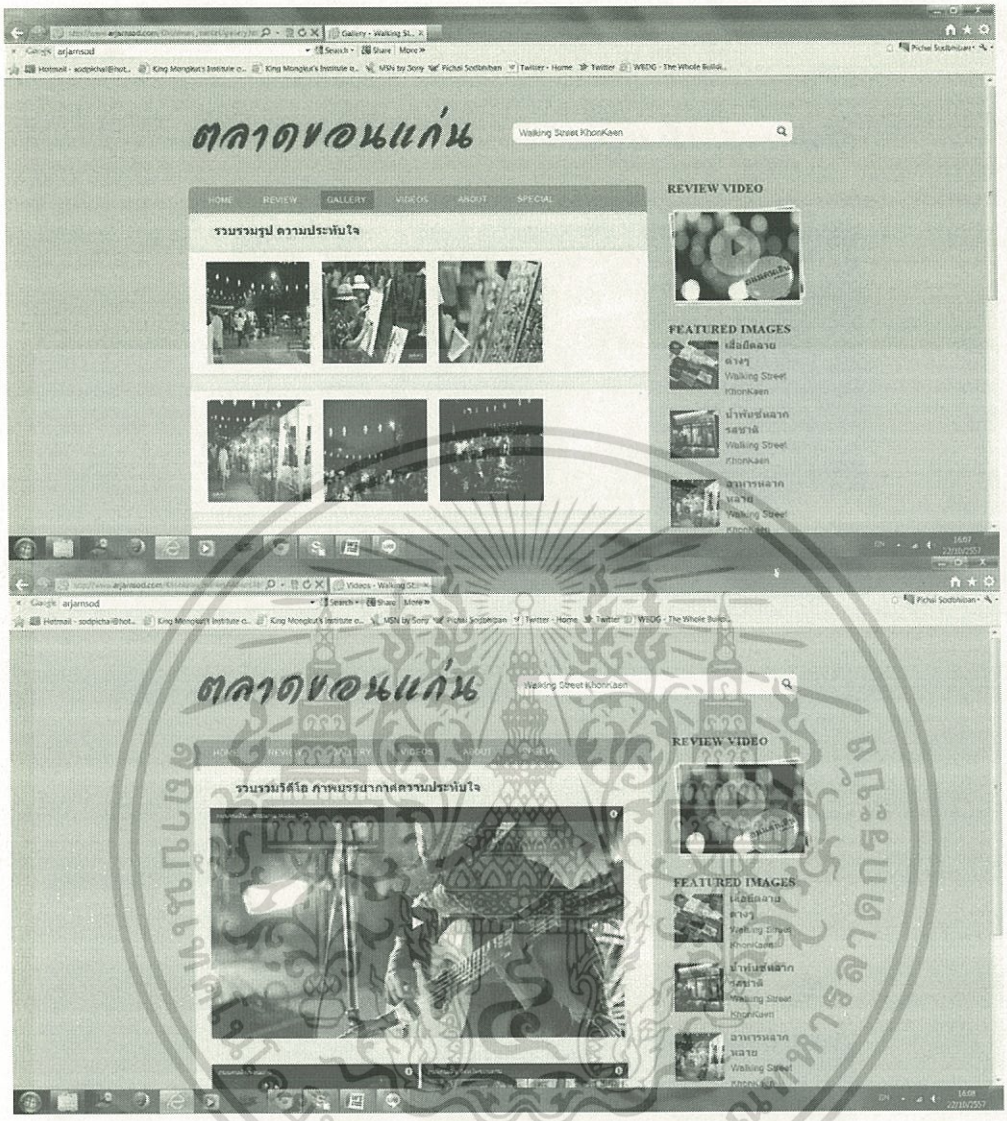

ภาพที่ 4..31 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ตลาดขอนแก่นยามค่ำคืน (ตลาดคนเดิน)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

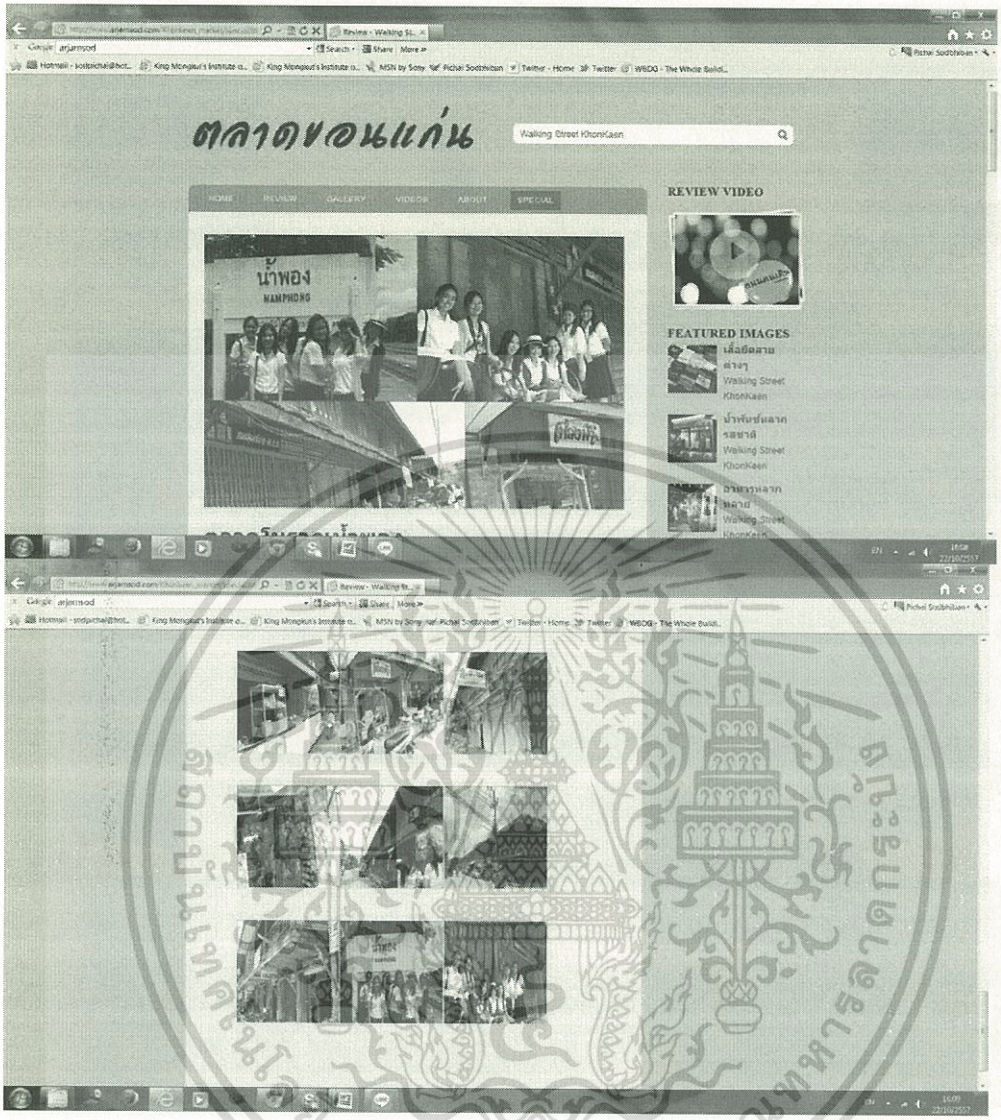

ภาพที่ 4.32 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี วิถีชาวตลาดขอนแก่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.33 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ตลาดหน้าประชุมพล เมืองโคราช

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

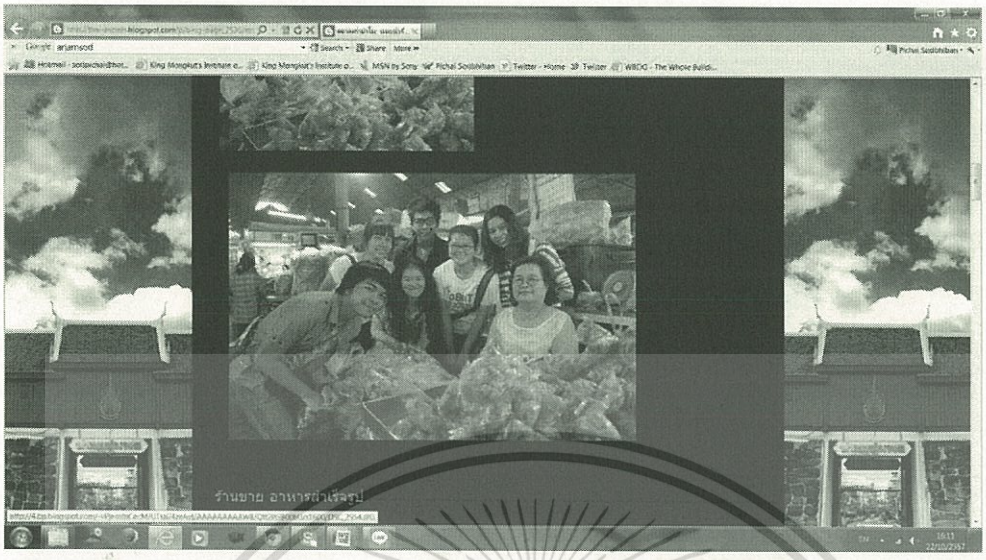

ภาพที่ 4.34 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ตลาดหน้าประชุมพล เมืองโคราช

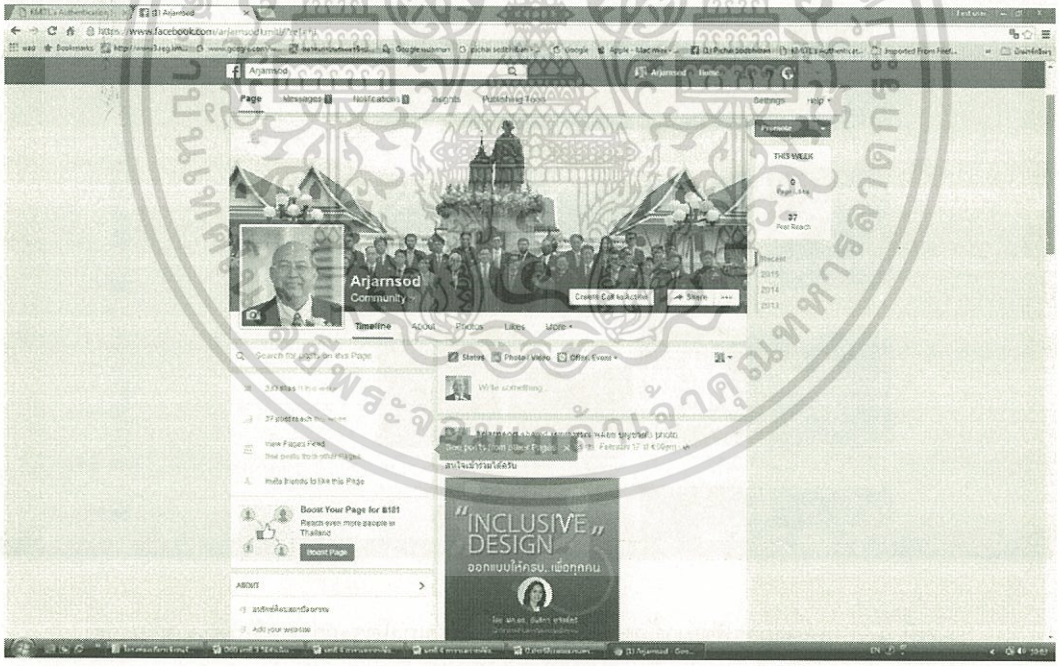

ภาพที่ 4.35 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของการจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

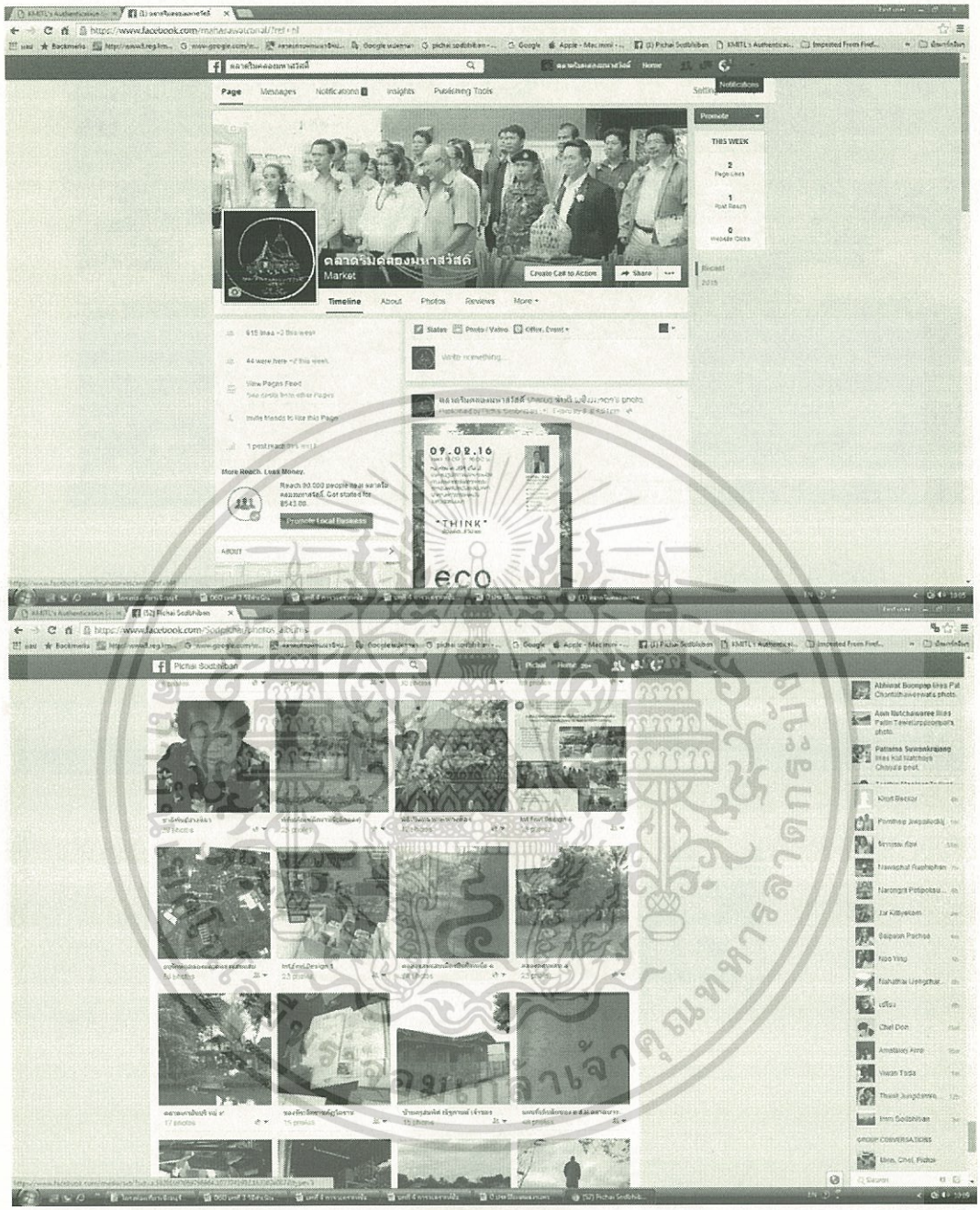

ภาพที่ 4.36 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในรูปแบบของการจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ การพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน 2558

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.37 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในรูปแบบของการจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ การพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน 2556

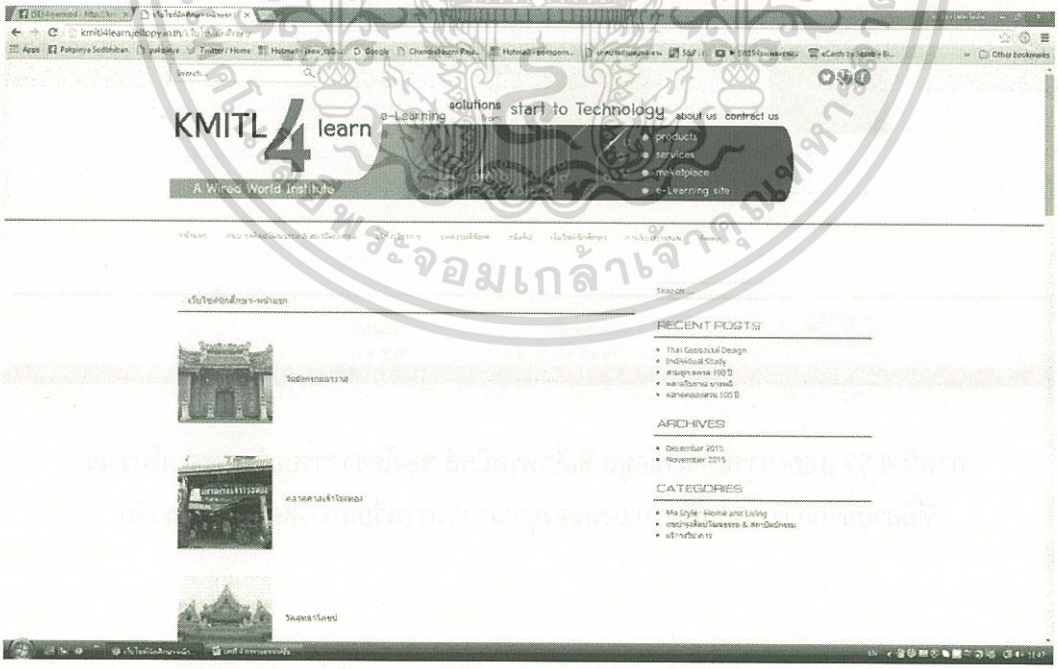

ภาพที่ 4.38 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในรูปแบบของเว็บไซต์ที่หลากหลายสู่สาธารณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.39 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบูรณาการการเรียนการสอนและการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

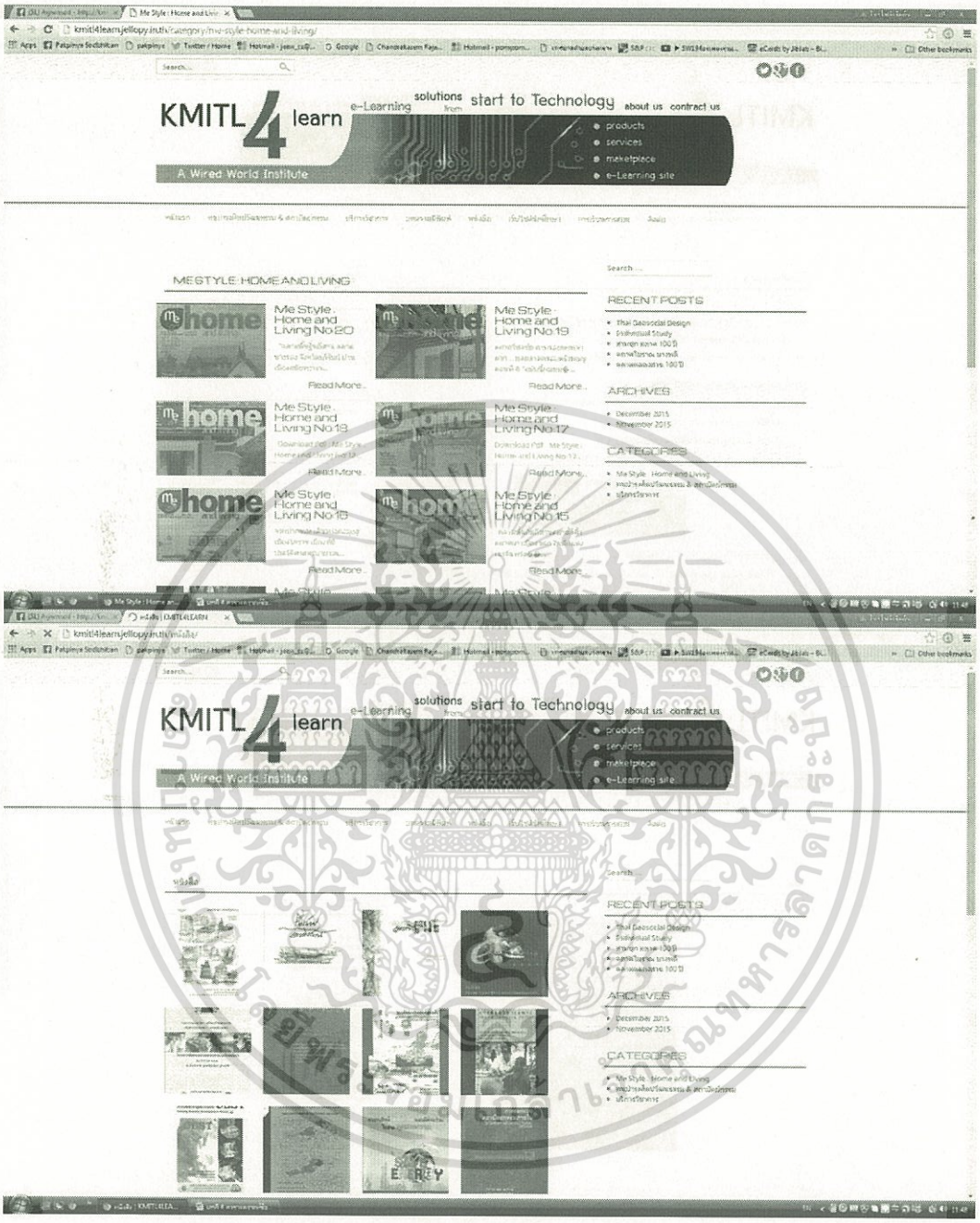

ภาพที่ 4.40 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของบทความและหนังสือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

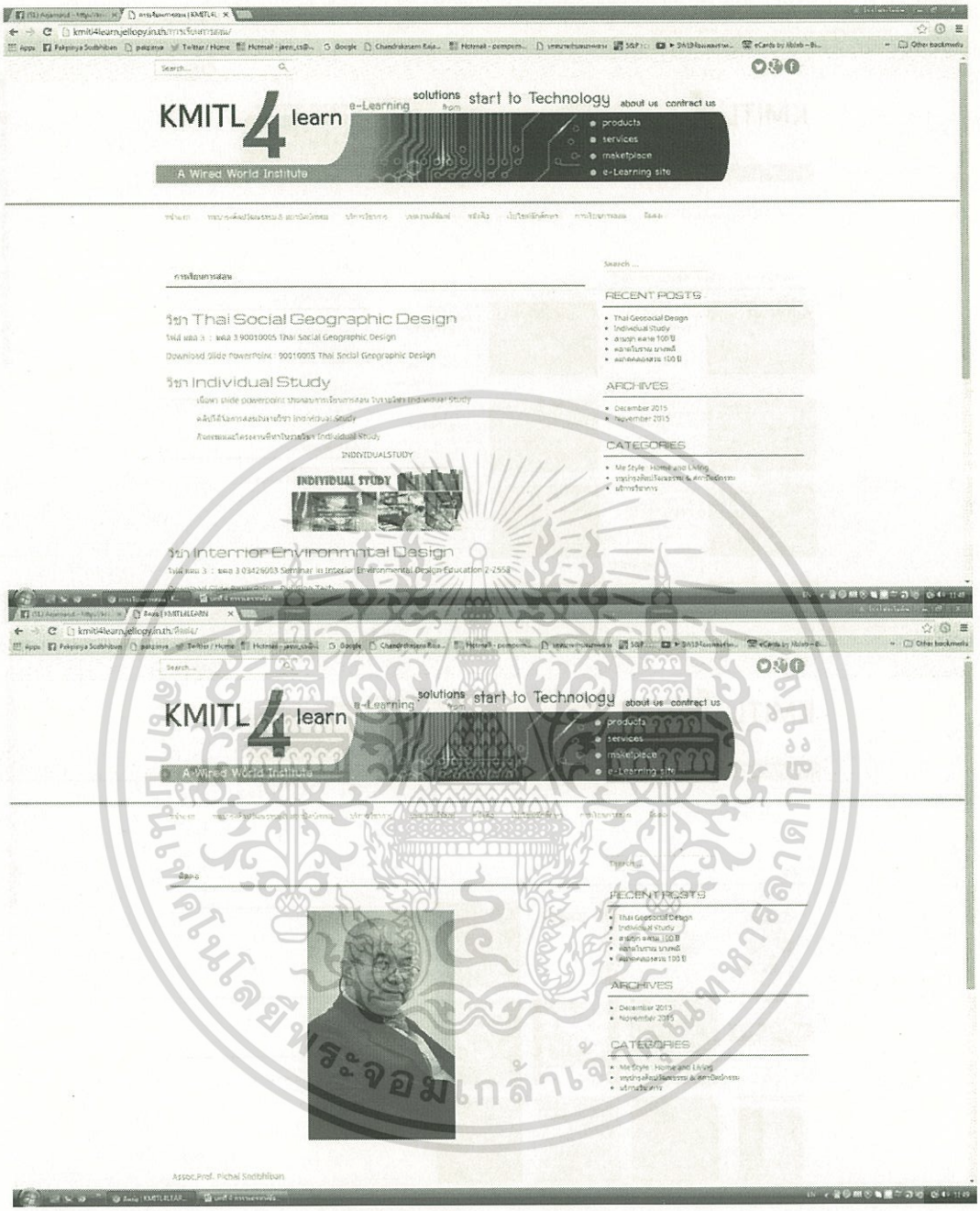

ภาพที่ 4.41 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในรูปแบบของวิชาเรียน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

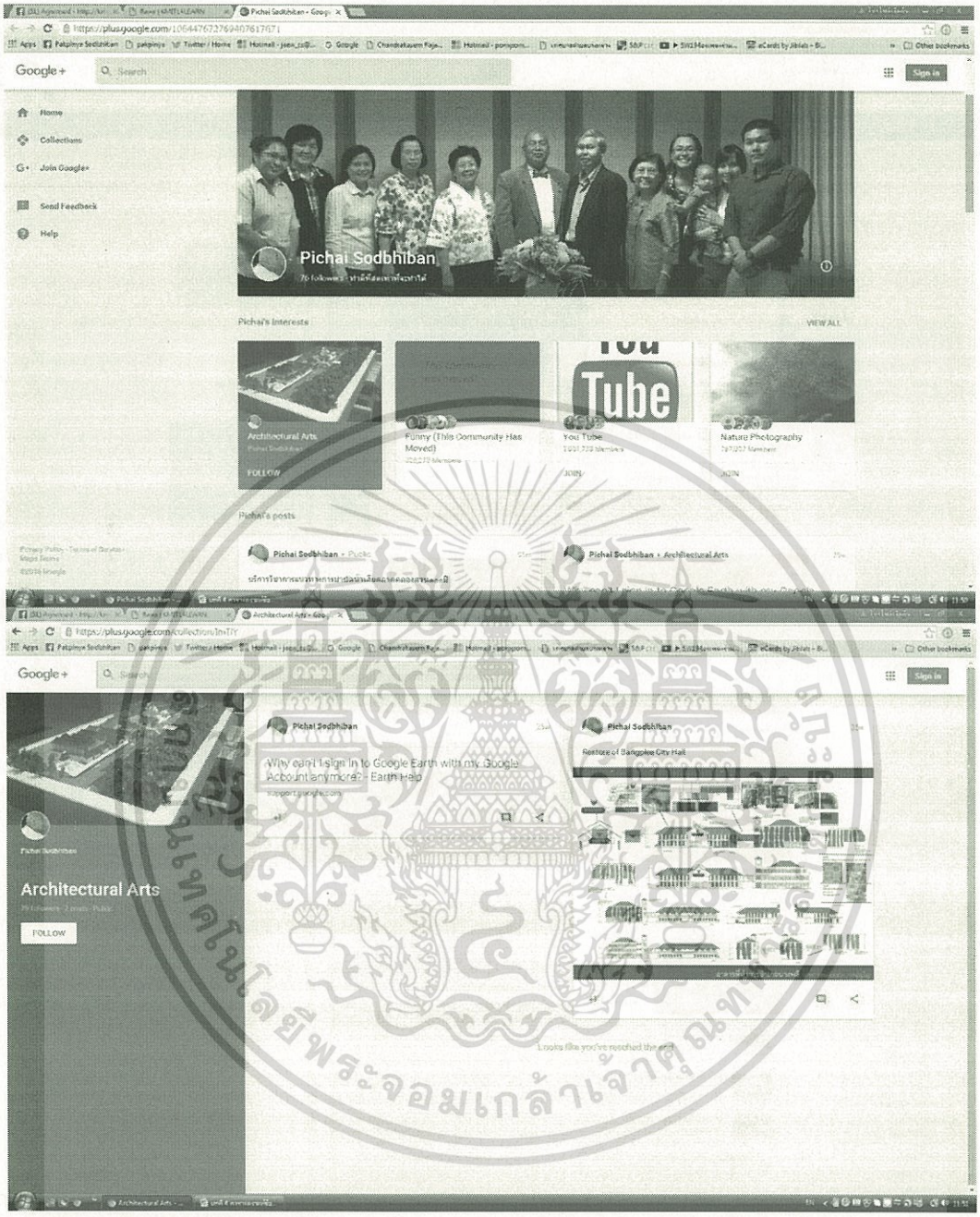

ภาพที่ 4.42 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อออนไลด์ https://plus.google.com/u/0/

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

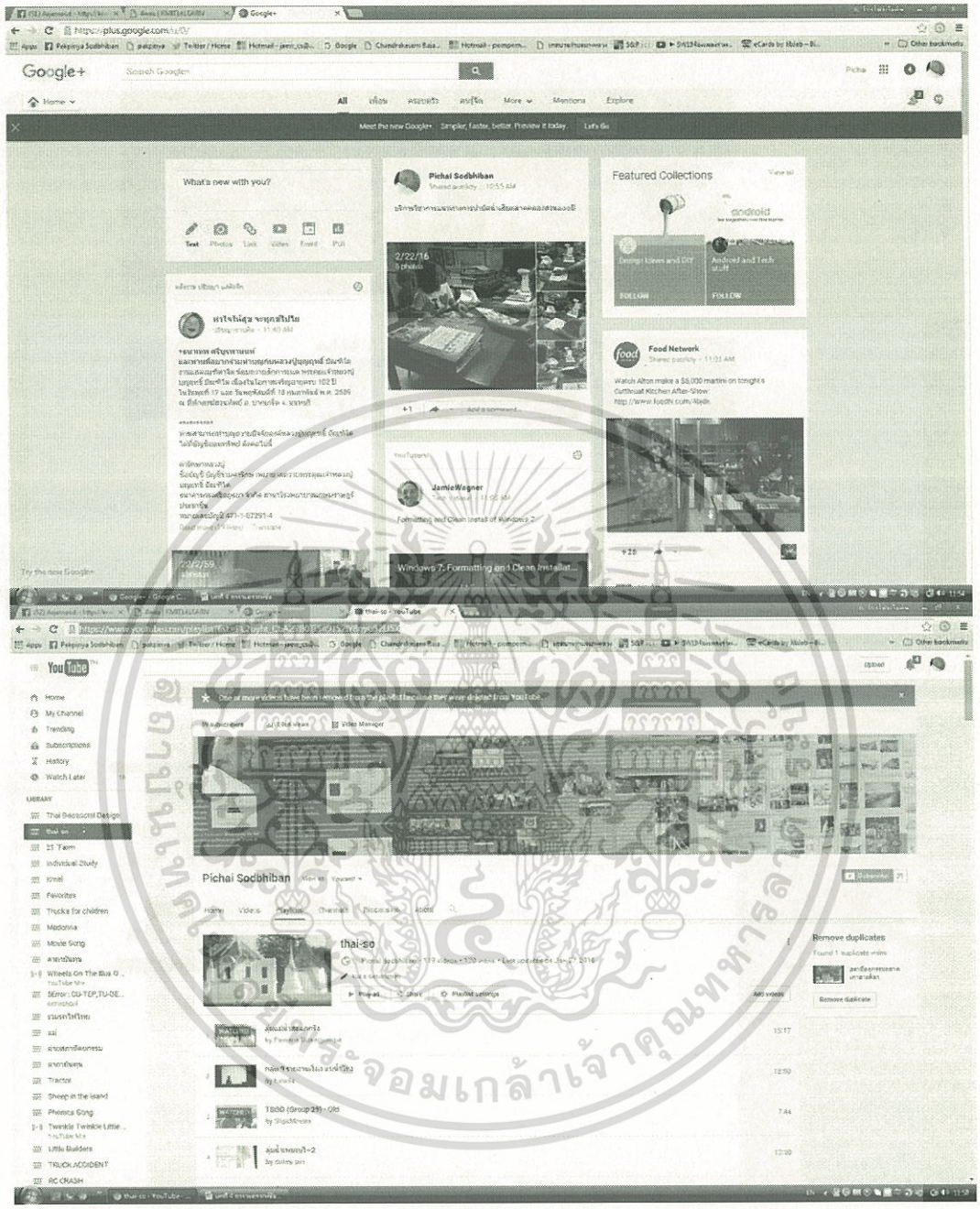

ภาพที่ 4.43 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อออนไลด์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

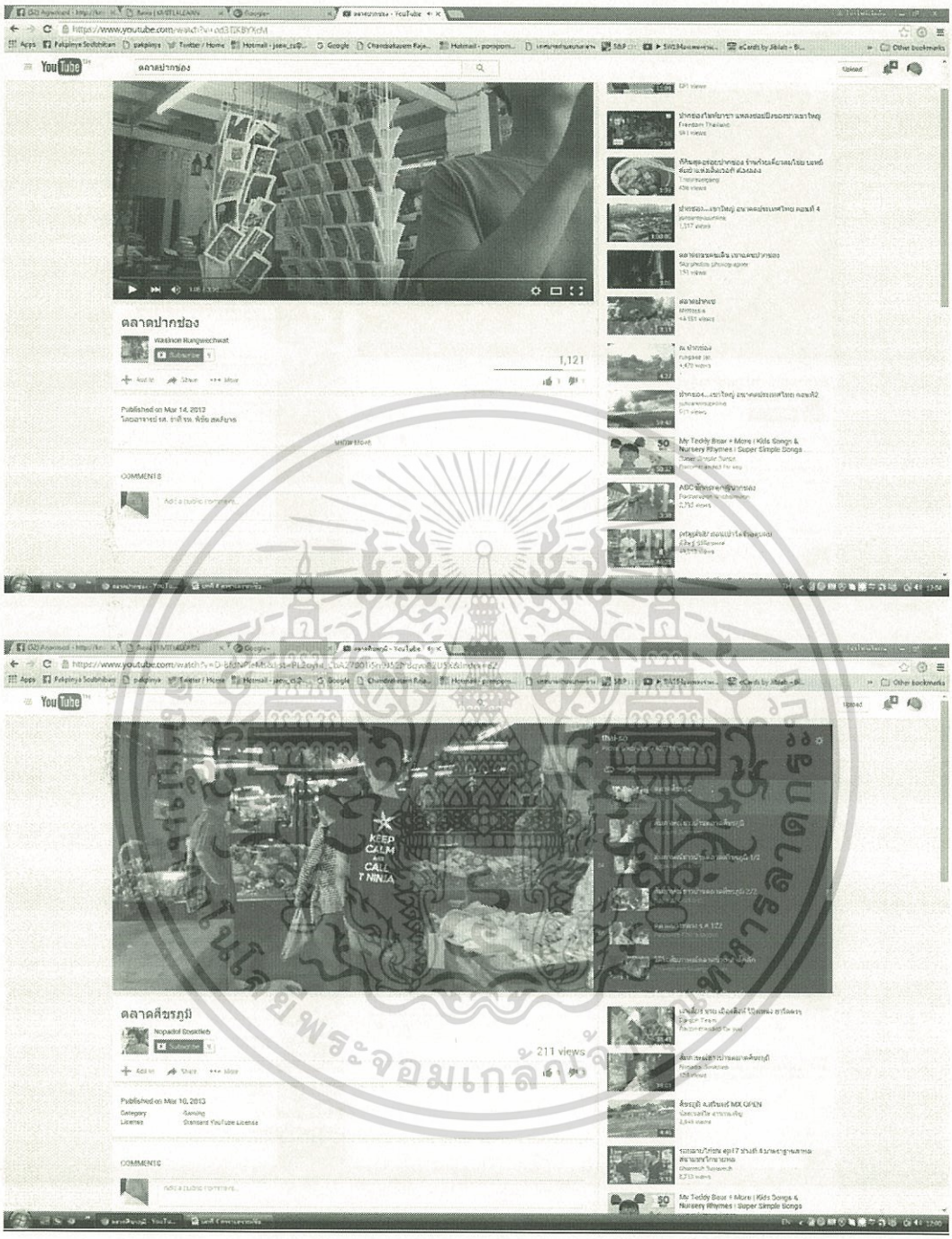

ภาพที่ 4.44 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อออนไลด์

https://www.youtube.com/watch?v=od3TIKBYXcM

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

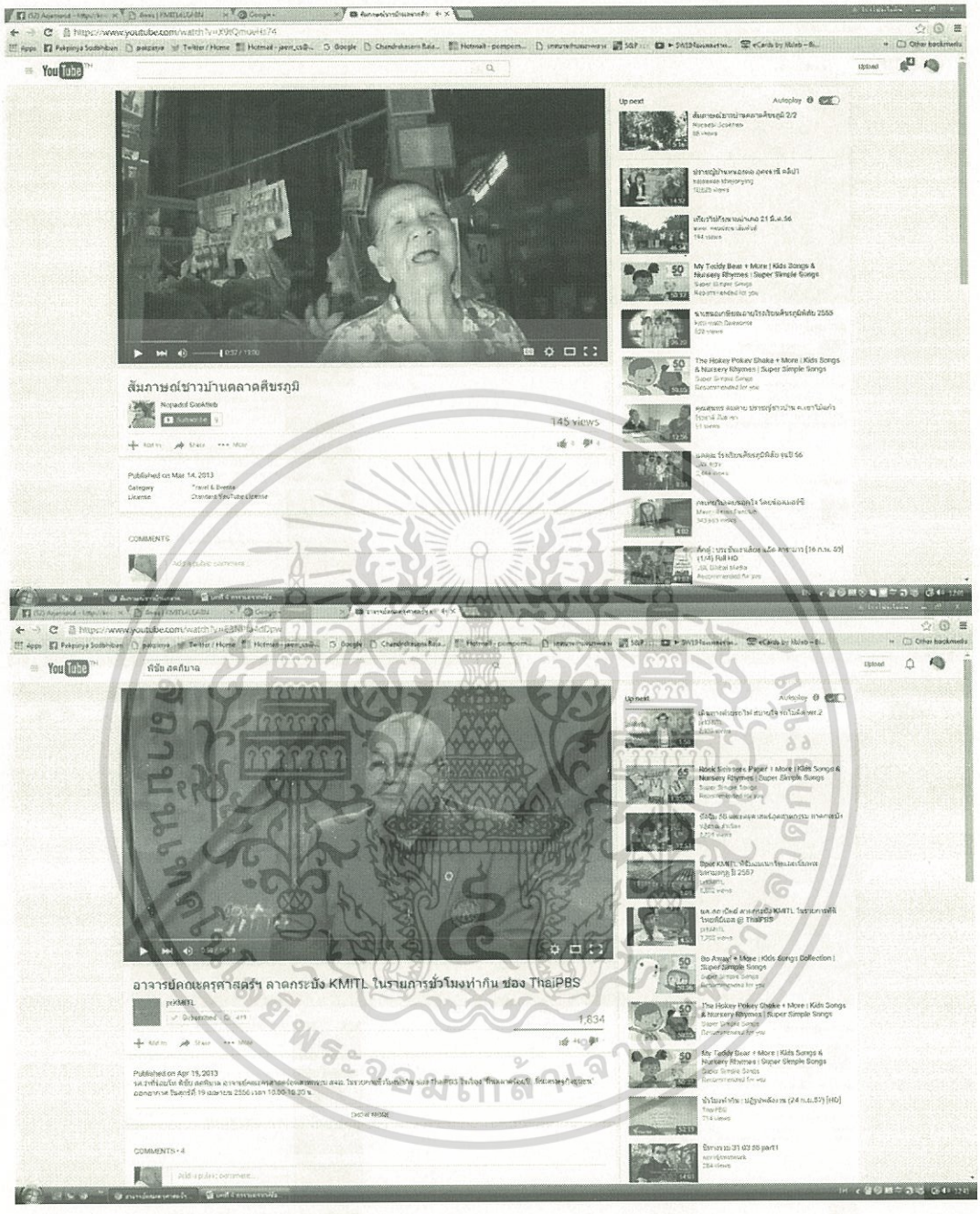

ภาพที่ 4.45 แสดงการพัฒนาข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ของโครงการอนุรักษ์ตลาดโบราณ
ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีในรูปแบบของสื่อโทรทัศน์ และออนไลน์
https://www.youtube.com/watch?v=E3NPfa4dDpw

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2558-ปัจจุบัน http://kmitl4learn.in.th เว็บเบสการเรียนการสอนวิชาที่ทำการสอนในแต่ละเทอม งานวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม อนุรักษ์ตลาดเก่าอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

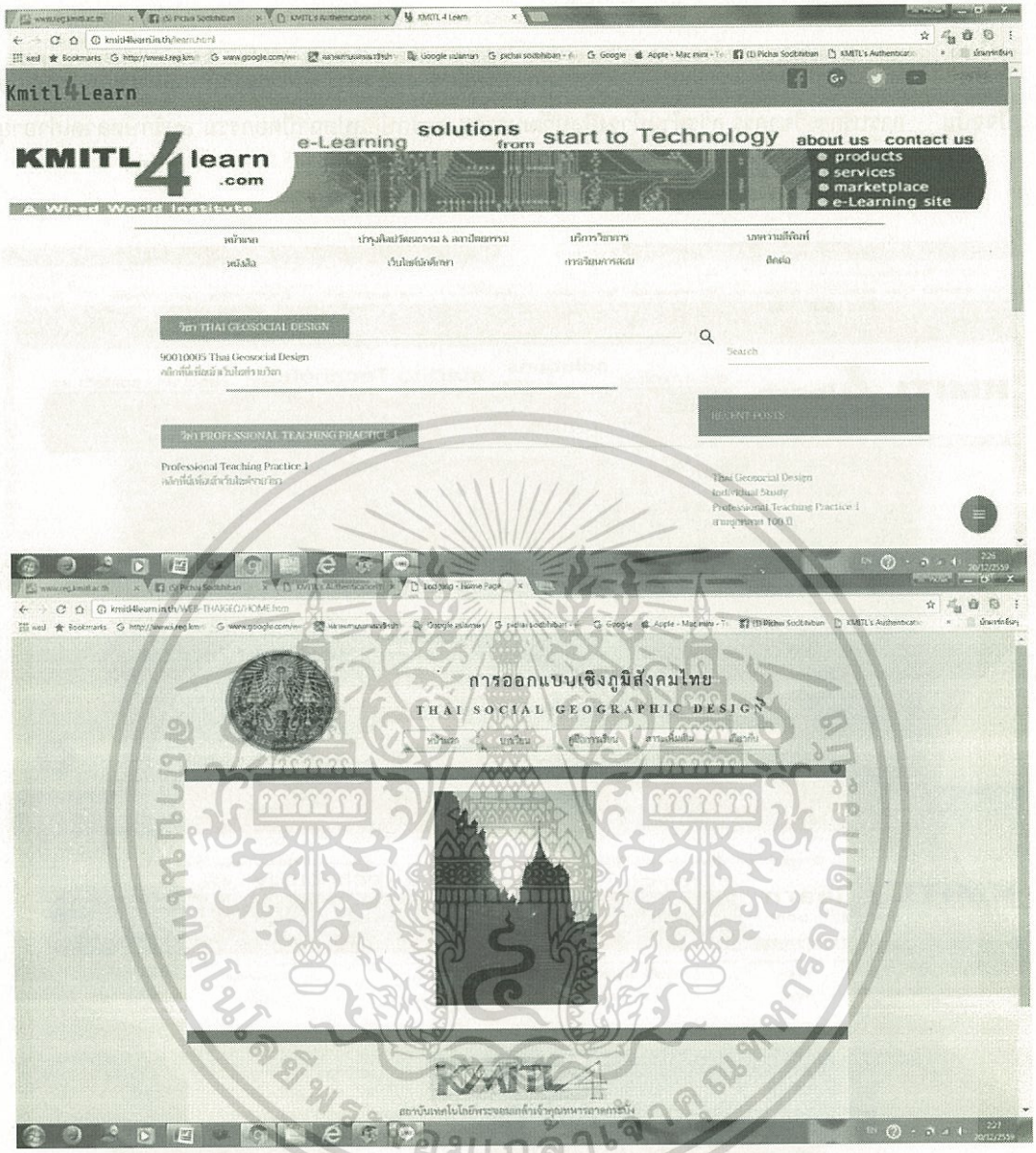

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

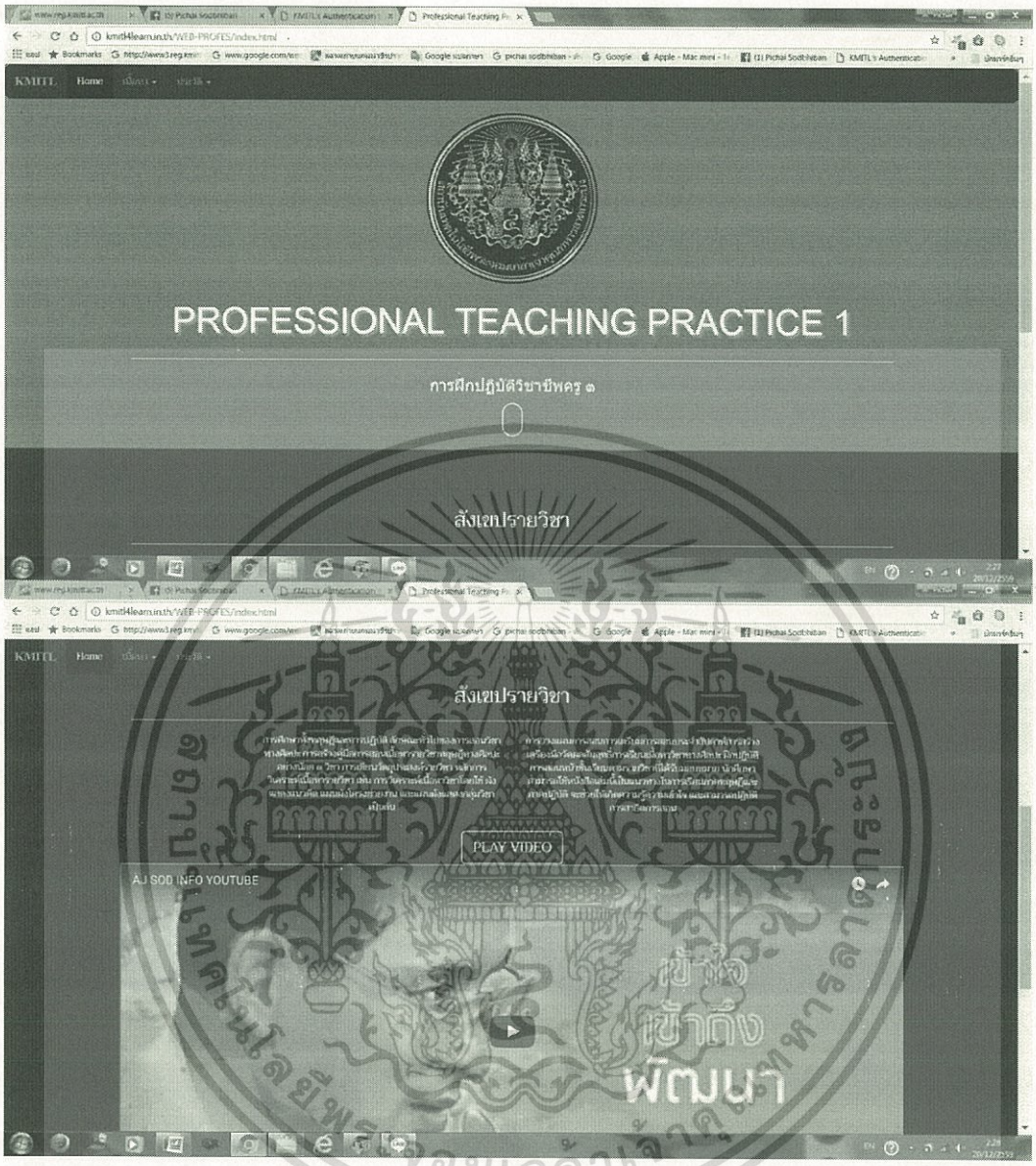

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

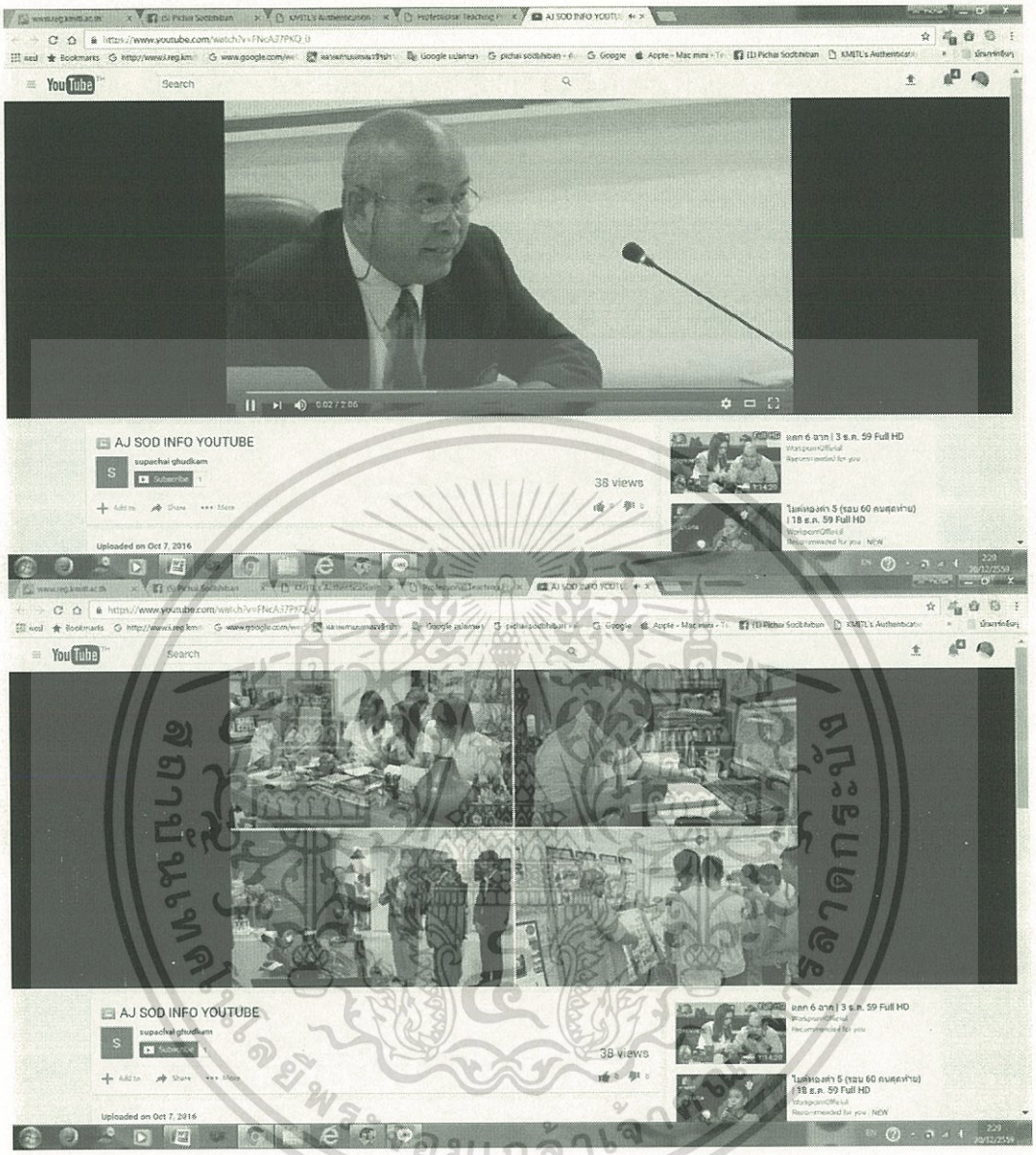

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

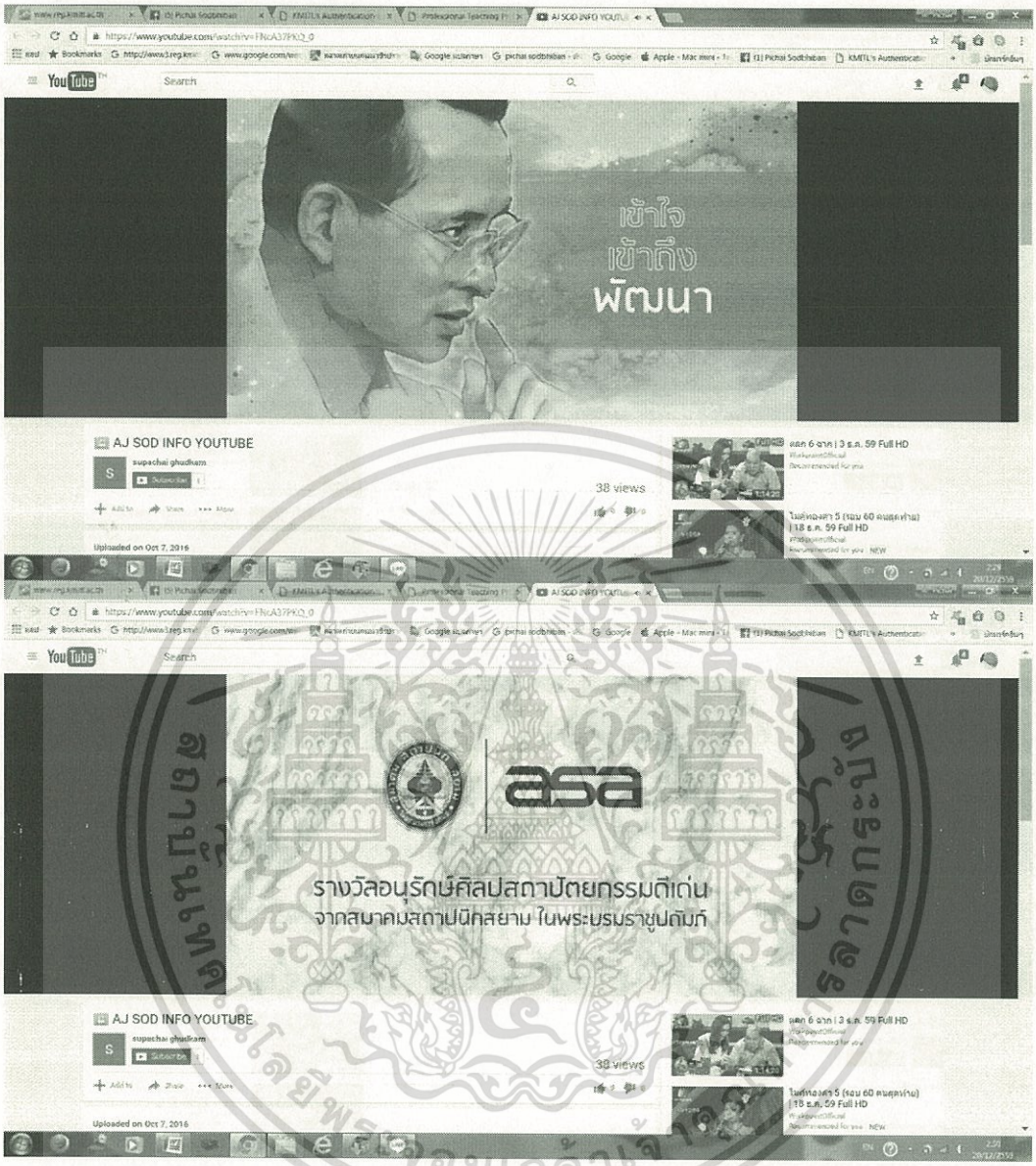

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

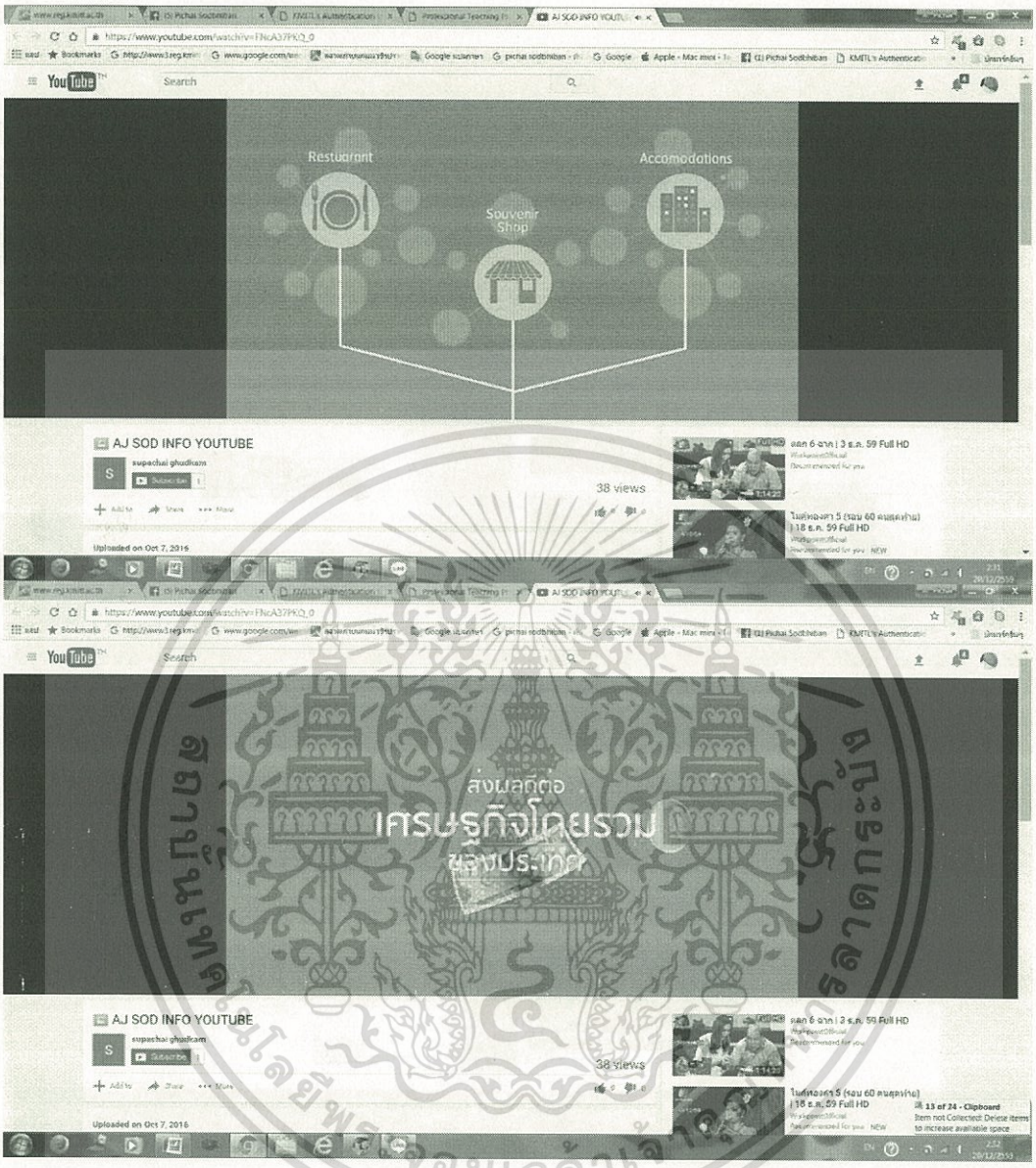

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

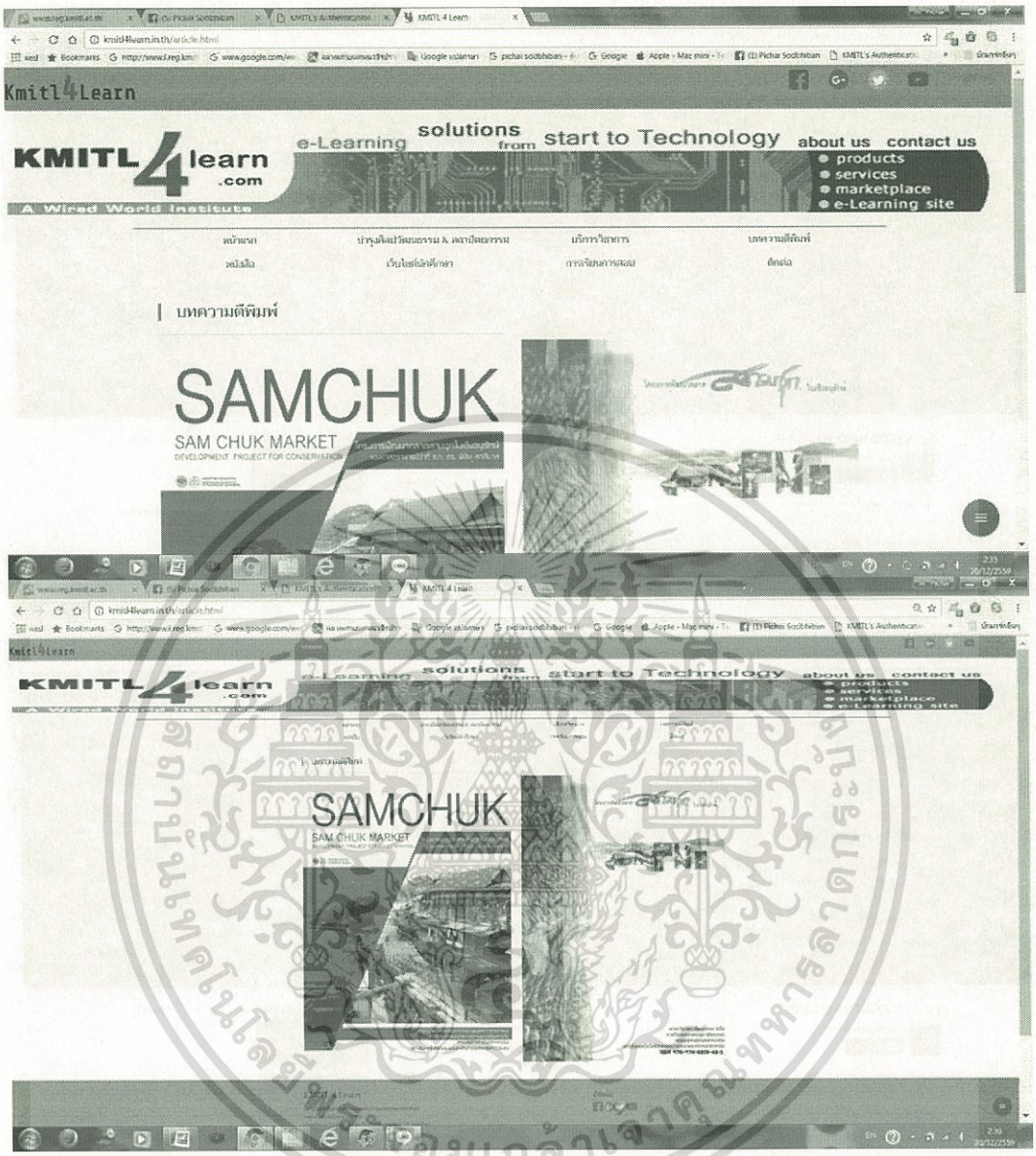

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

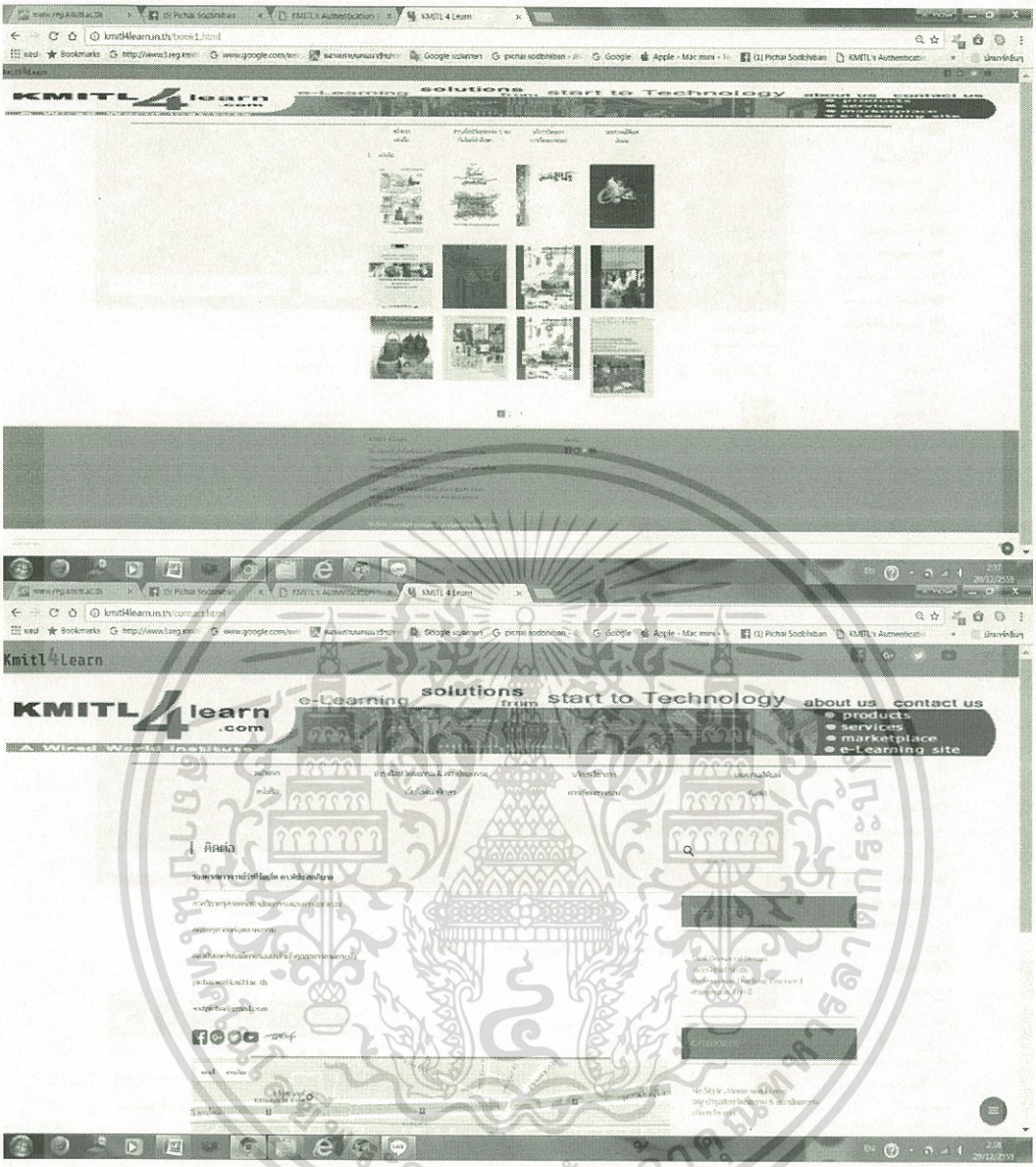

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 5 ส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าทั้งในและส่งออกต่างประเทศของตลาดพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

การส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อการค้าทั้งในและส่งออกต่างประเทศของตลาดพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible) และจำต้องไม่ได้ (Intangible) ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.1ตลาดเก่าปากช่อง ประตูสู่อีสาน

ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดพื้นถิ่นที่ทางรถไฟตัดผ่านมาตรงกลางหมู่บ้าน ตลาดเก่าจึงเกิดคู่มากับสถานีรถไฟปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในสมัย รัชกาลที่ 5 ทรงสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมการคมนาคมขนส่งระหว่างมณฑลอีสานกับกรุงสยาม (2438) อายุตลาดเก่าพื้นถิ่นแห่งนี้จึงมีอายุไม่ต่ำกว่า 80 ปี เป็นทางผ่านสู่เมืองโคราชหรือนครราชในสมัยขอมโดยมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นเมืองราดของพ่อขุนผาเมือง (กำจร วัฒนศักดิ์.2556) การเพียนชื่อเมืองนั้นตามข้อสันนิษฐานของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ วินิจฉัยชื่อของเมืองนครราชสีมา เป็น 2 ชื่อ คนเก่าก่อนเรียก “เมืองโคราช” ทั่วไปเรียก “เมืองนครราชสีมา” “เมืองโคราฆะบุระ”เป็นชื่อของขอม พวกพราหมณ์คงเอาชื่อมาใช้ตั้ง เป็น “เมืองเก่า” ที่คู่กับ “เมืองเสมาร้าง” ที่อยู่ก้นคนละฝั่งของลำตะคอง ที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีมาเก่าก่อนกว่า 4,500 ปี (ชุมชนบ้านปราสาท ชุมชนบ้านโนนวัด ภาพเขียนสีเขาจันทร์งาม) “เมืองนครราชสีมา” น่าจะเอาชื่อ “เมืองโคราฆะบุระ”กับ“เมืองเสมา” มาผสมกันประดิษฐ์เป็นชื่อ “นครราชสีมา” (ดำรงราชานุภาพ,สมเด็จฯกรมพระยา.2556) โคราชเป็นเมืองหน้าด่านกันชน (รัฐกันชน) ของกรุงศรีอยุธยาและกรุงสยามด้านตะวันออกเฉียงเหนือ จนริมลำน้ำโขง มีอาณาจักรนครเวียงจันทร์ให้เจ้าอนุวงศ์รักษาเมืองและนครจำปาศักดิ์มีเจ้าโย้ราชบุตรเจ้าอนุวงศ์ครองเมือง (โรม บุนนาก. 2550) เป็นเมืองขึ้นกับไทยคนละฝั่งแม่น้ำโขง ประชาชนถือได้ว่าเป็นพี่เป็นน้องกันผสมกลมกลืนระหว่างชาติพันธุ์ ไทย ลาว เขมร มอญ เพราะสมัยเจ้าอนุวงศ์คิดมาตีกรุงรัตนโกสินทร์ตอนเปลี่ยนแผ่นดินจากพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ ได้มากวาดต้อนคนไทยไปเวียงจันทร์จนเกิดวีรสตรี*นางสาวบุญเหลือ “ระเบิดพลีชีพ” (สาวไทยคนแรกหรือเปล่าไม่ทราบได้) และย่าโม “ท้าวสุรนารี”*

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

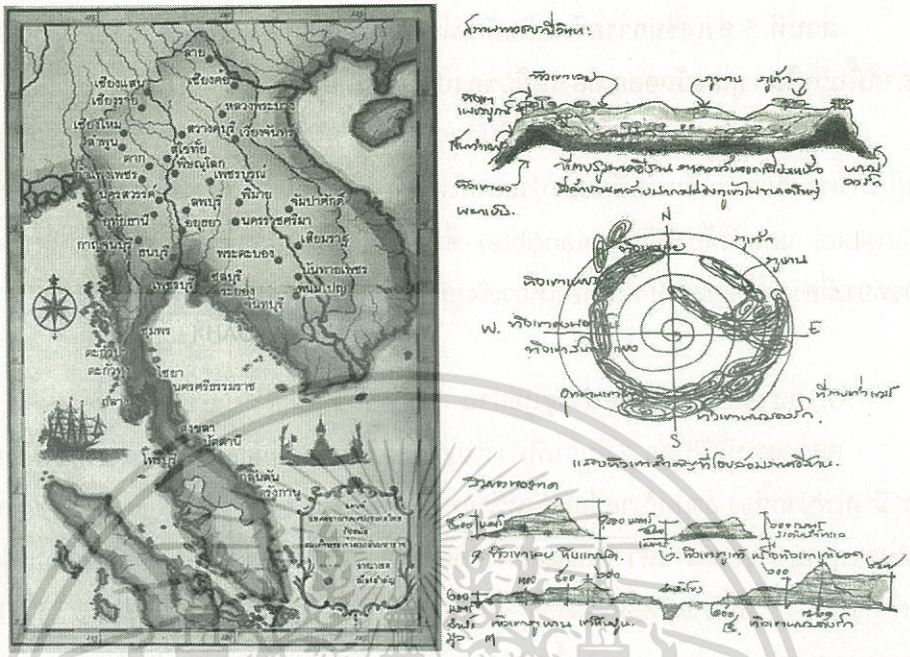

ภาพที่ 4.46 แสดงราชอาณาจักรไทยสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชและสภาพทางธรณีวิทยาอีสาน (ภาพจาก http://suphawit.weebly.com เข้าถึงเมื่อ 23 พ.ย.2557และพิชัย สดภิบาล.2551)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

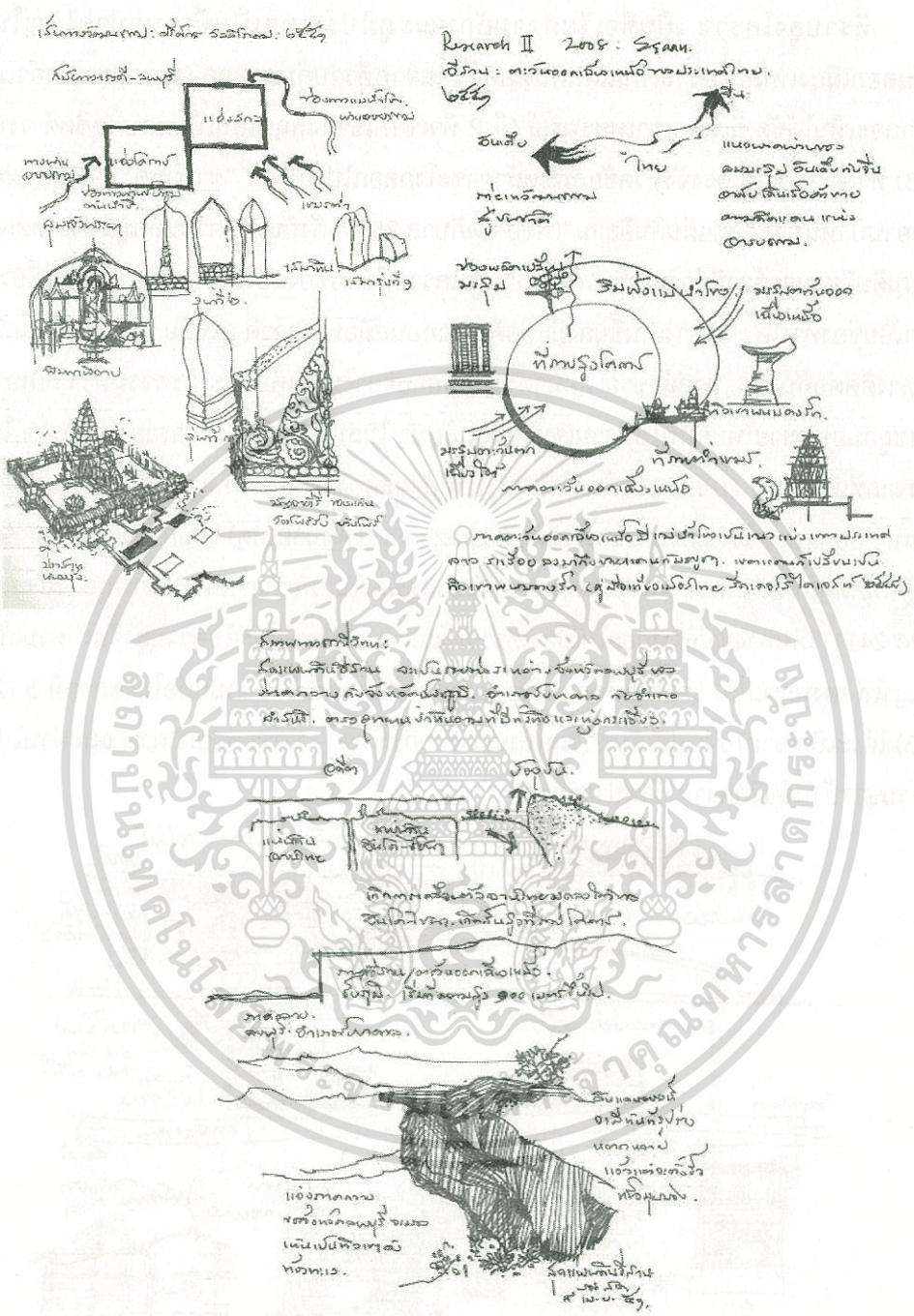

ภาพที่ 4.47 แสดงเส้นทางวัฒนธรรมอีสานของศรีศักร วัลลิโภดมและสุดแผ่นดินอีสาน
(งานสนามของพิชัย สดภิบาล.2551)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ราบสูงโคราช เป็นชื่อเรียกตามลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเป็นแผ่นดินที่ยกตัวขึ้นจากที่ราบลุ่มภาคกลางของไทยตรงอำเภอชัยบาดาลจะเห็นได้ชัด มีเทือกเขาเพชรบูรณ์ (มี 2 ทิวเขา) เขาดงพญาเย็นเป็นขอบ (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2543) ทางตะวันตกนี้ ตรงจังหวัดชัยภูมิมีหน้าผาชะโงกออกไปเรียกว่า “ผาหำหด” “ผาสุดแผ่นดิน” ที่อุทยานป่าหินงาม “สุดแผ่นดินอีสาน”(พิชัย สดภิบาล.2550) ดังนั้นถ้าดูตามหลักภูมิประเทศแล้วจะไปแผ่นดินอีสานจะต้องมีช่องทางขึ้นไปยังที่ราบสูงโคราชที่ขอบของแอ่งโดยรอบช่องทางขึ้นนี้ยังไม่แน่ชัดว่าเป็นช่องทางใด ช่องทางเดินขึ้นลงมีแต่อดีตเก่าก่อนสมัยทวาราวดี สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ เดินทางติดต่อกันไปมาหาสู่ค้าขาย ต่อมาตั้งแต่สมัยอยุธยาในสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกองเมืองโคราชถูกมอบหมายให้ยกทัพไปปราบเขมรชนะกลับมา ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ให้ย้ายเมืองจากที่เดิมไปอีก 20 กิโลเมตรโดยใช้แหล่งน้ำที่ลำตะคองเหมือนเดิม และให้ชาวฝรั่งเศสชื่อ เดอลาลูแบร์ ออกแบบสร้างเมืองนครโคราชสีมา (Corazema: จดหมายเหตุ) เป็นการจัดแบบตะวันตก มีประตูสี่ทิศตัดถนนเป็นตารางกากบาทผ่านไปยังประตูทิศ ในสมัยรัชกาลที่ 4 บาทหลวงปาลเลกัวซ์ (2394-2411) เดินทางจากบางกอกไปเมืองโคราชใช้เวลา 6 วันโดยไต่ระดับความสูงขึ้นไปตามเส้นทางดงพญาไฟ (ดงพญาเย็น) รอยต่อเทือกเขาสันกำแพง แต่ที่ว่าไว้ชัดเจนอีกนัยคือในรัชกาลที่ 5 (2416-2453) ได้ระเบิดเขาเป็นช่องให้เส้นทางรถไฟหลวงสายกรุงเทพ – นครราชสีมา ผ่าน และผ่านไปกลางหมู่บ้านชาวบ้านจึงเรียกว่า “บ้านปากช่อง”

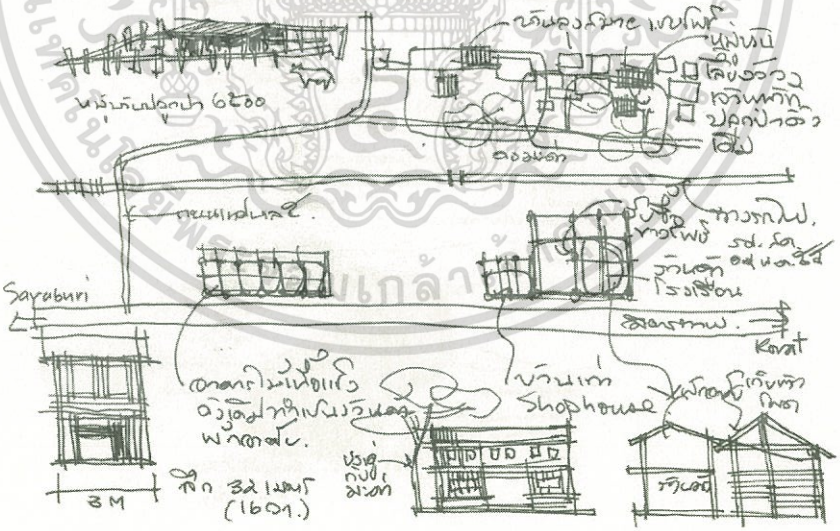

ภาพที่ 4.48 แสดงแผนผังงานภาคสนามตลาดปากช่องริมถนนมิตรภาพ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.49 แสดงงานภาคสนามตลาดปากช่องริมถนนมิตรภาพ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.50 แสดงแผนผังงานภาคสนามตลาดปากช่องหน้าสถานีรถไฟปากช่อง

(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

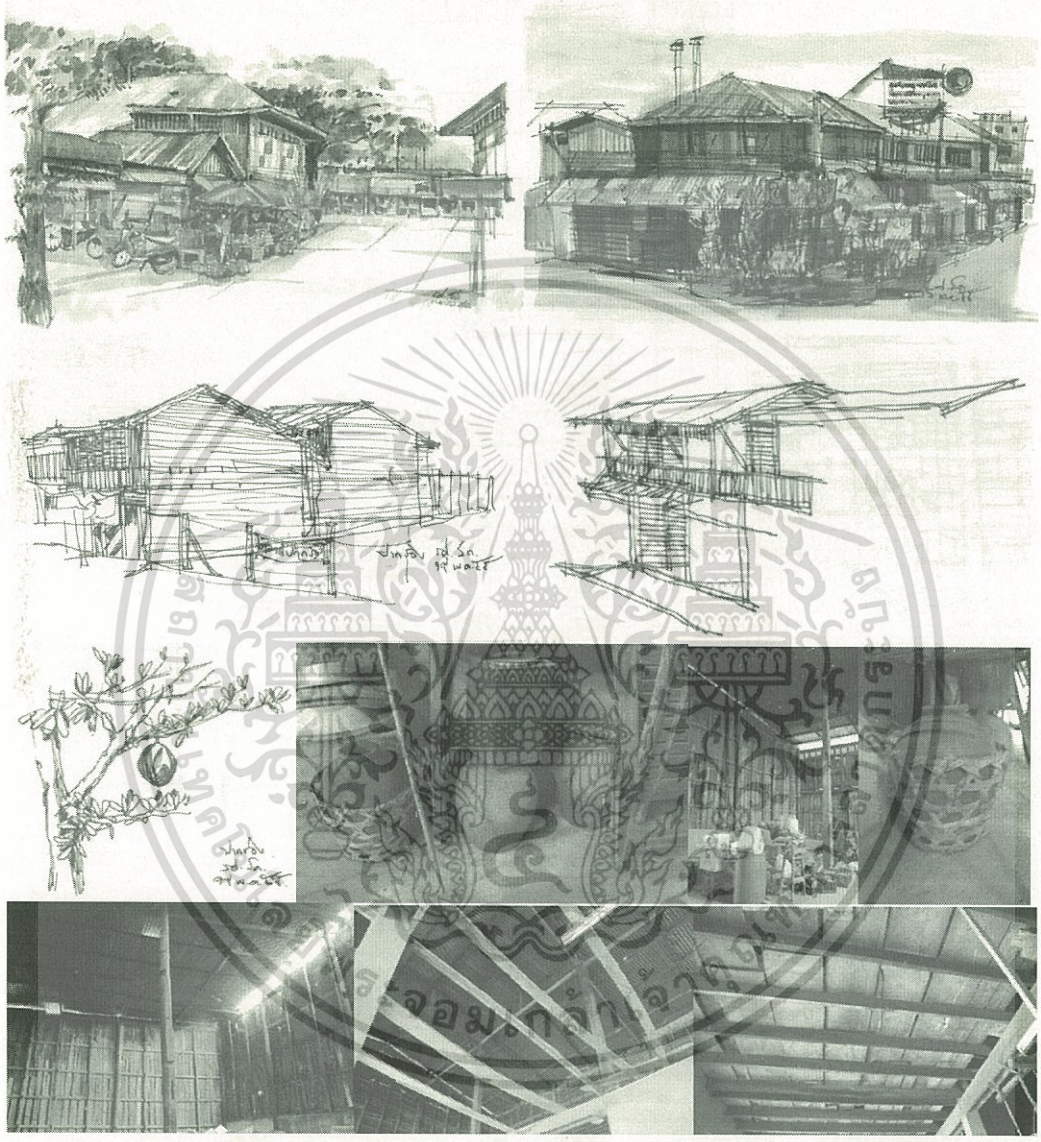

ภาพที่ 4.51 แสดงตลาดปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อาคารเรือนไม้ดั้งเดิม
(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

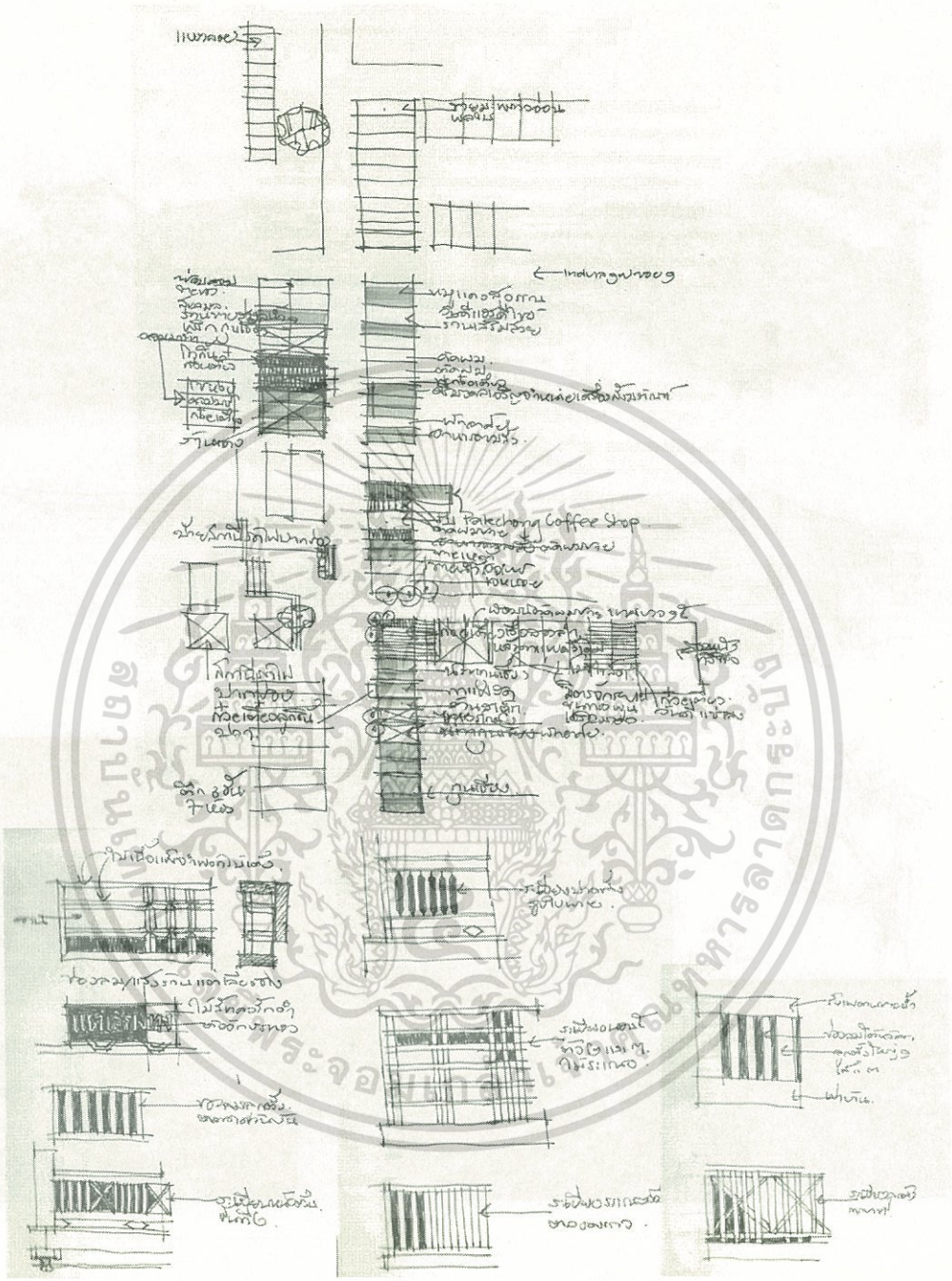

ภาพที่ 4.52 แสดงแผนผังงานภาคสนามและลวดลายระเบียงตลาดปากช่อง

(พิชัย สดภิบาล.2555. คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

"เมืองคาวบอย"(คุณแดง 2553) หลังสมครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือสร้างถนนมิตรภาพไทย-อเมริกาขึ้น จากสระบุรี ถึงโคราช ผ่านอำเภอปากช่อง (หาภาพดูได้จากหนังสือนิตยสารเสรีภาพ. 1968) เป็นเมืองคาวบอย นครราชสีถูกขอใช้เป็นกองบัญชาการรบของสหรัฐอเมริกาในสมัยสงครามเวียดนาม มีการสร้างฐานบินโคราช ในช่วงนั้นเศรษฐกิจคึกคักมากมีที่พักร้านอาหารสถานบันเทิงเกิดขึ้นมากมายเพื่อบริการทหารสหรัฐที่เรียกว่า จีไอ มีวงดนตรีแบบตะวันตกเกิดขึ้น มีงานแบบตะวันตก ข้าวของเครื่องใช้ที่มากับทหารจีไอมีวางขายมากมาย ทำให้เกิดงานประเพณี "คาวบอยไนท์" ขึ้น จนถึงปัจจุบันมาเป็นงาน "ปากช่องคาวบอยเฟสติวัล" (Pakchong Cowboy Festival) งานจัดในช่วงหน้าหนาวปลายเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม จะมีเทศกาลแต่งกายเป็นชาวคาวบอยตะวันตก ณ ตลาดแห่งนี้

ภาพที่ 4.53 แสดงภายในร้านคุณแดง (พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุณแดง ลูกคุณยายสายบัว แจ้งกลีบ (2553) เล่าว่าพี่น้องเราคนปากช่องโดยพื้นเพ จะพยายามดึงไว้ให้มันที่สุด เทศบาลเขาก็ยังไม่ขยับอะไร พยายามรวมกลุ่มกันเคยคิดจะเป็นผู้นำ ร้าน (มือสองของสวย) ตรงนี้เป็นถนนสายแรกของตลาดปากช่อง (เทศบาล 17) ที่ต่อจากที่ของรถไฟ ที่ดินเป็นของเอกชน ตอนนี้การอนุรักษ์ยังไม่ขยับ ใกล้นี้เลยไปประมาณสองสามช่วงนี้กำลังสร้างตึก (แซมได้แต่อย่าแซมมากพยายามเก็บเอาไว้) ตรงข้ามร้านคุณแดงเป็นร้านขายข้าวมันไก่ ถัดร้านคุณแดงไปเป็นอีกร้านของคุณแดงเปิดเป็นร้านขายเสื้อผ้า บ้างร้านเปลี่ยนเป็นประตูเหล็ก ประตูอลูมิเนียม บ้านหนูยังเป็นประตูไม้ขัดไม่มีกลอน มีช่องลม ตรงพื้นชั้นที่ 2 เป็นช่องมองใครไปใครมาตอนกลางคืนเวลาลูกกลับบ้านหรือเรียกช่องดูโจร เปิดได้สำหรับขนของใหญ่ขึ้นเช่นเตียงนอน ตู้เสื้อผ้า ใต้ท้องพื้นชั้นที่ 2 ทาสีฟ้าหม่นลึกเข้าไปด้านในประมาณ 20 เมตร ปลูกบ้านเรือนไม้ 2 ชั้นเป็นที่อยู่อาศัยหนึ่งหลัง ภาพในร้านติดภาพเก่าๆ มีภาพคุณแม่ตอนนี้อายุ 82 (2553) เป็นคนจีนแคระ ขายชุดคาวบอยมือสองหรือให้เช่าชุดตอนมีงานเทศกาล“คาวบอยไนท์”

ภาพที่ 4.54 แสดงภายในร้านคุณแดงบานประตูลันดานกว่าร้อยปี
(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

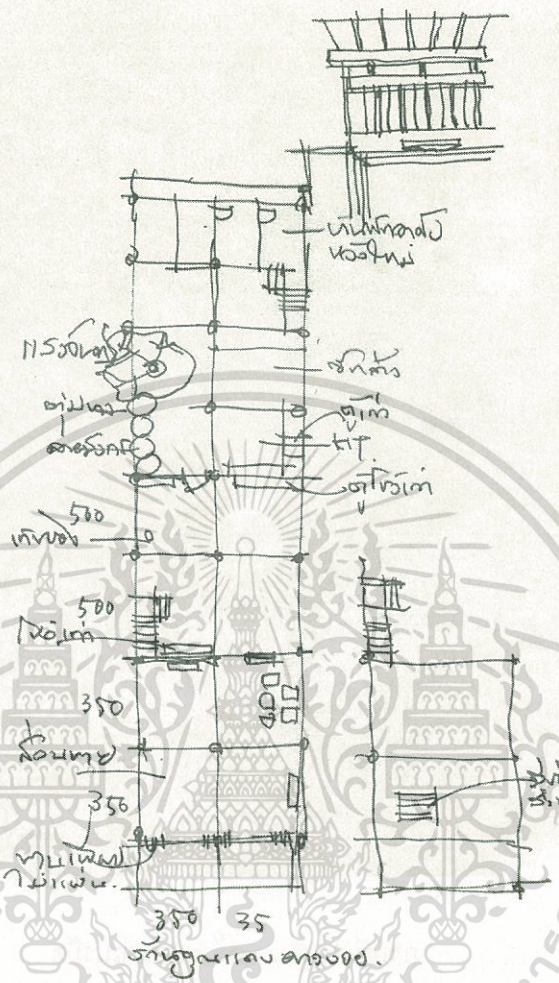

ภาพที่ 4.55 แสดงผังร้านคุณแดง (พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพ สจล.)

ร้านแฮนด์เนรมิตโดยคุณก้อง เลิศศักดิ์ ทองสวัสดิ์วงศ์ (2553) ได้เล่าว่าจบทางด้านการออกแบบมาจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. กลับมาบ้านเกิดเมื่อนอนมาตุภูมิบ้านเก่าเพื่อดูแลรักษามรดกทางศิลปสถาปัตยกรรม เป็นร้านของอาและมีร้านต่อไปเป็นร้านของย่าเป็นอาคารเรือนแถวไม้ลึกเข้าไปด้านหลังไม่น้อยกว่า 30 เมตรภายในยังเป็นสภาพเดิมจัดการอย่างเป็นสัดส่วนเพื่อการใช้งาน มีชั้นที่ 2 เป็นห้องนอน ระเบียงด้านหน้าติดถนนหน้าร้าน ก้องเคยเป็นคอมพิวเตอร์กราฟฟิกอยู่ 5 ปี หันมาทำงานแฮนด์เมดขายของแบกะดินอยู่ในงานที่แดนเนรมิต มีสมุดทำด้วยมือ คำคม พวงกุญแจ โปสการ์ด “แต่ละคนต้องมีก้าวที่กล้า เป็นก้าวที่สำคัญที่เราต้องก้าวให้ได้ มันอาจจะยาก แต่คงไม่ยากเกิน มีผู้ใหญ่หลายคนบอกกับผมว่า วัยแบบเอ็งมันล้มแล้วลุกง่าย แต่ถ้าปล่อยให้มันผ่านไปนานเท่าไหร่ มีแต่จะลุกยากขึ้นทุกที ที่นี้ก็ไม่อยากล้มแล้ว วันนี้ถ้าเรายังล้มได้ ลองมาล้มมาลุกกับมันดูดีกว่าครับ”(วารสารหนีกรุง.2555 : 61)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.56 แสดงร้านแฮนด์เนรมิต

(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

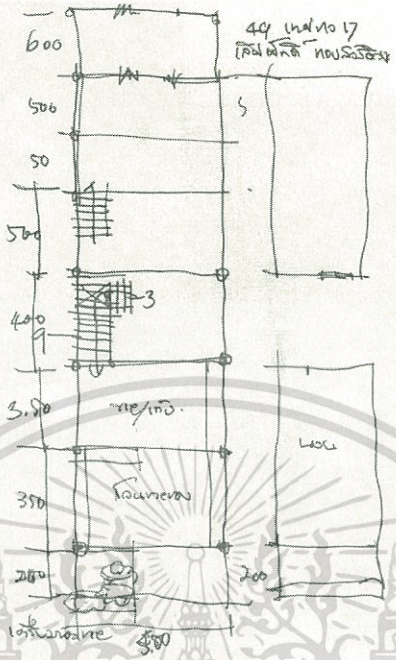

ภาพที่ 4.57 แสดงผังร้านแฮนด์เนรมิต (คุณเลิศศักดิ์ ทองสมบัติ)
(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพ สจล.)

ร้านกาแฟ Hi Pakchong Coffee Shop ที่เกิดจากรักแห่งแสงธรรม การปฏิบัติธรรมทำให้เห็นนิสัยใจคอก่อเป็นความรักปักแน่นจึงช่วยกันรังสรรค์ร้านกาแฟบนถนนหลังสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นอาคารเรือนไม้มีการเปลี่ยนตัวไม้ซ่อมแซมใหม่ ดูแล้วเห็นเนื้อไม้สวยงามเป็นธรรมชาติ ตกแต่งภายในร้านแบบสะสมที่เต็มไปด้วยของเก่าแก่ของชาวปากช่อง เป็น “ร้านกาแฟเก่าเล่าเรื่อง”ชาวปากช่องได้เป็นอย่าดี ทุกชิ้นมีความเป็นมาที่น่าสนใจ ที่สะดุดตามากเห็นจะเป็นภาพถ่ายช้างที่เขาใหญ่ที่ยืนอยู่กลางถนนถ่ายภาพออกมาเห็นเป็น“ช้างสามเศียร” เจ้าของภาพบอกห้ามเผยแพร่ เลยไม่ได้ลงภาพให้ดูต้องไปดูที่ร้านกาแฟเองนะครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.58 แสดง ร้าน Hi Pakchong Coffee เป็นสถานที่แสดงของเก่าที่ตลาดปากช่อง
(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

ภาพที่ 4.59 แสดงภาพถ่ายที่ สำคัญภาพหนึ่งเป็นช้างที่เขาใหญ่มายืนรวมกันปรากฏเป็นสามเศียร
(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพ สจล.เจ้าของภาพห้ามนำไปเผยแพร่)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่แห่งนี้ถือได้ว่าเป็นประตูเปิดสู่แดนอีสานผ่านเมืองปากช่องไปเข้าเมืองสีคิ้ว ทางรถไฟจะไต่ความสูงเข้าสู่ที่ราบสูงโคราชเข้าไปในแอ่งโคราชมีตลาดเก่าเมืองโคราช มีแม่น้ำชีเป็นสายใยแห่งชีวิตลัดเลาะไปสู่ตลาดใหม่ด่านเกวียน ตลาดเก่าโชคชัย ตลาดนางรองเมืองนางรอง บุรีรัมย์ ตลาดประโคนชัย ตลาดศีขรภูมิ ถนนเทพนิมิตและถนนเสรีธิปัตย์ตลาดสำโรงทาบถนนบำรุงพัฒนา เมืองสุรินทร์ ตลาดเก่าเมืองอุบล ตลาดเก่าประตูชุ้มโขง ชุมชนหน้าประตูโขง อ.ธาตุพนม ย่านตลาดถนนสุนทรวิจิตร อ.เมืองจังหวัดนครพนม ข้ามโขงไปสู่เมืองสวรรค์ณเขต (สุวรรณเขต , สะหวันนะเขต) สปป.ลาว ชุมชนริมลำน้ำโขงเลาะขึ้นไปจนถึงเมืองหนองคายแถบถนนมีชัย หรือถนนพาณิชบำรุง อำเภอท่าบ่อ จากอาคารไม้ก็เปลี่ยนเป็นตึกแถวตามความเจริญไปเสียหมดแล้ว แต่ก็ยังมีให้เห็นอาคารของร้านรัตนพานิชย์ที่ทำเป็นร้านกาแฟ ทาสีเขียวอ่อนสวยงามแบบโรงแรมศรีรัตนที่เมืองโคราช ตรงข้ามปล่อยทิ้งร้าง ตรงถนนสันติสุข ต่อไปเมืองเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นชุมชนตลาดริมโขงที่มีขนาดใหญ่และมีอายุมากกว่า 1,000 ปี ถ้าลึกเข้ามาในแอ่งสกลก็จะมีตลาดเก่าแบบถนนการค้าที่จังหวัดสกลบ้างแต่ก็ถูกปรับเปลี่ยนเป็นตึกแถวไปเสียส่วนมากแต่ก็ยังมีอาคารเรือนไม้หลงเหลืออยู่บ้างพอให้ได้เห็นความงามของศิลปสถาปัตยเรือนแถวไม้ ตลาดเสลภูมิ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด ตลาดน้ำพอง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ถนนพิศาลสารกิจ อ.กุมภวาปี ถนนแชแล อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี ตลาดเหล่านี้ก็เหลืออยู่น้อยมากที่เป็นอาคารไม้ ในเล่มต่อๆไปจะได้เล่าในแต่ละตลาดให้ได้อ่านกัน เน้นตลาดพื้นถิ่นที่เป็นอาคารไม้ของภาคอีสานที่หลงเหลือแบบชัดเจนก็ไม่เกิน 10 แห่งแล้วที่เปิดทำการค้าพักอาศัยมีการร่วมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 4.60 แสดงโอ่งปากช่องที่ร้านแฮนด์เนรมิต
(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

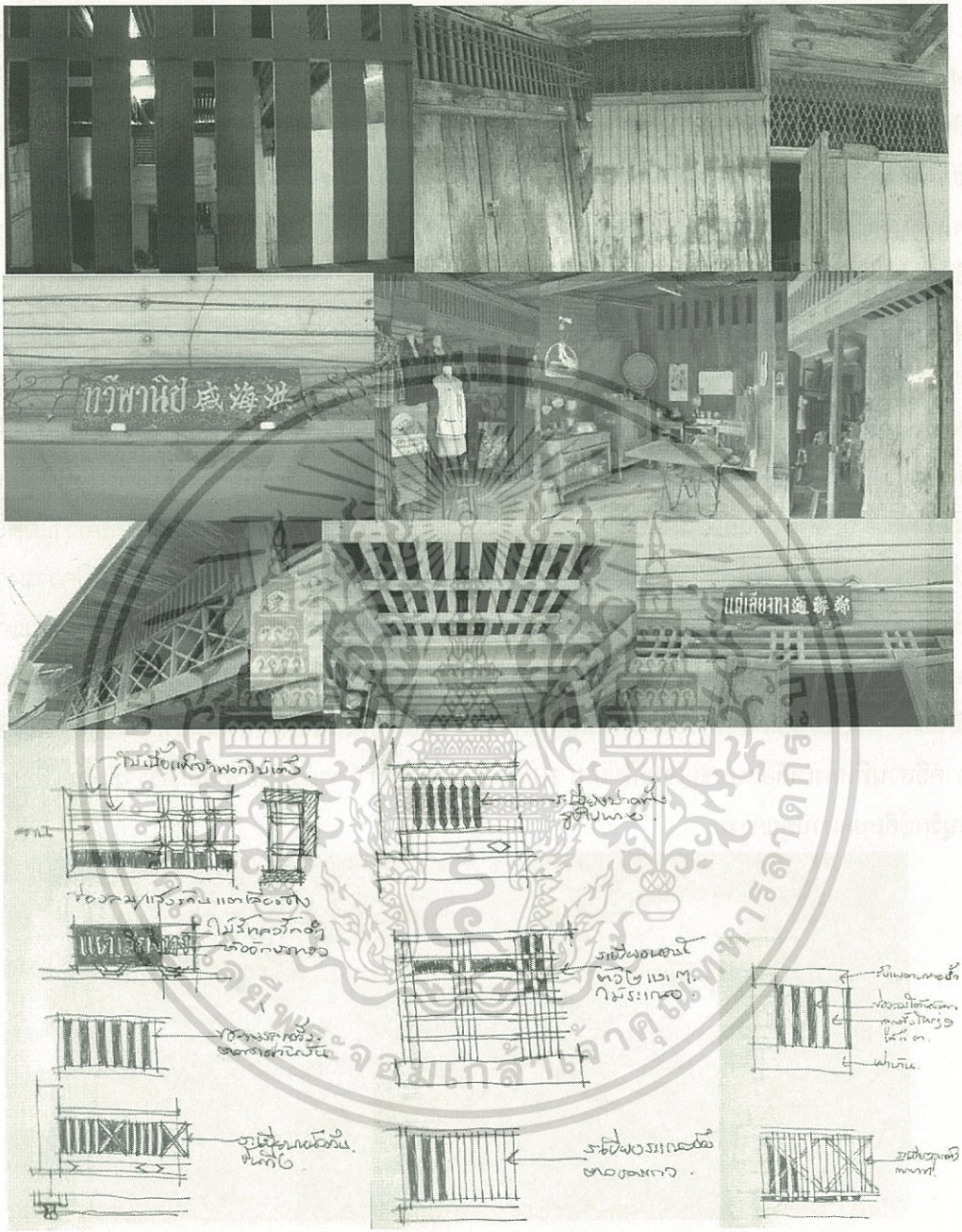

ภาพที่ 4.61 แสดงช่องแสงและลม ช่องส่องโจร ตลาดปากช่อง

(พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร้านก๋วยเตี๋ยวหมูเด้งโกกิ๋น เจ้าเก่า ตลาดปากช่อง ใกล้สถานีรถไฟ มีสาขาเดียว เป็นบะหมี่เกี๊ยว หมูเด้งทำเองปราศจากสารกันบูด ร้านกระหรี่พั๊ฟครูบูลย์เจ้าเก่า ทำเองใหม่กรอบ อร่อย ทุกวัน สะดุดชื่อ “ก๋วยเตี๋ยวเรือ 2 ลำ”ของคุณสุรศักดิ์ เลิศฤทธิ์พงศ์ รสชาติเยี่ยมเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมามีก๋วยเตี๋ยวหมูต้มยำ เกาเหลาต้มยำ บะหมี่แห้งหมูบะช่อ ที่งามมากก็คือการตากตะเกียบ ช้อน ถ้วย ในกระด้งลายสองตาห่าง เป็นเอกลักษณ์ประจำหน้าสถานีรถไฟปากช่อง ภายในร้านมีของดีเป็นสามง้าวแขวนไว้หน้าร้าน(ที่นี้นิยมเขียวไวว่า “เจ้าเก่า”แสดงว่ามีหลายเจ้า)

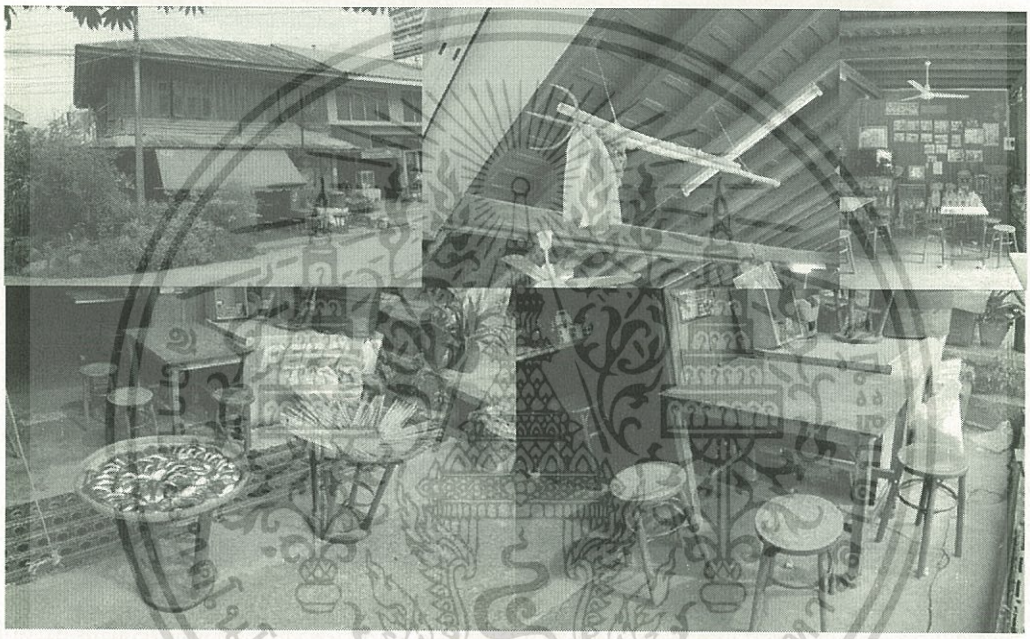

ภาพที่ 4.62 แสดงร้านก๋วยเตี๋ยวเรือ 2 ลำของคุณสุรศักดิ์ เลิศฤทธิ์พงศ์
(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

คุณเล็ก เกริกเกียรติกุล (เกิด 2499 เท่ากับผู้เขียน) เล่าว่า เกิดที่ปากช่อง ทำลานข้าวโพดกับเตี่ยเป็นคนจีนแต้จิ๋ว แซ่ตั้ง มีร้านชื่อ “ตั้งฮั่วเส็ง” เดินทางมาจากเมืองจีนอยู่ที่บ่อนกับญาติที่สระบุรี แล้วจึงมาปลูกบ่อนที่นี่ปากช่อง คนที่มาเล่นส่วนใหญ่เป็น คนมาจากสระบุรี โคราช เดิมนั้นอยู่ที่ตลาดที่หน้าสถานีรถไฟ ออกมาซื้อที่นอกตลาดทำโรงเก็บข้าวโพด หน้าบ้านเปิดเป็นร้านขายข้าวสารและโชห่วย โครงสร้างของร้านเป็นไม้มะค่า ไม้เบญจพรรณ ที่หามาได้ตามพื้นที่แห่งนี้ ภายในร้านมีของเก่าที่หาดูได้ยากเช่นเคาน์เตอร์เก็บเงินของเดิมฝีมือประณีตมาก สตูล เครื่องชั่งเก่า ไหน้ำปลา ไหปลาร้า“มีคนจะมาขอซื้อเคาน์เตอร์แต่ไม่ขาย” “อย่าขายนะเก็บไว้ที่ร้านนี้แหละครับ”และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ควรนำกลับมาใช้ใหม่ ผู้เขียนจึงอธิบายให้ฝังถึงการอนุรักษ์อาคาร ข้าวของที่เก่า เอาไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมยามที่มาท่องเที่ยวในเมืองปากช่อง

ภาพที่ 4.63 แสดงร้านตั้งฮั่วเส็งของคุณเล็ก เกริกเกียรติกุล อาคารโครงสร้างครึ่งตึกครึ่งไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้มะค่า เคาน์เตอร์เก็บเงินของเดิม สตูล เครื่องช่างเก่า ไหน้ำปลา ไหปลาร้า
(พิชัย สดภิบาล.2553.คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

คุณลลิตา ทองใบ (2553) สามีเป็นทำงานเทศบาลปากช่อง มาเช่าร้านอยู่ มีทั้งหมด 6 ห้อง เดิมมีเท่านี้ ทำการค้ากันมา เจ้าของคือร้านขายหมูในตลาด สองห้องริมจะมีโครงการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางผ่านตรงนี้ถือเป็นย่านถนนมิตรภาพตามรูปถ่ายของนิตยสารเสรีภาพ (1968)

วิถีชีวิตของชาวตลาดปากช่องเป็นไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ด้วยอิทธิพลจากบริบทโดยรอบเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ มีที่พักประเภทรีสอร์ท และโรงแรมขนาดเล็กมีให้เลือกพักได้ถ้าผิดหวังจากเขาใหญ่หรือแหล่งอื่น โอกาสของเรือนแถวไม้การค้าขายแบบดั้งเดิมสามารถเติมสีสันให้กับตลาดปากช่องได้ มีร้านอาหารไม่น้อยกว่า 15 แห่งที่พร้อมจะให้ลองชิม ผลไม้ เครื่องจักสาน ฝีมืองานหัตถกรรมก็ไม่แพ้ใคร นอกจากจะมีงานแบบแฟนซีคาวบอยไนท์แล้ว กลุ่มอนุรักษ์ก็คงเก็บ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รวบรวมของเก่าแก่พื้นบ้านไว้ให้ชม ทุกร้านค้าเต็มใจแบบ เตรียมร่วมกลุ่มกันเพื่อจัดเป็นถนนคนเดิน *ตลาดเก่าพื้นถิ่นภาคอีสานก็มีเสน่ห์ประจำถิ่นของเขาที่น่าศึกษา จะได้เห็นว่าคนไทยนั้นมาจากไหน ผ่านไปไม่ว่าจะเทศกาลใด*

5.2 ตลาดสีคิ้ว ตลาดเก่าเมืองนครจันทึกแห่งเขาจันทร์งาม

เทือกเขาภูพานตัดผ่านแบ่งแอ่งสกลออกจากแอ่งโคราช ซึ่งแอ่งโคราชจะใหญ่กว่าแอ่งสกล มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ น้ำไหลลาดลงที่ราบต่ำตอนกลาง แนวยาวจากตะวันตกเฉียงใต้ตามลำน้ำมูลไปทางตะวันออกเฉียงเหนือไปจนออกลำน้ำโขงในเขตจังหวัดอุบล (ศรีศักร วัลลิโภดม.2533) ดังนั้นจึงมีชุมชนโบราณกระจายอยู่เกือบทั่วบริเวณที่ราบลุ่มเหมาะกับการเพราะปลูก แบ่งเป็น 3 บริเวณ คือ บริเวณที่สูงที่ลาดมาแต่เชิงเขา เป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมขอม และลพบุรี(พุทธศตวรรษที่ 16-19) บริเวณที่ราบลุ่มของลำน้ำ และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงเป็นราวสมัยโลหะตอนปลายเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนในแอ่งโคราชเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนเนินดินมีคูน้ำล้อมรอบตั้งแต่ 1ชั้น 2 ชั้น และ3 ชั้น แบบสม่ำเสมอแลแบบไม่สม่ำเสมอกันบ้าง มีการสร้างอ่างเก็บน้ำ คันกันน้ำ และถนนเชื่อมต่อระหว่างชุมชนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก

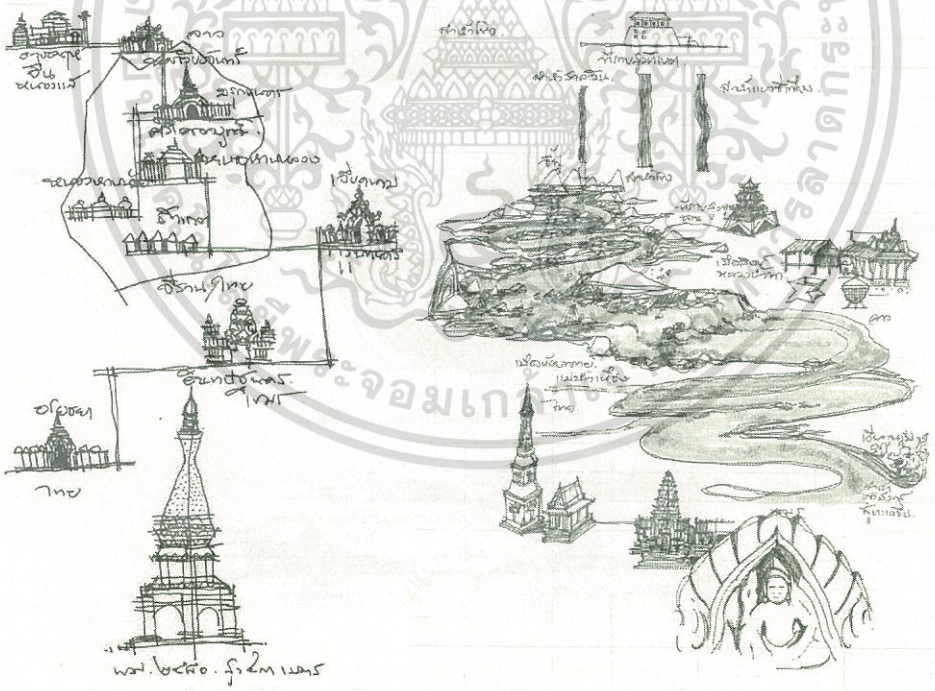

ภาพที่ 4.64 แสดงแสดงถึงอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์และเมืองใหญ่ในอดีต
ของที่ราบสูงอีสานไทยและลำน้ำโขง(พิชัย สดภิบาล.2551)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

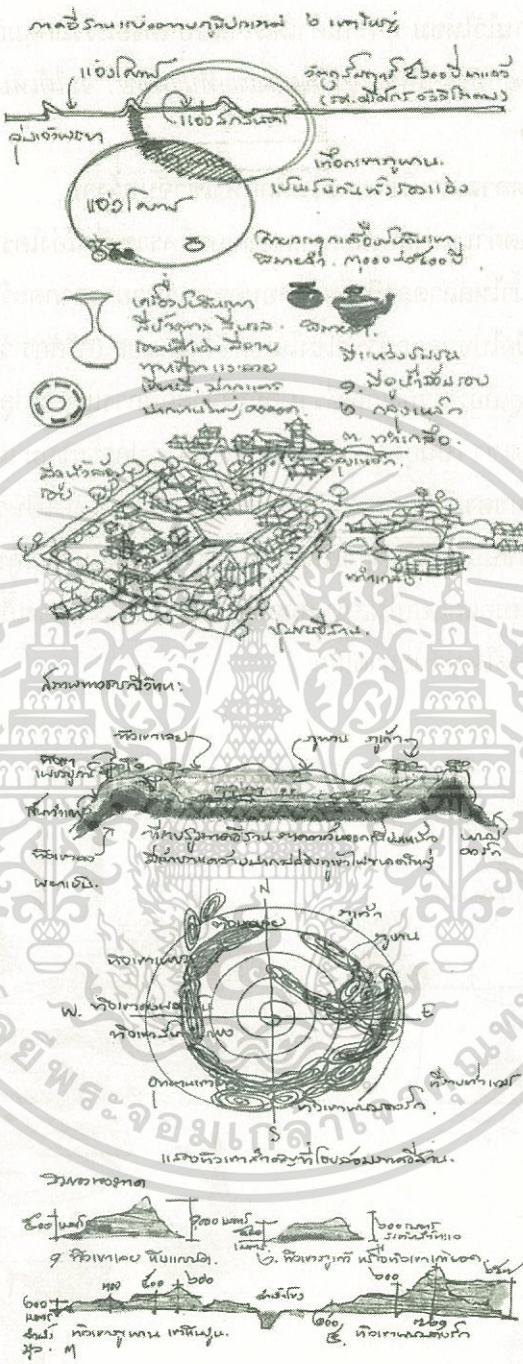

ภาพที่ 4.65 แสดงลักษณะทางธรณีวิทยาของภาคอีสาน (พิชัย สดภิบาล.2551)

นครจันทึกถ้ำเขาจันทร์งาม เป็นเมืองที่อยู่ในเทือกเขาดงพญาเย็น (ดงพญาไฟ) ที่อุดมสมบูรณ์มาก่อน 4,000 ปี มีชาติพันธุ์ของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ อย่างภาพเขียนสีผนังถ้ำเล่าเรื่องวิถีชีวิต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นครจันทึกมีเจ้าครองเมือง 4 ตน มีชื่องเรียงลำดับกันว่า พระนคร แก้ว ตุ่น โต และตา ต่อมาเมื่อตั้งเมืองนครราชสีมาขึ้น เห็นว่าเมืองนี้อยู่ในป่าดง มีสิงสาลาสัตว์ มีไข้ป่าชุกชุมไม่สะดวกในการเดินทางติดต่อ (ล่องไพร ของพนมเทียน) จึงเปลี่ยนเป็นเมืองหน้าด่าน เรียกว่า "ด่านจันทึก"อยู่ที่สถานรถไฟจันทึกปัจจุบัน (อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา) มีนายด่านชื่อหลวงพล และหมื่นด่าน ภายหลังเลิกด่านจึงเปลี่ยนเป็น "อำเภอจันทึก" มีหลวงเทพโอสถเป็นนายอำเภอ(ร.ศ.120-122) การย้ายอำเภออีก 2 ครั้ง มาที่บ้านสีคิ้ว (2499) เหตุที่ย้ายเพราะข้าราชาการเกรงกลัว ดงพญาเย็น (สุนันทา เจริญปัญญายิ่ง.รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาเปลี่ยนชื่อพื้นป่าใหญ่ระหว่างเมืองสระบุรีกับเมืองนครราชสีมาจากดกพญาไฟเป็นดกพญาเย็นเมื่อ ปี พ.ศ.2438.ในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพ-นครราชสีมา ร.ศ.118 บริเวณมอดินแดง มีหลักศิลาจารึกไว้.สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มีไข้ป่า(มาลาเรีย) ชุกชุม และเปลี่ยนชื่อจากอำเภอจันทึกเป็น "อำเภอสีคิ้ว"

ชาติพันธุ์แถบเมืองนี้มีการผสมสานกันระหว่างชาวเหนือ(ไทย-ยวน) กับชาวตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าสีคิ้วนั้นแผลงมาจาก "สี่เขี้ยว"คือ "เจ้าแสนคำรามสิริชัยโย" เจ้าเมืองเชียงแสน ที่พาไทยยวนอพยพมาตั้งรกรากที่บ้านสีคิ้วซึ่งเป็นฉายาเรียกเจ้าบ้านหรือเจ้าเมืองเจ้าพญา ที่มีสี่เขี้ยว (คนปกติจะมี 2 เขี้ยวเอาไว้ฉีกเนื้อเหมือนกันกับสัตว์) มีฐานะเป็นเสื้อเมืองเรียก "พ่อพญาสี่เขี้ยว" พญาสี่เขี้ยวเป็นดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เป็นร่างเทพสถิตอยู่ใต้ใน 32ชั้นฟ้า 35 ชั้นดิน แบ่งร่างประจำอยู่สี่ ทิศ พญาสี่เขี้ยวอยู่ทิศตะวันตก มีประเพณี "ตานขันข้าว" "ผีปู่ย่า" "พ่อพญาสี่เขี้ยว"(เรื่องราวผ่านมาทางร่างทรงนางประทวน เกตุขุนขาด.สุดาพร หงส์นคร.2539) คนไทยยวนตั้งบ้านเรือนทำมาหากินตามแนวขนานไปกับสายน้ำลำตะคอง(เป็นลุ่มน้ำที่อยู่ทางทิศตะวันตกของลำน้ำมูล มีต้นกำเนินบริเวณสันเขาปันน้ำของลุ่มน้ำป่าสักไหลผ่านหุบเขาและชายเขาและที่สูงมีความลาดชัน มีที่ราบแคบๆริมลำน้ำเมื่อผ่านอำเภอสีคิ้วแล้วจึงมีที่ราบริมลำน้ำทั้งสองฝั่งต่อเนื่องไปตลอดจนถึงเมืองโคราช ไหลลงสู่แม่น้ำมูล) มีบ้านเหนือกับบ้านใต้ อาชีพทำไร่ทำนา การติดต่อกันทางคมนาคมและการแต่งงานกัน (ในหมู่บ้านเดียวกันไม่แต่งงานกันจึงมีเรียกว่าบ้านเจ้าบ่าวและบ้านเจ้าสาว)

ตลาดพื้นถิ่นไทย-ยวน-อีสาน การเกิดชุมชนหมู่บ้านเหนือ บ้านใต้แต่ละหมู่บ้านจะมีเจ้าบ้านที่ทำตลาดให้ลูกบ้านเอาข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภคมาขายประมาณใจกลางหมู่บ้าน คนไทย-ยวน จะมีตลาดเช้าทั้งปรุงสำเร็จและซื้อหาแลกเปลี่ยนกันนำไปปรุงเอง อาคารจะสร้างเป็นโรงเรือนหน้าจั่ว ตั้งห้างร้านไว้ตรงแนวเสา สามารถเอารถเข็นหรือวัวควายนำข้าวของที่จะแลกขายมาเทียบได้เลย บ้างหาบคอนมาก็มาตั้งวางไว้บนห้างร้าน มีช่องเดินตรงกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.66 แสดงบรรยากาศร้านค้าตามหมู่บ้านเหนือดั้งเดิม ที่ยังหลงเหลือให้เห็น (บ้านนาง อุทัยวรรณ แก้วดวงตา บ้านข่วง ลำปาง.2556)

ตลาดสีคิ้วดั้งเดิมคงจะเด่นทางสมุนไพรมากอาจจะเป็นคลังเครื่องยาและสมุนไพรไทโบราณเลยที่เดียวเพราะเป็นเมืองในป่าดงพญาเย็น จะต้องพอจะมีชื่อเสียงทางยาเป็นแน่สังเกตุได้จากชื่อนายอำเภอครั้งก่อนที่ชื่อว่าหลวงเทพโอสถ(ร.ศ.120-122) เครื่องยาซึ่งเป็นของที่นำมาประกอบเป็นยาได้จากธรรมชาติ โดยอาจได้จากพืช สัตว์ จุลชีพ หรือแร่ธาตุ สมุนไพรอาจได้ทั้งพืชและสัตว์ จุลชีพและแร่ธาต (วิเชียร จีรวงส์.2540) สมุนไพรเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาอาการเจ็บปวดต่าง ๆ ที่ตลาดสีคิ้วมีบ้านโกมินทร์สมุนไพร ของคุณศรีภิญโญ ดอนท้วม (เลขที่ 267-268) บ้านหลังนี้เจ้าสร้างบ้านเองจากอาคารไม้หลังเดิมเป็นโครงสร้าง ค.ส.ล มีปั้นบัวหัวเสาประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องสีที่เสามีการปั้นปูนเป็นรูปป่ามีถ้ำเป็นสื่อเชิงสัญลักษณ์ว่ามียาสมุนไพรที่ได้จากป่าดง เจ้าของบ้านหลังนี้มีโอกาสได้เฝ้ารับเสด็จเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเสด็จภาคอีสานโดนทางรถไฟ(2498 รัชกาลที่ 5 ประกาศสร้างทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อ ปี พ.ศ.2433)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.67 แสดงภาพที่บ้านโกมินทร์ ตลาดสีคิ้ว
ในหลวง รัชกาลที่ 9 เสด็จภาคอีสานโดนทางรถไฟ พ.ศ.2498 (พิชัย สดภิบาล.2551)

ภาพที่ 4.68 แสดงภาพที่บ้านยาโกมินทร์ ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2551)

สีคิ้วแหล่งศิลปถ้ำ ก่อนประวัติศาสตร์ แต่ตอนปลาย สมัยหินใหม่ อายุกว่า 3,000-4,000 ปี ปัจจุบันอยู่ในวัดเขาจันทร์งาม ภาพเขียนสีทั้งหมดเขียนด้วยสีแดง อยู่สูงจากพื้นดินประมาณ 2-4 เมตร การศึกษาที่ผ่านมาของกรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยศิลปากรได้จัดแบ่งภาพเขียนสีที่พบเป็น 12 กลุ่มตามตำแหน่งที่พบ โดยรวมแล้วมีภาพทั้งหมด 44 ภาพ เป็นภาพคน 32 ภาพ ภาพสัตว์ 5 ภาพ (สุนัข นกหรือไก่ ตะกวด? เม่น? เสือ?) คันธนูและลูกศร 1 ภาพ และไม่ทราบว่าเป็นภาพชนิดใด 5 ภาพ เทคนิคการเขียนภาพมี 2 แบบ คือ ภาพเงาทึบและลายเส้นโครงร่างภายนอก ภาพคนส่วน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใหญ่มีส่วนน่องโต มีผ้านุ่ง ไม่สวมเสื้อ ผู้หญิงจะมีหางนกห้อยมาจากกระเบนเหน็บและพู่ประทับบนหัว (ทนงศักดิ์ เลิศพิพัฒน์วรกุล.2557.ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน)

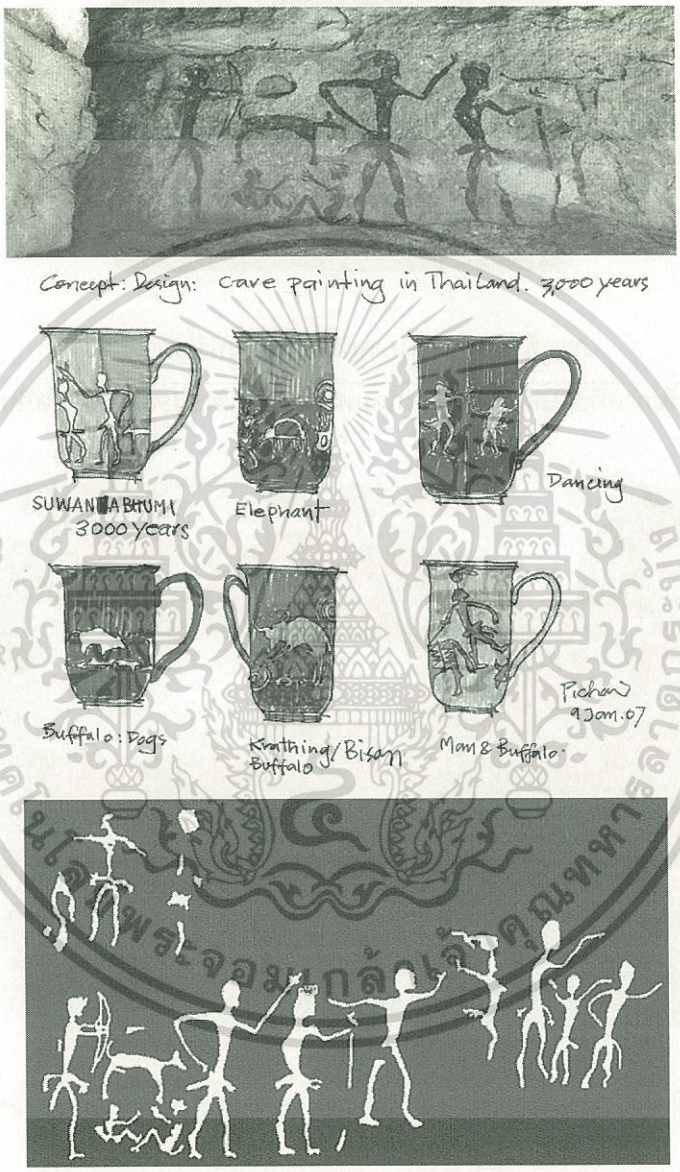

ภาพที่ 4.69 แสดงสีคิ้วแหล่งศิลปถ้ำ ก่อนประวัติศาสตร์
(สุจิตต์ วงษ์เทศ.2543 และ พิชัย สดภิบาล.2549)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สีคิ้วแหล่งหินตัดถ้าดูทางธรณีวิทยาแล้วหินเหล่านี้อยู่ในหมวดของหินภูพาน อายุ 130 ล้านปี อยู่ตามแนวของขอบที่ราบสูงโคราชในเขตอำเภอสีคิ้ว ปักธงชัย ครบุรีและเสิงสาง หินทรายมีสีขาวอมชมพู เม็ดหยาบ ชั้นหนา บางแห่งเป็นหินกรวดมน มีรอยการไหลของกระแสน้ำโบราณ บนเนินดังกล่าวพบหลุ่มหินขนาดใหญ่หรือเรียกว่ากุมภลักษณ์(Pot Hole) หินที่นี้พบอยู่ทั่วไปของปราสาทหินในพื้นที่อีสานใต้ส่วนหินหมวดพระวิหารมีการเชื่อมประสานที่ดี เป็นชั้นหินที่มีมีความคงทน คนโบราณจึงนำมาสร้างปราสาทหินสมัยขอม หมวดหินวิหารวางตัวในแนวตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้พาดผ่านอำเภอสีคิ้ว ปากช่อง วังน้ำเขียวและเสิงสาง ตัวอย่างหินที่ปราสาทหินพนมวัน เป็นหินทรายสีเนื้อสีจำปาอ่อน ของมหายุคมีโซโซอิก อายุ 210-66.5 ล้านปี ร่วมยุคสมัยไดโนเสาร์ที่กระจายตัวอยู่ที่ราบสูงภาคอีสาน

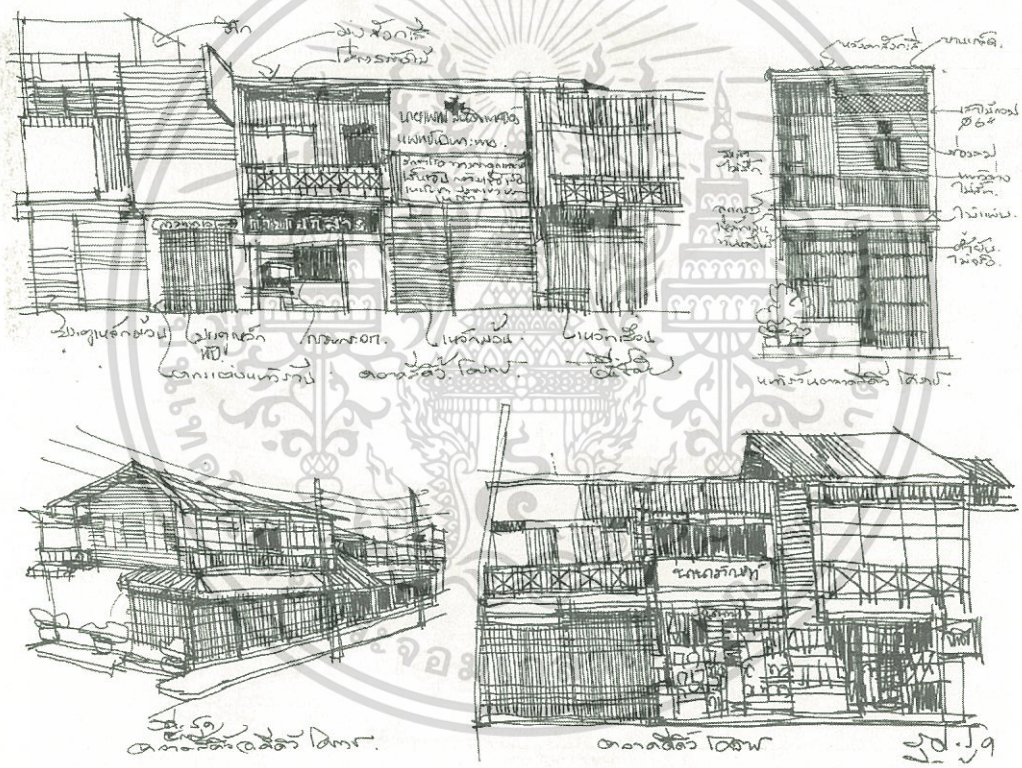

ภาพที่ 4.70 แสดงอาคารไม้เก่าตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

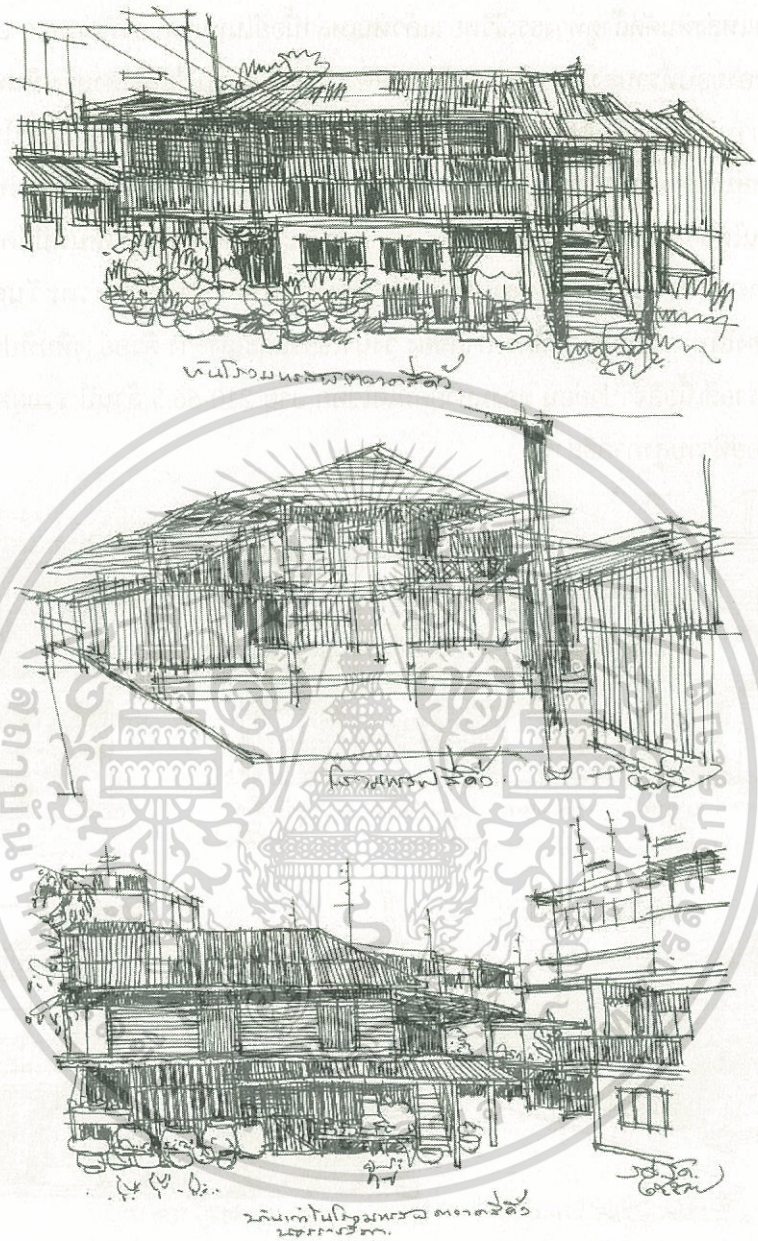

ภาพที่ 4.71 แสดงโรงมหรสพเก่าที่ตลาดสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.72 แสดงร้านโกมินทร์สมุนไพรและอาคารตลาดรถไฟที่อำเภอสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)

เดินชมศิลปสถาปัตยกรรมอาคารไม้ตลาดสีคิ้วที่ยังหลงเหลืออยู่ ไม้น้อยกว่า 35 ร้าน มีอายุของเรือนไม้ตั้งแต่ 50-100 ปี พร้อมทั้งสินค้าที่ยังเป็นแบบดั้งเดิม มีร้านขายของชำอย่างร้าน ป.ภิมุข ขายเครื่องถ้วยชาม ของใช้ในครัวเรือน ร้านไท้ล้งขายเครื่องอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ร้านพรศิริขายของทุกชนิด ร้านขายเสื้อผ้าจิงกวง ร้านนครปฐมข้าวหมูแดง(เจ้าเก่า) ร้านสีฟ้า ข้าวต้มปู ร้านเจ้เนี้ยว ขายข้าวแกง ร้านนี้ 2 คูหา 8 ร้านนี้อายุมากกว่า 100 ปี มีร้าน Happy 20 บาท ของคุณกฤษณ์คล้ายอริน ร้านบุญดี ร้านประพาศรี ขายของทุกชนิด ทั้งของแห้งและของสด ร้านอาหาร ร้านขนมไทยตือคาโคขายขนมขาหมูสืบทอดกันมากว่า 70 ปี ร้านขนมสอดไส้ และผลไม้ตามฤดูกาล ขายขนมฝักบัว ขนมเทียน ร้านคุณจิ๋ว ขายก๋วยเตี๋ยวหมู ลูกชิ้น เกาเหลาขายมากว่า 60 ปี ร้านรวมจิต อาหารตามสั่ง ร้านง้วนฮวด ร้านแสงอรุณ ขายอุปกรณ์การเกษตร ร้านโชคทวีขายอาหารสัตว์ ร้านขายยากวงจี้ตึ๊งอายุสมัยกว่า 50 ปี ร้านอุปกรณคอมพิวเตอร์ และยังรับทำฟันปลอม ของคุณคุณสุพิศ ตรีรัตน์ฤดี ร้านเสริมสวยขาดเสียไม่ได้ชื่อร้านบุญนรี ร้ายขายจักรยานกิ้มสูน ของนายวิรัต โรจนเพียรสถิตย์ ร้านอึ้งฮะง้วนขายเครื่องเขียน อาคารไม้ 2 ชั้นอายุมากกว่า 90 ปี อาหารการกินไม่แพ้ที่อื่นด้านอาหารที่เป็นพื้นถิ่นเห็นจะเป็นผลิตภัณฑ์จากปลา เป็นภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร แปรรูปจากปลาน้ำจืด เช่นแหนมปลากราย ไส้กรอก ห่อหมก ไส้กรอกปลายอ ไส้กรอกปลากระเพรา ปลาส้มปลาตะเพียนตัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นที่ขึ้นชื่อ (ผลิตภัณฑ์อาหารสุนี จำกัด.2557) แต่ก็มีก๋วยเตี๋ยวซีโครงหมูตุ๋น มาจากเมืองโคราช มีข้าวเปล่ามาทานด้วยอร่อยได้รสชาติดี

ปัจจุบันถ้าผ่านไปนมัสการสมเด็จโตของดาราสรพงษ์ ชาตรี ที่มีโรงทานเป็นราดหน้าอร่อยไม่เบา ก็อย่าลืมแวะไปเดินเที่ยวตลาดเก่าสีคิ้วนอกจากจะมีศิลปสถาปัตยกรรมตลาดเก่าให้ดู สลับกับกับอาคารพาณิชย์ 2 ชั้นบ้าง ชั้นเดียวบ้าง อาคารไม้ที่เป็นชั้นเดียวส่วนใหญ่ก็จะเริ่มสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ ค.ส.ล.เริ่มที่อาคารร้านโกมินทร์ที่มีเครื่องยาสมุนไพรเพื่อฟังการเล่าขานของคุณศรีภิญโญดอนท้วม ถึงสรรพคุณที่น่าสนใจ อาคารที่น่าสนใจอีกอาคารก็คือโรงมหรสพเก่า อายุมากกว่า 100 ปี ที่ยังหลงเหลือให้เห็น แต่อยู่ลับตาคนสักหน่อยมีอาคารตึกแถวบังอยู่ เจ้าของอาศัยอยู่ตึกแถวด้านหน้าขอเขาไปดูได้ มีเนื้อเพลงรำวงสมัยเริ่มแรกเขียนไว้ที่ข้างฝาไม้สักด้วย ***"สืบสานวัฒนาธรรมอีสาน สืบสานตลาดเก่าเมืองโคราช"***

ภาพที่ 4.73 แสดงตลาดเย็นสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

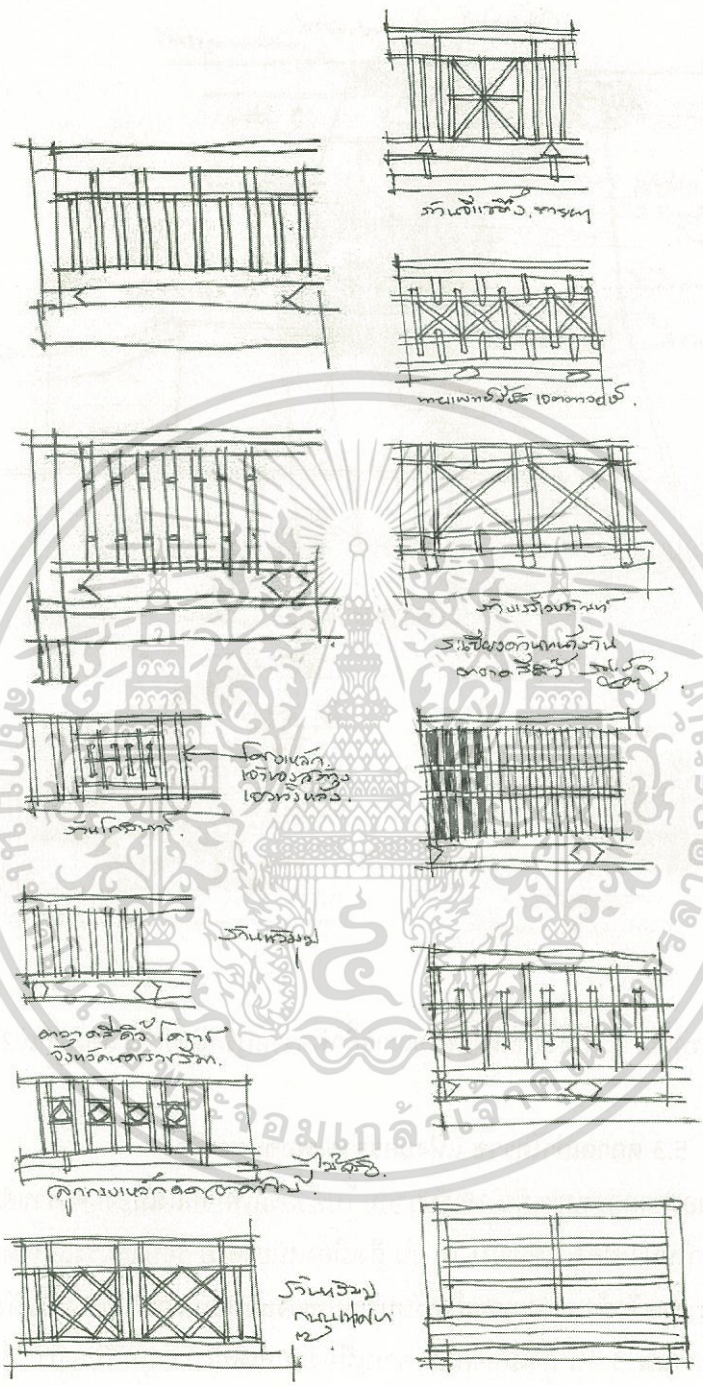

ภาพที่ 4.74 แสดงศิลปสถาปัตยกรรมตลาดเก่าสีคิ้ว (พิชัย สดภิบาล.2557)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

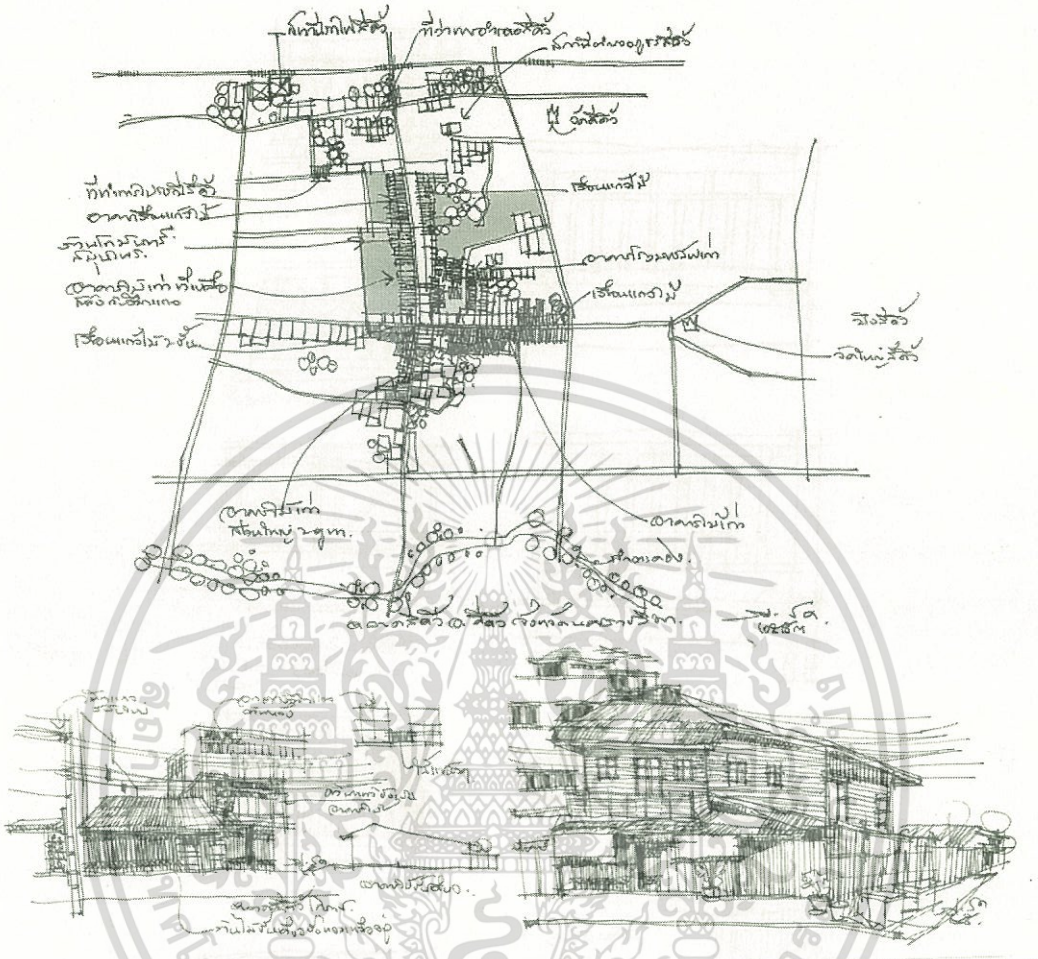

ภาพที่ 4.75 แสดงแผนผังตลาดเก่าสีคิ้วที่ควรอนุรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

5.3 ตลาดเก่าโคราช แห่งนครราช พ่อขุนผาเมือง

"ออกจากกรุงเทพเมื่อ 15 ธันวาคม ไปด้วยรถไฟ จนถึงเมืองนครราชสีมา ออกจากนครราชสีมาไปมณฑลอุดรขี่ม้าไป 14 วัน ถึงเมืองหนองคาย รัฐบาลฝรั่งเศสจัดเรือกลไฟชื่อลาเครนเดีย สำหรับข้าหลวง และสำหรับบรรทุกของลองตามลำน้ำโขง 4 วันถึงนครพนม ขี่ม้าจากนครพนม 3 วัน ถึงเมืองสกล จากเมืองสกลเดินเท้าวกกลับลงไป 3 วันถึงเมืองมุกดาหาร เดินบกเข้ามณฑลอีสาน ทางสีวันถึงเมืองยโสธร.....ออกจากเมืองยโสธรเดินบกไปเมืองเสลภูมิ เมืองร้อยเอ็ด เข้าเมืองมหาสารคาม ....7 วันถึงเมืองไผทสง ปลายเขตมณฑลนครราชสีมา แต่นั้นมา 3 วันถึงเมืองพิมาย....พระเจ้าอยู่หัวมีสารตรากระทรวงมหาดไทยห้ามไม่ให้เข้าไปพักที่เมืองนครราชสีมาเพราะมีกาฬโรคระบาด....." (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา.2556)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

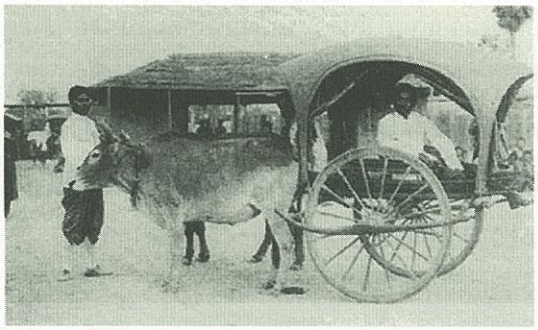

ภาพที่ 4.76 แสดงสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประทับในระแทะ
เมื่อคราวเสด็จตรวจมณฑลอีสาน พ.ศ. 2449 (พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา.2557)

เมืองนครราชสีมา เมืองโคราชหรือนครราชในสมัยขอมโดยมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นเมืองราดของพ่อขุนผาเมือง (กำจร วัฒนศักดิ์.2556) มีจารึกอยู่ในปราสาทพนมวัน เขตอำเภอเมืองนครราชสีมา เจ้าศรีศรัทธาผนวชเมื่ออายุ 31 ปี ไดจาริกจากรัตนภูมิ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากปราสาทพนมวัน พ่อขุนผาเมืองสนิทสนมกับราชสำนักยโสธรบุระ(นครธม) ได้รับพระราชทานนามกมรเต็งอัญเป็นเกียรติยศยกย่องเป็นเครือญาติพร้อมพระราชทานพระธิดาให้เป็นชายาของพ่อขุนผาเมืองแล้วมอบพระขรรค์ชัยศรีให้มีฐานะเป็นผู้แทนนครธมปกครองดูแลอีสานทั้งแอ่งสกลและแอ่งโคราช (สุจิตต์ วงษ์เทศ.2542) ราชวงศ์ผาเมืองจึงเกี่ยวข้องกับเมืองราชเป็นดังนี้แล ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 หลังจากตีเอานครหลวงคืนมาจากพวกจามปา (1720-1762) ก็ขยายอาณาจักรเป็นการใหญ่ ต้องสิ้นเปลืองทรัพยากรทางด้านกำลังคน เป็นอันมาก คนพื้นเมืองก็ถูกเกณฑ์แรงงาน ล้มตายเป็นจำนวนมหาศาล การก่อสร้างปราสาทหินที่พนมรุ้ง ที่พิมาย ที่พนมวัน เมืองต่ำ และที่อื่นๆ ต้องใช้เวลาหลายสิบปี ในเหตุการณ์เหล่านี้คนโคราชต้องร่วมชะตากรรมทุกข์ยากกับการก่อสร้างครั้งนั้นและแล้วอาณาจักรยโศธรก็เสื่อมลง อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา รุ่งเรืองขึ้นมา เมืองโคราชเป็นเมืองหน้าด่านกันชน (รัฐกันชน) ของกรุงศรีอยุธยาและกรุงสยามด้านตะวันออกเฉียงเหนือ จนถึงริมลำน้ำตะคอง เมืองนครราชสีมาถ้าพิจารณาดูลักษณะที่สร้างกับทั้งขนาดและแผนผังทั้งรูปป้อมปราการ ละมายกับเมืองนครศรีธรรมราชมาก สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพระนารายณ์มหาราชก่อนปี 2225 (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา.2556) ออกแบบโดยนายช่างชาวฝรั่งเศส (เดอ ลาลูแบร์.2299-2231) ย้ายจากเมืองเสมามาสร้างใหม่ในที่ปัจจุบัน มีรูปทรงเหมือนกลองเภรี (กว้าง 25 เส้น ยาว 43 เส้นหรือ 1,100 เมตร และ 1,700 เมตร) ใจกลางเมืองเป็นหลักเมืองและวัดกลางนครเป็นที่สูงเหมือนหลังเต่า เป็นโคกสูงชาวอีสานเรียกว่ามอ กำแพงเมืองขนาดใหญ่ มีป้อมค่ายหอรบ ก่อด้วยอิฐศิลาแลง บนกำแพงมีใบเสมาโดยรอบ มีโครงข่ายเป็นถนนภายในตัดกันเป็นตารางหมากรุก (Grid Pattern Systems) มีถนนกากบาทไปยังประตูทั้งสี่ทิศ ประกอบด้วยชุ้มประตูเมืองทรงไทยแบบอยุธยาหลังคามุงกระเบื้องดินเผา มีประตูเมืองและป้อมปราการรวม 16 ป้อม ประตูทิศทั้ง 4 มีชื่อว่า ชุมพล (ทิศตะวันตก-เตรียมไพร่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พล) พลแสน(ทิศเหนือ-ประตูน้ำ-แสนยังสู้ได้) พลล้าน(ทิศตะวันออก-ประตูทุ่งสว่าง-ล้านยังสู้ได้)และไชยณรงค์(ทิศใต้-ประตูผี) จากประตูชุมพลทางทิศตะวันตกมีถนนเชื่อมไปเมืองโคราชเก่าคือเมืองเสมา มีบ้านเรือนราษฎรทำสวน ทำนา เลี้ยงสัตว์ ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทำสวนพริกไทย และพระราชทานนามว่า “เมืองนครราชสีมา” พระยายมราช (สังข์) เป็นเจ้าเมืองคนแรก (สร้างเมืองใหม่เสร็จก่อน 2221) ต่อมาได้ประมาณ 10 ปี ก็มีการทิ้งระเบิดครั้งแรกในสมัยอยุธยาหรือก็หาทราบได้ 2231 พระนารายณ์มหาราชสวรรคต สมเด็จพระเพทราชาขึ้นครอง พระยายมราช(สังข์)เจ้าเมืองโคราชไม่ยอมมาถือน้ำพิพัฒนสัตยา กรุงศรีอยุธยาเลยยกทัพมาปราบ รักษาเมืองได้ถึง 2 ปี ก็โดนทิ้งระเบิด เอาดินปืนผูกติดกับว่าวชักขึ้นเหนือเมืองแล้วจุดดินปืนในหม้อดินตกลงใส่บ้านเรือนในเมืองเสียหายมาก ฝ่ายอยุธยาจึงยึดเมืองได้ สมัยกรุงธนบุรีเมืองนครราชสีมาเป็นฐานรวบรวมกำลังในสงครามล้านช้างและเขมร สมัยรัตนโกสินทร์นครราชสีมามีฐานะเป็นเมืองชั้นเอกตรวจตราเมืองประเทศราช เจ้าอนุวงศ์คิดมาตีกรุงรัตนโกสินทร์ตอนเปลี่ยนแผ่นดินจากพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ (2369) ได้มากวาดต้อนคนไทยไปเวียงจันทร์ ทำลายเมืองโคราชเสียสิ้นโดยการถอนเสาหลักเมืองออกเพื่อให้เป็นเมืองร้าง รื้อกำแพงเมือง เผาประตูเมืองทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันออก และสถานที่สำคัญ ตัดต้นไม้ผลเหลือแต่ต่อ ดีที่กองทัพหลวงมาจึงรื้อทำลายได้เพียงบางส่วน เมื่อพระยาปลัดเมืองรวมกับราษฎรต่อสู้จนชนะจึงทำทำการบูรณะสร้างกำแพงเมืองและเปลี่ยนแปลงใบเสมาจากเหลี่ยมแบบตะวันตกเป็นแบบใบเสมาไทย

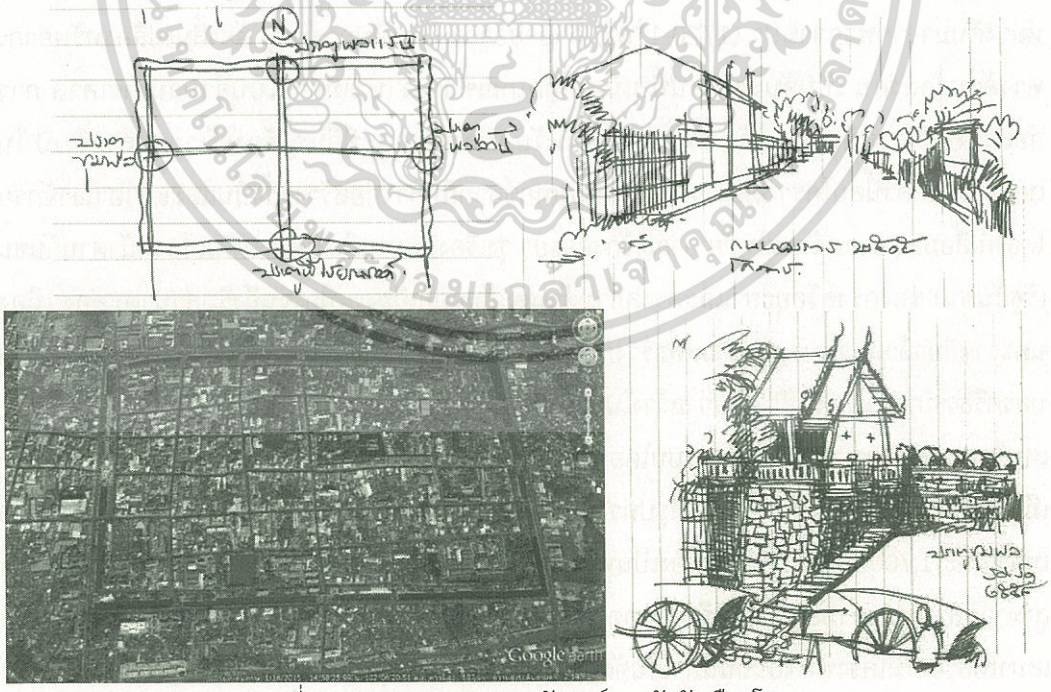

ภาพที่ 4.77 แสดงภาพแสดงลักษณ์การวังผังเมืองโคราช

(พิชัย สดภิบาล. 2557.Google earth.2015)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

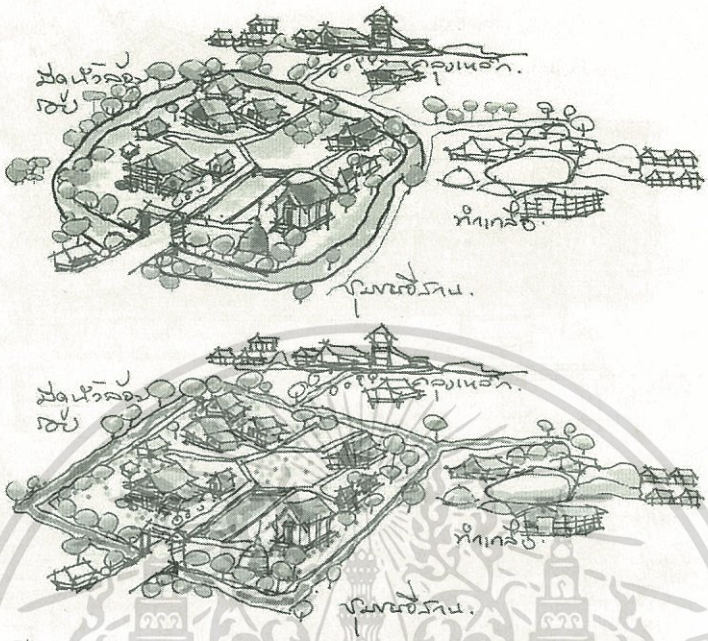

ภาพที่ 4.78 แสดงภาพแสดง ชุมชนอีสานวางผังหมู่และเมืองแบบทวาราวดี (ภาพบน)และแบบเขมร(ภาพล่าง) พิชัย สดภิบาล.2550

คนโคราชจำพวกหนึ่งเรียกว่าไทยเบิ้ง มีการพูดและสำเนียงเฉพาะตัวต่างจากพี่น้องไทยน้อย ไทยใหญ่ อีกพวกดั้งเดิมคือพวกที่มาค้าขายในสมัยเก่าก่อนคือพวกจีน ลาว เขมร และมอญ มีร่องรอยตามชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล เช่นโคกมะกั๊ก บ้านประโดก บ้านจอหอ โขนงพระ กำทวด สมอราย ประทาย กระโทก ฯลฯ พิมายน่าจะเป็นเขมรกลับใช้วัฒนธรรมล้านช้าง(กำจร วัฒนศักดิ์.2556) ในเมืองโคราชมีครอบครัวมอญตรงสี่แยกหลักเมืองโคราช ไปตามถนนไชยณรงค์ถึงสี่แยกพระบุรคามบุรีรักษ์ยาวไปจดบึงใหญ่ที่ตั้งวัดของวัดบึงเรียกว่าบ้านมอญใหญ่บ้านมอญน้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

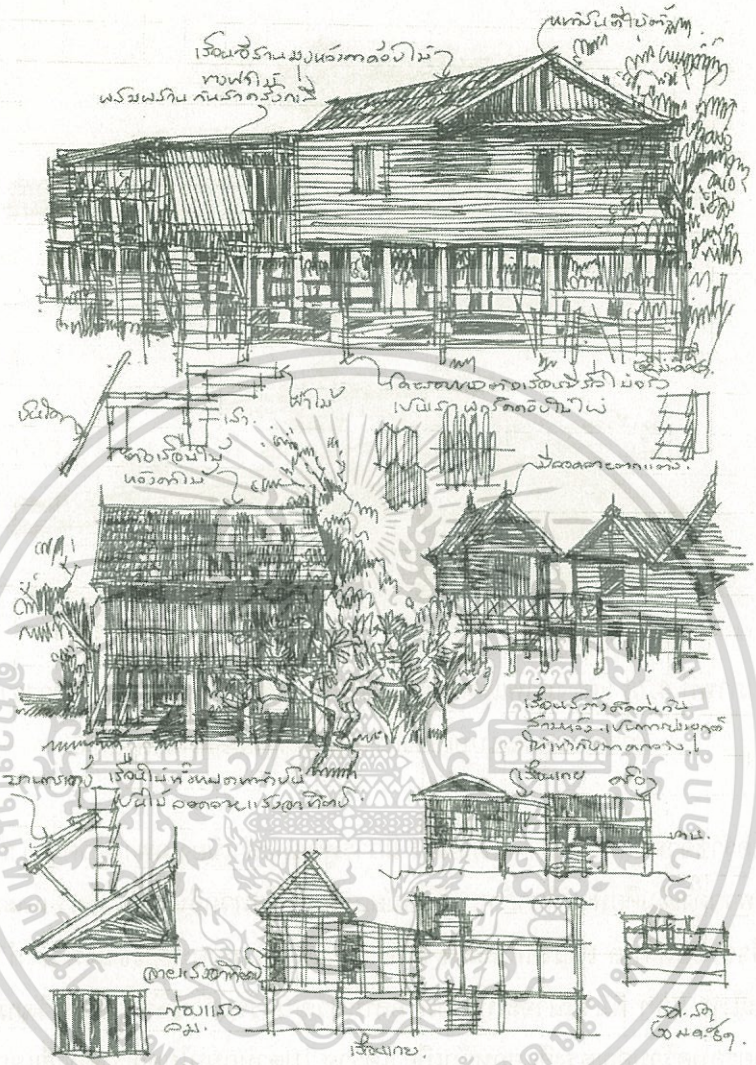

ภาพที่ 4.79 แสดงบ้านไทยโคราช (พิชัย สดภิบาล.2551-2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

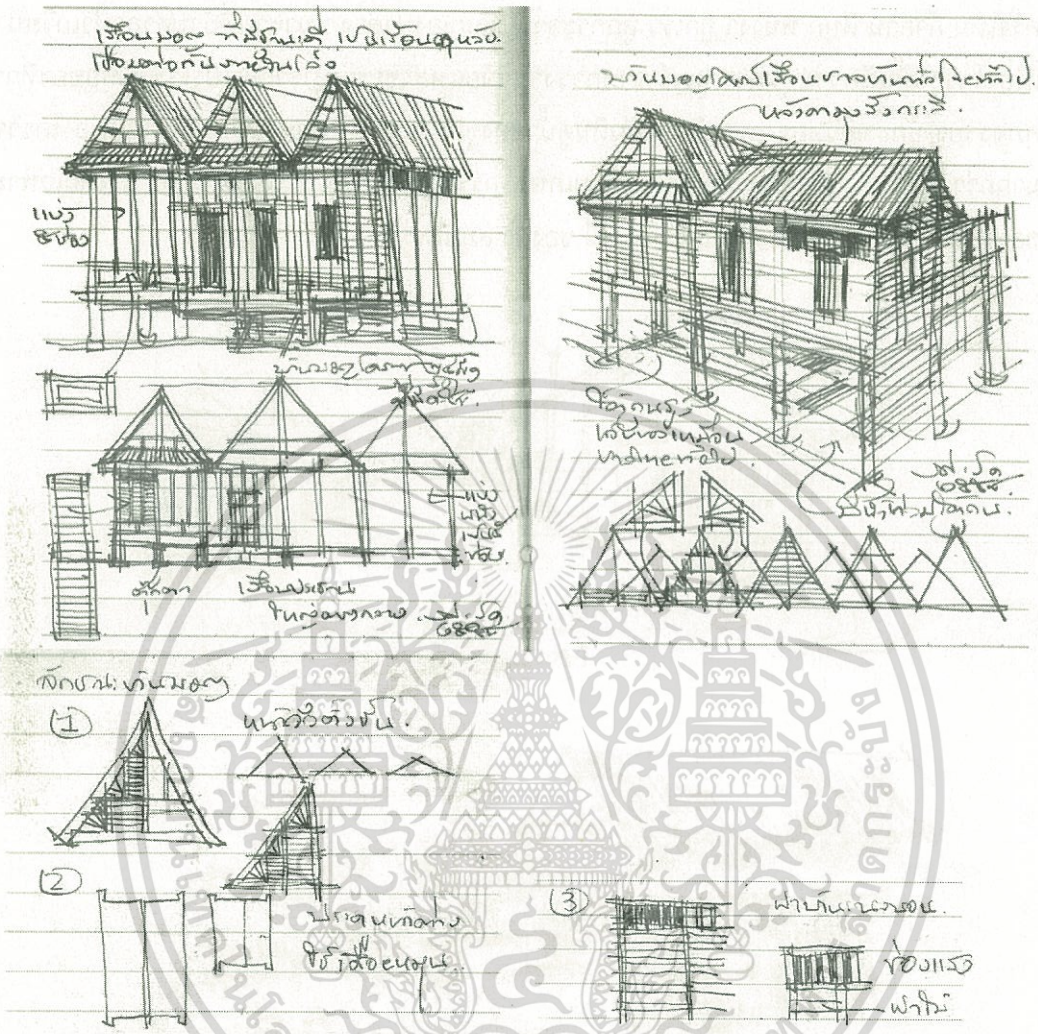

ภาพที่ 4.80 แสดงบ้านมอญโคราช (พิชัย สดภิบาล.2551-2558)

หลังจากสงครามเมืองนครราชสีมาได้ฟื้นตัวขึ้นมาเป็นเมืองชุมทางการค้าที่สำคัญในการติดต่อระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลาง มีกองเวียน กองคาราวานขนาดใหญ่ผ่านและหยุดพักอยู่เสมอ จึงเป็นแหล่งการค้าขนาดใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ 4 บาทหลวงปาเลกัวซ์ เขียนไว้ว่า ประชากรโคราชมีประมาณ 60,000 คน ครึ่งหนึ่งเป็นสยามครึ่งหนึ่งเป็นเขมร ในเมืองมี 7,000 คน มีคนจีนประมาณ 700 คน มีเหมืองแร่ทองแดง มีโรงหีบอ้อย สิ้นค้า คือข้าว งาช้าง หนังสัตว์ เขาสัตว์ ไม้เต็ง อบเชย เมื่อมีคนจีนก็จะมีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ครั้งท่านอาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ทำการสำรวจย่านตลาดเก่าในกรุงศรีอยุธยา ได้บอกไว้ว่า “พวกพ่อค้าจากเมืองนครราชสีมา พระตะบอง นำสินค้าประเภทน้ำรัก ขี้ผึ้ง ปีกนก ผ้าสายบัว ผ้าตาราง หนังสัตว์ เนื้อสัตว์ เอ็นเนื้อ เนื้อแผน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ครั่งไหม กำยาน ดีบุก หนังงา ลูกเร่ว ลูกกระวาน และของป่าต่างๆ มาขายที่บ้านศาลาท่าเกวียน" เมืองโคราชนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ จากการงานวิจัยแหล่งชุมชนโบราณในประเทศไทยของทิวา ศุภจรรยา นักธรณีวิทยา พบบริเวณสันดินคูน้ำของชุมชนเกษตรกรรมโบราณในพื้นที่เมืองโคราช มากกว่า 200 แห่ง จึงน่าจะมีสินค้าทางด้านเกษตรกรรมส่งไปขายในที่แห่งอื่นๆ ได้มาก โดยเฉพาะของขึ้นชื่อคือเนื้อแผน เนื้องตากแห้ง เส้นหมี่ ของป่า สมุนไพร และแร่

ภาพที่ 4.81 แสดงภาพตลาดขายสินค้าเมืองโคราช กองเกวียนพักเพื่อค้าขาย
(ภาพจากพิพิธภัณฑ์เมืองโคราช)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

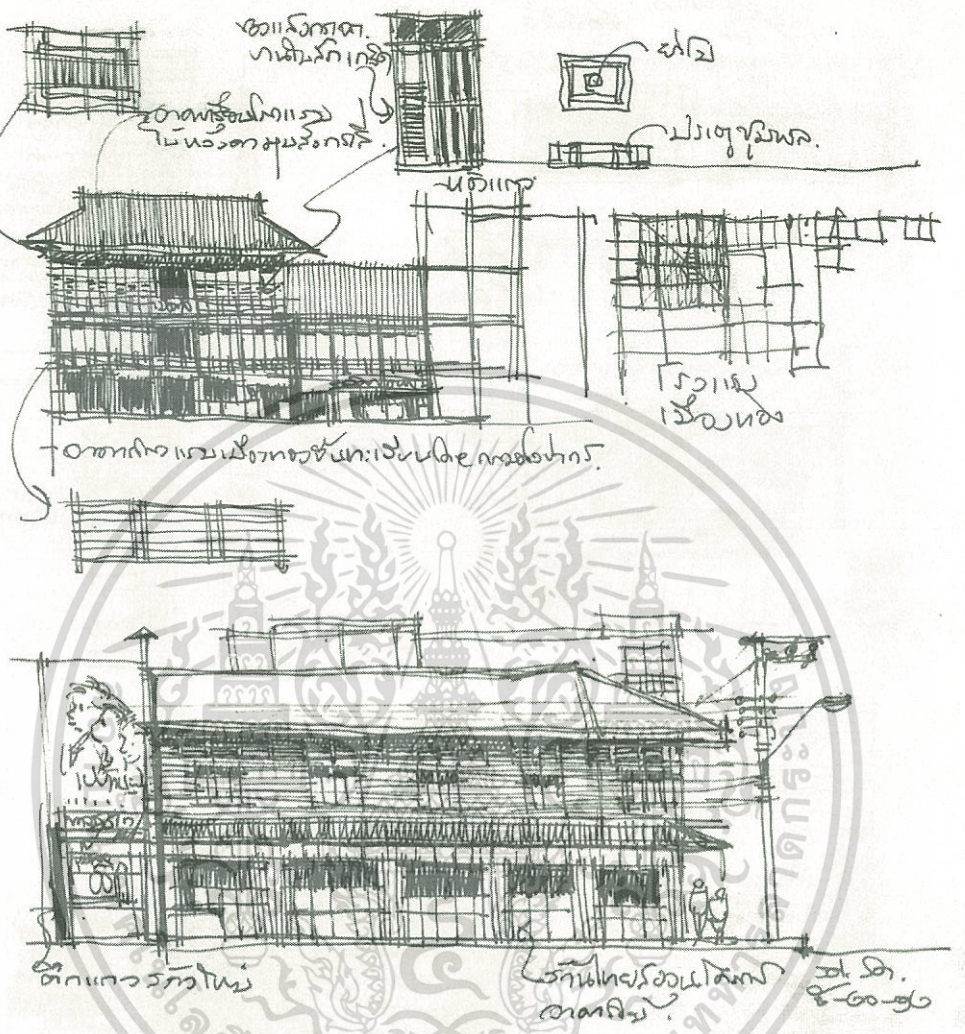

ภาพที่ 4.82 แสดงร้านไทยสงวนได้อนุรักษ์อาคารไว้อย่างแบบดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

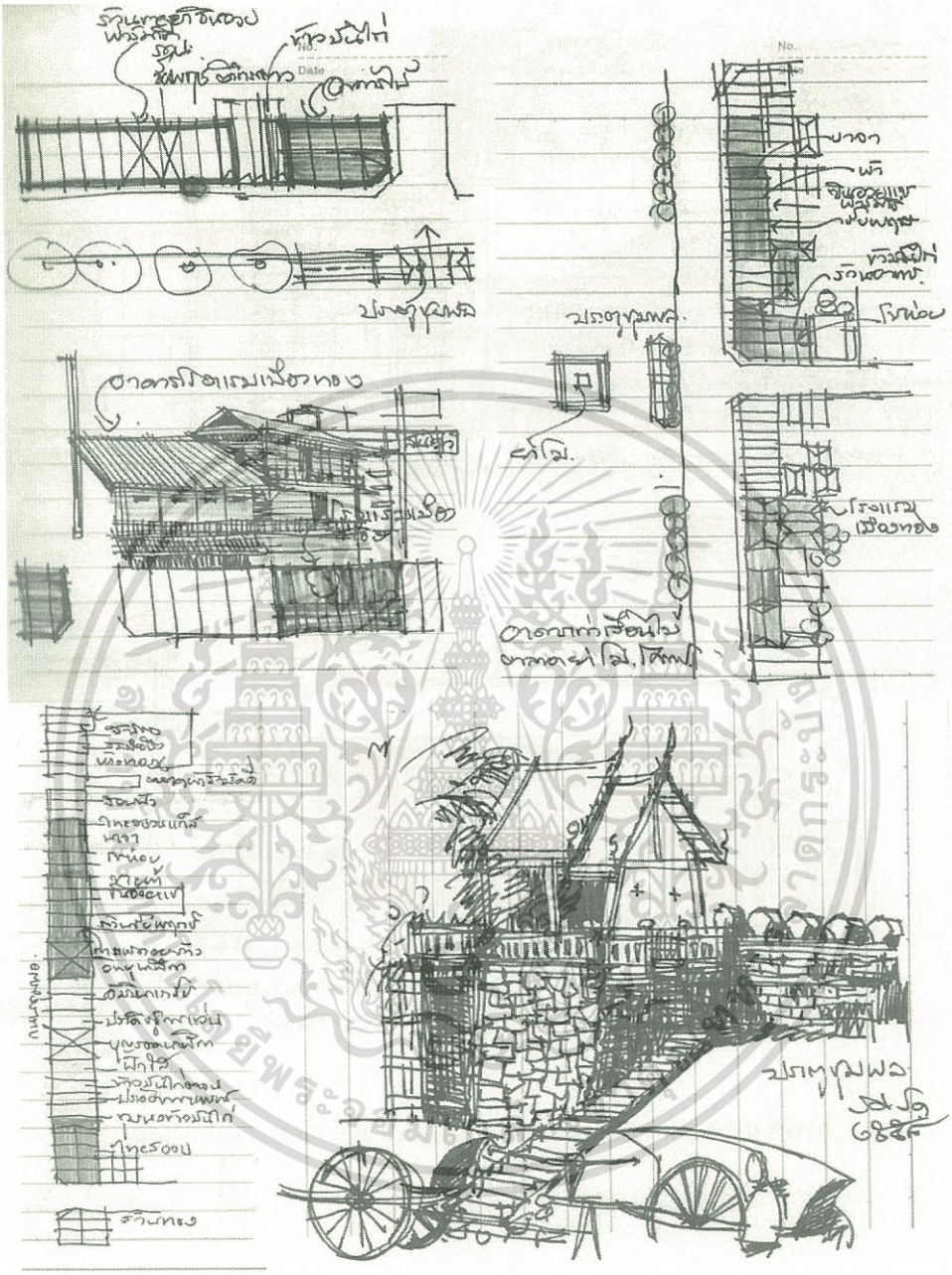

ภาพที่ 4.83 แสดงผังตลาดหน้าประตูชุมพล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

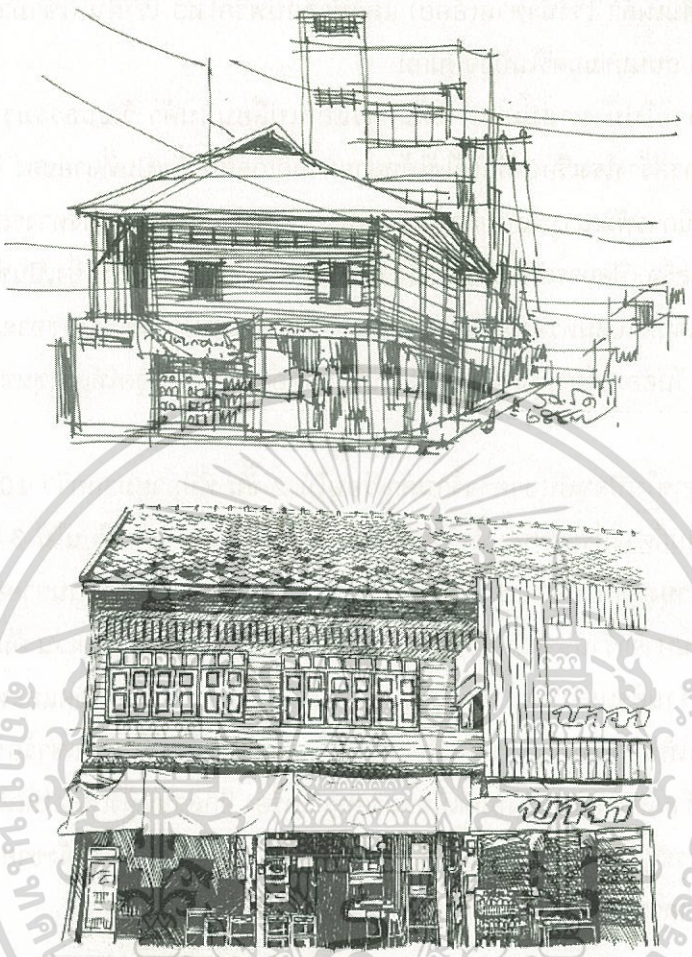

ภาพที่ 4.84 แสดงอาคารร่วมสมัยตลาดโคราชอาคารอนุรักษ์ หน้าประตูชุมพล (พิชัย สดภิบาล.2558)

บรรยากาศร้านค้าดั้งเดิมอยู่ในและนอกกำแพงเมืองเป็นตลาดบก ตลาดขายของสดเช้าเย็น มีทั้งขายเป็นเหมือนตลาดสด เป็นแหล่งขายอาหารประจำวัน และขายของเฉพาะอย่าง มีทั้งขายอย่างเดียวกับการผลิตเพื่อขาย เปิดประจำทุกวัน ตลาดเช้าหรือตลาดเย็นเมื่อตลาดวายก็ต้องออกนอกกำแพงเมือง เมื่อชุมชนขนาดใหญ่ขึ้นก็ขยายออกไปนอกเมือง จัดตั้งกันเป็นโรงเรือนเพื่อพักอาศัยผลิตสินค้าเพื่อชุมชนเฉพาะถิ่นและขายของไปในตัวหรือจัดเป็นตลาดหมู่บ้านทั้งกลางแจ้งและในร่ม ชาวจีนที่มาค้าขายในสมัยสุโขทัย อยุธยามีทั้งมาจากปักกิ่ง กวางตุ้ง ไหหลำ และพวกฮากกา สมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินเป็นบุตรขุนนางไทยจีนเชื้อสายแต้จิ๋ว ชาวจีนแต้จิ๋วได้ชื่อว่าเป็นจีนหลวงมีสง่าราศรีในเมืองไทย จึงอพยพเข้ามามากตลอดจนมาต้นรัตนโกสินทร์ สำหรับโคราชนั้นจีนกลุ่มที่มารุ่นหลังมาตั้งบ้านเรือนทำการค้าตั้งแต่ประตูทิศตะวันตกคือประตูชุมพล ไปตามถนนโพธิ์กลาง มีการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตั้งบ่อนเบี้ย โรงต้มเหล้า โรงน้ำตาล(อ้อย) และทำสวนพริกไทย โรงฝิ่น (เข้ามาเมื่ออังกฤษชนะสงครามฝิ่นในจีน) ถนนมุขมนตรีในปัจจุบันก็มี

การค้าขายไปมาหาสู่นี้เองทำให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้า วัฒนธรรมรูปแบบของศิลปสถาปัตยกรรม การสร้างโรงเรือนเพื่อให้ใช้ได้หลายด้านก็เกิดขึ้น ทั้งเป็นที่ขายของ ที่ผลิตสินค้า เก็บสินค้า พักอาศัย มีการพัฒนารูปแบบมาจากตะวันตก เมื่อรัชกาลที่ 5 สร้างทางรถไฟสายกรุงเทพ-นครราชสีมาแล้วเสร็จ เปิดการเดินรถไฟหลวง ทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น ซึ่งเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสมามีอิทธิพลเหนือดินแดนคาบสมุทรอินโดจีน ทำให้สยามต้องเร่งปรับปรุงพัฒนาราชอาณาจักรโดยเฉพาะในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถานีรถไปในภาคอีสานจึงเป็นจุดให้เกิดชุมชนย่านการค้าพักอาศัย

เมืองโคราชในปัจจุบันอาคารร้านค้าเรือนไม้ 2 ชั้น ที่มีอายุมากกว่า 100 ปีที่แทรกด้วยตึกแถว จะมีให้เห็นก็ตรงประชุมพล ทั้งร้านขายของแบบดั้งเดิม อาคารเรือนไม้ 3 ชั้นที่เป็นโรงแรม “เมืองทอง”หลังคามุงสังกะสี อาคารไม้ไทยสงวนขายเครื่องอุปโภคบริโภค ร้านขายยาชัยพฤกษ์ ร้านกาแฟดอยช้าง ร้านบาจาร้านขายผ้า ร้านขายยาชินอวยแช ร้านประดิษฐ์การแว่น อัมรินทร์เภสัช ร้านข้าวมันไก่ชุมพล ร้านค้าเหล่านี้หน้าประตูชุมพลด้านในเมืองเก่า ที่เห็นได้ชัดและหาได้งายเวลาไปนมัสการย่าโม จะเห็นอยู่ด้านหลังอนุสาวรีย์ หรือถ้าใครไปฝังศิลปินพื้นบ้านเขาร้องหมอรำก็จะเห็นโรงแรมเมืองทองด้านล่างโรงแรมทั้งหมดเป็นตลาดพระเครื่อง อีกส่วนหนึ่งเหลือให้เห็นเล็กน้อยเพราะทำเป็นตลาดสดประตูผี โครงสร้างสมัยใหม่ แต่ก็ยังมีหลงเหลือให้เห็นบ้างที่ยังขายเครื่องจักสาน ที่แยกสวนหมากมีอาคารปู้เก่าแก่อายุกว่า 100 ปี เป็นโรงงานผลิตน้ำมาเน็ต

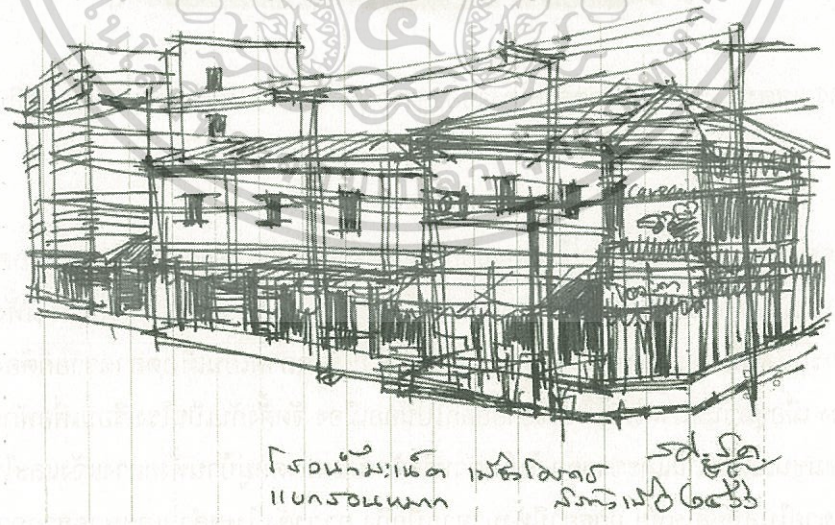

ภาพที่ 4.85 แสดงโรงงานน้ำมาเนต เมืองโคราช แยกสวนมาก สร้างเมือ พ.ศ.2466 แบบตะวันตก (พิชัย สดภิบาล.2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

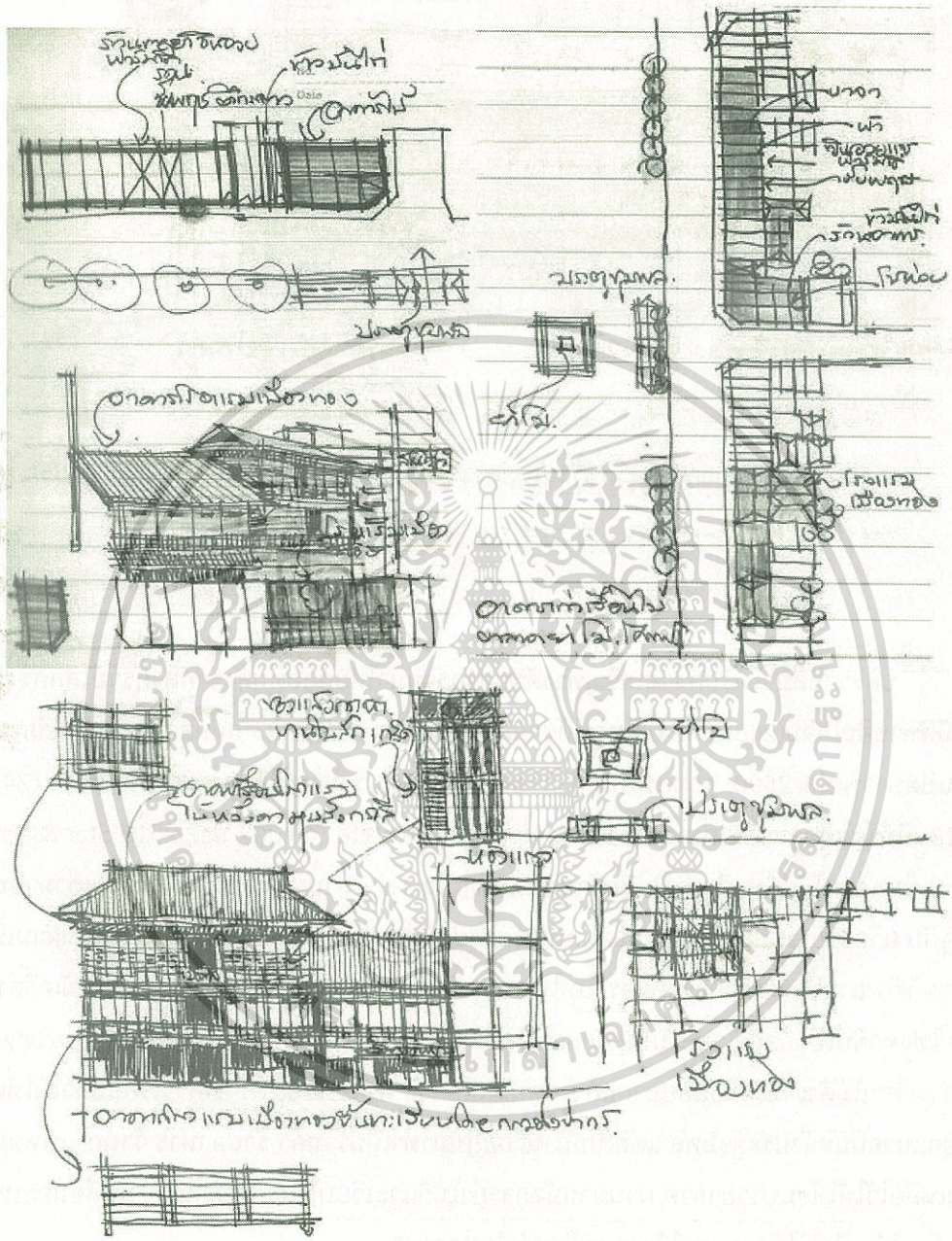

ภาพที่ 4.86 แสดงอาคารอนุรักษ์โรงแรมเมืองทอง ส่วนชั้นบนเป็นโรงแรมชั้นล่างร้านเช่าพระ
(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

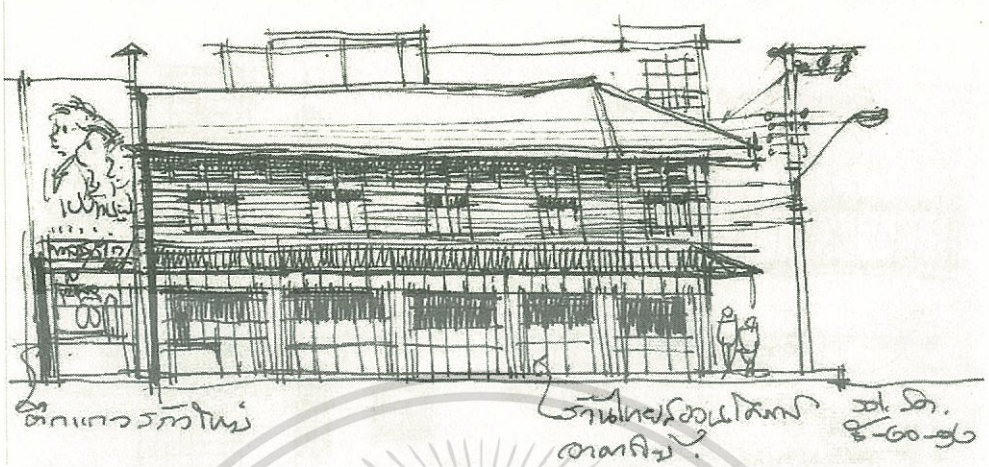

ภาพที่ 4.87 แสดงอาคารอนุรักษ์ร้านไทยสงวน หน้าประตูชมพล (พิชัย สดภิบาล.2555)

นครราชสีมาได้รับความเจริญทางด้านสงครามมาโดยตลอดหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 กรณีพิพาทอินโดจีน(2483-2484) สหรัฐได้ช่วยสร้างถนนมิตรภาพ(2493 ถนนสุดบรรทัด เปลี่ยนเป็นถนนมิตรภาพเมื่อ 2500) จากสระบุรี-ปากช่อง-นครราชสีมา ล้าสุดก็คือสงครามเวียดนาม (2498-2518) ที่ทำให้เกิดฐานบินโคราช (2507) แหล่งพักของทหารจีไอ (45,000 นาย.2510 Star & Stripe Post) ร้านเรือนไม้ต่างๆ จึงถูกจัดเป็นร้านขายเหล้าเป็นบาร์ สถานบริการต่างๆ เกิดเมียเช่ามาจนถึงปัจจุบัน (เรื่องอย่างนี้มีมามากแล้วเมื่อตัดทางรถไฟผ่านมีสถานีมีที่พักโรงแรม) ใครเดินทางผ่านเมืองโคราชก็ต้องแวะซื้อของฝากจากทหารจีไอ ไฟฉาย กล้องกระสุน ชุดทหาร อุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือช่าง ไฟแซกซิปโปยอดฮิตเลยครับ ปลอกลูกปืนเอ็ม 16 เอามาทำพวงกุญแจ ปัจจุบันสำรวจจริงๆแล้วอาคารเรือนไม้ดังเดิมเหลือน้อยมากแล้วไม่เหมือเมื่อครั้ง พ.ศ.2510 ยังมีอาคารเรือนแถวไม้ให้เห็นตลอดแนวถนนหลังประตูชุมพล แต่ที่เป็นบ้านเรือนไม้มาทำเป็นร้านค้า ร้านอาหาร ร้านกาแฟพอมีให้เห็นเหลือไว้ให้ได้ชมบรรยากาศ ผ่านมานมัสการย่าโมก็แวะเวียนไปชมได้นะครับ “เหลือน้อยเหลือมากก็ขอให้เหลือไว้ให้ลูกหลานได้ดูของคู่บ้านคู่เมืองโคราช”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

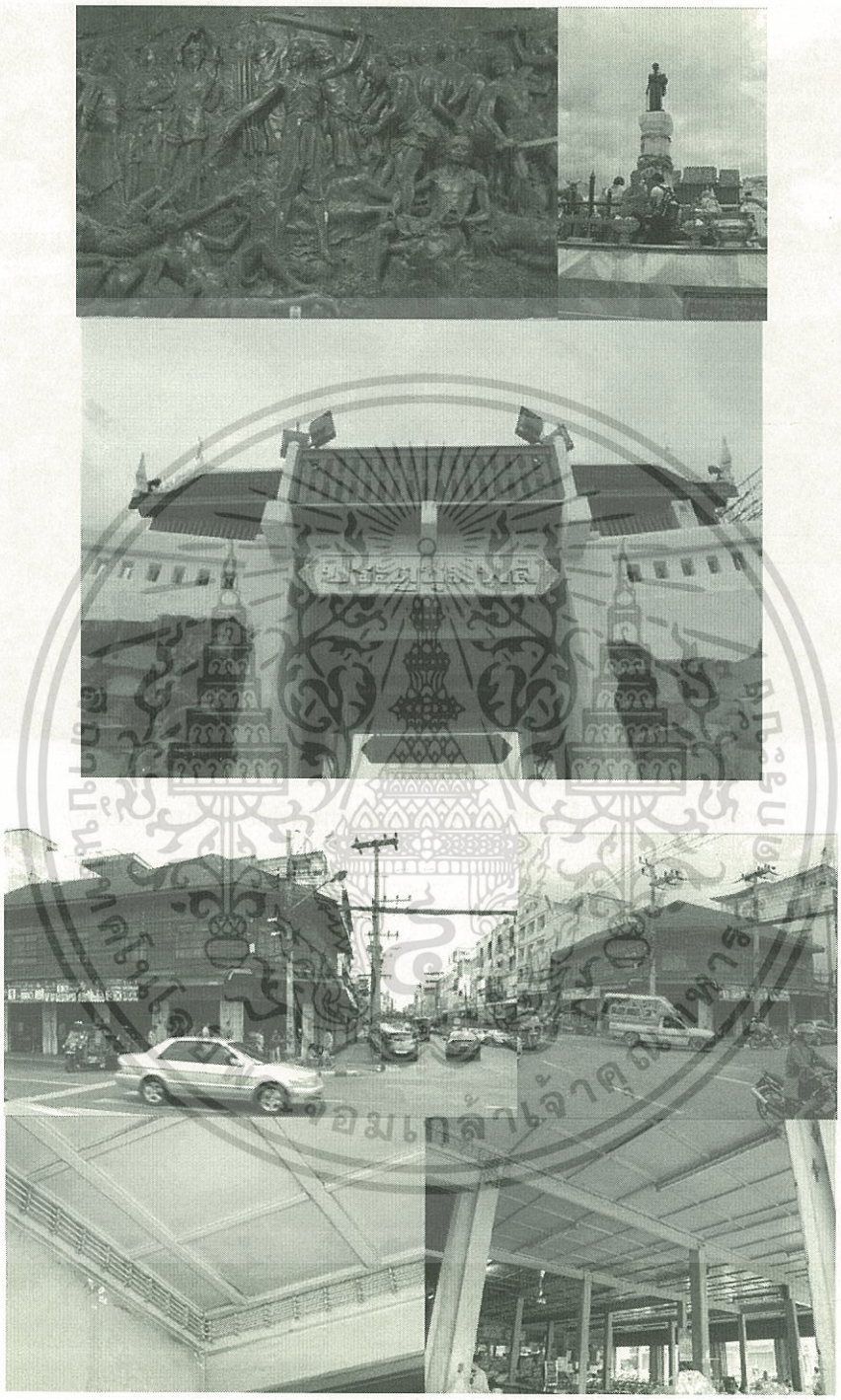

ภาพที่ 4.88 แสดงอนุสาวรีย์ย่าโม ประตูชุมพล เมืองโคราช อาคารอนุรักษ์ร้านไทยสงวน หน้าประตูชมพล (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.89 แสดงร้ายขายยาหน้าประตูชุมพล(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.90 แสดงอาคารอนุรักษ์โรงแรมเมืองทอง ส่วนชั้นบนเป็นโรงแรมชั้นล่างร้านเช่าพระ
(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.91 แสดงอาคารร้านค้าย่านประตูไชยณรงค์ เมืองโคราช (พิชัย สดภิบาล.2555)

5.4 ตลาดโชคชัย ตลาดครอบครัวมอญทรงประทานสมเด็จพระเจ้าตากสิน

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ สันนิษฐานว่าอพยพเข้ามาครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ในส่วนของเมืองโคราชนั้นหลังปราบชุมนุมเจ้าพิมายแล้ว (กรมหมื่นเทพพิพิธ ราชวงศ์บ้านพลูหลวง พระองค์เจ้าแขกราชโอรสองค์หนึ่งในพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ.2311) แล้วชาวโคราชจำนวนมากต้องอพยพไปตั้งหลักแหล่งทำกินที่กรุงธนบุรีตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงประทานครัวมอญ 2,000 คน ให้เจ้าพระยานครราชสีมาเมื่อคราวศึกอะแซหวุ่นกี้ โดยให้ พระศรีราชรามัญเป็นหัวหน้าควบคุมครัวมอญเดินทางมานครราชสีมาโดยใช้เส้นทางปราจีนบุรี ครัวมอญส่วนหนึ่งตั้งบ้านเรือนที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย (นฤมล ปิยวิทย์.2550) ส่วนพระศรีราชารามัญและเครือญาติมาตั้งถิ่นฐานในเมืองนครราชสีมา บริเวณหลักเมือง เรียกตรอกมอญ ที่ตั้งหลักแหล่งที่บ้านมอญใหญ่และมอญน้อยในกำแพงเมือง อีกส่วนไปอยู่นอกกำแพงเมืองที่ตำบลลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย ตั้งที่ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัยสืบเชื้อสายมาจนทุกวันนี้ (กำจร วัฒนศักดิ์.2556)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

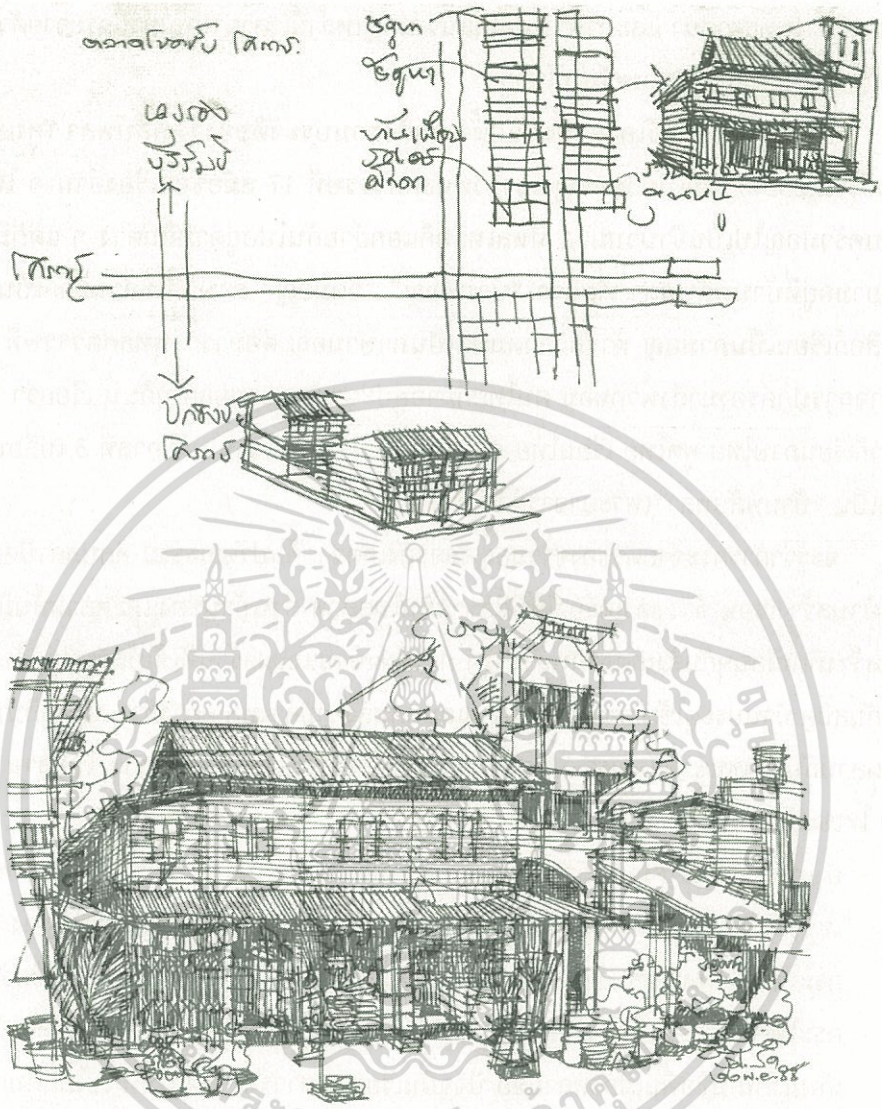

ภาพที่ 4.92 แสดงแผนผังตลาดโชคชัยที่ยังคงเหลืออยู่งานสำรวจภาคสนามตลาดโชคชัย
(พิชัย สดภิบาล.2555)

การอพยพครั้งที่ 2 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯให้พระยามหาโยธา (ทอ เรียะ) คุมกองมอญมาสมทบกับกองทัพ ของกรมพระราชวังบวรศักดิพลเสพย์ที่เมืองนครราชสีมา ในปีพ.ศ. 2336 เพื่อปราบขบถเจ้าอนุวงศ์ แห่งเวียงจันทน์ เมื่อเสร็จศึกแล้วเดินทางกลับ ทาง อำเภอปักธงชัย ด่านสะแกราช เห็นทำเลดีมีความอุดมสมบูรณ์ จึงปักหลักตั้งบ้านเรือนสมทบกับชาวมอญที่อยู่เดิม ปัจจุบันชาวมอญที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัยบ้านพระเพลิง บ้านนกออก บ้านท่าโพธิ์ อำเภอปักธงชัย ยังรักษาประเพณีแบบมอญบางส่วนไว้ เช่นการไหว้ผีมอญ การเล่นสะบ้ามอญหรือสะบ้าเมรุ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเพณีทางพุทธศาสนา และภาษา แต่ก็ไม่แน่ว่ามอญเหล่านี้เวลาผ่านพ้นมานี้กระจายตัวไปอยู่ที่ไหนบ้าง แต่ก็มีอิทธิพลทางประเพณีมากโขอยู่

ชาวมอญอยู่กันที่โคราชนี้มาแต่ตั้งเดิมดังตามประวัติของวัดพลับพลา (ศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรม.2558) เดิมเป็นวัดมอญ ในราวพุทธศตวรรษที่ 17 สมัยขอมเรืองอำนาจ ได้กวาดตอนครอบครัวมอญไปเป็นจำนวนมาก ที่หลเหลือก็แยกย้ายกันไปอยู่ตามถิ่นต่าง ๆ แต่ก็มีกลุ่มหนึ่งที่พยายามอยู่ที่บ้านพลับพลา เรียกว่า “บ้านมอญ” “วัดมอญ” ภาษาที่ใช้ส่วนมากเป็นภาษามอญ หนังสือก็เรียนเป็นภามอญ ทำวัตรสวดมนต์เป็นภาษามอญ ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 18 ไทยแผ่อำนาจการปกครองมาถึงพวกขอม คนไทยก็มาอยู่ปะปนกับชาวมอญพื้นถิ่นนี้ เรียกว่า “บ้านไทย” ต่อมาก็เรียนภาษไทย พูดไทย เรียนไทย ภาษามอญก็เสื่อมลง มาจนในรัชกาลที่ 3 เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านมอญเป็น “บ้านพลับพลา”(พระอาจารย์อัดปริง)

จะรู้ว่าการกระจ่ายตัวของชาวมอญจะจะสังเกตจากศิลปวัฒนธรรม ศิลปสถาปัตยกรรม การปลูกบ้านสร้างเรือน ข้าวของเครื่องใช้ที่ซื้อขายกันในตลาด ส่วนบ้านช่องและตลาดนั้นมีเทคนิคการปลูกสร้างที่เหมือนๆกันสังเกตจากหน้าจั่วสูง การตีฝาบ้านและฝาร้านที่ใช้ไม้แผ่นที่ต่อกันเป็นฝาห้องเรียงกันสนิด บ้านประตูใช้เดือยหมุนปิดเปิด แถบทุกหลังคามีค้างพลู อย่างที่ว่า “มอญกินหมาก” การผสมผสานกันทางชนชาติวัฒนธรรมของชาวที่ราบสูงโคราชที่เรียกว่าไทโคราช ไทอีสาน ไทมอญ ไทญวน ไทเขมร ชาวบน ไทกุย ไทจีน ไทซิกข์

> อำเภอโชคชัยนี้ เดิมเป็นด่านที่มีกองคาราวานผ่านไปมาระหว่างประเทศไทยกับประเทศเขมรในสมัยโบราณ บ้านด่านเกวียนเป็นด่านที่หนึ่ง ด่านกระโทกเป็นด่านที่สอง คำว่า" กระโทก"นี้ สันนิษฐานว่า ในบริเวณนี้ มีป่าไม้ชนิดหนึ่งซึ่งประกอบด้วยต้นไม้ชื่อว่า "ต้นกระโทกโรก" มาก (อย่างเดียวกับกระทกรกที่เป็นไม้เลื้อยมีผลสีเหลืองกินได้ สมัยเด็กเก็บมากิน มีชื่อพื้นเมืองหลายชื่อ ปัจจุบันเรียก “เสาวรส” แต่ถามไถ่ไปไม่มีต้นกระโทกครับ เป็นชื่อบ้าน ตำบลอย่างเดียว หรือเป็นภาษาเขมร แต่ใช้เป็นคำลงท้านนามสกุลของคนที่นี้ นำหน้าด้วยตัวอักษร ก ถึง ฮ ขึ้นด้วยตัว ก อยู่ใกล้อำเภอที่สุด ตัวต่อๆไปไกลออกไป ฮ ไกลสุดกู่เลยครับ)จึงได้ตั้งชื่อว่า "ด่านกระโทกโรก" ต่อมาจึงเปลี่ยนมาเป็น "ด่านกระโทก"และตั้งชื่อว่า บ้านกระโทก เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ยกทัพมาต่อสู้กับกองทัพของหมื่นเทพพิพิธ และได้รับชัยชนะ ณ ที่แห่งนี้ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงจัดระเบียบการปกครองออกเป็นมณฑล ภาค จังหวัด และอำเภอได้ยกฐานะด่านกระโทก ขึ้นเป็นอำเภอกระโทก เมื่อ พ.ศ. 2449 จวบจนถึงปี 2488 เพื่อให้เป็นไปตามความหมายเชิงประวัติศาสตร์ รำลึกถึงความเป็นมาของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (บริเวณบึงกระโทก และสนามหน้าเทศบาลตำบลโชคชัย)จึงได้เปลี่ยนนามอำเภอใหม่ว่า “อำเภอโชคชัย” (หลักฐานในหนังสือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศิลปกร ปีที่ 1 เล่ม 4 พ.ศ. 2480 อักขรานุกรมภูมิศาสตร์ จังหวัดนครราชสีมา)

ไปเดินตลาดโชคชัยในปัจจุบันไม่ต้องพูดภาษามอญแล้ว (ยายน้อม ครุฑสระน้อย.2554) *"เจียะโปง" แปลว่ากิน "ของแด" แปลว่าของเธอ ท่าน แทนตัวเรา "ออย" "ออยชานแด"ฉันรักเธอ* (วิชัย เกิดมงคล.2554)

ตลาดโชคชัยที่เป็นอาคารแถวและบ้านเป็นหลัง ที่สร้างต่อจากอาคารแถว เปิดเป็นร้านขายของ ปัจจุบันจะมีบางตาลงแล้ว ชาวโคราชที่มีอาคารแถว 2 ชั้น และชั้นเดียว จะสร้างบ้านที่พักแบบบ้านเดียวไว้ด้านหลังของร้านค้า ร้านค้าที่นี้ยังเก็บข้าวของเครื่องใช้และของที่ขายในอดีตไว้ด้านในของร้าน ด้านนอกเป็นสินค้าที่ขายประจำวันในปัจจุบันที่ชุมชนใช้ในการดำรงชีพ มีการดูแลร้านและบ้านพักเป็นอย่างดี สะดุดตาร้านหนึ่งเมื่อเข้าไปถามไถ่เลยถึงรู้ว่าเป็นเพื่อนท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ไตรจักร ซึ่งเป็นเพื่อนกับผู้เขียนที่ลาดกระบัง ตอนนี้เลยพาชมบ้านและร้านค้าให้ดูปีบบรรจุสินค้าประเภทสมุนไพร ยาอีสาน ยาจีน ปีบเป็นร้อยใบ สะดุดตาอีกอย่าก็ตุ่มน้ำ ไห โหล อ่าง โคราช ที่ปั้นจากดินด่านเกวียน พูดถึงดินด่านเกวียนแล้วถือได้ว่าเป็นทรัพย์แผ่นดินของที่แห่งนี้เลยที่เดียว เพราะให้เครื่องปั้นดินเผาที่แกร่งมากผ่านการเผาที่อุณหภูมิถึง 1,100 องศาเซลเซียส เพราะดินด่านเกวียนเป็นดินเหนียว เนื้อละเอียดที่ขุดขึ้นมาจากริมฝั่งแม่น้ำมูล (ซึ่งห่างออกไปจากทางหลวง 224 ประมาณ 2-3 กม.) ในพื้นที่ที่ชาวบ้านเรียกว่า 'กุด' หรือแม่น้ำด้วน (ลักษณะลำน้ำที่คดเคี้ยว กัดเซาะตลิ่งจนขาดและเกิดลำน้ำด้วนขึ้น ส่วนที่เป็นแนวกัดเซาะจะกลายเป็นแหล่งทับถมของดิน ดินดังกล่าวนี้เป็นดินซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษง่ายต่อการขึ้นรูป ทนทานต่อการเผา ไม่บิดเบี้ยวหรือแตกง่าย และที่น่าสนใจคือ ดินนี้เมื่อถูกเผาจะให้สีโดยธรรมชาติเป็นสีแดง ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากธาตุเหล็กหรือสนิมเหล็กที่มีอยู่จำนวนมากในเนื้อดิน

ดังนั้นอาคารการค้าและที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของที่นี้ ส่วนใช้สอยจะเป็นส่วนหน้าร้าน ส่วนว่างสินค้าเพื่อขาย ส่วนเก็บสินค้าใหม่ ส่วนเก็บของเก่าดั้งเดิมที่เคยขายมาในอดีตปัจจุบันเลิกขายจึงจัดแสดงไว้ส่วนในหลังร้านลูกค้าสมารถเดินชมได้ ถัดไปเป็นส่วนพักผ่อนยามไม่มีลูกค้า มีบันไดขึ้นไปชั้นที่ 2 สำรับพักอาศัยแต่เก่าก่อน ต่อลึกเข้าไปเป็นส่วนครัวรับประทานอาหาร ส่วนลานโล่งตรงกลางเป็นส่วนซักล้างเก็บน้ำ มีบ่อน้ำใต้ดิน มีตุ่มดินด่านเกวียนเรียงรายโดยรอบ กระถางต้นไม้ ด้านในสุดเป็นเรือนไทยร่วมสมัยสองชั้นพักอาศัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

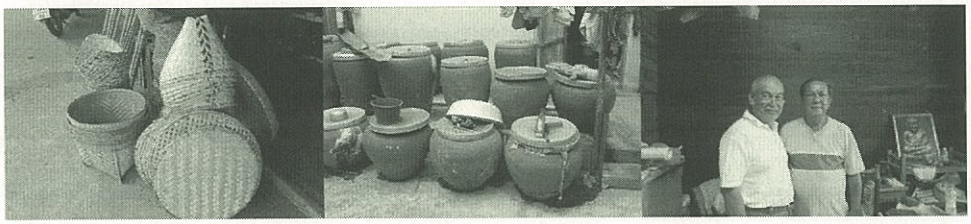

ภาพที่ 4.93 แสดง ร้านในตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดภิบาล.2555)

ตรงข้ามเป็นร้านเสริมสวยจะดูหน้าตาคนโชคชัยก็มาเข้าร้านนี้จะเห็นชาติพันธุ์ของคนโชคชัย ใจดีครับให้เดินเข้าได้ทุกมุมร้านบ้านพักอาศัยนอนสบายใจบนเตียงไม้สักเก่า มองไปที่ผนังร้านจะมีภาพเก่าเล่าอดีตน่าสนใจยิ่ง ภาพที่จะมีทุกบ้านก็คือ พระบรมฉายาลักษณ์ของในหลวงและภาพบูชาท้าวสุระนารี (แม่โม ย่าโม ของชาวโคราช) ภาพถ่ายเจ้าของร้าน ภาพหมู่ในอดีต เครื่องเรือน เครื่องประกอบอาชีพื้นๆ แบบดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.94 แสดงชาติพันธุ์ชาวโชคชัยสืบเชื้อสายมอญ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
(พิชัย สดภิบาล.2555)

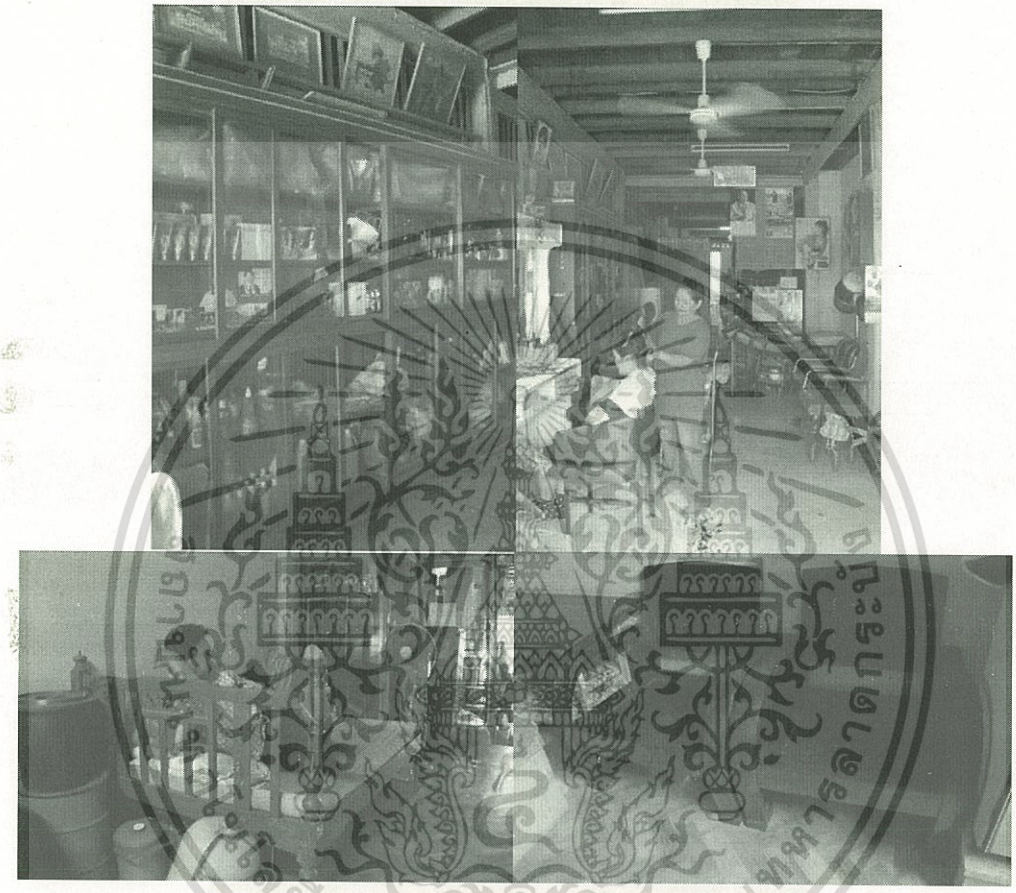

ภาพที่ 4.95 แสดงร้านเสริมสวยตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ตลาดโชคชัยตรงแหล่งประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากจะมีให้เห็นคือบึงน้ำคงตลาดที่นี้คงต้องเป็นทางผ่านสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงบริโภคนิยมนะครับ ถ้าไม่มีงานการอะไรก็คงต้องผ่านไปเพราะอาหารการกินก็พื้นๆไม่มีอะไรเด่น จะเป็นอาหารมอญแบบตั้งเดิมก็ไม่ได้ทำขายเหมือนที่สังขะเมืองกาญจนบุรี ข้าวของเครื่องใช้ สินค้า เครื่องจักสานก็รับเขามาขาย แต่ที่โชคชัยเด่นก็คือตลาดด่านเกี่ยวเพราะมีเครื่องปั้นดินเผ่าด่านเกวียนที่ขุดจากลำน้ำมูล (พิชัย สดภิบาล.2550) การอนุรักษ์อาคารหรือเก็บไว้ก็เป็นการจำเป็นในการซ่อมแซมบำรุงรักษา แต่ยังพอให้เห็นเป็นกลุ่มของอาคารดั้งเดิมในเมืองโชคชัย

ถ้าถามว่ามาที่ตลาดแห่งนี้จะหาอะไรติดไม้ติดมือกลับบ้านคงจะต้องเป็นเครื่องปั้นดินเผ่าด่านเกวียน และที่เป็นงานศิลปะผลงานของท่านอาจารย์วิโรจน์ ศรีสุโร ฝากฝีมือไว้ก็คือผลงานของที่ระลึก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ปั้นจากดินด่านเกวียน “ปีท่องเที่ยวไทย๒๕๓๐” และหาเวลาเดินเที่ยวชมบ้านชาวมอญโคราช ชม ปราสาทพระโค สวนมะนาม ลานด่านเกวียน และหมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

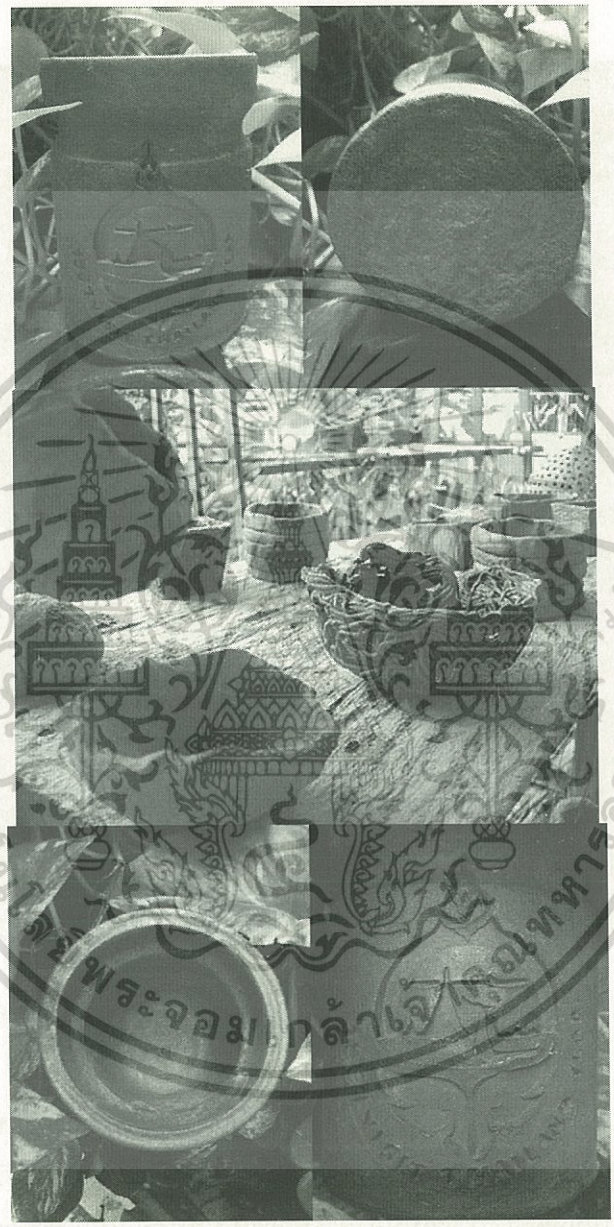

ภาพที่ 4.96 ดินด่านเกวียน นั้นมีลักษณะพิเศษ คือมีแร่เหล็กผสมอยู่
(ผลงานออกแบบของวิโรฒ ศรีสุโร และ“Thai Potter”)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.97 แสดงเส้น รูปร่าง รูปทรงของการปั้นดิน (Line Shape Form)
(ลายเส้นโดย พิชัย สดภิบาล และ ธีระ ขำสวัสดิ์. 2551)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.98 แสดง ลายเส้นโดย พิชัย สดภิบาล และอนุชา ทับทิมดี. 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.99 แสดงคนตลาดโชคชัยและชาวมอญโคราช

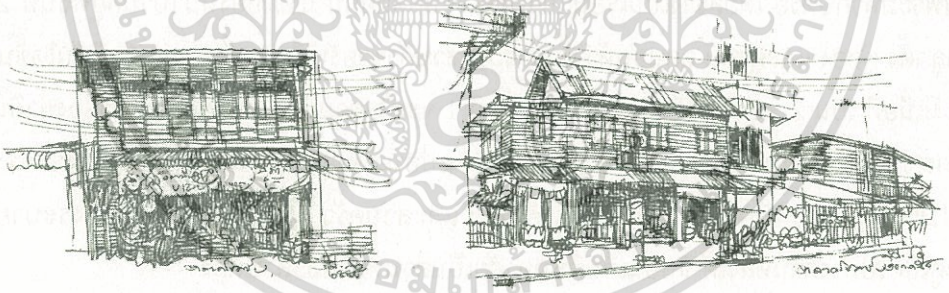

ภาพที่ 4.100 แสดงตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดภิบาล.2558)
ยังเป็นเรือนไม้ขายของชำจิปาถะมีอาคาร สมัยใหม่แซมบ้างแต่ก็ยังน่าดู

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.5 ตลาดนางรอง บ้านเมืองสมัยทวารวดีลุ่มน้ำนางรอง

ไม่พบร่องรอยของปราสาทหินแบบขอมแต่พบเนินดินล้อมรอบด้วยเสมาหิน มีภาพสลักเทพเจ้าในศาสนาพุทธมหายานและฮินดูที่น่าจะอายุราวศตวรรษที่ 14-15 เป็นต้นมา อีกทั้งสัมพันธ์กับบ้านเมืองสมัยทวารวดีลุ่มน้ำนางรองและลำปลายมาศ (ศรีศักร วัลลิโภดม.2557)

หลังกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ 2 แล้ว คนไทยผู้มีอำนาจต่างก็ตั้งตนเป็นก๊กเป็นเหล่า ปกครองตนเองเพื่อจะกอบกู้เอกราช ครั้งแรกเจ้าเมืองนางรองได้เข้าร่วมกับก๊กหมื่นเทพพิพิธเจ้าเมืองพิมาย ต่อมาพระเจ้าตากสินได้รวบรวมกำลังทำการปราบก๊กต่าง ๆ จนสำเร็จ และได้ยกกองทัพมาปราบก๊กเจ้าเมืองพิมายจนได้รับชัยชนะ เจ้าเมืองนางรองเห็นว่าก๊กเจ้าเมืองพิมายพ่ายแพ้แล้ว จึงได้แยกตัวออกไปร่วมกับเจ้าเมืองจำปาศักดิ์

หลังจากพระเจ้าตากสินได้ปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ จนราบคาบแล้ว จึงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์และตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ต่อมาในปี พ.ศ. 2332 เจ้าเมืองนางรองได้คบคิดกับเจ้าโอ เจ้าอิน เจ้าเมืองจำปาศักดิ์แข็งเมืองไม่ขึ้นต่อกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรีมาปราบ พระยานางรองถูกเจ้าเมืองนครราชสีมาจับตัวได้ และถูกประหารชีวิตที่ต้นโพธิ์หน้าสนามโรงเรียนนางรอง (สังขกฤษณ์อนุสรณ์) ในปัจจุบัน เมืองนางรองจึงได้ไปขึ้นต่อเมืองนครราชสีมา

ตลาดนางรองที่ผู้เขียนได้ออกสำรวจจะเป็นบริเวณอาคารที่เป็นส่วนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยสร้างเป็นเรือนแถวไม้สองชั้นติดต่อกัน มีระเบียงหน้าบ้านอยู่ที่ชั้นที่ 2 เป็นลายลูกตั้ง คู่สอง และคู่สาม ลูกนอนห้า ชั้นล่างเป็นส่วนค้าขายรับรองลูกค้าและแขก มีบันไดขึ้นไปชั้นที่ 2 มีเนื้อที่ เป็น 2 ห้อง ต่อเข้าไปในส่วนของชั้นที่ 1 จะเป็นลานซักล้างมีตุ่มดินเผาสำรองน้ำกินน้ำใช้ไว้ด้านขวามือ ตรงกลางค่อนไปทางด้านขวามือเป็นบ่อน้ำใต้ดิน ต่อด้วยส่วนปรุงหรือประกอบและรับประทานอาหาร เก็บสัมภาระข้าวของเครื่องใช้ และสวนครัว ด้านหลังสุดจะมีลำรางระบายน้ำ มีประตูเปิดไปทางด้านหลังได้ ชั้นบนเป็นที่พักอาศัยเป็นส่วนหน้าและส่วนหลัง

ตลาดนางรองที่หลงเหลืออยู่เดิมเป็นตัวเมืองเก่า แต่ก่อนมีคูเมืองและกำแพงเมืองอยู่โดยรอบ ต่อมาด้วยความเจริญประกอบกับการเพิ่มจำนวนของประชากรเมืองพัฒนาเจิญมากขึ้น กำแพงและคูเมืองจึงถูกทำลายและเปลี่ยนสภาพเป็นที่พักอาศัย ด้วยในบริเวณนี้เป็นตัวเมืองชั้นใน ชาวบ้านจึงยังคงอาศัยอยู่บริเวณนี้ มีชาวบ้านบางกลุ่มนำผลิตผลการเกษตรและข้าวของเครื่องใช้มาเร่ขายกระจายตัวกันตามบริเวณตลาดในปัจจุบัน ต่อมาราวปี 2476 ทางหน่วยราชการได้ทำการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นระเบียบและออกโฉนดที่ดินให้ถูกต้องกับชาวบ้านที่ทำกินในพื้นที่ดังกล่าว จับจองแล้วทำการก่อสร้างเรือนแถวไม้ชั้นเดียวหน้ากว้าง 10 ศอก (5 เมตรเศษ) จึงเป็นตลาดนางรอง ทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางค้าขายมาจนปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดนางรองในปัจจุบันเป็นอาคารเรือนแถวไม้เจ้าของสร้างเพิ่มเติมเป็น 2 ชั้น นั้นเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ยังอนุรักษ์ไว้ จากอาคารเดิมมีการสร้างต่อเติมด้านหลังอีกเป็นเรือนไม้ติดต่อกัน เปิดจำหน่ายสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคมาแต่ดั้งเดิม ร้านที่น่าสนใจจะมีร้านขนมไทย ร้านแว่นตา ร้านสังฆภัณฑ์ เป็นต้น

ร้านน้องเบียร์เป็นร้านขายขนมไทยที่ตั้งมานานแล้ว ขายขนมไทยประเภท ข้าวตอก กระยาสารท และอื่นๆอีกมากมาย จากที่ได้พูดคุยกับเจ้าของร้านน้องเบียร์มีความเป็นมิตรและสุภาพในการให้บริการ ดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นอย่างดีมาก มีการทำงานเป็นระบบ และการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการให้คำแนะนำกับลูกค้าที่ดีในการเลือกซื้อสินค้า หรือการนำขนมไปขายต่อที่อื่นๆ มีห้องน้ำให้บริการ การบริการตามคิวที่มาก่อนหลัง เจ้าของร้านเองเป็นคนในพื้นที่นางรองมาตั้งแต่เด็ก ร้านทอง พงศักดิ์ เป็นห้องทองประจำของตลาดนี้ ซึ่งเน้นขายสร้อยคอทองคำ กำไรทอง แหวนทอง เครื่องประดับเกี่ยวกับทองเป็นหลัก ร้าน กาแฟโบราณ เป็นร้านขายข้าวหมูแดง ข้าวหมูกรอบ และกาแฟโบราณที่มีการชงแบบสมัยเก่า เป็นร้านที่มีคนทยอยมากินกัน ตลอดวัน โดยเป็นร้านแบบเมืองสมัยเก่า

ร้านซ่อมทีวี เป็นร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน ของตลาดนางรอง รับซ่อมตั้งแต่ ทีวี เครื่องเล่น ดีวีดี วีซีดี เครื่องซักผ้า และเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆร้านเทียฮะ เป็นร้านค้าที่จำหน่ายอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น เจ้าของร้านเป็นหญิงวัยกลางคนท่าทางใจดี อัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และใส่ใจลูกค้าเป็นอย่างมาก ทำให้แม้ว่าตลาดนางรองจะดูเงียบเหงา แต่ร้านค้าแห่งนี้ก็ยังคงมีผู้คนเข้ามาจับจ่ายซื้อของอยู่ทุกวัน

สินค้าในร้านมีการจัดวางแบ่งเป็นหมวดหมู่ชัดเจน ทำให้ลูกค้าสามารถหาสินค้าที่ตนเองต้องการได้โดยง่าย ทำให้ไม่ต้องเสียเวลามาสอบถามกับเจ้าของร้านว่าสินค้าชนิดนั้นๆอยู่ตรงไหน นับเป็นข้อดีที่มีประโยชน์อย่างมากทั้งสำหรับลูกค้าและเจ้าของร้าน เพราะเป็นการประหยัดเวลาของทั้งสองฝ่าย อีกทั้งยังทำให้ลูกค้าเกิดความสบายใจขณะเลือกซื้อสินค้า เนื่องจากสภาพภายในร้านเป็นระเบียบ และสะอาดสะอ้าน ด้านราคาก็มีราคาที่เหมาะสม ไม่แพงจนเกินไป บางครั้งหากลูกค้าซื้อสินค้าครั้งละมากๆ หรือบางคนเป็นลูกค้าประจำ เจ้าของร้านก็มักจะลดราคาสินค้าให้อยู่เสมอ ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของคนในละแวกนั้น

ร้านครัวผักกาดเป็นร้านขายขนมชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นขนมไทยชนิดต่างๆ รวมไปถึงขนมสมัยใหม่อย่างขนมเค้ก ร้านนี้มีจุดเด่นที่ตัวร้านตกแต่งสวยงาม และขนมชนิดต่างๆมีสีสันและหน้าตาน่ารับประทานเป็นอย่างมาก เจ้าของร้านกล่าวว่า ร้านเราเน้นในเรื่องของความสะอาดและถูกสุขลักษณะเป็นอย่างมาก และด้านรสชาติหวานมัน และบรรยากาศในร้านที่สบายๆ ทำให้ร้านขายขนมแห่งนี้ มีลูกค้าเข้ามาซื้อขนมอยู่ไม่ขาด ทั้งลูกค้าประจำ และนักท่องเที่ยว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร้านลิขิตนาฬิกา เป็นร้านขายนาฬิกา มีทั้งนาฬิกาข้อมือยี่ห้อต่างๆ นาฬิกาแขวนผนัง นาฬิกาตั้งโต๊ะ วางจำหน่ายมากมาย สภาพภายในร้านดูเก่าเนื่องจากเปิดมาเป็นเวลานาน แต่ไม่ถึงกับทรุดโทรมเพราะยังได้รับการดูแลและปรับปรุงมาโดยตลอด สินค้าภายในร้านถูกวางอยู่อย่างเป็นระเบียบแยกตามประเภทและยี่ห้อชัดเจน นาฬิกาข้อมือ จะถูกนำมาเรียงไว้ในตู้กระจก ให้ลูกค้าได้เลือกชมได้โดยง่าย เมื่อลูกค้าเข้าร้าน ก็จะมาสอบถามเจ้าของร้านถึงแบบนาฬิกาที่ตนต้องการ เจ้าของร้านก็จะทำการแนะนำ และช่วยเลือกแบบที่คิดว่าเหมาะสมและนำมาให้ลูกค้าได้เลือกชม หรือลูกค้าบางคนอาจพอใจที่จะเดินชมภายร้านเองโดยไม่ขอความคิดเห็น เจ้าของร้านก็จะไม่ได้เข้ามารบกวน นับเป็นการให้เกียรติผู้เข้ามาเลือกชมสินค้า ในร้านไม่มีตู้รับความคิดเห็น หรือแบบประเมิน

สินค้าภายในร้านมีราคาไม่แพง และมีคุณภาพดีตามยี่ห้อของสินค้า สามารถทดลองใส่ได้ และมีการรับประกันสินค้า 1 ปี หรือบางชนิดอาจถึง 2 ปี ลูกค้ามีไม่มากนักในแต่ละวัน เนื่องจากเป็นสินค้าที่ไม่ได้จำเป็นต้องซื้อบ่อยๆ เพราะซื้อไปแล้วใช้ได้นานหลายปี แต่ก็มีลูกค้าแวะเวียนเข้ามาเรื่อยๆ ทั้งเก่าและใหม่ โดยมากมักเป็นคนในพื้นที่ มากกว่าที่จะเป็นนักท่องเที่ยว

ร้านศรีเจริญ เป็นร้านค้าขายของเบ็ดเตล็ด โดยจำหน่ายตั้งแต่ของใช้ในบ้าน เช่น เข็ม ด้าย หนังยาง ถุงพลาสติก สมุด กระดาษ ไปจนถึงของถวายสังฆทานต่างๆ สภาพภายในร้าน ไม่ค่อยเป็นระเบียบเท่าที่ควร เนื่องจากมีของวางขายอยู่เป็นจำนวนมาก และหลายชนิด ทำให้การเลือกซื้อสินค้าของลูกค้านั้น โดยมากต้องอาศัยมาสอบถามกับเจ้าของร้าน ว่ามีสินค้าที่ตนต้องการหรือไม่ และให้เข้าของร้านพาไปเลือก หรือให้เจ้าของร้านหยิบมาให้เลือกเอง

เจ้าของร้านมีอัธยาศัยดี พูดเก่ง มีความเป็นกันเอง มีการให้บริการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนตามลำดับก่อนหลัง มีการให้คำแนะนำและเปรียบเทียบสินค้าแต่ละชนิดสำหรับลูกค้าที่ไม่เชี่ยวชาญในตัวสินค้านั้นๆ รวมถึงราคาของสินค้ามีความเป็นธรรม ไม่แพงเกินไป

ร้านสมประสงค์เป็นร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ จำหน่ายอุปกรณ์ของทำบุญพระพุทธรูปประดับตกแต่งด้วยพลอยฝีมือประณีต ชุดเครื่องบวช ชุดกฐินและชุดผ้าป่ารวมไปถึงสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป สินค้าต่างๆจัดวางค่อนข้างเป็นระเบียบ ร้านค่อนข้างสะอาด มีสินค้าเป็นจำนวนมากให้เลือกได้หลากหลาย แต่สำหรับผู้ที่มาร้านเป็นครั้งแรกอาจใช้เวลาในการเลือกสินค้าที่ต้องการ ควรให้เจ้าของร้านเป็นคนช่วยเลือกสินค้า สำหรับการบริการของเจ้าของร้านนั้นค่อนข้างให้ความสนใจน้อยกว่าที่ควร เนื่องจากมีการให้คำแนะนำและการต้อนรับไม่ค่อยเป็นกันเอง สินค้าส่วนใหญ่ไม่มีราคาติดไว้จึงจำเป็นต้องถามเจ้าของร้านเองทำให้ไม่สะดวกแก่ผู้ซื้อ สำหรับราคาของสินค้าแต่ละชนิดมีราคาเป็นไปตามท้องตลาดทั่วไป และมีคุณภาพดี สินค้าบางอย่างมีเอกลักษณ์เป็นของร้านตัวเองโดยมีการประทับตราร้าน เช่น งานแกะสลัก และดอกไม้ประดิษฐ์

ร้านขายยาและอุปกรณ์การเกษตร เป็นร้านขายยาสามัญประจำบ้าน รวมไปถึงอุปกรณ์สำหรับทำการเกษตร เช่น แห กระสอบ จอบ และเสียม เป็นต้น สินค้าทั้งสองอย่างแบ่งแยกเป็นอย่าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดี ภายในร้านมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ง่าย ในส่วนของยามีเจ้าของร้านเป็นคนดูแลและมีการอธิบายลูกค้าเป็นอย่างดี การให้บริการของเจ้าของร้านค่อนข้างดี มีความเป็นมิตรและให้บริการลูกค้าเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นในการให้ข้อมูล ในส่วนของร้านมีการปรับปรุงเป็นบางส่วนจึงทำให้ดูทันสมัย แต่ยังคงส่วนดั้งเดิมอยู่ มีห้องน้ำไว้ให้บริการสำหรับลูกค้าภายในมีสินค้าให้เลือกหลายชนิด แต่สินค้าบางอย่างไม่มีป้ายราคาติดไว้ จึงทำให้ลูกค้าจำเป็นที่ต้องสอบถามเจ้าของร้านเอง

ร้านเทียมฮอดเป็นร้านขายของสินค้าอุปโภคและบริโภค เช่น เสื้อผ้า แต่สินค้าที่ขายนั้นไม่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย มีการจัดวางสินค้าร้านค่อนข้างเป็นระเบียบดีและมีการวางตู้และโต๊ะภายในร้านทำให้ร้านมีพื้นที่ในการเดินเพิ่มมากขึ้น สินค้าบางส่วนค่อนข้างเก่ามีฝุ่นเกาะบ้างเล็กน้อย มีพนักงานมาประจำที่ร้านหนึ่งคนเพื่อช่วยในการขายสินค้าประเภทเสื้อผ้า การให้บริการของเจ้าของร้านและพนักงานเป็นมิตรดี มีการอธิบายให้แก่ลูกค้า และมีการชวนลูกค้าคุยในเรื่องต่างๆ ทำให้ลูกค้ามีความพอใจ สำหรับราคาของสินค้าประเภทเสื้อมีราคาที่เหมาะสม และมีคุณภาพปานกลาง

ร้านซอเฮงเป็นร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าสำหรับงานบุญ เช่น ธูป เทียนเข้าพรรษา เครื่องสังฆทาน เป็นต้น ภายในตัวร้านมีการจัดค่อนข้างเป็นระเบียบ มีที่นั่งให้สำหรับลูกค้าการให้บริการของเจ้าของร้านมีความเป็นกันเอง อธิบายให้แก่ลูกค้าเป็นอย่างดี อีกทั้งสินค้ามีราคาที่เหมาะสมและมีคุณภาพที่ดี โดยภาพรวมของร้านซอเฮงค่อนข้างเป็นมิตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

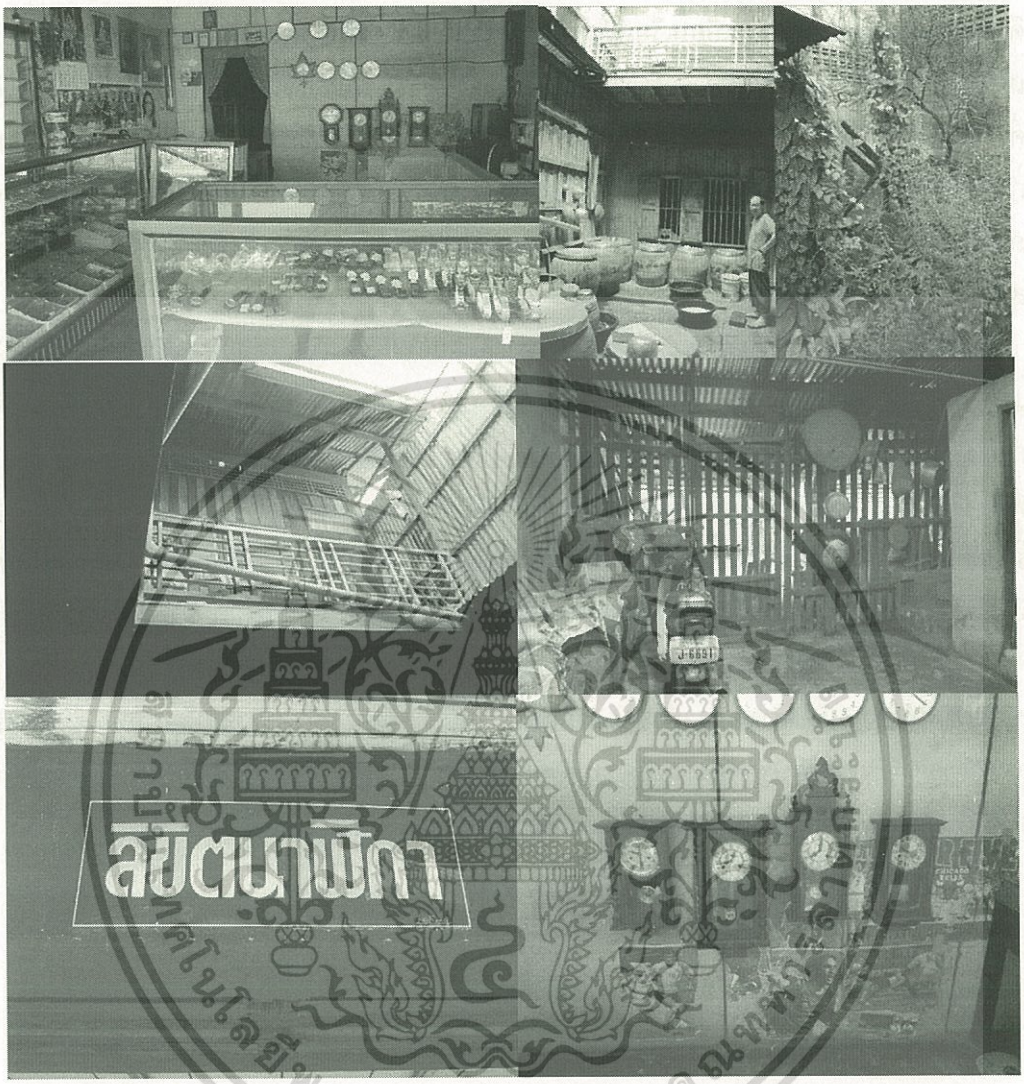

ภาพที่ 4.101 แสดงร้านลิขิตนาฬิกาตลาดนางรอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

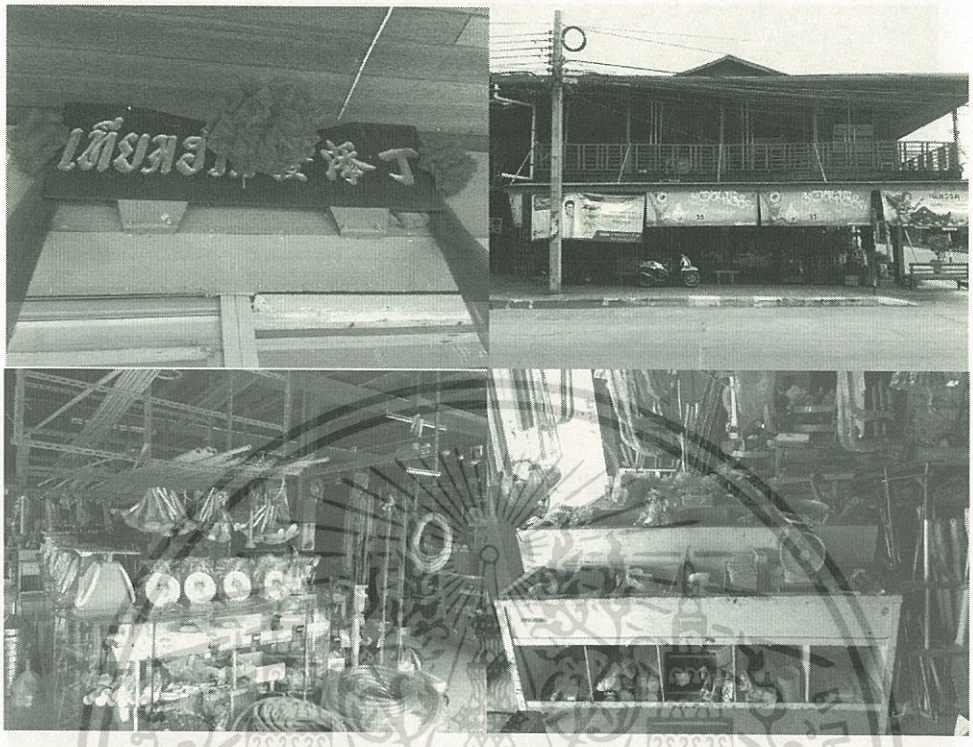

ภาพที่ 4.102 แสดงร้านเทียมฮวด

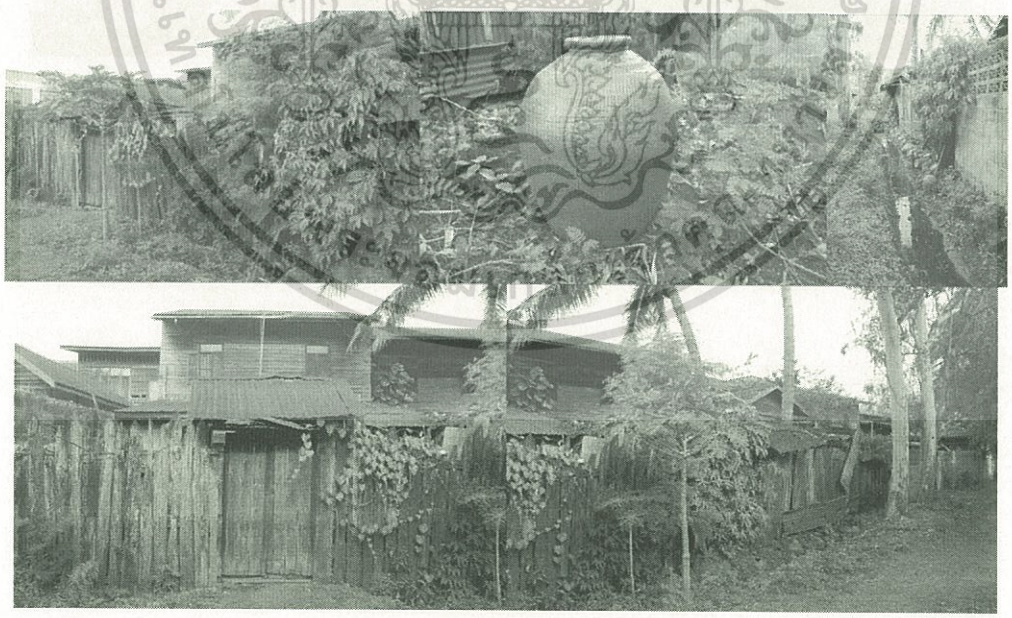

ภาพที่ 4.103 แสดงด้านหลังยังคงความดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.104 แสดงร้านเทียฮะ มีตู้โชว์แบบดั้งเดิมที่รักษาไว้เป็นอย่างดีและใช้งานได้ดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.105 แสดงร้านพรประเสริฐสังฆภัณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

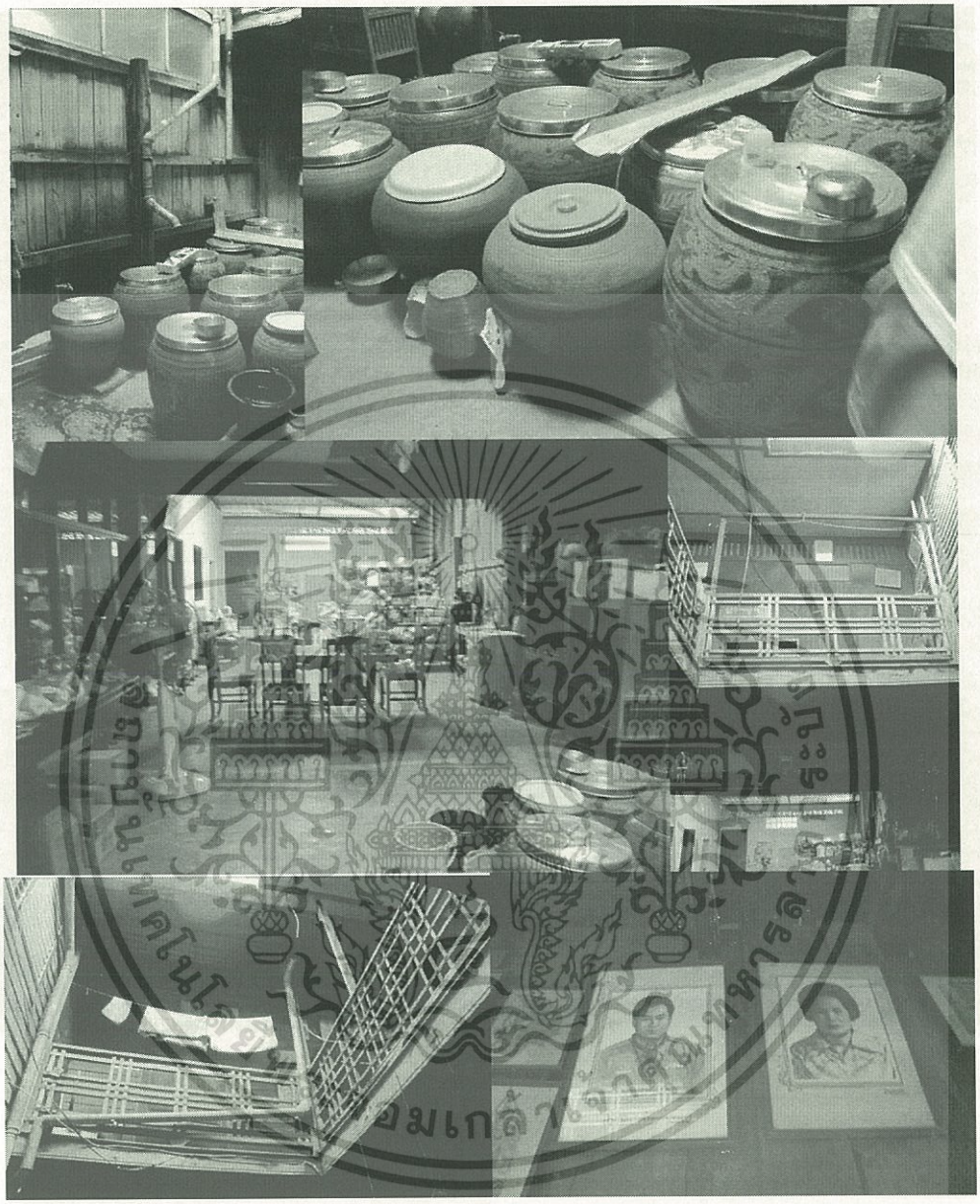

ภาพที่ 4.106 แสดงร้านพรประเสริฐสังฆภัณฑ์ส่วนหลังบ้านและทางขึ้นชั้นที่สอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

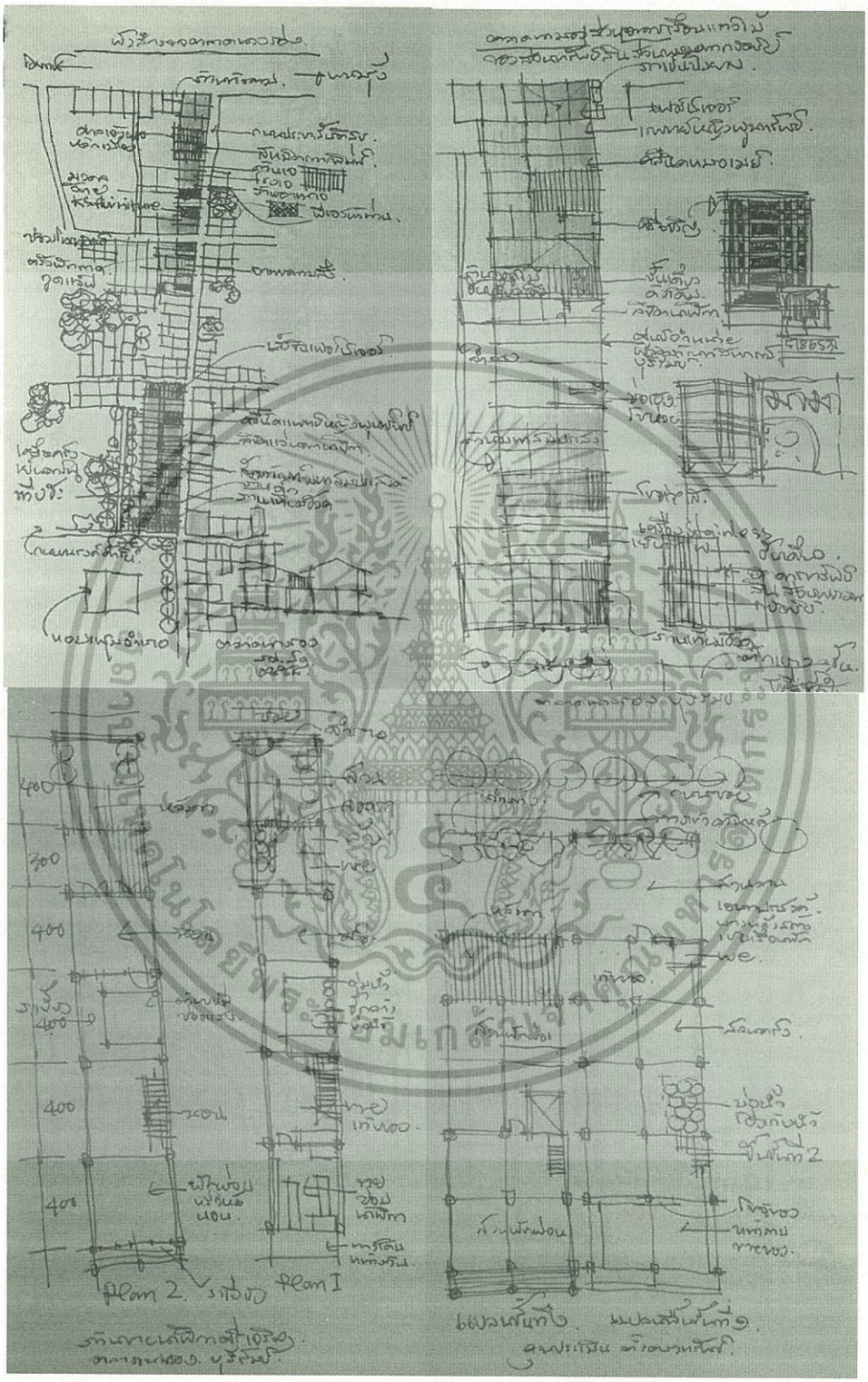

ภาพที่ 4.107 แสดงผังสำรวจภาคสนามตลาดนางรอง และผังส่วนอาคารทรัพย์สินที่ยังเป็นแบบดั้งเดิม (พิชัย สดภิบาล.2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.108 แสดงสำรวจภาคสนามตลาดนางรอง (พิชัย สดภิบาล.2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

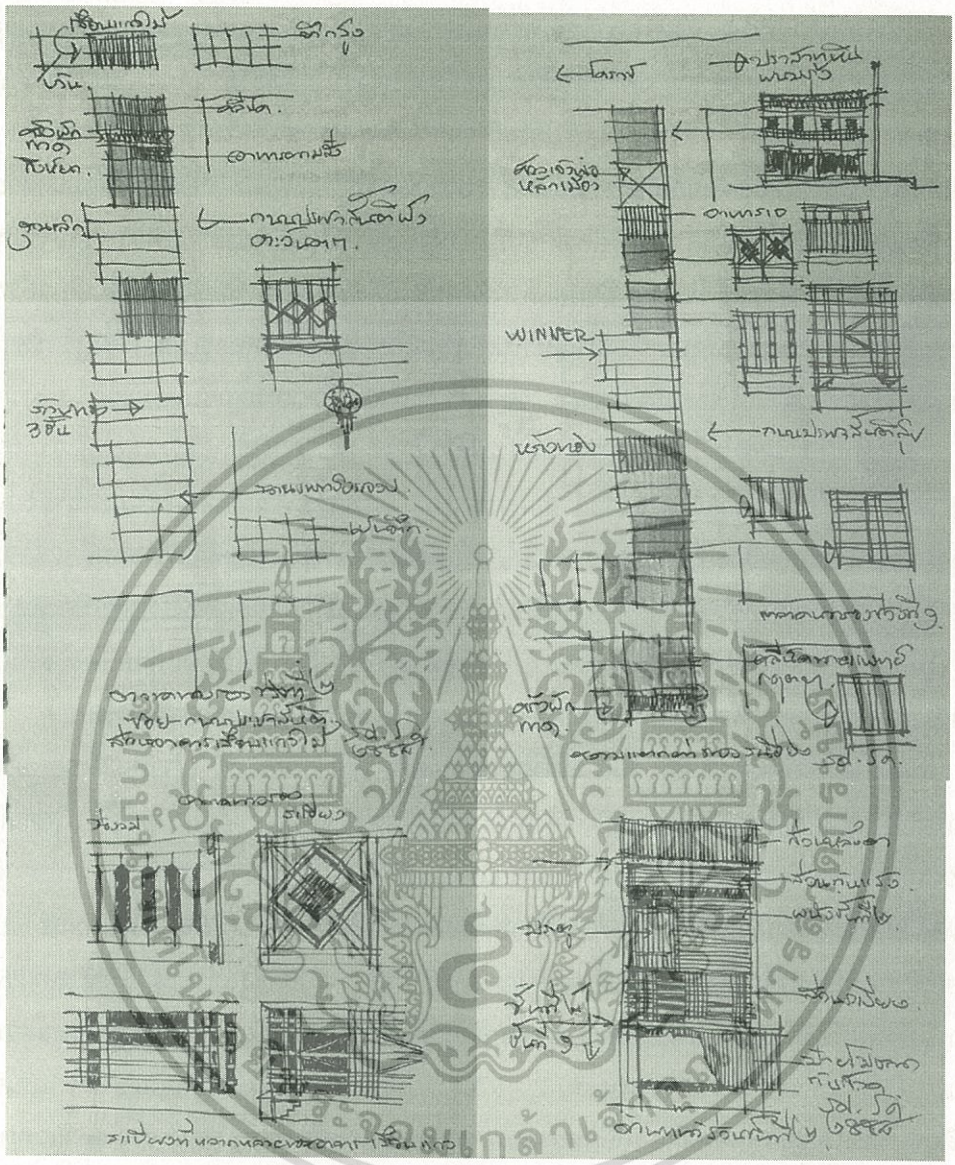

ภาพที่ 4.109 แสดงผังสำรวจภาคสนามตลาดนางรอง ส่วนระเบียงหน้าร้านชั้นที่ 2 (พิชัย สดภิบาล.2558)

5.6 ตลาดประโคนชัย เมืองตะลุง กว่า 2,000 ปี

กาลก่อนเคยเป็นตลาดผ้าไหมส่งขายเขมรโบราณ คนกัมพูชาไม่ทำผ้าไหม หากได้รับผ้าไหมมาจากพ่อค้าชาวสยาม “ตะลุงส่งส่วยไหม”ให้พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ที่เมืองนครธม (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2557) ตะลุงแปลว่า “เสาล่ามช้าง”แสดงให้เห็นว่าเป็นเมืองเลี้ยงช้าง เมืองตะลุงได้เปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ 4 เปลี่ยนชื่อเป็น “ประโคนชัย”แปลว่าเสาล่ามช้างเหมือนกันในภาษาแขก (บาลี-สันสกฤต)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชนโบราณที่มีคูน้ำล้อมรอบในดินแดนอีสานมีมากกว่า 400 แห่ง (2522-2523) ตลาดการค้าขนาดใหญ่ในเมืองก็คงจะบอกได้ว่ามีมากกว่า 400 แห่ง คงน่าดูน่าชมมาก อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม เล่าไว้ในนิตยสารเมืองโบราณ (Muang Boran Journal 40.1) เมืองตะลุง การจัดการน้ำด้วยคูเมือง ทำให้เราทราบว่า เมืองในดินแดนแถบนี้ ไม่ตั้งริมแม่น้ำสายใหญ่ เพราะหน้าน้ำหลากน้ำจะไหลแรงมากใครเคยเห็นน้ำป่าคงจะเข้าใจดี ตั้งเมืองในที่ราบลุ่มน้ำที่มีหนองบึง กุด ทามกักเก็บน้ำไว้ใช้ มี 2 ฤดู คือฤดูแล้งกับฤดูฝน มีผังเมืองกลมหรือรี มีคูน้ำชั้นเดียวบ้าง สองสามชั้นบ้างแบบหนึ่งหรือแบบขยายคูน้ำและคันดินโอบล้อมบริเวณที่มีคูน้ำรูปทรงกลมหรือรีทางด้านหนึ่งออกไปอีกชั้นหนึ่ง อันแสดงถึงวิวัฒนาการของการขยายพื้นที่ภายในชุมชนแบบแรก

ชุมชนเมืองตะลุงหรือประโคนชัยถือกำเนิดในปี พ.ศ.1350 เป็นแคว้นตะลุงหลังจากขอมที่ตีอาณาศรีจักรโครตบูรณ ซึ่งเป็นอาณาจักรย่อยของอาณาจักรละว้าได้ แต่ก็เงียบหายไป มามีชื่อแคว้นตะลุงอีกครั้งเมื่อตอนปลายกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองขึ้นต่อเมืองโคราช มาในสมัยกรุงธนบุรี (2319) และต้นสมัยรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 (2435) แบ่งการปกครองเป็นมณฑล ให้รวมหัวเมืองอีสานใหม่ โดยรวมเมืองนางรอง เมืองตะลุง เมืองรัตนบุรี เมืองพิมาน เมืองพุทไธสง เมืองแปะ(เมืองบุรีรัมย์) เข้าเป็นเมืองเดียวกัน ฯลฯ พ.ศ.2440 ตั้งเป็นอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ อายุได้ 118 ปี

ชุมชนประโคนชัยในปัจจุบันไม่ได้ตั้งอยู่ในที่ลาดลุ่ม ไม่มีลำน้ำไหลผ่าน ชุมชนตั้งรอบบริเวณสี่แยกประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะเดินทางต่อไปยังจังหวัดสุรินทร์ และอุบลราชธานี บริเวณนี้จะมีเรือนแถวน้อยมากนิยมปลูกเรือนเป็นที่พักอาศัยแหล่งผลิตสินค้าและหน้าบ้านเป็นร้านขายของดังนั้นที่แห่งนี้จึงเป็นเหมือนย่านชุมชนการค้าที่เป็นถนนการค้า ที่มีอาคารเรือนไม้ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ลักษณะเรือนไม้เป็นเรือนที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่จะเป็นแบบร่วมสมัยในปี พ.ศ.2500 ที่มีการแบ่งพื้นที่ เป็นส่วนการค้า ส่วนพักอาศัย ส่วยผลิตสินค้า ส่วนครัว ส่วนซักล้าง ส่วนสวนครัว ส่วนเก็บวัตถุดิบ หน้าร้านสามารถแบ่งเป็น 2 - 5 ห้องตามฐานะ ชุมชนประโคนชัยถือได้ว่าเป็นชุมชนดั้งเดิมขนาดมใหญ่มีการเชื่อมต่อกับอีกหลายเมืองโดยเฉพาะเมืองเขมร ที่มักนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะเครื่องประดับประเภทเครื่องเงินที่ลักษณะลวดลายคล้ายของนางอัปสราที่เรียกว่าประเกือม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

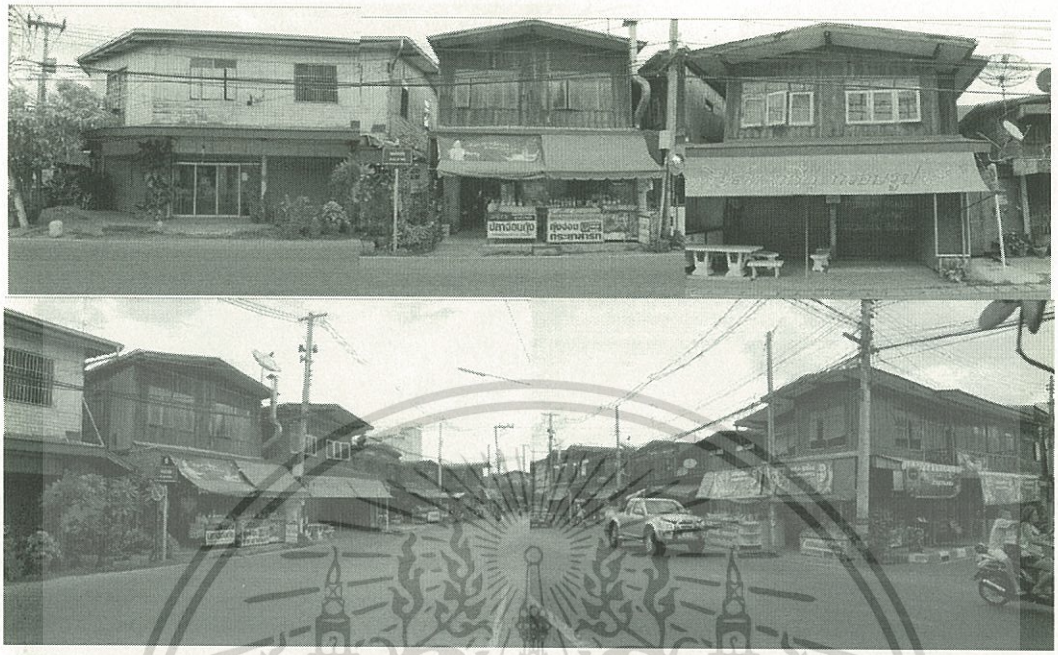

ภาพที่ 4.110 แสดงลักษณะเรือนไม้เป็นเรือนที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่จะเป็นแบบร่วมสมัย ในปี พ.ศ.2500 (พิชัย สดภิบาล.2555)

ที่แห่งนี้มีการผลิตเพื่อขายทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภคแบบดั้งเดิมและแบบร่วมสมัย อาทิเช่น การผลิตที่นอน หมอน ที่รองนั่ง เย็บมือ ใช้นุ่นเป็นใส้ใน ที่สืบทอดกันมาเป็นร้อยปี ร้านผลิตเฟอร์นิเจอร์ประเภทตั่งนั่งนอนไม้เนื้อแข็ง ผลิตภัณฑ์จากล้อเกวียน ที่ทำตั้งแต่ของเล็กจนถึงของใหญ่ ร้านดอกไม้ นอกนั้นจะเป็นอาหารพื้นบ้าน และร้านอาหารต่างถิ่นที่เกี่ยวดองกันทำเป็นร้านอาหารไทย ร้านส้มตำ ร้านก๋วยเตี๋ยว ถ้าไม่รวมถึงคำว่าตลาดเก่าก็จะมีร้านอาหารที่ขึ้นชื่อมีคนนิยมรับประทานมากกว่า 20 ร้านที่เป็นร้านแบบร่วมสมัย มีร้านกาแฟ อาหารตามสั่ง ร้านเนื้อย่างร้านสเต็กอีสาน ร้านต้มยำตำผัด เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

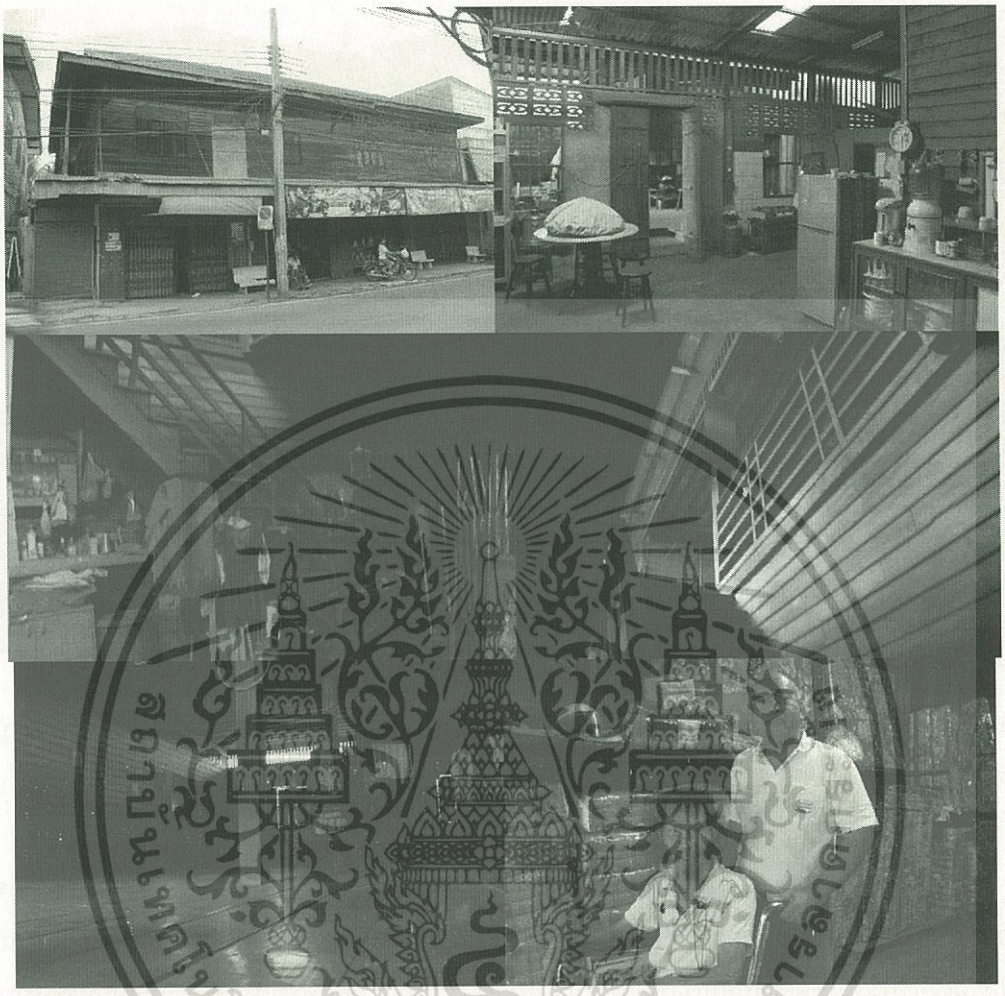

ภาพที่ 4.111 แสดงร้านขายที่นอน 4 คูหาเดิมผลิตที่นอนแต่ปัจจุบันรับมาจากชุมชนที่ผลิตขาย (พิชัย สดภิบาล.2555)

เนื่องจาก อ.ประโคนชัยเป็นจุดเชื่อมต่อ และเป็นศูนย์กลางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ และทุ่งชมนก เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำสนามบินเก่า ซึ่งจัดให้มีงานเทศกาลที่ชื่อว่า“เทศกาลข้าวมะลิหอม ปลาจ่อมกุ้ง ชมทุ่งนกประโคนชัย” เป็นประจำทุกปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

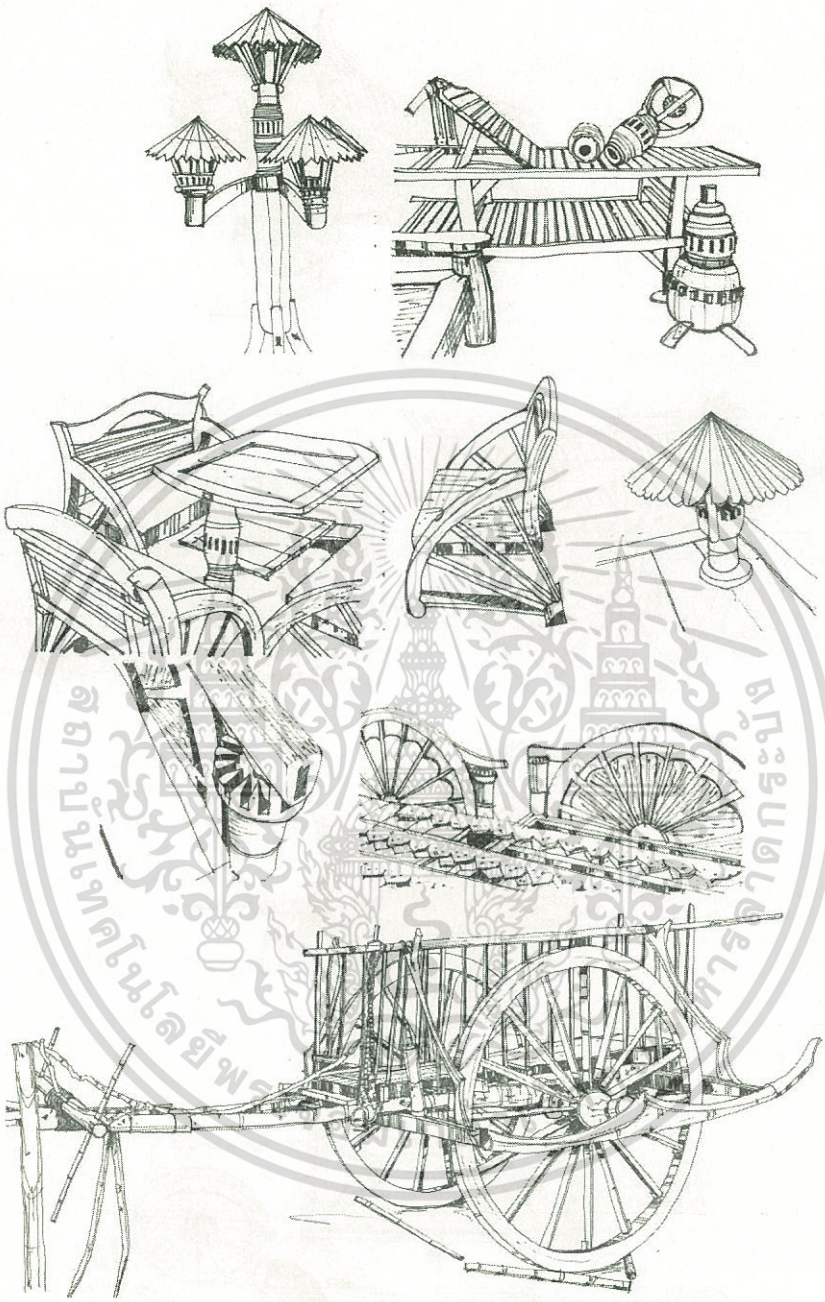

ภาพที่ 4.112 แสดงผลิตภัณฑ์จากไม้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

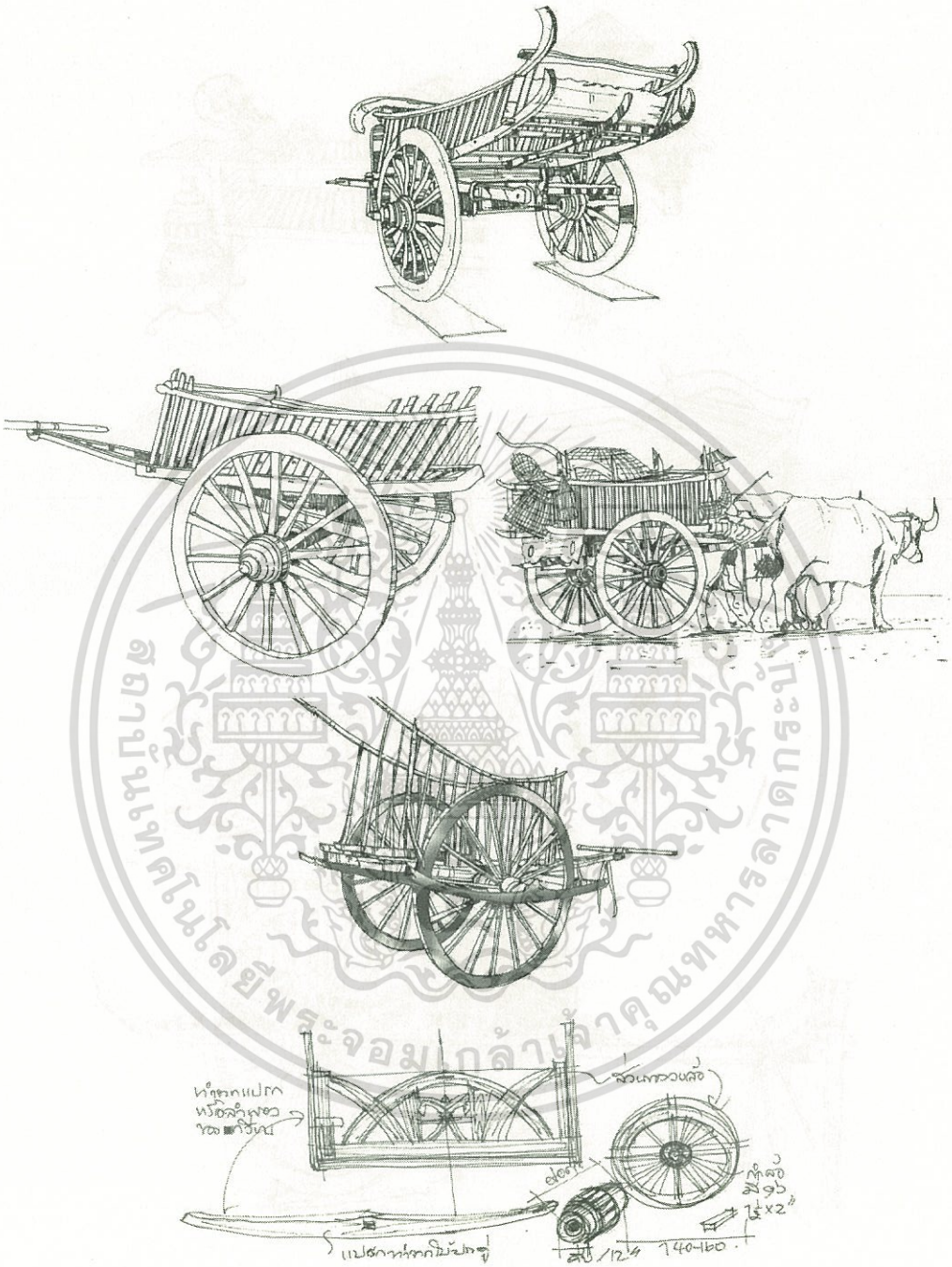

ภาพที่ 4.113 แสดงผลิตภัณฑ์จากไม้ที่ถอดมาจาดเกวียนอีสานและประเทศข้างเคียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

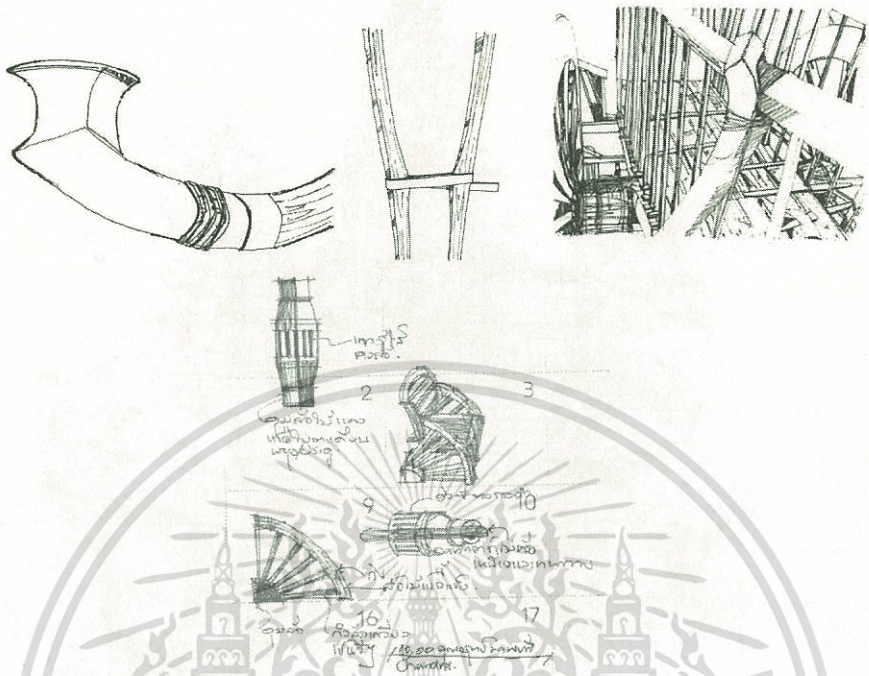

ภาพที่ 4.114 แสดงผลิตภัณฑ์จากล้อเกวียนอำเภอประโคนชัย
(พิชัย สดภิบาล และ อนุชา ทับทิมดี.2555)

ภาพที่ 4.115 แสดงเรือนอีสานดั้งเดิมของชุมชนเก่าก่อนจะพัฒนามาเป็นเรือนร่วมสมัย
ปี 2500 (พิชัย สดภิบาล..2551)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

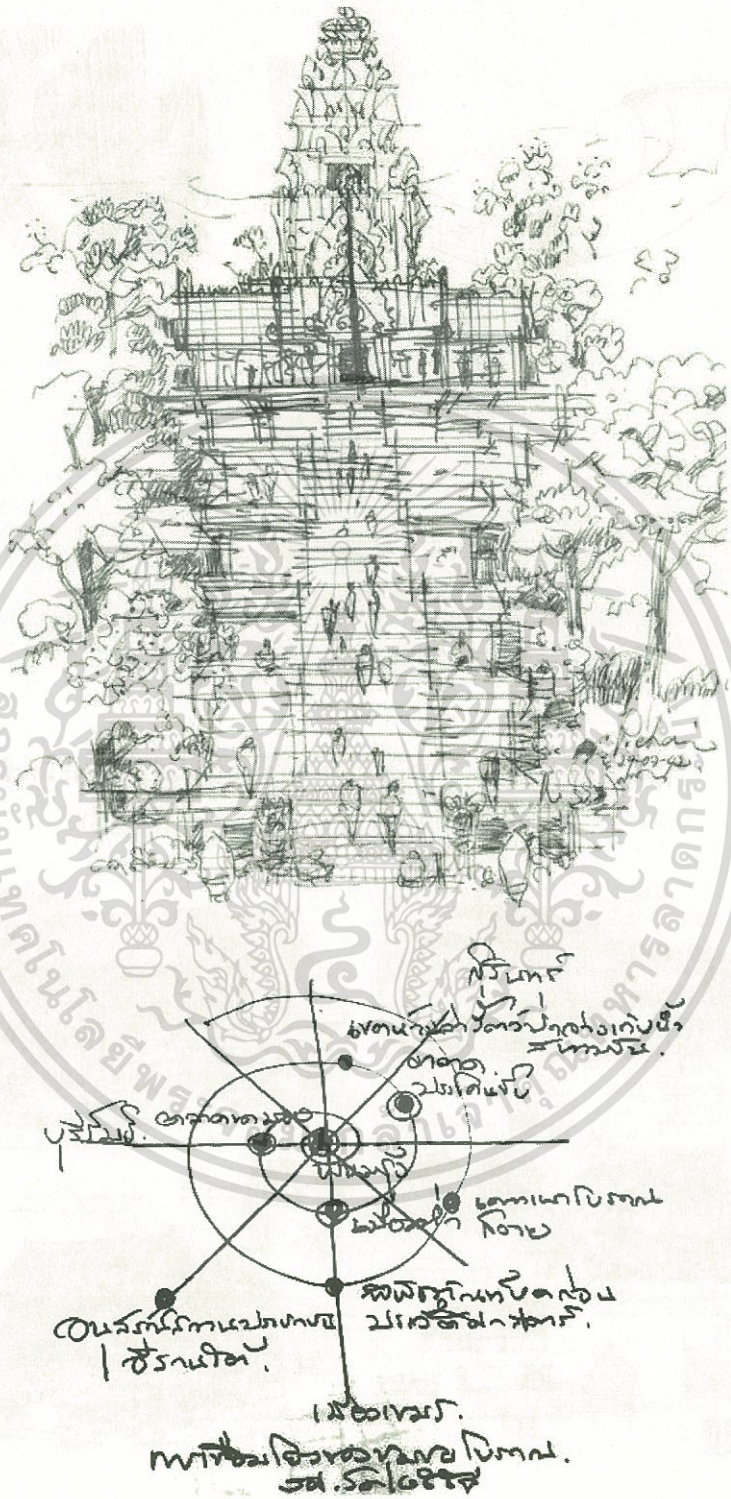

ภาพที่ 4.116 แสดงปราสาทหินพนมรุ้ง (พิชัย สดภิบาล.2551)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

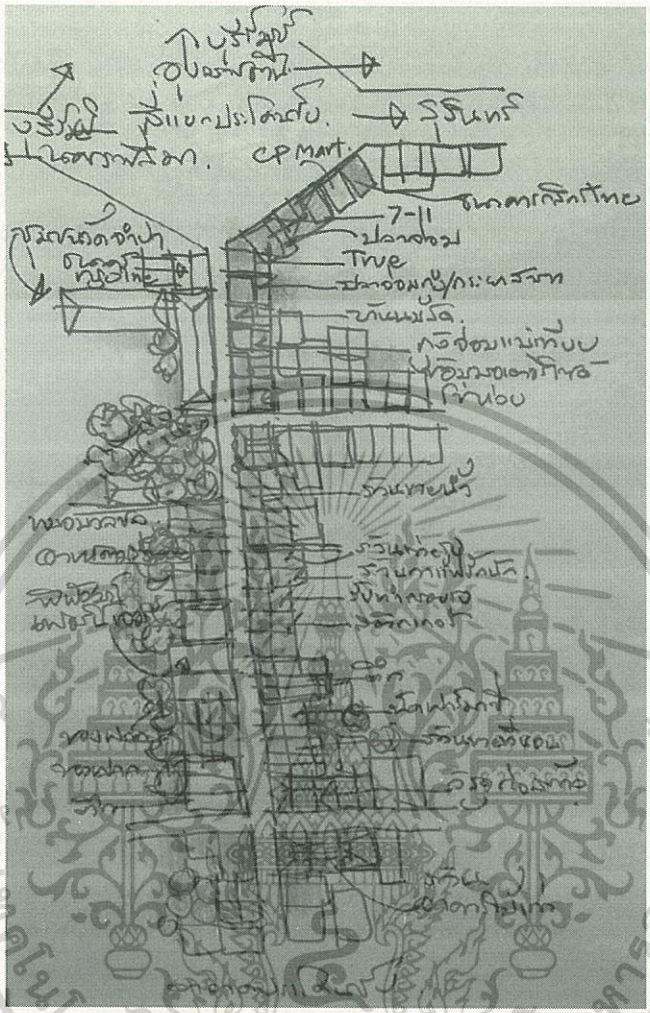

ภาพที่ 4.117 แสดงผังสำรวจภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

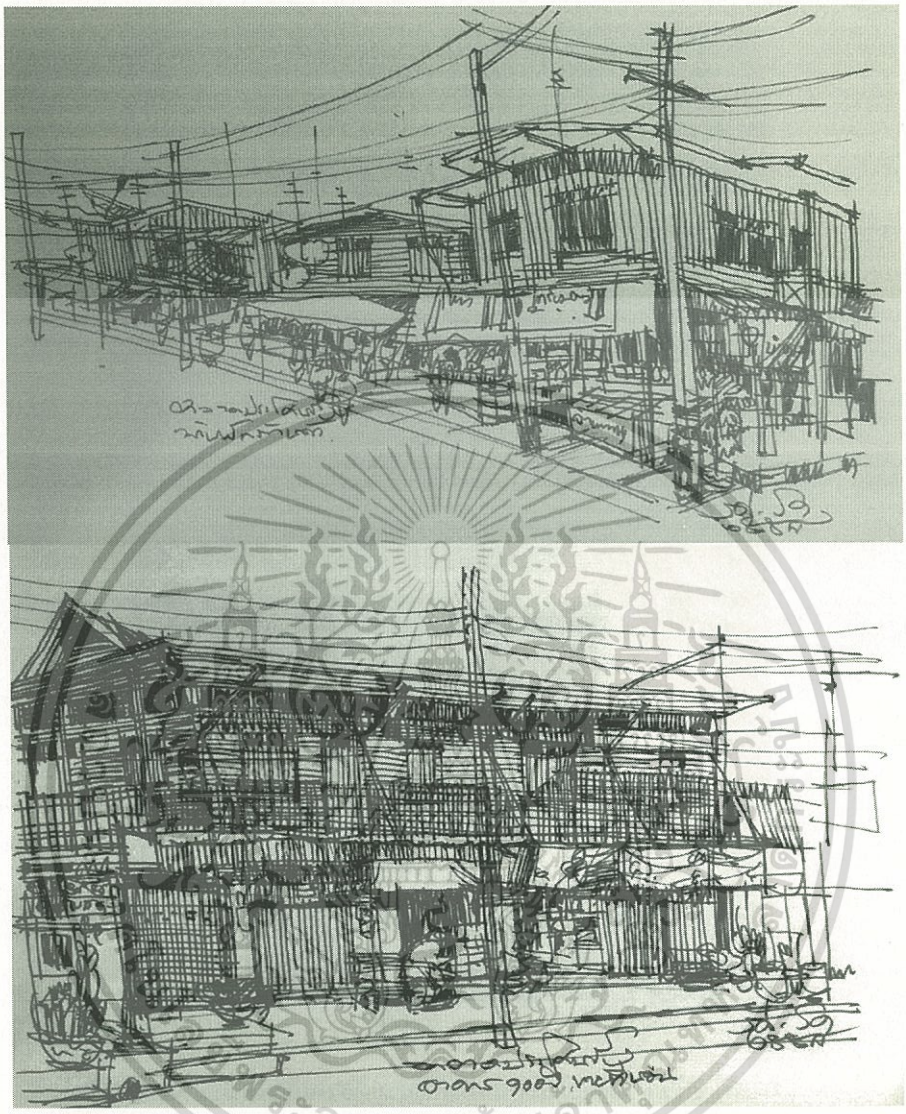

ภาพที่ 4.118 แสดงทัศนียภาพภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

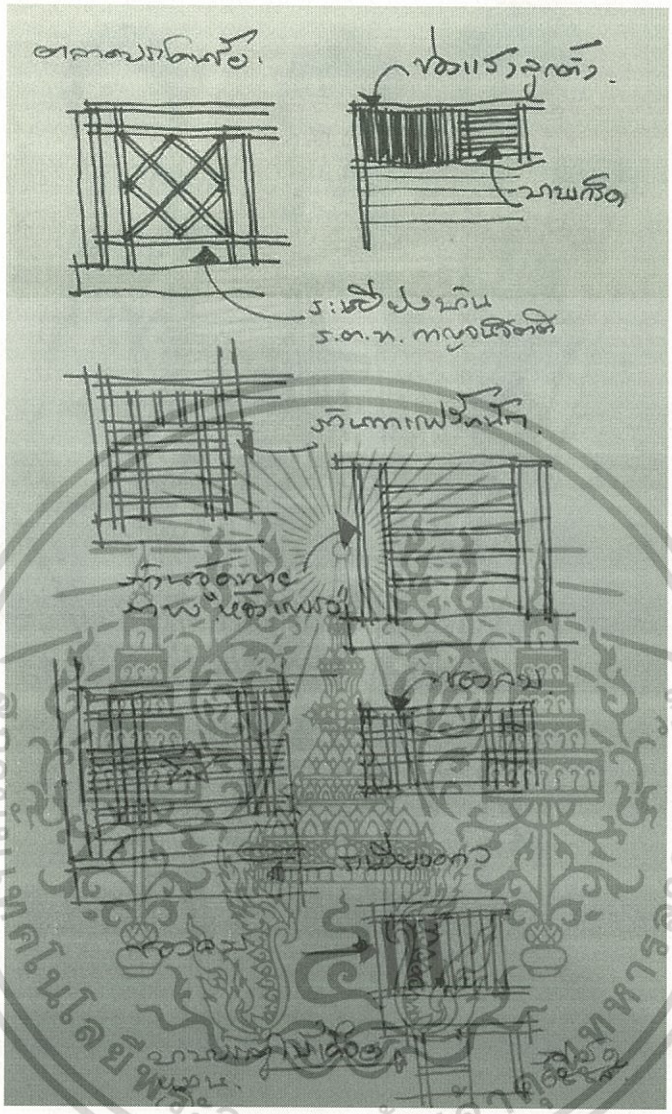

ภาพที่ 4.119 แสดงลักษณะระเบียงบ้านพักอาศัยค้าขาย ภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
(พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.120 แสดงชาติพันธุ์ภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล.2555)

ของดีที่ขึ้นชื่อตามงานเทศกาลและมีขายประจำถิ่นเห็นเป็น กุ้งจ่อม กล้วยฉาบ เม็ดบัวอบเกลือ กระยาสารทสามสี ผ้าไหมนาโพธิ์ ผ้าขาวม้าหัวแดงตีนแดง (วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558 ร้านเรือนไหม) กุ้งจ่อมถ้าจะลองชิมต้องน้ำพริกทรงเครื่องกุ้งจ่อม กุ้งจ่อมหมักคล้ายปลาร้าแต่ออกรสเปรี้ยว ถ้ามีโอกาสผ่านมาอยากให้ลองชมและเก็บของฝากกลับบ้านอย่างผ้าขาวม้าที่หาซื้อได้ตามผ้าที่ทอเป็นพับยาวเอามาตัดเย็บเป็นงานอย่างอื่นๆตามที่ต้องการได้ จากตลาดประโคนชัยเราเดินทางต่อไปเมืองศีขรภูมิชมปราสาทศีขรภูมิรับประทานกาละแมสด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.121 แสดงน้ำพริกทรงเครื่องกุ้งจ่อม (พิชัย สดภิบาล.วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)

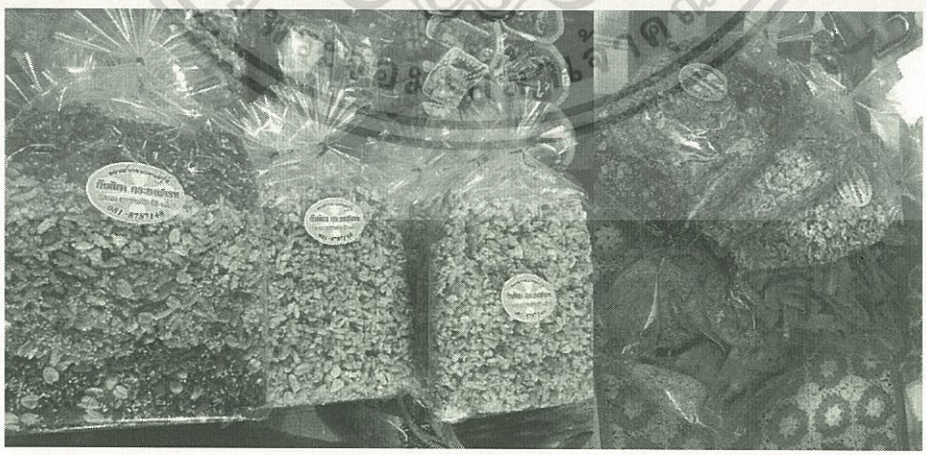

ภาพที่ 4.122 แสดงกระยาสารทข้าวตอกเม็ดบัวอบเกลือ (พิชัย สดภิบาล.วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

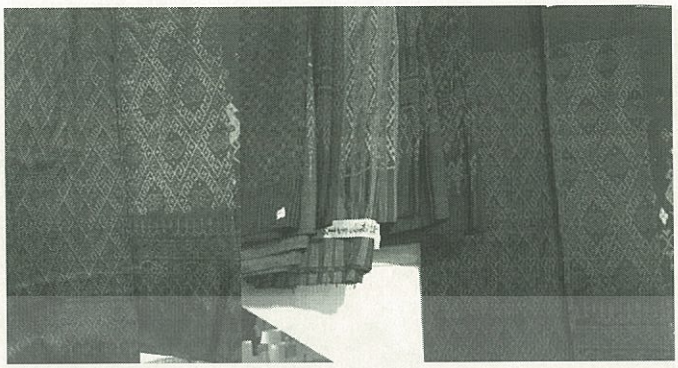

ภาพที่ 4.123 แสดงผ้าไหมบ้านนาโพธิ์ที่มีขายทุกตลาดในย่านเมืองบุรีรัมย์
(พิชัย สดภิบาล.วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)

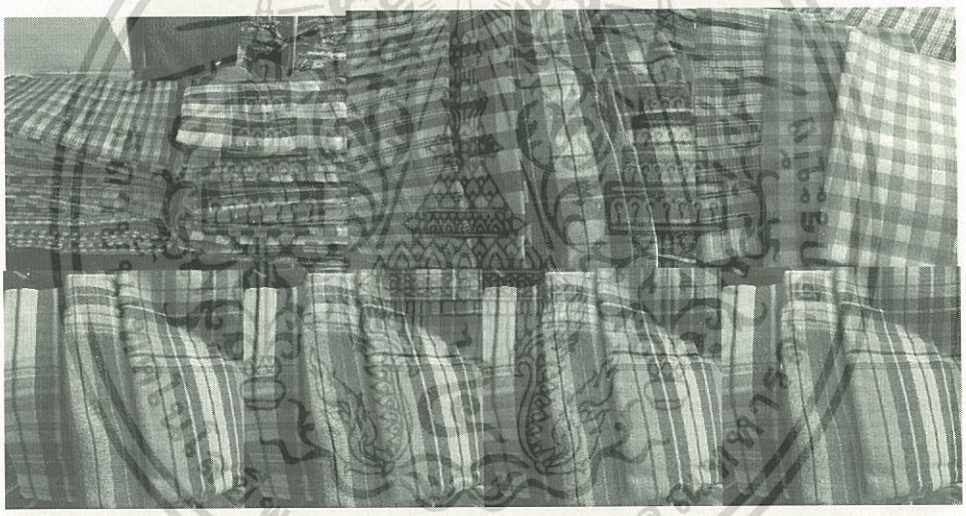

ภาพที่ 4.124 แสดงผ้าขาวม้าทอมือเส้นใหญ่และผ้าทอเครื่องเส้นเล็ก
(พิชัย สดภิบาล.วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.126 แสดงเครื่องประดับที่เรียกว่าประเกือมที่มีลวดลายเลียนแบบจากเครื่องประดับของนางอัปสราเมืองเขมร (พิชัย สดภิบาล.วรัญชลีย์ ทวีชัย.2558)

ตลาดเก่าศีขรภูมิ เมืองเก่าไทยส่วย จีนเชียงตุง

ในปี พ.ศ.2257 อาณาจักรลาวแยกออกเป็นสามรัฐอิสระคือหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ เมืองจำปาศักดิ์ได้บังคับให้อัตบือ แสนปาง ส่งช้างป้อนกองทัพให้แก่จำปาศักดิ์ ทำให้ส่วยอัตบือ แสนปาง ทนไม่ได้จึงหนีข้ามลำน้ำโขง มาอาศัยกับพวกส่วยดั้งเดิมบริเวณป่าดงดิบแถบอีสานล่างคือ อุบล ฯ ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และบางส่วนของนครราชสีมา มหาสารคาม ชาวส่วยหลายกลุ่มพากันอพยพหนีสงคราม ข้ามมาตั้งหลักแหล่งทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เมื่อปี พ.ศ.2260 แยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐานและมีหัวหน้าปกครองตามที่ต่าง ๆ ที่เป็นจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน และชาวส่วยเหล่านี้มีความชำนาญในการคล้องช้าง ทำการเกษตร หาของป่า แต่ละชุมชนไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ

ตลาดศีขรภูมิที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันเป็นตลาดพื้นถิ่นที่เกิดคู่มากับสถานีรถไฟศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ในสมัย รัชกาลที่ 5 ทรงสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมการคมนาคมขนส่งระหว่างมณฑลอีสานกับกรุงสยาม (2432) อายุตลาดเก่าพื้นถิ่นแห่งนี้ก็ไม่ต่ำกว่า 100 ปี “ครอบครัวมีลูก 9 คน แม่ให้ลูกสาวเขาไปเลี้ยง 2 คน ฉันก็เกือบโดนอุ้มไปเหมือนกัน ให้ญาติเหรอ หึ ไม่ใช้จ้า คนไม่รู้จักกัน อ้าวแล้วเตี่ยให้ไปได้อย่างไร แม่เลี้ยงไม่ไหว”(หมวยเซา แซ่ซือ อายุ 78 ปี 2553) การให้ลูกสาวลูกชายไปกับใคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เท่าที่ทราบมาเขาก็ให้กับญาติพี่น้องที่ไม่มีลูกเอาไปเลี้ยง เลี้ยงได้ก็เลี้ยงไป ถ้าไม่ได้ก็เอามาคืนหรือต้องไปเอาคืนเพราะเวลาพ่อแม่ไปเยี่ยมลูกก็จะบอกว่าเขาเลี้ยงดูอย่างไร บางที่ไปเยี่ยมก็เห็นพฤติกรรมของญาติโขลกสับขนาดไหน "แล้วเขากลับมาเยี่ยมแม่หรือเปล่า ไม่มาไปหาไม่เจอ ตายแล้วล่ะ"

"ไฟไหม้ฝั่งโน้นหน้าสถานีรถไฟ สร้างขึ้นมาใหม่แล้วขายของไม่ได้มันเงียบเลยย้ายมาฝั่งนี้ ย้ายหลายครั้ง เมื่อก่อนยากจน แม่ให้เงินไปซื้อของที่ตลาด 5 ตัง(สตางค์)ไปซื้อหมู 3 ตังถั่วงอกตังหนึ่ง ขอแม่อีกแม่ให้มะเหงกเลย" (2522)

"แต่ก่อนเอาของ ไปขายงานบ้านนอกเช่าเกวียนเขาไป เอาโต๊ะเก้าอี้ หม้อก๋วยเตี๋ยว ขายตามงานวัดชามละ 5 บาท 10 บาท มีส่วยมีลาวมีเขมร ส่วยเขมรไม่เหมือนกันเวลาส่วยเขากินข้าว เขาว่า "จะโดย" เขมรกินข้าวเขาว่า "ฮบบาย" ลาวเขาบอกว่า "กินเข่า กินเข่า"คนไทยมีแต่พวกข้าราชการยังเก็บหาบกระจาดแต่มีคนเขามาขอซื้อ 200 บาท ก็เลยขายไป แต่ยังมีหาบที่บ้านโน้นอีกหลายหาบ แต่ก่อนอาม่าหาบอะไรขายครับ ขายสมตำ อ้าวคนจีนตำส้มตำเป็นเหรอ อ้าวก็หัดซิ แต่ก่อนเด็กๆดื้อแต่ก็ดื้อแบบขายของหัดตำส้มตำตั้งแต่เด็ก อามาเรียนหนังสือหรือ เรียน ป. 1 กำลังขึ้น ป.2 แม่บอกให้ออก เพราะแม่ยากจน ให้แต่น้องเรียนยัน ป.4 ป.6 น้อง 9 คน มีลูกผู้หญิง 9 คน พ่อแม่ มาเรือจากเมืองจีน อยู่กรุงเทพ ฯ แล้วมาอยู่สุรินทร์ อยู่สุรินทร์หากินยาก แม่เลยย้ายมาศรีขอ ฯ ฉันเกิดสุรินทร์ อายุน้อยๆ 2 ปี 3 ปี แม่ก็ย้ายมานี่ แม่อายุ 100 กว่าแล้ว ยังอยู่นะตอนนี้ (2553) แม่อยู่ตลาดสดติดกับร้านทอง แม่ยังเดินได้คุยรู้เรื่องแต่แม่แกหูหนวก แล้วแม่ขายของอะไรตอนสาวๆ ไม่ได้ขายพาลูกไปบ้านนอกไปหาแลกข้าว ซื้อปลาทู หมาก ยาเส้นแล้วแต่จะมีของไป แต่ก่อนลำบากไม่ได้กินเนื้อหมูเลย กินแต่ผักบุ้งถั่วงอก (อย่างนี้ถึงอายุยืน) แม่ชื่อนางพู แซ่ชือ ชื่อจีนไม่มีเขาเรียกกัน แม่รักกันกับพ่อแต่งงานกันแล้วหนีมาเมืองไทย แล้วเตี่ยมีฝีมือทางช่างหรือเปล่า เตี่ยเป็นช่างตัดเสื้อ เป็นลูกจ้างตัดเสื้อโหล เตี่ยตายอายุได้ 69 ปี ถ้าเตี่ยบ่เลิกยาฝิ่นอายุเป็น 100 ปี แต่ก่อนมีโรงฝิ่นอยู่ตรงร้านแว่น ท็อปเจริญ แต่ก่อนเป็นประตูไม้และมีโต๊ะเตียงนอน แนยังเคยเข้าไปเลย ป่วยไข้มีหมอจีน หมอไทย หมอจีนบ้านอยู่สี่แยก แต่ตอนนี้แกไปแล้ว เปิดร้านยาจีนใหญ่ เอายาไปต้มเอา ตรงร้านเทียนชัยนี้แหละเขาขายให้ร้านเทียนชัย ลำบาก บ่มีเงินหรอกทุกวันนี้ก็พออยู่พอกิน พี่คนโตมีร้านขาหมูอยู่นางรอง อีกคนอยู่ พยัคฆภูมิ คนหนึ่ง ให้เขาไป 2 คน ให้ใครไปละ คนไหนเขาอยากได้แม่ก็ให้แม่เลี้ยงไม่ไหว สมัยก่อนเขาให้พี่น้องไปเลี้ยงกัน ไม่ใช่พี่น้อง ขอก็ให้เลย ฉันยังเกือบจะให้เขาไปเหมือนกัน ขอไปเป็นสะใภ้เหรอ ไม่ไปเป็นลูก เขาจะมาอุ้มเอาฉันเตี่ยขอไว้ แล้วตามกันเจอไม่คนที่ให้ไป ไม่เจอกันให้คนทรงว่าอยู่ไหน หมอบอกว่าเขาไม่ให้เจอ ตายแล้วละ รู้อย่างไรว่าตาย คนทรงเขาบอก ทำงานหนักหรือเปล่า ไม่หนักหรอกเขาอยู่ร้านเสริมสวย คนไหนขอแม่ให้หมดแหละ ขี้เกียจเลี้ยงแก่บอกว่าแก่เบื่อเลี้ยงบ่ไหว มาไม่มีญาติมาหาญาติที่ศรีขรฯ แต่งงานกันบ้างไม่แต่งบ้าง แต่ง 3 คน ไม่แต่ง 3 คน อาม่าแต่งหรือเปล่าไม่แต่งลูกหลานสบายแล้วเป็นหมอหลายคน อยู่หน้าตลาดศรีขรฯ"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดศีขรภูมินี้มี “กาละแม่สดศีขรภูมิ” ตราปราสาทเดียว อร่อยรส บ้านเลขที่ 211-212 ม. 2 ต.ระแงง อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์ เขาบอกที่ป้ายบอกว่าของแท้จะต้องผลิตจาก อ.ศีขรภูมิ แสดงว่ามีผลิตหลายที่ ที่ร้านแห่งนี้ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าถวายกาละแม แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ด้วย ร้านแห่งนี้ได้เริ่มผลิตมาแต่ พ.ศ.2517 “แต่ก่อนขายโชห่วย ที่ร้านขายมือถือ แล้วย้ายมาอยู่ร้านนี้ ร้านนี้เก่ามากแล้วอายุเท่าไหร่แล้ว นานแล้ว ที่เก่าจริงๆ ก็คือ “ร้านขายหนังสือทรัพย์เจริญ”อยู่ด้านใน คือตลาดเก่าที่ถูกไฟไหม้ที่หน้าสถานีรถไฟ ลงจากสถานีรถไฟจะเป็นถนนประชาธิปัตย์ ไปอำเภอรัตนบุรีและอำเภอจอมพระ ตัดด้วยถนนเทศบาล ๑ (เดิมเป็นด้านหน้าแต่ปัจจุบันเป็นด้านหลังไปแล้ว) มีอาคารเรือนไม้ที่เหลือจากเพลิงไหม้อีก 6 คูหา เป็นร้านตั้งไล่ง้วน ดั้งเดิมเป็นการก่อสร้าที่ประณีตมาก ตรงช่องแสงมีลวดลายฉลุไม้สัก ยังคงเปิดทำการค้าอยู่ อีกฝั่งสร้างเป็นอาคารแถว คสล.2 ชั้นยาวตลอดแนว ดังนั้นจะเป็นเรือนไม้แทรกอยู่เป็นช่วงๆตามถนนประชาธิปัตย์ เรือนแถวที่เด่นเห็นจะเป็น “ร้านทรัพย์เจริญ”บูรณะไว้ตามแบบดั้งเดิม ด้านหลังเป็นเรือนไม้อายุมากกว่า 100 ปี เจ้าของปัจจุบันเป็นรุ่นลูกเป็นอาจารย์สอนหนังสือสืบทอดร้านขายหนังสือแบบเรียนและเป็นแพทย์ได้ทำการอนุรักษ์เก็บรักษาผลงานการสร้างบ้าน พร้อมทั้งข้าวของเครื่องใช้ของคุณพ่อไว้เป็นอย่างดี คุณหมอเล่าว่า คุณพ่อ (เรียกเตี่ย) ไปล่องไม้สักลงมาจากเชียงตุง (ไม่สักไทยคงให้สัมประทานบริษัทต่างชาติไปหมดจึงต้องไปเอามาจากเชียงตุง ในสมัยนั้นยังเป็นของไทยท่านมีญาติพี่น้องอยู่ที่นั่น) มาสร้างบ้านตามสมัยนิยม ช่วงรัชกาลที่ 5 ตอนนั้นคุณพ่อราวอายุ 30 ปี เมื่องสร้างบ้านเสร็จจัดหาเครื่องเรือนข้าวของเครื่องใช้เสร็จคุณพ่อก็จากไปอายุได้ 36 ปี คุณหมอจึงทำการบูรณะจนสวยงามเห็นอยู่ในปัจจุบัน กรมศิลปากรได้มาทำการขึ้นทะเบียนไว้เป็นแห่งให้ได้ศึกษาต่อไป(เจริญๆนะท่านเจ้าของบ้าน)

ตลาดแห่งนี้นอกจากจะมีอาคารเรือนแถวค้าขายของชุมชนพื้นถิ่นแล้วยังประกอบไปด้วยอาคารเรือนแถวของการรถไฟ และบ้านเรือนไทยดั้งเดิมทรงมนิลาที่นำไม้มาจากเมืองเชียงตุงที่เป็นเมืองในหมู่เมือง “ห้าเชียง”(เชียงตุง เชียงรุ้ง เชียงทอง เชียงแสน เชียงใหม่) สินค้าที่เด่นดังก็คือกาละแมสด อาหารการกินข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันวันก็จะเหมือนกับเมืองอีสานในแอ่งโคราชโดยทั่วไป ที่นิยมก็จะเป็น ก๋วยเตี๋ยว ส้มตำ อาหารทะเล ลูกชิ้นปิ้ง ยำต่างๆ เครื่องดื่ม น้ำอัดลม ชา กาแฟ น้ำผลไม้ น้ำสมุนไพร ขนมหวาน มีไอศกรีม โรตีสายไหม หมี่กรอบ ขนมครก ขนมเค้ก ลูกชุบ ขนมตระกูลทอง ข้าวตัง ตะโก้ ของที่ระลึกก็จะมี ผ้าไหม เครื่องประดับ พวงกุญแจ เสื้อที่ระลึก ถุงผ้า ตุ๊กตาดินเผา สมุนไพรเครื่องหอมเป็นต้น และตลาดศีขรภูมิยังมีปราสาทศีขรภูมิหรือปราสาทระแงงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นปราสาทที่อยู่ในกลุ่มปราสาทตาเหมือนของอุทยานประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 17 ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 (พ.ศ.1659-1688) บูรณะใหม่เป็นแบบศิลปะล้านช้าง ในศตวรรษที่ 12 (ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์.กรมศิลปากร.2550) เมืองสุรินทร์เป็นเมืองเก่าแก่มาแต่อาณาจักรฟูนันก็จริง ชนพื้นเมืองที่เหลืออยู่ก็จะเป็นไทยส่วย ไทยเขมร ไทยอีสาน ไทยจีน และสวนมากก็เป็นไทยจีนที่ค้าขาย เอาของไปแลกข้าวจากชาวบ้านดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอาไปขายต่อจนร่ำรวยมีฐานะจากคนยากจนมาหน้ามีตาให้เห็น ปัจจุบันก็ได้ไทยจีนนี้แหละที่อนุรักษ์บ้านเกิดเมืองนอนเอาไว้ จัดงานประเพณีมากมายเพื่อประชาสัมพันธ์ทางด้านการค้า พัฒนาสินค้าให้เหมาะสมกับตลาด

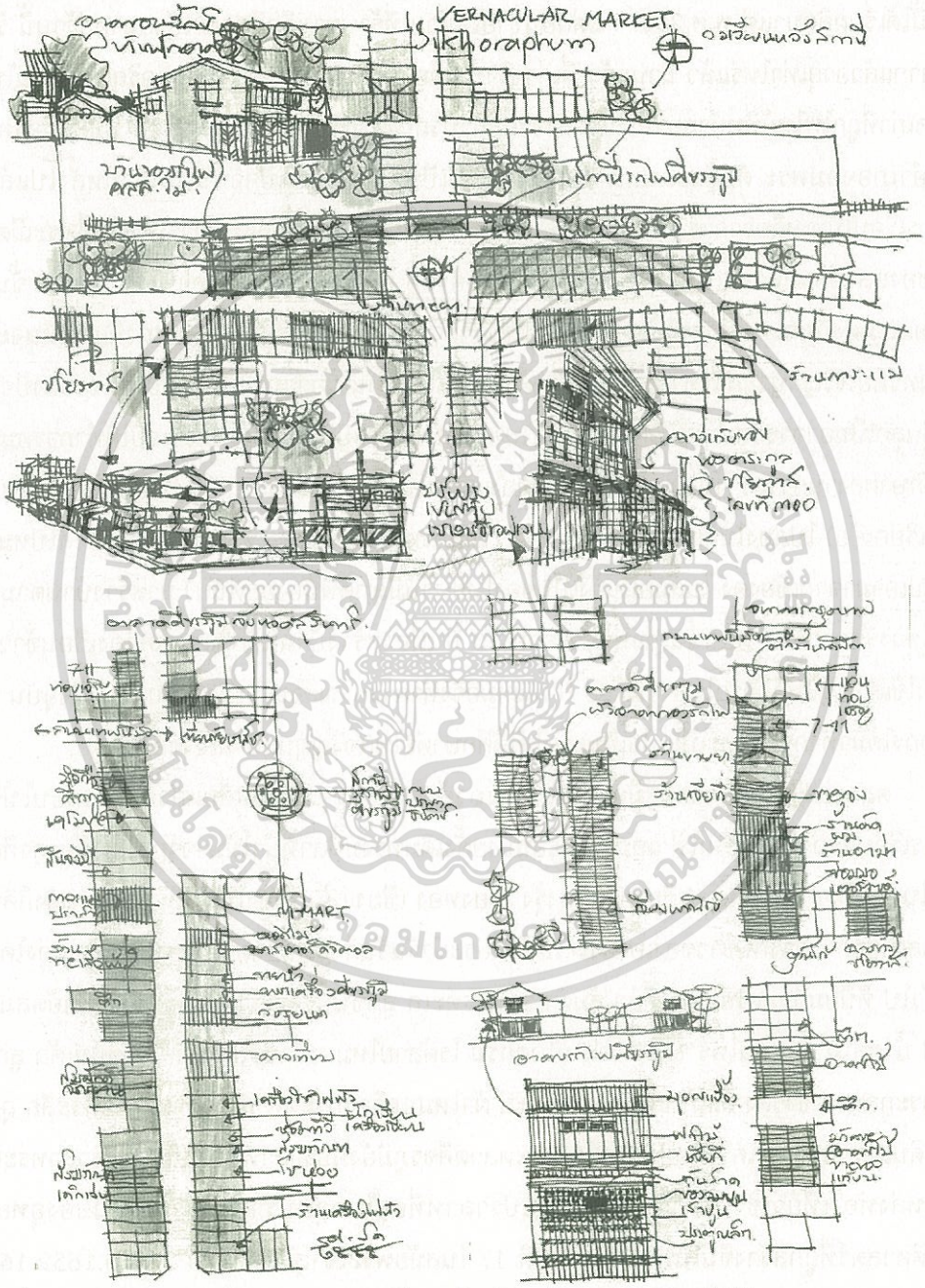

ภาพที่ 4.127 แสดงงานผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ ถนนเทพนิมิตตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

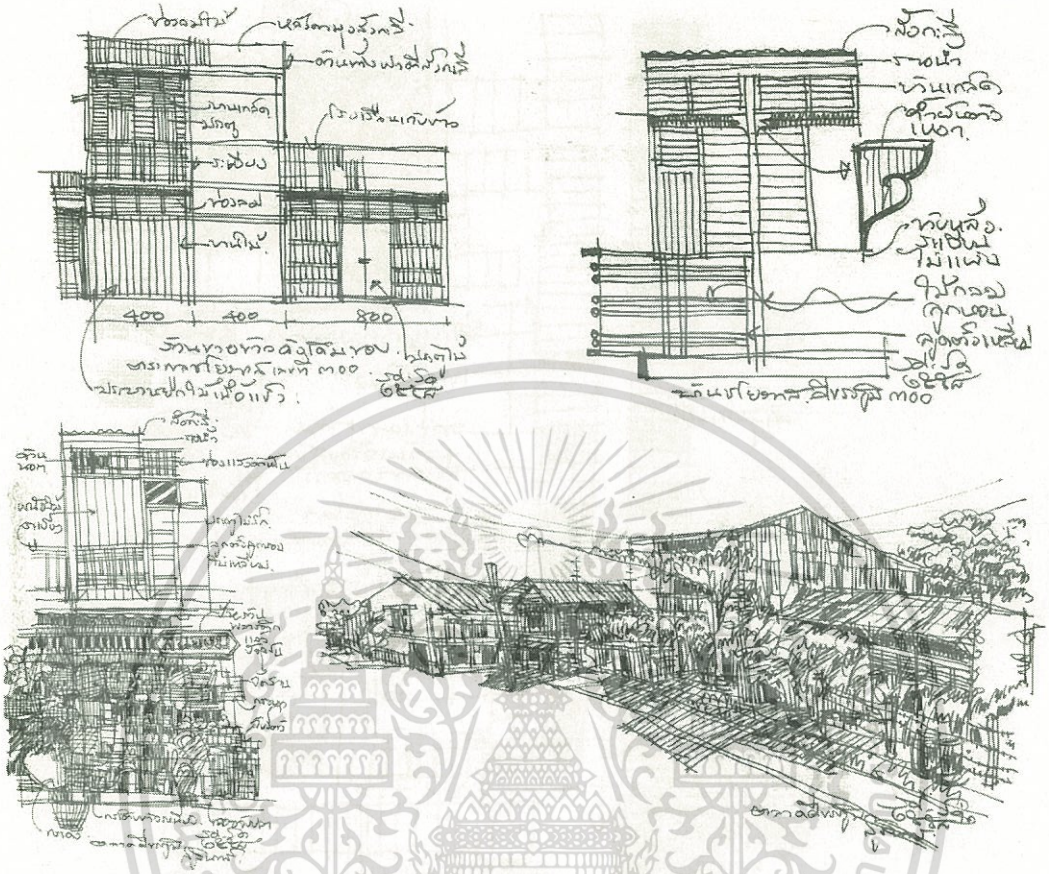

ภาพที่ 4.128 แสดงร้านชโยภาส ภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์
ถนนเทพนิมิตรตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

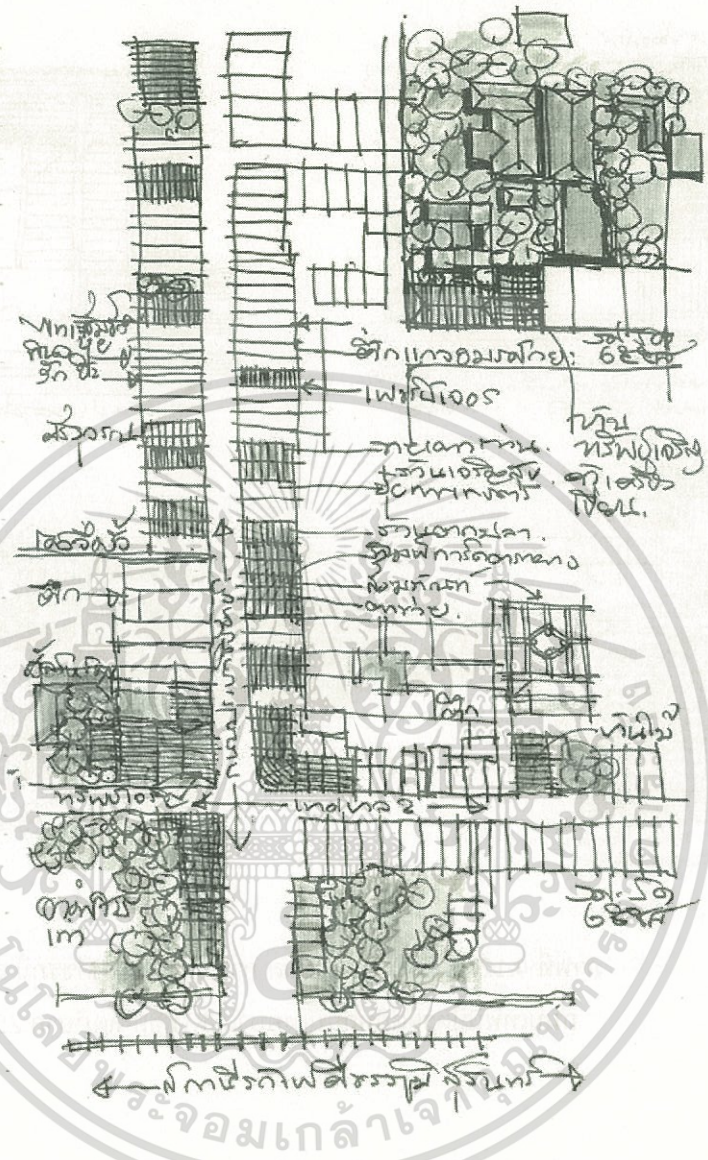

ภาพที่ 4.129 แสดงงานผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์
ถนนเทพนิมิตรตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

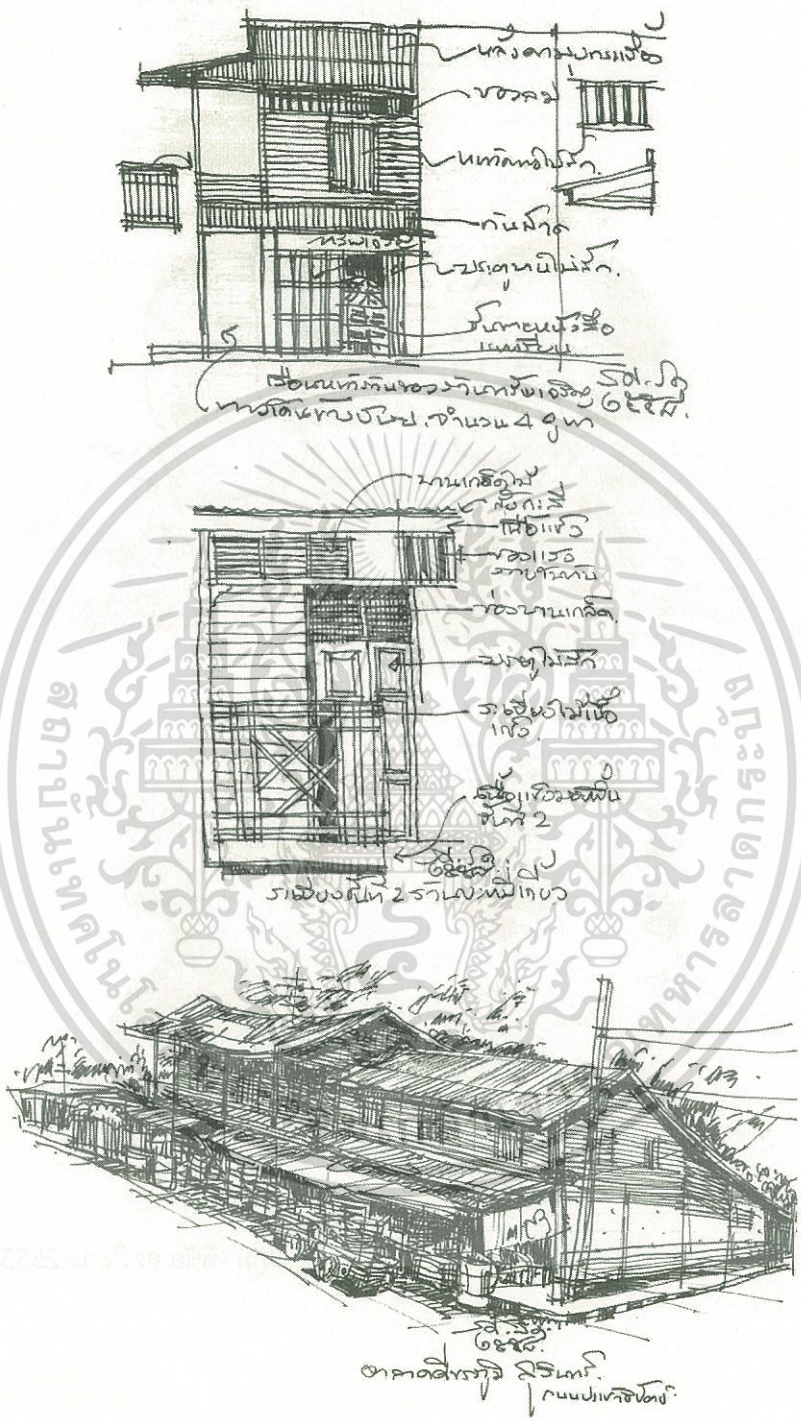

ภาพที่ 4.130 แสดงงานผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ ถนนประชาธิปัตย์ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.131 แสดงชาติพันธุ์ชาตลาดศีขรภูมิ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.132 แสดงร้านสินจงมี จำหน่ายผ้าไหม ผ้าโทเรและของเบ็ดเตล็ดทุกชนิด โดนเฉพาะเครื่องจักสาน เครื่องมือประมงพื้นบ้านตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

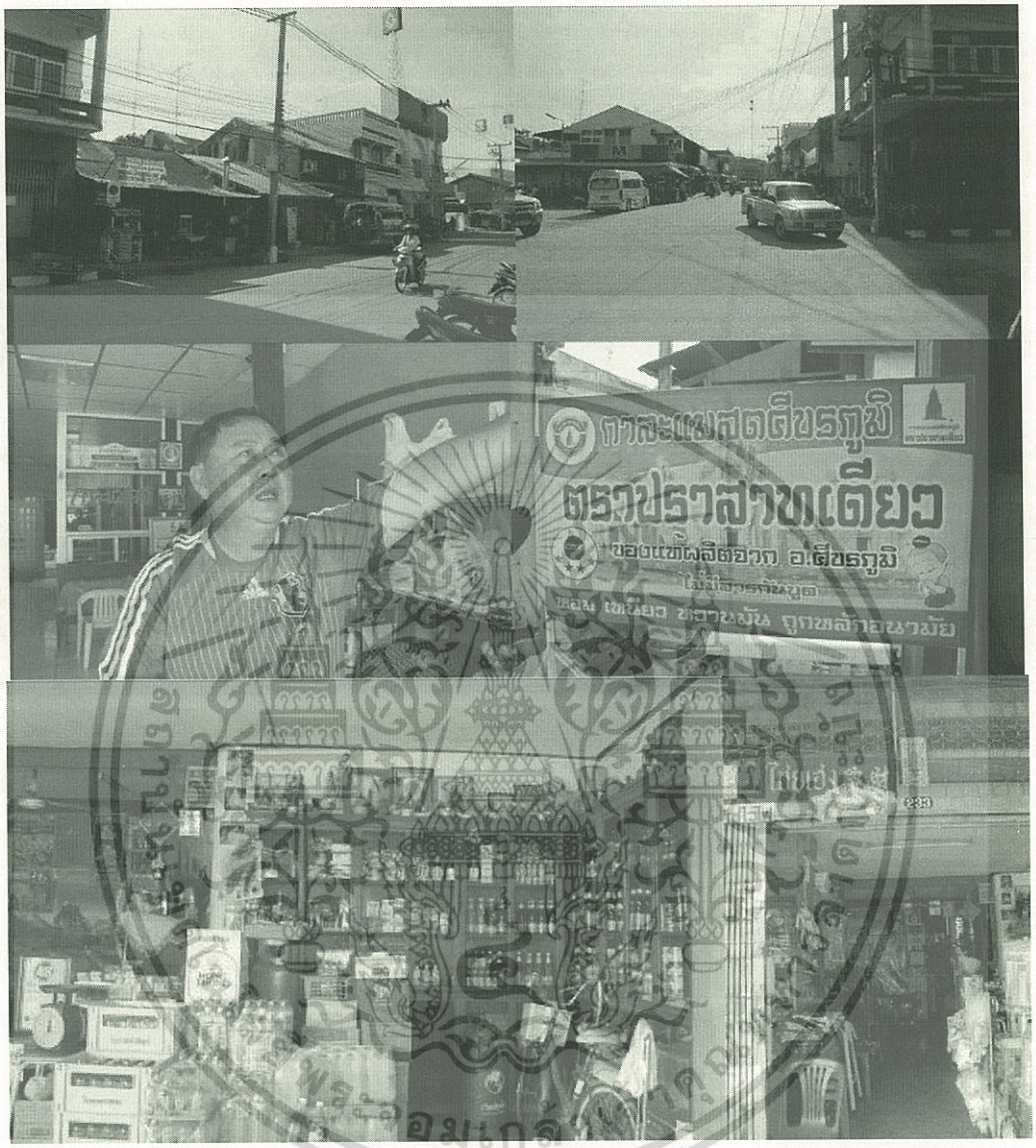

ภาพที่ 4.133 แสดงยานถนนเทศบาล 1 หน้าอาคารรถไฟศีขรภูมิฝั่งร้านขายกาละแมสด ตราปราสาทเดียว ตัดกับถนนเทพนิมิต ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

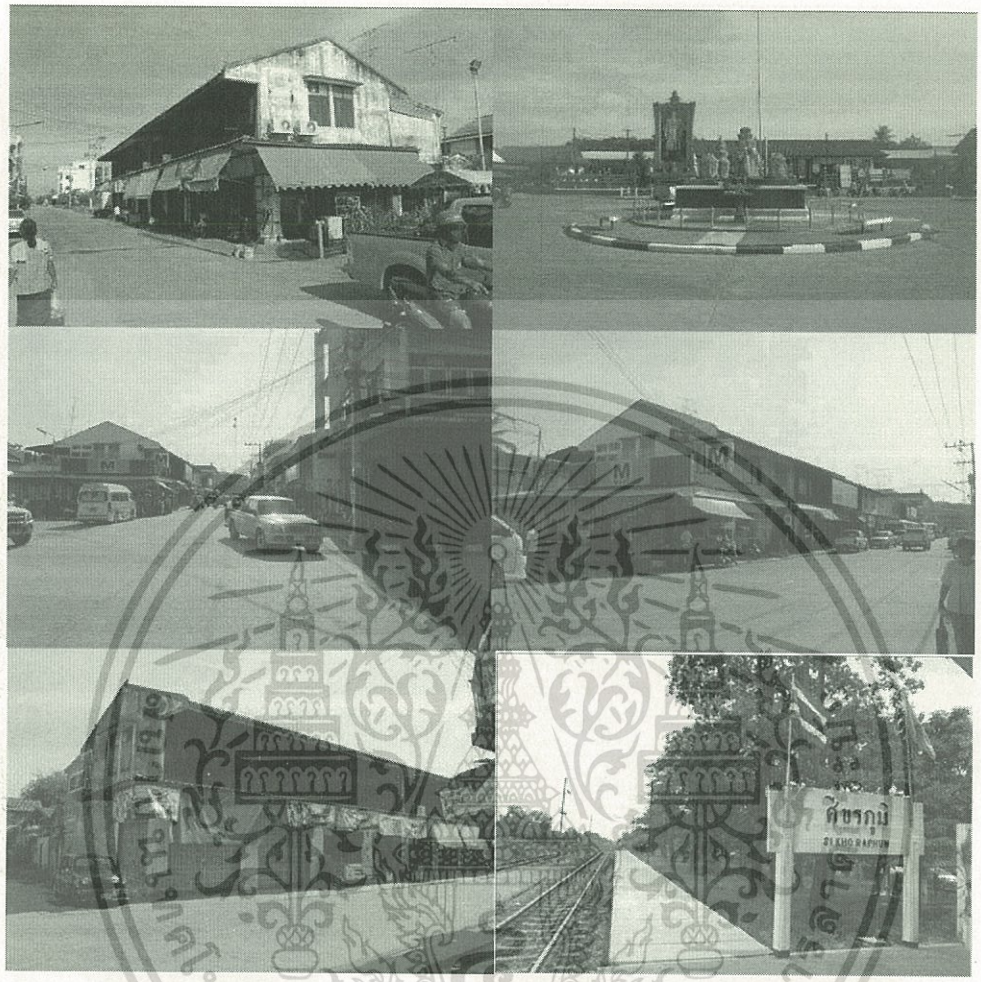

ภาพที่ 4.134 แสดงตลาดเก่ารถไฟสถานีศีขรภูมิ สุรินทร์เกิดมาพร้อมกับสถานีเหมือนกับชุมชนสถานีรถไฟไทยทั่วประเทศไทย ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.135 แสดงร้านชโยภาสอาคารดั้งเดิมและแบร้านร่วมสมัยยังเก็บรักษาตู้แบบดั้งเดิมเอาไว้ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.136 แสดงร้านชโยภาสอาคารดั้งเดิมและแบร้านร่วมสมัยยังเก็บรักษาตู้แบบดั้งเดิมเอาไว้ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.137 แสดงร้านตั้งไล้งวนอาคารเก่าดั้งเดิมหน้าสถานีที่หลงเหลือจากไฟไหม้เป็นเรือนแถวที่มี สกุลช่างผลงานประณีตงดงามตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.138 แสดงอาคารดั้งเดิมร้านโล้วซิมกี่เป็นเรือนแถวชุดเดียวกับตระกูลชโยภาส
ที่มีสกุลช่างผลงานประณีตงดงาม ปัจจุบันเป็นพักอาศัย ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.139 แสดงอาคารดั้งเดิมร้านโล้วชิมกี่เป็นเรือนแถวชุดเดียวกับตระกูลชโยภาส
ที่มีสกุลช่างผลงานประณีตงดงาม ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

ภาพที่ 4.140 แสดงร้านทรัพย์เจริญที่ท่านอนุรักษ์ไว้ขายแบบเรียนเครื่องเขียนมาแต่เดิม
ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

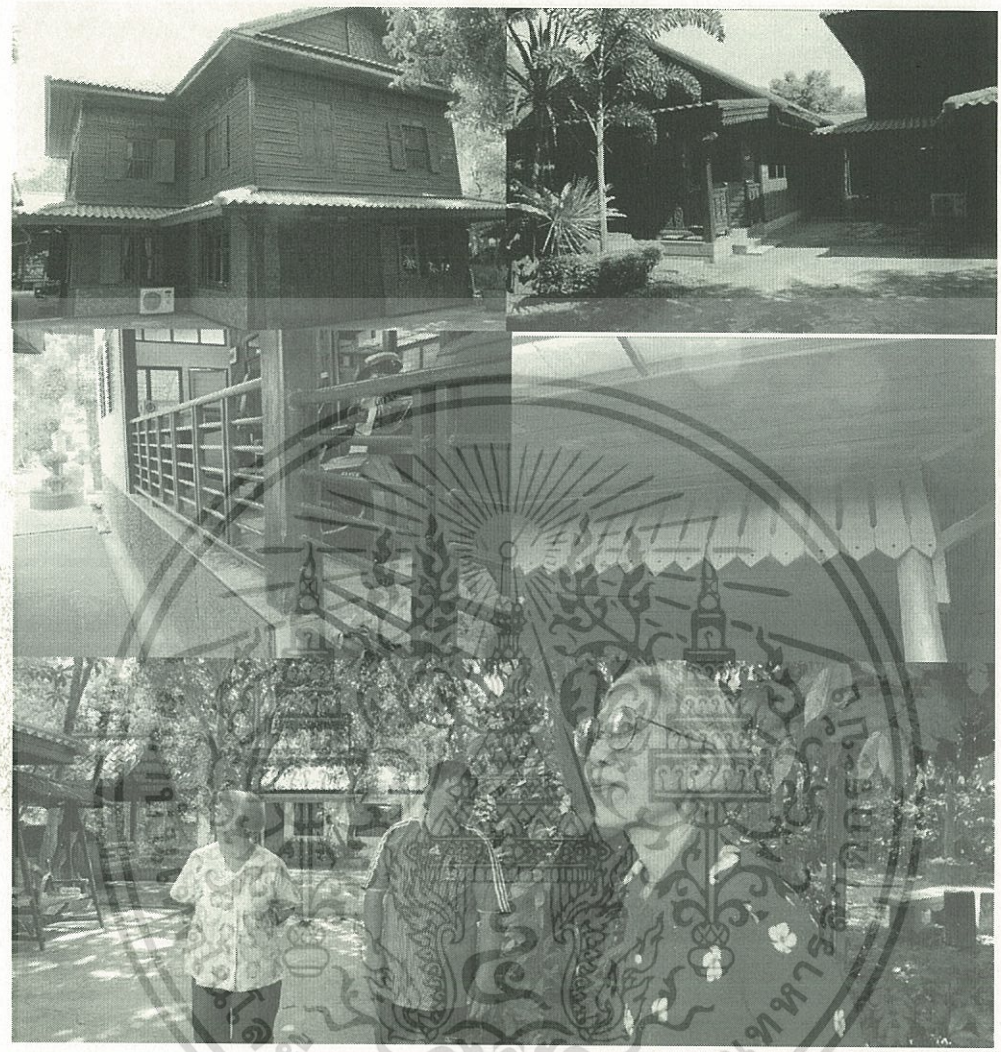

ภาพที่ 4.141 แสดงบ้านในทรงมนิลาของร้านทรัพย์เจริญที่ท่านอนุรักษ์ไว้ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์
(พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.142 แสดงเตียงนอนเหล็กโบราณของบ้านทรัพย์เจริญ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์

(พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.143 แสดงการตกแต่งผนังของบ้านทรัพย์เจริญ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์
(พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

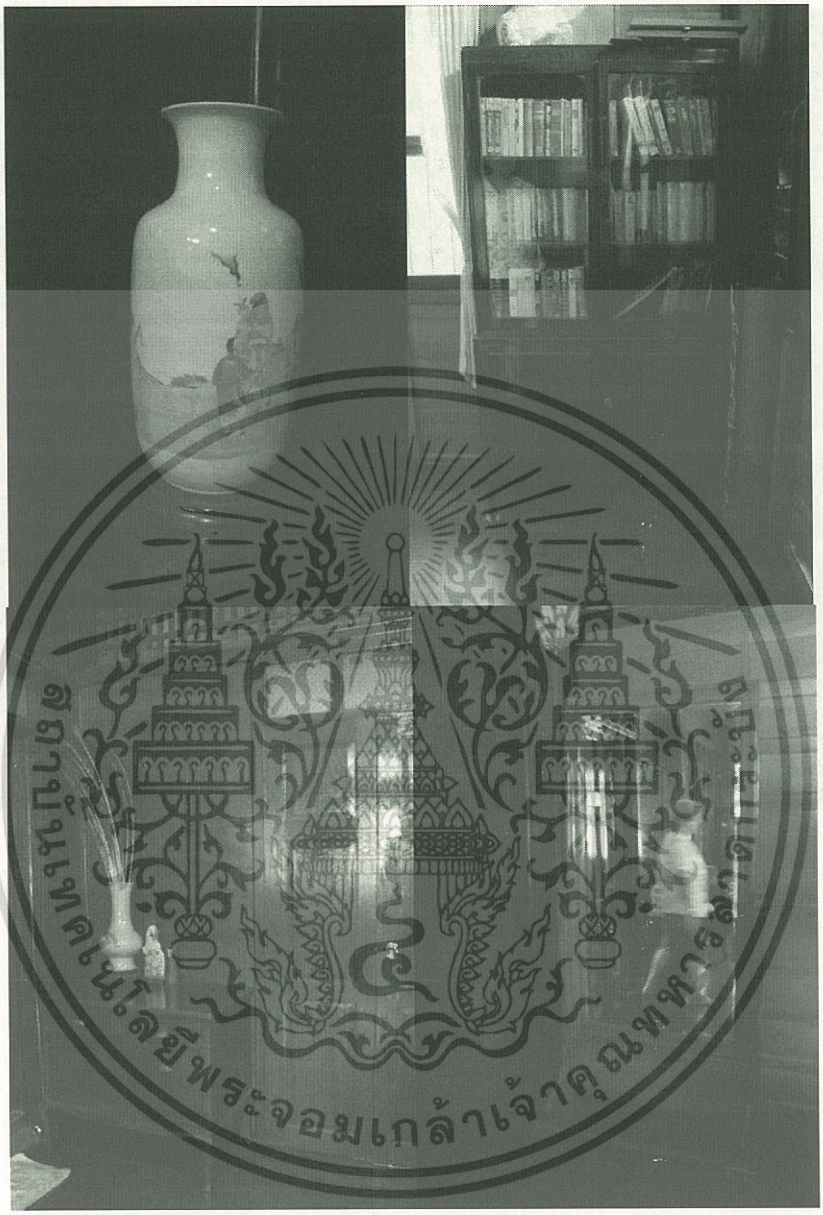

ภาพที่ 4.144 แสดงเครื่องเรือน และงานตกแต่งภายใน บ้านทรัพย์เจริญ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์
(พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

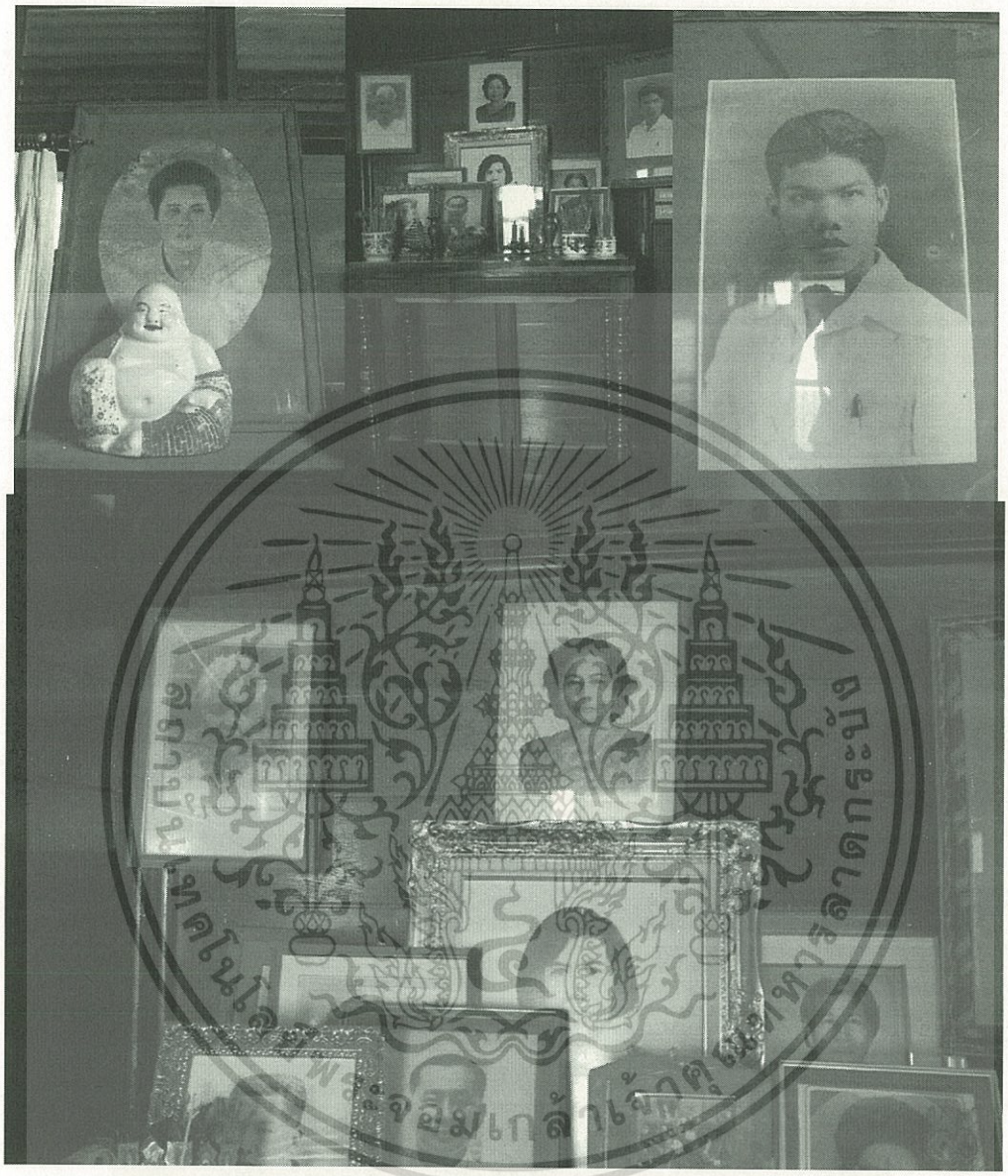

ภาพที่ 4.145 แสดงภาพเก่าเล่าอดีตของร้านทรัพย์เจริญ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์
(พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

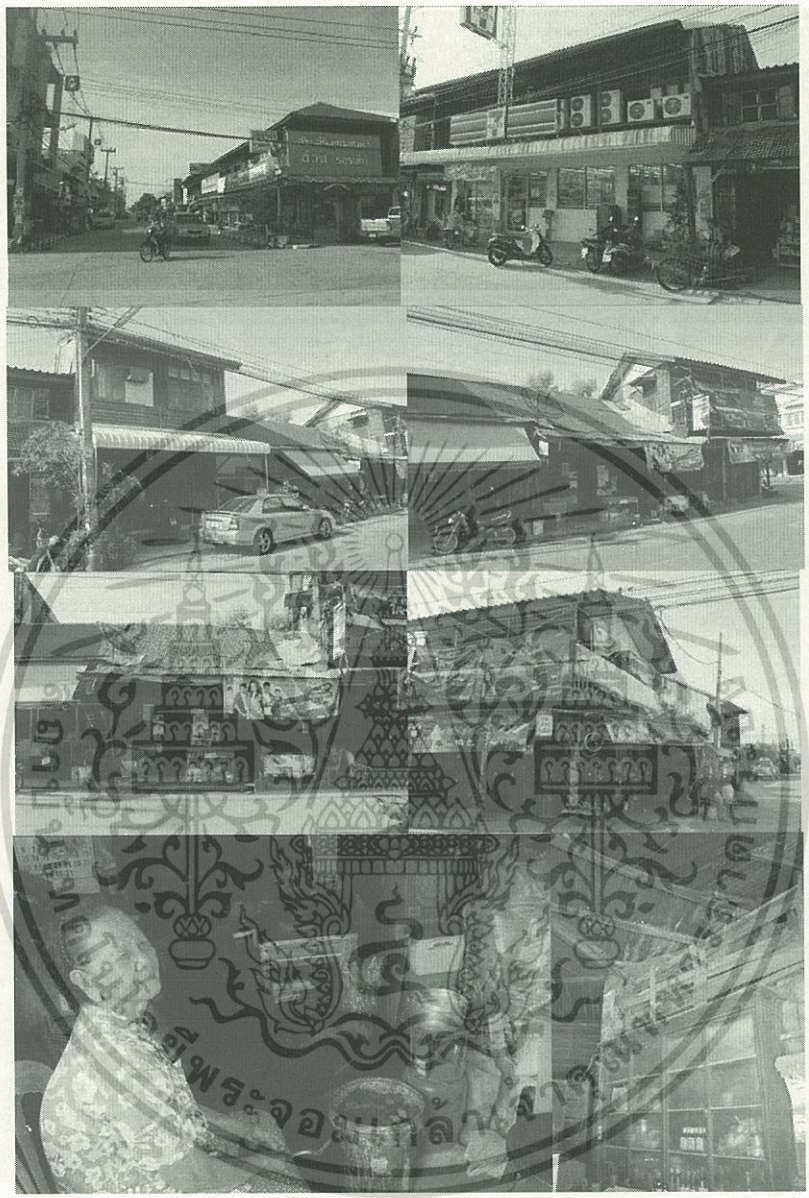

ภาพที่ 4.146 แสดงเรือนแถวไม้เก่าของบ้านพักของหมวยเซา แซ่ซือ ตลาดศีขรภูมิ สุรินทร์
(พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

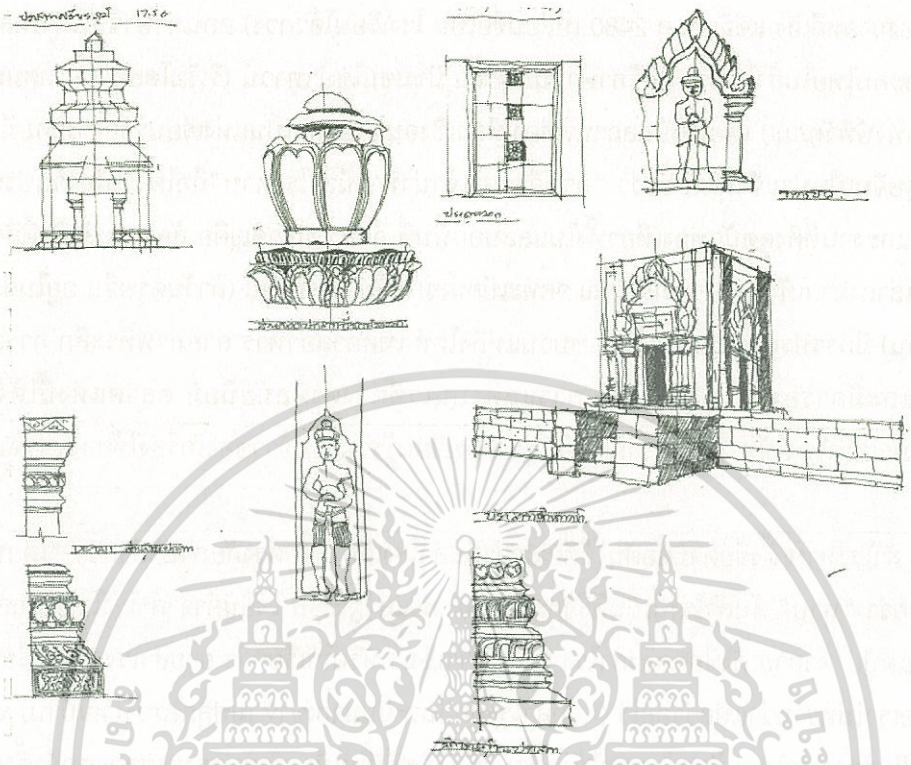

ภาพที่ 4.147 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในตลาดสีขรภูมิ มีปราสาทศีขรภูมิ เมืองสุรินทร์
(นักศึกษาสถาปัตยกรรมภายใน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล.พิชัย สดภิบาล.2546)

5.6 ตลาดตลาดสำโรงทาบ เมืองสระปราสาท

ตลาดสำโรงทาบเกิดขึ้นมาจากความเจริญเติบโตของการรภไฟในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดการขนส่งสินค้าเกษตรได้สะดวกและรวดเร็ว อาคารร้านตลาดในรุ่นแรกจึงเป็นเรือนแถวไม้ที่เป็นของชาวบ้านและส่วนที่เป็นของการรถไฟ เป็นอาคารก่ออิฐเป็นผนัง เครื่องบนเป็นไม้ ประตูหน้าต่างเป็นไม้ “งานสถาปัตยกรรมในแตละชุมชน มีรูปรางรูปทรงมาจากวิญญาณ ที่แนวแน่มั่นคงเดียวกัน แต่ก็แสดงออกถึงลักษณะ ลูกเลนเฉพาะตัว ปลีกย่อยได้หลายอย่าง”(อาวุธ อังคาวุธ.2550) อาคารเรือนไม้ร้านตลาดถึงจะดูคล้ายกันในรูปร่างหน้าตา การใช้วัสดุในการก่อสร้างที่เหมือนกัน ใช้ช่างฝีมือเดียวกัน แต่ก็แฝงไว้ซึ้งอัลักษณ์ของท้องถิ่นที่เกิดมาจากวิถีของชนพื้นถิ่นนั้นๆ เหตุนี้เองจึงทำให้อาคารแต่ละแห่งแต่ละชุมชนจึงมีเสนห์ที่แตกต่างกัน

ตลาดสำโรงทาบเกิดมาจากชุมชนชาวจีนที่อพยมเข้ามาอยู่ริมทางรถไฟ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2567 ที่ชุมชนสำโรงทาบและชุมชนหนองไผ่ล้อม โดยทำการการสร้างที่อยู่อาศัยร้านค้าเป็นอาคารเรือนไม้ชั้นเดียวและสองชั้นประกอบอาชีพค้าขายพืชผลทางการเกษตร สัตว์เลี้ยง สร้างศาลเจ้าโรงเจตามแบบชาวจีนเรียกว่าศาลเจ้าปึงเถ่ากงม่าหรือศาลเจ้าพ่อหนองไผ่ล้อม มีโรงเรียนเต็กโฮ(เต็กโฮหัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหา ของนายหลีเฮ็ง แซ่ฉั่ว พ.ศ 2480 เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนโอ้วกวง) สอนภาษาจีนให้ลูกหลานชาวจีน และคนไทยในสำโรงทาบให้รู้ภาษาจีนมากขึ้น มีชุมชนไชน่าทาวน์ (ริ่เริ่มโดยนายกเทศมนตรีทศพล สุริพงษ์พิวัฒนะ) เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเป็นแห่งเรียนรู้ของชุมชน มีการจัดงานตรุษจีนเป็นประจำทุกปี ชื่อว่า “ตรุษจีนไหว้เจ้าน่าทาวน์สำโรงทาบ”ถือได้ว่าเป็นงานประจำปีที่สำคัญและงานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่ กิจกรรมสำคัญคือ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลเจ้าปึงเถ่ากงม่า แก้ปีชง รถลากโบราณ จดทะเบียนสมรสวันวาเลนไทน์ (ถ้าวันตรุษจีน อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน) มีการประกวดโต๊ะไหว้เจ้า ขบวนแห่สิงโตห์ เทศกาลอาหาร ถ่ายภาพที่ระลึก การแข่งขันกีฬา และมีการออกร้านสวนสนุก การแสดงบนเวทีต่างตามสมัยนิยม ตลาดแห่งนี้ได้จัดให้มี “พิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ชาวจีนโบราณ”ให้เป็นแหล่งเรียนรู้รวบรวมข้าวของเครื่องใช้ของชาวจีนสำโรงทาบ

สำโรงทาบ ตั้งชื่อตามชื่อต้นไม้ที่เรียกว่าต้นสำโรงเตี้ย เตี้ยตรงกัยภาษาส่วยว่า “เตี้ยบ”แปลเป็นไทยว่า “ทาบ” ต้นสำโรงนี้เป็นที่รู้จักมาแต่โบราณแล้วผู้เขียน ได้ยินคำว่าสำโรงในภาคกลางของเรามาแต่ปู่ย่าตายาย ดังชื่อคลองสำโรง เป็นภาษาเขมร หรือใช้เรียกว่า ยายสำโรง เชิงเปรียบโปรยสมัยก่อเราไม่ทราบว่าแปลว่าอะไร (ดอกสำโรงมีกลิ่นเหม็นมากเขาห้ามปลูกในบริเวณบ้าน) จริงแล้วเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ปัจจุบันหาดูได้ตามสนามกอล์ฟก็มีให้เห็น ลำต้นตรงสูงชลูดแตกกิ่งตั้งฉากกับลำต้น เป็นชั้นๆไปเหมือนฉัตร ฝักหรือขั้วผลติดกันเป็นกระจุก 4-5 ผล เปลี่ยนสี่ตามอายุ เขียว ส้ม แดง น้ำตาลแดง เมื่อแก่เป็นสีแดงสวยงามเมื่อแห้งแล้วเราเก็บมาเป็นของตกแต่งได้ เวลาแก่ได้ที่จะแตกอ้าออกเป็นสองซีก เพื่อขยายพันธุ์ ต้นไม้ชนิดนี้ทั้งต้นใบดอกผลมีสรรพคุณดีมาก

ถ้ามีโอกาสไปเที่ยวช่วงเทศกาลตรุษจีนอย่าลืมแวะไปตลาดโบราณสำโรงทาบไปดุเขาประกวดโต๊ะไหว้เจ้ากันถือว่าตลาดแห่งนี้มีงานประกวดที่หามาเป็นจุดขายวัฒนธรรมไดเป็นอย่างดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

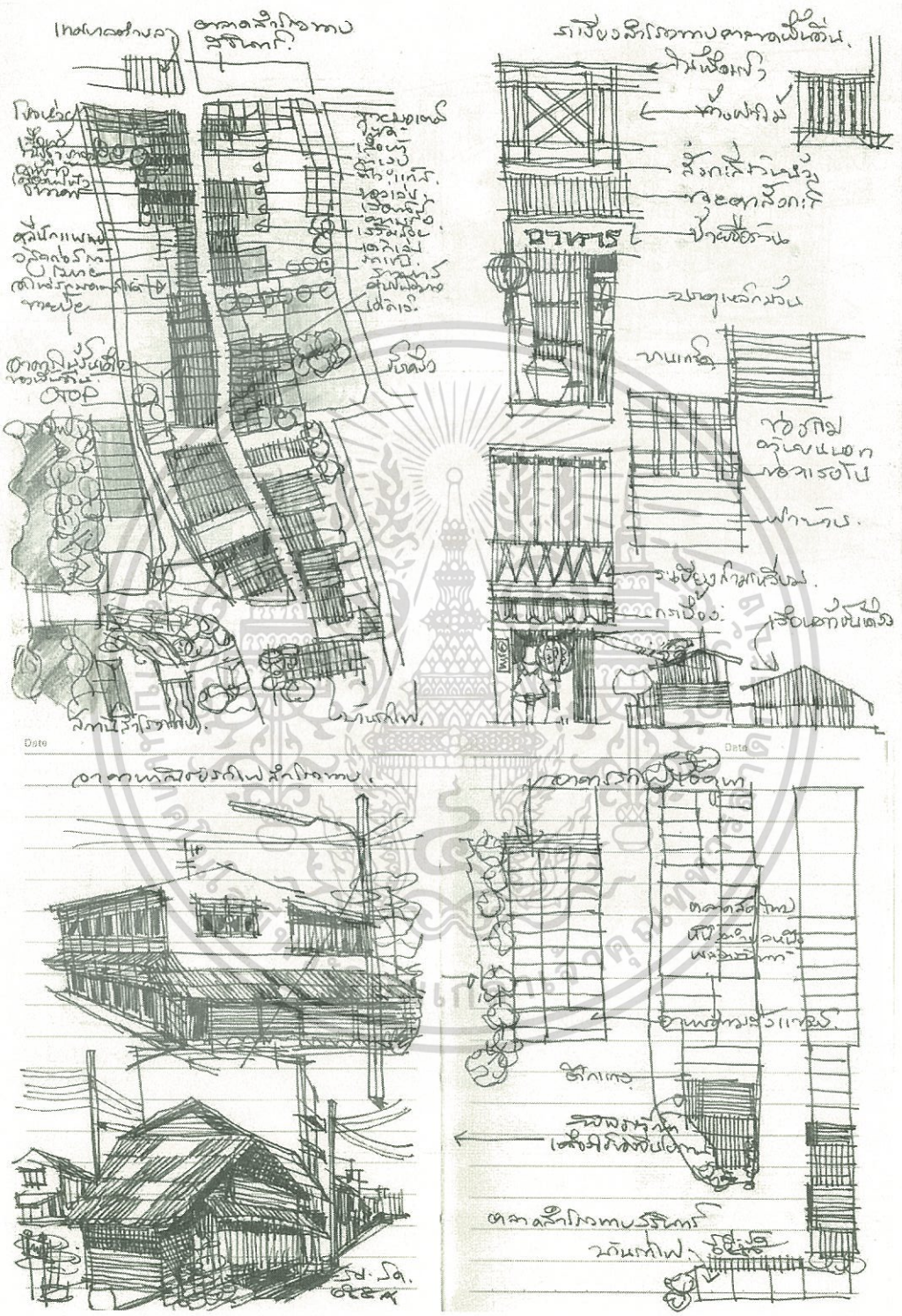

ภาพที่ 4.148 แสดงผังภาคสนาม ตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

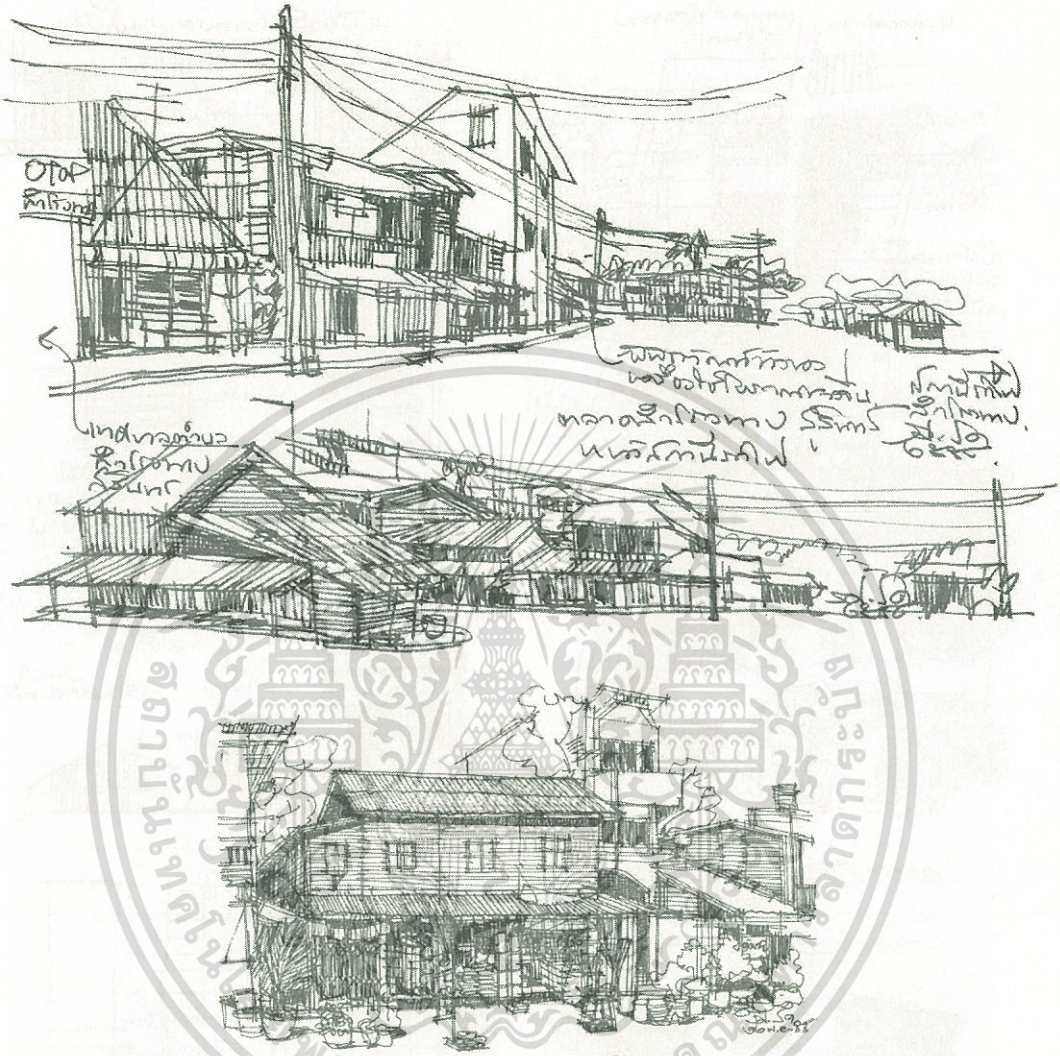

ภาพที่ 4.149 แสดงตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

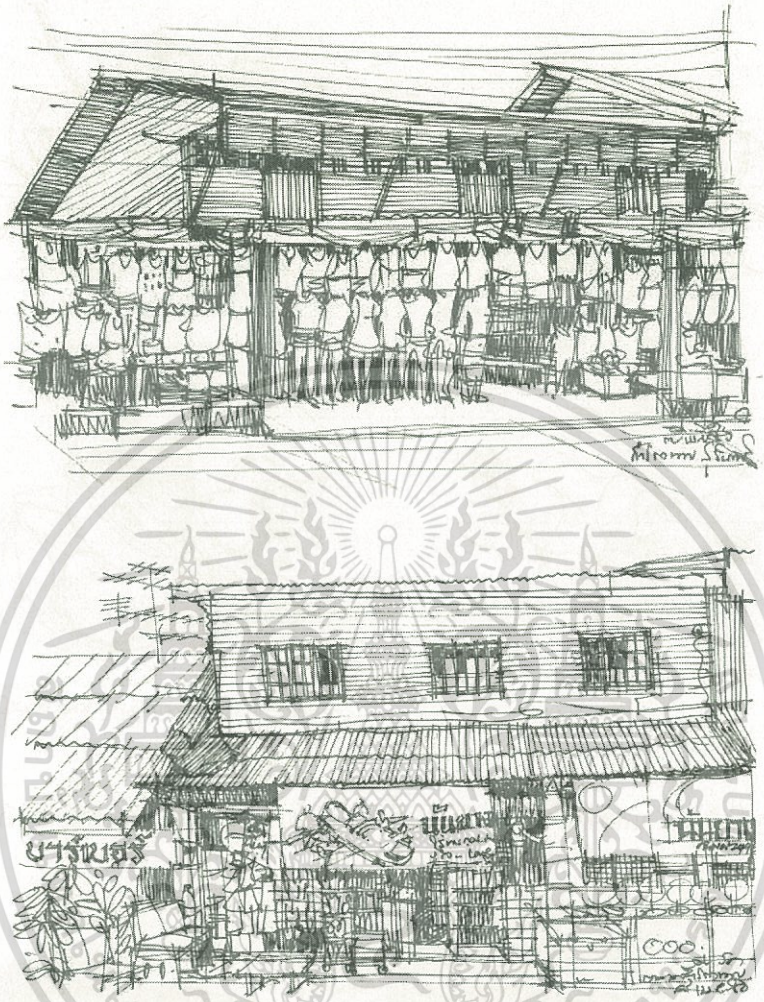

ภาพที่ 4.150 แสดงตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

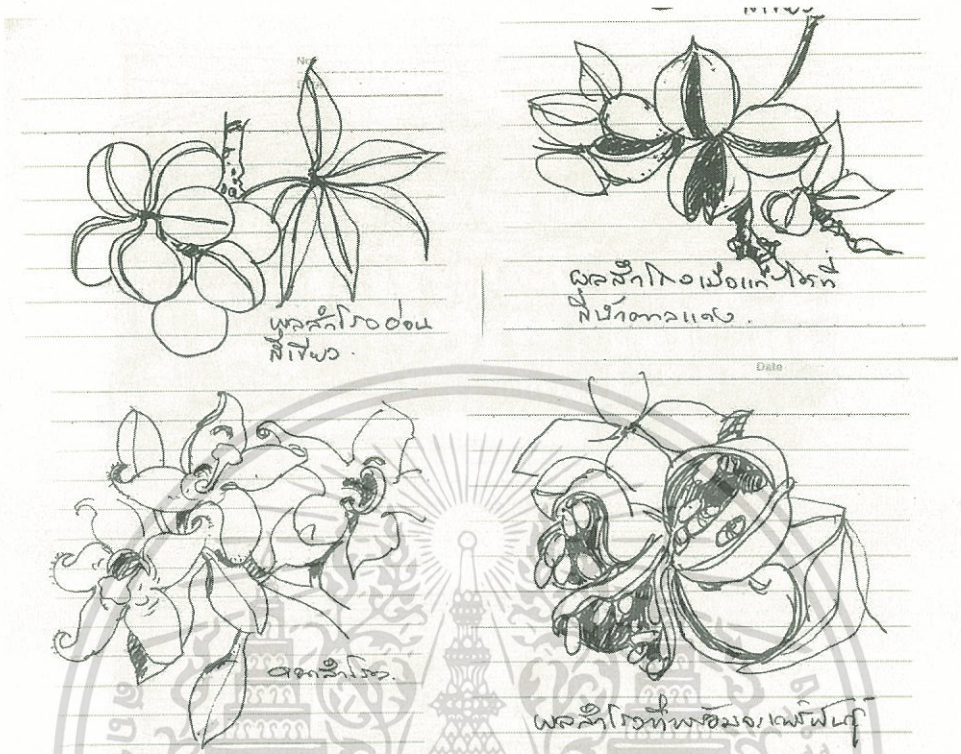

ภาพที่ 4.151 แสดงดอกผลต้นสำโรงเตี้ย ตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2558)

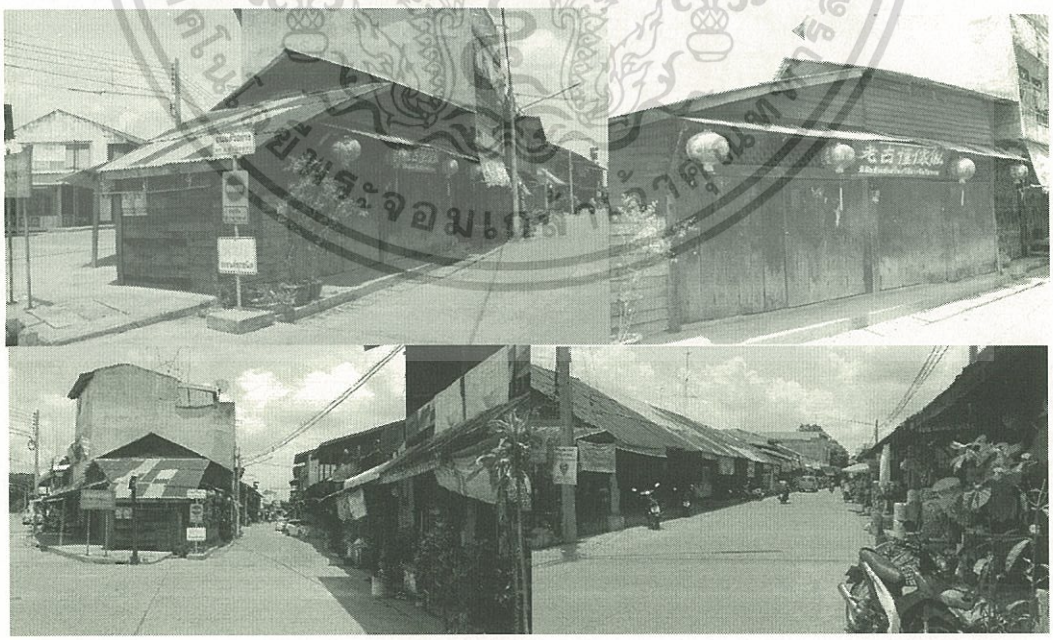

ภาพที่ 4.152 แสดงพิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ชาวจีนโบราณ ตลาดสำโรงทาบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.153 แสดงตลาดสำโรงทาบอาคารเรือนไม้ชั้นเดียวและสองชั้น

ภาพที่ 4.154 แสดงร้านค้าขายพืชผลทางการเกษตร ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือประมงดักจับสัตว์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.155 แสดงร้านค้าขาย ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือประมงดักจับสัตว์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

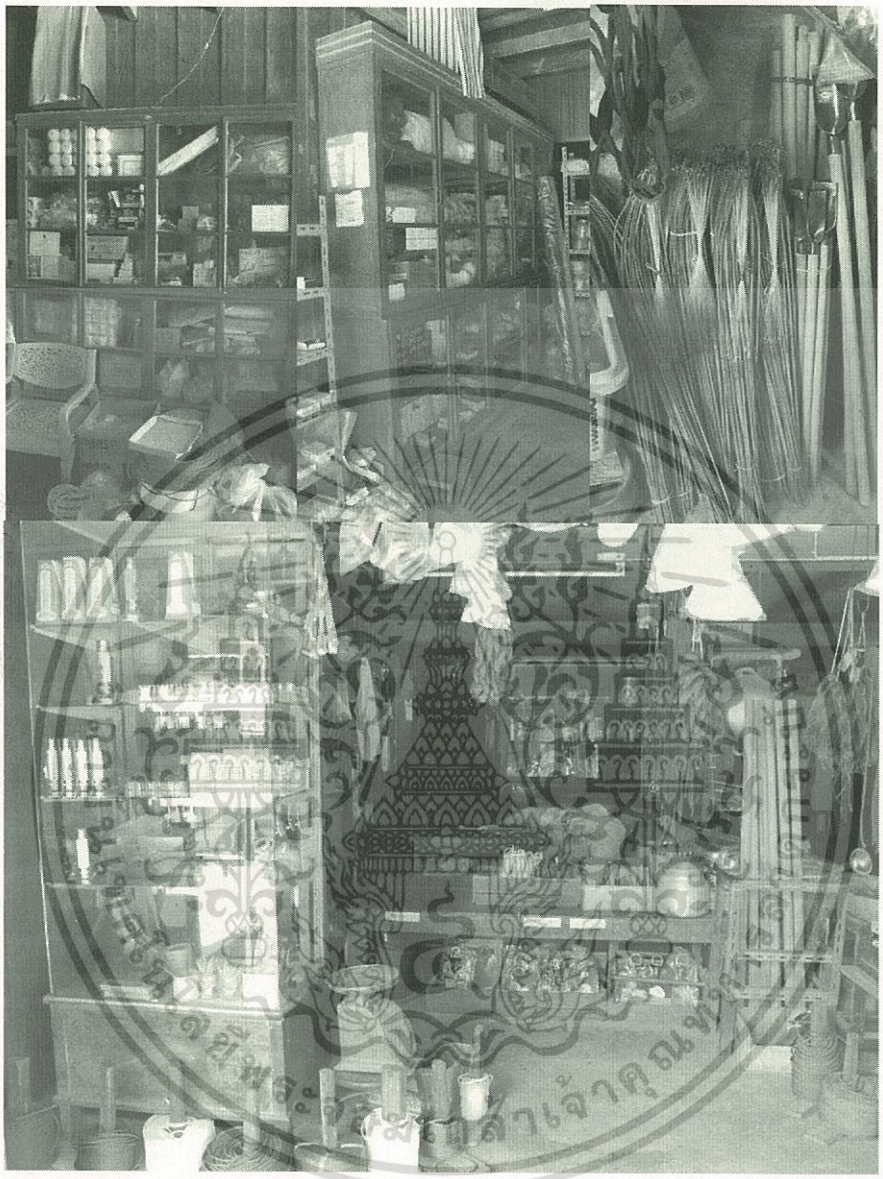

ภาพที่ 4.156 แสดงร้านค้าขายพืชผลทางการเกษตร ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือประมงดักจับสัตว์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.157 แสดงโรงเตี๊ยมตลาดสำโรงทาบที่สำหรับจัดงาน“ตรุษจีนไหว้เจ้าน่าทาวน์สำโรงทาบ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.7 ตลาดริมโขง

ลำน้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักของที่ราบลุ่มลำน้ำโขง “ฉันออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ไปด้วยรถไฟพิเศษจีนถึงเมืองนครราชสีมา ออกจากนครราชสีมาไปมณฑลอุดร ขี่ม้าไป 14 วันถึงเมืองหนองคาย ครั้งนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสมีแก่ใจจัดเรือกลไฟชื่อลาเครนเดีย อันเป็นพาหนะสำหรับข้าหลวงลำหนึ่งกับเรือไฟสำหรับบรรทุกของลำหนึ่งส่งมาให้ฉันใช้ทางลำน้ำโขง จงลงเรือมาจากหนองคายระยะทางสี่วันถึงเมืองนครพนม”(ดำรงราชานุภาพ.2449) ฝรั่งเศสสามารถเดินเรือกลไฟได้ตลอดทั้งปีช่วงหนองคายมุกดาหาร แสดงให้เห็นว่าจะต้องมีท่าเทียบเรือกลไฟและเรือเล็กโดยทั่วไป นอกจากตอนหลวงพระบางกับเวียงจันทร์ มีบางตอนที่ใช้ไม่ได้ในฤดูแล้งเช่นที่แก่งลี่ผี แม่น้ำโขงใหญ่กว่าแม่น้ำในเมืองไทยทั้งสิ้น เพราะความกว้างใหญ่ของแม่น้ำ หน้าหนาวมีหมอกยามเช้ากว่าจะเห็นแสงตะวันก็เล่นเอา 8 โมงแล้ว แม่น้ำโขงที่เรารู้จักกันมากคือฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ระหว่างซ้ายขวาก็จะมีเกาะแก่ง แผนดินดอนมากกมายอยู่ใต้น้ำ เวลาแล้งก็จะโผล่ เกาะที่สูงพ้นน้ำตลอดปีเป็นที่ตั้งบ้านเรือน เหมาะสหรับการเพาะปลูกอุดมสมบูรณ์ด้วยแรธาตุที่มากับน้ำหลาก

กรมพระยาดำรงราชานุภาพเขียนเล่าไว้ในนิทานโบราณคดี สมัยเสด็จหัวเมืองอีสาน”สองฝั่งของฝากแม่น้ำโขงผิดกับแม่น้ำอื่นๆในเมืองไทยด้วยตามลำน้ำอื่นมักมีวัดและบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำไม่ห่างไกลกันนัก ถึงตรงที่เป็นที่ว่างบ้านเรือน ก็เป็นที่มีเจ้าของทำเรือกสวนไรนาตามฤดู หาใคร่มีที่รกร้างว่างเปลี่ยวไม่ แต่ริมฝั่งแมน้ำโขงตลอดทางที่ฉันไป นอกจากที่ตั้งเมืองหรือหมู่บ้านใหญ่ มักเป็นป่าเปลี่ยวบางแห่งถึงสัตว์ป่าสูงเช่นนกยูงลงมาอาศัยทำรังก็มีเรือล่องไปนานๆจะเห็นมีเรือนอยู่ริมน้ำ ฉันลองขึ้นไปดูบนบกที่ตรงป่าเปลี่ยวแห่งหนึ่ง พบต้นไม้ที่แลเห็นเป็นป่าอยู่บนตะลิ่งไม่มีต้นไม้อย่างใหญ่ คันตะลิ่งเป็นคันสูง เข้าไปข้างในสี่ห้าเส้นเป็นแล้วก็ลาดลุ่มลงไปเป็นลำลาบมีรอยน้ำขังยืดยาวไปแนวตะลิ่งทั้งข้างเหนือและข้างใต้”ในช่วงที่เสด็จนั้นเมื่อ พ.ศ.2449 ภาพที่บรรยายออกมาเห็นที่ว่ามีเมืองใหญ่ๆหลายเมืองมีอาคารบ้านเรือนปลูกสร้างอยู่รวมกลุ่มกันเป็นเมืองมีหมู่บ้านใหญ่ ตั้งอยู่ที่ดอน ตามริมลำน้ำไม่มีบ้านเรือนเพราะว่าเวลาน่าน้ำหลากจะท่วมริมชายฝั่งและที่ราบน้ำขังไม่เหมาะกับการเพาะปลูก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

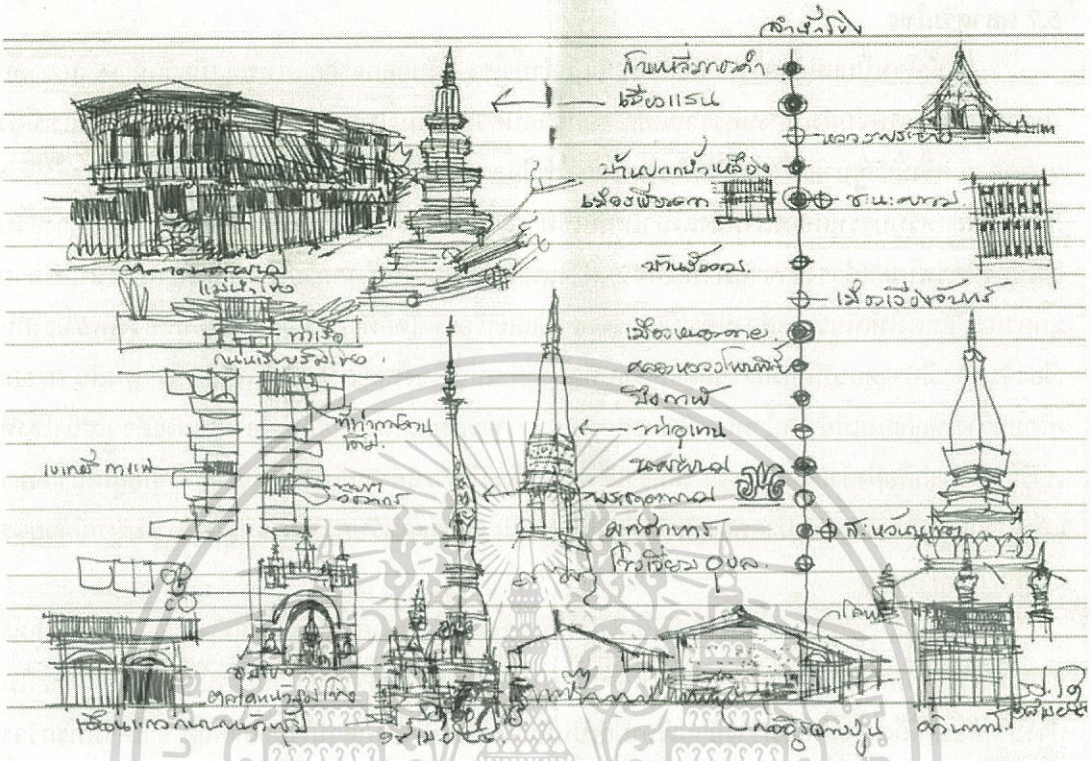

ภาพที่ 4.158 แสดงเมืองริมแม่น้ำโขง (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)

เมืองริมลำน้ำโขงในช่วงสามประทศสามเหลี่ยมทองคำที่เรารู้จักกันดีเมืองเชียงราย เชียงแสน เมืองหลวงพระบาง เมืองไชยบุรี บ้านปากน้ำเหลือง เมืองเชียงคานบ้านสังคม เมืองหนองคาย คลองหลวง บึงกาฬ ท่าอุเทน เมืองนครพนม พระธาตุพนม สะหวันนะเขต มุกดาหาร เมืองโขงเจียม จากนั้นลำน้ำโขงก็ไหลลงไปยังแผ่นดินต่ำเมืองเขมรออกไปเป็นแม่น้ำเก้ามังกรลงทะเลจีนใต้ เหมืองทั้งหลายที่กล่าวมาปัจจุบันเป็นแหล่งทำมาค้าขายและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปรับเป็นการค้าแบบร่วมสมัยสำหรับเมืองเก่าชุมชนเมืองเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.159 แสดงภาพยานเมืองเก่าเชียงคานที่ควรอนุรักษ์ไว้ที่ริมแม่น้ำโขง
(พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล)

ย่านตลาดที่หลงเหลือและได้รับการอนุรักษ์แล้วจากชุมชน ในแถบลำน้ำโขง ที่เป็นชุมชนเก่า ก็มีเมืองเชียงคานที่มีประวัติยาวนานกว่า 1,000 ปี ชุมชนปากน้ำเหลืองเจ้าของนิทานเจ้าโดดหน้าผ่า ยานการค้านครพนม ยานตลาดหน้าซุ้มโขง พระธาตุพนม ยานการค้าเมืองสะหวันนะเขต

ยานตลาดร้านค้าแบบพักอาศัยแถบริมน้ำโขงเกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรมที่หลากหลาย ที่เห็นได้เด่นชัดก็เป็นจีนที่เป็นพ่อขึ้นล่องมาตามลำน้ำ ชาวญวนที่มากับชาวฝรั่งเศสหรือจากการอพยพของชาวญวนที่หนีสงครามร่วมไปถึงชาวลาวที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่ไปมาหาสู่ค้าขายสินค้าผ่านแดนซึ่งกันและกัน การเข้ามาของชาวฝรั่งเศสได้นำเอารูปแบบของอาคารร้านค้าพักอาศัยแบบตะวันตกมาด้วยพร้อมกับช่างชาวญวน ผสมผสานกับช่างชาวจีนแล้วเสริมเติมความเป็นวิถีชาวจีน ทำให้เกิดอาคารเรือนแถวที่ใช้กำแพงรับน้ำหนัก มีให้เห็นอยู่แล้วที่ชาวจีนสร้างขึ้นที่เมืองตะกั่วป่าในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นห้องแถวทั้งชั้นเดียวและสองชั้นลึกเข้ามีคอร์ดตรงกลางเป็นลานซักล้างมีบ่อน้ำใช้ ด้านในสุดสร้างบ้านพักเป็นสองชั้น เห

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มือตลาดพื้นถิ่นอีสานโดยทั่วไป ด้านร้านเป็นทางเดินมีเสาสำหรับค้ำชายคาเป็นไม้เนื้อแข็งพวกไม่เต็งทำฐานเป็นปูนก่อกันน้ำกว้าง 1.50 เมตรตามแบบตะวันตกประตูบานเฟี้ยมลูกฟักและแบบไม้กระดานดุนถอดได้แบบจีน ด้านบนทำลายปูนปันแบบฝรั่งเป็นโค้งโรมัน บ้างเป็นช่องแสงสี่เหลี่ยมบ้าง เขียนลายแบบจีนบ้างที่ใต้หลังคา ด้านหน้าห้องกว้างประมาณ 4 เมตร ความจริงนั้นความกว้างความยาวตามเนื้อที่ของตนเองที่มีกำลังทรัพย์ตั้งแต่ 3.50 ถึง 4.00 เมตร ความลึก ไม่น้อยกว่า 12.00 เมตร ห้องส่วนหน้าเป็นชั้นที่ 2 เรียกว่าเหลาเต๊ง สำหรับเป็นที่นอนและเก็บของมีค่ามีช่องมองโจร ต่อมาในช่วงหลังสร้างเป็นบ้านพักไว้ด้านหลัง หลังคามุงกระเบื้องดินขอ แล้วจึงถูกเปลี่ยนตามกาลเวลา เป็นสังกะสี และกระเบื้องรอนตามลำดับ

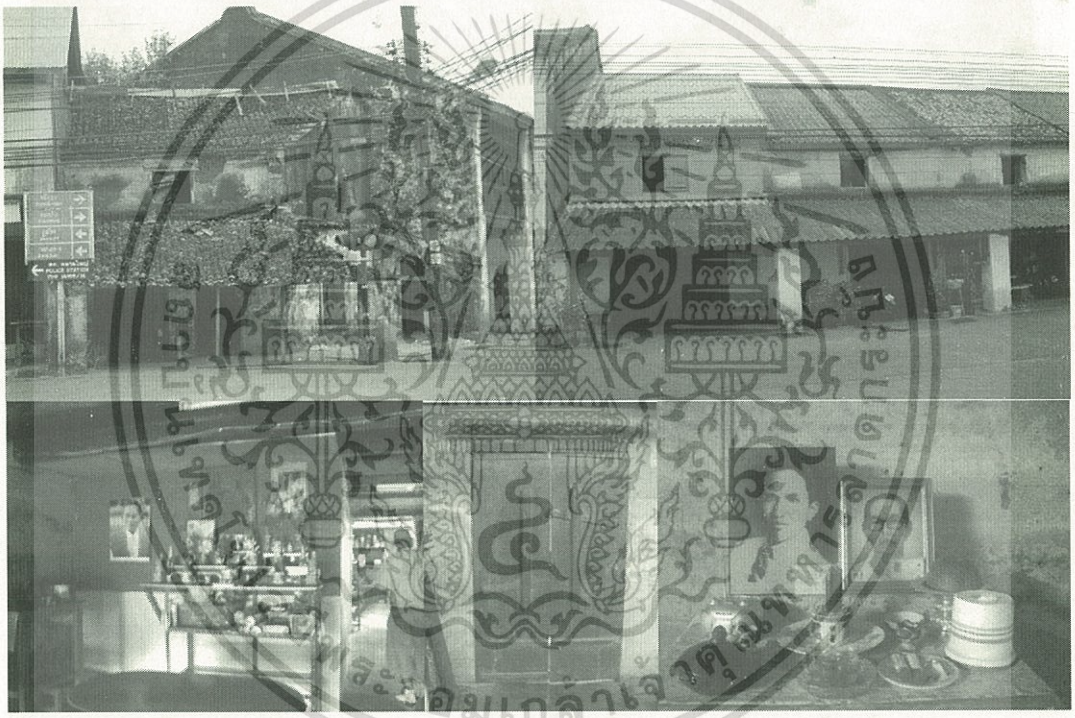

ภาพที่ 4.160 แสดงอาคารลักษณะแบบจีนสมัยรัชกาลที่ 3 ที่ตลาดตะกั่วป่า ปัจจุบันหลังตรงป้ายบอกทางถูกรื้อทิ้งไปแล้ว (พิชัย สดภิบาล.2555 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

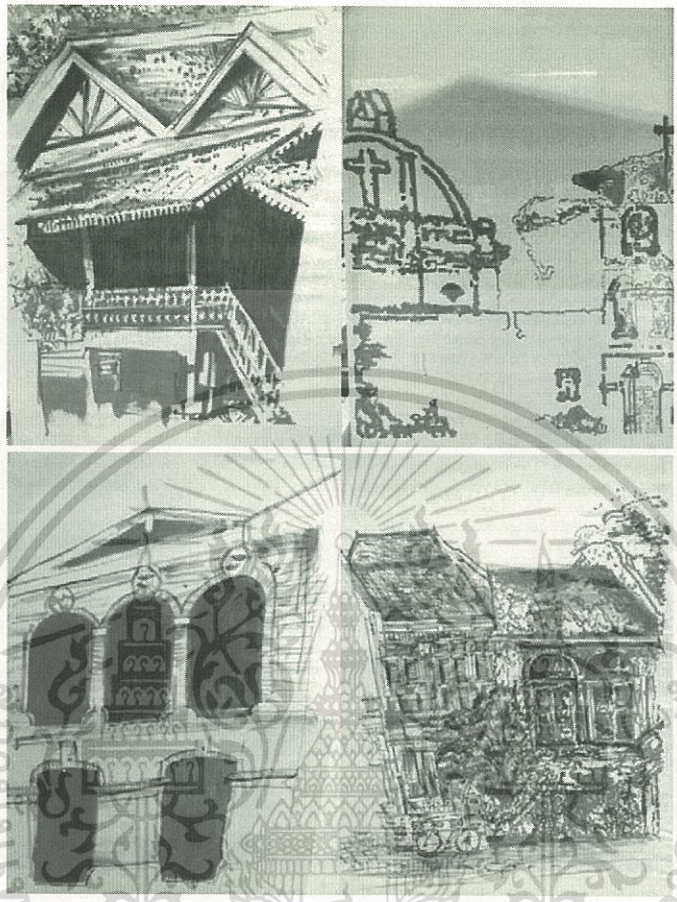

ภาพที่ 4.161 แสดงลักษณะอาคารที่ได้รับอิทธิพลของตะวันตกในไทย
(นักศึกษาออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน.2556)

มาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งเกิดการขาดแคลนวัสดุก่อสร้างจึงมีการสร้างบ้านดินใช้โครงในเป็นไม้ไผ่ยังมีเก็บรักษาไว้ที่เมืองเชียงคานแถวเมืองนครพนมก็มีให้เห็น สมัยคุณแม่ (แจ่ม อิ่มน้อย.2470) ยังเด็กก็เคยอยู่ตึกดินที่หลังศรแดง ในปัจจุบันก็มีการสร้างบ้านด้วยดินกันทั้งยังทำเป็นรีสอร์ทอีกด้วยมีการเรียนวิธีทำดินและการสร้างเอาวิธีการมาจากฝรั่งเศส ***"ในตอนต่อไปเราจะเริ่มกันที่นครพนมศูนย์กลางอารยธรรมที่เป็นศูนย์รวมจิตใจชาวไทยและชาวลาว ถึงแม้จะถูกจะถูกแบ่งไปก็ไม่ใช่อื่นไกลพี่น้องกัน"***

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

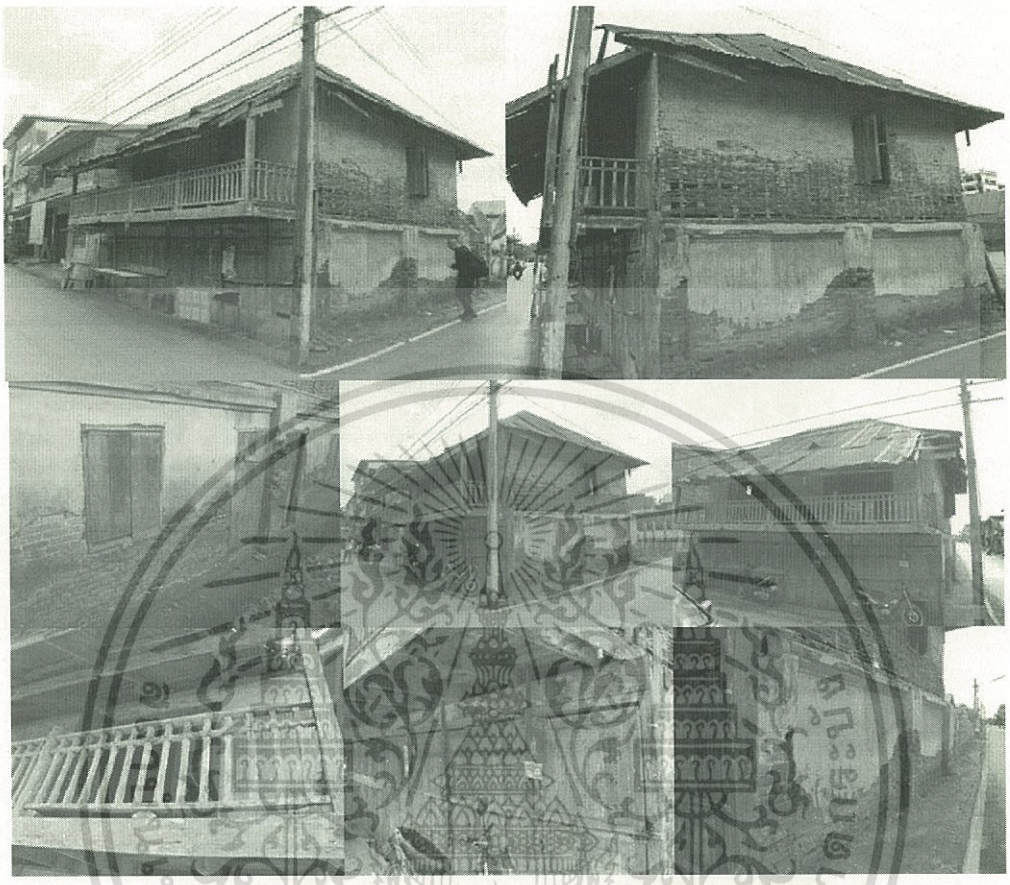

ภาพที่ 4.162 แสดงตึกดินที่เมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.163 แสดงตึกดินที่เมืองเชียงคานใช้ไม้ไผ่เป็นโครงในโบกทับด้วยดินผสมปูน
(พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

ภาพที่ 4.164 แสดงบ้านน้ำดี จังหวัดเลย (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

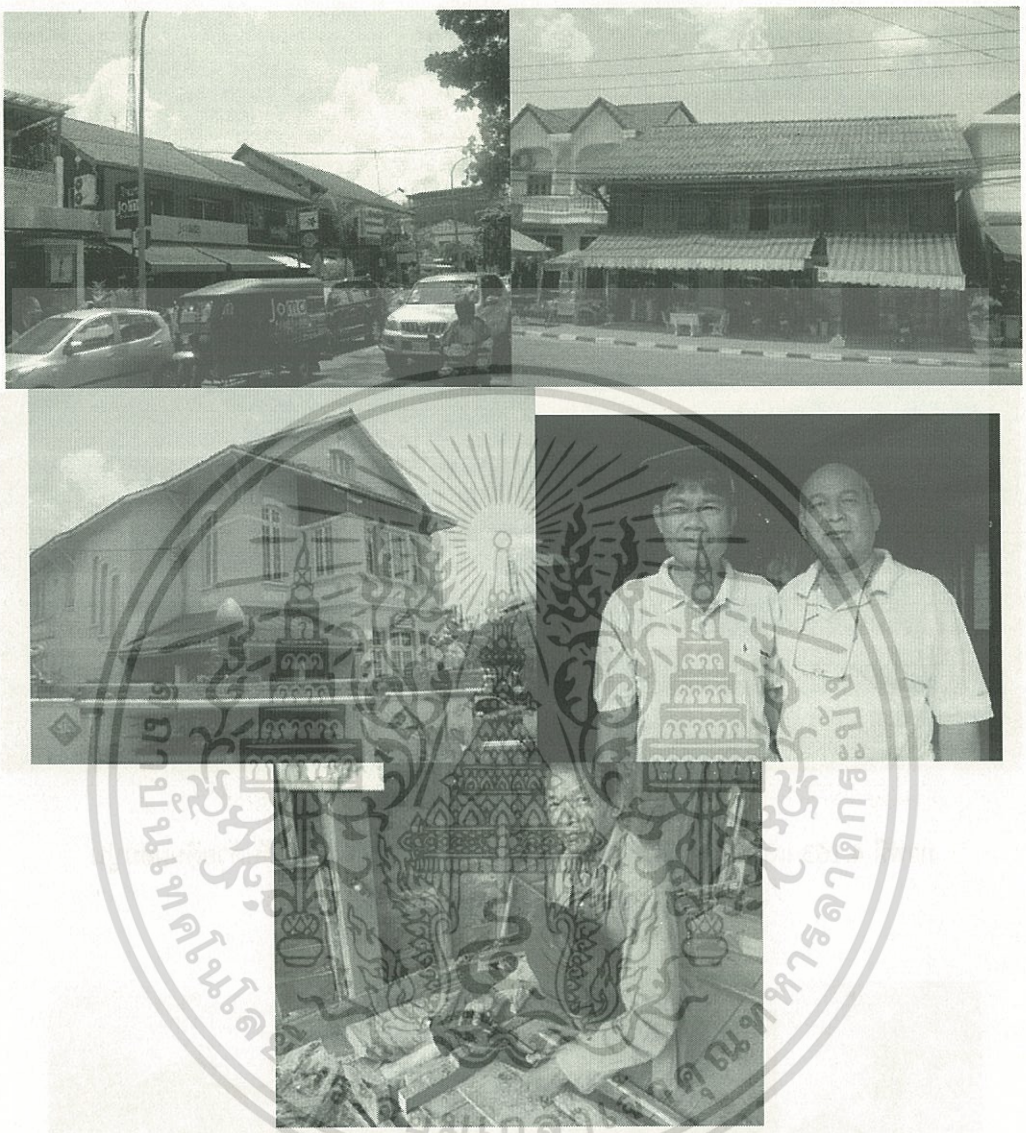

ภาพที่ 4.165 แสดงตลาดเมืองเวียงจันทร์ (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

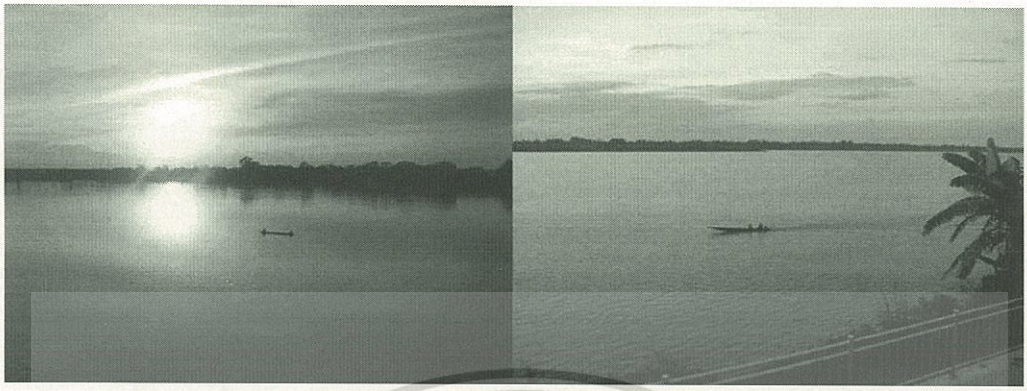

ภาพที่ 4.166 แสดงลำน้ำโขงช่วงเมืองหนองคาย (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

ภาพที่ 4.167 แสดงพระธาตุพนมศูนย์ศาสนาและการค้าไทย-ลาว เมืองนครพนม
(พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.168 แสดงบ้านเรือนที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกเมืองนครพนม
(พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

5.8 ตลาดซุ้มโขง พระธาตุพนม

นครพนมศูนย์กลางอารยธรรมศรีโคตรบูรณ์ เป็นมหานครของแคว้นแห่งนี้ ราวพุทธศตวรรษที่ 12 มา พ.ศ.2330 ตั้งชื่อใหม่เป็น นครบุรีราชธานี 2337 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเปลี่ยนนามเมืองเสียใหม่เป็น “เมืองนครพนม” นคร สันนิษฐานว่ามาจากนครบุรีราชธานีเดิม ส่วนพนมนั้นมาจากองค์พระธาตุพนม หรืออาจจะมากคำว่าภูเขามาราเราใช้ว่าพนม เพราะตั้งแต่เขตแดนไทยไปยังเวียดนามมีภูเขาสลับซับซ้อนมากก็เป็นได้ และจุงหวัดนี้นั้นมีพระธาตุอีกหลายแห่งเช่น พระธาตุอุเทน พระธาตุน้อยศรีบุญเรือง จึงพอที่จะกล่าวได้ว่าอาณาเขตโครตบูรณ์คือดินแดนตะออกเฉียงเหนือของไทย รวมทั้งฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง มีเมืองนครพนมเป็นราชธานี เชิงประวัติศาสตร์นั้นดินแดนที่ตั้งประเทศไทยนั้นเรียกว่าสุวรรณภูมิ (ผู้เขียนไปประเทศเมียนม่ามา ไกด์อธิบายว่าพม่าคือสุวรรณภูมิ ไกด์เป็นไทยใหญ่พูดภาไทยคล่องมาก เธอบอกว่ายังเรียนหนังสือเล่มมานี มานะอยู่เลย เรื่องก็ต้องสืบเสาะกันต่อไปว่าดินแดนไหนกันแน่นคือศูนย์กลางสุวรรณภูมิ 2559) มี 3 อาณาจักร คือ ทวาราวดี โยนก และโคตรบูรณ์

ต่อมาเมืองโคตรบูรณ์เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองมรุกขนคร จากนั้นเมืองมรุกขนครก็ถูกพระเจ้ากรุงธนบุรีส่งพระยามหากษัตริย์ศึกพระยาสรสีห์ไปปราบ และมาเปลี่ยนนามเมืองใหม่เป็นเมืองนครพนมดังกล่าวมาขึ้นตรงต่อกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองนครพนมดั้งเดิมตั้งอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคือเมืองลาวปัจจุบัน (สปป.ลาว) ใต้เมืองท่าแขก ตรงข้ามกับเมืองท่าอุเทน ต่อจากนั้นก็เปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมืองมาเป็นลำดับตั้งแต่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปี 2426 -2454 จนเป็นจังหวัดนครพนมที่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง(การเรียกว่าฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ก็คงมีมาแต่สมัยสงครามกับฝรั่งเศส)

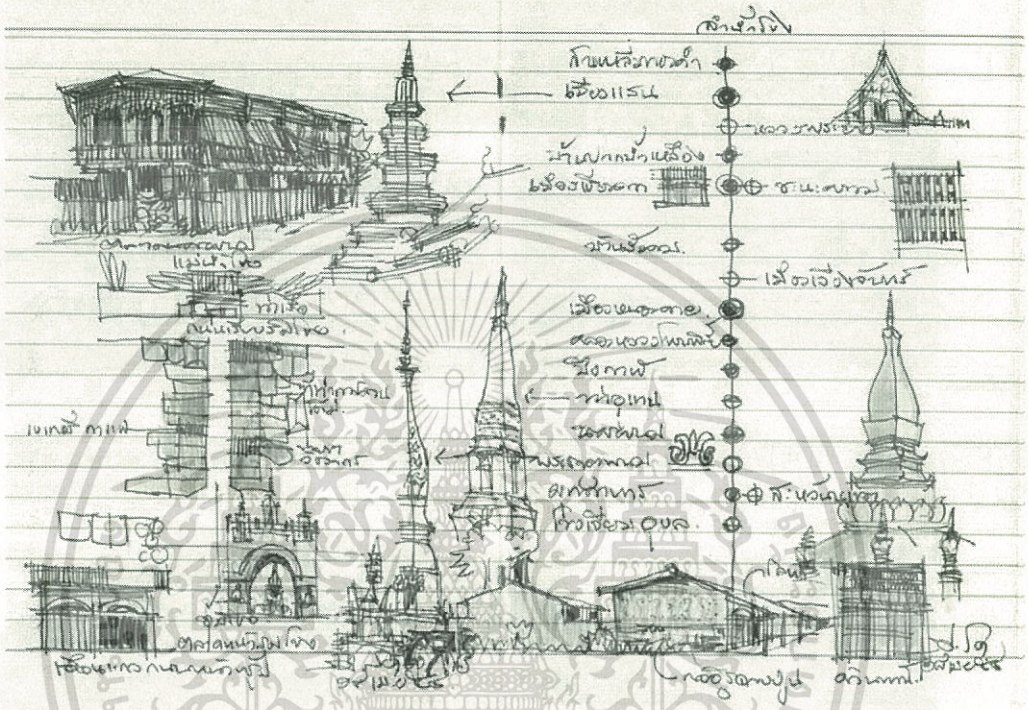

ภาพที่ 4.169 แสดงตลาดหน้าชุ้มโขง ตำบลพระธาตุพนม อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
(พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.170 แสดงยามเช้าหน้าพระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

ภาพที่ 4.171 แสดงเกษตรกรรมริมแม่น้ำโขง

(ภาพอ้อมบุญ ทิพย์สุดา.2559 คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.171 (ต่อ) แสดงเกษตรกรรมริมแม่น้ำโขง

(ภาพอ้อมบุญ ทิพย์สุดา.2559 คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

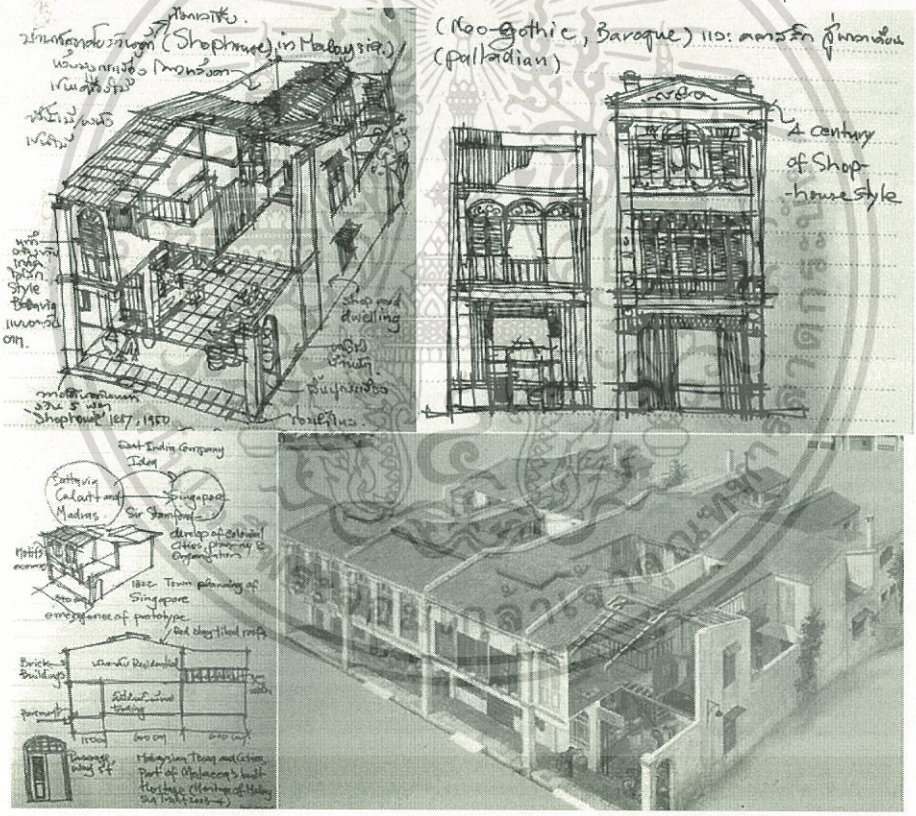

ภาพที่ 4.172 แสดงรูปแบบอาคารตะวันตกที่ผสมผสานกับฝีมือช่างตะวันออกชาวจีน ที่ถูกนำมาสร้างเป็นอาคารพักอาศัยและทำการค้า ในประเทศไทย (พิชัย สดภิบาล.2559)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

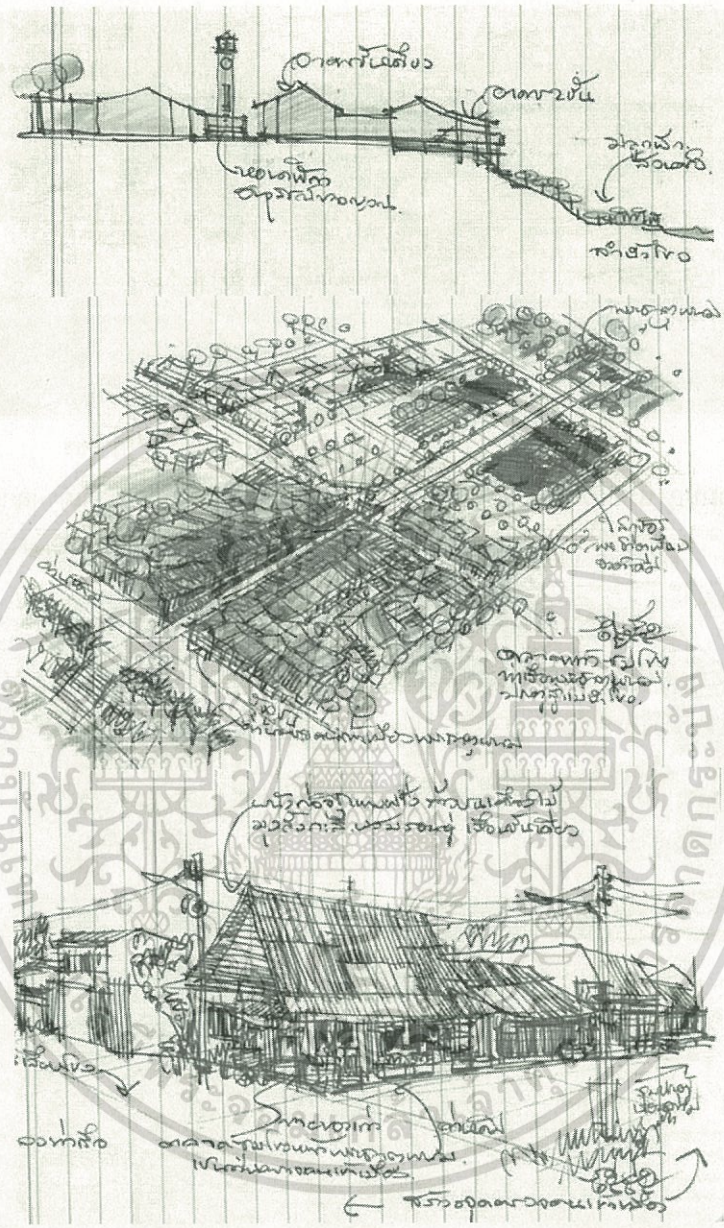

ภาพที่ 4.173 แสดงตลาดซุ้มโขง พระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.๒๕๕๙)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.174 แสดงตลาดซุ้มโขง พระธาตุพนม (พิชัย สดภิบาล.๒๕๕๙)

ตลาดหน้าซุ้มโขงหรือเราจะเรียกว่าตลาดหน้าประตูโขง หรือตลาดหน้าวัดก็ได้ เพราะเป็นตลาดที่เกิดขึ้นหน้าพระธาตุ เชื่อมชุมชนชาวไทยอีสานกับชาว สปป.ลาว ที่ไปมาหาสู่มานมัสการพระธาตุพนม ก่อนกลับก็จะจับจ่ายข้าวของอาหารการกินกลับไปฝั่งลาว ตรงตลาดแห่งนี้จะมีด่านตรวจคนเข้าเมืองด้วยมีมาตั้งดั้งเดิมปัจจุบันด่านได้ถูกสร้างใหม่ ส่วนสถ่นที่เก่าเป็นร้านขายของเก่าในปัจจุบัน มีตะเกียงเจ้าพายุเก่าให้เลือกหาซื้อได้ บรรยากาศหน้าประโขงจะสวยงายสงบหนิ่งเหมือนลำน้ำโขงยามราบเรียบลมสงบแสงอาทิตย์ยามเช้าสาดส่อง ชาวบ้านร้าตลาดตลอดจนนักท่องเที่ยวออกมาใส่บาตรในตอนเช้าสวยงามยิ่ง นักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนจะเดินทางมานมัสการพระธาตุในวันเพ็ญเดือน ๓ ของทุกปี มาถือศีลปฏิบัติธรรม มีรำบวงสรวงพระธาตูของชาวผู้ไทเรณูนคร ไทย้อจากอำเภอท่านอุเทน และชาวบ้านธาตุเวียนเทียนรอบพระธาตุ ชาวลาวจากท่าแขกที่มีพระธาตศรีโคตรบูณ์ ชาวไทยก็จะข้ามไปนมัสการด้วย แล้วยังมีหาดทรายทองศรีโคตรบูณ์ อีกสามแห่งที่จะกล่าวไว้ก็คือพระธาตุท่าอุเทนซึ่งเป็นเมืองนครพนมเก่า และแม่น้ำโขงสองสีที่ชัยบุรี และหมู่บ้านทำแคนที่บ้านท่าเรือ เมือมาตลาดหน้าประตูโขงแล้วจะต้องไปนมัสการพระธาตท่าอุเทนที่ไม่ไกลกันนัก ตลาดซุ้มโขงยังผูกพันกับอีกประเพณีคือ “ไหลเรือไฟ” นครพนมและหนองคาย มีทำเลที่ดีติดกับริมแม่น้ำโขง งานบูชารอยพระบาทจึงเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ของชาวนครพนม ที่ถูกฟื้นฟูขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๖ อีกงานคือประเพณีแข่งเรือส่วงฮือ ระยะทางตามล่องน้ำเชี่ยวยาวไม่น้อยกว่า ๓ กิโลเมตร หาผู้ชนะเจ้าลำน้ำโขง นครพนมจะมีชื่อด้านผ้าไหมพื้นเมืองเรณูนคร และดนตรีพื้นเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร้านค้าหน้าตลาดชุ้มโขงก็มีร้านอมรเลิศ ขายกาละแม เค็มหมากนัด หมูยอของคุณอมร เทียมภักดี ร้านกาละแมโบราณ ของคุณจารุวรรณ “ชัยพงศ์ ร้านสำอางค์ขายของทั่วไป ร้านกุหลาบเป็นร้านที่ขายทองม้วนทำเองสืบทอดมาแต่ดั้งเดิมเป็นของตะกูล และยังมีตะเกียงเจ้าพายุแขวนโชว์ไว้หน้าร้าน ที่สมัยก่อนนั้นขายตะเกียงเจ้าพายุ ร้านป้าอนงค์ขายผ้าถุงดิ้นทอง ยังมีร้านที่เป็นที่ผลิตงานฝีมือแบบดั้งเดิม คือร้านภูกำพร้า ของคุณวาริน กัมมินทร์ ทำลายเพ้นกระจก มีกรรมวิธีการผลิตที่สืบทอดมาจากวงค์ตระกูล ร้านขายเครื่องไฟฟ้าไทยเจริญ พูดถึงอาหารการกินก็มีพัดไท ก๋วยเตี๋ยว อาหารตามสั่ง และอหารพื้นถิ่นอีสานที่หารับประทานได้ไม่ยากนัก ปัจจุบันมีตลาดสดที่ขายโขงมีอาหารพื้นพื้นเมืองขาวของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคเฉพาะคนฝั่งลาวมาหาซื้อของใช้และของกินไม่เกียวกับตลาดอินโดจีนที่เป็นตลาดใหม่บริการนักท่องเที่ยวและพ่อค้าชาวลาวซื้อไปขายฝั่งลาว ที่ตลาดสดที่บอกนี้ผู้เขียนพบว่ามีเท้ากระบือ(ควาย)ขายด้วยเลยถามแม่ค้าว่าใครมาซื้อแม่คนฝั่งโน้นมาซื้อไปกิน *เอาเป็นว่า “คากิเท้ากระบือ”ครับ คิดว่าตอนหน้ามีอะไรแปลกกว่านี้แน่นสำหรับเรื่องตลาดเก่าริมโขง*

5.9 บ้านท่าดีหมี เมืองเชียงคาน

อันเป็นผลจากสงครามคราวพระวอพระตาในปี พ.ศ. ๒๓๒๒ และสงครามปราบเจ้าอนุวงศ์ในปี พ.ศ. ๒๓70 ซึ่งกองทัพไทยได้กวาดต้อนครัวลาวจำนวนมากเข้ามาไว้ที่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง เพื่อตัดทอนกำลังฝ่ายตรงข้าม ครัวเมืองเชียงคานถูกนำมาไว้ที่เมืองปากเหือง (ปากแม่น้ำเหือง บ้านท่าดีหมี อำเภอเชียงคาน) (อนุชิต สิงห์สุวรรณ.2554) เลาะขึ้นมาจากเมืองเชียงคานวิ่งตามลำน้ำโขงขึ้นมาทางเหนือเพื่อไปนมัสการพระใหญ่ที่ปากตรม ส่วนปากแม่น้ำเหืองเส้นกันแดนไทยกับ สปป.ลาวสุดลำน้ำโขงก่อนที่ลำน้ำจะทอดยาวขึ้นไปหาเมืองหลวงพระบาง ดินแดนที่เป็นเหมือนเกาะระหว่างลำน้ำโขงกับลำน้ำเหือง ส่วนนี้ลำน้ำเหืองไม่กว้างนักหน้าแห้งน้ำน้อยแถบจะกระโดยข้ามได้ ส่วนที่ปากน้ำเข้ามาไม่ไกลนักมีหมู่บ้านท่าดีหมี ต.ปากตรม อ.เชียงคาน จ.เลย บ้านท่าดีหมีเป็นหมู่บ้านตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียง สภาพแวดล้อมน่าอยู่เป็นหมู่บ้านดั้งเดิม เป็นเรือนเครื่องสับ ผสมผสานระหว่าฝาไม้ไผ่ทุบกับไม้กระดาน เป็นเสนห์ของหมู่บ้านแห่งน้เลยที่เดียว(ความเห็นของผู้เขียนเอง) เพราะเท่าที่สำรวจบ้าเก่าทุกหลังจะสร้างได้เรียบร้อยประณีตมั่นคงมาก มีถนนตัดขนาดไปกับลำน้ำเหืองแล้วมีซอยลงไปสู่แม่น้ำเหือง ริมน้ำปลูกต้นไม้หนาแน่น ผิดกับฝั่งตรงข้ามที่เป็น สปป.ลาว มีต้นไม้น้อยเป็นพื้นที่โล่งซึ้งอาจเป็นส่วนกันชนของประเทศลาวมากกว่าทำให้โล่งไว้จะได้สั่งเกตุการณ์เห็น ส่วนหมู่บ้านเรานอกจากจะหมู่บ้านตัวอย่างของเศรษฐกิจพอเพียง คงจะเป็นหมู่บ้านอาสาป้องกันชาติด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

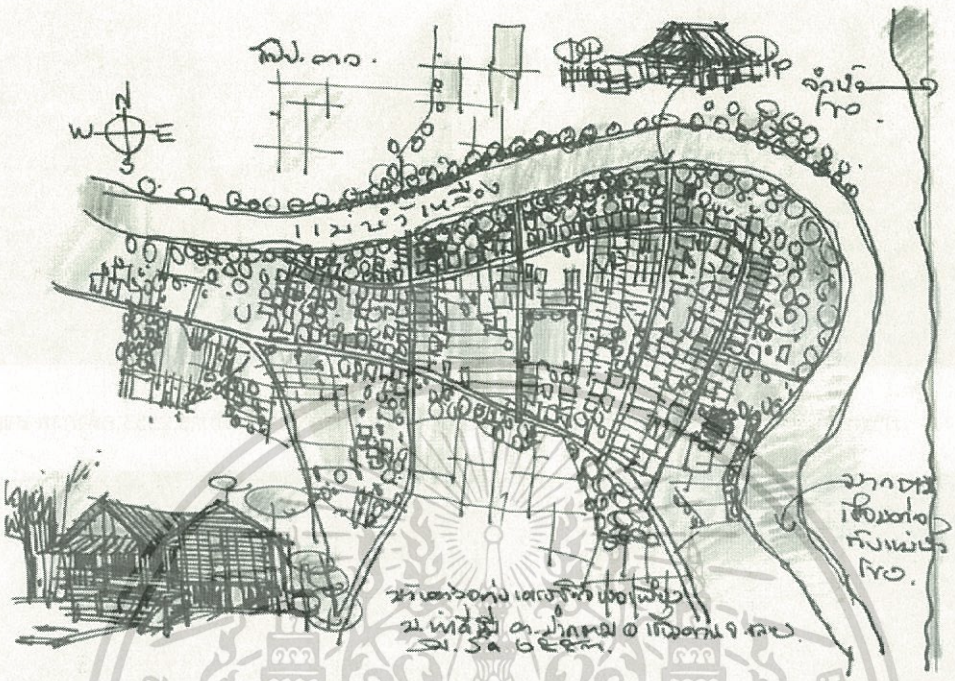

ภาพที่ 4.175 แสดงบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

(พิชัย สดภิบาล.2554 คลังภาพ สจล.)

พระใหญ่ภูคกงิ้ว ตั้งอยู่ที่ภูคกงิ้ว หมู่ 4 บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พระใหญ่ภูคกงิ้ว หรือ “พระพุทธนวมินทรมงคลลีลาทวินคราภิรักษ์” เป็นพระพุทธรูปปางลีลาประทานพร ซึ่งบริเวณที่ตั้งพระใหญ่ภูคกงิ้วนี้สามารถมองเห็นแม่น้ำเหือง ที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง และชาวบ้านจะเรียกว่าปากแม่น้ำเหือง หรือปากตม พระประธานหันพระพักตร์ไปยังฝั่ง สปป.ลาว สามารถมองเห็นทิวทัศน์ฝั่งประเทศลาวเป็นภาพมุมสูงมีทิวเขาสลับซับซ้อนสวยงามนัก และมองเห็นทั้งแม่น้ำเหืองฝั่งไทยและฝั่งลาว และแม่น้ำโขงไปพร้อมๆกัน ลำน้ำโขงแถวนี้เงียบสงบไม่มีเรือสัญจรมากนัก เห็นเฉพาะเรือหาปลาบ้างไม่มากนัก อีกทั้งฝั่งลาวไม่มีหมู่บ้านเหมือนตรงเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

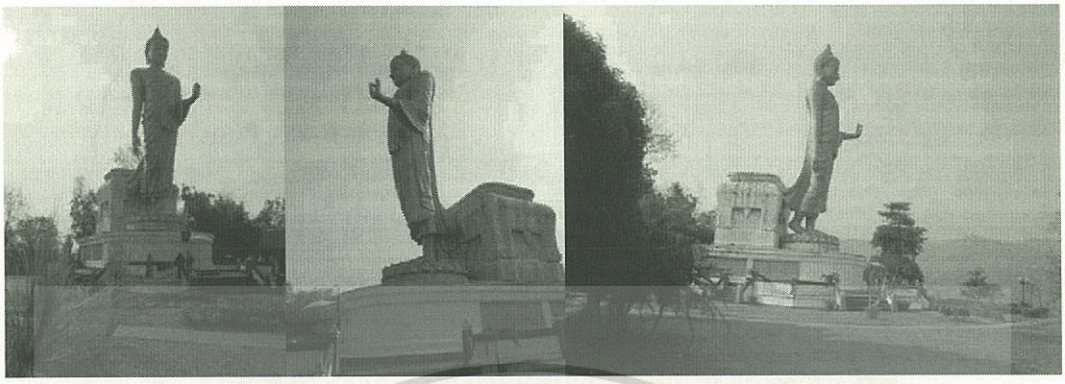

ภาพที่ 4.176 แสดงพระพุทธนวมินทรมงคลลีลาทวินคราภิรักษ์ (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

ภาพที่ 4.177 แสดงทิวทัศน์ฝั่งประเทศลาวเป็นภาพมุมสูงมีทิวเขาสลับซับซ้อนสวยงามนัก
(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

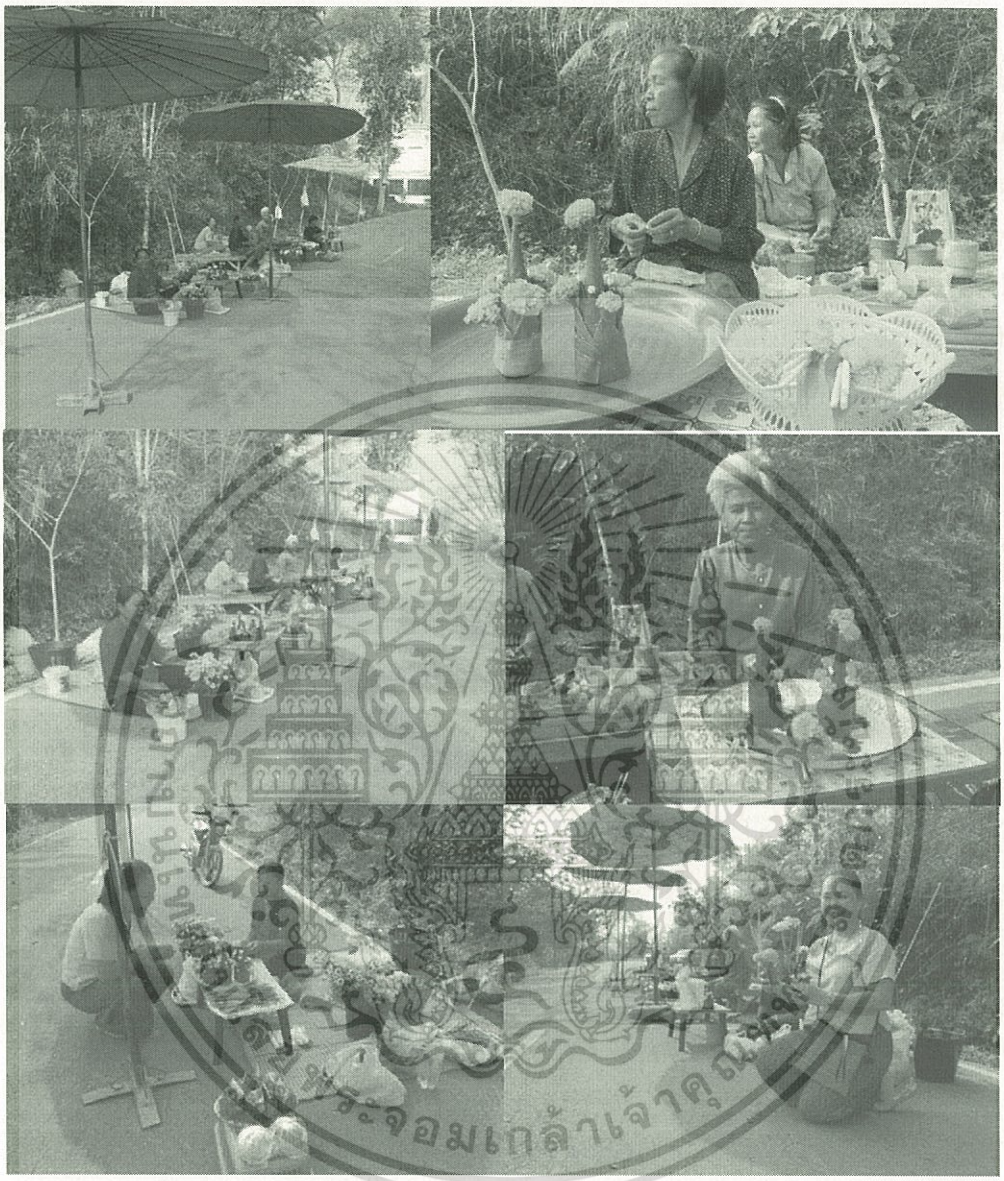

ภาพที่ 4.178 แสดงผู้สูงอายุชาวบ้านท่าดีหมี จัดทำบายศรีมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ฝีมือไม่ซับซ้อนนักแต่แฝงด้วยคติความเชื่อ (พิชัย สดภิบาล. 2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทำไมเราเริ่มเมืองเชียงคานที่บ้านท่าดีหมีประการแรกอยากให้เห็นว่าลำน้ำโขงส่วนบนที่เหนือเมืองเชียงคานมานั้นสวยงามสงบนิ่ง และเป็นดินแดนอีสานแห่งแรกที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน จุดเริ่มต้นของตลาดริมโขงแดนอีสาน แต่เราไม่ได้ครอบดินแดนตอนเหนือจากนี้ไปจนถึงเมืองเชียงราย ซึ่งส่วนหนึ่งของดินแดนล้านช้างกับล้านนา ที่ขนามนามว่าเมือง 5 เชียง (เชียงแสน เชียงทอง เชียงรุ้ง เชียงตุง และเชียงใหม่) อดีตคุณตาของผู้เขียนต้องเดินกลับกรุงเทพฯหลังจากเสียงเชียงตุงให้กับพม่า(อังกฤษ.๒๓๙๓) (เดินเท้ามาขึ้นรถไฟที่เมืองเชียงใหม่) เสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง ดินแดนในทิศตะวันออกของเมืองน่านคือ จำปาสัก และไชยะบูลี ให้กับฝรั่งเศสเมื่อ 12 พฤษภาคม 2446 ครั้งที่ ๑๑ ดินแดนที่ว่านี้ส่วนใต้ที่เราเห็นจากพระใหญ่มองไปฝั่งขวาแม่น้ำโขงไม่มีคนอยู่มากนักในฝั่งลาว

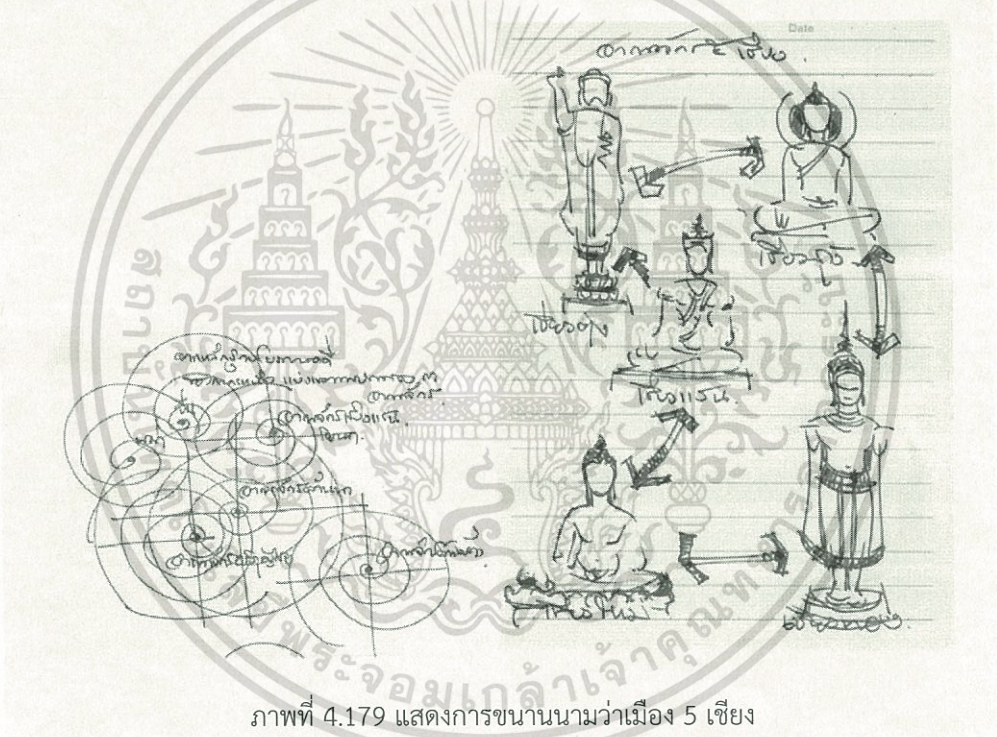

ภาพที่ 4.179 แสดงการขนานนามว่าเมือง 5 เชียง
(เชียงแสน เชียงทอง เชียงรุ้ง เชียงตุง และเชียงใหม่) (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

บ้านท่าดีหมีนี้มีดีหมีขายหรอกครับแต่ที่เห็นและชอบมากๆก็คือหน่อไม้ที่ใส่ถุงพลาสติกแขวนไว้เกือบทุกบ้านคุยกันถามไถ่เรื่อหน่อไม้ดองด้วยวิธีนี้ทำกันมานมนานแล้วเก็บไว้ได้เป็นปีๆเลยที่เดียวถามว่าไม่ขายหรือครับบอกว่าทำเก็บไว้กิน เราเห็นแล้วจึงมีความคิดว่าน่าจะทำขายเป็นของพื้นถิ่นได้ดีที่เดียว คุยไปคุตานั่งจักตอกเพื่อสานกระบุงตะกร้ามองดูแล้วฝีมือละเอียดมาก เห็นมีดเก่าแล้วอยากจะขอซื้อมาเก็บ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไว้พร้อมฝักคุณตาบอกไม่ขายแต่กับเล่านิทาน **"เจ้าลาวกระโจนหน้าผา"**ให้ฟัง *"กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว คุณตาเล่าชนชาติลาวจะหาคนที่บุญบารมีมาเป็นเจ้าหากผู้ใดกระโดดหน้าผาแล้วไม่ตายก็จะได้เป็นเจ้า เรื่องก็มีมาจากมีดที่ผู้เขียนจะซื้อนี้แหละเพราะไม่ว่าชายใดเข้าป่าหาของหรือเดินทางไปไหนก็ต้องขาดมีดด้ามยาวไว้ในฝักด้านหลัง ฝักก็ทำจากเส้นหวายผ่าครึ่งสานด้วยหวายเส้นเล็กปลายแบนๆปากกว้าง ผ้าขาวม้าขาดเอวแล้วพกฝักมีดไว้ด้านข้างถ้าเดินทางไกลก็ไว้ด้านหลัง หนุ่มลาวเดินทางมายังหน้าผ่านมาทางที่เขาชุมนุมเพื่อเลือกเจ้าที่ตรงหน้าผา หามีใครกล้ากระโดดลงไปไม่ บักหนุมมาถึงด้วยความกระหายน้ำจึงลงขอน้ำดื่มเมื่อหย่อนก้นลงไม่ทันถึงพื้นปลายฝักมีดก็ยันพื้นหัวขมำตกหน้าผ่าไปติดบนยอดไม้ตะเกียตะกายกลับขึ้นมา จึงได้เป็นเจ้าลาวครองเมืองสืบไป"* คุณตาอารมณ์ดี

ภาพที่ 4.180 นิทาน "เจ้าลาวกระโจนหน้าผา" (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

บ้านท่าดีหมีเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม การทำอาหารการกินเก็บไว้ในหน้าต่อไปหมู่บ้านนี้ทำกันเอง เช่นการปลูกยาสูบเก็บเกี่ยวแล้วนำมาหั่นเป็นเส้นตากแดดบนไม้ไผ่ทุบเป็นแผ่นสืบทอดกันมาแต่อดีต ทุกบ้านมียุ้งข้าว ลานหน้าบ้าน ปลูกผักสวนครัวติดกับบ่อน้ำใช้ ถัดไปเป็นศาลเจ้าที่ ต่อด้วยเล้าเป็ด เล้าไก่ คอกวัว มีแคร่ท่าน้ำริมแม่น้ำเหลือง ถนนหนทางดูสะอานตา ทุกบ้านมีล่องรอยของบ้านเก่าหลงเหลืออยู่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกือบทุกหลัง ที่สร้างเป็นสมัยใหม่ ก็ยังมียุ้งข้าวเก่า มีการทอผ้าใช้เหลือก็ส่งขาย เรื่องอาหารการกินเท่าที่เห็นก็แบบพื้นบ้านไทยอีสานทั่วไปคอนไปทางเหนือ

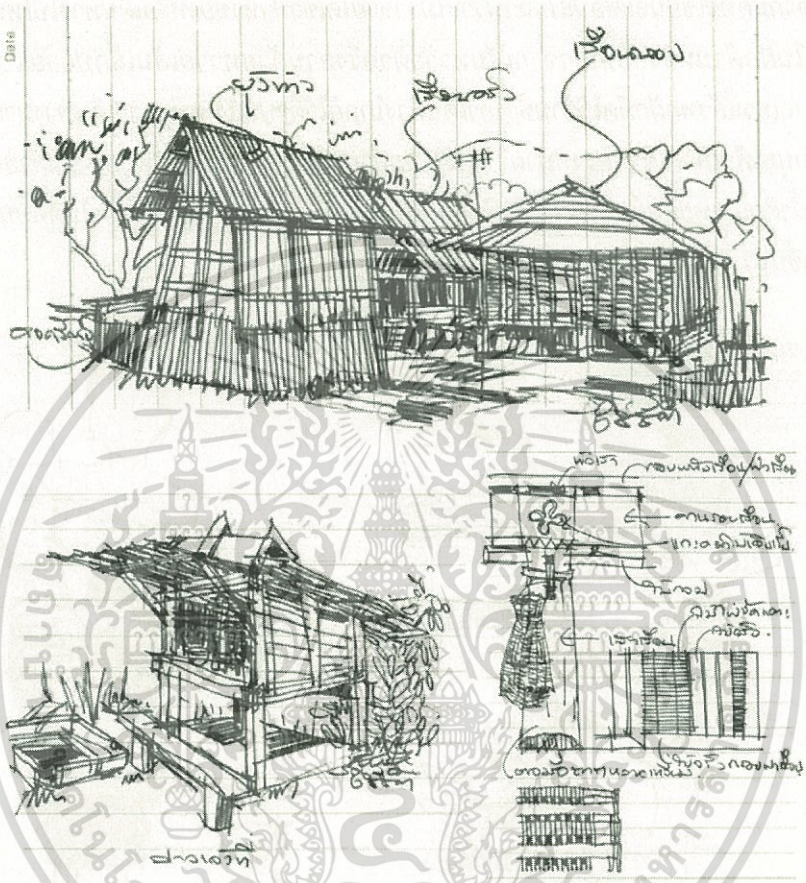

ภาพที่ 4.181 แสดงบ้านนายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่ 4 (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

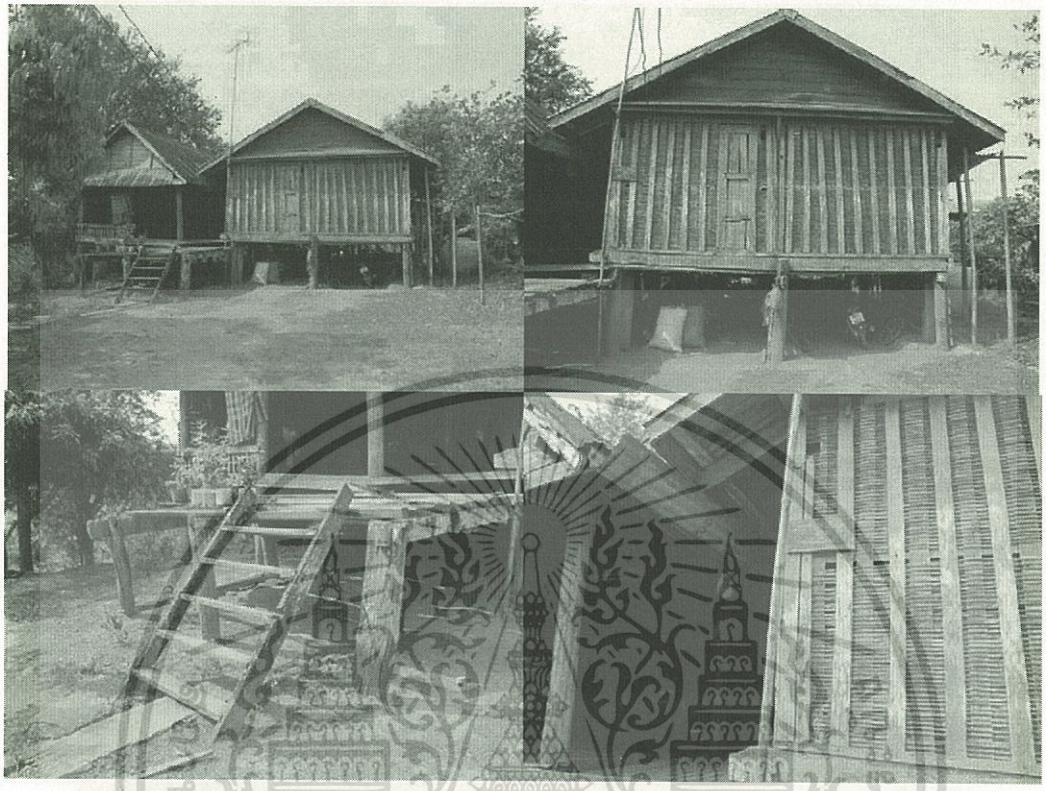

ภาพที่ 4.182 แสดงบ้านนายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่ 4 (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

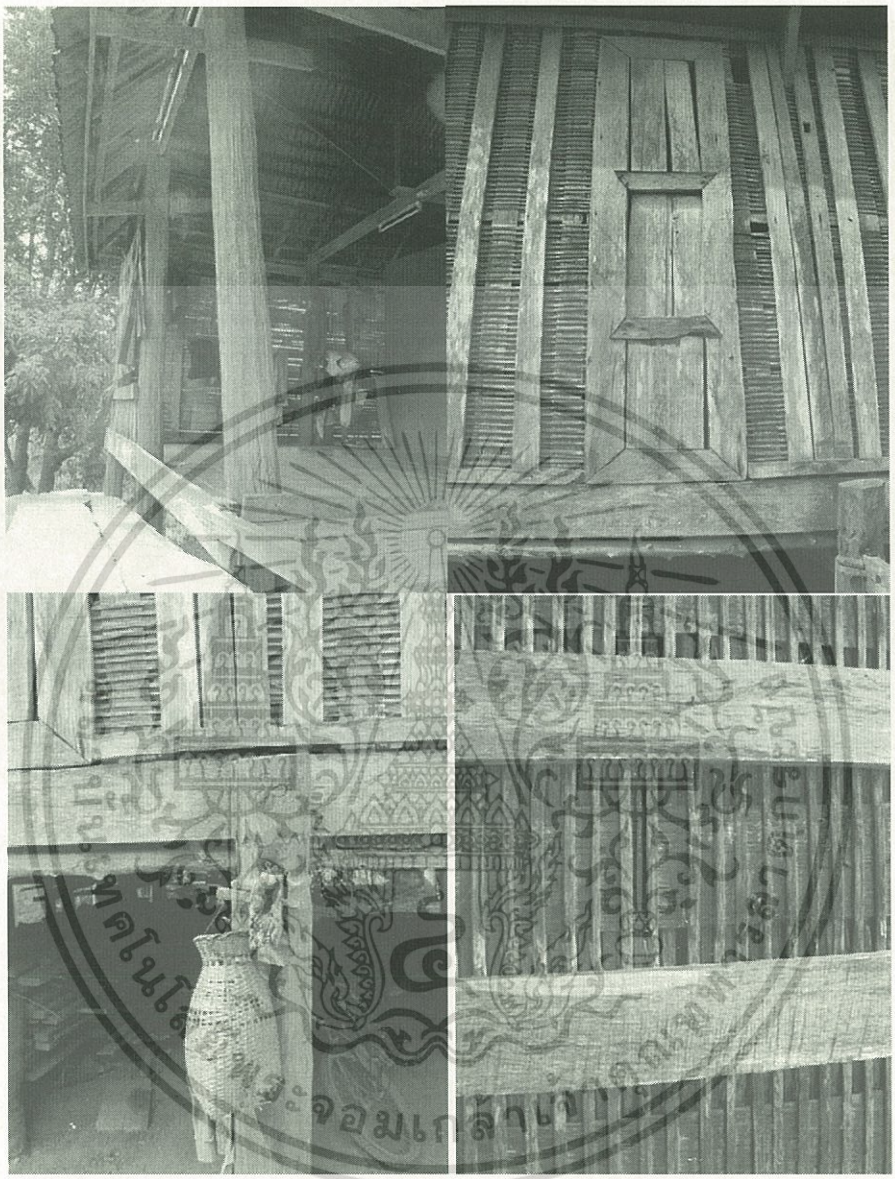

ภาพที่ 4.183 แสดงบ้านนายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่ 4 (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

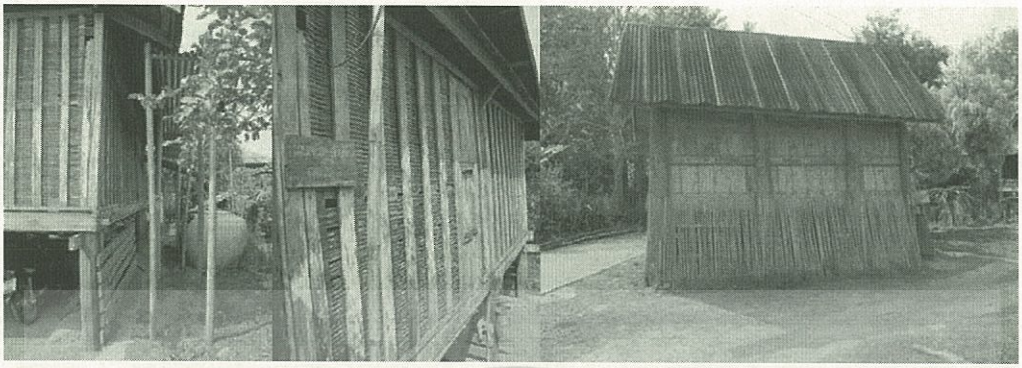

ภาพที่ 4.184 แสดงบริเวณบ้านและยุ้งข้าว นายสนิท วงษ์ดี 70 หมู่ ๔
(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

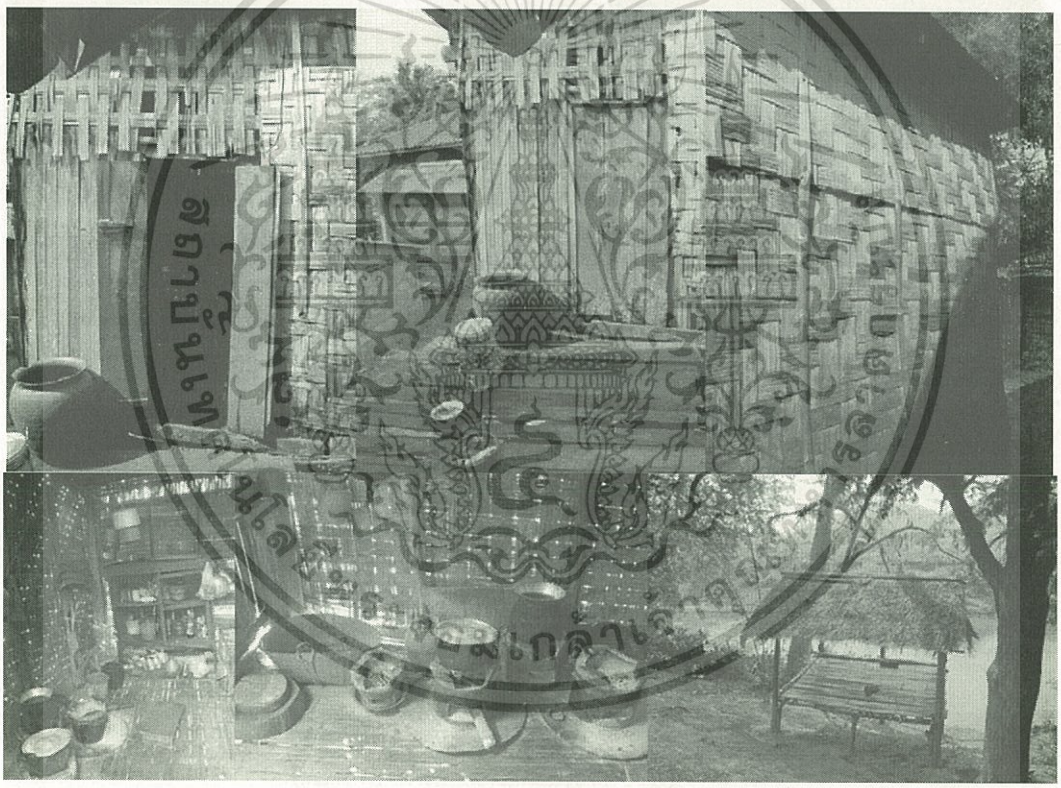

ภาพที่ 4.185 แสดงฝาบ้านทำจากไม้ไผ่ทุบสานขัดลายสวยงามมากทั้งลวดลายและสีสรร
(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.186 แสดงการทำใบยาสูบของบ้านท่าดีหมี เมืองเชียงคาน
(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดเมืองเชียงคานเป็นแห่งเดียวที่เรียกว่า “เมือง”สอดคล้องกับคำของ ศ.ศรีศักร วัลลิโภดมที่ว่าง “สมัยรัชกาลที่ห้าซึ่งพวกคนจีนเข้ามา แล้วย่านตลาดมันก็เกิดเป็นแหล่งการพนันขึ้นมา มันก็เป็นการเปลี่ยนแปลงเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมเมือง” เมืองเชียงคานเป็นบ้านเมืองที่มีความเก่าของวัฒนธรรมดังเดิมที่ย้ายถิ่นฐานมาแต่ดั้งเดิมมากกว่า 1,400 ปี การสร้างบ้านแปลงเมือง มีขนบทำเนียบประเพณีที่สืบทอดกันมาครั้งอยู่ฝั่งลาว ที่เห็นได้ชัดเจนคือการตักบาตข้าวเหนียวในยามเช้าที่มีพระออกบิณฑบาตร ให้นักท่องเที่ยวได้ตักบาตร สถาปัตยกรรมบ้านเรือนที่มีระเบียงหน้าบ้านเพื่อคอนชมขบวนแห่ มีประตูบ้านที่ชั้นสองไว้สำหรับขึ้นช้าง วัฒนธรรมทางด้านอาหารมีส่วนละม้ายกับภาคเหนือ เป็นการจัดอาหารสำรับแบบขันโตก ผักพื้นบ้าน ปลาลำน้ำโขง เนื้อสัตว์ใหญ่ เล็ก ตามความเหมาะสม

ตลาดเมืองเชียงคานมีความเจริญรุ่งเรื่องมาแต่สมัยก่อนสงครามอินโดจีน ประชากรเพิ่มมากขึ้นเพราะอพยพย้ามข้ามาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง มีเรือนไม้สร้าขึ้นอย่าต่อเนื่อง ในย่านถนนริมโขง มีวัดวาอาราม โรงเรียน โรงแรม โรงหนัง ให้บริการเป็นอาคารไม้เก่าแก่ มีโรงแรมชื่อ”พูลสวัสดี”สร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ปัจจุบันเจ้าของปรับปรุงอย่างงดงามเปิดเป็นโรงแรมแบบบูทีค ห้องพักไม่มาก ห้องน้ำร่วม น่าพักค้างคืนได้บรรยากาศพื้นถิ่นของเมืองเชียงคาน โรงแรมไม่ได้ตั้งติดกับริมโขงแต่เป็นถนนที่ยืนตั้งฉากกับลำน้ำโขง เพราะตลาดเชียงคานมีทั้งตลาดเก่ากับตลาดใหม่ที่มีถนนสายใหม่ตัดผ่านเหนือลำน้ำโขงขึ้นมา ตลาดที่เป็นตลาดริ่มโขงจึงเป็นตลาดเก่าแต่เป็นเมืองใหม่เชียงคาน ที่มีผู้คนชาติพันธุ์อพยพมาจากเมืองเชียงคานเมืองเชียงคานเดิมตั้งอยู่ที่เมืองชะนะคาม ประเทศลาว ซึ่งสร้างโดยขุนคาน โอรสของขุนคัวแห่งอาณาจักรล้านช้าง เมื่อประมาณ พ .ศ.1,400 ต่อมาประมาณ พ .ศ.2250 อาณาจักรล้านช้างแยกออกเป็นสองอาณาจักรคือ อาณาจักรหลวงพระบาง ซึ่งมีพระเจ้ากีสราชเป็นกษัตริย์ และอาณาจักรเวียงจันทน์ ซึ่งมีพระเจ้าไชยองค์เว้เป็นกษัตริย์ โดยกำหนดอาณาเขตให้ดินแดนเหนือแม่น้ำเหืองขึ้นไปเป็นอาณาเขตหลวงพระบาง และใต้แม่น้ำเหืองลงมาเป็นอาณาเขตเวียงจันทน์ ต่อมาทางหลวงพระบางได้สร้างเมืองปากเหืองซึ่งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเป็นเมืองหน้าด่านและทางเวียงจันทน์ได้ตั้งเมืองเชียงคานฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ครั้งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวกจีนฮ่อได้ยกทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบางและได้เข้าปล้นสะดมเมืองเชียงคานเดิมที่อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ชาวเชียงคานเดิมจึงอพยพผู้คนไปอยู่เมืองเชียงคานใหม่ เป็นจำนวนมาก (เมืองปากเหือง) (อนุชิต สิงห์สุวรรณ.2554) เมืองเชียงคานใหม่คงศิลปสถาปัตยกรรมของเมืองเขียงคานในอดีต สภาเมืองได้ประการเป็นเขตอนุรักษ์มีข้อกำหนดของการต่อเติม สร้างใหม่ของอาคารไม่เกินสองชั้นและต้องรูปแบบบริบทของสกุลช่างท้องถิ่นเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

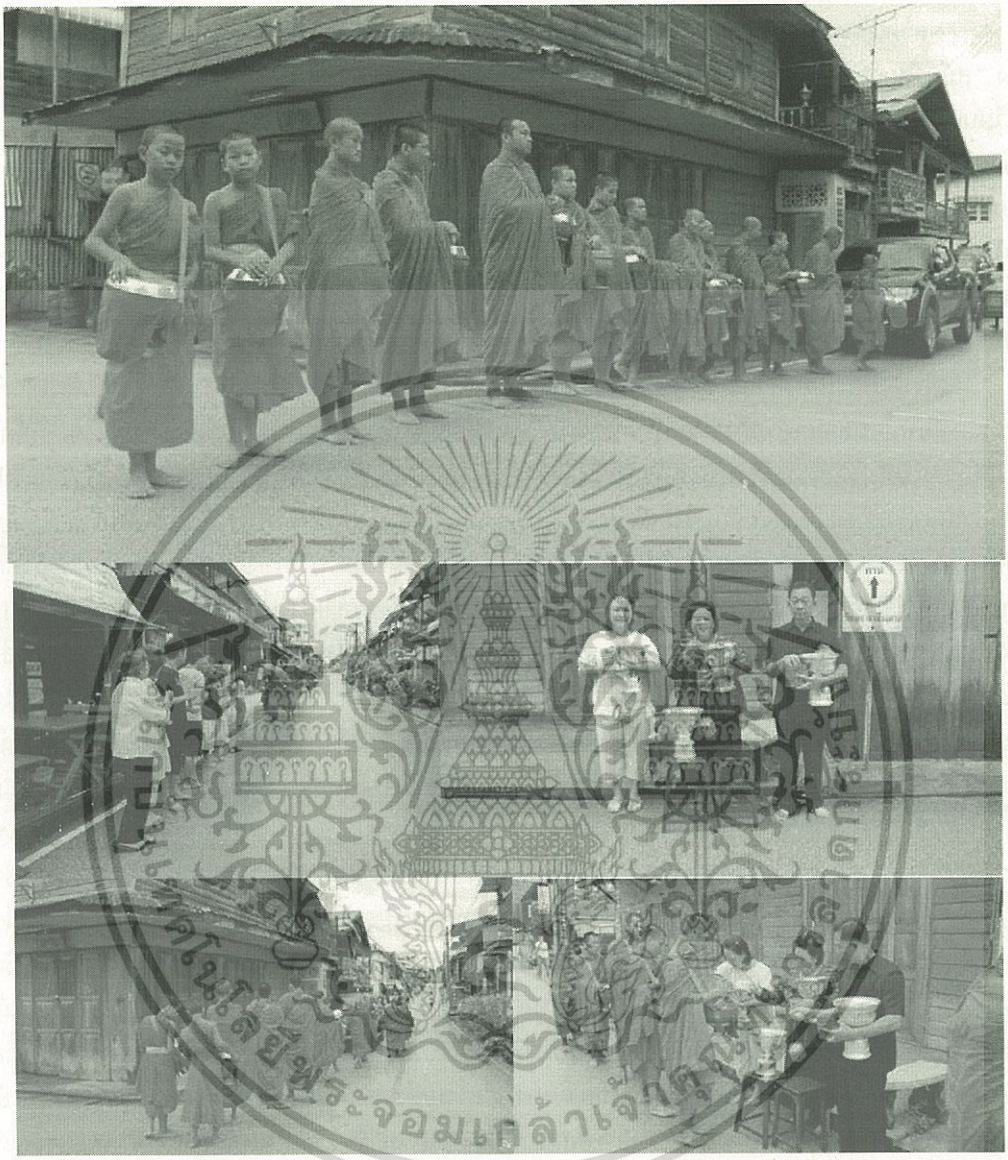

ภาพที่ 4.189 แสดงการตักบาตข้าวเหนียวในยามเช้าที่มีพระออกบิณฑบาตร ให้นักท่องเที่ยวได้ตักบาตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

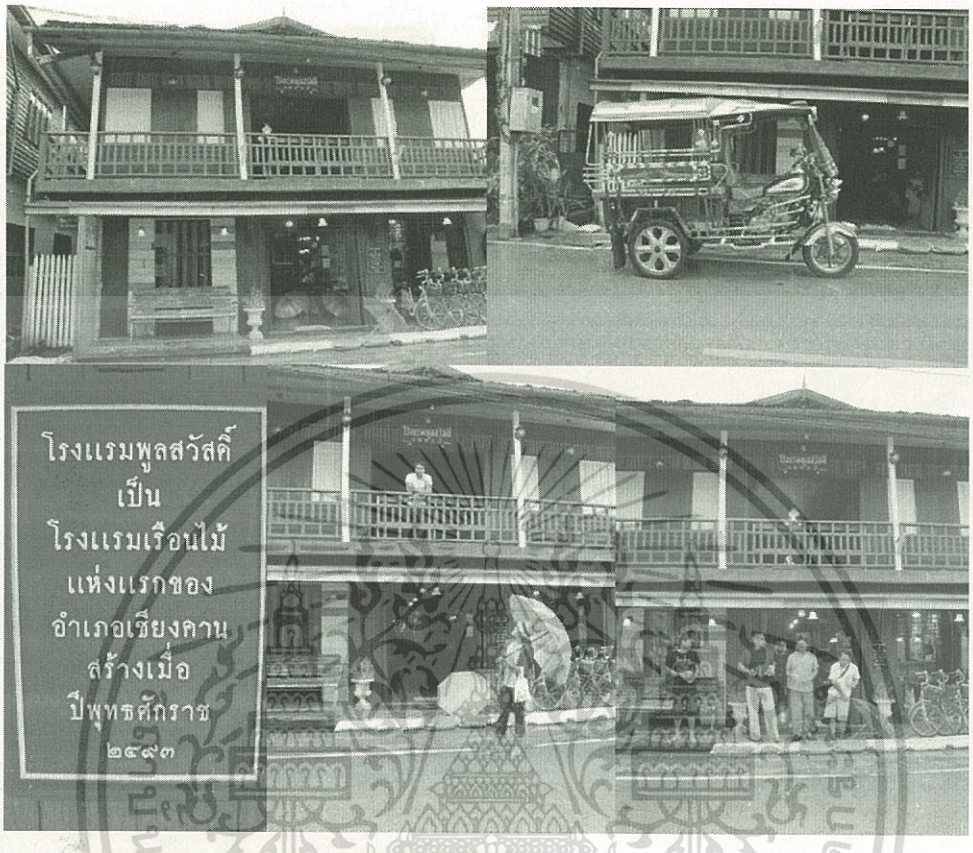

ภาพที่ 4.190 แสดงโรงแรมพูลสวัสดิ์ เมืองเชียงคาน จังหวัดเลย (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

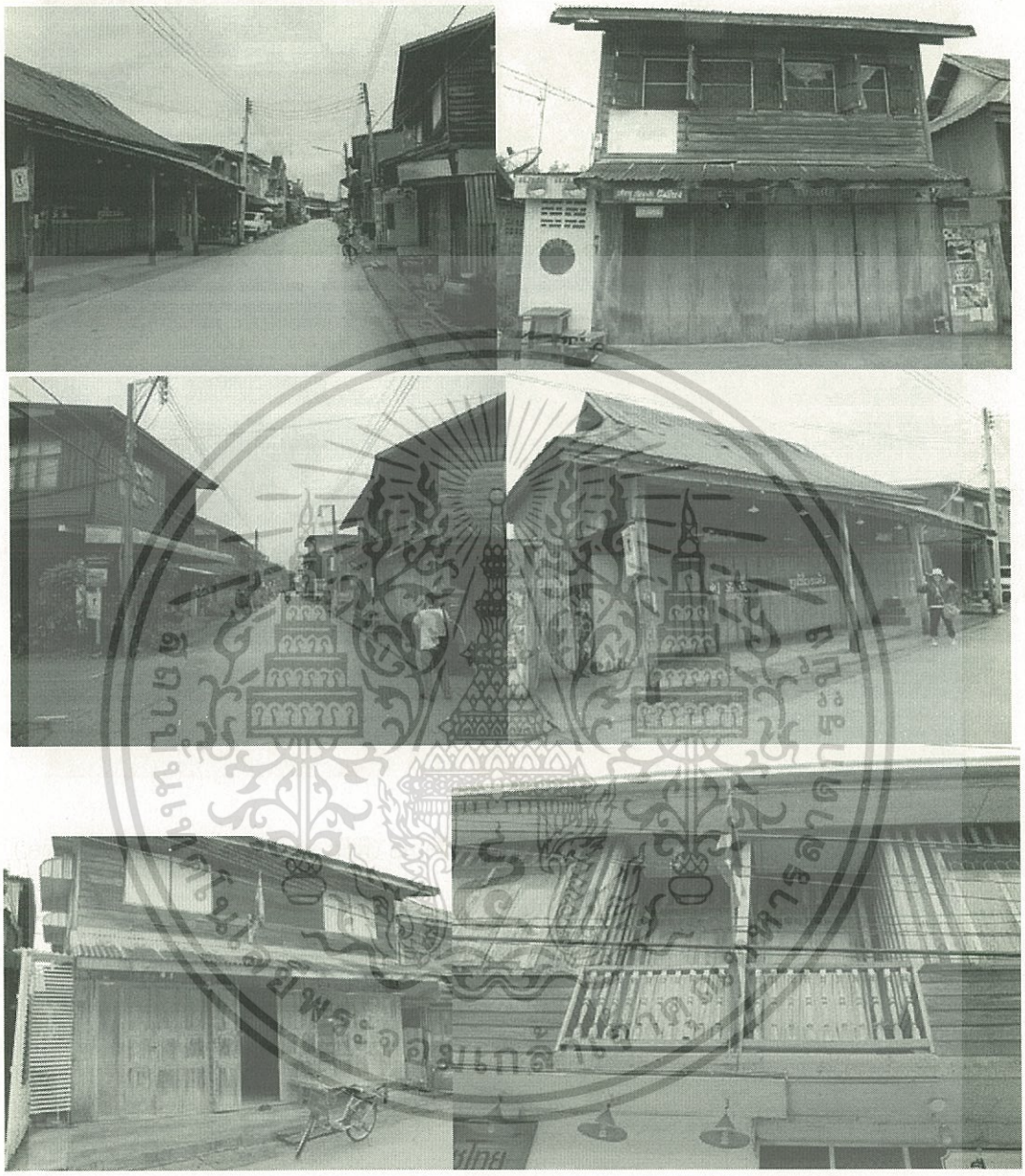

ภาพที่ 4.191 แสดงบ้านพักอาศัยร้านค้าเมืองเชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

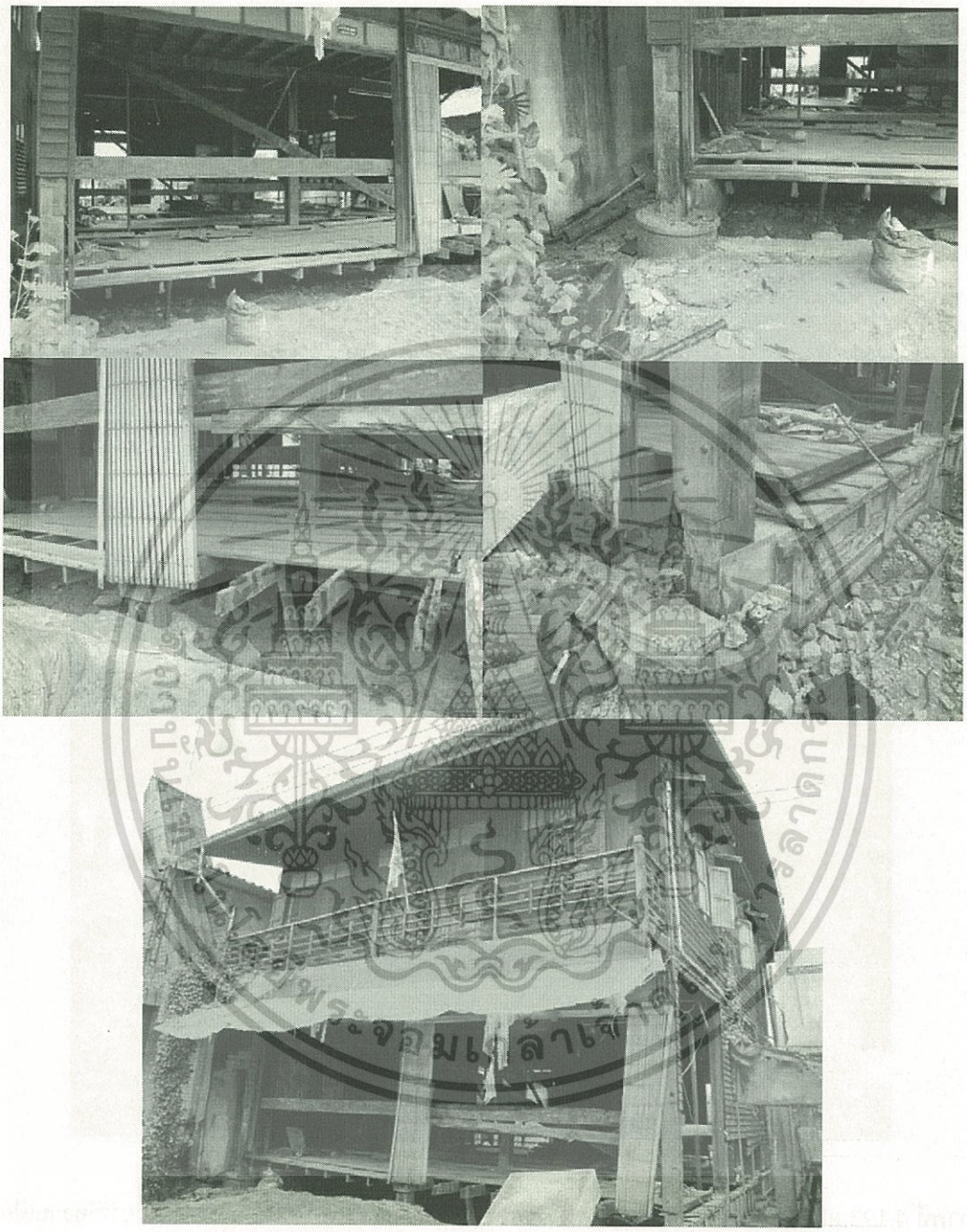

ภาพที่ 4.192 แสดงการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาสภาเมืองกำหนดต้องใช้สกุลช่างพื้นถิ่นที่มีความเชียวชาญและรู้จักธรรมชาติของโครงทางสถาปัตยกรรม (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

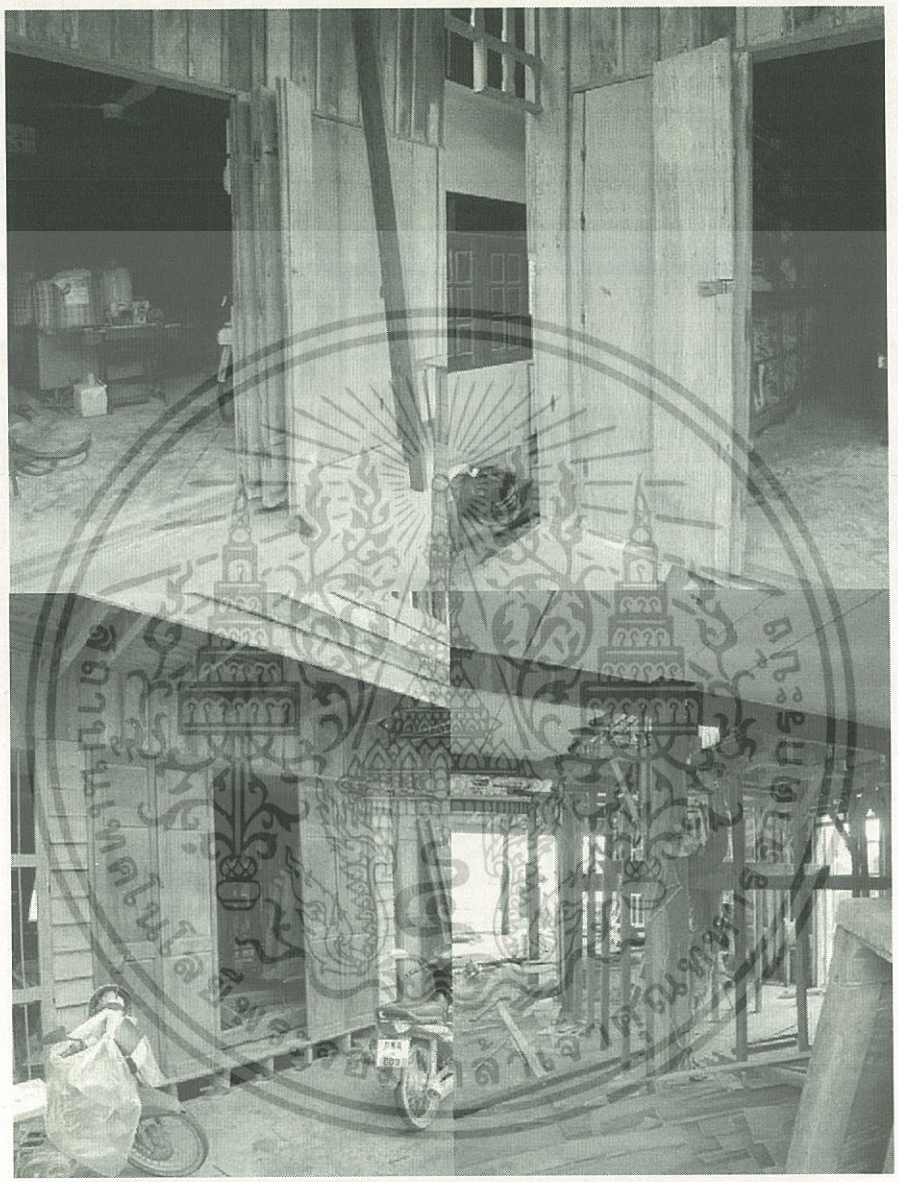

ภาพที่ 4.193 แสดงการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาสภาเมืองกำหนดต้องใช้สกุลช่างพื้นถิ่นที่มีความเชียวชาญและรู้จักธรรมชาติของโครงทางสถาปัตยกรรม (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

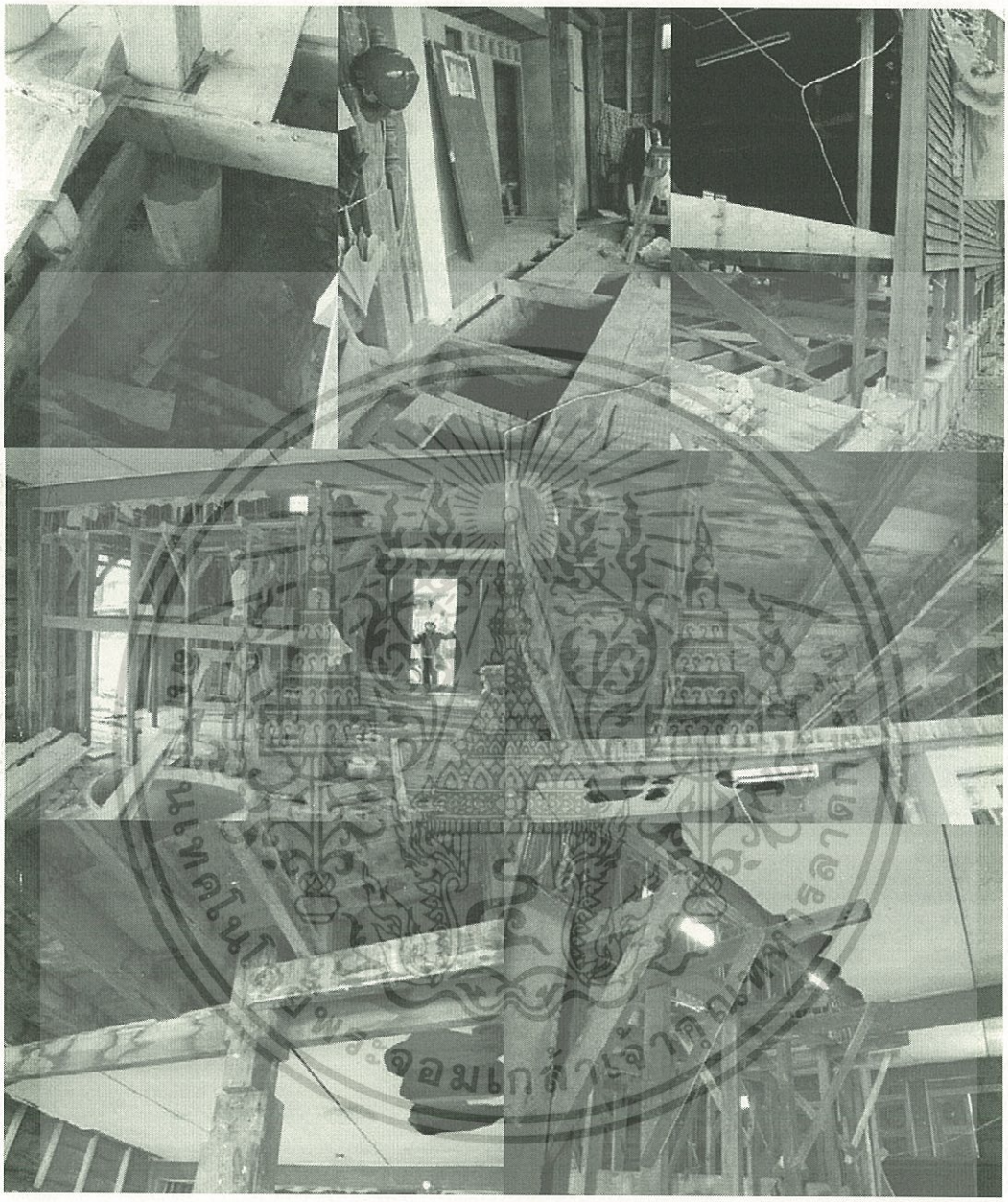

ภาพที่ 4.194 แสดงการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาสภาเมืองกำหนดต้องใช้สกุลช่างพื้นถิ่นที่มีความเชียวชาญและรู้จักธรรมชาติของโครงทางสถาปัตยกรรม(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.195 แสดงภายในร้านค้ามีการตกแต่งที่ยังรักษาเอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองเชียงคาน(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.196 แสดงปรุงในครัวของอาหารพื้นถิ่นเมืองเชียงคาน
(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

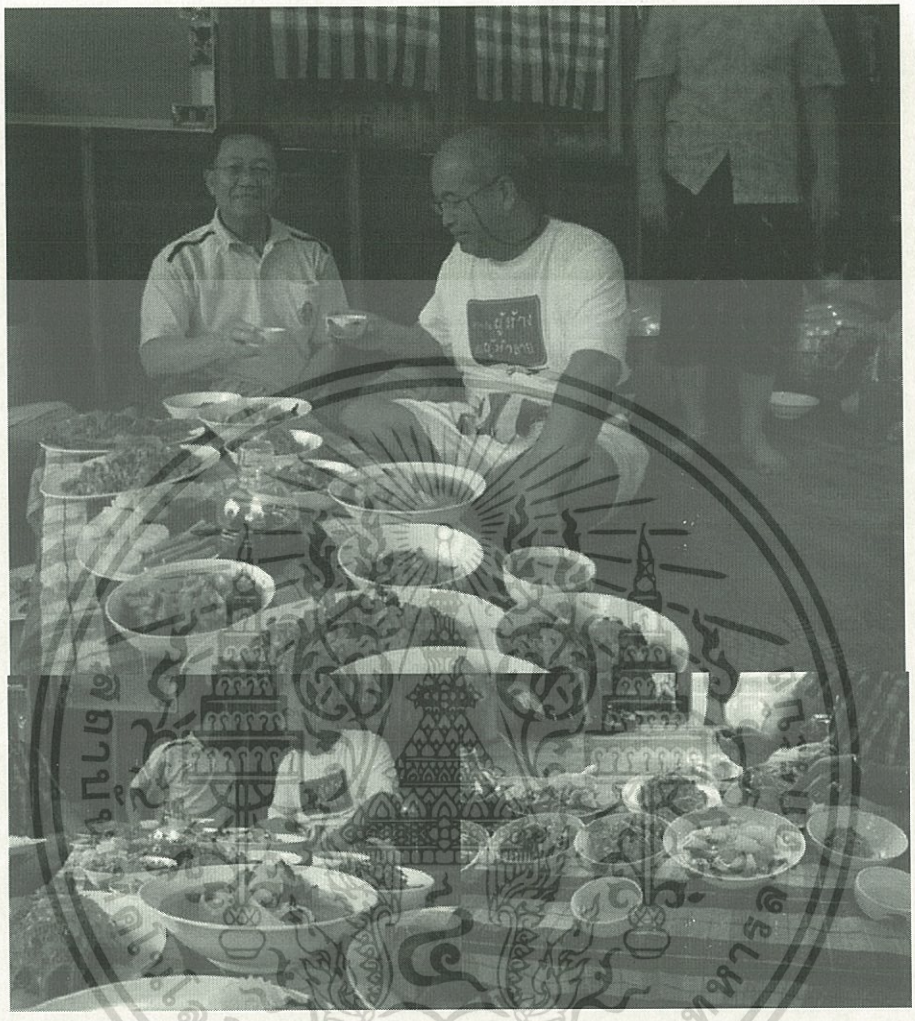

ภาพที่ 4.197 แสดงผ้าขาวม้าปูจัดเรียงแบบบ้านๆ มีเหล้าขาวหนึ่งถ้วย รสชาติถึงใจนัก
(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.198 แสดงมีการจัดสำรับอาหารแบบขันโตกเหมือนทางเหนือแต่รสชาติอาหารนั้นแตกต่าง (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

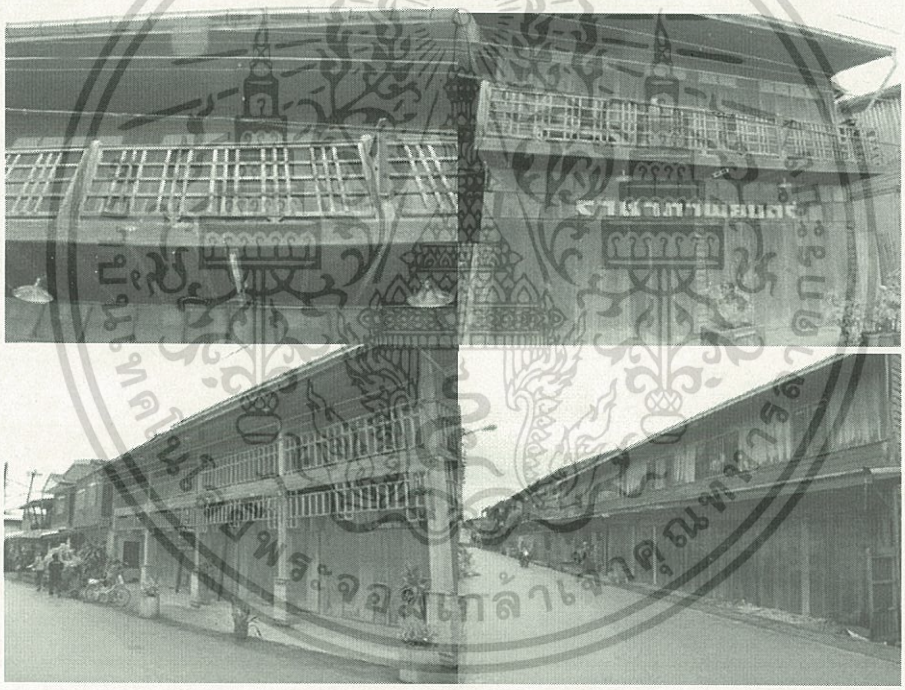

ภาพที่ 4.199 แสดงลักษณะระเบียงหน้าบ้าน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เมือเชียงคานนั้นมีโรงหนังเหมือนกับตลาดทางริมโขงแห่งอื่นๆคือมีโรงหนังและบริษัทฉายหนังกลางแปลง ปัจจุบันเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์หนังเก่าเล่าเรื่องและที่พัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาคารเรือนแถวไม้ของราชาภาพยนตร์ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี จากนั้นจะเป็นเรือนพักอาศรัยค้าขายผลิตภัณฑ์ที่ต้นเองผลิตกันมายาวนานอาทิ การเย็บที่นอนขาย การเหยียบเพื่อคลายปวดเมื่อยของคุณแม่คำก้อยคนย่องเส้นเท้าเทวดา ร้านอาหาร ร้านขายของเก่า ของที่ระลึกของเมืองเชียงคาน ตลาดเก่าจะเปิดในยามค่ำคืนด้วยเรียกว่าย่านถนนริมโขง เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องมาค้างแรมพักที่เมืองเชียงคานอยู่แล้ว ดังนั้นอาคารเรือนพักจึงมีเกิดขึ้นมากก็เพื่อให้พอกับการมาของนักท่องเที่ยว

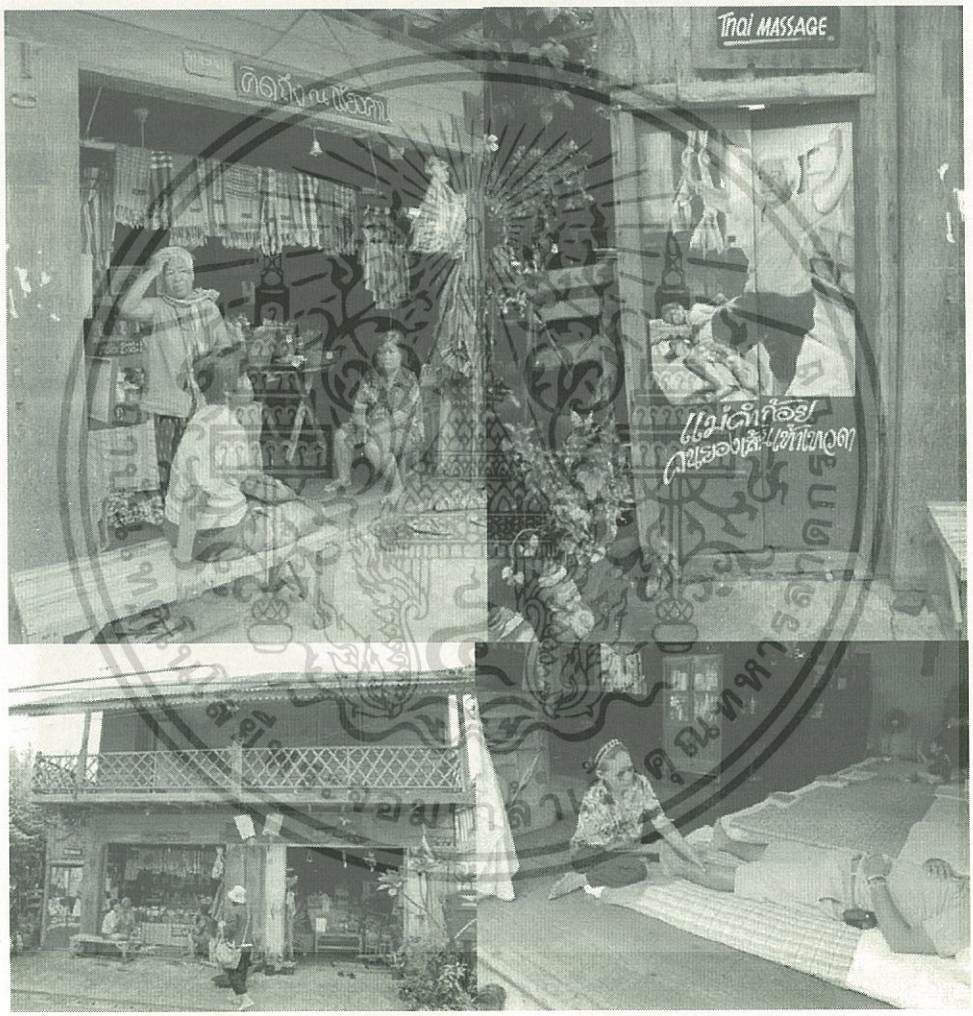

ภาพที่ 4.200 แสดงการเหยียบเพื่อคลายปวดเมื่อยของคุณแม่คำก้อยคนย่องเส้นเท้าเทวดา
(พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

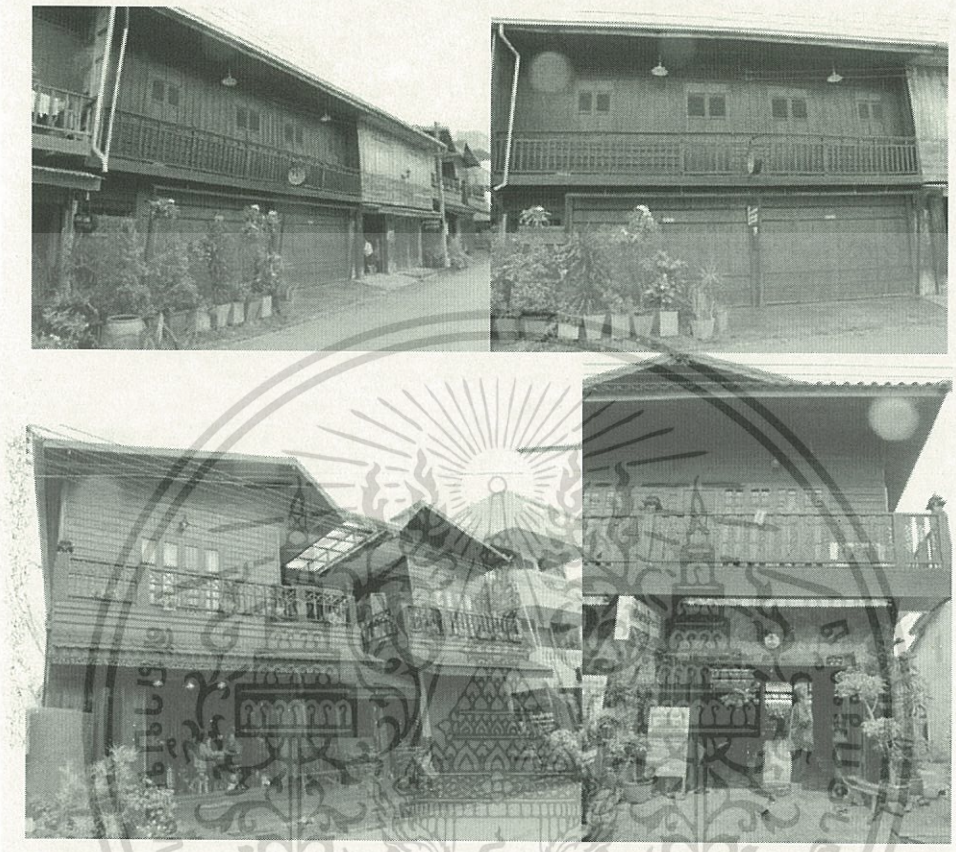

ภาพที่ 4.201 แสดงร้านอาหาร ร้านขายของเก่า ของที่ระลึกของเมืองเชียงคาน
ตลาดเก่าจะเปิดในเวลากลางวันและยามค่ำคืนด้วยเรียกว่า
ย่านถนนริมโขง (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

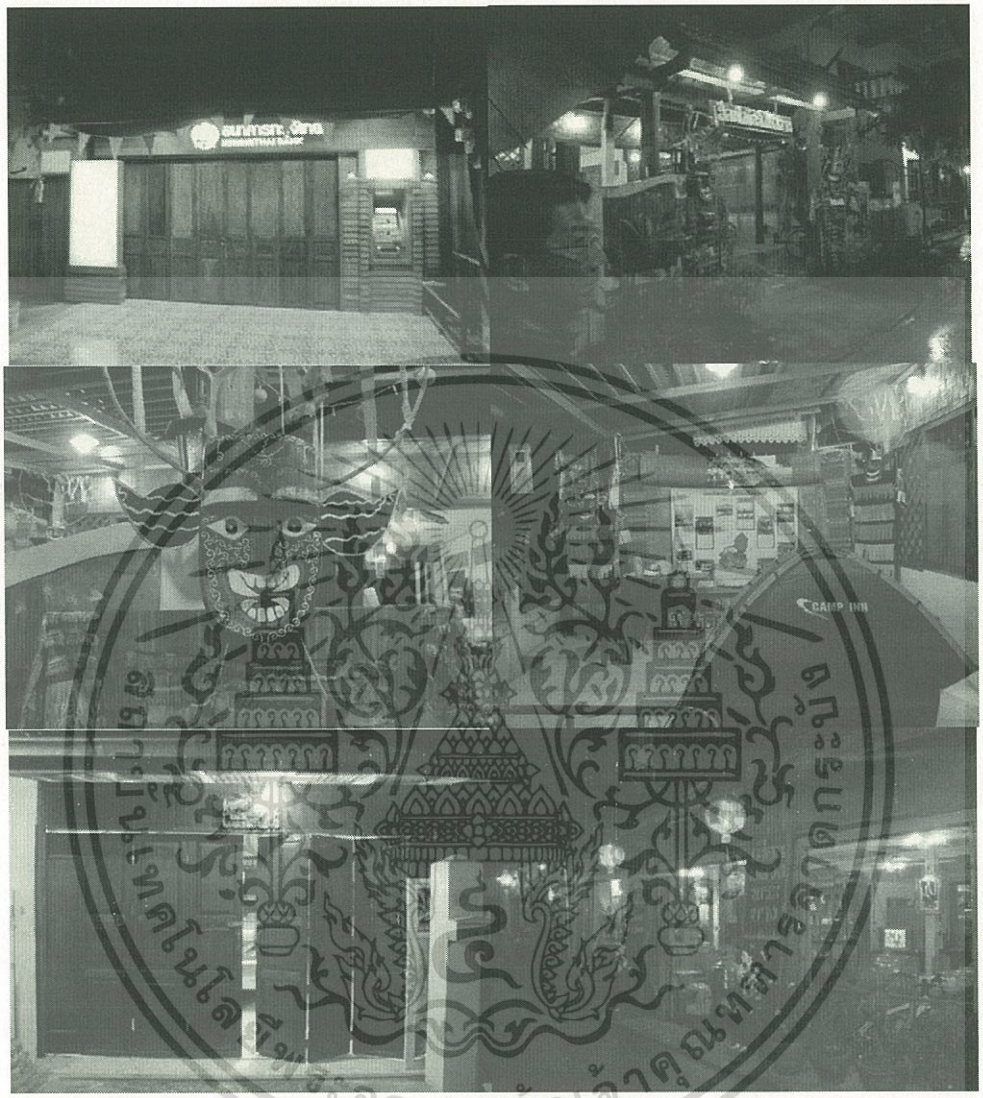

ภาพที่ 4.202 แสดงร้านอาหาร ร้านขายของเก่า ของที่ระลึกของเมืองเชียงคาน ตลาดเก่าจะเปิดในยามค่ำคืนด้วยเรียกว่าย่านถนนริมโขง (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

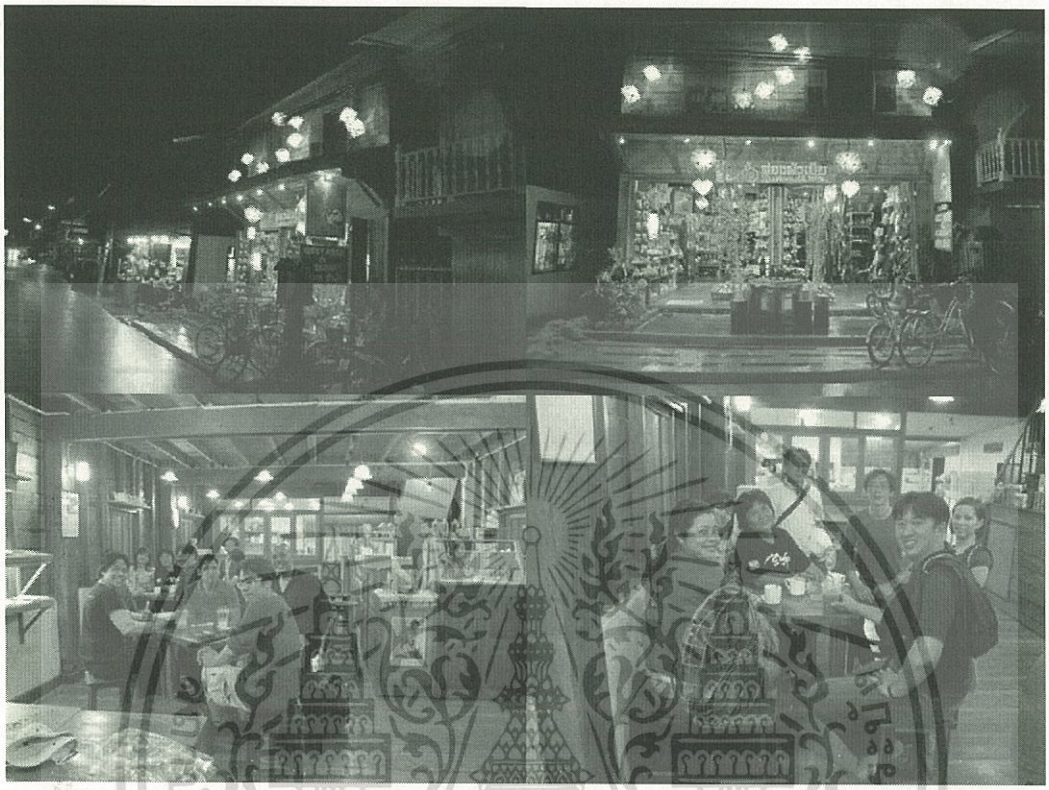

ภาพที่ 4.203 แสดงร้านอาหารยามค่ำคืนที่เชียงคาน (พิชัย สดภิบาล.2553 คลังภาพ สจล.)

5.11 ตลาดริมโขง ตลาดเมืองเชียงคาน "ข้าวเหนียวลูกคร้อดอง หวานหอมมันเค็มอร่อยรสดีแท้"

เมืองใหม่เชียงคาน ก็จริงแต่มีอายุมากกว่า 200 กว่าปี หลังจากพระเจ้าตากตีเมืองเวียงจันทร์รวมอาณาจักรล้านช้างได้หลวงพระบาง เทครัวชาวลาวมาไว้ที่เมืองปากเหือง (เมืองเก่าเชียงคาน หรือเมืองสาระคาม ชนะสงคราม ตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เป็นเมืองหน้าด่านมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของอาณาจารล้านช้าง พ.ศ. 1400 และเมืองเวียงจันทร์ได้ตั้งเป็นเมืองหน้าด่าน เมือ พ.ศ. 2250) ตั้งให้ขึ้นกับเมืองพิชัย รัชกาลที่ 3 ปราบกบฏเจ้าอนุวงค์ได้สำเร็จ จึงกวาดตอนชาวลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาอีกจำนวนมากให้ไอยู่ที่เมืองปากเหือง เพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้นตามลำดับ (เมื่อร่วมล้านช้างได้เมืองหน้าด่านปากเหืองมาด้วย ฝั่งขวาแม่น้ำโขง) ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 เกิดกบฏจีนฮ้อเข้าปล้น สดมภ์เมืองเวียงจันทร์ เมืองหลวงพระบางและเมืองเชียงคาน (เมืองปากเหลือง) ด้วย ทำให้ผู้คนย้ายหนีมาที่เมืองเชียงคานใหม่ และย้ายอีกครั้งเพื่อชัยภูมิที่ดีมาที่บ้านท่านาจันทร์ เป็นเมืองใหม่เชียงคาน ครั้นไทยเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงไทยเสียเมืองปากเหือง ทำให้คนเมืองปากเหลืองอพยพมาเมืองใหม่เชียงคานโดยสิ้นเชิง ในปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พ.ศ. 2452 ตั้งเป็นอำเภอเมืองเชียงคาน มีพระยาศรีอรรคฮาด (ทองดี ศรีประเสริฐ) เป็นนายอำเภอคนแรก (ณัฐพล ตันมิ่ง.2557)

ดังนั้นเมืองใหม่เชียงคานจึงมีชาติพันธ์ที่เป็นชนชาติไทยลาวฝั่งซ้าย ผสมกลมกลืนกับชนชาติไทยฝั่งขวา รักษาวิถีดั้งเดิมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งที่น่าท่องเที่ยวค้นหาองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี ชาติพันธ์ไทยแถบนี้จึงมีข้าวเหนียวเป็นอาหารพื้นเมืองที่รับประทานกับเครื่องเคียงต่างๆ เนื้อปลา ผักสด ผักต้ม ต้ม ครั่ว ยำ หลน หนึ่ง ปิ้งย่างนานาชนิด ผลไม้อีกหลากหลาย ผลของต้นคร้อนำมาดองเพื่อเก็บถนอมอาหารไว้กินยามขาดแคลนผลและดอกคร้อ รับประทานกับข้าวเหนียวยามเช้าหลังตักบาตรพระทำให้รสชาติหวานหอมอย่างอัศจรรย์ยิ่งนักกับบรรยากาศในยามเช้าที่มีความเย็นของลมลำน้ำโขงพัดมาปะทะ เมืองเชียงคานยังไม่จบเพียงเท่านี้ ฉบับหน้าพบกับ “เชียงคานชานเคียงเรียงโขง.....

๐เชียงคานชานเคียงเรียงโขง
ค้อมโค้งโยงใจให้คิดถึง
สงบงามน้ำใจไมตรีตรึง
คือหนึ่งในรัตนมณีศรีเชียงคาน ฯ
เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (จ.14/1/51)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

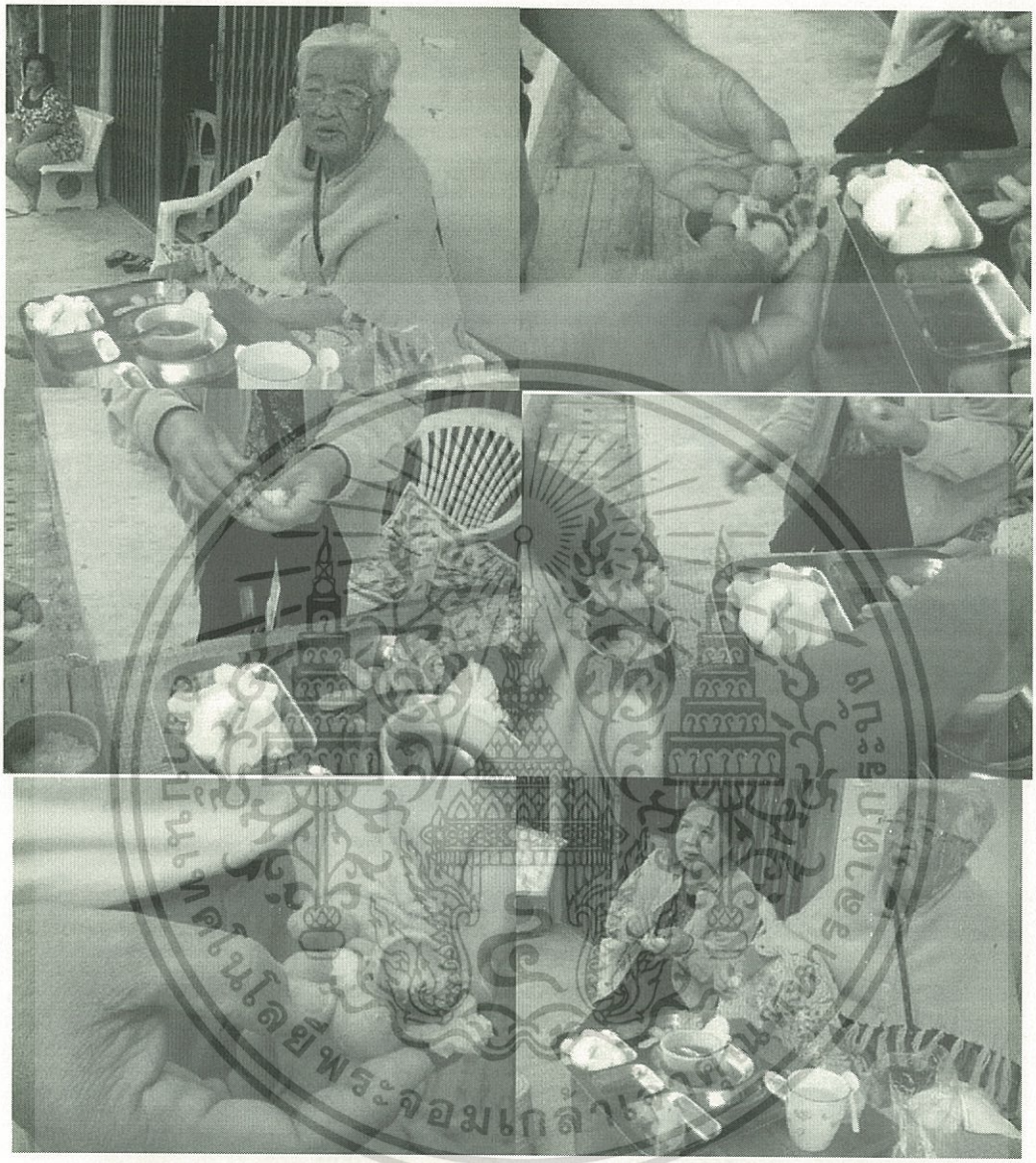

ภาพที่ 4.204 แสดงผลครัวดองทานกับข้าวเหนียวหวามหอมมันเค็มอร่อยรสดีแท้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.205 แสดต้นค้อ คร้อ กระซ้อ กระซ้อง คอส้ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.206 แสดงศิลปสถาปัตยกรรมป้ายหน้าบ้านและร้านค้าที่พัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

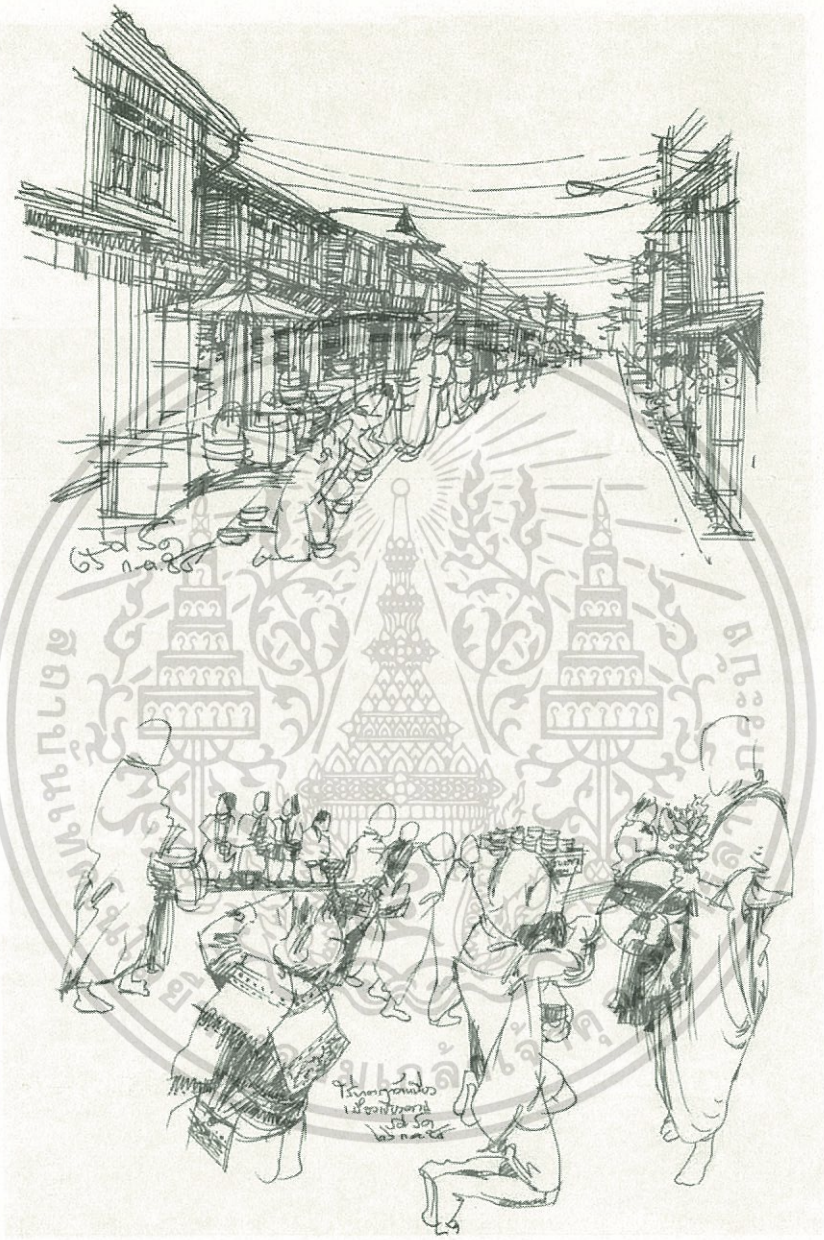

ภาพที่ 4.207 แสดงตักบาตรข้าวเหนียวยามเช้า (พิชัย สดภิบาล 2554)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

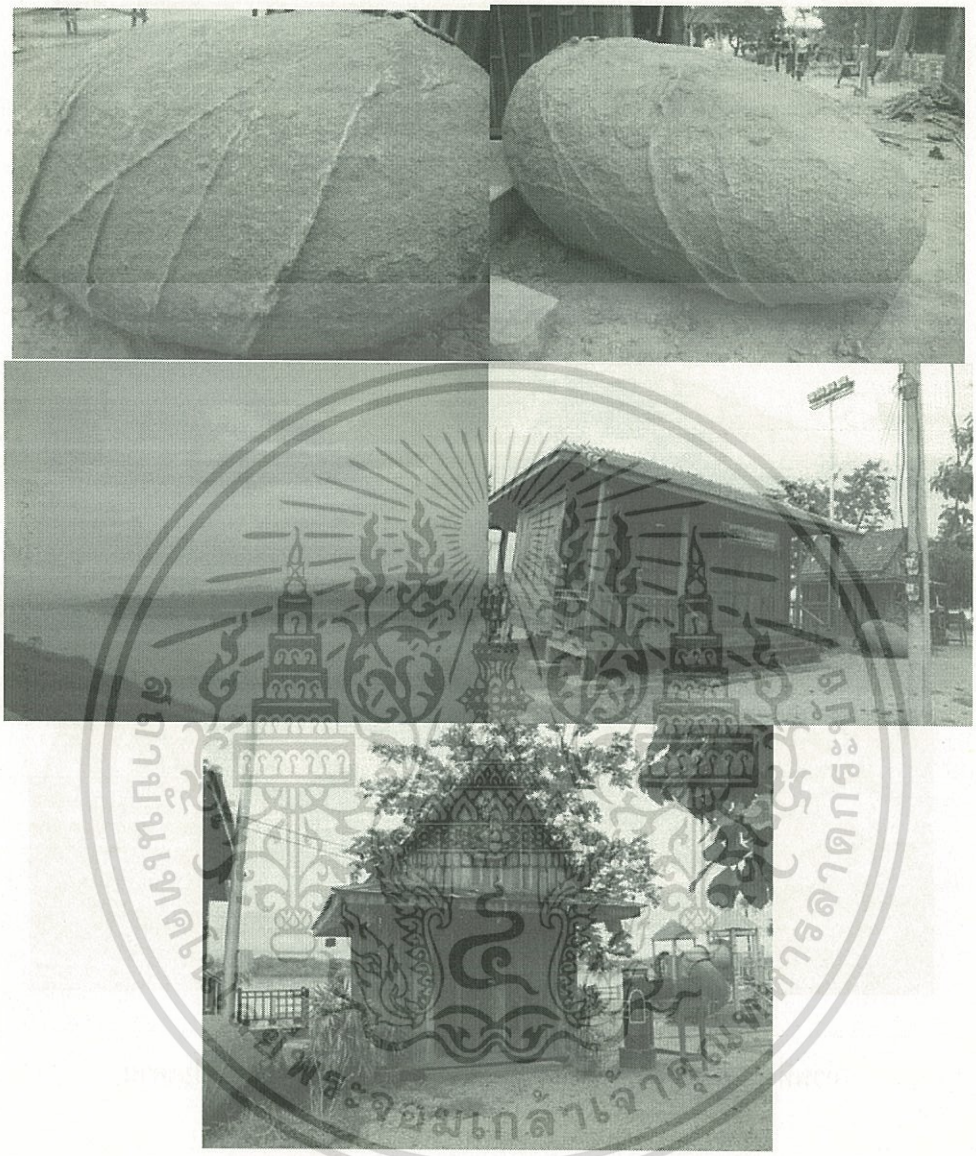

ภาพที่ 4.208 แสดงหินไพญานาคแม่น้ำโขงอยู่หน้าศูนย์ท่องเที่ยวเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

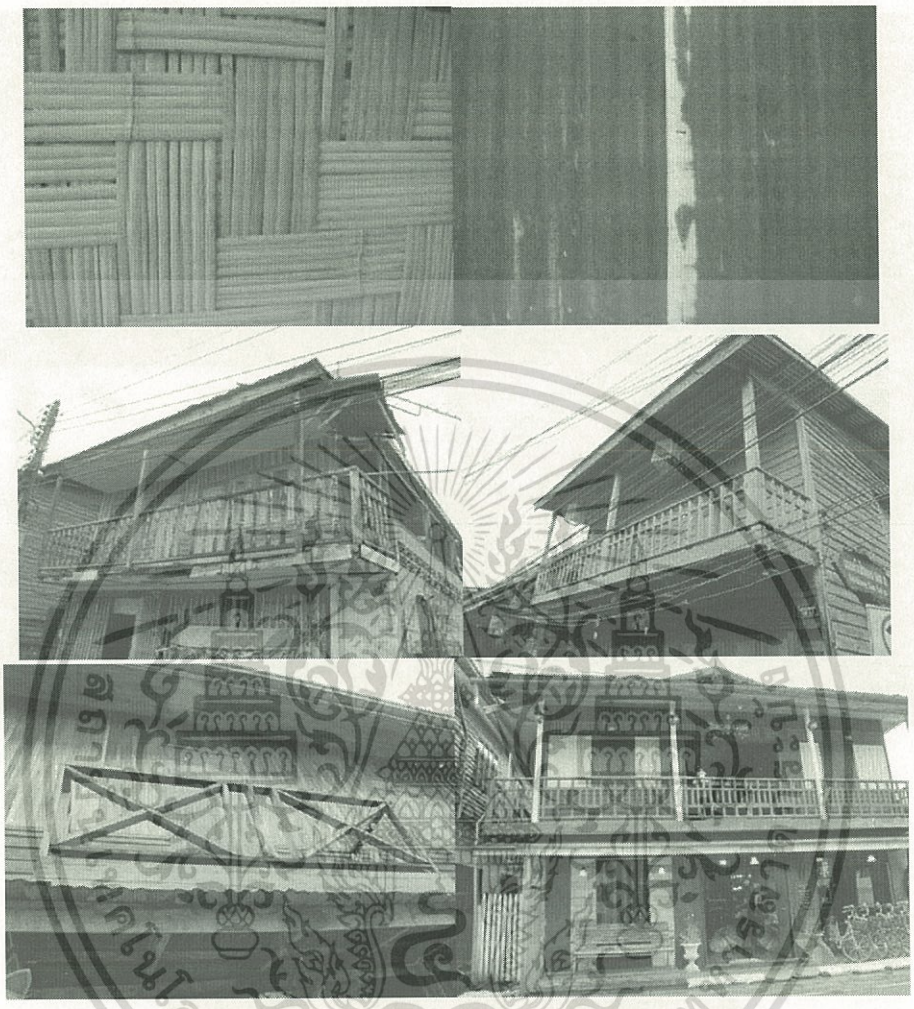

ภาพที่ 4.209 แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.210 แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

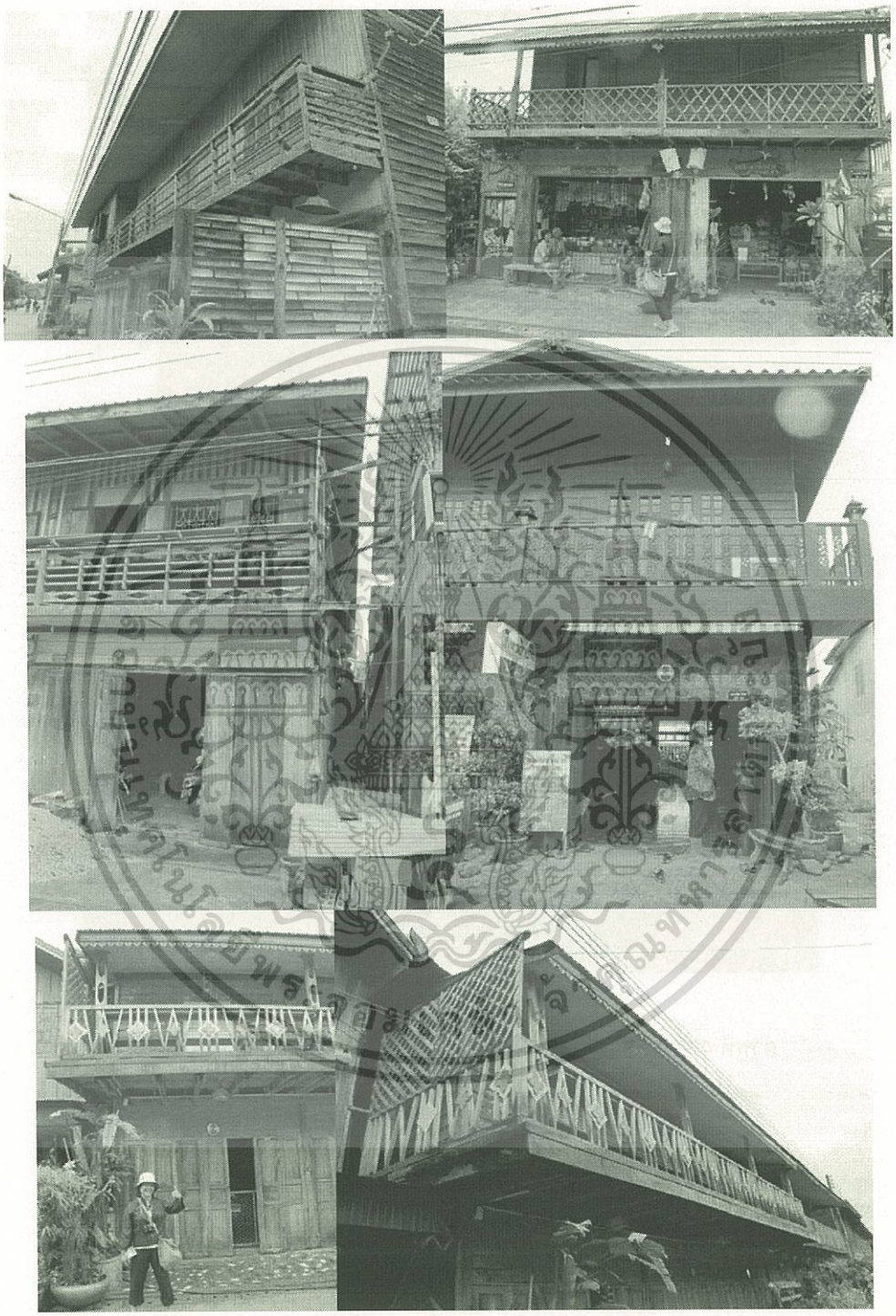

ภาพที่ 4.211 แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

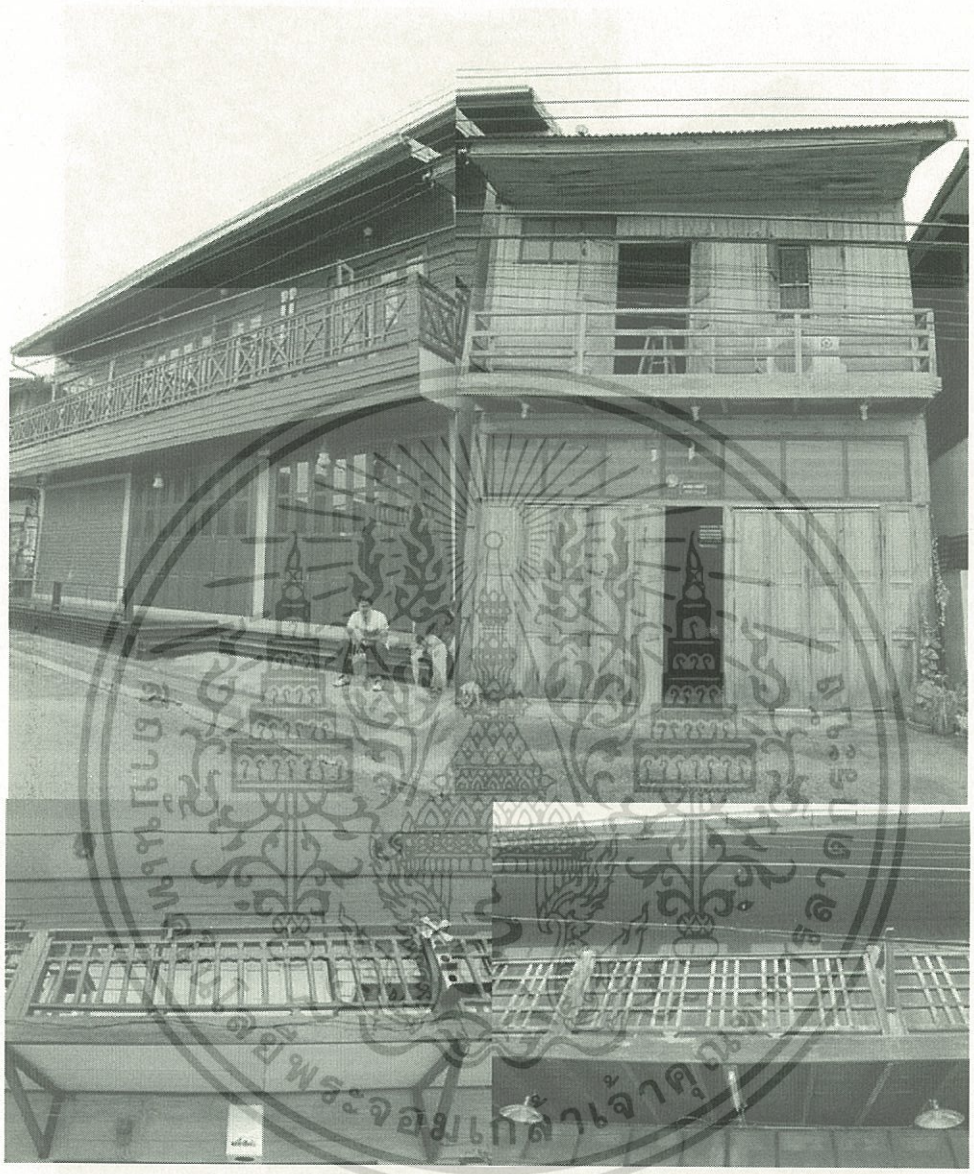

ภาพที่ 4.212 แสดงลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.213 แสดงลักษณะเครื่องประกอบอาคารของเมืองเชียงคาน

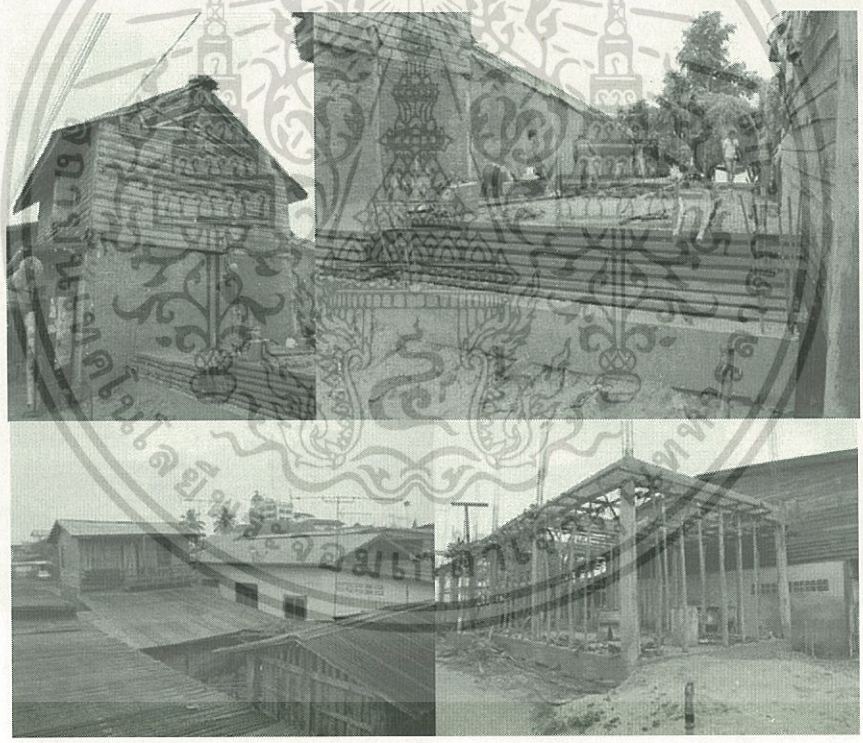

ภาพที่ 4.214 แสดงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสร้างขึ้นมาใหม่และยังรูปแบบดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.215 แสดงชาติพันธุ์ชาวเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.216 แสดงชาติพันธุ์ชาวเมืองเชียงคาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่ได้จากการสำรวจ 10 แห่ง คือ ซึ่งทั้งสิบแห่งนั้นเป็นตลาดพื้นถิ่นที่สามารถเป็นโครงการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ ไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาเสริมสร้างในตัวอาคารร้านตลาด แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ย่านตลาดพื้นถิ่น
2. ตลาดพื้นถิ่นย่านสถานีรถไฟ
3. ตลาดริมโขง

ทั้ง 3 ประเภทจะทำการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 1 การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 1 การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม

การพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยให้ดำเนินไปตามมาตรฐานของการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ปัจจุบันมีหน่วยงานต่างๆได้กำหนดการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการอย่างยั่งยืนองค์การดังกล่าวได้แก่ องค์กร การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม (AAC) สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน (SA) สถาปัตยกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (LEED) และความยั่งยืนทางพลังงานและสิ่งแวดล้อมไทย (TREES) ซึ่งมาตรฐานของแต่ละองค์กร ดังตารางที่ 5.1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบมาตรฐานของการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของการอนุรักษ์อาคาร AAC, SA LEED และ TREES

AAC	SA	LEED	TREES
1. การสงวน คุ้มครองหรือการคงสภาพ การเก็บรักษา(Preservation)	1. เคารพในที่ตั้ง รักษาแผ่นดินและพืชพรรณ (Ecological concern)	1. การเลือกที่ตั้งที่ยั่งยืนและเหมาะสม (Sustainable sites: SS)	1. การบริหารจัดการอาคาร (Building Management)
2. การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation)	2. คำนึงถึงสภาพอากาศในท้องถิ่น ไม่สร้างมลภาวะทางอากาศ (Climate concern)	2. ประสิทธิภาพการใช้น้ำ (Water Efficiency: WE)	2. ที่ตั้งอาคาร (Site & Landscape)
3. การบูรณะ (Restoration)	3. การประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน (Energy Efficiency)	3. พลังงานและสภาพของบรรยากาศ (Energy and Atmosphere: EA)	3. ระบบการใช้น้ำ (Water Conservation)
4. การปฏิสังขรณ์ สร้างใหม่ (Reconstruction)	4. คำนึงถึงความสบายของผู้ใช้อาคารปลอดมลภาวะทางเสียงและทัศนียภาพ (User Concern)	4. วัสดุก่อสร้างและแหล่งที่มา (Materials and Resources: MR)	4. การใช้พลังงาน (Energy & Atmosphere)
	5. ใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพการนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ไม่ใช้วัสดุที่เป็นพิษต่อผู้อาศัย (Material Efficiency)	5. คุณภาพและสิ่งแวดล้อมในอาคาร (Indoor Environment Quality: IEQ)	5. การใช้วัสดุก่อสร้าง (Materials & Resources)
	6. ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพไม่สร้างมลภาวะทางน้ำ(Water Efficiency)	6. กระบวนการออกแบบอย่างมีนวัตกรรมและมีขั้นตอน (Innovation and Design Process: IDP)	6. สภาพแวดล้อมในอาคาร (Indoor Environmental Quality)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม หมายถึง กระบวนการปรับปรุงงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ในด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านโครงสร้าง ด้านกรรมวิธีการก่อสร้าง และด้านการใช้วัสดุครุภัณฑ์ประกอบงานสถาปัตยกรรมการเก็บรวบรวม ทำนุบำรุงรักษา ที่มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ชุมชนยอมรับที่จะจัดการโดยชุมชนการมีส่วนร่วมซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. การเก็บรักษา (Preservation)
2. การฟื้นฟู (Rehabilitation)
3. การบูรณะ (Restoration)
4. การสร้างใหม่ (Reconstruction)

สถาปัตยกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (LEED : Leadership in Energy and Environmental Design)) หมายถึง การออกแบบอาคารให้เป็นไปตามบริบทของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่กำหนดโดย USGBC ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่ได้จัดลำดับของอาคารอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยมีการแบ่งเป็นลำดับขั้นในการได้คะแนน 4 ระดับจากระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูงสุด ได้แก่ Certified Silver Gold และสูงสุดคือ Platinum โดยมีเงื่อนไขดังนี้

1.การเลือกที่ตั้งที่ยั่งยืนและเหมาะสม (Sustainable sites)
2.ประสิทธิภาพการใช้น้ำ (Water Efficiency)
3.พลังงานและสภาพของบรรยากาศ (Energy and Atmosphere)
4.วัสดุก่อสร้างและแหล่งที่มา (materials and resources)
5.คุณภาพและสิ่งแวดล้อมในอาคาร (Indoor Environment Quality)
6.กระบวนการออกแบบอย่างมีนวัตกรรมและมีขั้นตอน (Innovation and Design process)

สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (ASA) หมายถึง ศูนย์รวมของผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม และผู้ที่มีความสนใจในวิชาชีพสถาปัตยกรรม มุ่งบำเพ็ญประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญงดงามทางสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อม และรักษาอารยธรรมของชาติ ในฐานะองค์กรทางอาชีพอิสระทางสถาปัตยกรรม เสริมสร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่มวลสมาชิก เพื่อดำรงไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรี รวมทั้งเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบวิชาชีพของสมาชิกและต่อสังคมให้ความรู้ คำปรึกษาทางวิชาชีพ วิชาการ และสิทธิประโยชน์ แก่สมาชิกและสังคมส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ การศึกษา ค้นคว้า การวิจัย และพัฒนา เพื่อความก้าวหน้าในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมและทันกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรและสถาบัน ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ เพื่อพัฒนาและเผยแพร่ อุดมการณ์ บทบาท และหน้าที่ของสถาปนิก ให้วิชาชีพสถาปัตยกรรมเป็นที่เชื่อถือ ศรัทธาของประชาชน ส่งเสริม พัฒนา และติดตามการปฏิบัติตามพันธะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีว่าด้วยการให้บริการ และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสถาปัตยกรรม เพื่อประโยชน์ของสมาชิกและประชาชน กำหนดและรับรองมาตรฐาน กฎระเบียบ เกี่ยวกับวิชาชีพสถาปัตยกรรมโดยมีกรรมาธิการฝ่ายอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ที่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณารางวัล ด้านอาคารที่ต้องเป็นอาคารที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป หรือเป็นอาคารควรค่าแก่การอนุรักษ์ที่มีคุณสมบัติไม่น้อยกว่าเกณฑ์ต่อไปนี้

1. อาคารและบริบทแวดล้อมที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม โดยไม่จำกัดว่าจะมีรูปแบบของชนชาติใดโดยเฉพาะ
2. อาคารและบริบทแวดล้อมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดี หรือสังคม
3. อาคารที่มีการบำรุงรักษาและอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี โดยมีความสอดคล้องกับข้อกำหนดกฎหมายและขนบประเพณี
4. อาคารที่ใช้ประโยชน์อย่างประสมกลมกลืนไปกับชีวิต และสังคมสืบต่อมาจนปัจจุบัน

มรดกโลก (World Heritage) หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่นเป็นเลิศในระดับสากล เมื่อได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่ง **"มรดกโลก"** แล้ว ไม่ว่าจะตั้งอยู่ในขอบเขตดินแดนของประเทศใด ถือได้ว่าเป็นมรดกของมนุษยชาติทั้งปวงในโลก มรดกโลก ยังเป็นมรดกอันทรงคุณค่าที่มนุษย์ได้รับจากอดีต ได้ใช้และภาคภูมิใจในปัจจุบัน และถือเป็นพันธกรณีในการทำนุบำรุงดูแลรักษา เพื่อมอบให้เป็นมรดกอันล้ำค่าแด่มวลมนุษยชาติในอนาคต มรดกโลก แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ มรดกโลกทางวัฒนธรรม (World Cultural Heritage) และมรดกโลกทางธรรมชาติ (World Natural Heritage)

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ที่มีบทบาทในการสนับสนุน กำกับดูแล โดยตั้งเป็นกองทุนสนับสนุน ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีรายได้มาจากกองทุนของนักลงทุนสถาบันที่รับผิดชอบสังคม (Corporate Social Responsible) ในด้านสังคม (Social Responsible) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Responsible) และด้านเศรษฐกิจ (Economic Responsible) World Heritage UNESCO มี ICCROM (International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) เป็นที่ปรึกษา ที่ประกอบด้วยข้อกำหนดในการพิจารณาแหล่งที่จะเป็นมรดกโลกดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. มีลักษณะโครงสร้างต่างๆ สะท้อนถึงอดีต เช่น งานทางสถาปัตยกรรม ผลงานที่เป็นอนุสรณ์ในเชิงจิตรกรรม หรือประติมากรรม โครงสร้างทางธรรมชาติที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดี ถ้ำที่ใช้เป็นที่อยู่ของมนุษย์ หรือลักษณะอื่นๆ ใกล้เคียงซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญในระดับสากลในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

2. เป็นกลุ่มอาคารที่มีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือลักษณะทางภูมิสถาปัตย์ที่มีคุณค่าหรือความสำคัญในระดับสากลไม่ว่าจะในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

3. เป็นที่ตั้งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลงานของมนุษย์โดยเฉพาะ หรือเป็นการร่วมกันของทั้งมนุษย์และธรรมชาติ รวมทั้งที่ตั้งที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งล้วนมีคุณค่าและความสำคัญระดับสากลไม่ว่าจะในด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

การที่ลักษณะทั้ง 3 ข้อดังกล่าวจะจะถูกจัดว่ามีคุณค่า มีความสำคัญ และมีชื่อเสียงระดับโลกหรือไม่นั้น จะต้องเข้าเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งใน 6 ข้อดังนี้

1. เป็นสิ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของความสำเร็จทางด้านศิลปะซึ่งเป็นต้นแบบหรือแบบฉบับต่อๆ กันมา

2. เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรม ศิลป ผังเมือง หรือภูมิสถาปัตย์ ในแหล่งอารยธรรมแหล่งใดแหล่งหนึ่งของโลก

3. เป็นหลักฐานเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นอารยธรรมหนึ่งๆ ซึ่งสูญหายหรือล่มสลายไป

4. เป็นรูปแบบของอาคาร หรือผลงานด้านสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงซึ่งปรากฏชัดเจนช่วงสำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์

5. เป็นรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานที่มีชื่อเสียง อันสะท้อนลักษณะวัฒนธรรมในช่วงสำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์

6. มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ ความคิด หรือความเชื่อที่มีความสำคัญ และมีชื่อเสียงในระดับสากล

มาตรฐานอาคารเขียวไทย

Green Building ต้นทางมาจากต่างประเทศ ซึ่งเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2513 โดย เซอร์นอร์แมน ฟอสเตอร์ และเร็นโซ เปียโน ร่วมกันออกแบบอาคารโดยเน้นการใช้เทคโนโลยีการลดการใช้น้ำและพลังงาน การก่อสร้างด้วยวัสดุรีไซเคิล หรือวัสดุที่มีความคงทนถาวรเพิ่มขึ้น เสริมการออกแบบอาคารใช้แสงธรรมชาติให้แสงสว่างแทนการใช้ไฟฟ้า และการใช้ระบบการระบายอากาศที่มีประสิทธิภาพ ต่อมาเรื่องการพัฒนาเป็นหลักการสำคัญพื้นฐานของอาคารเขียว จนมีการจัดตั้ง World Green Building Council ซึ่งมีสมาชิกอยู่ทั่วโลกโดยกำหนดหลักการพื้นฐานไว้คือ “The World GBC

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Supports National Green Building Councils Whose Common Mission is to Create a Sustainable Built Environment Through Market Transformation" (สรุปข้อมูลจากวารสารอินทาเนีย ฉบับที่ 5/2551 เดือน กันยายน-ตุลาคม 2551)

"อาคารเขียว หรือ Green Building คืออาคารที่สร้างขึ้นโดย มุ่งเน้นให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เป็นอาคารประหยัดพลังงาน ประหยัดการใช้น้ำ ใช้วัสดุก่อสร้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การดำเนินการทั้งหมดจะไม่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์บังคับ เกิดจากความต้องการของผู้ประกอบการเอง"

อย่างไรก็ตามประเด็นความต้องการของผู้ประกอบการเองนั้น ในที่สุดแล้วต้องสามารถนำมาสร้างตอบแทนคืนกลับสู่ธุรกิจได้ และเช่นเดียวกับเรื่องใหม่ๆของโลกทุนนิยม สหรัฐอเมริกาเป็นหัวหอกนำมาใช้โดยมีข้อกำหนด ลีด (Leadership in Energy and Environmental Design : LEED) หรือหลักเกณฑ์อาคารเขียวของสภาอาคารเขียวสหรัฐฯ ส่วนผลลัพธ์ต่อเนื่องจากนั้นมีทั้งเป็นประโยชน์ ต่อสังคมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ กับการเป็น"อุปสรรค" หรือ Barrier ให้กับประเทศคู่แข่งขันอื่นๆ

อาคาร-ต้นไม้ต้องเข้ากับธรรมชาติ

อาคารหลายแห่งในประเทศไทยนำมาตรฐาน ลีด (LEED) มาใช้เพื่อสร้างอาคารเขียวของตนเอง เป็นการเพิ่ม Performance ให้อาคารและสร้าง Brand ให้บริษัทเจ้าของอาคาร แต่การใช้มาตรฐาน LEED ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ของต่างประเทศมี "ตำหนิ" สองประการคือ ประการแรก เรื่องผู้เชี่ยวชาญในการประเมินว่าได้ตามมาตรฐานหรือไม่กับวัสดุก่อสร้างตามข้อกำหนดนั้นต้องนำเข้าหรือไม่ ประการที่สอง ความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมของประเทศไทย ที่ภูมิศาสตร์แตกต่างกับสหรัฐอเมริกา

การปลูกสร้างอาคารเขียวไม่แตกต่างกับการปลูกต้นไม้ที่ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ผู้คนและหน่วยงานในแต่ละประเทศต้องกำหนดมาตรฐานของตนเองขึ้น นี่เป็นข้อเท็จจริง เวลานี้เมืองไทยอยู่ในช่วง "ประชันขันแข่ง" กันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในเรื่อง "มาตรฐานอาคารเขียว"

ทั้งนี้หลักเกณฑ์พื้นฐานของอาคารเขียวสรุปจากมาตรฐาน TREES ของสถาบันอาคารเขียวมี 7 ประการคือ

1. การบริหารจัดการอาคาร (Building Management) เช่นเตรียมความพร้อมความเป็นอาคารเขียว การประชาสัมพันธ์สู่สังคม คู่มือและการฝึกอบรมแนะนำการใช้งานและบำรุงรักษาอาคาร และการติดตามประเมินผลขณะออกแบบก่อสร้างและเมื่ออาคารเสร็จแล้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ที่ตั้งอาคาร (Site & Landscape) ต้องพิจารณาว่าที่ตั้งของอาคารที่ต้องการสร้างนั้นมีผลเสียต่อระบบนิเวศหรือไม่ บริเวณโดยรอบมีระบบการคมนาคมขนส่ง รวมทั้งมีระบบขนส่งมวลชนที่เหมาะสมรองรับหรือไม่

3. ระบบการใช้น้ำ (Water Conservation) ต้องมีประสิทธิภาพมากที่สุด ส่งผลถึงน้ำเสียที่เกิดขึ้น เมื่อใช้น้ำน้อยน้ำก็เสียน้อยลง รวมทั้งน้ำที่ใช้แล้วต้องนำกลับมาใช้ใหม่ด้วย อาทิ ห้ามใช้น้ำปะปารดน้ำต้นไม้ น้ำสำหรับรดต้นไม้ต้องเป็นน้ำเสียจากอาคารนำมาผ่านการบำบัดแล้ว

4. การใช้พลังงาน (Energy & Atmosphere) การประกันคุณภาพอาคาร : มีแผนการตรวจสอบและปรับแต่งระบบอย่างต่อเนื่องโดยบุคคลที่3 การตรวจสอบเพื่อยืนยันการประหยัดพลังงาน: มีแผนการตรวจสอบและทดสอบประสิทธิภาพการใช้พลังงาน สารทำความเย็นในระบบปรับอากาศที่ไม่ทำลายชั้นบรรยากาศ และการใช้พลังงานทดแทน

5. การใช้วัสดุก่อสร้าง (Materials & Resources) อาคารเขียวต้องก่อสร้างจากวัสดุประหยัดพลังงาน วัสดุในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการขนส่งน้อยสุด วัสดุรีไซเคิลได้รับการพิจารณามากที่สุด

6. สภาพแวดล้อมในอาคาร (Indoor Environmental Quality) ต้องมีความเหมาะสม ต้องมีแสงสว่างเพียงพอกับความต้องการของผู้อยู่อาศัยในอาคาร ไม่มีฝุ่น เชื้อโรค องค์ประกอบในการก่อสร้างต้องไม่ปล่อยสารพิษออกมา เช่น พรม หรือสีต้องไม่มีสารระเหยที่เป็นอันตราย เป็นต้น

7. สร้างด้วยนวัตกรรม Green Innovation หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการลดโลกร้อน ประหยัดพลังงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.2 การเปรียบเทียบกรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน

AAC	NHPA	SA	LEED	UNESCO
1.ภูมิสังคม (Geography Landscape)	1.การสงวน คุ้มครองหรือ การคงสภาพ การเก็บรักษา (Preservation)	1.เคารพในที่ตั้ง รักษาแผ่นดินและ พืชพรรณ (Ecological concern)	1.การเลือกที่ตั้งที่ ยั่งยืนและเหมาะสม (Sustainable sites: SS)	1. เป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึง ความเป็นเอกลักษณ์ด้าน ศิลปกรรมหรือตัวแทนของความ งดงาม และเป็นผลงานชิ้นเอกที่ จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อัน ชาญฉลาดยิ่ง
2.ภูมิ วัฒนธรรม (Cultural Landscape	2.การฟื้นฟู สภาพ (Rehabilitation)	2.คำนึงถึงสภาพ อากาศในท้องถิ่น ไม่สร้างมลภาวะ ทางอากาศ (Climate concern)	2.ประสิทธิภาพการ ใช้น้ำ (Water Efficiency: WE)	2.เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่งในการ ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบ ต่อมาในด้านการออกแบบทาง สถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิ ทัศน์ ตลอดจนการพัฒนา ศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการ พัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งการพัฒนาเหล่านั้นเกิดขึ้นใน ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบน พื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดของโลก
3.นิเวศ วัฒนธรรม (Culture Ecology)	3.การบูรณะ (Restoration)	3.การประหยัด พลังงาน การใช้ พลังงานทดแทน (Energy Efficiency)	3.พลังงานและสภาพ ของบรรยากาศ (Energy and Atmosphere: EA)	3.เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็น เอกลักษณ์ที่หาได้ยากยิ่ง หรือ เป็นพยานหลักฐานแสดง ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือ อารยธรรมซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ หรืออาจสูญหายไปแล้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.2 (ต่อ) การเปรียบเทียบกรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน

AAC	NHPA	SA	LEED	UNESCO
4.ชีวิตวัฒนธรรม (Culture Life)	4.การปฏิสังขรณ์สร้างใหม่ (Reconstruction)	4.คำนึงถึงความสบายของผู้ใช้อาคารปลอดมลภาวะทางเสียงและทัศนียภาพ (User Concern)	4.วัสดุก่อสร้างและแหล่งที่มา (Materials and Resources: MR)	4.เป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรืออุตสาหกรรม
5.ชุมชนทางชาติพันธุ์ (Ethnic Village)		5.ใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพการนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ไม่ใช้วัสดุที่เป็นพิษต่อผู้อาศัย (Material Efficiency)	5.คุณภาพและสิ่งแวดล้อมในอาคาร (Indoor Environment Quality: IEQ)	5.เป็นตัวอย่างของลักษณะอันเด่นชัด หรือของขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ที่มีความเปราะบางด้วยตัวมันเองหรือเสื่อมสลายได้ง่าย เพราะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สามารถกลับคืนดังเดิมได้ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
		6.ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพไม่สร้างมลภาวะทางน้ำ(Water Efficiency)	6.กระบวนการออกแบบอย่างมีนวัตกรรมและมีขั้นตอน (Innovation and Design Process: IDP)	6.มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญหรือความโดดเด่นยิ่ง ในประวัติศาสตร์

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

กลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนต้องมี 5 ด้านดังต่อไปนี้ 1) Stakeholder Relation Strategy 2) Operation Strategy 3) HR Strategy 4) Public Relation Strategy 5) Financial Strategy

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Relation Strategy) มีแนวทางการดำเนินงานได้แก่ จะต้องพัฒนาการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายกับตำบลข้างเคียง เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยการประสานงานงานกับกลุ่มเกษตรหัตถกรรม อุตสาหกรรมชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำการประสานงานกับเครือข่ายนักวิชาการภายนอกเพื่อให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้ที่จำเป็นและเกิดการพัฒนาที่เป็นระบบ และการพัฒนาตลาดในเชิงอนุรักษ์ควรมีการจัดทำแผนงานพัฒนาระยะสั้น ซึ่งแผนระสั้นหรือเร่งด่วนนั้นควรเริ่มที่ 1) สร้างระบบป้องกันน้ำท่วม เมื่อยามน้ำหลาก 2) ปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อป้องกันความร้อน 3) ปรับปรุงให้เกิดอารยะสถาปัตยกรรม 4) ศูนย์บริการการท่องเที่ยว 5) สร้างองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น 6) การฟื้นฟูอาหารดั้งเดิม จากนั้นคงต้องมีการปรับแผนตามความเหมาะสมโดยดูจากแผนระยะกลางที่จะเสนอไว้ว่าจะเริ่มทำ 1) ปรับปรุงอารยะสถาปัตยกรรมภายในตลาดเพื่อนักท่องเที่ยวทุกคน 2) รณรงค์ในการใช้กฎหมายบังคับอาคาร 3) การพัฒนาบุคลากร 4) ตลาดมีชีวิตพิพิธภัณฑ์มีชีวา 5) การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวแบบครบวงจร 6) การพัฒนาชุมชนตลาดเก่าบางหลวงเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของคณะกรรมาธิการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ และระยะยาวที่ประกอบไปด้วย 1) กระบวนการอนุรักษ์ (Summary of Conservation Procedure) ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ประวัติของอาคาร ขั้นตอนที่ 2 สำรวจอาคารและจำแนกวัสดุดั้งเดิม ขั้นตอนที่ 3 วางแผนการทำงานให้เป็นไปตามหลักการของการอนุรักษ์ ขั้นตอนที่ 4 จำเป็นที่จะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนที่ 5 บันทึกการทำงานทั้งหมด และขั้นตอนที่ 6 จัดตั้งหน่วยงานบำรุงรักษาตามขั้นตอนที่กำหนด 2) การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของตลาด เริ่มที่การเก็บรักษาหรือฟื้นฟูนัยอาคารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ร่วมมือกับนักวิชาการทำการวิจัย เพื่อการอนุรักษ์ โดยจะต้องจัดทำข้อจำกัดทางด้านกายภาพของชุมชนตลาดและที่สำคัญจะต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลทำนุบำรุงรักษา 3) การพัฒนาชุมชนตลาดเก่าบางหลวงเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization: UNESCO)

ด้านการดำเนินการ (Operation Strategy) แนวทางการดำเนินงานคือ 1) ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับตลาดแห่งนี้ ตั้งแต่บริษัทห้างร้าน เทศบาลตำบล ผู้นำชุมชนโรงเจ นักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองระดับชาติ รัฐบาล เอกชน ตลอดจนสื่อสารมวลชน ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และแผนการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พัฒนาร่วมกัน 2) จะต้องสร้างผู้นำด้านการอนุรักษ์ตลาดเก่าอย่างยั่งยืนในสาขาอาชีพต่างๆ เช่น การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อาหารและโภชนาการ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ช่างก่อสร้าง ให้เป็นผู้นำต้นแบบเพื่อการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ 3) สร้างชุมชนให้เป็นตลาดเก่าต้นแบบที่มุ่งในประเด็นคนดี พลเมืองดี รายได้ดี และนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแกนในการดำเนินงาน 4) สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนทุกระดับมีความรักในทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยกันดูแลรักษาศิลปสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกของท้องถิ่น 5) บูรณะฟื้นฟู บำรุงรักษา ขึ้นทะเบียนในการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดเก่า

ด้านทรัพยากรมนุษย์ (HR Strategy) แนวทางการดำเนินงานโดย 1) จัดการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดเวทีสาธารณะตามแผนปฏิบัติกับผู้เข้าร่วมโครงการและผู้เกี่ยวข้องที่เป็นแกนนำ 2) มีการคัดเลือกบุคคลตัวอย่าง เพื่อเป็นต้นแบบและถ่ายทอดความรู้ และการปฏิบัติไปสู่สมาชิก และคนในชุมชน 3) มีการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่องให้กับ เจ้าหน้าที่ สมาชิกและผู้มีส่วนร่วมโครงการ 4) มีการขยายสมาชิกไปสู่กลุ่มเยาวชน และขยายไปยังตำบลใกล้เคียง

ด้านความสัมพันธ์ต่อสาธารณะ (Public Relation Strategy) แนวทางการดำเนินงานคือ 1) สรุปผลงานและองค์ความรู้จากการดำเนินงานโครงการในรูปแบบต่างๆ เช่น อยู่ในเว็บ ซีดี และเป็นเอกสาร ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถเรียนรู้ได้ 2) จัดงานประจำปีที่ตลาดบางหลวง โดยนำกิจกรรมต่างๆ ของตำบลบางหลวง และ Stakeholder 3) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งบุคคลภายในและภายนอก

ด้านการเงิน (Financial Strategy) แนวทางการดำเนินงานได้แก่ 1) จัดทำบัญชีครัวเรือนและพัฒนาสถานประกอบการร้านค้าให้สามารถวิเคราะห์สถานะการเงินรายบุคคล และรายครัวเรือนของสถานประกอบการได้ 2) พัฒนากิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นแหล่งเงินของชุมชนได้ดี 3) ประสานงานด้านโครงการและงบประมาณกับหน่วยงานภายนอก 4) พัฒนาและให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการการเงิน ให้สถานประกอบการร้านค้าภายในตลาดและแผงลอย

การประเมินผล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน ประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

ตัวชี้วัด ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

1.จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
2.ชุมชนตลาดมีรายได้เพิ่มขึ้น
3.จำนวนร้านค้าแผงลอยและรถเข็นที่เกิดใหม่เพิ่มขึ้น
4.จำนวนผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เข้าสู่ตลาด
5.การเพิ่มของเทคโนโลยีและการสื่อสาร
6.การเพิ่มทางด้านพลังงาน
7.การจ้างงาน

ด้านสังคม ประกอบด้วย

1. ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม
2. การเสริมสร้างสุขภาวะสุขภาพพลานามัยที่ดี
3. การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง
4. มีความสามัคคีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
5. มีความรับผิดชอบต่อสังคม
6. มีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
7. มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1. เคารพในที่ตั้งรักษาแผ่นดินและพืชพรรณ
2. ประสิทธิภาพด้านการใช้น้ำ ไม่สร้างมลภาวะทางน้ำ
3. การควบคุมมลภาวะทางอากาศคำนึงถึงสภาพอากาศในท้องถิ่นไม่สร้างมลภาวะทางอากาศ
4. ประสิทธิภาพด้านพลังงาน การประหยัดพลังงานการใช้พลังงานทดแทน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. ประสิทธิภาพใช้วัสดุ การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ไม่ใช้วัสดุที่เป็นพิษต่อผู้อาศัย
6. ลดการใช้ทรัพยากร
7. ลดปริมาณของเสีย

ด้านการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

1. การสงวน คุ้มครองหรือการคงสภาพ การเก็บรักษา (Preservation)
2. การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation)
3. การบูรณะ (Restoration)
8. การปฏิสังขรณ์ สร้างใหม่ (Reconstruction)
9. เคารพในที่ตั้งรักษาแผ่นดินและพืชพรรณ
10. คำนึงถึงสภาพอากาศในท้องถิ่นไม่สร้างมลภาวะทางอากาศ
11. การประหยัดพลังงาน
12. การใช้พลังงานทดแทน
13. คำนึงถึงความสบายของผู้ใช้อาคาร ปลอดมลภาวะทางเสียงและทัศนียภาพ
14. ใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพการนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ ไม่ใช้วัสดุที่เป็นพิษต่อผู้อาศัย
15. ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สร้างมลภาวะทางน้ำ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้

การพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้จัดการดังนี้

1. สมควรดำเนินการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปีให้ปรากฏอยู่อย่างยั่งยืน โดยยึดหลักการและเงื่อนไขตามมาตรฐาน ของการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม (AAC: Architectural Arts Conservation) สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน (SA) สถาปัตยกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (LEED) และความยั่งยืนทางพลังงานและสิ่งแวดล้อมไทย (TREES) การอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์ (NHPA) องค์กรเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมของ UNESCO (ICOMOS Thailand Association)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. นำกลยุทธ์การจัดการอย่างยั่งยืนสำหรับการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมไปใช้กับชุมชนตลาดโดยจัดแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบตามกิจกรรมต่างๆ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ให้ครอบคลุมทั้ง 5 ด้านคือ 1) Stakeholder Relation Strategy 2) Operation Strategy 3) HR Strategy 4) Public Relation Strategy 5) Financial Strategy

3.นำตัวชี้วัดไปปรับใช้เพื่อการประเมินการพัฒนาสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีผลในทางเพิ่มขึ้นหรือต่ำลงอย่างใน 4 ด้านคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1.จัดทำแบบประเมินและนำแบบประเมินไปใช้เป็นเครื่องในการวิจัยเชิงปริมาณ นำข้อมูลไปจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดประจำปีเพื่อใช้ในการปรับปรุงแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ

2.ควรจัดการดำเนินการวิจัยชุมชนโดยให้คนในชุมชนทำการวิจัยโดยมีนักวิจัยเป็นพี่เลี้ยงในการทำวิจัยให้ครบทั้ง 6 ด้าน และให้งานวิจัยที่ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยชุมชนเอง และเป็นการระดมทุนจากแหล่งต่างๆให้มาช่วยในรูปแบบของ CSR จากภาคเอกชน

3.ควรจัดการศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้ได้ตามข้อกำหนดจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ให้ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น [สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (The Association of Siamese Architects under the Royal Patronage of His Majesty the King) หรือ อาษา (ASA).2525]

4.ควรทำการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทั้งทางด้านการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน ศิลปวัฒนธรรมไทยจีน ควบคู่กับการมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เชิงประวัติศาสตร์ และเผยแพร่สู่ระดับสากล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

การเคหะแห่งชาติ. (2553). **โครงการศึกษาวิจัยมาตรฐานที่อยู่อาศัยและชุมชนเพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าของเมือง.** กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย.

การเคหะแห่งชาติ กองบรรณาธิการ. (2555). **อารยสถาปัตย์เพื่อคนทั้งมวล.** กรุงเทพ ฯ : วารสารบ้านและเมืองเพื่อการพัฒนาบ้านและเมือง.ฉบับที่ 16 ตุลาคม - ธันวาคม 2555

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556. **คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า.**กรุงเทพ ฯ : โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก.

_____. (2556). **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าเล่มที่ ๓ ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ในประเทศไทย.**กรุงเทพ ฯ : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กำธร กุลชล. (2540). **การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมบนถนนราชดำเนินกลาง: ประสบการณ์จากภาคปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : หน้าจั่ว. ฉบับที่ 15. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กตัญญู หิรัญญสมบูรณ์. (2545). **การบริหาร.** กรุงเทพฯ : บริษัทเท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2539). **การวิจัยทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2552). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนาธรรม.** กรุงเทพฯ : (พิมพ์ครั้งที่ 3) โรงพิมพ์ธรรมสภา.

_____. (2539). **ประสบการณ์วิจัยทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (บรรณาธิการ)

_____. (2539). **วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทยและนานาชาติ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จตุพล อังศุเวช. (2548). **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในสำนึกไทย-มอญ ในความแปรเปลี่ยนของกาลเวลา.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวทยาลัยศิลปากร.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จิตพงศ์ อักควงค์. (2546). **การตอบรับของชุมชนต่อการอนุรักษ์มรดกในเมืองหลวงพระบางแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.** กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาอย่างยั่งยืน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จำเริญ จิตรหลัง.(2555).นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มืออาชีพ.ค้นหาเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2555 จาก www.trg1.obec.go.th/new_file/p8351222019.doc

เฉลิม รัตนทัศนีย. (2539). **วิวัฒนาการศิลป์ สถาปัตยกรรมไทยพุทธศาสนา.** (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.เนื่องในวโรกาสกาญจณาภิเษกสมโภชน์.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2549). **ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่.** กรุงเทพฯ : ธรรมกมลการพิมพ์.

โชติ กัลยาณมิตร. (2525). **วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมไทย.** หน้าจั่ว. ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร. เนื่องในวโรกาสกาญจณาภิเษกสมโภชน์.

_____. (2539). **สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เนื่องในวโรกาสกาญจณาภิเษกสมโภชน์.

ตรึงใจ บูรณสมภพ. (2537). **รูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 9.** อาษา. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์. 49 - 52.

ทรงยศ วีระทวีมาศ. (2539). **สถาปัตยกรรมสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: สมาคมมัณฑนากรแห่งประเทศไทย.

ธงชัย สันติวงษ์. (2540). **พฤติกรรมองค์การ : การศึกษาการบริหารพฤติกรรมองค์การเชิงบริหาร.** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ธนิต จินดาวณิค พรรณชลัท สุริโยธิน และ วรภัทร์ อิงคโรจน์ฤทธิ์. (2550). **แบบประเมินอาคารประหยัดพลังงานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย.**การประชุมเชิงวิชาการเครือข่ายพลังงานแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 23 - 25 พฤษภาคม 2550 กรุงเทพฯ : โรงแรมใบหยกสกาย.

ดิลก ถือกล้า. (2547**). เปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำแบบ Principle Centered Leadership กับ Managerial Grid. การบริหารคน**

พงศ์ หรดาล. (2551). **จิตวิทยาอุตสาหกรรม.** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

มนทัต เหมพัฒน์. (2548). **การศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนแถวไม้ตลาดเก่าหนองจอกซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสังคมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

มัลลิกา ต้นสอน. (2544). **พฤติกรรมองค์การ.** กรุงเทพฯ : บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำกัด.

มัลลิกา ธรรมจริยาวัฒน์,จารุวรินทร์ โอสถานุเคราะห์ และ มรกต พรพิบูลย์. (2550). **วิธีการวิจัยทางธุรกิจ.** กรุงเทพฯ : Thomso Learning.

เมธา ปิงสุทธิวงศ์. 2556. **การเงิน-การลงทุน Financial Planning.** กรุงเทพธุรกิจ.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. (2538). **สถาปัตยกรรมกัมปนาทแห่งความสงัด.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2540). **สถาปัตยกรรมกัมปนาทแห่งความสงัด.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภดล สหชัยเสรี. (2539). **ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและวิธีวิจัย. เอกสารการสอน.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

_____. (2540). **"วิธีการแบบ Paradigmatic และ Programmatic ในกระบวนการหาข้อมูลเพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรมและชุมชน"**วารสารพระจอมเกล้าลาดกระบัง. ปีที่ 5. ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2540).

มูลนิธิชุมชนไท. (2547). ***"เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่." "ปลูกบ้าน....สร้างชุมชนคนสามชุก."*** วารสารชุมชนไท ปีที่ 4 ฉบับที่ 14 กรกฎาคม.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2540). **ภาวะผู้นำกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพฯ : บริษัท ธนธัช การพิมพ์ จำกัด.

รังสิมา สุทธิพงศ์เกียรติ์. (25 พ.ย. – 1 ธ.ค. 2548). ตลาดเก้าห้อง : เสน่ห์ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มิอาจลืมเลือน. **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 52,27** .หน้า.29

เรืองศักดิ์ กันตะบุตร. (2537). **รูปแบบของศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน.** อาษา. วารสารของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (ธันวาคม). 44 - 48.

รุจ รัตนพาหุ. (2547). **การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานิพนธ์ สถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรมมหาวิทยาลัย.

วิวัฒน์ เตมียพันธ์.(2557).**คติความเชื่อ.**กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. สจล.

วิภาดา คุปตานนท์. (2544). **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.

วารนาถ แสงมณี. (2553). **องค์การ : ทฤษฎี การออกแบบ และการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตรอุตสาหกรรม. สจล.

_____. (2552). เอกสารคำสอน. **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และบรรษัทภิบาล.** กรุงเทพ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

_____. (2546). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ.** กรุงเทพ ฯ : เท็กซ์ แอน เจอนัล พับลิเคชั่น จำกัด. 6 - 4.

วิมลสิทธ์ หรยางกูร. (เมษายน 2529). ปัญหาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม. **อาษา.** ฉบับที่1. วารสารของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ หน้า. 74 - 79.

วิมลสิทธ์ หรยางกูร. (กันยายน-ตุลาคม 2533). อุปสรรค 12 ประการ ในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมไทย. **อาษา.** ฉบับที่15. วารสารของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ หน้า. 52 - 57.

วิมลสิทธ์ หรยางกูร. (พฤศจิกายน 2537). สถาปัตยกรรมไทย: ข้อจำกัดและทางเลือกในการสืบสาน. **อาษา.** ฉบับที่15. วารสารของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ หน้า. 86-95.

_____. (มิถุนายน. 2539). สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ (ไทย ร. 9) เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย: ข้อคิดเห็นบางประการในการกำหนดแนวรูปแบบสูตรสำเร็จในการสร้างสรรค์. **อาษา.** ฉบับที่15. วารสารของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ . 48 - 65.

วิมลสิทธ์ หรยางกูร. กอบกุล อินทรวิจิตร. สันติ ฉันทวิลาศวงศ์ และ วีระ อินพังทัง. (2536). **แนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป.

วิมลสิทธ์ หรยางกูร. วีระ อินพังทัง และ สันติ ฉันทวิลาศวงศ์. (2544). **รายงานการวิจัยสถานภาพผลงานทางวิชาการสาขาสถาปัตยกรรมในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท ทีซีจี พริ้นติ้ง จำกัด.

วิไลมอญ พงศ์สวัสดิ์. (2551). **การอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นของเรือนลาวลุ่มในเขตอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง.**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวทยาลัยศิลปากร

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ. (2547). **เส้นทางสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์.** เชียงใหม่ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

น.ณ. ปากน้ำ. (2530). **พจนานุกรมศิลป์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

นิจ หิญชีระนันทน์. (2536). **สถาปัตยกรรมไทย.** ปาฐกถาชุด “สิรินธร”. ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ณ ห้องประชุมสารนิเทศน์ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพิณ วัฒนกิจ. บรรณาธิการ (2542). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ใน *ระเบียบวิธีวิจัย : วิจัยสังคมศาสตร์.* กองการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข.

พิชัย สดภิบาล. (2547). **การพัฒนาตลาดสามชุกในเชิงอนุรักษ์.** กรุงเทพฯ : งานตำราและเอกสารการพิมพ์.คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สจล.

_____. (2549). **การพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์.** กรุงเทพฯ : งานตำราและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารการพิมพ์.คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สจล.

_____. (กรกฎาคม - กันยายน 2553). ภาวะผู้นำและการจัดการความขัดแย้ง “ตลาดบางหลวง ร.ศ.122.”**วารสารนักบริหาร.** 30(3) : 191-197

_____. (2554). ความรับผิดชอบต่อสังคมที่ยั่งยืนของผู้ดำเนินธุรกิจบริการประเภทรีสอร์ทในภาคเหนือของประเทศไทย. **ใน การประชุมวิชาการระดับชาติทางศิลปศาสตร์ประยุกต์ ครั้งที่ 2** วันที่ 20 สิงหาคม 2554.(132-140) กรุงเทพฯ. งานตำราและเอกสารการพิมพ์.คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม.

_____. (2555). **การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ตลาดบางหลวง-ตลาดเก่า ๑๐๐ ปี ร.ศ.๑๒๒.** กรุงเทพฯ : งานตำราและเอกสารการพิมพ์.คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สจล.

_____. (2556). **ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน.**กรุงเทพฯ. งานตำราและเอกสารการพิมพ์.คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม.สจล.

_____. (2557). **ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 2.**กรุงเทพฯ. งานตำราและเอกสารการพิมพ์.คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สจล.

ภิญโญ สุวรรณคีรี. (ธันวาคม 2537). รูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 9. **อาษา.** วารสารของสมาคมสถาปนิกสยามฯ. หน้า. 55 - 56.

ภิญโญ สุวรรณคีรี. (2541). **ลายไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2543). **สัตว์หิมพานต์.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2546). **ลวดลายองค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบี้ย.

ธีระ บรรดาศักดิ์ ,วันชัย ลีลากวีวงศ์และสิทธิชัย แซ่เหล่ม. (2556). การศึกษาขีดความสามารถเชิงแข่งขันห่วงโซ่อุปทานของตลาดบางหลวง ร.ศ.122 . บทความวิจัย. **การประชุมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 พฤษภาคม 2556 (541)**

นรีรัตน์ ทับทองกุล. (2553). **การศึกษาโครงการค่ายเรียนรู้คุณธรรมนำชีวิตพอเพียง.** กรุงเทพฯ : กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.

เบญจมาศ กุฎอินทร์. (2548). **การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเอเชีย.** บันทึกจากการปาฐกถา. Professor Dr.Yukio Nishimura.The University of Tokyo. Executive Committee of ICoMOS International Field School on Asian Heritage.กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เบญจวรรณ อุบลศรี. (2550). **ครุศาสตร์สถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม.คณะครุศาสตรอุตสาหกรรม.สจล.

บุญชม ศรีสะอาด. (2537). **การพัฒนาการสอน.** กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2543). **การวิจัยเบื้องต้น.** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุรีวิยาสาส์น.

_____. (2545). **วิธีการสร้างสถิติสำหรับการวิจัย.** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บัณฑิตวิทยาลัย. (2554). **คู่มือจัดทำวิทยานิพนธ์.** (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. (2525). งานสถาปัตยกรรมไทย. **หน้าจั่ว.** ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____. (2544). ***การอนุรักษ์โบราณสถานของชาติ.*** เอกสารประกอบการบรรยายโครงการเพิ่มพูนศักยภาพของท้องถิ่นด้านธุรกิจการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนัษฐิติ. (เมษายน 2533). แนวความคิดในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในสหรัฐอเมริกา. : **วารสารอาษา.** หน้า 42 – 50

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนัษฐิติ ,สัญชัย หมายมั่น . (2533). การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม. **วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 2, หน้า 6 - 18

ปริญญา ชูแก้ว. (2557).**การอนุรักษ์ชุมชนที่อยู่อาศัยดั้งเดิม:ประสบการณ์จากการทำงานภาคสนาม.**กรุงเทพฯ :บริษัท พลัสเพรส จำกัด.

ปาริชาติ หอมเกษร. (2556). **ทฤษฎีพื้น ฐานและสถานภาพการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมในวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของประเทศไทย (2541-2555).** กรุงเทพฯ : คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผุสดี ทิพทัส. (2538). **เกณฑ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชัย สดภิบาล.2547. **การพัฒนาตลาดสามชุกในเชิงอนุรักษ์.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 110 หน้า.

_____.2549. **การพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 300 หน้า.

_____.2549. **เส้นสายคลองสวน.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 100 หน้า.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

_____.2551. **ครุศาสตร์สถาปัตยกรรม.** ***การอนุรักษ์ตลาดเก่าใกล้เมือง.*** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 250 หน้า.

_____.2550. **วิเคราะห์การออกแบบ.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 120 หน้า.

_____.2551. **เส้นสายบรรยายวิชาชีพ.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 235 หน้า.

_____.2552. **ครุศาสตร์สถาปัตยกรรมการออกแบบ.** ***การอนุรักษ์ตลาดโบราณ.*** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 200 หน้า.

_____.2552. **ครุศาสตร์สถาปัตยกรรมการออกแบบ.** ***การอนุรักษ์ตลาดโบราณ.*** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 200 หน้า.

_____.2553. **วัสดุพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้ในการผลิตครุภัณฑ์.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ : 352 หน้า

_____.2553. (กรกฎาคม - กันยายน 2553). ภาวะผู้นำและการจัดการความขัดแย้ง “ตลาดบางหลวง ร.ศ.122. **วารสารนักบริหาร.** มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.ปีที่ 30 ฉบับที่ 3

_____.2554. **วัสดุพื้นถิ่นภาคใต้ที่ใช้ในการผลิตครุภัณฑ์.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ : 352 หน้า

_____.2554. **วัสดุพื้นถิ่นภาคเหนือที่ใช้ในการผลิตครุภัณฑ์. กรุงเทพฯ :** โอเดียนสโตร์ : 368 หน้า

_____.2555. **การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ตลาดบางหลวง-ตลาดเก่า ๑๐๐ ปี ร.ศ.๑๒๒.** กรุงเทพฯ : งานตำราและเอกสารการพิมพ์.คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม.

_____.2555. **ศึกษาศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี เพื่อการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ในภาคกลางของประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 350 หน้า.

_____.2555. **.โครงการพัฒนาตลาดโบราณเชียงคานในเชิงอนุรักษ์.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 100 หน้า.

_____.2556. ***ฟื้นตลาดร้อยปี...ฟื้นเศรษฐกิจชุมชน.*** **รายการชั่วโมงทำกิน** ช่อง **สถานโทรทัศน์ไทพีบีเอส** (ThaiPBS) ในเรื่อง รายการชั่วโมงทำกิน ออกอากาศ วันศุกร์ที่ 19 เมษายน 2556 เวลา 10.00-10.30 น.

พิชัย สดภิบาล และ พัสตราภรณ์ ทิพยโสธร.2557. การพัฒนาหลักสูตรสถาปัตยกรรมระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลาดกระบัง. กรุงเทพฯ : วารสารวิชาการ The 10th International Conference on Developing Real-Life Learning Experiences: Education for Sustainable Development As a pathway to ASEAN Community (DRLE2015). Bangkok, Thailand on the 11th of May, 2015 คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พิชัย สดภิบาล.2557 (มีนาคม - ธันวาคม 2557). ***ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.*** **Me Style Home and Living.March-December.2014 Issue 01-10**

_____.2558 (มกราคม - ธันวาคม 2558). ***ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.*** **Me Style Home and Living.March-December.2015 Issue 01-12**

_____.2559 (มกราคม - ธันวาคม 2559). ***ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.*** **Me Style Home and Living.March-December.2016 Issue 01-10**

_____.2558. ***ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 3 ตลาดคลองมหาสวัสดิ์.*** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 180 หน้า.

_____.2558. ***กลยุทธ์การจัดการอย่างยั่งยืนสำหรับการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี Sustainable Management Strategy for Conserving the Centuries-Old Architecture Arts of Vernacular Markets*** **วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ฉบับที่ 1ปีที่14 มกราคม-เมษายน 2558**

_____.2559. **ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 4 การอนุรักษ์ตลาดพื้นถิ่นทั่วไทย.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 210 หน้า.

_____.2559. ความรับผิดชอบสังคมแบบยั่งยืนของผู้ดำเนินธุรกิจบริการประเภทโรงแรมที่พัก ในภาคเหนือ Corporate Sustainable Responsibility of Business Service Category Hotel in the North วารสารวิชาการ "การประชุมวิชาการระดับชาติทางศิลปศาสตร์ประยุกต์ ครั้งที่ 5 (NCAA 2558)" คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

_____.2556. **อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ตลาดบางหลวง ร.ศ.๑๒๒** ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 200 หน้า.

_____.2556. **อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ตลาดเก่าอ่างศิลา ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 200 หน้า.

_____.2556. **ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 1** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 100 หน้า.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

_____.2556. **การศึกษารายบุคคล.** กรุงเทพฯ : บริษัท เจสไมล์ ดีไซด์ จำกัด. 102 หน้า.

_____.2556. **การออกแบบเชิงภูมิสังคม. กรุงเทพฯ : บริษัท เจสไมล์ ดีไซด์ จำกัด. 142 หน้า.**

_____.2557. **ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 2** กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 100 หน้า.

พิพัฒน์ หิรัณย์วณิชชากร. (2548). **ระบบการสื่อสารข้อมูลเครือข่ายคอมพิวเตอร์.** กรุงเทพฯ : ซีเอดยูเคชั่น จำกัด.

พีรานันท์ ปัญญาวรานันท์. 2555. (7 - 9 พฤษภาคม). กม.อนุรักษ์พลังงานฉบับใหม่สิงคโปร์บอกอะไรกับประเทศไทย. **ประชาชาติธุรกิจ** : 40.

ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม. (2547). **โครงการพัฒนาตลาดสามชุกในเชิงอนุรักษ์.** คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สจล.

ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี. (2556). รูปแบบบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์.เชียงใหม่. สำนักพิมพ์มหาวิยาลัยเชียงใหม่.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2546). **การจัดการเชิงกลยุทธ์และกรณีศึกษา.** กรุงเทพฯ : บริษัท ธรรมสาร จำกัด.

สธญ ภู่คง,เอื่อมเดือน. (2550). **การวิจัยเชิงคุณภาพเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สธญ ภู่คง. (2552). **การวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ: เอกสารคำสอน ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. (2524). **สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น.** กรุงเทพฯ:คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.

สิทธิพร ภิรมย์รื่น. (2547). *แนวความคิดและหลักการอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม.*สถาปัตยกรรมสู่โลกกว้างสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงท้องถิ่น. **เอกสารประชุมสัมมนาวิชาการ.** กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2543). **พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนอ นิลเดช. (2544). **ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมใจ นิ่มเล็ก. (2530). ลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย. **หน้าจั่ว.** ฉบับที่ 7. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

_____. (2531). **สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984) จำกัด.

สมคิด จิระทัศนกุล. (2544). **วัด: พุทธศาสนาสถาปัตยกรรมไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2539). **คติสัญลักษณ์และความหมายของซุ้มประตู-หน้าต่างไทย.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

สมชาติ จึงสิริอารักษ์. **การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. เอกสารประกอบการสอนวิชาอนุรักษ์สถาปัตยกรรม.

สมบัติ ประจญศานต์. ดนัย นิลสกุล และ จักรกริช พรหมราษฎร์. (2550). **การศึกษาแนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้.**

สมโภชน์ เอนกสุข.(มีนาคม.2548). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. **วารสารการวิจัยและวัดผลการศึกษา** 3(1) : 18-31.

สำนักโบราณคดี. (2546). **คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

สิทธิพร ภิรมย์รื่น. (2547). **การอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม : แนวคิด หลักการ และผลการปฏิบัติ.** หน้าจั่ว. ฉบับที่ 20. กรุงเทพฯ :

สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (2537). 70 ปีแห่งการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม (ไทย). **หน้าจั่ว.** ฉบับที่ 12. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุพล ปวราจารย์. **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ การอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี.** เอกสารประกอบการสอนวิชาเทคนิคการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย. เชียงใหม่: คณะวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

สุเทพ สุนทร. **เภสัชมานุษยวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ด่านสุทธาหการพิมพ์.

สัลยุทธ์ สว่างวรรณ. (2546). **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพ ฯ : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดชัยน่า จำกัด.

สฎายุ ธีระวณิชตระกูล. (2547). การส่งเสริมพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ สู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การอย่างยั่งยืน. **วารสารศึกษาศาสตร์,** 16 (1), 15 - 28).

สถาพร ดีบุญมี ณ ชุมแพ และ พิชัย สดภิบาล. 2552. **วัสดุพื้นถิ่นภาคกลางที่ใช้ในการผลิตครุภัณฑ์. กรุงเทพฯ :** โอเดียนสโตร์ : 180 หน้า

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2539). **ความเป็นมนุษย์กับการเป็นนักมานุษยวิทยา ประสบการณ์ภาคสนามในภาคกลาง ในประสบการณ์ทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม.**ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร

_____. (2537). **วัฒนธรรมความยากจน: สลัมแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในวัฒนธรรมเมือง: ชุมชนเมืองและการเปลี่ยนแปลงในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร

_____. (2536). **วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย.** สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ

_____. (2537). **เรือนไทย บ้านไทย.** หนังสือเนื่องในพิธีเปิดสำนักงานใหญ่ การเคหะแห่งชาติ.

เหงียน ง็อก ตุง. (2550). **การอนุรักษ์บ้านล้อมสวนพื้นถิ่น.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวทยาลัยศิลปากร.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. (2525). ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทยศึกษา. **หน้าจั่ว.** ฉบับที่ 2. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 22 - 43.

_____. (2525). ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทยศึกษา. **หน้าจั่ว.** ฉบับที่ 2. วารสารทางวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 22 – 44.

_____. (2531). **แนวทางศึกษาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย.** อาษา. วารสารของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (กรกฎาคม-สิงหาคม). 67 - 71.

อัน นิมมานเหมินท์. (2352). **เรือนไทยแบบดั้งเดิม: ลักษณะดั้งเดิมของเรือนไทย.** วาระครบหกรอบ ของ ศ.อัน มินมานเหมินท์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2547). **การวิเคราะห์และออกแบบระบบ.** กรุงเทพฯ : ซีเอดยูเคชั่น จำกัด.

อรศิริ ปาณินท์. (2538). **กระบวนการออกแบบ.** กรุงเทพฯ : รังสิตยูนิเจอร์ซิตี้ เพรส,

_____. **มนุษย์กับการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ: รังสิตยูนิเวอซิตี เพรส. หน้า 3.

_____. **ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์หาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. **ส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อรศิริ ปาณินท์ และ สมคิด จิระทัศนกุล. (2545). **โครงการความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคกลาง เรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมือง**

อวิรุทธ์ ศรีสุธาพรรณ. (2552). **การประเมินสมรรถนะด้านพลังงานของอาคาร** : จังหวัดปทุมธานี. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อัจฉรา จันทร์ฉาย. 2552. เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการธุรกิจแบบยั่งยืน.สาขาวิชาการจัดการ.ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.ฤทัย ใจจงรัก. (2537). **สถาปัตยกรรมไทยกับพระพุทธศาสนา.** หน้าจั่ว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____. (2546). **สัดส่วนในงานสถาปัตยกรรมไทย.** กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฤทัย จงใจรัก. ภิญโญ สุวรรณคีรี. วิวัฒน์ เตมียพันธ์. วิโรจน์ ศรีสุโร. และ มารุต อัมรานนท์. (2536). **เรือนไทย.** (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ : ฉลองรัตน์.

Amaladoss, M. X. and Manohar, H. L. 2011. Communicating Corporate Social Responsibility: A Case of CSR Communication in Emerging Economies. **Corporate Social Responsibility and Environmental Management.** Wiley. DOI: 10.1002/csr.287.

Amir, Ali Khant. (2009). **Assessing Sustainable Adaptive Re_use of Historical Buildings.** Department of Civil Engineering Qom University Old rod of Isfehan, Qom IRAN Arban Redevelopment Authority. (2011). **Conservation Guidelines.** National Planning and Conservation Authority for Singapore.

Broaden, F. Marie. (1979). **Site Planning and Design.** In J.C. Snider and A.J. Catnaps (ed.), Introduction to Architecture, New York: McGraw - Hill

Borschberg, Peter. (2010).***The Singapore and Melaka Straits.*** NUS Press,

Clarence Aasen. (1998). **Architecture of Siam: A Cultural History Interpretation.** Kuala Lumpur: Oxford University Press.

Chen-Kuo Lee and Hsueh-Yung Hsueh. (1992). **Green Industry's Sustainable Development and Government's Motivation Strategy.** Ling Tung University, Taiwan.

Creswell, J. W. (2002). **Educational research : Planning, conducting, and evaluating quantiative and Qualiative research.** Upper Saddle River, New Jersey : Merrill Prentice Hall.

Chung, Thomas. (2009). **"Valuing Heritage in Macau":** On Contexts and Processes of Urban Conservation,in: Journal of Current Chinese Affairs, 38, 1, 129-160.

Fryer, D., & Feather, N. T. (1994). Intervention techniques. In C. Cassell. & G. Symon. (Eds.), ***Qualitative methods in organizational research : A practical guide.*** (p. 230). London : SAGE Publications.

Hirschman Otto-Albert. (1967). **Development Projects Observed Washing ton, D.C.;** the Booking Institution.

John B. Jackson. (1984). *Discovering the Vernacular Landscape* (New Haven: Yale University.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Dawson Jenny. 2014. **Rubies in the Rubble .** Social Venture that make edible products from surplus Fruit and Vegetables while providing employment to those that need help getting back into work. Borough Market.London.UK

Daniel Edward Williams. (2007). **Sustainable design** : ecology, architecture, planning.Hoboken : Wiley,

Davison, J. & Tettoni, L. I. (2010). ***Singapore shophouse***. Singapore: Talisman Publishing.

De Chiara, J. and Koppelman. L.E. (1975). **Site Planning Standards**. New York: McGraw - Hill.

Den Hartog, D.N., & Koopman, P.L. (2001). **Leadership in Organization. Handbook of Industrial, Work, and Organizational Psychology: Volume 2** Organizational Psychology. London: Sage.

Denzin, N.K. (1970). **The research act: A theoretical introduction to sociological methods.** Chicago: Aldine

Donna Rae Gould. (2010). **Sustainable Heritage:Retrofitting Historic Bildings For Improved Environmental Performance.** Masters of Architecture.Graduate School of the University of Maryland, College Park. USA

Everest. E Adam, JR., Ronald J. Ebert. (1996). **Production and Operations Management.Concept, Models And Behavior.** Sentience Hall International, The. Siman & Schuster (Asia) Ptc.Ltd.

Edward T. White **Concept Sourcebook.** Architectural Media Ltd. Tucson, Arizona USA.

Everett E. Adam, JR. Ronald J. Ebert. (1996). **Production and Operations Management.**Siman & Schuster (Asia) Pte.Ltd.A Division of Simon & Schuster International Group.Original America Edition publish by Prentic-Hall'Inc.1992.

Fahri Karakas. (2009). New Paradigms in Organization Development: Positivity, Spirituality, and Complexity. **Organization Development Journal,** 27(1), 11-26.

Faiza Muhammad. (2008). Strategic Evolution: Fact or Façade. **The Business Review,** Cambridge, 9 (2)

Gibson, J.L., Ivancevich, J.M., & Donnelly, J.H. (1997). **Organization Behavior Structure Process.** (9th ed). New York : McGraw-Hill.

Goldfarb Sara Langmead. 2009. **Sustainable Heritage : Retrofittng Historic Building**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

For Improved Environmental Performance. the Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College Park, in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Architecture

Stonehouse George, & Showdon Brian. (2007). **Competitive Advantage Revisited Michael Porter on Strategy and Competitiveness.** *Journal of Management Inquiry* 2007 16: 256 DOI: 10.1177/1056492607306333

Hau L. Lee. (2008). International commerce review, 8. Volume 8, Issue 1, **Embedding sustainability: lessons from the front line.** pp 10-20. DOI 10.1007/s12146-008-0026-4

ICOMOS, 'Natchitoches Declaration on Heritage Landscapes', adopted at US/ICOMOS **7th International Symposium at Natchitoches,** US (March 2004) <www.nps.gov/mabi/csi/pdf/Natchitoches-Declaration-on-Heritage-Landscapes-3-04.pdf> [accessed 24 June 2004]

_____. (2009). **World Heritage Cultural Landscapees.** UNESCO – ICOMOS Documentation Center. 49-51, Rue de la Fédération, 75015 Paris, France. http://www.international.icomos.org/centre documentation.

Meehan John, Meehan Karon, & Adam Richards. (2006). Corporate social responsibility: the 3C-SR model. **International Journal of Social Economic,**

Heimsath, C. (1977). **Behavioral Architecture**: Toward an Accountable Design Process. New York: McGraw - Hill.

Klotz Heinrich, Saban Luminita. (1989). **New York Architecture 1970-1990.** Preset Verily. Federal Republic Of Germany.

Julius Panero, Martin Zelnik . (1979). **Human Dimension & Interior Space.** Whitney Library of Design an imprint of Watson - Guptill Publications/New York

Kemmis, S. and McTaggart, R. (1981, 1982, 1988) **The Action Research Planner.** Deakin University Press, First edition, 1981; Second edition, 1982; Third edition, 1988

Katsoulakos, T. and Katsoulacos, Y. (2007), ***"Integrating corporate responsibility principles and stakeholder approaches into mainstream strategy: a stakeholder-oriented and integrative strategic management framework"***, *Corporate Governance*, Vol. 7 No. 4, pp. 355-69, ISSN 1472 0701.

Lewin, Kurt. (1946). **Action Research and Minority Problems.**Journal of Social Lssues. Vol 2, 4, 1946, 34-46. doi: 10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Larry A. Hjells and Daniel J. Ziegler. (1976). **Personality.** New York: Mc.graw Hill Co.

Lee, Mee Onn. (2012). A critical analysis of Robert Morrison's mission strategy in China and Malacca. **Southwestern Baptist Theological Seminary,**

Lee Ho Yin. (2009). **Pre-war *Tong Lau*: A Hong Kong Shophouse Typology.** Architectural Conservation Programme (ACP) Faculty of Architecture, The University of Hong Kong A Resource Paper for the Antiquities and Monuments Office and Commissioner for Heritage's Office Revised and updated version, 19 April, 2010, Original version, 10 December ,2009.

Leader-Elliott Lyn, Maltby Richard and Burke Heather. (2004). **Understanding Cultural Landscapes Discussion paper.** Lowthrop Karen.2014. Hill Holt Wood. England.

Mcniff Jean. (1993). **Teaching as Learning: An Action Research Approach.** Routledge 11 New Fitter Lane,London EC4P 4EE

McPherson, Kenneth // International Journal of Maritime History;Dec2007, Vol. 19 Issue 2, p489. **Piracy, maritime terrorism and securing the Malacca Straits.**

Maidin, Ainul Jaria. (2009). "Conversion from English deeds system to Torrens system of title registration in Penang and Malacca: process and problems." 63 - 67.

Muchinsky, P.M. (2003). **Psychology applied to work : an introduction to industrial and organizational psychology.** (7th ed). North Carolina : Thomson Wadsworth.

Malcolm Brady, & Aidan Walsh. (2008). Setting strategic direction: a top down or bottom up process. **Business Strategy Series,** 9 (1),

Matthias Brauer, & Sascha L. Schmidt. (2008). **Defining the strategic role of boards and measuring boards'effectiveness in strategy implementation.** Corporate Governance, 8(5)

Nelson, D.L., & Quick, J.C. (1997). **Organizational Behavior : Foundations Realities, and Challenges.** New York : West Publishing Company.

Patrecia Tusa Fels. (2011).***Penang's Shophouses Culture.*** University of Californai http://escholarship.org/uc/item/29d7m2hq#page-1. This article was originally produced in Places Journal. To subscribe, visit www.places-journal.org. Forreprint information, contact places@berkeley.edu.

Richard L.Daft. (2007). **Understanding the Theory and Design of Organizations.**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Publisher: Cengage Learning Published: 27 August 2006 Format: Paperback

Richard L.Draft . (2007). **Understanding the Theory and Design of Organizations Tenth Edition.**Vanderbilt University.Thomson South-Western.Printed in China. Copyright 2007 Thomson Learning, Inc. All Rights Reserved. May not be copied, scanned, or duplicated, in whole or in part

Ravi Kathuria, Maheshkumar P. Joshi, & Stephen J. Porth. (2007). **Organizational alignment and performance: past, present and future. Management Decision**, 45(3)

Santi Leksukhum, Prateep Pengtako, Varopas Vongjaturapat. (2000). **Sukhothai : World Heritage.** Bangkok: Thaweewat Press Co., Ltd.

Santi Leksukhum, Prateep Pengtako, Varopas Vongjaturapat. (2000). **Ayutthaya : World Heritage.** Bangkok: Thaweewat Press Co., Ltd.

Sauer, Carl O.(1963) **'The Morphology of Landscape', in Land and Life:** *A Selection from the writings of Carl Ortwin Sauer*, ed. by J. Leighly (Berkeley: University of California.

Siriporn Peters. (2011). **Design for Enabling Sustainability of Livelihoods in Disadvantaged Communities : a Case Study in a Community of People with Physical Disabilities in Amphoe Phrapradaeng, Samut Prakran province, Thailand.** School of Media and Communication, RMIT University.

Stephen P.Robbins,Mary Coulter.วิรัช สงวนวงศ์วาน แปล. (2547). **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ.** กรุงเทพฯ : เพียร์สันเอ็ดดูเคชั่น อินโด"ชน่า.

Shokouhian, M., Soflaee, F. &. Nikkhah, F. (Sep 2007). Environmental effect of courtyard in sustainable architecture of Iran (Cold regions). **Proceedings of *2nd PALENC Conference and 28th AIVC Conference on Building Low Energy Cooling and Advanced Ventilation Technologies in the 21st Century*,** Crete island, Greece, 969 – 973.

Shannassy O' Timothy, & Hunter Paul. (2009). **A Management Consultant's Guide to How Strategic Architecture Can Improve an Organization's "Bottom Line".** Singapore Management Review, 31(1).

Wheelen L Thomas., & Hunger J. David. (2008). **Strategic Management and Business Policy** TOWARD GLOBAL SUSTAINABILITY. Thirteenth Edition Pearson Prentice Hall.

Terrence Hong. (2009).***Classical Architecture Through the Window of the Singapore Shophouse.*** PASSAGE December 2009/January 2010.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Tut Chuan Guan.(2011). **Learning From The Singapore Shophouse: Towards A Sustainable Tropical Architecture.** The Graduate School of The University of Florida

UNESCO. (June 2010). **Managing Disaster Risks for World Heritage**. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

_____. (1987) Chapter 10 From the Periphery to the Core of Decision Making – Options for Action.

U.S. Green Building Council. (2009). **LEED 2009 for neighborhood development.** Retrieved from http://www.usgbc.org/DisplayPage.aspx?CMSPageID=148

United Nations. (1987). **Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future.** UN Documents: Gathering a Body of Global Agreements has been compiled by the NGO Committee on Education of the Conference of NGOs from United Nations web sites with the invaluable help of information & communications technology.

Vellinga, M. (2007). The inventiveness of tradition: **Vernacular architecture and the future.** *Perspectives in Vernacular Architecture* . 13(2), 115-128.

W. Lawrence Neuman. (2006). **Social research methods: qualitative and quantitative Approach** / W>Lawrence Neuman.-6th ed. University of Wisconsin at Whitewater. USA.

Wan Hashimah Wan Ismail and Shamsuddin, Shuhana. (2005). **The Old Shophouses as Part of Malaysian Urrban Heritage:The Current Dilimma.** 8th International Conference of The Asain Planning Schools Association 11-14 th September 2005 Department of Architecture Faculty of Built Environment Universiti Teknologi Malaysia

Wang Jing. (2007). **Local Development Practice as a Discourse of Conservation: A Case Study of Yi People in Wuliangshan Nature Reserve,Yunnan Province.** Master of Arts (Sustainable Development) The Graduate School Chiang Mai University

Weitz, Gerald Rockford. (2009). **Lloyd's of London as a transnational actor : Maritime security cooperation in the Malacca Straits since 9/11.** Fletcher School of Law and Diplomacy (Tufts University).

Woo Pui Leng. (2011). **Jalan Besar The Of Building Shophouses.** School of Architecture, the Chinese University of Hong Kong, Skily.July/August.2011

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Xieng, Yixiao. (2009). **Global-local Relationships in World Heritage: Mount Taishan, China.Dissertation.** University of Waterloo. Ontario, Canada

Yingyan Wang. (2009). **Examination on Philosophy – Based Management of Contemporary Japanese Corporations: Philosophy Value Orientation and Performance.** Journal of Business Ethics, 85

Yukio Nishimaru. (2549). The New Concept of World Heritage and the Positioning of Disaster Preservation.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

เผยแพร่ทางวารสาร Me Style My Home and Living

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

contributors

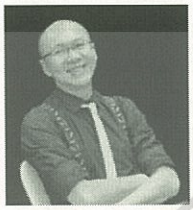

Page 130 : Me Story

อาจารย์อัดสัน สิริสุวพงศ์
ผู้อำนวยการ Creative Lab Center (CLC)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ
Visiting Professor
สาขาออกแบบ และนวัตกรรม
(Design and Innovation)
ที่ University of Malaysia Perlis
"อดีตจาก Project Director และนักออกแบบ
โครงการสถาปัตยกรรมเรื่องชื่ออันดับต้นๆ
ในโลกธุรกิจนานาชาติ ตัดสินใจกลับบ้านเกิด
และผันตัวเองมาถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์
สู่รั้วมหาวิทยาลัย และชุมชน"

Page 154 : Archi Story

อาจารย์อาวุธ อังคาวุธ
ปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2517
Associate Partner บริษัท Timothy
Seow and Partners
ประเทศสิงคโปร์ พ.ศ. 2529
ปัจจุบันสถาปนิกอิสระ
และอาจารย์พิเศษคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Page 134 : ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดกิบาล
ผู้ปิดกองหลังพระ ด้านสถาปัตยกรรมอนุรักษ์
เจ้าของรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น
ประจำปี 2553 ประเภท "บุคคล"
จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
"ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ
ในการฟื้นตลาดโบราณหลายแห่งของเมืองไทย เช่น
ตลาดสามชุก, ตลาดคลองสวน,
ตลาดบางหลวง ร.ศ. 122 เป็นต้น"

Page 100 : Green House

ดร.ศุภลักษณ์ ใจเรือง
อาจารย์สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
"ผู้สนใจศาสตร์แห่งที่อยู่อาศัย
ที่อยู่แล้วต้องเย็นทั้งใจ เย็นทั้งกาย
ที่สำคัญต้องไม่ทำร้าย ทำลายโลก"

Page 104 : Home Guru

สัญชัย ขนาน
พิธีกร และนักจัดรายการวิทยุ เกี่ยวกับบ้าน
"ภายใต้สโลแกน
"ก่อ ต่อ แต่ง ทำได้ สไตล์สัญชัย"
คอลัมนิสต์ที่ขออาสาบาไขปัญหา
ทุกเรื่องเกี่ยวกับบ้าน ในแบบย่อยง่าย
ทำได้ด้วยตัวเอง ทั้งการซ่อมแซม
และการเลือกใช้วัสดุ ให้คุณดูแลบ้านเสมรัก
อย่างถูกวิธี มีสไตล์"

Page 36 : Ter's Idea

วรการ ทิพย์ประภา
"บัณฑิตศิลป์ สาขาออกแบบตกแต่งภายใน
จากรั้วศิลปากร, M.Arch. ที่มหาวิทยาลัย
Illinois Institute of Technology
สหรัฐอเมริกา และ Scholarship จาก
AIA/AAF และ FIPSE มหาวิทยาลัย
Bauhaus-University Weimar
ประเทศเยอรมนี
ปัจจุบัน เจ้าของบริษัท 10x10
Design Studio"

Page 40 : Outside In

เกศินี วัฒนะวีระชัย
"สถาปนิก และภูมิสถาปนิก
ผู้เชี่ยวชาญด้าน Landscape
Design จากการเก็บเกี่ยวประสบการณ์
ในการทำงานจากออสเตรเลีย
เจ้าของบริษัท Rain Tree Atelier
บริษัทด้านภูมิสถาปัตย์ที่ใช้ "หัวใจ"
เป็นเครื่องนำทาง"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

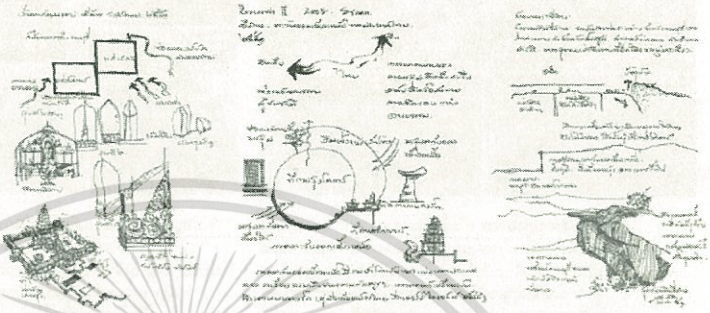

แบบสันนิษฐานทางวัฒนธรรมอีสานของ ศิริศักร วัลลิโกทย และลุดแผ่นดินอีสาน (ภาพสันนิษฐานของพิชัย สถิรบาล,2551)

แบบสเก็ตช์ภาพราชธานีนครจักรไทยสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช และสภาพภูมิธรรมวิทยาอีสาน (ภาพจาก http://suphawit.weebly.com เข้าถึงเมื่อ 23 พย.2557 และพิชัย สถิรบาล,2551)

แบบสันนิษฐานภาพตลาดปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อาคารเรือนไม้ดั้งเดิม (พิชัย สถิรบาล,2555)

เรื่อง/ภาพ : ร.ต.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สถิรบาล
Email : sodpichai@gmail.com

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน
ตลาดเก่าปากช่อง ประตูสู่อีสาน

ตอนที่ 1

ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดพื้นถิ่นที่ทางรถไฟตัดผ่านมาตรงกลางหมู่บ้าน ตลาดเก่าจึงเกิดคู่มากับสถานีรถไฟปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรงสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมการคมนาคมขนส่งระหว่างมณฑลอีสานกับกรุงสยาม (2438) อายุของตลาดเก่าพื้นถิ่นแห่งนี้จึงมีอายุไม่ต่ำกว่า 80 ปี

เป็นทางผ่านสู่เมืองโคราช หรือนครราชในสมัยขอม โดยมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นเมืองราดของพ่อขุนผาเมือง (กำจร วัฒนศักดิ์,2556) การเพี้ยนชื่อเมืองนั้นตามข้อสันนิษฐานของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ วินิจฉัยชื่อของเมืองนครราชสีมาเป็น 2 ชื่อ คนแก่ก่อนเรียก **"เมืองโคราช"** ทั่วไป เรียก **"เมืองนครราชสีมา"** **"เมืองโคราฆปุระ"** เป็นชื่อของขอม พวกพราหมณ์โคงเอาชื่อมาใช้ตั้งเป็น **"เมืองเก่า"** ที่คู่กับ "เมืองเสมาร้าง" ที่อยู่กันคนละฝั่งของลำตะคอง ที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีมาแก่ก่อนกว่า 4,500 ปี (ชุมชนบ้านปราสาท ชุมชนบ้านโนนวัด ภาพเขียนผลิเขาจันทร์งาม) "เมืองนครราชสีมา" น่าจะเอาชื่อ "เมืองโคราฆะปุระ" กับ "เมืองเสมา" มาผสมกันประดิษฐ์เป็นชื่อ "นครราชสีมา" (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา,2556) โคราช เป็นเมืองหน้าด่านกันชน (รัฐกันชน) ของกรุงศรีอยุธยา และกรุงสยามด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ขนาบลำน้ำโขง มีอาณาจักรนครเวียงจันทน์ให้เจ้าอนุวงศ์รักษาเมือง และนครจำปาศักดิ์มีเจ้าโย้ราชบุตรเจ้าอนุวงศ์ครองเมือง (โรม บุรนาค,2550) เป็นเมืองขึ้นกับไทยคนละฝั่งแม่น้ำโขง ประชาชนถือได้ว่าเป็นพี่เป็นน้องกันผสมกลมกลืนระหว่างชาติพันธุ์ ไทย ลาว เขมร มอญ เพราะสมัยเจ้าอนุวงศ์คิดมาตีกรุงรัตนโกสินทร์ตอนเปลี่ยนแผ่นดินจากพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ได้มากวาดต้อนคนไทยไปเวียงจันทน์จนเกิดวีรสตรี นางสาวบุญเหลือ **"ระเบิดพลีชีพ"** (สาวไทยคนแรกหรือเปล่าไม่ทราบได้) และ ย่าโม **"ท้าวสุรนารี"**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ราบสูงโคราช เป็นชื่อเรียกตามลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเป็นแผ่นดินที่ยกตัวขึ้นจากที่ราบลุ่มภาคกลางของไทย ตรงอำเภอชัยบาดาลจะเห็นได้ชัด มีเทือกเขาเพชรบูรณ์ (มี 2 ทิวเขา) เขาดงพญาเย็นเป็นขอบ (สุจิตต์ วงษ์เทศ.2543) ทางตะวันตกนี้ ตรงจังหวัดชัยภูมิมีหน้าผาชะโงกออกไป เรียกว่า "ผาหำหด" "ผาสุดแผ่นดิน" ที่อุทยานป่าหินงาม "สุดแผ่นดินอีสาน" (พิชัย สดภิบาล.2550) ดังนั้นถ้าดูตามหลักภูมิประเทศแล้วจะไปแผ่นดินอีสานจะต้องมีช่องทางขึ้นไปยังที่ราบสูงโคราชที่ขอบของแอ่งโดยรอบช่องทางขึ้นนี้ยังไม่แน่ชัดว่าเป็นช่องทางใด ช่องทางเดินขึ้นลงมีแต่อดีตเก่าก่อนสมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ เดินทางติดต่อกันไปมาหาสู่ค้าขาย ต่อมาตั้งแต่สมัยอยุธยาในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กองเมืองโคราชถูกมอบหมายให้ยกทัพไปปราบเขมรชนะกลับมา ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ให้ย้ายเมืองจากที่เดิมไปอีก 20 กิโลเมตร โดยใช้แหล่งน้ำที่ลำตะคองเหมือนเดิม และให้ชาวฝรั่งเศสชื่อ "เดอ ลา ลูแบร์" ออกแบบสร้างเมืองโคราชสีมา (Corazema : จดหมายเหตุ) เป็นการจัดแบบตะวันตก มีประตูสี่ทิศตัดถนนเป็นตารางกากบาทผ่านไปยังประตูทิศ ในสมัยรัชกาลที่ 4 บาทหลวงปาลเลอกัวซ์ (2394-2411) เดินทางจากบางกอกไปเมืองโคราชใช้เวลา 6 วัน โดยไต่ระดับความสูงขึ้นไปตามเส้นทางดงพญาไฟ (ดงพญาเย็น) รอยต่อเทือกเขาสันกำแพง แต่ที่ว่าไว้ชัดเจนอีกนัยคือในรัชกาลที่ 5 (2416-2453) ได้ระเบิดเขาเป็นช่องให้เส้นทางรถไฟหลวงสายกรุงเทพ-นครราชสีมาผ่าน และผ่านไปกลางหมู่บ้านชาวบ้านจึงเรียกว่า "บ้านปากช่อง"

"เมืองคาวบอย" (คุณแดง 2553) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือสร้างถนนมิตรภาพไทย-อเมริกาขึ้น จากสระบุรีถึงโคราช ผ่านอำเภอปากช่อง (หาภาพดูได้จากหนังสือนิทยสารเสรีภาพ. 1968) เป็นเมืองคาวบอย นครราชสีมาถูกขอใช้เป็นกองบัญชาการรบของสหรัฐอเมริกาในสมัยสงครามเวียดนาม มีการสร้างฐานบินโคราชในช่วงนั้นเศรษฐกิจคึกคักมาก มีที่พักร้านอาหารสถานบันเทิงเกิดขึ้นมากมายเพื่อบริการทหารสหรัฐที่เรียกว่า "จีไอ" มีวงดนตรีแบบตะวันตกเกิดขึ้น มีงานแบบตะวันตก ข้าวของเครื่องใช้ที่มากับทหารจีไอมีวางขายมากมาย ทำให้เกิดงานประเพณี "คาวบอยไนท์" ขึ้น จนถึงปัจจุบันมาเป็นงาน "ปากช่องคาวบอยเฟสติวัล" (Pakchong Cowboy Festival) งานจัดในช่วงหน้าหนาวปลายเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม จะมีเทศกาลแต่งกายเป็นชาวคาวบอยตะวันตกกันที่นี่

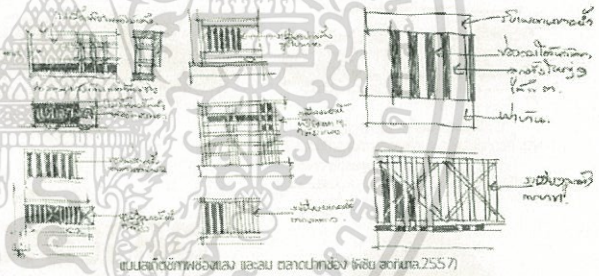

แบบสเก็ตช์ภาพช่องแสง และลม ตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2557)

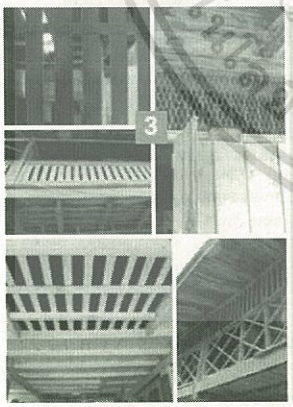

❶ ถนนมิตรภาพ และอำเภอปากช่อง

❷ ภายในร้านคุณแดงมีชุดคาวบอยให้เช่า เธอเป็นผู้อนุรักษ์เทศกาลนี้ไว้ ปัจจุบันเป็นงานประจำปีของชาวตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

❸ ช่องแสง และลม ช่องส่องโจร ตลาดปากช่อง (พิชัย สดภิบาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

คุณแดง ลูกคุณยายสายบัว แจ้งกลีบ (2553) เล่าว่าพี่น้องเราคนปากช่องโดยพื้นเพจะพยายามดึงไว้ให้มันที่สุด เทศบาลเขาก็ยังไม่ขยับอะไร พยายามรวมกลุ่มกันเคยคิดจะเป็นผู้นำ ร้าน (มือสองของสวย) ตรงนี้เป็นถนนสายแรกของตลาดปากช่อง (เทศบาล 17) ที่ต่อจากที่ของรถไฟ ที่ดินเป็นของเอกชน ตอนนี้การอนุรักษ์ยังไม่ขยับ ใกล้นี้เลยไปประมาณสองสามช่วงนี้กำลังสร้างตึก (แซมได้แต่อย่าแซมมากพยายามเก็บเอาไว้) ตรงข้ามร้านคุณแดงเป็นร้านขายข้าวมันไก่ ถัดร้านคุณแดงไป เป็นอีกร้านของคุณแดงเปิดเป็นร้านขายเสื้อผ้า บางร้านเปลี่ยนเป็นประตูเหล็ก ประตูอลูมิเนียม "บ้านหนูยังเป็นประตูไม้ขัดไม่มีกลอน มีช่องลม ตรงพื้นชั้นที่ 2 เป็นช่องมองใครไปใครมาตอนกลางคืนเวลาลูกกลับบ้าน หรือเรียกช่องดูโจร เปิดได้สำหรับขนของใหญ่ขึ้น เช่น เตียงนอน ตู้เสื้อผ้า" ใต้ท้องพื้นชั้นที่ 2 ทาสีฟ้าหม่นลึกเข้าไปด้านในประมาณ 20 เมตร ปลูกบ้านเรือนไม้ 2 ชั้น เป็นที่อยู่อาศัยหนึ่งหลัง ภายในร้านติดภาพเก่าๆ มีภาพคุณแม่ตอนนี้อายุ 82 (2553) เป็นคนจีนแคระ ขายชุดคาวบอยมือสอง หรือให้เช่าชุดตอนมีงานเทศกาล "คาวบอยไนท์"

ฉบับนี้...เราเปิดประตูสู่อีสาน โดยเริ่มต้นที่ปากช่อง แล้วต่อไปจะเดินทางสู่จังหวัดอะไรบ้าง ติดตามต่อฉบับหน้านะครับ...

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร้านแฮนด์เมดมิต (ผู้ช่วย สดภิชาล.2553.คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน ตอนที่ 2

ตลาดเก่าปากช่อง ประตูสู่อีสาน

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทผู้ช่วย สดภิชาล
Email : sodpichai@gmail.com

ที่อำเภอปากช่อง มีร้านรวงให้แวะชม แวะชิมมากมาย แต่ละร้านมีแนวคิดที่น่าสนใจ มีเรื่องเก่าเล่าเรื่อง ชาวปากช่องให้เราได้ค้นหา เริ่มจาก ร้านแฮนด์เมดมิต โดยคุณก้อง เสียงโกดี ทองสวัสดิ์วงศ์ (2553)

โฮงปากช่องที่ "ร้านแฮนด์เมดมิต" (ผู้ช่วย สดภิชาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

คุณก้องได้เล่าว่าจบทางด้านการออกแบบมาจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กลับมาบ้านเกิดเมืองนอยมาดูกิจการบ้านเก่า เพื่อดูแลรักษาและสืบทอดทางศิลปะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของตา และมีร้านต่อไปเป็นร้านของยายเป็นอาคารเรือนแถวไม้ ลึกเข้าไปด้านหลังไม่น้อยกว่า 30 เมตร ภายในยังเป็นเสาเหลี่ยม จัดการอย่างเป็นสัดส่วนเพื่อการใช้งาน มีชั้นที่ 2 เป็นห้องนอน ระเบียงด้านหน้าติดถนนหน้าร้าน ก้องเคยทำงานเองที่ไวเตอร์เทชฟิกอยู่ 5 ปี ทันมาทำงานแฮนด์เมดขายของแบกะดิน มีสมุดทำด้วยมือ คำคม พวงกุญแจ โปสการ์ด "เค้าระดมสมองมีกี่ความคิดเห็น เป็นกี่ความที่สำคัญเราต้องกั๊กให้ได้ มันอาจจะยากแต่ลงไม่ยากเกิน มีผู้ใหญ่หลายคนเขียนหนังสือเขียนแบบเอ็งมักเล่มแล้วลูกงาย แต่ถ้าปล่อยให้มันผ่านไปนานเท่าไหร่ มีแต่จะลุกยากขึ้นทุกที ที่นี้ก็ไม่อยากล้มแล้ว วันนี้เราอยู่จะได้ สองมาล้มมาลุกกับมันดูดีกว่าครับ" (วารสารหนึ่งรุ่ง.2555:61)

ร้านกาแฟ Hi Pakchong Coffee Shop ที่เกิดจากรักแห่งแสงธรรม การปฏิบัติธรรมทำให้เห็นนิสัยใจคอก่อเป็นความรักปักแน่น จึงช่วยกันรังสรรค์ร้านกาแฟบนถนนหลังสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นอาคารเรือนไม้มีการเปลี่ยนตัวไม้ซ่อมแซมใหม่ ดูแล้วเห็นเนื้อไม้สวยงามเป็นธรรมชาติ ของตกแต่งภายในร้านเต็มไปด้วยของเก่าแก่ของชาวปากช่องถือเป็น **"ร้านกาแฟเก่าเล่าเรื่อง"** ชาวปากช่องได้เป็นอย่างดี ทุกชิ้นมีความเป็นมาที่น่าสนใจ ที่สะดุดตามากเห็นจะเป็นภาพถ่ายข้างที่เขาใหญ่ที่ยืนอยู่กลางถนนถ่ายภาพออกมาเห็นเป็น "ช้างสามเศียร" เจ้าของภาพบอกห้ามเผยแพร่ เลยไม่ได้ลงภาพให้ดู ต้องไปดูที่ร้านกาแฟเองนะครับ

ที่แห่งนี้ถือได้ว่าเป็นประตูเปิดสู่แดนอีสานผ่านเมืองปากช่องไปเข้าเมืองลีคิว ทางรถไฟจะได้ความสูงเข้าสู่ที่ราบสูงโคราชเข้าไปในแอ่งโคราช มีตลาดเก่าเมืองโคราช มีแม่น้ำชีเป็นสายใยแห่งชีวิต ลัดเลาะไปสู่ตลาดใหม่ด่านเกวียน ตลาดเก่าโชคชัย ตลาดหนองรองเมืองหนองรอง บุรีรัมย์ ตลาดประโคนชัย ตลาดศีขรภูมิ ถนนเทพนิมิตร และถนนสุรินทร์ ตลาดลำโจมทอม ถนนบำรุงพัฒนา เมืองสุรินทร์ ตลาดเก่าเมืองอุบล ตลาดเก่าประตูสู่ม้าโขง ชุมชนหน้าประตูโขง อำเภอชาตุพนม ย่านตลาดถนนสุนทรวิจิตร อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

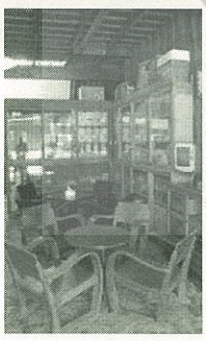

"Hi Pakchong Coffee" เป็นสถานที่แสดงของเก่าที่ตลาดปากช่อง (ผู้ช่วย สดภิชาล.2553. คลังภาพสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

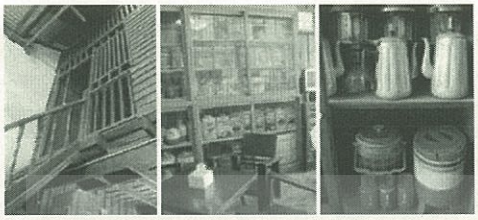

"Hi Pakchong Coffee" เป็นสถานที่แสดงของเก่าที่ตลาดปากช่องมีภาพเก่าล้ำค่าคุณภาพหนึ่งเจ้าของภาพคำ เพชรศรี เป็นล้างที่เขาใหญ่มาเยี่ยมรวมกันเป็นประวัติศาสตร์ สามเสียร โดย สถาบันภาพยนตร์ 2553 กลั่งภาพถ่ายเมื่อครั้งโปสเตอร์ของเก่าจำหน่ายคุณหารสถาบันฯ

คุณแอ๊ก เกริกเกียรติกุล (เกิด 2499 เท่ากับผู้เขียน) เล่าว่า เกิดที่ปากช่อง ทำสาน ข้าวโพดกับเตี่ยเป็นคนจีนแต้จิ๋ว แซ่ตั้ง มีร้านชื่อ "ตั้งฮั่วเส็ง" เดินทางมาจากเมืองจีน อาศัยอยู่ที่บ่อนกับญาติที่สระบุรี แล้วจึงมาเปิดบ่อนที่ปากช่อง คนที่มาเล่นส่วนใหญ่เป็นคนมาจากสระบุรี และโคราช เดิมนั้นอยู่ที่ตลาดที่หน้าสถานีรถไฟ แต่มาซื้อที่นอกตลาด ทำโรงเก็บข้าวโพด หน้าบ้านเปิดเป็นร้านขายข้าวสาร และโชห่วย โครงสร้างของร้านเป็นไม้สะค่า ไม้มงคลพรรณ ที่หามได้ตามพื้นที่แห่งนี้ ภายในร้านมีของเก่าที่หาดูได้ยาก เช่น เคาน์เตอร์เก็บเงินของเดิม ฝีมือประณีตมาก "สตูล เครื่องชั่งเก่า ไหน้ำปลา ไหปลาร้า" มีคนจะมาขอซื้อเคาน์เตอร์แต่ไม่ขาย "อย่าขายนะเก็บไว้ที่ร้านนั่นแหละครับ" และควรนำกลับมาใช้ใหม่ ผู้เขียนจึงอธิบายให้ฝังถึงการอนุรักษ์อาคาร ข้าวของที่เก่าเอาไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมยามที่มาท่องเที่ยวในเมืองปากช่อง

คุณเลลิตา ทองโบ (2553) สามีเป็นเจ้าของเทศบาลปากช่อง มาเช่าร้านอยู่ มีทั้งหมด 6 ห้อง เดิมมีเท่านี้ ทำการค้ากันมา เจ้าของคือ ร้านขายหมูในตลาด 2 ห้องริม จะมีโครงการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยว หรือคนเดินทางผ่าน ตรงนี้คือเป็นผ่านถนนมิตรภาพตามภาพถ่ายของนิตยสารเสรีภาพ (1968)

"ร้านก๋วยเตี๋ยวเรือ 2 ลำ" ของคุณสุรศักดิ์ เลิศฤทธิ์พงศ์ (โดย สถาบันภาพยนตร์ 2553 หลังภาพสถานีบริการน้ำมันเก่าเจ้าคุณหารสถาบันฯ)

ร้านก๋วยเตี๋ยวหมูแต้งไก่กิ่น เจ้าเก่า ตลาดปากช่อง ใกล้สถานีรถไฟ มีสาขาเดียว เป็นเมนูเด็ดเกี๊ยว หมูแต้งทำเองปรุงจากสารพัดเครื่องเทศ ร้านกะทิปิ๊ปครูบูลย์เจ้าเก่า ทำเอง ใหม่ กรอบ อร่อยทุกวัน สะดุดชื่อ "ก๋วยเตี๋ยวเรือ 2 ลำ" ของคุณสุรศักดิ์ เลิศฤทธิ์พงศ์ รสชาติเยี่ยม เป็นเมนูตกตกทอดสืบต่อกันมา มีก๋วยเตี๋ยวหมูต้มเค้า เกาเหลาต้มยำ บะหมี่แห้งหมูบะช่อ ทึงหมดก็คือ การตากตะเกียบ ช้อน ถ้วยในกระด้งลายสองตาห่าง เป็นเอกลักษณ์ประจำหน้าสถานีรถไฟปากช่อง ภายในร้านมีของดีเป็นสามเจ้าแขวนไว้หน้าร้าน (ที่นี่นิยมเรียนไว้ว่า "เจ้าเก่า" แสดงว่ามีหลายเจ้า)

"ร้านตั้งฮั่วเส็ง" ของคุณแอ๊ก เกริกเกียรติกุล อาคารไม้ครึ่งตึกครึ่งไม้ ส่วนใหญ่เป็นไม้ประจำภาพที่ 1 ไหน้ำปลา ไหปลาร้า ภาพที่ 2 สตูล เครื่องชั่งเก่า ภาพที่ 3-4 เคาน์เตอร์เก็บเงินของเดิม (โดย สถาบันภาพยนตร์ 2553 กลั่งภาพสถานีบริการน้ำมันเก่าเจ้าคุณหารสถาบันฯ)

วิถีชีวิตของชาวตลาดปากช่องเป็นไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ด้วยอิทธิพลจากบริบทโดยรอบ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ มีที่พักประเภทรีสอร์ท และโรงแรมขนาดเล็กมีให้เลือกพักได้ ถ้าผิดหวังจากเขาใหญ่ หรือแหล่งอื่น โอกาสของเรือนแถวไม้การค้าขายแบบดั้งเดิมสามารถเติมสีสันให้กับตลาดปากช่องได้ มีร้านอาหารไม่น้อยกว่า 15 แห่งที่พร้อมจะให้ลองชิม ผลไม้ เครื่องจักสาน ฝีมืองานหัตถกรรมก็ไม่แพ้ใคร นอกจากจะมีงานแบบแฟนซีคาวบอยในที่แล้ว กลุ่มอนุรักษ์ก็คงเก็บรวบรวมของเก่าแก่พื้นบ้านไว้ให้ชม ทุกร้านค้าเต็มใจแบบเตรียมร่วมกลุ่มกันเพื่อจัดเป็นถนนคนเดิน

ตลาดแก่พื้นถิ่นภาคอีสานก็มีแหล่งประจำถิ่นของเขาที่น่าศึกษา จะได้เห็นว่าคนไทยนั้นมาจากไหน ผ่านปากช่อง... อย่าลืมแวะเที่ยวร้านที่กล่าวมาแล้วด้วยนะครับ ตอนต่อไปเราจะพาไปพบกับตลาดสีดิ๊ว "เมืองนครจันทึก เขาจันทร์งาม"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตอนที่ 3

ตลาดสีคิ้ว ตลาดเก่า เมืองนครจันทึกแห่งเขาจันทร์งาม

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิมาล
Email : sodpichai@gmail.com

เทือกเขาภูพานตัดผ่านแบ่งแอ่งสกลนครออกจากแอ่งโคราช ซึ่งแอ่งโคราช
จะใหญ่กว่าแอ่งสกลนคร มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ น้ำไหลลงที่ราบต่ำตอนกลาง
แนวยาวจากตะวันตกเฉียงใต้ตามลำน้ำมูลไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ
ไปจนออกลำน้ำโขงในเขตจังหวัดอุบลราชธานี (ศรีศักร วัลลิโภดม 2533)

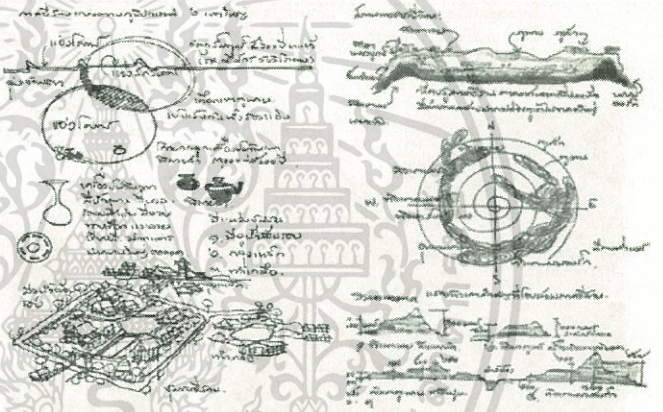

แบบสเก็ตซ์ภาพหลักฐานทางธรณีวิทยาของภาคอีสาน (พิชัย สดภิมาล 2551)

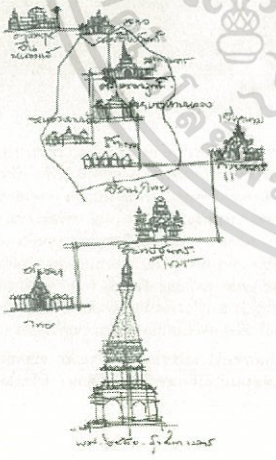

แบบสเก็ตซ์ภาพแสดงถึงอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ และเมืองใหญ่ในอดีตของที่ราบสูงอีสานใต้ และลำน้ำโขง (พิชัย สดภิมาล 2551)

ดังนั้นจึงมีชุมชนโบราณตระหง่านอยู่เกือบทั่วบริเวณที่ราบลุ่ม เหมาะกับการเพาะปลูก แบ่งเป็น 3 บริเวณ คือ บริเวณที่สูงที่สุดแต่เชิงเขา เป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมขอม และลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 16–19) บริเวณที่ราบลุ่มของลำน้ำ และบริเวณที่ราบลุ่มถัดห่างมาถึงเป็นราวสมัยโลหะ ตอนปลายเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนในแอ่งโคราชเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนแนวเนินดินมีคูน้ำล้อมรอบ ตั้งแต่ 1 ชั้น 2 ชั้น และ 3 ชั้น แบบสม่ำเสมอ และแบบไม่สม่ำเสมอกันบ้าง มีการสร้างอ่างเก็บน้ำ คันกั้นน้ำ และถนนเชื่อมต่อระหว่างชุมชนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก

นครจันทึก ถิ่นเขาจันทร์งาม เป็นเมืองที่อยู่ในเทือกเขาดงพญาเย็น (ดงพญาไฟ) ที่อุดมสมบูรณ์มาก่อน 4,000 ปี มีชาติพันธุ์ของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ อย่างภาพเขียนสีผนังถ้ำเล่าเรื่องวิถีชีวิต นครจันทึกมีเจ้าครองเมือง 4 ชน มีชื่อ เรียงลำดับกันว่าพระนคร แก้ว ตุ่น โต และตา ต่อมาเมื่อตั้งเมืองนครราชสีมาขึ้น เห็นว่าเมืองนี้อยู่ในป่าดง มีสิงสาราสัตว์ มีไข้ป่าชุกชุมไม่สะดวกในการเดินทาง และติดต่อ ("ล่องไพร" ของพงษเทียน) จึงเปลี่ยนเป็นเมืองหน้าด่าน เรียกว่า "ด่านจันทึก" อยู่ที่สถานีรถไฟจันทึกปัจจุบัน (อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา) มีนายด่าน ชื่อหลวงพล และหมื่นด่าน ภายหลังเลิกด่านจึงเปลี่ยนเป็น "อำเภอจันทึก" มีหลวงเทพโยธาเป็นนายอำเภอ (ร.ศ.120–122) การย้ายอำเภออีก 2 ครั้ง มาที่บ้านสีคิ้ว (2499) เหตุที่ย้ายเพราะข้าราชการเกรงกลัว ดงพญาเย็น (สุนันทา เจริญปัญญายิง.รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาเปลี่ยนชื่อผังเป็นใหญ่ ระหว่างเมืองสระบุรีกับเมืองนครราชสีมาจากดงพญาไฟเป็นดงพญาเย็น เมื่อปี พ.ศ.2438 ในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพ–นครราชสีมา ร.ศ.118 บริเวณเขาดินแดง มีหลักศิลาจารึกไว้.สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มีไข้ป่า (มาลาเรีย) ชุกชุม และเปลี่ยนชื่อจากอำเภอจันทึกเป็น "อำเภอสีคิ้ว"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชาติพันธุ์แขมเมืองนี้มีการผสมสานสัมพันธ์ระหว่างชาวเหนือ (ไทยวน) กับชาวตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า สีคิ้วนั้นผสมมาจาก "สีเขี้ยว" คือ "เจ้าพญาแสนคำรามสิริชัยโย" เจ้าเมืองเชียงแสน ที่พาไทยวนอพยพมาตั้งรกรากที่บ้านสีคิ้ว ซึ่งเป็นลายเรียกเจ้าบ้าน หรือเจ้าเมือง เจ้าพญา ที่มีสี่เขี้ยว (คนปกติจะมี 2 เขี้ยวเอาไว้ฉีกเนื้อเหมือนกันกับสัตว์) มีฐานะเป็นเสื้อเมือง เรียก "พ่อพญาสี่เขี้ยว" พญาสี่เขี้ยวเป็นดวงวิญญาณเสักดิ์สิทธิ์เป็นร่างเทพสถิตย์อยู่ได้ใน 32 ชั้นฟ้า 35 ชั้นดิน แบ่งร่างประจำอยู่สี่ทิศ พญาสี่เขี้ยวอยู่ทิศตะวันตก มีประเพณี "ตานขันข้าว" "ผีปู่ย่า" "พ่อพญาสี่เขี้ยว" (เรื่องราวผ่านมาทางร่างทรงนางประทวน เกตุชุนชาต.สุดาพร หงส์นคร. 2539) คนไทยวนทั้งบ้านเรือนเห่านาหากินเชิงแนวขนานไปกับสายน้ำลำตะคอง (เป็นลุ่มน้ำที่อยู่ทางทิศตะวันตกของลำน้ำมูล มีต้นกำเนิดบริเวณเส้นเขาบันน้ำของลุ่มน้ำปราสัก ไหลผ่านหุบเขา และราบเรา และที่สูงมีความลาดชัน มีที่ราบแคบๆ ริมลำน้ำ เมื่อผ่านอำเภอสีคิ้วแล้วจึงมีที่ราบริมลำน้ำทั้ง 2 ฝั่งต่อเนื่องไปตลอดจนถึงเมืองโคราช ไหลลงสู่แม่น้ำมูล) มีบ้านเหนือกับบ้านใต้ อาชีพทำไร่ทำนา การติดต่อกันทางคมนาคม และการแต่งงานกัน (ในหมู่บ้านเดียวกันไม่แต่งงานกันเพราะถือว่าเป็นเครือญาติกัน) บ้านเจ้าบ่าวและบ้านเจ้าสาว)

ตลาดพื้นเมืองไทยวน-อีสาน การเกิดชุมชนหมู่บ้านเหนือ บ้านใต้แพ่ลหมู่บ้านจะมีเจ้าบ้านที่ทำตลาดให้ลูกบ้านเอาข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภคมาขายประมาณใจกลางหมู่บ้าน คนไทยวนจะมีตลาดเช้าทั้งปรุงสำเร็จ และซื้อหาแลกเปลี่ยนกันนำไปปรุงเอง อาคารจะสร้างเป็นโรงเรือนหน้าจั่ว ตั้งห้างร้านไว้ตรงแนวเสาสามารถเอารถเข็น หรือวัวควาย นำข้าวของที่จะแลกขายมาเทียบได้เลย บ้างหาบคอนเอากันมาตั้งวางไว้บนห้างร้าน มีช่องเดินตรงกลาง

ตลาดสีคิ้วดั้งเดิมคงจะเด่นทางสมุนไพรมากอาจจะเป็นคลังเครื่องยา และสมุนไพรไทยโบราณ เลยทีเดียวเพราะเป็นเมืองในป่าดงพญาเย็น จะต้องมีชื่อเสียงทางยาเป็นแน่ สังเกตได้จากชื่อนายอำเภอครั้งก่อนที่ชื่อว่า หลวงเทพโอสถ (ร.ศ.120-122) เครื่องยาซึ่งเป็นของที่นำมาประกอบเป็นยาได้จากธรรมชาติ โดยอาจได้จากพืช สัตว์ จุลชีพ หรือแร่ธาตุ สมุนไพรอาจได้ทั้งพืช และสัตว์ จุลชีพ และแร่ธาตุ (วิเชียร จิรวงส์.2540) สมุนไพรเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาอาการเจ็บปวดต่างๆ ที่ตลาดสีคิ้วมีบ้านโกษาเภสัชสมุนไพร ของคุณศรีภิญโญ ตอนท้าย (เลขที่ 267-268) บ้านหลังนี้เข้าสร้างบ้านแลงจากอาคารไม้หลังเดิมเป็นโครงสร้าง ค.ส.ล มีปั้นบัวหัวเสาประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องดีที่เสามีการปั้นปูนเป็นรูปปั้นมีถ้ำเป็นลื่อเชิงสัญลักษณ์ว่ามียาสมุนไพรที่ได้จากป่าดง เจ้าของบ้านหลังนี้มีโอกาสได้ผ้ารับเสด็จเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเสด็จภาคอีสานโดยทางรถไฟ (2498) ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงประกาศสร้างทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อปี พ.ศ.2433)

สีคิ้วแหล่งศิลปะถ้ำ ก่อนประวัติศาสตร์แต่ตอนปลาย สมัยหินใหม่อายุกว่า 3,000-4,000 ปี ปัจจุบันอยู่ในวัดเขาจันทร์งาม ภาพเขียนสีทั้งหมดเขียนด้วยสีแดง อยู่สูงจากพื้นดินประมาณ 2-4 เมตร จากการศึกษาที่ผ่านมาของกรมศิลปากร และมหาวิทยาลัยศิลปากรได้จัดแบ่งภาพเขียนสีที่พบเป็น 12 กลุ่ม ตามตำแหน่งที่พบ โดยรวมแล้วมีภาพทั้งหมด 44 ภาพ เป็นภาพคน 32 ภาพ ภาพสัตว์ 5 ภาพ (สุนัข นกหรือไก่ กระทิง? แรด? เสือ?) ต้นไม้ และลูกดวง 1 ภาพ และไม่ทราบว่าเป็นภาพอะไร 5 ภาพ เทคนิคการเขียนภาพมี 2 แบบ คือ ภาพเงาทึบ และลายเส้นโครงร่างภายนอก ภาพคนส่วนใหญ่มีส่วนหัวโต มีผ้านุ่ง ไม่สวมเสื้อ ผู้หญิงจะมีหางนกห้อยมาจากกระบนหน้บ และพูประหลับบนหัว (ทนงศักดิ์ เลิศพัฒน์วรกุล.2557.ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรองค์การมหาชน)

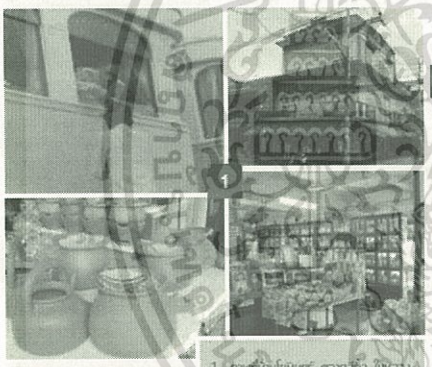

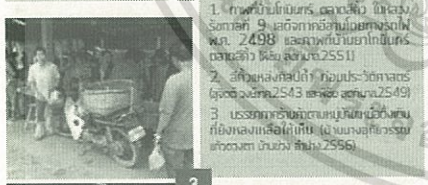

1. ภาพที่บ้านโกษาเภสัช ตลาดสีคิ้ว ปัจจุบัน วัดเขาจันท์ 9 และถ้ำภาคอีสานที่ได้ขยายการรถไฟ พ.ศ. 2498 และตลาดที่บ้านโกษาเภสัช ตลาดสีคิ้ว ปัจจุบัน ณ มกราคม 2551)

2. สีคิ้วแหล่งศิลปะถ้ำ ก่อนประวัติศาสตร์ (จุลชีพ ณ ปีพ.ศ.2543 และ ณ ปีพ.ศ.2549)

3. บรรยากาศในตลาดบ่ายในปัจจุบันวันนี้ (ที่ยังหลงเหลือให้เห็น) (ผู้ขายบางคนที่ยังรักษาวัฒนธรรมต่างๆ ต่างกัน ณ ปีพ.ศ.2556)

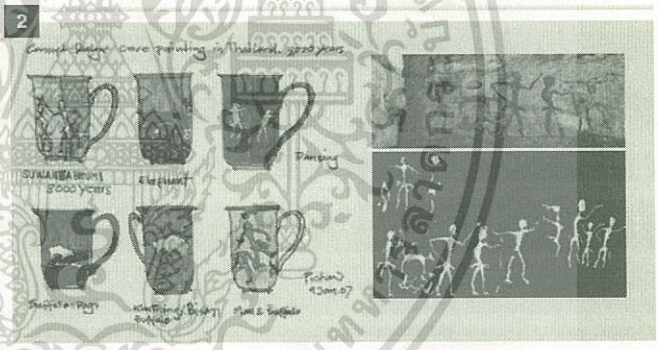

สีคิ้วเป็นแหล่งหินเต้ด ถ้ำตูทางธรณีวิทยาแล้วหินเหล่านี้อยู่ในหมวดของหินภูพาน อายุ 130 ล้านปี อยู่ทางแนวของขอบที่ราบสูงโคราชในเขตอำเภอสีคิ้ว บักธงชัย ครบุรี และสีคิ้วสาง ที่งงายมีสีขาวอมชมพู เม็ดหยาบ ชั้นหนา บางแห่งเป็นหินกรวดมน มีรอยการไหลของกระแสน้ำโบราณ บนหินนั้งกลางพบหลุมหินขนาดใหญ่ หรือเรียกว่ากุมภลักษณ์ (Pot Hole) หินที่นี่พบอยู่ทั่วไปของปราสาทหินในพื้นที่อีสานใต้ ส่วนหินหมวดพระวิหาร มีการเชื่อมประสานที่ดี เป็นชั้นหินที่มีความคงทน คนโบราณจึงนำมาสร้างปราสาทหินสมัยขอมหมวดหินวิหารวางตัวในแนวตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้ พาดผ่านอำเภอสีคิ้ว ปากช่อง วังน้ำเขียว และเสิงสาง ตัวอย่างหินที่ปราสาทหินพนมวัน เป็นหินทรายสีเนื้อสีจำปาย่อนของมหายุคมีโซโซอิก อายุ 210-66.5 ล้านปี ร่วมยุคสมัยไดโนเสาร์ที่กระจายตัวอยู่ที่ราบสูงภาคอีสาน

เรียนรู้ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์นครจันทึก แห่งเขาจันทร์งามกันแล้ว ฉบับหน้าจะพาเข้าเมือง ชมสถาปัตยกรรมอาคารไม้ตลาดสีคิ้วที่ยังคงประวัติศาสตร์ให้เราได้ศึกษา มีร้านใดบ้าง ติดตาม ฉบับหน้านะครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

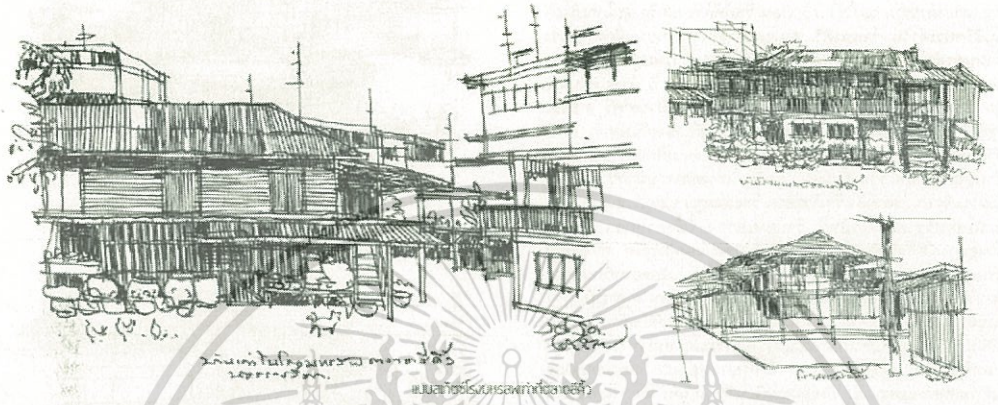

แบบสเกิตช์โรงบรรจุพาก์ที่ตลาดสีคิ้ว

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตลาดสีคิ้ว ตลาดเก่า

เมืองนครจันทึกแห่งเขาจันทร์งาม

ตอนที่ 4

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดทิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

ฉบับนี้พาชมตลาด เดินชมศิลปสถาปัตยกรรมอาคารไม้ตลาดสีคิ้วที่ยังหลงเหลืออยู่ ไม้น้อยกว่า 35 ร้าน มีอายุของเรือนไม้ตั้งแต่ 50-100 ปี

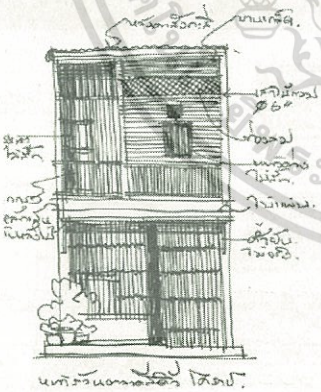

แบบสเกิตช์ตลาดรถไฟสีคิ้ว โคราช

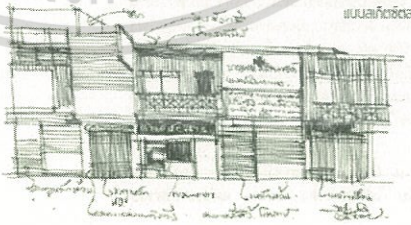

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พร้อมทั้งสินค้าที่ยังเป็นแบบดั้งเดิม มีร้านขายของชำอย่างร้าน ป.ภิมุข ขายเครื่องถ้วยชาม ของใช้ในครัวเรือน ร้านไท้ล้งขายเครื่องอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ร้านพรศิริ ขายของทุกชนิด ร้านขายเสื้อผ้าจิงกวง ร้านนครปฐมข้าวหมูแดง (เจ้าเก่า) ร้านสีฟ้า ข้าวต้มปู ร้านเจ้เนี้ยว ขายข้าวแกง ร้านนี้ 2 คูหา 8 ร้านนี้อายุมากกว่า 100 ปี มีร้าน Happy 20 บาท ของคุณกฤษณ์ คล้ายอริน ร้านบุญดี ร้านประพาศรี ขายของทุกชนิดทั้งของแห้งและของสด ร้านอาหารขาหมูสืบทอดกันมากว่า 70 ปี ร้านขนมสอดไส้ และผลไม้ตามฤดูกาล ขายขนมฝักบัว ขนมเทียน ร้านคุณจิ๋ว ขายก๋วยเตี๋ยวหมู ลูกชิ้น เกาเหลาขายมากว่า 60 ปี ร้านรวมจิตอาหารตามสั่ง ร้านง้วนฮวด ร้านแสงอรุณ ขายอุปกรณ์การเกษตร ร้านโชคทวีขายอาหารสัตว์ ร้านขายยากวงจี้ตึ้งอายุกว่า 50 ปี ร้านอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และยังรับทำฟันปลอมของคุณสุพิศ ตรีรัตน์ฤดี ร้านเสริมสวยขาดเสียไม่ได้ชื่อร้านบุญนริ ร้านขายจักรยานกิ้มสุนของนายวิรัต โรจนเพียรสถิตย์ ร้านอึ้งฮะง้วนขายเครื่องเขียน อาคารไม้ 2 ชั้น อายุมากกว่า 90 ปี อาหารการกินไม่แพ้ที่อื่น ด้านอาหารที่เป็นพื้นถิ่นเห็นจะเป็นผลิตภัณฑ์จากปลาเป็นภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร แปรรูปจากปลาน้ำจืด เช่น แหนมปลากราย ไส้กรอก ห่อหมก ไส้กรอกปลายอ ไส้กรอกปลากะเพรา ปลาส้มปลาตะเพียนตัว เป็นที่ขึ้นชื่อ (ผลิตภัณฑ์อาหารสุนี จำกัด.2557) แต่ก็มีก๋วยเตี๋ยวชี้โครงหมูตุ๋น มาจากเมืองโคราช มีข้าวเปล่ามาทานด้วยอร่อยได้รสชาติดีแท้

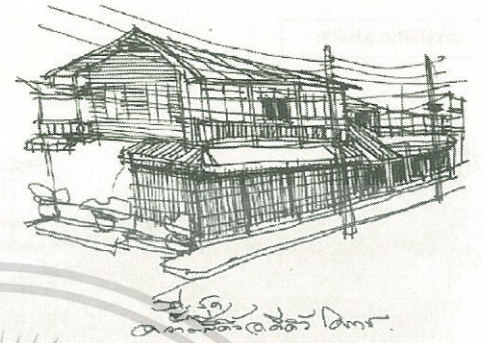

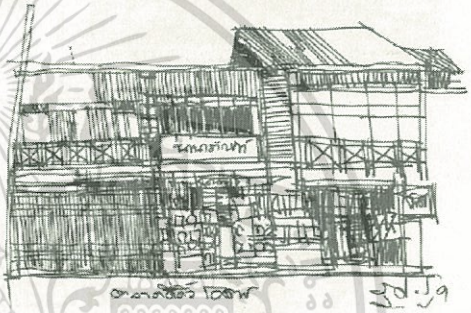

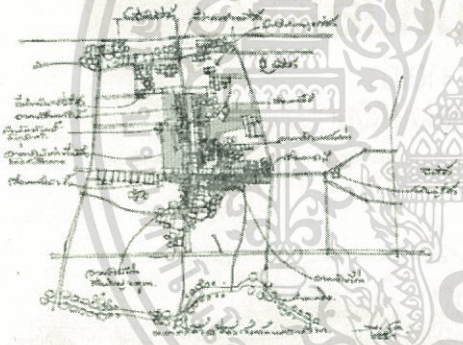

แบบสเก็ตช์ตลาดสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ตลาดสีคิ้ว

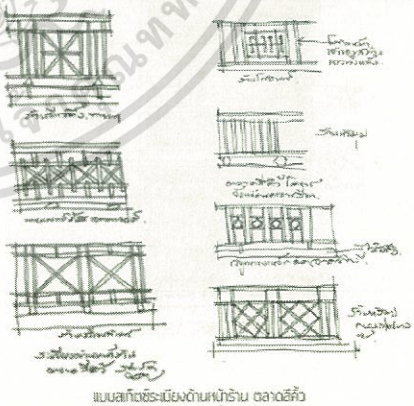

แบบสเก็ตช์ระเบียงด้านหน้าร้าน ตลาดสีคิ้ว

ปัจจุบันถ้าผ่านไปนมัสการสมเด็จโตของคุณสรพงษ์ ชาตรี ที่มีโรงทานเป็นราดหน้าอร่อยไม่เบา ก็อย่าลืมแวะไปเดินเที่ยวตลาดเก่าสีคิ้ว นอกจากจะมีศิลปสถาปัตยกรรมตลาดเก่าให้ดู สลับกับกับอาคารพาณิชย์ 2 ชั้นบ้าง ชั้นเดียวบ้าง อาคารไม้ที่เป็นชั้นเดียวส่วนใหญ่ก็จะเริ่มสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ ค.ส.ล. เริ่มที่อาคารร้านโกมินทร์ที่มีเครื่องยาสมุนไพร เพื่อฟังการเล่าขานของคุณศรีภิญโญ ดอนท้วม ถึงสรรพคุณที่น่าสนใจ อาคารที่น่าสนใจอีกอาคารก็คือโรงมหรสพเก่า อายุมากกว่า 100 ปี ที่ยังหลงเหลือให้เห็น แต่อยู่ลับตาคนสักหน่อยมีอาคารตึกแถวบังอยู่ เจ้าของอาศัยอยู่ตึกแถวด้านหน้าขอเขาไปดูได้ มีเนื้อเพลงร่าวงสมัยเริ่มแรกเขียนไว้ที่ข้างฝาไม้สักด้วย

"สืบสานวัฒนธรรมอีสาน สืบสานตลาดเก่าเมืองโคราช" ฉบับหน้าจะเข้าเมืองโคราชแล้วนะครับ ไปชมตลาดเก่าโคราช แห่งนครโคราช พ่อขุนผาเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

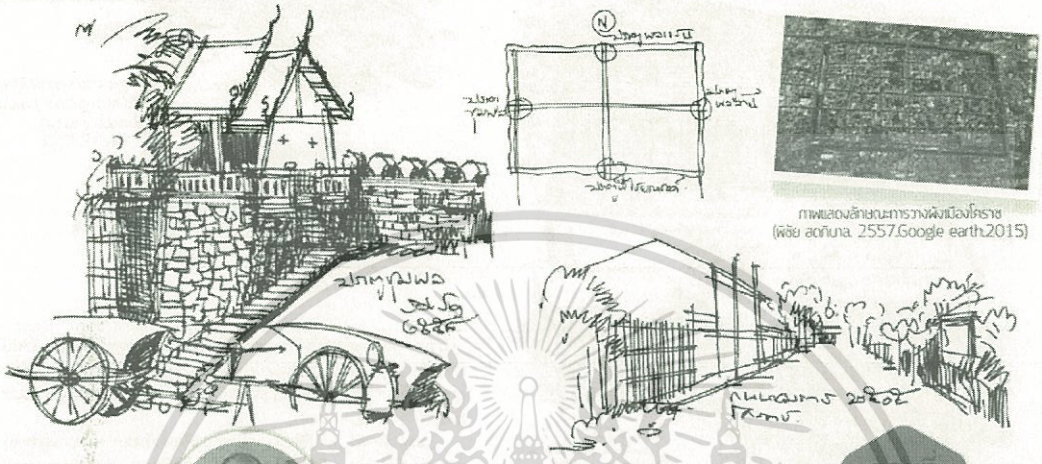

ภาพแสดงลักษณะการวางผังเมืองโคราช
(พิชัย สดภิบาล 2557,Google earth,2015)

ตอนที่ 1

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตลาดเก่าโคราช แห่งนครราช พ่อขุนผาเมือง

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประทับใบระกา
เมือคราวเสด็จตรวจมณฑลอีสาน พศ.2449 (พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา,2557)

จากปากช่อง เดินทางต่อมุ่งสู่เมืองโคราช เมืองที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน "ออกจากกรุงเทพเมื่อ 15 ธันวาคม ไปด้วยรถไฟ จนถึงเมืองนครราชสีมา ออกจากนครราชสีมาไปมณฑลอุดรซึ่งไม่ไปจนถึง 14 วัน ถึงเมืองหนองคาย รัฐบาลฝรั่งเศสจัดเรือกลไฟชื่อ ลาเครนเดีย สำหรับข้าหลวง และสำหรับบรรทุกของล่องตามลำน้ำโขง 4 วันถึงนครพนม ขี่ม้าจากนครพนม 3 วัน ถึงเมืองสกล จากเมืองสกลเดินเท้าวกกลับลงไป 3 วันถึงเมืองมุกดาหาร เดินบกเข้ามณฑลอีสาน เดินทาง 4 วันถึงเมืองยโสธร ...ออกจากเมืองยโสธร เดินบกไปเมืองเสลภูมิ เมืองร้อยเอ็ด เข้าเมืองมหาสารคาม ...7 วันถึงเมืองไพทสง ปลายเขตมณฑลนครราชสีมา แต่นั้นมา 3 วันถึงเมืองพิมาย....พระเจ้าอยู่หัว มีสารตราถระทรวงมหาดไทย ห้ามไม่ให้เข้าไปพักที่เมืองนครราชสีมา เพราะมีกาฬโรคระบาด..." (สำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา,2556)

เมืองนครราชสีมา อ่านเพิ่มเติมที่ตลาดพื้นถิ่นอีสาน ตอนที่ 1 ตลาดเก่าปากช่อง ประตูสู่อีสาน, พิชัย สดภิบาล 2557) เมืองโคราช หรือนครราชในสมัยของโดยมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นเมืองราดของพ่อขุนผาเมือง (ทำรุง วัฒนศักดิ์,2556) มีจารึกอยู่ในปราสาทพนมวัน เขตอำเภอเมืองนครราชสีมา เจ้าศรีศรัทธาครองเมื่ออายุ 31 ปี ได้จารึกจากรัชกาลภูมิ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากปราสาทพนมวัน พ่อขุนผาเมืองสนิทสนมกับราชสำนักยโสธรปุระ (นครธม) ได้รับพระราชทานนาม "กมรเตงอัญศรีอินทรบดินทราทิตย์" เป็นเกียรติยศยกย่องเป็นเครือญาติ พร้อมพระราชทานพระธิดาให้เป็นชายาของพ่อขุนผาเมืองแล้วมอบพระขรรค์ชัยศรีให้มีฐานะเป็นผู้แทนพระองค์ปกครองดูแลอีสานทั้งแผ่นดิน และแต่งโคราช (สุจิตต์ วงษ์เทศ,2542) ราชวงศ์ผาเมืองจึงเกี่ยวข้องกับเมืองราชเป็นดังนี้แล ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 หลังจากตีเอานครหลวงคืนมาจากพวกจามปา (1720-1762) ก็ขยายอาณาจักรเป็นการใหญ่ ต้องสิ้นเปลืองทรัพยากรทางด้านกำลังคนเป็นอันมาก คนพื้นเมืองก็ถูกเกณฑ์แรงงาน ล้มตายเป็นจำนวนมหาศาล การก่อสร้างปราสาทหินที่พนมรุ้งที่พิมาย ที่พนมวัน เมืองต่ำ และที่อื่นๆ ต้องใช้เวลาหลายสิบปี ในเหตุการณ์เหล่านี้คนโคราชต้องร่วมชะตากรรมทุกข์ยากกับการก่อสร้างครั้งนั้น และแล้วอาณาจักรยโสธรก็เสื่อมลง อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา รุ่งเรืองขึ้นมา เมืองโคราชเป็นเมืองหน้าด่านกันชน (รัฐกันชน) ของกรุงศรีอยุธยา และกรุงสยามด้านตะวันออกเฉียงเหนือ จนถึงริมน้ำลำตะคอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

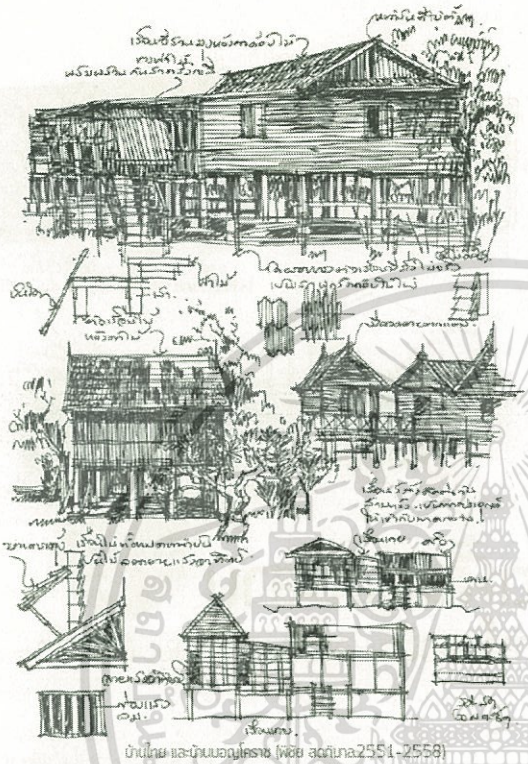

บ้านไทย และบ้านมอญโคราช (พิชัย สดภิบาล.2551-2558)

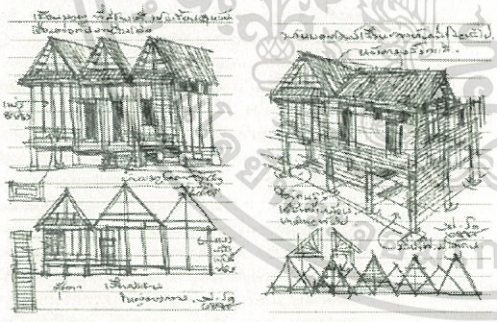

เมืองนครราชสีมาถ้าพิจารณาดูลักษณะที่สร้างกับทั้งขนาด และแผนผัง ทั้งรูปป้อมปราการละม้ายกับเมืองนครศรีธรรมราชมาก สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพระนารายณ์มหาราชก่อนปี 2225 (ดำรงราชานุภาพ. สมเด็จฯ กรมพระยา. 2556) ออกแบบโดยนายช่างชาวฝรั่งเศส (เดอ ลาลูแบร์.2299-2231) ย้ายจากเมืองเสมามาสร้างใหม่ในที่ปัจจุบัน มีรูปทรงเหมือนกลองเภรี (กว้าง 25 เส้น ยาว 43 เส้น หรือ 1,100 เมตร และ 1,700 เมตร) ใจกลางเมืองเป็นหลักเมือง และวัดกลางนครเป็นที่สูงเหมือนหลังเต่าเป็นโคกสูงชาวอีสานเรียกว่า "มอ" กำแพงเมืองขนาดใหญ่ มีป้อมค่ายหอรบ ก่อด้วยอิฐศิลาแลง บนกำแพงมีใบเสมาโดยรอบ มีโครงข่ายเป็นถนนภายในตัดกันเป็นตารางหมากรุก (Grid Pattern Systems) มีถนนกากบาทไปยังประตูทั้งสี่ทิศ ประกอบด้วยซุ้มประตูเมืองทรงไทยแบบอยุธยาหลังคามุงกระเบื้องดินเผา มีประตูเมือง และป้อมปราการ รวม 16 ป้อม

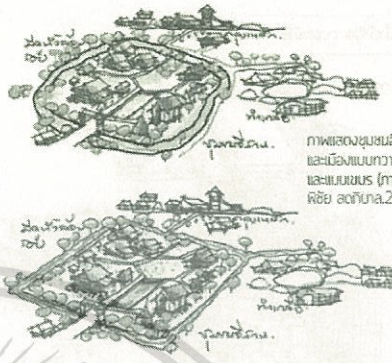

ภาพแสดงชุมชนอีสานวางผังหมู่และเมืองแบบกวาราวดี (ภาพบน) และแบบเขมร (ภาพล่าง) พิชัย สดภิบาล.2550

ประตูทิศทั้ง 4 มีชื่อว่า ชุมพล (ทิศตะวันตก-เตรียมไพร่พล) พลแสน (ทิศเหนือ-ประตูน้ำ-แสนยังสู้ได้) พลล้าน (ทิศตะวันออก-ประตูทุ่งสว่าง-ล้านยังสู้ได้) และไชยณรงค์ (ทิศใต้-ประตูผี) จากประตูชุมพลทางทิศตะวันตกมีถนนเชื่อมไปเมืองโคราชเก่าคือเมืองเสมา มีบ้านเรือนราษฎรทำสวน ทำนา เลี้ยงสัตว์ ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทำสวนพริกไทย และพระราชทานนามว่า "เมืองนครราชสีมา" พระยายมราช (สังข์) เป็นเจ้าเมืองคนแรก (สร้างเมืองใหม่เสร็จก่อน 2221)

ต่อมาได้ประมาณ 10 ปี ก็มีการทิ้งระเบิดครั้งแรกในสมัยอยุธยา หรือก็หาทราบได้ 2231 พระนารายณ์มหาราชสวรรคต สมเด็จพระเพทราชาขึ้นครอง พระยายมราช (สังข์) เจ้าเมืองโคราชไม่ยอมมาถือน้ำพิพัฒน์สัตยากรุงศรีอยุธยาเลยยกทัพมาปราบ รักษาเมืองได้ถึง 2 ปีก็โดนทิ้งระเบิดเอาดินปืนผูกติดกับว่าวชักขึ้นเหนือเมืองแล้วจุดดินปืนในหม้อดินตกลงใส่บ้านเรือนในเมืองเสียหายมาก ฝ่ายอยุธยาจึงยึดเมืองได้

สมัยกรุงธนบุรี เมืองนครราชสีมาเป็นฐานรวบรวมกำลังในสงครามล้านช้าง และเขมร สมัยรัตนโกสินทร์ นครราชสีมามีฐานะเป็นเมืองชั้นเอกตรวจตราเมืองประเทศราช เจ้าอนุวงศ์คิดมาตีกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนเปลี่ยนแผนดินจากพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ (2369) ได้มากวาดต้อนคนไทยไปเวียงจันทน์ ทำลายเมืองโคราชเสียสิ้น โดยการถอนเสาหลักเมืองออกเพื่อให้เป็นเมืองร้าง รื้อกำแพงเมือง เผาประตูเมืองทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันออก และสถานที่สำคัญตัดต้นไม้ผลเหลือแต่ตอ ดีที่กองทัพหลวงมาจึงรื้อทำลายได้เพียงบางส่วน เมื่อพระยาปลัดเมืองรวมกับราษฎรต่อสู้จนชนะจึงทำการบูรณะสร้างกำแพงเมือง และเปลี่ยนแปลงใบเสมาจากเหลี่ยมแบบตะวันตกเป็นแบบใบเสมาไทย

คนโคราชจำพวกหนึ่งเรียกว่า "ไทยเบิ้ง" มีการพูด และสำเนียงเฉพาะตัวต่างจากพี่น้องไทยน้อย ไทยใหญ่ อีกพวกดั้งเดิม คือ พวกที่มาค้าขายในสมัยเก่าก่อน คือ พวกจีน ลาว เขมร และมอญ มีร่องรอยตามชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล เช่น โคกมะกั๊ก บ้านประโดก บ้านจอหอ ขนงพระ กำทวด สมอราย ประทาย กระโทก ฯลฯ พิมายน่าจะเป็นเขมรกลับใช้วัฒนธรรมล้านช้าง (กำจร วัฒนศักดิ์.2556) ในเมืองโคราชมีครอบครัวมอญตรงสี่แยกหลักเมืองโคราช ไปตามถนนไชยณรงค์ถึงสี่แยกพระบุรคามบริรักษ์ยาวไปจดบึงใหญ่ที่ตั้งวัดของวัดบึง เรียกว่า "บ้านมอญใหญ่บ้านมอญน้อย"

เรื่องเล่า...เมืองโคราชยังมีอีกมากมาย ติดตามอ่านต่อฉบับหน้านะครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตลาดเก่าโคราช

แห่งนครราช พ่อขุนผาเมือง

ตอนที่ 6

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

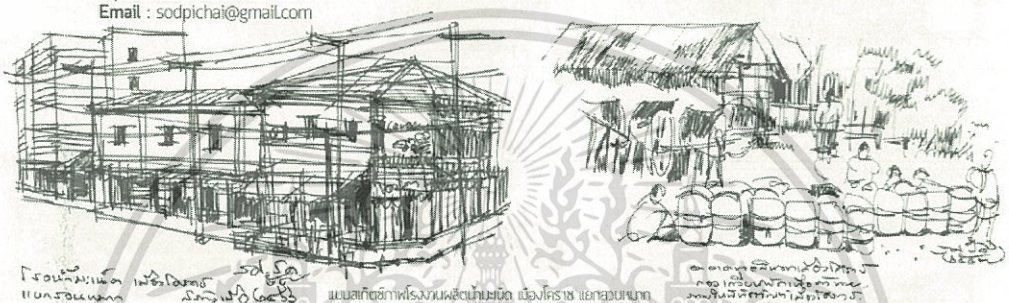

แบบสเกิตซ์ภาพโรงงานผลิตน้ำมะเน็ด เมืองโคราช แยกสวนหมาก สร้างเมื่อ พ.ศ.2466 แบบตะวันตก (พิชัย สดภิบาล,2558)

หลังจากสงคราม เมืองนครราชสีมาได้พื้นตัวขึ้นมาเป็นเมืองชุมทางการค้าที่สำคัญในการติดต่อระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลาง มีกองเกวียนกองคาราวานขนาดใหญ่ผ่าน และหยุดพักอยู่เสมอ จึงเป็นแหล่งการค้าขนาดใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 4 บาทหลวงปาลเลอกัวซ์ เขียนไว้ว่า..."ประชากรโคราชมีประมาณ 60,000 คน ครึ่งหนึ่งเป็นสยามครึ่งหนึ่งเป็นเขมร ในเมืองมี 7,000 คน มีคนจีนประมาณ 700 คน มีเหมืองแร่ทองแดง มีโรงหีบอ้อย สินค้า คือ ข้าว งาช้าง หนังสัตว์ เขาสัตว์ ไม้เต็ง อบเชย เมื่อมีคนจีนก็มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน"

ครั้งท่าน อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ทำการสำรวจย่านตลาดเก่าในกรุงศรีอยุธยา ก็ได้บอกไว้ว่า ..."พวกพ่อค้าจากเมืองนครราชสีมา พระตะบอง น่าสินค้าประเภท ขี้ผึ้ง ปีกนก ผ้าสายบัว ผ้าตาราง หนังสัตว์ เนื้อสัตว์ เอ็นเนื้อ เนื้อแผ่น ครั่งไหม ก่ายาน ดีบุก หนังงา ลูกเร่ว ลูกกระวาน และของป่าต่างๆ มาขายที่บ้านศาลาท่าเกวียน"

...เมืองโคราชนั้นถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก

จากการงานวิจัยแหล่งชุมชนโบราณในประเทศไทยของ คุณทิวา ศุภจรรยา นักธรณีวิทยา ได้สำรวจพบบริเวณเส้นดินคูน้ำของชุมชนเกษตรกรรมโบราณในพื้นที่เมืองโคราชมากกว่า 200 แห่ง จึงน่าจะมีการนำสินค้าทางด้านเกษตรกรรมส่งไปขายในที่แห่งอื่นๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะของขึ้นชื่อ คือ เนื้อแผ่น เนื้อตากแห้ง เส้นหมี่ ของป่า สมุนไพร และแร่

บรรยากาศร้านค้าดั้งเดิมอยู่ใน และนอกกำแพงเมือง เป็นตลาดบก ตลาดขายของสดเช้าเย็น มีทั้งขายเป็นเหมือนตลาดสด เป็นแหล่งขายอาหารประจำวัน และขายของเฉพาะอย่าง มีทั้งขายอย่างเดียวกับการผลิตเพื่อขาย เปิดประจำทุกวัน ไม่ว่าตลาดเช้า หรือตลาดเย็น เมื่อตลาดวายก็ต้องออกนอกกำแพงเมือง พอชุมชนขนาดใหญ่ขึ้นก็ขยายออกไปนอกเมือง จัดตั้งกันเป็นโรงเรือนเพื่อพักอาศัย ผลิตสินค้าเพื่อชุมชนเฉพาะถิ่น และขายของไปในตัว หรือจัดเป็นตลาดหมู่บ้านทั้งกลางแจ้ง และในร่ม

สำหรับชาวจีนที่มาค้าขายในสมัยสุโขทัย อยุธยา มีทั้งมาจากปักกิ่ง กวางตุ้ง ไหหลำ และพวกฮากกา สมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นบุตรขุนนางไทยจีนเชื้อสายแต้จิ๋ว ชาวจีนแต้จิ๋วได้ชื่อว่าเป็นจีนหลวง มีสง่าราศรีในเมืองไทย จึงอพยพเข้ามามากตลอดจนต้นรัตนโกสินทร์ สำหรับโคราชนั้นจีนกลุ่มที่มารุ่นหลังมาตั้งบ้านเรือนทำการค้าตั้งแต่ประตูทิศตะวันตก คือ ประตูชุมพล ไปตามถนนโพธิ์กลาง มีการตั้งบ่อนเบี้ย โรงต้มเหล้า โรงน้ำตาล (อ้อย) และทำสวนพริกไทย โรงฝิ่น (เข้ามาเมื่ออังกฤษชนะสงครามฝิ่นในจีน) ถนนมุขมนตรีในปัจจุบันก็มี

การค้าขายไปมาหาสู่นี้เองที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า และวัฒนธรรม รูปแบบของศิลปะสถาปัตยกรรม การสร้างโรงเรือนเพื่อให้ใช้ได้หลายด้านก็เกิดขึ้น ทั้งเป็นที่ขายของ ที่ผลิตสินค้า เก็บสินค้า พักอาศัย มีการพัฒนารูปแบบมาจากตะวันตก เมื่อรัชกาลที่ 5 สร้างทางรถไฟสายกรุงเทพ-นครราชสีมา แล้วเสร็จ เปิดการเดินรถไฟหลวง ทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น ซึ่งเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสมามีอิทธิพลเหนือดินแดนคาบสมุทรอินโดจีน ทำให้สยามต้องเร่งปรับปรุงพัฒนาราชอาณาจักร โดยเฉพาะในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถานีรถไฟในภาคอีสานจึงเป็นจุดให้เกิดชุมชนย่านการค้าพักอาศัย

เมืองโคราชในปัจจุบันอาคารร้านค้าเรือนไม้ 2 ชั้น ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ที่แทรกด้วยตึกแถว จะมีให้เห็นก็ตรงประตูชุมพล ทั้งร้านขายของแบบดั้งเดิม อาคารเรือนไม้ 3 ชั้น ที่เป็นโรงแรม "เมืองทอง" หลังคามุงสังกะสี อาคารไม้ไทยสงวนขายเครื่องอุปโภคบริโภค ร้านขายยาชัยพฤกษ์ ร้านกาแฟดอยช้าง ร้านบาจา ร้านขายผ้า ร้านขายยาซินอวยแซ ร้านประดิษฐ์การแว่น อัมรินทร์เภสัช ร้านข้าวมันไก่ชุมพล ร้านค้าเหล่านี้อยู่หน้าประตูชุมพลด้านในเมืองเก่าที่เห็นได้ชัด และหาได้ง่ายเวลาไปนมัสการย่าโมจะเห็นอยู่ด้านหลังอนุสาวรีย์ หรือถ้าใครไปฟังศิลปินพื้นบ้านเขาร้องหมอลำก็จะเห็นโรงแรมเมืองทองด้านล่างโรงแรมทั้งหมดเป็นตลาดพระเครื่อง อีกส่วนหนึ่งเหลือให้เห็นเล็กน้อยเพราะทำเป็นตลาดสดประตูผี โครงสร้างสมัยใหม่ แต่ก็ยังมีหลงเหลือให้เห็นบ้างที่ยังขายเครื่องจักสาน มีอาคารเก่าแก่อายุกว่า 100 ปี เป็นโรงงานผลิตน้ำมะเน็ด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

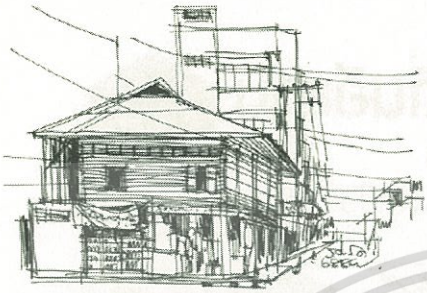

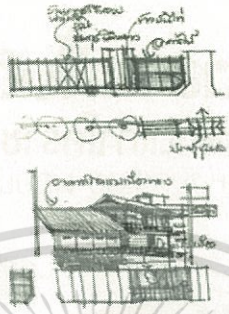

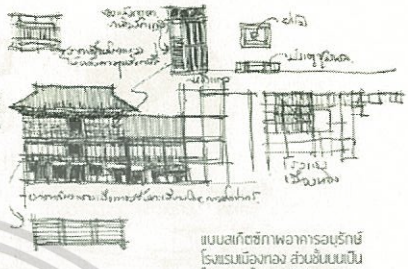

แบบสเก็ตซ์ภาพอาคารอนุรักษ์ โรงแรมเมืองทอง ส่วนชั้นบนเป็น โรงแรม ชั้นล่างเป็นร้านเช่าพระ (พิชัย สถาปาล,2555)

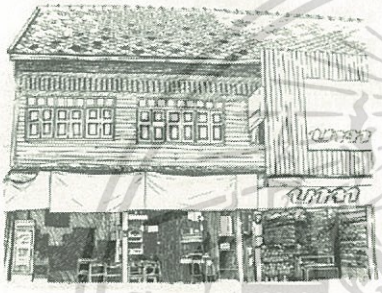

แบบสเก็ตซ์ภาพอาคารอนุรักษ์ หน้าประตูชุมพล (พิชัย สถาปาล,2558)

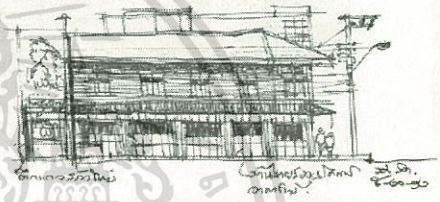

แบบสเก็ตซ์ภาพอาคารอนุรักษ์ร้านไทยสงวน หน้าประตูชุมพล (พิชัย สถาปาล,2555)

ประตูชัยภักดิ์ หน้าประตูชุมพล เมืองโคราช (พิชัย สถาปาล,2555)

ร้านขายยาหน้าประตูชุมพล (พิชัย สถาปาล,2555)

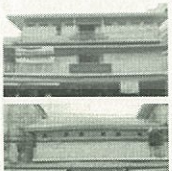

อาคารอนุรักษ์โรงแรมเมืองทอง ส่วนชั้นบนเป็นโรงแรม ชั้นล่างเป็นร้านเช่าพระ (พิชัย สถาปาล, 2555)

อาคารอนุรักษ์ร้านไทยสงวน หน้าประตูชุมพล (พิชัย สถาปาล,2555)

นครราชสีมาได้รับความเจริญผ่านอานิสงส์จากสงครามมาโดยตลอด หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 กรณีพิพาทอินโดจีน (2483–2484) สหรัฐอเมริกาก็ได้ช่วยสร้างถนนมิตรภาพ (2493 ถนนสุดบรรทัด เปลี่ยนเป็นถนนมิตรภาพ เมื่อปี พ.ศ.2500) จากสระบุรี–ปากช่อง–นครราชสีมา ล่าสุดก็คือ สงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2498–2518) ที่ทำให้เกิดฐานบินโคราช (พ.ศ.2507) แหล่งพักของทหารจีไอ (45,000 นาย.2510 Star & Stripe Post) ร้านเรือนไม้ทั้งๆ จึงถูกจัดเป็นร้านขายเหล้าเป็นบาร์ สถานบริการต่างๆ เกิดเมียเช่ามากมายถึงปัจจุบัน (เรื่องอย่างนี้มีมานานแล้ว เมื่อตัดทางรถไฟผ่านเมืองสถานี มีที่พักโรงแรม) โดยเดินทางผ่านเมืองโคราชก็ต้องแวะซื้อของฝากจากทหารจีไอ ไฟฉาย กล้องกระสุน ชุดทหาร อุปกรณ์เครื่องไม้เครื่องมือช่าง ไฟแช็กซิปโป้ยอดฮิตเลยครับ ปลอกลูกปืนเอ็ม 16 เอามาทำพวงกุญแจ

ปัจจุบันหากสำรวจจริงๆ แล้ว อาคารเรือนไม้ดั้งเดิมเหลือน้อยมาก และไม่เหมือนเมื่อครั้ง พ.ศ.2510 ที่ยังมีอาคารเรือนแถวไม้ให้เห็นตลอดแนวถนน หลังประตูชุมพล แต่ที่เป็นบ้านเรือนไม้มาทำเป็นร้านค้า ร้านอาหาร ร้านกาแฟพอมีให้เห็นเหลือไว้ให้ได้ชมบรรยากาศ ผ่านมนต์สัมผัสการย่าโมก็แวะเวียนไปชมได้นะครับ

...“ไม่ว่าจะเหลือน้อยเหลือมาก ก็ขอให้เหลือเอาไว้ให้ลูกหลานได้ดูได้ชมเถอะครับ ว่านี่แหละคือของคู่บ้านคู่เมืองโคราช”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

ตอนที่ 8

ตลาดโชคชัย

ตามรอยพระเจ้าตาก ...ยลตลาดครอบครัวมอญ

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดทิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

ความเดิมต่อจากฉบับที่แล้ว ที่ผมพูดถึงประวัติความเป็นมาของครอบครัวมอญในโคราช ผ่านยุคสมัยมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสิน) ก็เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของการก่อตั้งชุมชน และการเกิดขึ้นของตลาดครอบครัวมอญที่นี่
ฉบับนี้ผมขออาสาพาไปเดินชมบ้านเรือน ไปดูชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญกัน แม้จะผ่านมาหลายศตวรรษ แต่ก็ยังมีพอมีตกทอดหลงเหลือให้ได้เห็น

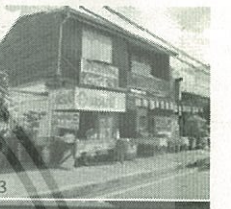

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ไตรจักร (คนขวา) ซึ่งเป็นเพื่อนกับผู้เขียนที่ลาดกระบัง
2. ตุ่มน้ำ ไห โหล อ่าง โคราช ที่ปั้นจากดินด่านเกวียน
3. เรือนไม้ขายของ ชาวสาหร ตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดทิบาล.2558)
4. สมุนไพร ยาอีสาน ยาจีน

"ตลาดโชคชัย" ที่เป็นอาคารแถวและบ้านเป็นหลังที่สร้างต่อจากอาคารแถว โดยมากจะเปิดเป็นร้านขายของ ปัจจุบันจะมีบางตาลงแล้ว ชาวโคราชที่มีอาคารแถว 2 ชั้น และชั้นเดียว จะสร้างบ้านที่พักแบบบ้านเดี่ยวไว้ด้านหลังของร้านค้า ร้านค้าที่นี่ยังเก็บข้าวของเครื่องใช้ และของที่ขายในอดีตไว้ด้านในของร้าน ด้านนอกเป็นสินค้าที่ขายประจำวันในปัจจุบันที่ชุมชนใช้ในการดำรงชีพ มีการดูแลร้าน และบ้านพักเป็นอย่างดี

สะดุดตาร้านหนึ่งเมื่อเข้าไปถามไถ่เลยถึงรู้ว่าเป็นเพื่อน ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ไตรจักร ซึ่งเป็นเพื่อนกับผู้เขียนที่ลาดกระบัง ตอนนี้เลยพาชมบ้าน และร้านค้าให้ดูปี๊บบรรจุสินค้าประเภทสมุนไพร ยาอีสาน ยาจีน ปี๊บเป็นร้อยใบ สะดุดตาอีกอย่างก็ตุ่มน้ำ ไห โหล อ่าง โคราช ที่ปั้นจากดินด่านเกวียน

สายเส้น โดย พิชัย สดทิบาล และอนุชา กันทิมดี 2551

พูดถึงดินด่านเกวียนแล้วถือได้ว่าเป็นทรัพย์แผ่นดินของที่แห่งนี้เลยทีเดียว เพราะให้เครื่องปั้นดินเผาที่แกร่งมากผ่านการเผาที่อุณหภูมิถึง 1,100 องศาเซลเซียส เพราะดินด่านเกวียนเป็นดินเหนียว เนื้อละเอียดที่ขุดขึ้นมาจากริมฝั่งแม่น้ำมูล (ซึ่งห่างออกไปจากทางหลวง 224 ประมาณ 2-3 กม.) ในพื้นที่ที่ชาวบ้านเรียกว่า 'กุด' หรือแม่น้ำด้วน (ลักษณะลำน้ำที่คดเคี้ยว กัดเซาะตลิ่งจนขาด และเกิดลำน้ำด้วนขึ้น ส่วนที่เป็นแนวกัดเซาะจะกลายเป็นแหล่งทับถมของดิน ดินดังกล่าวนี้เป็นดินซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษง่ายต่อการขึ้นรูป ทนทานต่อการเผา ไม่บิดเบี้ยว หรือแตกง่าย และที่น่าสนใจคือ ดินนี้เมื่อถูกเผาจะให้สีโดยธรรมชาติเป็นสีแดง ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากธาตุเหล็ก หรือสนิมเหล็กที่มีอยู่จำนวนมากในเนื้อดิน

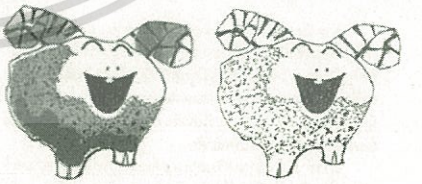

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร้านเสริมสวย จะดูหน้าตาคนโชคชัยก็มาเข้าร้านนี้ จะเห็นชาติพันธุ์ของคนโชคชัย

ภาพที่จะมีทุกบ้านก็คือ พระบรมฉายาลักษณ์ของในหลวง ภาพบูชาท้าวสุรนารี (แม่โม ย่าโม ของชาวโคราช) และภาพถ่ายเจ้าของร้าน

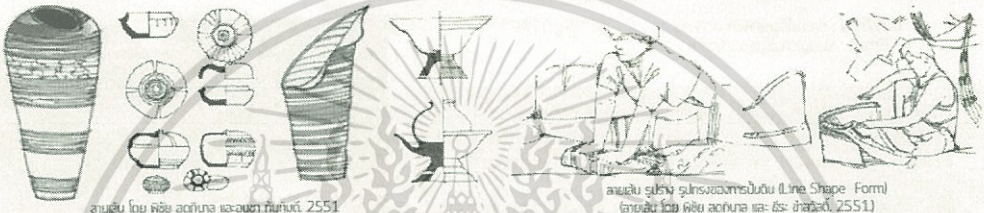

ลายเส้น โดย พิชัย สดภิบาล และอนุชา ทิ้มทันต์. 2551

ลายเส้น รูปร่าง รูปทรงของการปั้นดิน (Line Shape Form) (ลายเส้น โดย พิชัย สดภิบาล และ ธีระ ชำลวัลดิ์. 2551)

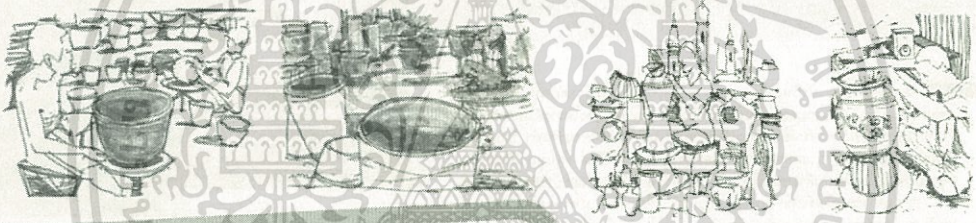

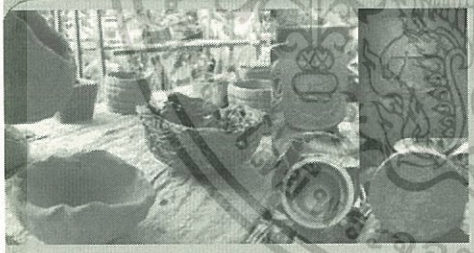

ดินด่านเกวียนนั้น มีลักษณะพิเศษ คือ มีแรงหลักผลมอยู่ (ผลงานออกแบบ ของ รศ.ดร.วิโรฒ ศรีสุโร และ "Thai Potter"

สำหรับหน้าบ้านจะใช้วางสินค้าเพื่อขาย แต่บางร้านเก็บของเก่าดั้งเดิมที่เคยขายมาในอดีต ซึ่งปัจจุบันเลิกขายแล้วจัดแสดงไว้ส่วนในหลังร้าน ลูกค้าสามารถเดินชมได้ ถัดไปเป็นส่วนพักผ่อนยามไม่มีลูกค้า มีบันไดขึ้นไปชั้นที่ 2 สำหรับพักอาศัยแต่เก่าก่อน ต่อลึกเข้าไปเป็นส่วนครัวรับประทานอาหาร ส่วนสานโล่งตรงกลางเป็นส่วนซักล้าง เก็บน้ำ มีบ่อน้ำใต้ดิน มีตุ่มดินด่านเกวียนเรียงรายโดยรอบ กระถางต้นไม้ ด้านในสุดเป็นเรือนไทยร่วมสมัย 2 ชั้น สำหรับพักอาศัย

ตรงข้ามเป็นร้านเสริมสวยจะดูหน้าตาคนโชคชัยก็มาเข้าร้านนี้จะเห็นชาติพันธุ์ของคนโชคชัย ใจดีครับให้เดินเข้าได้ทุกมุมร้าน บ้านพักอาศัย นอนสบายใจบนเตียงไม้สักเก่า มองไปที่ผนังร้านจะมีภาพเก่าเล่าอดีตน่าสนใจยิ่ง

ภาพที่จะมีทุกบ้านก็คือ พระบรมฉายาลักษณ์ของในหลวง และภาพบูชาท้าวสุรนารี (แม่โม ย่าโมของชาวโคราช) ภาพถ่ายเจ้าของร้าน ภาพหมู่ในอดีต เครื่องเรือน เครื่องประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม

ตลาดโชคชัยตรงแหล่งประวัติศาสตร์สมัยพระเจ้าตากจะมีให้เห็นคือบึงน้ำ ตลาดที่นี้คงต้องเป็นทางผ่านสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงบริโภคนิยมนะครับ ถ้าไม่มีงานการอะไรก็คงต้องผ่านไปเพราะอาหารการกินก็พื้นๆ ไม่มีอะไรเด่น จะเป็นอาหารมอญแบบดั้งเดิมก็ไม่ได้ทำขายเหมือนที่สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ข้าวของเครื่องใช้สินค้า เครื่องจักสานก็รับเขามาขาย แต่ที่โชคชัยเด่นก็คือมีเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนที่ขุดดินจากลำน้ำมูล (พิชัย สดภิบาล.2550) การอนุรักษ์อาคาร หรือเก็บไว้ก็เป็นการจำเป็นในการซ่อมแซมบำรุงรักษา แต่ยังพอให้เห็นเป็นกลุ่มของอาคารดั้งเดิมในเมืองโชคชัย

ถ้าถามว่ามาที่ตลาดแห่งนี้จะหาอะไรติดไม้ติดมือกลับบ้าน คงจะต้องเป็นเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน และที่เป็นงานศิลปะผลงานของ รศ.ดร.วิโรฒ ศรีสุโร ฝากฝีมือไว้ก็คือผลงานของที่ระลึกที่ปั้นจากดินด่านเกวียน "ปีท่องเที่ยวไทย 2530" และหาเวลาเดินเที่ยวชมบ้านชาวมอญโคราช ชมปราสาทพะโค สวนมะนาวสานด่านเกวียน และหมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

มาดูบ้านมอญโคราช แล้วซื้อเครื่องปั้นดินเผาติดไม้ติดมือกลับบ้าน เราคนไทย มาช่วยกันอนุรักษ์ความงดงามเหล่านี้ร่วมกันครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

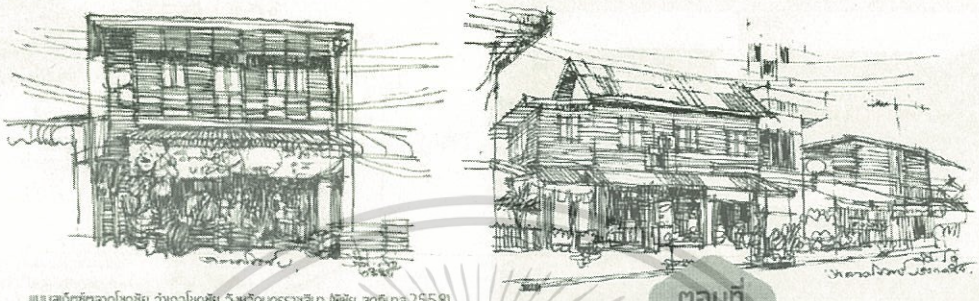

แบบสเก็ตช์ตลาดโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (พิชัย สดภิบาล.2558)

ตอนที่ 7

ตลาดโชคชัย

ตามรอยพระเจ้าตาก ...ยลตลาดครอบครัวมอญ

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ สันนิษฐานว่าอพยพเข้ามาครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ในส่วนของเมืองโคราชนั้นหลังปราบชุมนุมเจ้าพิมาย (กรมหมื่นเทพพิพิธ ราชวงศ์บ้านพลูหลวง พระองค์เจ้าแขกราชโอรสองค์หนึ่งในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ.2311) แล้ว ชาวโคราชจำนวนมากต้องอพยพไปตั้งหลักแหล่งทำกินที่กรุงธนบุรีตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าตากสิน และทรงประทานครัวมอญ 2,000 คน ให้เจ้าพระยานครราชสีมา เมื่อคราวศึกอะแซหวุ่นกี้ โดยให้พระศรีราชรามัญเป็นหัวหน้าควบคุมครัวมอญเดินทางมานครราชสีมาโดยใช้เส้นทางปราจีนบุรี

แบบสเก็ตช์คนที่อาศัยในตลาดโชคชัย และชาวมอญโคราช (พิชัย สดภิบาล.2555)

ครัวมอญส่วนหนึ่งตั้งบ้านเรือนที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย (นฤมล ปิยวิทย์.2550) ส่วนพระศรีราชรามัญ และเครือญาติมาตั้งถิ่นฐานในเมืองนครราชสีมา บริเวณหลักเมือง เรียกตรอกมอญ ที่ตั้งหลักแหล่งที่บ้านมอญใหญ่ และมอญน้อยในกำแพงเมือง อีกส่วนไปอยู่นอกกำแพงเมืองที่ตำบลลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย ตั้งที่ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย สืบเชื้อสายมาจนทุกวันนี้ (กำจร วัฒนศักดิ์.2556)

การอพยพครั้งที่ 2 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้พระยามหาโยธา (ทอเรียะ) คุมกองมอญมาสมทบกับกองทัพของกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ที่เมืองนครราชสีมา ในปี พ.ศ.2336 เพื่อปราบขบถเจ้าอนุวงศ์ แห่งเวียงจันทน์ เมื่อเสร็จศึกแล้วเดินทางกลับทางอำเภอปักธงชัย ด่านสะแกราช เห็นทำเลดีมีความอุดมสมบูรณ์ จึงปักหลักตั้งบ้านเรือนสมทบกับชาวมอญที่อยู่เดิม

ปัจจุบันชาวมอญที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย บ้านพระเพลิง บ้านนกออก บ้านท่าโพธิ์ อำเภอปักธงชัย ยังรักษาประเพณีแบบมอญบางส่วนไว้ เช่น การไหว้ผีมอญ การเล่นสะบ้ามอญ ประเพณีทางพุทธศาสนา และภาษา แต่ก็ไม่แน่ว่ามอญเหล่านี้เวลาผ่านพ้นมาจะกระจายตัวไปอยู่ที่ไหนบ้าง แต่ก็มีอิทธิพลทางประเพณีมากโขอยู่

ชาวมอญอยู่กันที่โคราชนี้มาแต่ตั้งเดิมดังตามประวัติของวัดพลับพลา (ศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรม.2558) เดิมเป็นวัดมอญ ในราวพุทธศตวรรษที่ 17 สมัยขอมเรืองอำนาจ ได้กวาดต้อนครอบครัวมอญไปเป็นจำนวนมาก ที่เหลือก็แยกย้ายกันไปอยู่ตามถิ่นต่างๆ แต่ก็มีกลุ่มหนึ่งที่พยายามอยู่ที่บ้านพลับพลา เรียกว่า "บ้านมอญ" "วัดมอญ" ภาษาที่ใช้ส่วนมากเป็นภาษามอญ หนังสือก็เรียนเป็นภาษามอญ ทำวัตรสวดมนต์เป็นภาษามอญ ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 18 ไทยแผ่อำนาจการปกครองมาถึงพวกขอม คนไทยก็มาอยู่ปะปนกับชาวมอญพื้นถิ่นนี้ เรียกว่า "บ้านไทย" ต่อมาก็เรียนภาษาไทย พูดไทย เรียนไทย ภาษามอญก็เสื่อมลง มาจนในรัชกาลที่ 3 เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านมอญเป็น "บ้านพลับพลา" (พระอาจารย์อัดปริง)

การกระจายตัวของชาวมอญสังเกตได้จากศิลปวัฒนธรรม ศิลปสถาปัตยกรรม การปลูกบ้านสร้างเรือนข้าวของเครื่องใช้ที่ซื้อขายกันในตลาด ส่วนบ้านช่อง และตลาดนั้นมีเทคนิคการปลูกสร้างที่เหมือนๆ กัน สังเกตจากหน้าจั่วสูง การตีฝาบ้าน และฝาร้านที่ใช้ไม้แผ่นที่ต่อกันเป็นฝาท้องเรียงกันสนิท บ้านประตูใช้เดือยหมุนปิด-เปิด แถบทุกหลังคามีค้างพลู อย่างที่ว่า "มอญกินหมาก" การผสมผสานกันทางชนชาติวัฒนธรรมของชาวที่ราบสูงโคราชที่เรียกว่าไทยโคราช ไทยอีสาน ไทยมอญ ไทยวน ไทยเขมร ชาวบน ไทยกุย ไทยจีน ไทยซิกข์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

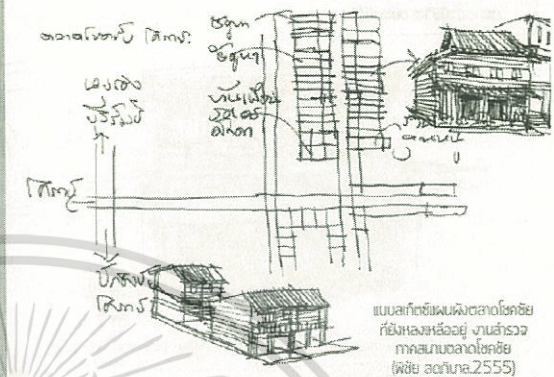

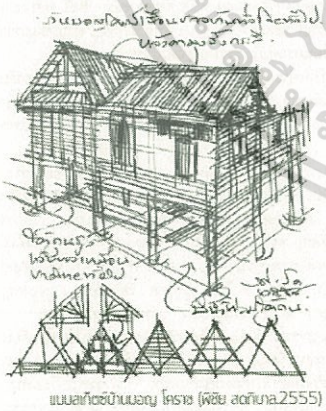

อำเภอโชคชัยนี้ เดิมเป็นด่านที่มีกองคาราวานผ่านไปมาระหว่างประเทศไทยกับเขมรในสมัยโบราณ บ้านด่านเกวียนเป็นด่านที่หนึ่ง ด่านกระโทกเป็นด่านที่สอง คำว่า "กระโทก" นี้ สันนิษฐานว่าในบริเวณนี้มีป่าไม้ชนิดหนึ่งขึ้นประกอบด้วยต้นไม้ชื่อว่า "ต้นกระโทกโรก" มาก (ชนิดเดียวกับกะทกรกที่เป็นไม้เลื้อยมีผลรสเหลืองกินได้ สมัยเด็กเก็บมากิน มีชื่อพื้นเมืองหลายชื่อ ปักษ์ใต้เรียก "เสาวรส" แต่ถามไถ่ไปไม่มีต้นกระโทกครับ เป็นชื่อบ้าน ตำบลอย่างเดียว หรือเป็นภาษาเขมร แต่ใช้เป็นคำลงท้ายนามสกุลของคนที่นี่ นำหน้าด้วยตัวอักษร ก ถึง ฮ ขึ้นต้นด้วย ก อยู่ใกล้อำเภอที่สุด ตัวต่อๆ ไปไกลออกไป ฮ ไกลสุดก็เลยครับ) จึงได้ตั้งชื่อว่า "ด่านกระโทกโรก" ต่อมาจึงเปลี่ยนมาเป็น "ด่านกระโทก" และตั้งชื่อว่า บ้านกระโทก

เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ยกทัพมาต่อสู้กับกองทัพของหมื่นเทพพิพิธ และได้รับชัยชนะ ณ ที่แห่งนี้ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงจัดระเบียบการปกครองออกเป็นเมณฑล ภาค จังหวัด และอำเภอได้ยกฐานะด่านกระโทก ขึ้นเป็นอำเภอกระโทก เมื่อ พ.ศ.2449 จวบจนถึงปี 2488 เพื่อให้เป็นไปตามความหมายเชิงประวัติศาสตร์ ว่าลึกถึงความเป็นมาของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (บริเวณเมืองกระโทก และสนามหน้าเทศบาลตำบลโชคชัย) จึงได้เปลี่ยนนามอำเภอใหม่ว่า "อำเภอโชคชัย" (หลักฐานในหนังสือคิลปากร ปีที่ 1 เล่ม 4 พ.ศ.2480 อักขรานุกรมภูมิศาสตร์ จังหวัดนครราชสีมา)

ไปเดินตลาดโชคชัยในปัจจุบันไม่ต้องพูดภาษามอญแล้ว (ยายน้อม ครุฑสระน้อย,2554) "เจี๊ยะเบิง" แปลว่ากินข้าว "อัว ชาน แป๊ะห์" ฉันรักเธอ (วิชัย เกิดมงคล,2554) สมัยเด็กแถวบ้านผู้เขียนก็มีชุมชนมอญ ยังมีคนพูดภาษามอญอยู่ ลากเสียงยาว อาชีพทำนา ทำสวนอ้อย ไปรัดเป็นประจำ สร้างบ้านเรียนประณีตงดงาม ดูแล้วมีฐานะกว่าระแวกบ้านเพราะบ้านคุณยายแทน แต่งหอม มีเครื่องปั่นไฟมีทีวีขาวดำ เปิดให้เราดูถึง 2 ทุ่ม (พิชัย สถาบาล,2504)

ฉบับหน้าจะพาไปดูศิลปะสถาปัตยกรรมแบบชาวมอญในตลาดโชคชัยกัน แม้จะบางตาลงไปมาก แต่ก็ยังมีกลิ่นอายความเป็น "ควอบครัวมอญ" ให้ได้เห็น

อย่าพลาดตอนจบ ฉบับหน้านะครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

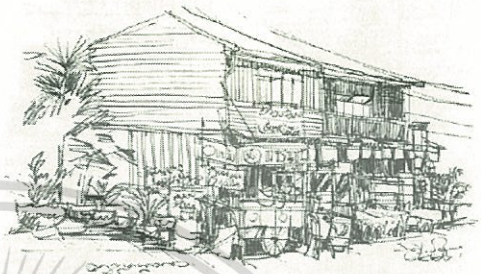

บ้านเมืองสมัยทวารวดีลุ่มน้ำนางรอง จากการสำรวจมีบ้นทึกว่า..ไม่พบร่องรอยของปราสาทหินแบบขอม แต่พบเนินดินล้อมรอบด้วยเสมาหิน มีภาพสลักเทพเจ้าในศาสนาพุทธมหายานและฮินดู ที่น่าจะอายุราวศตวรรษที่ 14-15 เป็นต้นมา อีกทั้งสัมพันธ์กับบ้านเมืองสมัยทวารวดีลุ่มน้ำนางรอง และลำปลายมาศ (ศรีศักร วัลลิโกดม,2557)

สำรวจตลาดสมัยตลาดนางรอง (พิชัย สดภิบาล,2558)

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตลาดนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 9

บ้านเมืองสมัยทวารวดีลุ่มน้ำนางรอง

เรื่อง/ภาพ : รศ.ดร.พิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

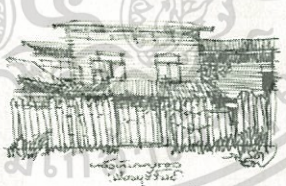

สำรวจตลาดสมัยตลาดนางรอง (พิชัย สดภิบาล,2558)

...และตามประวัติศาสตร์ หลังกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ 2 แล้ว คนไทยผู้มีอำนาจต่างก็ตั้งตนเป็นก๊กเป็นเหล่าปกครองตนเองเพื่อจะกอบกู้เอกราช ครั้งนั้นเจ้าเมืองนางรองได้เข้าร่วมกับก๊กหมื่นเทพพิพิธเจ้าเมืองพิมาย ต่อมาพระเจ้าตากสินได้รวบรวมกำลังทำการปราบก๊กต่างๆ จนสำเร็จ และได้ยกทองทัพมาปราบก๊กเจ้าเมืองพิมายจนได้รับชัยชนะ เจ้าเมืองนางรองเห็นว่าก๊กเจ้าเมืองพิมายพ่ายแพ้แล้ว จึงได้แยกตัวออกไปร่วมกับเจ้าเมืองจำปาศักดิ์

หลังจากพระเจ้าตากสินได้ปราบปรามหัวเมืองต่างๆ จนราบคาบแล้ว จึงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ และตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ต่อมาในปี พ.ศ.2332 เจ้าเมืองนางรองได้คบคิดกับเจ้าโอ เจ้าอิน เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ แข็งข้อไม่ขึ้นต่อกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรีมาปราบ พระยานางรองถูกเจ้าเมืองนครราชสีมาจับตัวได้ และถูกประหารชีวิตที่ต้นโพธิ์หน้าสนามโรงเรียนนางรอง (สังเขกฤษณ์ อนุสรณ์) ในปัจจุบัน เมืองนางรองจึงได้ไปขึ้นต่อเมืองนครราชสีมา

ตลาดนางรองที่ผู้เขียนได้ออกสำรวจจะเป็นบริเวณอาคารที่เป็นส่วนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยสร้างเป็นเรือนแถวไม้ 2 ชั้นติดต่อกัน มีระเบียงหน้าบ้านอยู่ที่ชั้นที่ 2 เป็นลายลูกตั้ง คู่สอง และคู่สาม ลูกนอนท้า ชั้นล่างเป็นส่วนค้าขายไว้รับรองลูกค้าและแขก มีบันไดขึ้นไปชั้นที่ 2 มีเนื้อที่เป็น 2 ห้อง ต่อเข้าไปในส่วนของชั้นที่ 1 จะเป็นลานซักล้างมีหุ่มดินเผาสำรองน้ำกินน้ำใช้ไว้ด้านขวามือ ตรงกลางค่อนไปทางด้านขวามือเป็นบ่อน้ำใต้ดิน ต่อด้วยส่วนเปรุง และประกอบอาหาร เก็บสัมภาระข้าวของเครื่องใช้ ส่วนครัวด้านหลังสุดจะมีลำรางระบายน้ำ มีประตูเปิดไปทางด้านหลังได้ ชั้นบนเป็นที่พักอาศัยเป็นส่วนหน้าและส่วนหลัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

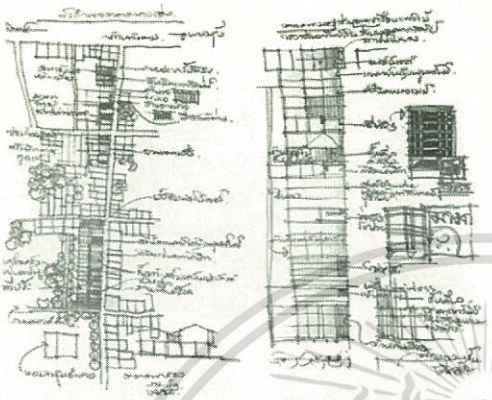

ผังสำรวจกายภาพตลาดนางรอง และผังบ่งบอกการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างเดิม (พิชัย ลดกิบาล,2558)

ระเบียงหน้าอาคารร้านค้าปัจจุบันที่ยังคงสภาพเดิมไว้ ทั้งวัสดุพื้นผิว และโครงสร้างหลังคาพร้อมแผ่นไม้ 2 ชั้น มีระเบียงหน้าบ้านอยู่ชั้น 2

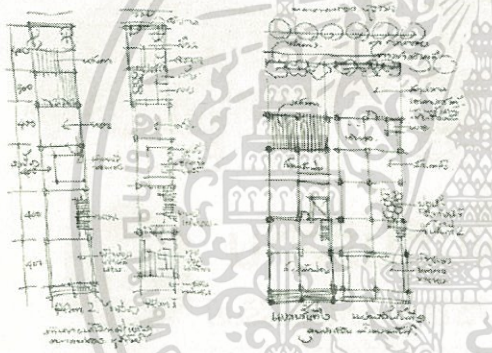

ผังสำรวจกายภาพตลาดนางรอง (พิชัย ลดกิบาล,2558)

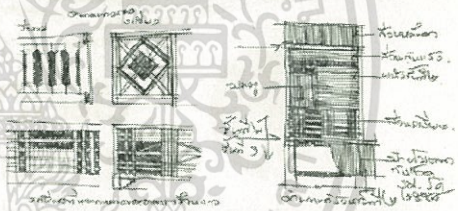

ผังสำรวจกายภาพตลาดนางรอง ส่วนระเบียงหน้าร้านชั้นที่ 2 (พิชัย ลดกิบาล,2558)

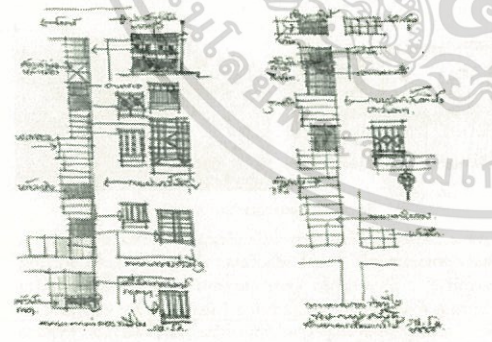

ผังสำรวจกายภาพตลาดนางรอง ส่วนระเบียงหน้าร้านชั้นที่ 2 (พิชัย ลดกิบาล,2558)

ตลาดนางรองที่หลงเหลืออยู่เดิมเป็นตัวเมืองเก่า แต่ก่อนมีคูเมือง และกำแพงเมืองอยู่โดยรอบ ต่อมาด้วยความเจริญประกอบกับการเพิ่มจำนวนของประชากรเมืองพัฒนาเจริญมากขึ้น กำแพงและคูเมืองจึงถูกทำลาย และเปลี่ยนสภาพเป็นที่พักอาศัย ด้วยในบริเวณนี้เป็นตัวเมืองชั้นในชาวบ้านจึงยังคงอาศัยอยู่บริเวณนี้ มีชาวบ้านบางกลุ่มนำผลิตผลการเกษตร และข้าวของเครื่องใช้มาแจ่วขายกระจายตัวกันตามบริเวณตลาดในปัจจุบัน ต่อมาราวปี พ.ศ.2476 ทางหน่วยราชการได้ทำการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นระเบียบ และออกโฉนดที่ดินให้ถูกต้องกับชาวบ้านที่ทำกินในพื้นที่ดังกล่าวได้จับจองแล้วทำการก่อสร้างเรือนแถวไม้ชั้นเดียวหน้ากว้าง 10 ศอก (5 เมตรเศษ) จึงเกิดเป็นตลาดนางรอง และทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางค้าขายมาจนปัจจุบัน

...ฉบับนี้เป็นการมาริ่นประวัติศาสตร์ให้พราบพื่มาที่ไป ฉบับหน้าผมจะพาไปสำรวจตลาดนางรองในปัจจุบันว่าจะมีหน้าตาเปลี่ยนไปอย่างไร มีร้านค้าอะไรจำหน่ายในนั้นบ้าง อย่าลืมติดตามตอนจบของตลาดพื้นถิ่นอีสาน ตอน...ตลาดนางรองนะครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตลาดนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

บ้านเมืองสมัยทวารวดีลุ่มน้ำนางรอง

ตอนที่ 10

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

...ต่อจากฉบับที่แล้ว ตลาดนางรองในปัจจุบันเป็นอาคารเรือนแถวไม้ เจ้าของสร้างเพิ่มเติมเป็น 2 ชั้นนั้นเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ยังอนุรักษ์ไว้ จากอาคารเดิมมีการสร้างต่อเติมด้านหลังอีกเป็นเรือนไม้ติดต่อกัน เปิดจำหน่ายสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคมาแต่ดั้งเดิม ร้านที่น่าสนใจจะมีร้านขนมไทย ร้านแว่นตา ร้านสังฆภัณฑ์ เป็นต้น

ตลาดนางรองในปัจจุบันเป็นอาคารเรือนแถวไม้ เจ้าของสร้างเพิ่มเป็น 2 ชั้น

ร้านลิขิตนาฬิกา เป็นร้านขายนาฬิกา มีทั้งนาฬิกาข้อมือยี่ห้อต่างๆ นาฬิกาแขวนผนัง นาฬิกาตั้งโต๊ะ วางจำหน่ายมากมาย สภาพภายในร้านดูเก่า เนื่องจากเปิดมาเป็นเวลานาน

ร้านชุอเฮง เป็นร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าสำหรับงานบุญ เช่น ธูป เทียน เครื่องสังฆทาน

ร้านน้องเพียร์ เป็นร้านขายขนมไทยที่ตั้งมานานแล้ว ขายขนมไทยประเภทข้าวต้อก กระยาสารท และอื่นๆ อีกมากมาย

ร้านทองหงษ์ทิพย์ เป็นห้องทองประจำของตลาดนี้ ซึ่งเน้นขายสร้อยคอทองคำ กำไรทอง แหวนทอง เครื่องประดับเกี่ยวกับทองเป็นหลัก

ร้านกาแฟโบราณ เป็นร้านขายข้าวหมูแดง ข้าวหมูกรอบ และกาแฟโบราณที่มีการชงแบบสมัยเก่า เป็นร้านที่มีคนเขาอยู่มากินกันตลอดวัน โดยเป็นร้านแบบเมืองสมัยเก่า

ร้านช่อมทีวี เป็นร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านของตลาดนางรอง รับซ่อมตั้งแต่ทีวี เครื่องเล่น ดีวีดี วีซีดี เครื่องซักผ้า และเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ

ร้านเทียยะ เป็นร้านค้าที่จำหน่ายอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น เจ้าของร้านเป็นหญิงวัยกลางคน อัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และใส่ใจลูกค้าเป็นอย่างมาก ทำให้แม้ว่าตลาดนางรองจะดูเงียบเหงา แต่ร้านค้าแห่งนี้ก็ยังคงมีผู้คนเข้ามาจับจ่ายซื้อของอยู่ทุกวัน

ร้านครัวผักกาด เป็นร้านขายขนมชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นขนมไทยชนิดต่างๆ รวมไปถึงขนมสมัยใหม่อย่างขนมเค้ก ร้านนี้มีจุดเด่นที่ตัวร้านตกแต่งสวยงาม และขนมชนิดต่างๆ มีสีสัน และหน้าตาน่ารับประทานเป็นอย่างมาก เจ้าของร้านกล่าวว่า ร้านเราเน้นในเรื่องของความสะอาดและถูกสุขลักษณะเป็นอย่างมาก ด้านรสชาติหวานมัน และบรรยากาศในร้านที่สบายๆ ทำให้ร้านขายขนมแห่งนี้ มีลูกค้าเข้ามาซื้อขนมอยู่ไม่ขาด ทั้งลูกค้าประจำ และนักท่องเที่ยว

ร้านลิขิตนาฬิกา เป็นร้านขายนาฬิกา มีทั้งนาฬิกาข้อมือยี่ห้อต่างๆ นาฬิกาแขวนผนัง นาฬิกาตั้งโต๊ะ วางจำหน่ายมากมาย สภาพภายในร้านดูเก่า เนื่องจากเปิดมาเป็นเวลานาน แต่ไม่ถึงกับทรุดโทรมเพราะยังได้รับการดูแล และปรับปรุงมาโดยตลอด สินค้าภายในร้านถูกวางอย่างเป็นระเบียบ แยกตามประเภทและยี่ห้อชัดเจน นาฬิกาข้อมือ จะถูกนำมาเรียงไว้ในตู้กระจกให้ลูกค้าได้เลือกชมได้โดยง่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ เป็นสินค้าสำหรับงานบุญ เช่น รูป เทียนเข้าพรรษา เครื่องสังฆทาน

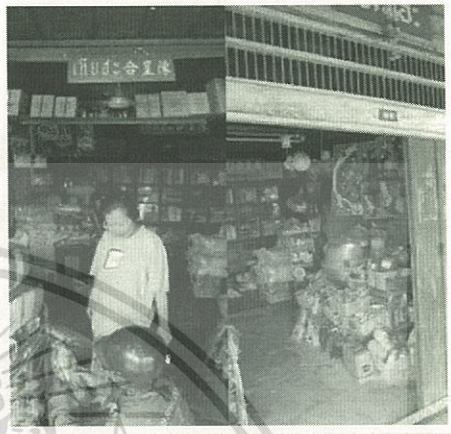

ร้านเสื่อสะเป็นร้านสำหน่ายอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น

ร้านครีเจริญ เป็นร้านค้าขายของเบ็ดเตล็ด โดยจำหน่ายตั้งแต่ของใช้ในบ้าน เช่น เข็ม ด้าย หนังยาง ถุงพลาสติก สมุด กระดาษ ไปจนถึงของถวายสังฆทานต่างๆ สภาพภายในร้าน ไม่ค่อยเป็นระเบียบเท่าที่ควร เนื่องจากมีของวางขายอยู่เป็นจำนวนมาก และหลายชนิด

ร้านสงปวยสงค์ เป็นร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ จำหน่ายอุปกรณ์ของทำบุญ พระพุทธรูป ประดับตกแต่งด้วยพลอย ฝีมือประณีต ชุดเครื่องบวช ธูปกฐินและชุดผ้าป่า รวมไปถึงสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป สินค้าต่างๆ จัดวางค่อนข้างเป็นระเบียบ ร้านค่อนข้างสะอาด มีสินค้าเป็นจำนวนมากให้เลือกได้หลากหลาย

ร้านขายยาและอุปกรณ์การเกษตร เป็นร้านขายยาสามัญประจำบ้าน รวมไปถึงอุปกรณ์สำหรับทำการเกษตร เช่น แห กระถอบ รอบ และเลี่ยม เป็นต้น สินค้าทั้ง 2 อย่าง แบ่งแยกเป็นอย่างดี ภายในร้านมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ร้านเทียมยอด เป็นร้านขายของสินค้าอุปโภคและบริโภค เช่น เสื้อผ้า แต่สินค้าที่ขายนั้น ไม่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย

ร้านรอนเรง เป็นร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าสำหรับงานบุญ เช่น รูป เทียนเข้าพรรษา เครื่องสังฆทาน เป็นต้น

จากที่ได้พูดคุยกับเจ้าของร้านมีความเป็นมิตร และสุภาพในการให้บริการ มีอัธยาศัยดี พูดเก่ง มีความเป็นกันเอง ตูนลงใจใส่ลูกค้าเป็นอย่างดี และมีการชวนลูกค้าคุยในเรื่องต่างๆ ทำให้ลูกค้ามีความพอใจ มีการทำงานเป็นระบบ และการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการให้คำแนะนำกับลูกค้าที่ดีในการเลือกซื้อสินค้า หรือการนำสินค้าไปขายต่อที่อื่นๆ มีห้องน้ำให้บริการ การบริการตามหลังที่มากก่อนหลัง

เจ้าของร้านส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่นางรองมาตั้งแต่เด็ก สินค้าในร้านมีการจัดวางแบ่งเป็นหมวดหมู่ชัดเจน ทำให้ลูกค้าสามารถหาสินค้าที่ตนเองต้องการได้โดยง่าย ทำให้ไม่ต้องเสียเวลามาสอบถามกับเจ้าของร้านว่าสินค้าชนิดนั้นๆ อยู่ตรงไหน นับเป็นข้อดีที่มีประโยชน์อย่างมาก ทั้งสำหรับลูกค้าและเจ้าของร้าน เพราะเป็นการประหยัดเวลาของทั้ง 2 ฝ่าย อีกทั้งยังทำให้ลูกค้าเกิดความสบายใจขณะเลือกซื้อสินค้า เนื่องจากสภาพภายในร้านเป็นระเบียบ และสะอาดสะอ้าน ด้านราคาก็มีราคาที่เหมาะสม ไม่แพงจนเกินไป บางครั้งหากลูกค้าซื้อสินค้าครั้งละมากๆ หรือบางคนเป็นลูกค้าประจำ เจ้าของร้านนี้ก็จะลดราคาสินค้าให้อยู่เสมอ ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของคนในละแวกนั้น สินค้าส่วนใหญ่ไม่มีราคาติดไว้จึงจำเป็นต้องถามเจ้าของร้านเองทำให้ไม่สะดวกแก่ผู้ซื้อ สำหรับราคาของสินค้าแต่ละชนิดมีราคาเป็นไปตามท้องตลาดทั่วไป และมีคุณภาพดี สินค้าบางอย่างมีเอกลักษณ์เป็นของร้านตัวเองโดยมีการประทับตราร้าน เช่น งานแกะสลัก และดอกไม้ประดิษฐ์

ถือเป็นอีกหนึ่งตลาดที่มีประวัติศาสตร์ แถมน่าเที่ยว ใครพอมีเวลาว่างจากงาน อยากสโลว์ไลฟ์ ก็แวะไปย้อนวันวาน เดินตลาดเก่าเหล่านี้กันได้นะครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

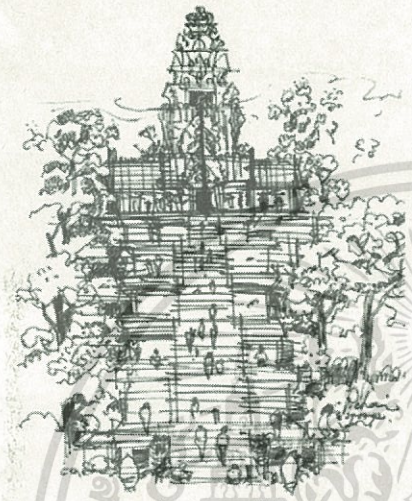

ประสาทหินพนมรุ้ง (พิชัย สดภิบาล,2551)

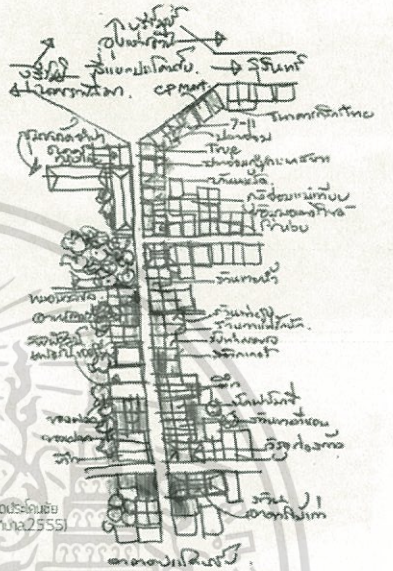

ผังสำรวงภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สดภิบาล,2555)

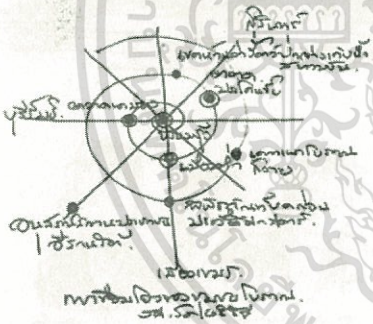

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน
ตลาดประโคนชัย เมืองตะลุง กว่า 2,000 ปี จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 11

กาลก่อนเคยเป็นตลาดผ้าไหมส่งขายเขมรโบราณ คนถิ่นพูซำไม่ทำผ้าไหม หากแต่ได้รับผ้าไหมมาจากพ่อค้าชาวสยาม "ตะลุงส่งสวยไหม" ให้พระเจ้าปกุมสุริยวงศ์ที่เมืองนครธม (ศรีศักร วัลลิโภดม,2557) ตะลุง แปลว่า "เสาล่ามช้าง" แสดงให้เห็นว่าที่นี่เป็นเมืองเลี้ยงช้าง เมืองตะลุงได้เปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยเปลี่ยนชื่อเป็น "ประโคนชัย" แปลว่า เสาล่ามช้างเหมือนกันในภาษาเขมร (บาลี-สันสกฤต)

อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชุมชนโบราณที่มีคูน้ำล้อมรอบในดินแดนอีสาน ซึ่งมีคูน้ำมากกว่า 400 แห่ง (พ.ศ.2522-2523) ตลาดการค้าขนาดใหญ่ในเมืองก็คงจะมอกได้ว่ามีมากกว่า 400 แห่ง คงน่าดูน่าชมมาก

อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม เล่าไว้ในนิตยสารเมืองโบราณ (Muang Boran Journal 40.1) ว่าเมืองตะลุงมีการจัดการน้ำด้วยคูเมือง ซึ่งทำให้เราทราบว่าเมืองในดินแดนแถบนี้ไม่ได้ตั้งริมแม่น้ำสายใหญ่ เพราะหน้าน้ำหลาก น้ำจะไหลแรงมาก ใครเคยเห็นก็น่าคงจะเข้าใจดี ตั้งเมืองในที่ราบลุ่มน้ำที่มีหนองบึง หักเก็บน้ำไว้ใช้ มี 2 ฤดู คือฤดูแล้งกับฤดูฝน มีผังเมืองกลมหรือรี มีคูน้ำชั้นเดียวบ้าง 2-3 ชั้นบ้าง แบบหนึ่งหรือแบบขยายคูน้ำ และคันดินโอบล้อมบริเวณที่มีคูน้ำรูปทรงกลมหรือรีทางด้านหนึ่งออกไปอีกชั้นหนึ่ง อันแสดงถึงวิวัฒนาการของการขยายพื้นที่ภายในชุมชนแบบแรก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะเรือนไม้เป็นเรือนที่ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะเป็นแบบร่วมสมัยในปี พ.ศ.2500 (พิชัย สถาปิบาล,2555)

ภาพเขียนภาคสนามตลาดประโคนชัย
จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สถาปิบาล,2555)

ชาติพันธุ์ งานภาคสนามตลาดประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สถาปิบาล,2555)

ชุมชนเมืองตะลุง หรือประโคนชัยถือกำเนิดในปี พ.ศ.1350 เป็นแคว้นตะลุง หลังจากที่ขอมหรืออาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ ซึ่งเป็นอาณาจักรย่อยของอาณาจักรละโว้ได้แต่ก็เงียบหายไป ต่อมามีชื่อแคว้นตะลุงอีกครั้งเมื่อคราวเปลี่ยนกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองขึ้นต่อเมืองโคราช

มาในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.2319) และต้นสมัยรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2435) แบ่งการปกครองเป็นเมณฑล ให้รวมหัวเมืองอีสานใหม่ โดยรวมเมืองนางรอง เมืองตะลุง เมืองรัตนบุรี เมืองพิมาน เมืองพุทไธสง เมืองแปะ (เมืองบุรีรัมย์) เข้าเป็นเมืองเดียวกัน ฯลฯ

พ.ศ.2440 ตั้งเป็นอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ อายุได้ 118 ปี

เรื่องตลาดประโคนชัย เมืองตะลุงนี้ยังไม่จบ ผมจะมาต่อในฉบับหน้า จะพาไปดูข้าวของเครื่องใช้ และของฝากที่ขึ้นชื่อของชุมชนแห่งนี้ อย่าพลาดนะครับ ●

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ME SHARE >> ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

เรือนอีสานดั้งเดิมของชุมชน
เก่าก่อนจะพัฒนามาเป็น
เรือนร่วมสมัย ปี 2500
(พิชัย สดภิมาล.2551)

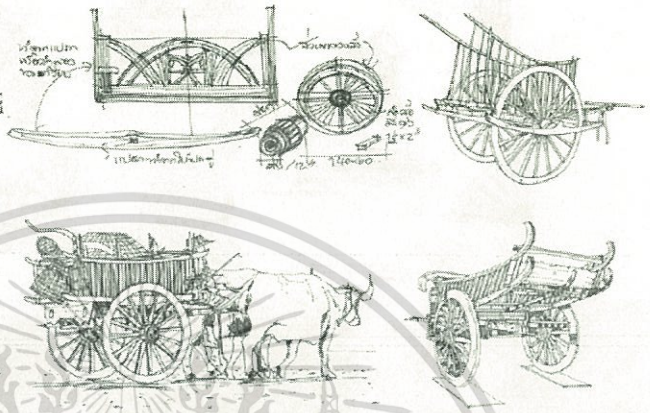

ผลิตภัณฑ์จากล้อเกวียนอำเภอประโคนชัย (พิชัย สดภิมาล อนุชา กันทันที.2555)

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิมาล
Email : sodpichai@gmail.com

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน ตลาดประโคนชัย เมืองตะลุง กว่า 2,000 ปี จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 12

เหมือนที่ผมกล่าวไว้ในฉบับที่แล้ว ว่าชุมชนแห่งนี้โดดเด่นในเรื่องการจัดการน้ำ ไม่ได้ตั้งอยู่รับน้ำเพราะกลัวน้ำหลาก จึงมีการสร้างคูคลองเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้เต็มไปหมด

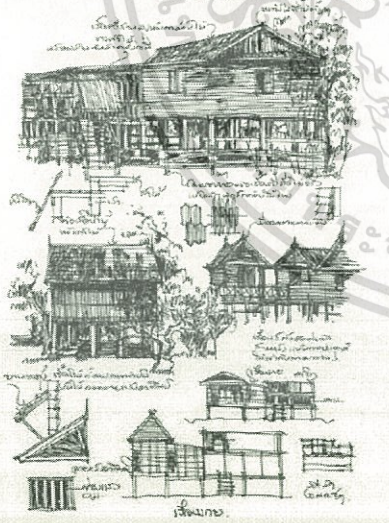

ชุมชนประโคนชัย ในปัจจุบันไม่ได้ตั้งอยู่ในที่ลาดลุ่ม ไม่มีลำน้ำไหลผ่าน ชุมชนจะตั้งรอบบริเวณสี่แยกประโคนชัยจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะเดินทางต่อไปยังจังหวัดสุรินทร์ และอุบลราชธานี

บริเวณนี้จะมีเรือนแถวน้อยมาก นิยมปลูกเรือนเป็นที่พักอาศัยแหล่งผลิตสินค้า และหน้าบ้านเป็นร้านขายของ ดังนั้นที่แห่งนี้จึงเป็นเหมือนย่านชุมชนการค้าที่เป็นถนนการค้าที่มีอาคารเรือนไม้ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ลักษณะเรือนไม้เป็นเรือนที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะเป็นแบบร่วมสมัยในปี พ.ศ.2500 ที่มีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนการค้า ส่วนพักอาศัย ส่วนผลิตสินค้า ส่วนครัว ส่วนซักล้าง ส่วนสวนครัว ส่วนเก็บวัตถุดิบ หน้าร้านสามารถแบ่งเป็น 2-5 ห้องตามฐานะ ชุมชนประโคนชัยถือได้ว่าเป็นชุมชนดั้งเดิมขนาดใหญ่มีการเชื่อมต่อกับอีกหลายเมืองโดยเฉพาะเมืองเขมร ที่มักนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะเครื่องประดับประเภทเครื่องเงินที่ลักษณะลวดลายคล้ายของนางอัปสราที่เรียกว่า "ประเกือม"

ที่แห่งนี้มีการผลิตเพื่อขายทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภคแบบดั้งเดิม และแบบร่วมสมัย อาทิเช่น การผลิตที่นอน, หมอน, ที่รองนั่งเย็บมือ, ใช้นุ่นเป็นไส้ในที่สืบทอดกันมาเป็นร้อยปี ร้านผลิตเฟอร์นิเจอร์ประเภทตั้งนั่งนอนไม้เนื้อแข็ง, ผลิตภัณฑ์จากล้อเกวียนที่ทำตั้งแต่ของเล็กจนถึงของใหญ่, ร้านดอกไม้ นอกนั้นจะเป็นอาหารพื้นบ้าน และร้านอาหารต่างถิ่นที่เกี่ยวดองกันทำเป็นร้านอาหารไทย, ร้านส้มตำ, ร้านก๋วยเตี๋ยว ถ้าไม่รวมถึงคำว่าตลาดเก่าก็จะมีร้านอาหารที่ขึ้นชื่อมีคนนิยมรับประทานมากกว่า 20 ร้านที่เป็นร้านแบบร่วมสมัย มีร้านกาแฟ, อาหารตามสั่ง, ร้านเนื้อย่าง, ร้านสเต็กอีสาน, ร้านต้มยำตำผัด เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

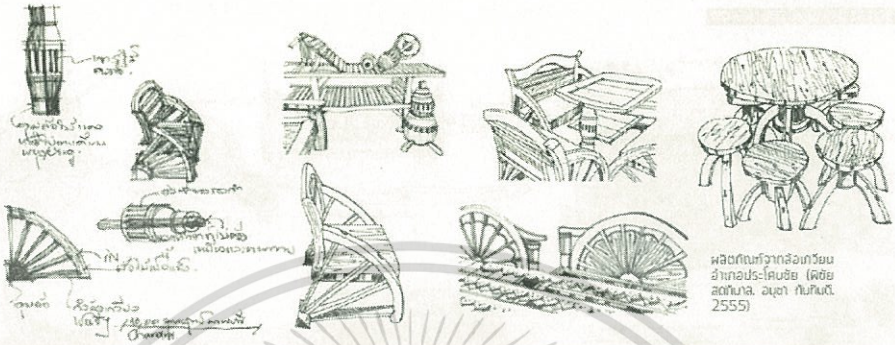

ผลิตภัณฑ์จากล้อเกวียน อำเภอประโคนชัย (พิชัย สถิโนภาส, อนุชา กันโทษ, 2555)

ภาพสามมิติ และภาพโฮโลแกรม ปราสาทเมืองต่ำ ช่องลม ภาคอนุทัศน์ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิชัย สถิโนภาส,2555)

ร้านขายของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์จักรสานกกบริเวณปราสาทหินพนมรุ้ง (พิชัย สถิโนภาส,2555)

1. เครื่องประดับที่ร้อยกรวด "ประเก็อม" ที่ผลิตขายเฉพาะในร้านค้าของประชาชนบ้านตาเป็ก (พิชัย สถิโนภาส, วรัญชลีย์ ทวีชัย,2558)
2. ผ้าขาวม้าทอมือผืนใหญ่และผ้าทอเครื่องสันลำ (พิชัย สถิโนภาส, วรัญชลีย์ ทวีชัย,2558)
3. น้ำพริกกุ้งเจ็ดกุ้งย่อย และกุ้งหลายชนิด
4. กระจาดสาน กล้วยตาก เม็ดบัวอบเกลือ (พิชัย สถิโนภาส, วรัญชลีย์ ทวีชัย,2558)
5. ผ้าไหมบ้านนาโพธิ์ที่นิยมทุกฉากในย่าน เมืองบุรีรัมย์ (พิชัย สถิโนภาส, วรัญชลีย์ ทวีชัย,2558)

เนื่องจากอำเภอประโคนชัยเป็นจุดเชื่อมต่อ และเป็นศูนย์กลางระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ และทุ่งกระเทียมเขตห้ามล่าสัตว์ป่า อ่างเก็บน้ำสนามบินแก่ ซึ่งจัดให้มีงานเทศกาลที่ชื่อว่า "เทศกาลข้าวมะลิหอม ปลาจ่อมกุ้งธรรมทุ่งนกประโคนชัย" เป็นประจำทุกปี

ของดีที่นี่จะขึ้นชื่อตามงานเทศกาล และมีขายประจำถิ่น เช่น กุ้งจ่อม, กล้วยตาก, เม็ดบัวอบเกลือ, กระบาสารทสามสี, ผ้าไหม นาโพธิ์, ผ้าขาวม้าหัวแดงตีนแดง (รัญชลีย์ ทวีชัย, 2558 ร้านเรือนไหม) กุ้งจ่อมถ้าจะลองชิมต้องน้ำพริกทรงเครื่อง กุ้งจ่อม กุ้งจ่อมหมักคล้ายปลาร้าแต่ออกรสเปรี้ยว ถ้ามีโอกาสผ่านมาอยากให้ลองชิม และเก็บของฝากกลับบ้านอย่างผ้าขาวม้าที่หาซื้อได้ตามผ้าที่ทอเป็นพับยาวเอางามาตัดเย็บใช้เป็นงานอย่างอื่นๆ ตามที่ต้องการได้

จากตลาดประโคนชัย ฉบับหน้าเราจะเดินทางต่อไปที่เมืองศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ชมปราสาทศีขรภูมิ และรับประทานกาลหมดสดกันครับ ●

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตลาดเก่าศีขรภูมิ เมืองเก่าไทยส่วย จีนเชียงตุง จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 13

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

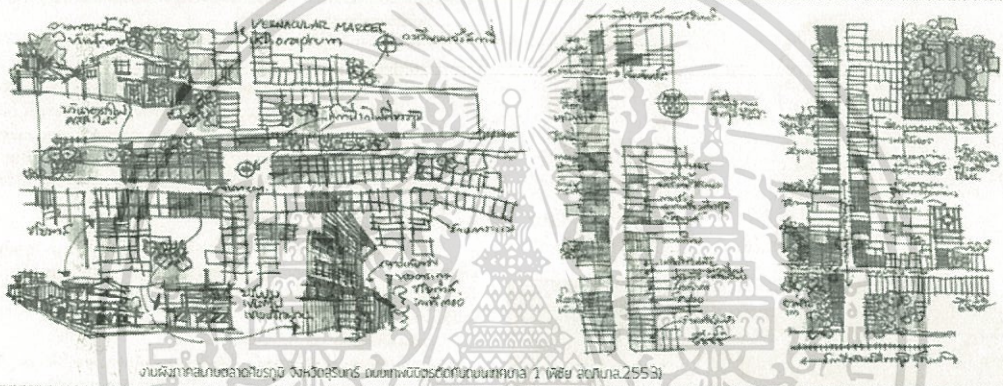

งานผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ถนนเทพนิมิตรตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล.2553)

ในปี พ.ศ.2257 อาณาจักรลาวแยกออกเป็น 3 รัฐอิสระ คือ หลวงพระบาง, เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ เมืองจำปาศักดิ์ได้บังคับให้เมืองอัตบือ แสนปาง ส่งช้างป่อนกองทัพให้แก่จำปาศักดิ์ ส่วยทำให้คนในเมืองอัตบือ แสนปาง ทนไม่ได้จึงหนีข้ามลำน้ำโขงมาอาศัยกับพวกส่วยดั้งเดิมบริเวณป่าดงดิบแถบอีสานล่างคือ อุบลราชธานี, ศรีสะเกษ, สุรินทร์, บุรีรัมย์ และบางส่วนของนครราชสีมา, มหาสารคาม

ชาวส่วยหลายกลุ่ม พากันอพยพหนีสงคราม ข้ามมาตั้งหลักแหล่งทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เมื่อปี พ.ศ.2260 แยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐาน และมีหัวหน้าปกครองตามที่ต่างๆ ที่เป็นจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน และชาวส่วยเหล่านี้มีความชำนาญในการคล้องช้าง ทำการเกษตร หาของป่า แต่สะดุ้งชนไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ

ตลาดศีขรภูมิที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันเป็นตลาดพื้นถิ่นที่เกิดคู่มากับสถานีรถไฟศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมการคมนาคมขนส่งระหว่างมณฑลอีสานกับกรุงสยาม (2432) อายุตลาดเก่าพื้นถิ่นแห่งนี้ก็ไม่ต่ำกว่า 100 ปี วิถีชีวิตของคนที่นี่มีอะไรหลายอย่างที่น่าสนใจ

...จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังมีชีวิตอยู่

"ครอบครัวมีลูก 9 คน แม่ให้ลูกสาวเขาไปเลี้ยง 2 คน ฉันก็เกือบโดนอุ้มไปเหมือนกัน"...

...ให้ญาติเหรอ?

"หึ ไม่ใช้จ้า คนไม่รู้จักกัน"

..."ข้าวแล้วเตี่ยให้ไปได้อย่างไร?"

"แม่เลี้ยงไม่ไหว" หมวยเขา แซ่ซือ อายุ 78 ปี (2553)

...

การให้ลูกสาว-ลูกชายไปกับใคร เท่าที่ทราบมาเขาก็ให้กับญาติพี่น้องที่ไม่มีลูกเอาไปเลี้ยง เลี้ยงได้ก็เลี้ยงไป ถ้าไม่ได้ก็เอามาคืน หรือต้องไปเอาคืนเพราะเวลาพ่อแม่ไปเยี่ยม ลูกก็จะบอกว่าเขาเลี้ยงดูอย่างไร บางทีไปเยี่ยมก็เห็นพฤติกรรมของญาติโขกสับขนาดไหน ทนไม่ได้ ก็ต้องรับกลับมาเลี้ยง

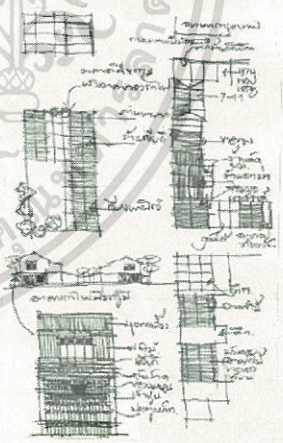

งานผังภาคสนามตลาดศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ถนนเทพนิมิตรตัดกับถนนเทศบาล 1 พิชัย สดภิบาล.2553)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชาติพันธุ์ชาวตลาดศีขรภูมิ (พิชัย สดภิบาล.2553)

1. เรือนแถวไม้เก่าของบ้านพักของหมวยเซา แซ่ซือ ตลาดศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)
2. ตลาดสำรถไฟสถานีศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เกิดบาลร้อน กับสถานีเหนือบนชนสถานีรถไฟไทยทั่วประเทศไทย ตลาดศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ (พิชัย สดภิบาล.2553)

...แล้วเขาเคยกลับมาเยี่ยมแม่หรือเปล่า?

"ไม่มา ไปหาก็ไม่เจอ ตายแล้วล่ะ"

...

"ไฟไหม้ฝั่งโน้นหน้าสถานีรถไฟ พอสร้างขึ้นมาใหม่แล้วขายของไม่ได้ มันเงียบเลยย้ายมาฝั่งนี้ ย้ายหลายครั้ง เมื่อก่อนยากจน แม่ให้เงินไปซื้อของที่ตลาด 5 ตังค์ (สตางค์) ไปซื้อหมู 3 ตังค์ ถั่วงอกตังค์หนึ่ง ขอแม่อีก แม่ให้มะเหงกเลย" (2522)

...

"แต่ก่อนเอาของไปขายงานบ้านเนอกเช่าเกวียนเขาไป เอาโต๊ะเก้าอี้ หม้อก๋วยเตี๋ยว ขายตามงานวัดชามละ 5 บาท 10 บาท มีส่วย มีลาว มีเขมร ส่วยเขมรไม่เหมือนกันเวลาส่วยเขากินข้าว เขาว่า "จาโดย" เขมรกินข้าวเขาว่า "โฮบบาย" ลาวเขาบอกว่า "กินเข่า กินเข่า" คนไทยมีแต่พวกข้าราชการ ยังเก็บหาบกระจาด แต่มีคนเขามาขอซื้อ 200 บาท ก็เลยขายไป แต่ยังมีหาบที่บ้านโน้นอีกหลายหาบ"

...แต่ก่อนอาม่าหาบอะไรขายครับ?

"ขายส้มตำ"

...อ้าวคนจีนตำส้มตำเป็นเหรอ?

"อ้าวก็หัดซิ แต่ก่อนเด็กๆ ดื้อ แต่ก็ดื้อแบบขายของ หัดตำส้มตำตั้งแต่เด็กเรียน ป.1 กำลังขึ้น ป.2 แม่บอกให้ออก เพราะแม่ยากจน ให้แต่น้องเรียนเย็น ป.4, ป.6 น้อง 9 คน มีลูกผู้หญิง 9 คน พ่อแม่นั่งเรือมาจากเมืองจีน อยู่กรุงเทพฯ แล้วมาอยู่สุรินทร์ อยู่สุรินทร์หากินยาก แม่เลยย้ายมาศีขรภูมิ ฉันเกิดสุรินทร์ อายุน้อยๆ 2 ปี 3 ปี แม่ก็ย้ายมานี่ แม่อายุ 100 กว่าแล้ว ยังอยู่นะตอนนี้ (2553) แม่อยู่ตลาดสดติดกับร้านทอง แม่ยังเดินได้คุยรู้เรื่องแต่แม่แกหูหนวก"

..."แล้วแม่ขายของอะไรตอนสาวๆ?"

"ไม่ได้ขาย พาลูกไปบ้านนอก ไปหาแลกข้าว ซื้อปลาทู หมาก ยาเส้น แล้วแต่จะมีของไป แต่ก่อนลำบากไม่ได้กินเนื้อหมูเลย กินแต่ผักบุ้ง ถั่วงอก (อย่างนี้ถึงอายุยืน) แม่ชื่อนางพู แซ่ซือ ชื่อจีนไม่มี แม่รักกันกับพ่อแต่งงานกันแล้วหนีมาเมืองไทย"

..."แล้วเตี่ยมีฝีมือทางช่างหรือเปล่า?"

"เตี่ยเป็นช่างตัดเสื้อเป็นลูกจ้างตัดเสื้อโหล เตี่ยตายอายุได้ 69 ปี ถ้าเตี่ยปลิกยาฝิ่น อายุเป็น 100 ปี แต่ก่อนมีโรงฝิ่นอยู่ตรงร้านแว่นท็อปเจริญ แต่ก่อนเป็นประตูไม้ และมีโต๊ะเตียงนอน ยังเคยเข้าไปเลย ป่วยไข้มีหมอจีน หมอไทย หมอจีนบ้านอยู่สี่แยก แต่ตอนนี้แกย้ายไปแล้ว เปิดร้านยาจีนใหญ่ เอายาไปต้มเอา ตอนเด็กๆ ลำบาก ปมีเงินหรอกทุกวันนี้ก็พออยู่พอกิน พี่คนโตมีร้านขาหมูอยู่นางรอง อีกคนอยู่พยัคฆภูมิพิสัย คนหนึ่งให้เขาไป

..."2 คน ให้ใครไปล่ะ?"

"คนไหนเขาอยากได้แม่ก็ให้ แม่เลี้ยงไม่ไหว สมัยก่อนเขาให้พี่น้องไปเลี้ยงกัน ไม่ใช่พี่น้องขอก็ให้เลย ฉันยังเกือบจะให้เขาไปเหมือนกัน

..."ขอไปเป็นสะใภ้เหรอ?" ไม่ ไปเป็นลูก เขาจะมาอุ้มเอาฉัน เตี่ยขอไว้"

..."แล้วตามกันเจอไหมคนที่ให้ไป?"

"ไม่เจอกัน ให้คนทรงถามว่าอยู่ไหน หมอบอกว่าเขาไม่ให้เจอ ตายแล้วล่ะ"

..."รู้อย่างไรว่าตาย?"

"คนทรงเขาบอก"

..."ทำงานหนักหรือเปล่า?"

"ไม่หนักหรอก เขาอยู่ร้านเสริมสวย คนไหนขอแม่ให้หมดแหละ ขี้เกียจเลี้ยง แกบอกว่าแกเบื่อ เลี้ยงบ่ไหว ก็มาหาญาติที่ศีขรภูมิ แต่งงานกันบ้าง ไม่แต่งบ้างแต่ง 3 คน ไม่แต่ง 3 คน

..."อาม่าแต่งหรือเปล่า?"

"ไม่แต่ง ลูกหลานสบายแล้วเป็นหมอหลายคน อยู่หน้าตลาดศีขรภูมิ"

เรื่องนี้ยังไม่จบนะครับ ไว้มาต่อกันฉบับหน้า ผมจะพาไปเดินเที่ยวตลาด ดูสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของผู้คนที่นี่ที่ยังหลงเหลือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ME SHARE >> ตลาดน้ำมีชีวิต ชุมชนมีวิถี

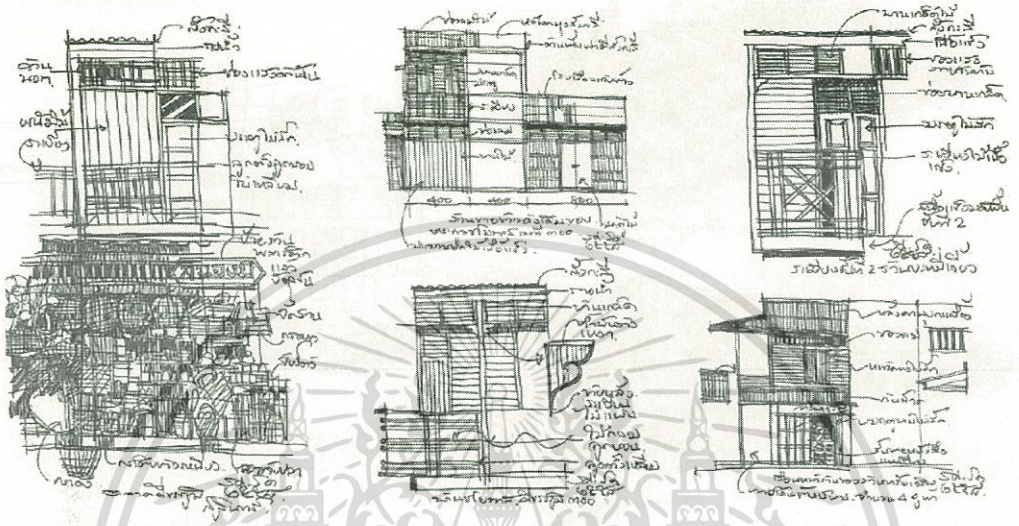

สีมจงมี, ร้านชะโยกาล, ระเบียงชั้น 2 ร้านบะหมี่เกี๊ยว, หน้าร้านทรัพย์เจริญ งานภาคสนามตลาดศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ถนนเทพนิมิตรตัดกับถนนเทศบาล 1 (พิชัย สดภิบาล,2553)

เรื่อง/ภาพ : รศว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตอนที่ 14

ตลาดเก่าศีขรภูมิ เมืองเก่าไทยส่วย จีนเชียงตุง จังหวัดสุรินทร์

ตลาดศีขรภูมินี้มี "กาละแมสดศีขรภูมิ" ตราปราสาทเดียว รสชาติอร่อย อยู่บ้านเลขที่ 211-212 หมู่ 2 ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เขาบอกที่ป้ายบอกว่าของแท้จะต้องผลิตจากอำเภอศีขรภูมิ แสดงว่ามีผลิตหลายที่ ที่ร้านแห่งนี้ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กวายกาละแมด้วย ร้านแห่งนี้ได้เริ่มผลิตมาแต่ พ.ศ.2517 "แต่ก่อนขายโชห่วย ร้านนี้ถือว่าเก่ามากแล้ว"

แต่ร้านที่เก่าจริงๆ ก็คือ **"ร้านขายหนังสือทรัพย์เจริญ"** อยู่ด้านใน คือ ตลาดเก่าที่ถูกไฟไหม้ที่หน้าสถานีรถไฟ ลงจากสถานีรถไฟจะเป็นถนนประชาธิปัตย์ ไปอำเภอรัตนบุรี และอำเภอจอมพระ ตัดด้วยถนนเทศบาล 1 (เดิมเป็นด้านหน้า แต่ปัจจุบันเป็นด้านหลังไปแล้ว)

มีอาคารเรือนไม้ที่เหลือจากเพลิงไหม้อีก 6 คูหา เป็นร้านตั้งไล่ง้วน ดั้งเดิมเป็นการก่อสร้างที่ประณีตมากตรงช่องแสงมีลวดลายฉลุไม้สัก ยังคงเปิดทำการค้าอยู่ อีกฝั่งสร้างเป็นอาคารแถว คสล. 2 ชั้น ยาวตลอดแนว ดังนั้นจะเป็นเรือนไม้แทรกอยู่เป็นช่วงๆ ตามถนนประชาธิปัตย์ เรือนแถวที่เด่นเห็นจะเป็น "ร้านทรัพย์เจริญ" บูรณะไว้ตามแบบดั้งเดิม ด้านหลังเป็นเรือนไม้อายุมากกว่า 100 ปี เจ้าของปัจจุบันเป็นรุ่นลูก เป็นนายแพทย์ และอาจารย์สอนหนังสือ สืบทอดร้านขายหนังสือแบบเรียน ได้ทำการอนุรักษ์เก็บรักษาผลงานการสร้างบ้าน พร้อมทั้งข้าวของเครื่องใช้ของคุณเพ่อไว้เป็นอย่างดี คุณเหมอเล่าว่า คุณเพ่อ (เรียกเตี่ย) ไปล่องไม้สักลงมาจากเชียงตุง (ไม้สักไทยคงให้สัมปทานบริษัทต่างชาติไปหมดจึงต้องไปเอามาจากเชียงตุง ในสมัยนั้นยังเป็นของไทยท่านมีญาติพี่น้องอยู่ที่นั่น) มาสร้างบ้านตามสมัยนิยม ช่วงรัชกาลที่ 5 ตอนนั้นคุณเพ่ออายุราว 30 ปี เมื่อสร้างบ้านและจัดหาเครื่องเรือน ข้าวของเครื่องใช้เสร็จ คุณเพ่อก็จากไปอายุได้ 36 ปี คุณเหมอจึงทำการบูรณะจนสวยงามเห็นอยู่ในปัจจุบัน กรมศิลปากรได้มาทำการขึ้นทะเบียนไว้เป็นแหล่งให้ได้ศึกษาต่อไป (ขอให้เจริญๆ นะครับท่านเจ้าของบ้าน)

ตลาดแห่งนี้นอกจากจะมีอาคารเรือนแถวค้าขายของชุมชนพื้นถิ่นแล้วยังประกอบไปด้วยอาคารเรือนแถวของการรถไฟ และบ้านเรือนไทยดั้งเดิมทรงมนิลาที่นำไม้มาจากเมืองเชียงตุงที่เป็นเมืองในหมู่เมือง "ห้าเชียง" (เชียงตุง, เชียงรุ้ง, เชียงทอง, เชียงแสน, เชียงใหม่) สินค้าที่เด่นดังก็คือกาละแมสด อาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันเว้นก็จะเหมือนกับเมืองอีสานในแอ่งโคราชโดยทั่วไป ที่นิยมก็จะเป็นก๋วยเตี๋ยว, ส้มตำ, อาหารทะเล, ลูกชิ้นปิ้ง, ยำต่างๆ เครื่องดื่มน้ำอัดลม, ชากาแฟ, น้ำผลไม้, น้ำสมุนไพร, ขนมหวาน, ไอศกรีม, โรตีสายไหม, หมี่กรอบ, ขนมครก, ขนมเค้ก, ลูกชุบ, ขนมตระกูลทอง, ข้าวตัง, ตะโก้, ของที่ระลึกก็จะมีผ้าไหม, เครื่องประดับ, พวงกุญแจ, เสื้อที่ระลึก, ถุงผ้า, ตุ๊กตาดินเผา, สมุนไพรเครื่องหอม เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

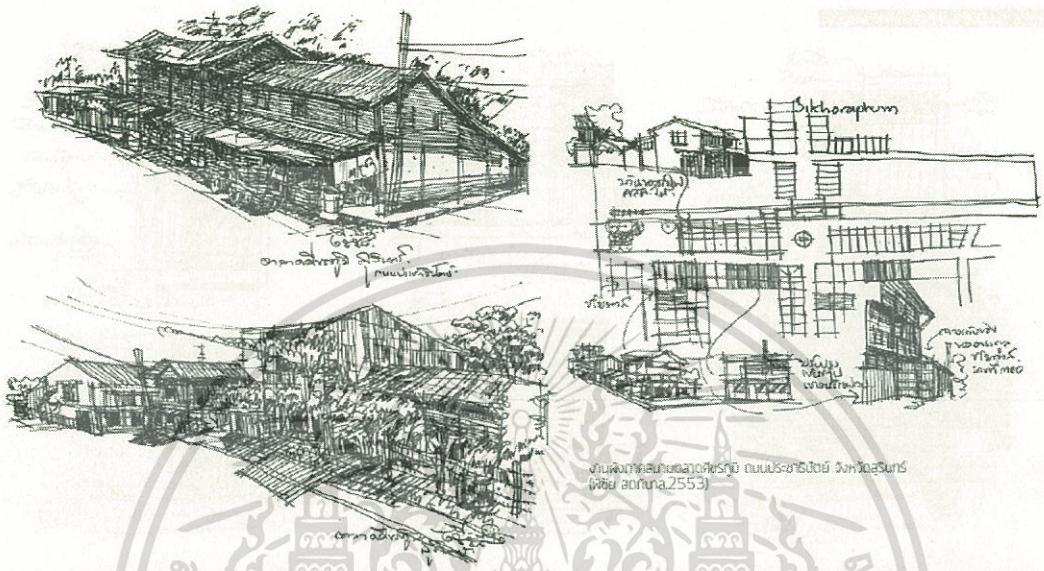

งานฝังกาลสนามตลาดศีขรภูมิ ถนนประชาธิปัตย์ จังหวัดสุรินทร์ (พิชัย สถกิบาล.2553)

ร้านทรัพย์เจริญที่อนุรักษ์ไว้ ขายเครื่องเขียนแบบเรียน บาแต่เดิม บ้านเป็นทรงบนิลา มีเตียงนอนเหล็กโบราณ ตลาดศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ (พิชัย สถกิบาล.2553)

ร้านขายกาละแมสด ตราปราสาทเดียว ตัดกับถนนเทพนิมิตร ตลาดศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ (พิชัย สถกิบาล.2553)

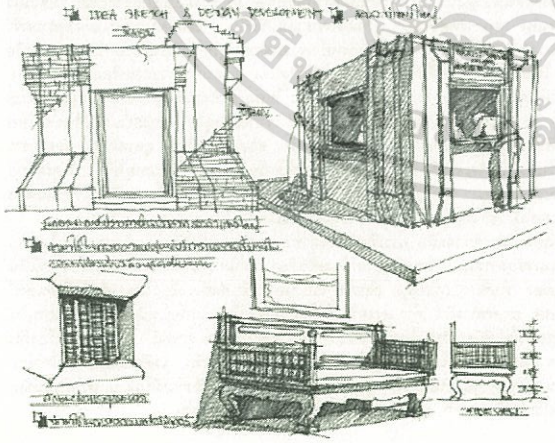

นอกจากนี้ตลาดศีขรภูมิยังมีปราสาทศีขรภูมิ หรือปราสาทระแงงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นปราสาทที่อยู่ในกลุ่มปราสาทตาเหมือนของอุทยานประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 17 ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 (พ.ศ.1659–1688) บูรณะใหม่เป็นแบบศิลปะล้านช้าง ในศตวรรษที่ 12 (ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์.กรมศิลปากร.2550)

เมืองสุรินทร์เป็นเมืองเก่าแก่มาแต่อาณาจักรพูนันก็จริง ชนพื้นเมืองที่เหลืออยู่ก็จะเป็นไทยส่วย, ไทยเขมร, ไทยอีสาน, ไทยจีน และส่วนมากก็เป็นไทยจีนที่ค้าขาย เอาของไปแลกข้าวจากชาวบ้านดั้งเดิมแล้วเอาไปขายต่อจนร่ำรวยมีฐานะ จากคนยากจนมามีหน้ามีตาให้เห็น ปัจจุบันก็ได้ไทย–จีนนี่แหละที่อนุรักษ์บ้านเกิดเมืองนอนเอาไว้ จัดงานประเพณีมากมายเพื่อประชาสัมพันธ์ทางด้านการค้า พัฒนาสินค้าให้เหมาะสมกับตลาด

นี่แหละครับ ...ตลาดเก่าศีขรภูมิ เมืองเก่าไทยส่วย จีนเชียงตุง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดพื้นถิ่นอีสาน

ตลาดสำโรงทาบ

เมืองสระปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 15

เรื่อง/ภาพ : รศว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
Email : sodpichai@gmail.com

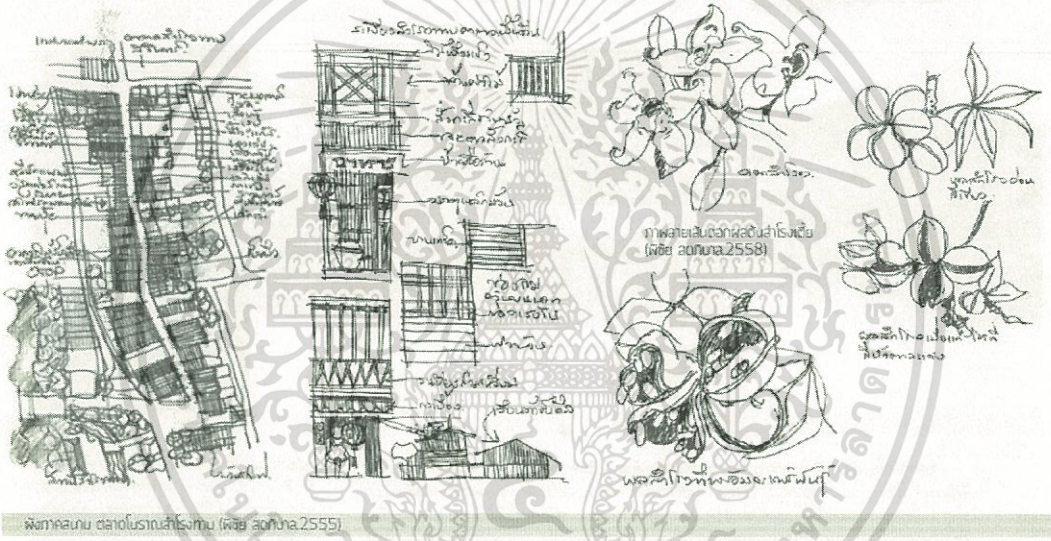

ภาพลายเส้นถอดผลต้นสำโรงเตี้ย (พิชัย สดภิบาล.2558)

ผังภาคสนาม ตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สดภิบาล.2555)

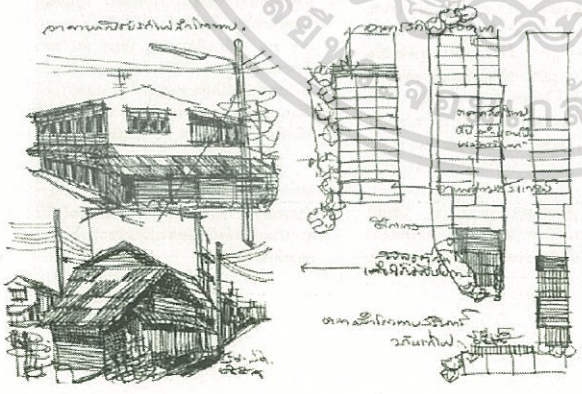

ตลาดสำโรงทาบ เกิดขึ้นมาจากความเจริญเติบโตของการรถไฟในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดการขนส่งสินค้าเกษตรได้สะดวกและรวดเร็ว อาคารร้านตลาดในรุ่นแรกจึงเป็นเรือนแถวไม้ที่เป็นของชาวบ้าน และส่วนที่เป็นของการรถไฟ เป็นอาคารก่ออิฐเป็นผนัง เครื่องบนเป็นไม้ ประตูหน้าต่างเป็นไม้ "งานสถาปัตยกรรมในแต่ละชุมชนมีรูปร่างรูปทรงมาจากวิญญาณที่แน่วแน่มั่นคงเดียวกัน แต่ก็แสดงออกถึงลักษณะ ลูกเล่นเฉพาะตัว ปลีกย่อยได้หลายอย่าง" (อาวุธ อังคาวุธ.2550) อาคารเรือนไม้ร้านตลาดถึงจะดูคล้ายกันในรูปร่างหน้าตา การใช้วัสดุในการก่อสร้างที่เหมือนกัน ใช้ช่างฝีมือเดียวกัน แต่ก็แฝงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่เกิดมาจากวิถีของชนพื้นถิ่นนั้นๆ เหตุนี้เองจึงทำให้อาคารแต่ละแห่งแต่ละชุมชนจึงมีเสน่ห์ที่แตกต่างกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

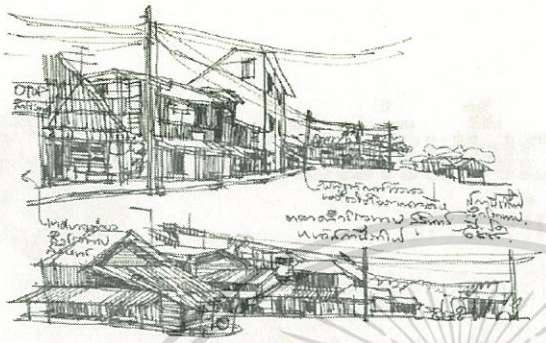

ตลาดโบราณสำโรงทาบ (พิชัย สถิตกาล,2558)

1. พิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ชาวจีนโบราณ ตลาดสำโรงทาบ
2. ตลาดสำโรงทาบอาคารเรือนไม้ชั้นเดียวและสองชั้น
3. โรงเตี้ยบตลาดสำโรงทาบที่สำหรับวัดงาน "ตรุษจีนไหว้เจ้า ไชน่าทาวน์สำโรงทาบ"
4. ร้านค้าขายพืชผลทางการเกษตร ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือประมงกำจัดสัตว์

ตลาดสำโรงทาบ เกิดมาจากชุมชนชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ริมทางรถไฟ เมื่อประมาณปี พ.ศ.2467 ที่ชุมชนสำโรงทาบ และชุมชนหนองไผ่ล้อม โดยทำการสร้างที่อยู่อาศัยร้านค้าเป็นอาคารเรือนไม้ชั้นเดียว และ 2 ชั้น ประกอบอาชีพค้าขายพืชผลทางการเกษตร สัตว์เลี้ยง สร้างศาลเจ้าโรงเจตามแบบชาวจีน เรียกว่าศาลเจ้าปึงเถ่ากงม่า หรือศาลเจ้าพ่อหนองไผ่ล้อม มีโรงเรียนเต็กโฮ (เต็กโฮหักเหาของนายหลีเอ็ง แซ่ฉั่ว พ.ศ.2480 เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนโอ้วกวง) สอนภาษาจีนให้ลูกหลานชาวจีน และคนไทยในสำโรงทาบให้รู้ภาษาจีนมากขึ้น มีชุมชนไชน่าทาวน์ (ริเริ่มโดยนายกเทศมนตรีทศพล สุริพงษ์พิวัฒนะ) เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีการจัดงานตรุษจีนเป็นประจำทุกปี ชื่อว่า "ตรุษจีนไหว้เจ้าไชน่าทาวน์สำโรงทาบ" ถือได้ว่าเป็นงานประจำปีที่สำคัญและงานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งใน และนอกพื้นที่ กิจกรรมสำคัญคือ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลเจ้าปึงเถ่ากงม่า แก้ปีชงรถลากโบราณ จดทะเบียนสมรสวันวาเลนไทน์ (ถ้าวันตรุษจีน อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน) มีการประกวดโต๊ะไหว้เจ้า ขบวนแห่สิงโต เทศกาลอาหาร ถ่ายภาพที่ระลึก การแข่งขันกีฬา และมีการออกร้านสวนสนุก การแสดงบนเวทีต่างๆ ตามสมัยนิยม ตลาดแห่งนี้ได้จัดให้มี "พิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ชาวจีนโบราณ" ให้เป็นแหล่งเรียนรู้รวบรวมข้าวของเครื่องใช้ของชาวจีนสำโรงทาบ

สำโรงทาบ ตั้งชื่อตามชื่อต้นไม้ที่เรียกว่าต้นสำโรงเตี้ย เตี้ยตรงกับภาษาส่วยว่า "เตี้ยบ" แปลเป็นไทยว่า "ทาบ" ต้นสำโรงนี้เป็นที่รู้จักมาแต่โบราณแล้ว ผู้เขียนได้ยินคำว่าสำโรงในภาคกลางของเรามาแต่ปู่ย่าตายาย ดังชื่อคลองสำโรง เป็นภาษาเขมร หรือใช้เรียกว่า ยายสำโรง เชิงเปรียบเปรยสมัยก่อนเราไม่ทราบว่าแปลว่าอะไร (ดอกสำโรงมีกลิ่นเหม็นมากเขาห้ามปลูกในบริเวณบ้าน) จริงแล้วเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ปัจจุบันหาดูได้ตามสนามกอล์ฟก็มีให้เห็น ลำต้นตรงสูงชะลูดแตกกิ่งตั้งฉากกับลำต้น เป็นชั้นๆ ไปเหมือนฉัตร ฝักหรือขั้วผลติดกันเป็นกระจุก 4-5 ผล เปลี่ยนสีตามอายุ เขียว ส้ม แดง น้ำตาลแดง เมื่อแก่เป็นสีแดงสวยงาม เมื่อแห้งแล้วเราเก็บมาเป็นของตกแต่งได้ เวลาแก่ได้ที่จะแตกอ้าออกเป็น 2 ซีก เพื่อขยายพันธุ์ ต้นไม้ชนิดนี้ทั้งต้น ใบ ดอก ผล มีสรรพคุณดีมาก

ถ้ามีโอกาสไปเที่ยวช่วงเทศกาลตรุษจีน อย่าลืมแวะไปตลาดโบราณสำโรงทาบ ไปดูเขาประกวดโต๊ะไหว้เจ้ากัน ถือว่าตลาดแห่งนี้มีงานประกวดที่เป็นจุดขายวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโทพิชัย สดกิมาล
Email : sodpichai@gmail.com

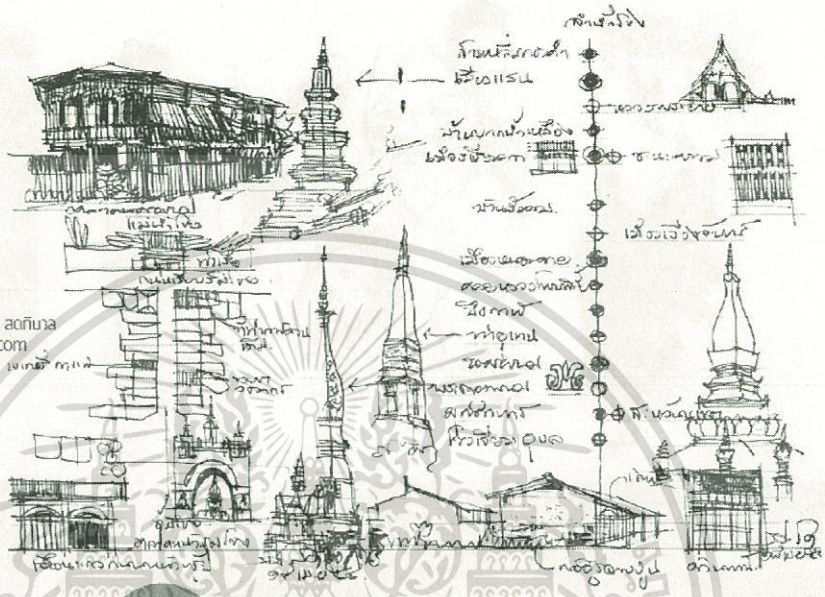

เมืองริมแม่น้ำโขง (พิชัย สดกิมาล 2554 คลังภาพ สจล)

ตลาดริมโขง

ลำน้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักของที่ราบสูงลำน้ำโขง "วันออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ไปด้วยรถไฟพิเศษจนถึงเมืองนครราชสีมา ออกจากนครราชสีมาไปมณฑลอุดร ข้ามไป 14 วัน ถึงเมืองหนองคาย ครั้งนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสมีแก่ใจจัดเรือกลไฟชื่อลาเครนเดีย อันเป็นพาหนะสำหรับข้าหลวงลำหนึ่ง กับเรือไฟสำหรับบรรทุกของลำหนึ่งส่งมาให้จับใช้ทางลำน้ำโขง ลงเรือมาจากหนองคายระยะทาง 4 วันถึงเมืองนครพนม" (ดำรงราชานุภาพ 2449)

ฝรั่งเศส สามารถเดินเรือกลไฟได้ตลอดทั้งปีช่วงหนองคาย-มุกดาหาร แสดงให้เห็นว่าจะต้องมีท่าเทียบเรือกลไฟและเรือเล็กโดยทั่วไป นอกจากตอนหลวงพระบางกับเวียงจันทน์มีบางตอนที่ใช้ไม่ได้ในฤดูแล้ง เช่นที่แก่งผีปี่ แม่น้ำโขงใหญ่กว่าแม่น้ำในเมืองไทยทั้งสิ้น เพราะความกว้างใหญ่ของแม่น้ำ หน้าหนาวมีหมอกยามเช้ากว่าจะเห็นแสงตะวันก็เล่นเอา 6 โมงแล้ว แม่น้ำโขงที่เรารู้จักกันมากคือฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ระหว่างซ้ายขวาก็จะมีเกาะแก่ง แผ่นดินตอนกลางยามอยู่ใต้น้ำ เวลาแล้งก็จะโผล่ เกาะที่สูงพ้นน้ำตลอดปีเป็นที่ตั้งบ้านเรือน เหมาะสำหรับการเพาะปลูกอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุที่มากับน้ำหลาก..."

"...สองฝั่งรองฝ่าแม่น้ำโขงคิดกับแม่น้ำอื่นๆ ในเมืองไทย ด้วยตามลำน้ำอื่นมักมีวัดและบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำไม่ห่างไกลกันนัก ถึงตรงที่เป็นที่ว่างบ้านเรือนก็เป็นที่มีเจ้าของทำเรือกสวนไร่นาตามฤดู หาใคร่มีที่รกร้างว่างเปล่าไม่ แต่ริมฝั่งแม่น้ำโขงตลอดทางที่ผ่านไปนอกจากที่ตั้งเมืองหรือหมู่บ้านใหญ่ มักเป็นป่าเปลี่ยว บางแห่งถึงสัตว์ป่าสูง เช่น นกยูงลงมาอาศัยทำรัง ก็มีเรือล่องไปมาหนๆ จะเห็นมีเรือนอยู่ริมน้ำ จับลองขึ้นไปดูบนบกที่ตรงป่าเปลี่ยวแห่งหนึ่ง พบต้นไม้ที่แลเห็นเป็นป่าอยู่บนตลิ่งไม่มีต้นไม้ใหญ่ คันตลิ่งเป็นคันสูง เข้าไปข้างในลึกห้าสิบเส้นเป็นแล้วก็ลาดลุ่มลงไปเป็นลำลาบมีรอยน้ำขังยืดยาวไปแนวตลิ่งทั้งข้างเหนือและข้างใต้"

ในช่วงที่เสด็จนั้นเมื่อ พ.ศ.2449 ภาพที่บรรยายออกมาเห็นเพียงว่ามีเมืองใหญ่ๆ หลายเมือง มีอาคารบ้านเรือนปลูกสร้างอยู่รวมกลุ่มกันเป็นเมือง มีหมู่บ้านใหญ่ ตั้งอยู่ที่ดอน ตามริมลำน้ำไม่มีบ้านเรือนเพราะว่าเวลาหน้าน้ำหลากจะท่วมริมชายฝั่ง และที่ราบน้ำขังไม่เหมาะกับการเพาะปลูก กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เขียนเล่าไว้ในนิทานโบราณคดี สมัยเสด็จหัวเมืองอีสาน ทำให้เห็นภาพในอดีตเมืองริมโขงชัดเจน

เมืองริมลำน้ำโขงในช่วง 3 ประเทศ 3 เหลี่ยมทองคำที่เรารู้จักกันดี คือเมืองเชียงรายเชียงแสน เมืองหลวงพระบาง เมืองไชยบุรี บ้านปากน้ำเหเลือง เมืองเชียงคาน บ้านสังคม เมืองหนองคาย ตลองหลวง บึงกาฬ ท่าอุเทน เมืองนครพนม พระธาตุพนม สะหวันนะเขต มุกดาหาร เมืองโขงเจียม จากนั้นลำน้ำโขงก็ไหลลงไปยังแผ่นดินต่ำเมืองเขมรออกไปเป็นแม่น้ำก้ามังกรลงทะเลจีนใต้ เมืองทั้งหลายที่กล่าวมา ปัจจุบันเป็นแหล่งทำมาค้าขาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ปรับเป็นการค้าแบบร่วมสมัยสำหรับเมืองเก่า ชุมชนเมืองเก่า

บึกอีกที่เมืองเชียงคาน (พิชัย สดกิมาล 2554 คลังภาพ สจล)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ลำน้ำโขงช่วงเมืองหนองคาย (พิชัย สถิรบาล 2554)
2. ชาติพันธุ์ลาวเชื้อ
3. บ้านม่วงไข่ จังหวัดเลย
4. บ้านเรือนที่ได้รับผลกระทบจากเมืองเศรษฐกิจ (พิชัย สถิรบาล 2554)
5. ภาพผ่านช่องทำเยี่ยงคนที่ชายแดนไร้พรมแดนโขง

ย่านตลาดที่หลงเหลือ และได้รับการอนุรักษ์แล้วจากชุมชน ในแถบลำน้ำโขงที่เป็นชุมชนเก่า ก็มีเมืองเชียงคานที่มีประวัติยาวนานกว่า 1,000 ปี ชุมชนปากน้ำเหือง เจ้าของนี่หาน เจ้าโดดหน้าเคา ย่านการค้าเศรษฐกิจ ย่านตลาดหน้าซุ้มโขง พระธาตุพนม ย่านการค้าเมืองสะหวันนะเขต

ย่านตลาดร้านค้าแบบพักอาศัยแถบริมน้ำโขงเกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรมที่หลากหลาย ที่เห็นได้ชัดก็เป็นจีนที่เป็นพ่อค้าขึ้นล่องมาตามลำน้ำ ชาวญวนที่มากับชาวฝรั่งเศสหรือจากการอพยพของชาวญวนที่หนีสงคราม รวมไปถึงชาวลาวที่มีชัยแม่น้ำโขงที่ไหลมาหาสู่ ค้าขายสินค้าต่างแดนซึ่งกันและกัน การเข้ามาของชาวฝรั่งเศสได้นำเอารูปแบบของอาคารร้านค้าพักอาศัยแบบตะวันตกมาด้วยพร้อมกับช่างชาวญวน ผสมผสานกับช่างชาวจีนแล้วเสริมเติมความเป็นวิถีชาวจีน ทำให้เกิดอาคารเรือนแถวที่ใช้กำแพงรับน้ำหนัก มีให้เห็นอยู่แล้วที่ชาวจีนสร้างขึ้นที่เมืองตะกั่วป่าในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นห้องแถวทั้งชั้นเดียวและ 2 ชั้น ลึกเข้ามีคอร์ทตรงกลางเป็นลานซักล้างมีบ่อน้ำใช้ ด้านในสุดสร้างบ้านพักเป็น 2 ชั้น เหมือนตลาดพื้นถิ่นอีสานโดยทั่วไป ด้านร้านเป็นทางเดินมีเสาสำหรับค้ำชายคาเป็นไม้เนื้อแข็งพวกไม้สัก ทำฐานเป็นปูนก่อกันฉ่ำ กว้าง 1.50 เมตร ทางแบบพระวันตก ประยุกต์เพิ่มลูกฝัก และแบบไม้กระดานตุนถอดได้แบบจีน ด้านบนทำลายปูนเป็นแบบฝรั่งเป็นโค้งโรมัน บ้างเป็นช่องแสงสีเหลี่ยมบ้าง เขียนลายแบบจีนบ้างที่ใต้หลังคา ด้านหน้าห้องกว้างประมาณ 4 เมตร ความจริงนั้นความสูง ความยาวของเนื้อที่ของทนแองที่มีกำลังทรัพย์ตั้งแต่ 3.50-4.00 เมตร ความลึกไม่น้อยกว่า 12.00 เมตร ห้องส่วนหน้าเป็นชั้นที่ 2 เสียกว่าเหล่าตั้ง สำหรับเป็นที่เอนและเก็บของมีค่า มีช่องมองโจรต่อมาในช่วงหลังสร้างเป็นบ้านพักไว้ด้านหลัง หลังคามุงกระเบื้องดินเผาจึงถูกเปลี่ยนตามกาลเวลา เป็นสังกะสี และกระเบื้องลอนตามลำดับ

มาในช่วงหลังสงครามโลกเกิดการขาดแคลนวัสดุก่อสร้างจึงมีการสร้างบ้านดินใช้โครงไม้ในเป็นไม้ไผ่ยังมีเก็บรักษาไว้ที่เมืองเชียงคานแถวเมืองนครพนมเก็มีให้เห็น สมัยคุณแม่ (แจ่ม ยิ่งน้อย.2470) ยังเด็กก็เคยอยู่ตึกดินที่หลังศาลแดง ในปัจจุบันก็มีการสร้างบ้านด้วยดิน ทั้งยังทำเป็นรีสอร์ทอีกด้วย มีการเรียนวิธีทำดินและการสร้าง น่าวิธีการมาจากฝรั่งเศส

...ในตอนต่อไปเราจะเริ่มกันที่นครพนม ศูนย์กลางอารยธรรมที่เป็นศูนย์รวมจิตใจชาวไทย และชาวลาว ถึงแม้จะถูกแบ่งไปก็ไม่ใช่อื่นไกลพี่น้องกัน ●

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

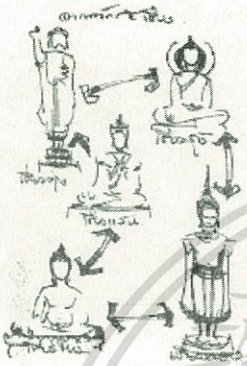

ขนานนามว่าเมือง 5 เชียง (เชียงแสน เชียงทอง เชียงรุ้ง เชียงตุง และเชียงใหม่) (ดัชย สดกินาล.2553 ครั้งภาพ ขวา)

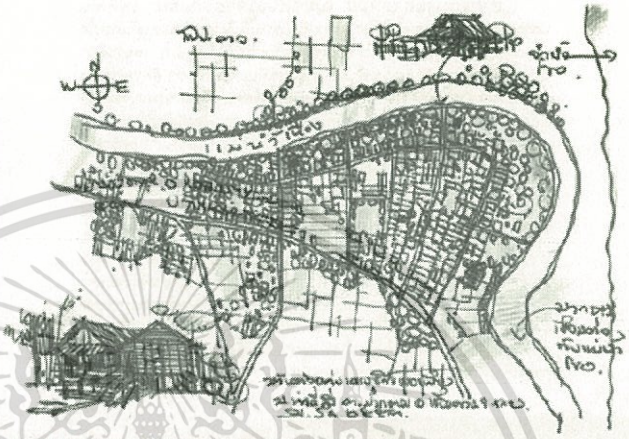

บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย (ดัชย สดกินาล.2553)

ตลาดริมโขง

บ้านท่าดีหมี เมืองเชียงคาน (ตอนจบ)

ตอนที่ 3

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดกินาล
Email : sodpichai@gmail.com

ทำไมเราต้องเริ่มเมืองเชียงคาน ที่บ้านท่าดีหมี ...ก็เพราะอยากให้เห็นว่าลำน้ำโขงส่วนบนที่เหนือเมืองเชียงคานนานั้นสวยงามสงบนิ่ง และเป็นดินแดนอีสานแห่งแรกที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน จุดเริ่มต้นของตลาดริมโขงแดนอีสาน แต่เราไม่ได้ครอบครองดินแดนตอนเหนือจากนี้ไปจนถึงเมืองเชียงราย ซึ่งส่วนหนึ่งของดินแดนล้านช้างกับล้านนาที่ขนานนามว่าเมือง 5 เชียง (เชียงแสน เชียงทอง เชียงรุ้ง เชียงตุง และเชียงใหม่) อดีตคุณตาของผู้เขียนต้องเดินกลับกรุงเทพฯ หลังจากเสียเชียงตุงให้กับพม่า (อังกฤษ.2393) (เดินเท้ามาขึ้นรถไฟที่เมืองเชียงใหม่) เสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง ดินแดนในทิศตะวันออกของเมืองน่าน คือจำปาสัก และไชยะบูลี ให้กับฝรั่งเศส เมื่อ 12 พฤษภาคม 2446 ครั้งที่ 11 ดินแดนที่ว่านี้ส่วนใดที่เราเห็นจากพระใหญ่มองไปฝั่งขวาแม่น้ำโขงไม่มีคนอยู่มากนักในฝั่งลาว

นิทาน "เจ้าลาวกระโจนหน้าผา" (ดัชย สดกินาล.2553 ครั้งภาพ ขวา)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

...สำหรับบ้านท่าดีหมีนี้ ไม่มีดีหมีขายหรอกครับ แต่ที่เห็นและชอบมากๆ ก็คือหน่อไม้ที่ใส่ถุงพลาสติกแขวนไว้เกือบทุกบ้าน คุยกันถามไถ่เรื่องหน่อไม้ดองด้วยวิธีนี้ ทำกันมานานแล้วเก็บไว้ได้เป็นปีๆ เลยทีเดียว ถามว่าไม่ขายหรือครับ บอกว่าทำเก็บไว้กิน เราเห็นแล้วจึงมีความคิดว่าน่าจะทำขายเป็นของพื้นถิ่นได้ดีทีเดียว คุยไปคุณตานั่งจักตอกเพื่อสานกระบุงตะกร้า มองดูแล้วมีมือละเอียดมาก เห็นมีดเก่าแล้วอยากจะขอซื้อมาเก็บไว้พร้อมฝัก คุณตาบอกไม่ขายแต่กลับเล่านิทาน "เจ้าลาวกระโจนหน้าผา" ให้ฟัง ..."กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วคุณตาเล่า ชนชาติลาวจะหาคนที่มีบุญบารมีมาเป็นเจ้า หากผู้ใดกระโดดหน้าผาแล้วไม่ตายก็จะได้เป็นเจ้า เรื่องก็มีมาจากมีดที่ผู้เขียนจะซื้อนี่แหละ เพราะไม่ว่าขายใดเข้าป่าหาของหรือเดินทางไปไหนก็ต้องไม่ขาดมีดด้ามยาวไว้ในฝักด้านหลัง ฝักก็ทำจากเส้นหวายผ่าครึ่ง สานด้วยหวายเส้นเล็กปลายแบนๆ ปากกว้าง ผ้าขาวม้าคาดเอวแล้วพกฝักมีดไว้ด้านข้าง ถ้าเดินทางไกลก็ไว้ด้านหลัง หนุ่มลาวเดินทางมายังหน้าผา ผ่านมาทางที่เขาชุมนุมเพื่อเลือกเจ้าที่ตรงหน้าผา หามีใครกล้ากระโดดลงไปไม่ บักหนุ่มมาถึงด้วยความกระหายน้ำจึงลงขอน้ำดื่มเมื่อหย่อนก้นลงไม่ทันถึงพื้น ปลายฝักมีดก็ยันพื้นหัวตะม่ำตกหน้าผาไปติดบนยอดไม้ตะเกียกตะกายกลับขึ้นมา จึงได้เป็นเจ้าลาวครองเมืองสืบไป" คุณตาเล่าอย่างอารมณ์ดี

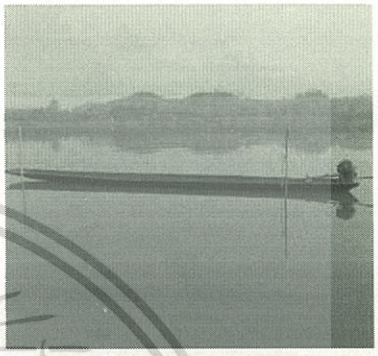

หาดบางคอย เมืองเชียงคาน (ฝีชื่อ สถาบันฯ 2553 คลังภาพ สวล.)

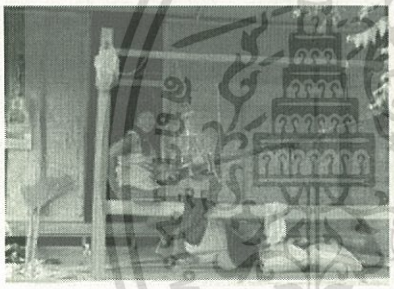

บ้านท่าดีหมีเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม การทำอาหารการกินก็เพื่อเก็บไว้ในหน้าฤดูต่อไป หมู่บ้านนี้ทำกันเอง เช่น การปลูกยาสูบเก็บเกี่ยวแล้วนำมาทั้นเป็นเส้นตากแดดบนไม้ไผ่ทุบเป็นแผ่นสืบทอดกันมาแต่อดีต ทุกบ้านมียุ้งข้าวลานหน้าบ้าน ปลูกผักสวนครัวติดกับบ่อน้ำใช้ ถัดไปเป็นศาลเจ้าที่ ต่อด้วยเล้าเป็ด เล้าไก่ ดอกวัว มีแคร่ท่าน้ำริมแม่น้ำเหลือง ถนนหนทางดูสะอาดตา ทุกบ้านมีร่องรอยของบ้านเก่าหลงเหลืออยู่เกือบทุกหลัง ที่สร้างเป็นสมัยใหม่ก็ยังมียุ้งข้าวเก่า มีการทอผ้าใช้ เหลือก็ส่งขาย เรื่องอาหารการกินเท่าที่เห็นก็เป็นแบบพื้นบ้านไทยอีสานทั่วไปค่อนไปทางเหนือ เอาไว้สาธยายให้เห็นภาพที่ตลาดเมืองเชียงคาน 1,000 ปี "แม่สาวเมียพญานาค"

มาที่บ้านท่าดีหมี เมืองเชียงคานจะดูอะไรที่นี่ ก็ต้องดูบ้านพื้นถิ่นเดินเที่ยวชมตลาดเย็น ที่นี่เขาปลูกต้นกระเทียมไว้กิน และมีขายด้วยนะ อย่าลืมเดินลงไปสุดซอยที่ทอดลงไปยังแม่น้ำเหืองมองไปฝั่งลาว แต่อย่าโดดข้ามไปนะครับ เดินเข้าไปคุยกับคุณยายคุณตาชาวบ้านอัธยาศัยดีทุกคนสมกับเป็นบ้านตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นล่องลงไปตามลำน้ำโขง รับรองคุณจะประทับใจไม่รู้ลืม ...สวัสดีครับ ●

การทำในยาสูบของบ้านท่าดีหมี เมืองเชียงคาน (ฝีชื่อ สถาบันฯ 2553 คลังภาพ สวล.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 4

ตลาดริมโขง

ตลาดเมืองเชียงคาน (1)

"เมืองเชียงคานใหม่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง"

เรื่อง/ภาพ : รศ.วาที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภินาล
Email : sodpichai@gmail.com

เมืองจากเป็นเมืองชุมทาง
ที่เชื่อมโยงหนองคาย เมืองท่า
สำคัญกับหลวงพระบาง ศูนย์กลาง
สาวเหนือ และสามารถติดต่อกับภาคกลาง
ของไทยได้โดยเดินทางเข้าเมืองเลย ข้ามทิวเขา
เพชรบูรณ์ลงสู่หล่มสักและเพชรบูรณ์ แล้วล่องเรือ
ตามลำน้ำป่าสักไปออกแม่น้ำเจ้าพระยา (กรมพระยาดำรง
ราชานุภาพ ใช้เป็นเส้นทางเสด็จไปมณฑลอีสาน) การเชื่อมโยงกัน
ทั้งทางบก ทางน้ำ ทำให้เกิดชุมชนพื้นที่แม่น้ำลำคลอง ถนนหนทาง,
มา "ลม" กัน เกิดเป็นย่านชุมชน มันก็เป็นการเปลี่ยนแปลง เป็นจุดเริ่มต้นของ
สิ่งคนเมือง คือคนหลากหลายชาติพันธุ์หลายกลุ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานรวมกันในบริเวณ
ที่เป็นเมือง ก็ต้องอาศัย Market Place คือพื้นที่ที่ขายของแลกเปลี่ยนกัน
แล้วมันก็ค่อนข้างจะถาวร แล้วพื้นที่ก็ประกอบไปด้วยที่อยู่อาศัย คือเปิดหน้าร้านขายของได้
แล้วก็มีพื้นที่ว่าง ซึ่งต่อมาก็กลายเป็นตลาดเทศบาล ก็เกิดเป็นย่านตลาดขึ้นมา ตลาดแต่ละแห่งมันก็
ตอบสนองคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น มันเป็นที่รับสินค้าจากที่ที่อยู่ห่างออกไป แล้วบางทีก็มีความเฉพาะว่า
สินค้าอะไรต้องไปซื้อที่ตลาดนี้

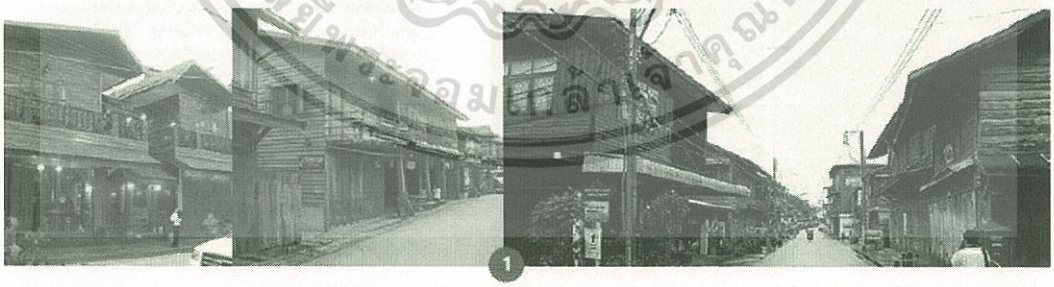

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การตักบาตรข้าวเหนียวในยามเช้าที่มีพระออกบิณฑบาต ให้นักท่องเที่ยวได้ตักบาตร

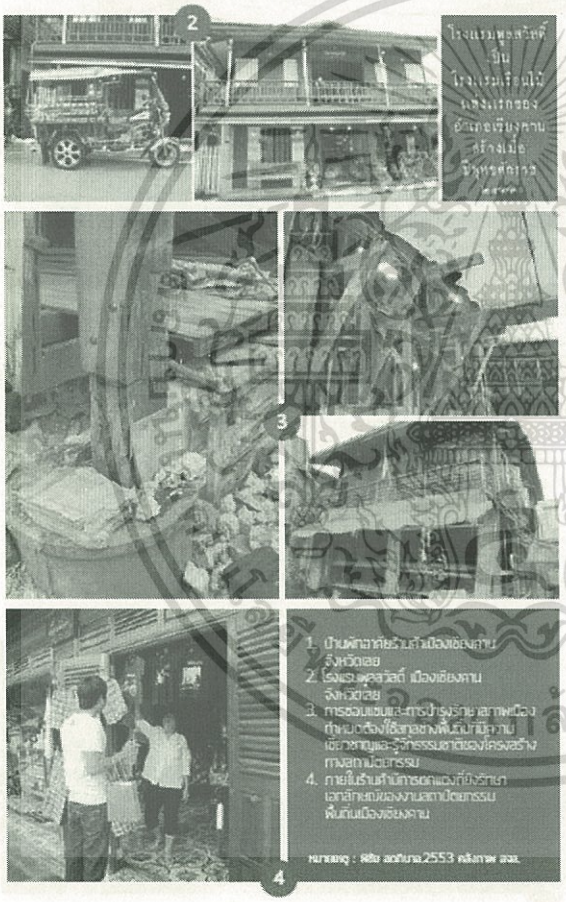

ตลาดเมืองเชียงคาน เป็นแห่งเดียวที่เรียกว่า "เมือง" สอดคล้องกับคำของ ศ.ศรีศักร วัลลิโภดม ที่กล่าวว่า ..."สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งพวกคนจีนเข้ามา แล้วย่านตลาดมันก็เกิดเป็นแหล่งการพนันขึ้นมา มันก็เป็นการเปลี่ยนแปลงเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมเมือง" เมืองเชียงคานเป็นบ้านเมืองที่มีความเก่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ย้ายถิ่นฐานมาแต่ดั้งเดิมมากกว่า 1,400 ปี การสร้างบ้านแปงเมือง มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาครั้งอยู่ฝั่งลาว ที่เห็นได้ชัดเจนคือการตักบาตรข้าวเหนียวในยามเช้าที่มีพระออกบิณฑบาต ให้นักท่องเที่ยวได้ตักบาตร สถาปัตยกรรมบ้านเรือนที่มีระเบียงหน้าบ้านเพื่อคอยชมขบวนแห่ มีประตูบ้านที่ชั้น 2 ไว้สำหรับขึ้นช้าง วัฒนธรรมทางด้านอาหารมีส่วนละม้ายกับภาคเหนือ เป็นการจัดอาหารสำรับแบบขันโตก ผักพื้นบ้าน ปลาลำน้ำโขง เนื้อสัตว์ใหญ่ เล็ก ตามความเหมาะสม

ตลาดเมืองเชียงคานมีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่สมัยก่อนสงครามอินโดจีน ประชากรเพิ่มมากขึ้นเพราะอพยพย้ายข้ามมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง มีเรือนไม้สร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องในย่านถนนริมโขง มีวัดวาอาราม โรงเรียน โรงแรม โรงหนังให้บริการ เป็นอาคารไม้เก่าแก่ มีโรงแรมชื่อ "พูลสวัสดิ์" สร้างมาตั้งแต่ พ.ศ.2493 ปัจจุบันเจ้าของปรับปรุงอย่างงดงามเปิดเป็นโรงแรมแบบบูติค ห้องพักไม่มาก ห้องน้ำรวม น่าพักค้างคืน ได้บรรยากาศพื้นถิ่นของเมืองเชียงคาน โรงแรมไม่ได้ตั้งติดกับริมโขงแต่เป็นถนนที่ยืนตั้งฉากกับลำน้ำโขง เพราะตลาดเชียงคานมีทั้งตลาดเก่ากับตลาดใหม่ที่มีถนนสายใหม่ตัดผ่านเหนือลำน้ำโขงขึ้นมา ตลาดที่เป็นตลาดริมโขงจึงเป็นตลาดเก่าแต่เป็นเมืองใหม่เชียงคานที่มีผู้คนชาติพันธุ์อพยพมาจากเมืองเชียงคานหลากหลาย

ฉบับนี้หน้ากระดาษหมด ฉบับหน้าจะพาเที่ยวตลาดเมืองเชียงคานต่อ ไปดูว่าที่นั่นมีอะไรน่าเที่ยวบ้าง ...ติดตามชมให้ได้นะครับ ●

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 4

ตลาดริมโขง

ตลาดเมืองเชียงคาน (2)

"เมืองเชียงคานใหม่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง"

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิมาล
Email : sodpichai@gmail.com

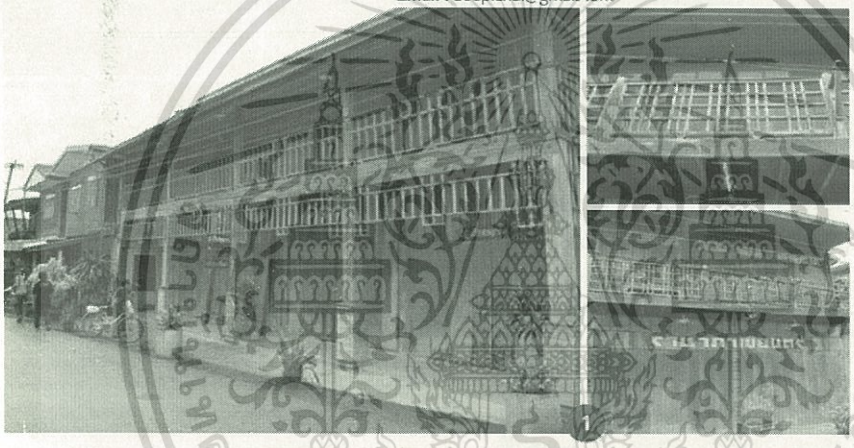

1

เมืองเชียงคานเดิมตั้งอยู่ที่เมืองชะนะคาม ประเทศลาว ซึ่งสร้างโดยขุนคาน โอรสของขุนเครือแห่งอาณาจักรล้านช้าง เมื่อประมาณ พ.ศ.1400 ต่อมาประมาณ พ.ศ.2250 อาณาจักรล้านช้างแยกออกเป็น 2 อาณาจักร คืออาณาจักรหลวงพระบาง ซึ่งมีพระเจ้าศิสราชเป็นกษัตริย์และอาณาจักรเวียงจันทน์ ซึ่งมีพระเจ้าไชยองค์เว้เป็นกษัตริย์ โดยกำหนดอาณาเขตให้ดินแดนเหนือแม่น้ำเหืองขึ้นไปเป็นอาณาเขตหลวงพระบาง และได้แม่น้ำเหืองลงมาเป็นอาณาเขตเวียงจันทน์ ต่อมาทางหลวงพระบางได้สร้างเมืองปากเหือง ซึ่งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เป็นเมืองหน้าด่าน และทางเวียงจันทน์ได้ตั้งเมืองเชียงคานฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

2

1. เมืองเชียงคานมีโรงหนัง และบริษัทฉายหนังกลางแปลง
2. การเหยียบเพื่อคลายปวดเมื่อยของคุณแม่ค้าก้อย คนยองเส้นก้าเทวดา

หมายเหตุ : พิชัย สดภิมล.2553
คลังภาพ สจล.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. ร้านขายของเก่าขายของที่ระลึกของเมืองเชียงคาน ตลาดเก่าจะเปิดในยามค่ำคืน ด้วยเรียกว่าย่านถนนริมโขง
2. ประใบครัวแล้วยกมาเสิร์ฟได้เลยอาหารร้อนๆ น่ารับประทานมากๆ ผ้าขาวม้าปูโต๊ะจัดเรียงแบบง่ายๆ มีการจัดสำรับอาหารแบบขันโตกเหนือนทางเหนือแต่รสชาติอาหารนั้นแตกต่าง

หมายเหตุ : ศิริย สงวันภาค.2553 คลังภาพ สรอ.

ครั้งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พวกจีนฮ่อได้ยกทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ และเมืองหลวงพระบางได้เข้าปล้นสะดมเมืองเชียงคานเดิมที่อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ชาวเชียงคานเดิมจึงอพยพผู้คนไปอยู่เมืองเชียงคานใหม่ (เมืองปากเหือง) เป็นจำนวนมาก (อนุชิต สิงห์สุวรรณ.2554) เมืองเชียงคานใหม่คงคิดปสถาปัตยกรรมของเมืองเชียงคานในอดีต สภาเมืองได้ประกาศเป็นเขตอนุรักษ์ มีข้อกำหนดของการต่อเติมสร้างใหม่ของอาคารไม่เกิน 2 ชั้น และต้องรูปแบบบริบทของสกุลช่างท้องถิ่นเมืองเชียงคาน

เมืองเชียงคานมีโรงหนังเหมือนกับตลาดทางริมโขงแห่งอื่นๆ มีบริษัทคายหนังกลางแปลง ปัจจุบันเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์หนังเก่าเล่าเรื่อง และที่พักอาคารเรือนแถวไม้ของราชภาพยนตร์ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี จากนั้นจะเป็นเรือนพักอาศัยและค้าขายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตกันมายาวนาน อาทิ การเย็บที่นอนขาย และการเหยียบเพื่อคลายปวดเมื่อยของคุณแม่ค้าย่อยคนยองเท้าเท่านั้น

ร้านอาหาร ร้านขายของเก่า ของที่ระลึกของเมืองเชียงคาน ตลาดเก่าจะเปิดในยามค่ำคืนด้วยเรียกว่าย่านถนนริมโขง เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องมาค้างแรมพักที่เมืองเชียงคานอยู่แล้ว ดังนั้นอาคารเรือนพักจึงเกิดขึ้นมากก็เพื่อให้เพียงพอกับการมาของนักท่องเที่ยว

อาหารโปรดยามเช้าของชาวเชียงคานคือ "ข้าวเหนียวกับลูกต้อดอง" รสชาติหอมหวานอย่างไม่น่าเชื่อ หลังจากตักบาตรยามเช้าคุณยายจะออกมานั่งหน้าบ้านตั้งสำรับรับประทานอาหารเช้า อากาศเย็นสบาย เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองชิม

ฉบับหน้ามารู้จัก "บ้านโครงสร้างไม้ไผ่ ก่ออิฐถือปูน เรือนไม้เก่า 100 ปี ลูกต้อดองและตำนานเมียพญานาค" กันต่อครับ ฉบับนี้ลาไปก่อนครับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 5

ตลาดริมโขง

ตลาดเมืองเชียงคาน

"ข้าวเหนียวลูกครัวดอง หวานหอมมันเค็มอร่อยรสดีแท้"

เรื่อง/ภาพ : รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สถิตนิรมล
Email : sodpichai@gmail.com

ชื่อ "เมืองใหม่เชียงคาน" ก็จริง แต่เมืองนี้มีอายุมากกว่า 200 กว่าปีแล้ว หลังจากพระเจ้าเทศกิตเมืองเวียงจันทน์รวมอาณาจักรล้านช้างได้หลวงพระบางเทครัวชาวลาวมาไว้ที่เมืองปากเหือง (เมืองเก่าเชียงคาน หรือเมืองสาระคาม ชนะสงคราม ตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เป็นเมืองหน้าด่านมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของอาณาจักรล้านช้าง พ.ศ.1400 และเมืองเวียงจันทน์ได้ตั้งเป็นเมืองหน้าด่าน เมื่อ พ.ศ.2250) ตั้งให้ขึ้นกับเมืองพิชัย รัชกาลที่ 3 ปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ได้สำเร็จ จึงกวาดต้อนชาวลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาอีกจำนวนมากให้ไปอยู่ที่เมืองปากเหือง เพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้นตามลำดับ (เมื่อรวมล้านช้างได้เมืองหน้าด่านปากเหืองมาด้วย ฝั่งขวาแม่น้ำโขง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

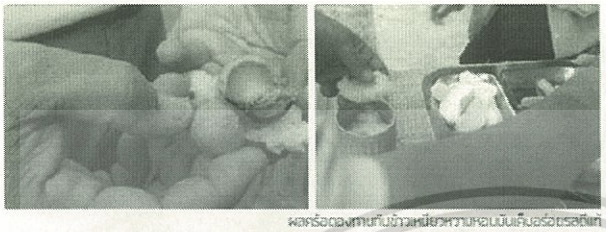

ผลหร้อตองศาษาขึ้นข้าวเหนียวหวานหอมมันเส็นอร่อยรสดีแท้

ชาติพันธุ์ชาวเชียงคาน

1. ลักษณะฝาบ้านและระเบียงของเรือนเมืองเชียงคาน จังหวัดเลย
2. ศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นระหว่างบ้านและร้านค้าที่พัก

หมายเหตุ : ศิริชัย ฉอกันกล,2553 คลังภาพ สสว.

ลินแม่น้ำโขงอยู่หน้าศูนย์ข้อมูลเมืองเชียงคาน

ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 เกิดกบฏจีนฮ่อเข้าปล้นสะดมเมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบาง และเมืองเชียงคาน (เมืองปากเหือง) ด้วย ทำให้ผู้คนอพยพหนีมาที่เมืองเชียงคานใหม่ และอพยพอีกครั้งเพื่อขยายภูมิที่ตั้งมาที่บ้านท่าจันทร์ เป็น "เมืองใหม่เชียงคาน" ครั้นไทยเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงไทยเราจึงเสียเมืองปากเหือง ทำให้คนเมืองปากเหืองอพยพมาเมืองใหม่เชียงคานไทยสิ้นเชิง ในปัจจุบัน พ.ศ.2452 ทั้งเป็นอำเภอเมืองเชียงคาน มีพระยาศรีวรวงศาฯ (ทองดี ศรีประเสริฐ) เป็นนายอำเภอคนแรก (ณัฏฐพล ต้นเมือง,2557)

ทั้งนี้เมืองใหม่เชียงคานจึงมีชาติพันธุ์ที่เป็นชนชาติไทยลาวฝั่งซ้ายผสมกลมกลืนกับชนชาติไทยฝั่งขวา รักษาวิถีดั้งเดิมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งที่น่าท่องเที่ยวค้นหาองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี ชาติพันธุ์ไทยแถบนี้จึงมีร้านหนียงเป็นอาหารพื้นเมืองที่รับประทานเก้บเครื่องเคียงต่างๆ เนื้อปลา ผักสด ผักต้ม ต้ม ตัว ย่า หลน นึ่ง ปิ้ง ย่าง นานาชนิด ผลไม้อีกหลากหลาย ผลรองต้นเครือไม่มาดองเพื่อเก็บถนอมอาหารไว้กินยามขาดแคลน ผลและดอกดร้อ รับประทานกับข้าวเหนียวยามเช้าหลังตักบาตรพระ ทำให้รสชาติหวานหอมอย่างอัศจรรย์ยิ่งนักกับบรรยากาศในยามเช้าที่มีความเย็นของลมเล่าน้ำโขงพัดมาปะทะ

เชียงคานชานเคียงเรียงโขง
ค้อมโค้งโยงใจให้คิดถึง
สงบงามน้ำใจไมตรีตรึง
คือหนึ่งในรัตนมณีศรีเชียงคานฯ

เณรวัฒน์ พงษ์ไพบูลย์ (จ.14/1/51)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพจัดแสดงงานนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ทางวิชาการที่ สจล.(2559)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติและผลงานของว่าที่ร้อยโทพิชัย สดภิบาล
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

1. **ชื่อ** ว่าที่ ร.ท.พิชัย นามสกุล สดภิบาล
2. **อายุ** 59 ปี เกิดเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2499
3. **ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง** รองศาสตราจารย์
   สังกัดสาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
4. **ประวัติการศึกษา**

ชื่อคุณวุฒิ	ชื่อสถาบันการศึกษา	เมื่อ พ.ศ.
ค.อ.บ. (ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต) สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	2524
ค.อ.ม. (ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต) สาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	2537
ปร.ด.(ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาการจัดการ	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	2559

5. **ประวัติการทำงานในด้านวิชาการ**
   5.1 เริ่มบรรจุเข้ารับราชการเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2524 ในตำแหน่งอาจารย์ ระดับ 3 สังกัดภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์
   5.2 ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2540
   5.3 ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2547
6. **การดำรงตำแหน่งและทำหน้าที่ด้านบริหาร**
   6.1 ดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2535-2537
   6.2 ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม ระหว่าง พ.ศ. 2538-2541
   6.3 ดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ระหว่าง พ.ศ. 2541-2543
   6.4 ดำรงตำแหน่งประธานสาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ ระหว่าง พ.ศ. 2554-2555
   6.5 ดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ระหว่าง พ.ศ. 2555-2557
   6.6 ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ ระหว่าง พ.ศ. 2558-ปัจจุบัน
7. **รางวัลและเกียรติประวัติที่เคยได้รับ**
   7.1 รางวัลเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าดีเด่น จากโรงเรียนมัธยมบางบ่อ เมื่อ พ.ศ. 2538
   7.2 Certificate in Strong Support and Outstanding Service จาก Center for International Studies: Utah State University เมื่อ พ.ศ. 2545
   7.3 รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี 2553 ประเภท “บุคคล”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อ พ.ศ.2553

7.4 รางวัลเชิดชูเกียรติ “นักศึกษาดีเด่น” บัณฑิตวิทยาลัย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เมื่อ พ.ศ.2553

7.5 รางวัลเชิดชูเกียรติและประกาศเกียรติคุณบุคคลที่ได้ทำคุณประโยชน์และชื่อเสียงให้กับสถาบันฯ จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เมื่อ พ.ศ.2553

7.6 รางวัลคนดีศรีครุศาสตร์อุตสาหกรรม จากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. เมื่อ พ.ศ.2553

7.7 รางวัลประกาศเกียรติคุณเป็นผู้มีผลงานสร้างชื่อเสียงให้กับคณะและสถาบันฯ จากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. เมื่อ พ.ศ.2553

7.8 ศิษย์เก่าเกียรติยศ 50 ปี พระจอมเกล้าลาดกระบัง จากโครงการศิษย์เก่าเกียรติยศ 50 ปี พระจอมเกล้า สมาคมศิษย์เก่าสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ร่วมกับ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เมื่อ พ.ศ.2554

7.9 รางวัลเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าดีเด่น จากโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม เมื่อ พ.ศ. 2557

7.10 รางวันอาจารย์ดีเด่นแห่งชาติ ปี 2559 สาขารับใช้สังคม จาก ปอมท.

7.11 รางวัลเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าดีเด่น จากโรงเรียนเพาะช่าง เมื่อ พ.ศ. 2559

8. ผลงานวิชาการที่สำคัญใน รอบ 5 ปี

8.1	2547	โครงการพัฒนาตลาดตลาดสามชุกในเชิงอนุรักษ์ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
8.2	2552	รับรางวัลอนุรักษ์ระดับดีจาก ยูเนสโก (UNESCO Asia-Pacific Heritage Awards for Cultural Heritage Conservation 2009 : Award of Merit)
8.3	2551-2552	ศึกษาการนำวัสดุพื้นถิ่นมาใช้ประกอบในการผลิตครุภัณฑ์ใน 4 ภาคของประเทศไทย และพิมพ์ จำหน่ายโดยสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ จำนวน 4 เรื่อง
8.4	2552	ตำราเรียน การวิเคราะห์การออกแบบ และเส้นสายบรรยายวิชาชีพ การศึกษารายบุคคลประกอบการเรียนการสอนการออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน และวิชาเลือกเสรี
8.5	2552-2553	โครงการพัฒนาตลาดโบราณบางพลีในเชิงอนุรักษ์ ตำบลบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
8.6	2555	ตำราเรียน การออกแบบภูมิสังคมไทย การศึกษารายบุคคล และ การสัมมนาการศึกษาวิชาชีพเฉพาะประกอบการเรียนการสอน วิชาชีพหลัก วิชาเลือกหมวดคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์และเลือกเสรี
8.7	2555	การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมตลาดบางหลวง-ตลาดเก่า 100 ปี ร.ศ.122 อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
8.8	2556	ตำราเรียน การออกแบบภูมิสังคมไทย และการศึกษารายบุคคล ประกอบการเรียนการสอน วิชาเลือกหมวดคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์และเลือกเสรี
8.9	2556	ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 1 คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
8.10	2557	ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 2 คณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8.11	2558	ครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ทิศทางการพัฒนาตลาดเก่าในเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ครั้งที่ 3 ตลาดริมคลองมหาสวัสดิ์ องค์การตลาด กระทรวงมหาดไทย ซอยสวนผัก 4 เขตตลิ่งชัน กทม.
8.12	2557	**ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.Me Style Home and Living.March-December.2014 Issue 01-10**
8.13	2558	**กลยุทธ์การจัดการอย่างยั่งยืนสำหรับการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของตลาดพื้นถิ่นที่มีอายุมากกว่า 100 ปี Sustainable Management Strategy for Conserving the Centuries-Old Architecture Arts of Vernacular Markets**
	2558	**ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.Me Style Home and Living.January-July.2015 Issue 11-22**
	2559	**ตลาดมีชีวิต ชุมชนมีวิถี.Me Style Home and Living.January-July.2015 Issue 23-28**

9.การได้รับเชิญให้ทำหน้าที่ทางด้านวิชาการระดับนานาชาติหรือระดับชาติ

9.1 ที่ปรึกษาในประเทศ โครงการเงินกู้จากธนาคารแห่งเอเชีย (ADB) ให้แก่กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน เมื่อ พ.ศ.2539-2544

9.2 ที่ปรึกษาในประเทศ การพัฒนาชุดการฝึก CBST (Competency Based Skill Training) โครงการพัฒนาฝีมือแรงงาน โครงการเงินกู้จากธนาคารแห่งเอเชีย (ADB) ให้แก่ Utah State University ปี พ.ศ.2539-2544

9.3 ที่ปรึกษาการออกแบบระบบการฝึก (Instructional System Design) โครงการพัฒนาฝีมือแรงงาน โครงการเงินกู้จากธนาคารแห่งเอเชีย (ADB) ให้แก่ Utah State University ปี พ.ศ.2539-2545

9.4 ที่ปรึกษา โครงการการเรียนรู้แบบออนไลน์ แห่ง สวทช. (NSTDA Online Learning Project : NOLP) ให้แก่ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช) ปี พ.ศ. 2543-2544

10. ผลงานด้านอื่นในระดับนานาชาติหรือระดับชาติ

10.1 ผู้เชี่ยวชาญและกรรมการในการกำหนดรายละเอียดของชุดการฝึกแบบอิงเกณฑ์ (CBST) ในการประมูลนานาชาติ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน พ.ศ.2543-2545

10.2 กรรมการตรวจการจ้างการพัฒนาชุดการฝึกแบบอิงเกณฑ์ (CBST) กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน พ.ศ.2543-2546

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติและผลงานของพงศ์ทิพย์ อินทร์แก้ว
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ชื่อ นายพงศ์ทิพย์ อินทร์แก้ว
ตำแหน่ง อาจารย์
เลขที่อัตรา 293. ประเภทพนักงานสถาบันเปลี่ยนสถานะภาพจากข้าราชการ
วันที่บรรจุ 15 ธันวาคม 2540
วัน/เดือน/ปี เกิด 14 มกราคม 2508
เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน 3100900907103
ที่อยู่ปัจจุบัน. 6 ซ.ทุ่งเศษฐีแยก 16 แขวงดอกไม้ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
ความชำนาญ อาจารย์
การออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน
การออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน
สังกัด หลักสูตรการออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน
สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
โทรศัพท์สถานที่ทำงาน 02-329-8000 **โทรศัพท์สาร** 02-326-4325
E-mail: klphongt@kmitl.ac.th
pth081684@gmail.com

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี สาขา คอบ.สถาปัตยกรรมภายใน พ.ศ. 2533
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ปริญญาโท สาขา สถ.ม. สถาปัตยกรรมภายใน พ.ศ. 2544
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ปริญญาเอก กำลังศึกษา สาขาการบริหารการจัดการอุตสาหกรรม
วิทยาลัยการบริหารและจัดการ
สถาบันการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้อง

- เลขาธิการ สภาคณาจารย์ สจล. (พ.ศ. 2545-2547)
- รองประธานสภาคณาจารย์ สจล. (พ.ศ. 2547-2548)
- ประธานสภาคณาจารย์ สจล. (พ.ศ. 2548-2552)
ตามพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. 2528
-ประธานสภาคณาจารย์ สจล. (พ.ศ. 2552-2556)
ตามพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2551
- รองประธานคนที่ 1 ของที่ประชุมประธานสภาคณาจารย์แห่งประเทศไทย (ปอมท.)
- รองประธานคนที่ 2 ของที่ประชุมประธานสภาคณาจารย์แห่งประเทศไทย (ปอมท.)
- กรรมการสภาสถาบันโดยตำแหน่งประธานสภาคณาจารย์ (พ.ศ. 2548-2556)
- กรรมการบริหารงานบุคคลโดยตำแหน่งประธานสภาคณาจารย์ (พ.ศ. 2548-2556)
- กรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่าง พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ.2551
- อนุกรรมการบริหารบุคคล สภาสถาบัน (พ.ศ.2557-2558)
- รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาบุคลากร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2558-2559)
- รองอธิการบดีฝ่ายกิจการสภาสถาบัน (2559-ปัจจุบัน)
- เลขานุการสภาสถาบัน (2558-ปัจจุบัน)

ผลงานทางวิชาการ/วิจัย/และผลงานอื่น

- ออกแบบสภาพแวดล้อมภายในพิพิธภัณฑ์ระโนด บริการวิชาการ โครงการร่วมมือทางวิชาการระหว่าง คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กับเทศบาลตำบลระโนด
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ในปี 2556-2558

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-การศึกษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมจังหวัดน่าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาเป็นมรดกโลกและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในปี 2554

-การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรือนพักอาศัยและวิถีชีวิต จังหวัดน่านในปี 2554

การศึกษาสถาปัตยกรรม วิหารไทลื้อ จังหวัดน่าน ในปี 2554

-โครงการพัฒนาตลาดสามชุกในเชิงอนุรักษ์ ในปี 2545

-โครงการพัฒนาตลาดคลองสวนในเชิงอนุรักษ์ ในปี 2555

โครงการงานออกแบบก่อสร้างปรับปรุงพื้นที่และเพิ่มเติมระบบปรับอากาศห้องส่ง

วิทยุกระจายเสียง อสมท.

-การติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมและติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะดำเนินการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

ปีงบประมาณ 2553 พ.ศ. 2553-2554 ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคม – เศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 4

ตลาดริมโขง

ตลาดเมืองเชียงคาน (1)

"เมืองเชียงคานใหม่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง"

เรื่อง/ภาพ : [illegible]
Email : [illegible]

T149101

ISBN : 978-616-3380-77-7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า